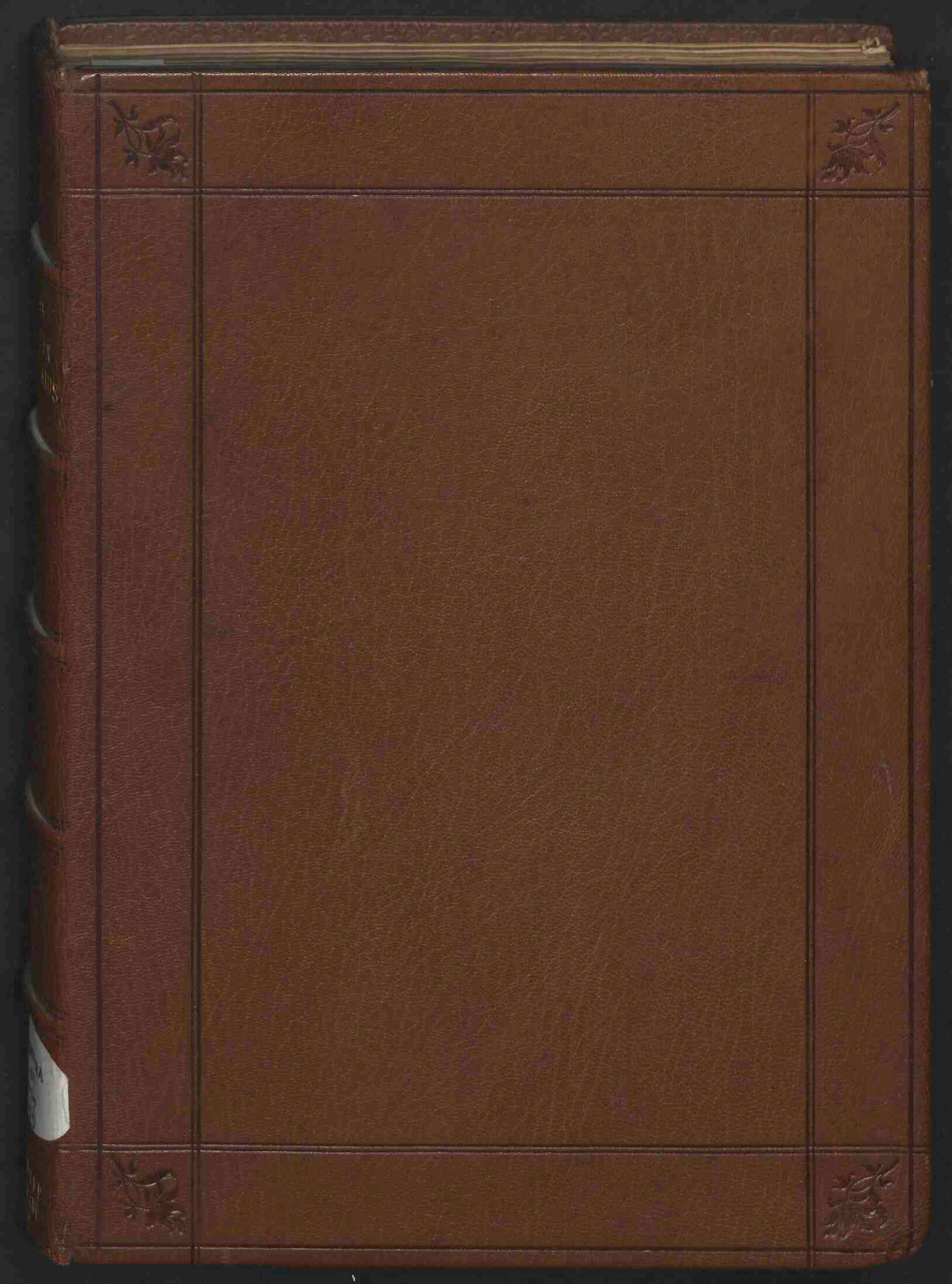

**Den groten herbarius, met al sijn figueren, die Ortus sanitatis
genaemt is : om die crachten van alle cruyden te wetene
metter tafelen in latijn ende duysche.**

<https://hdl.handle.net/1874/347259>

De grote ende rechte Herbarius ende de medecine met alle hare
duechden ende rechte figuren. (*A la fin*;) Antwerpe(n). *Claes die Grave*. 1526.
Avec gravures sur bois, in-4.

Fort rare. — Ouvrage enseignant les vertus sanitaires des plantes et leur usage en
médecine. Orné d'un grand nombre de remarquables gravures
sur bois.

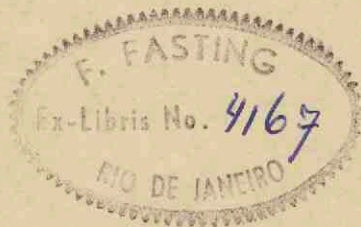
Cat. no. 32

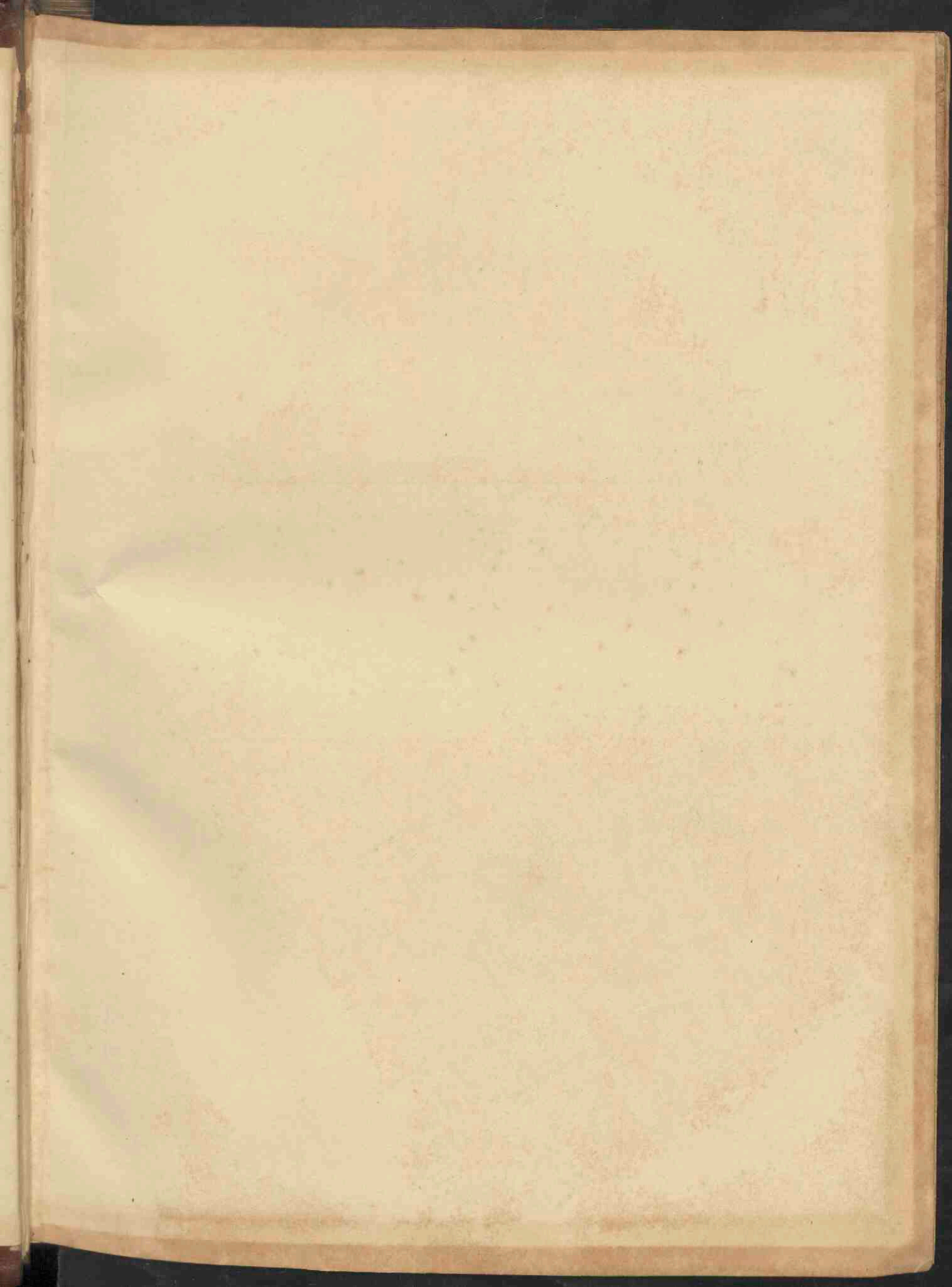
Ex Libris

F. W. T. HUNGER

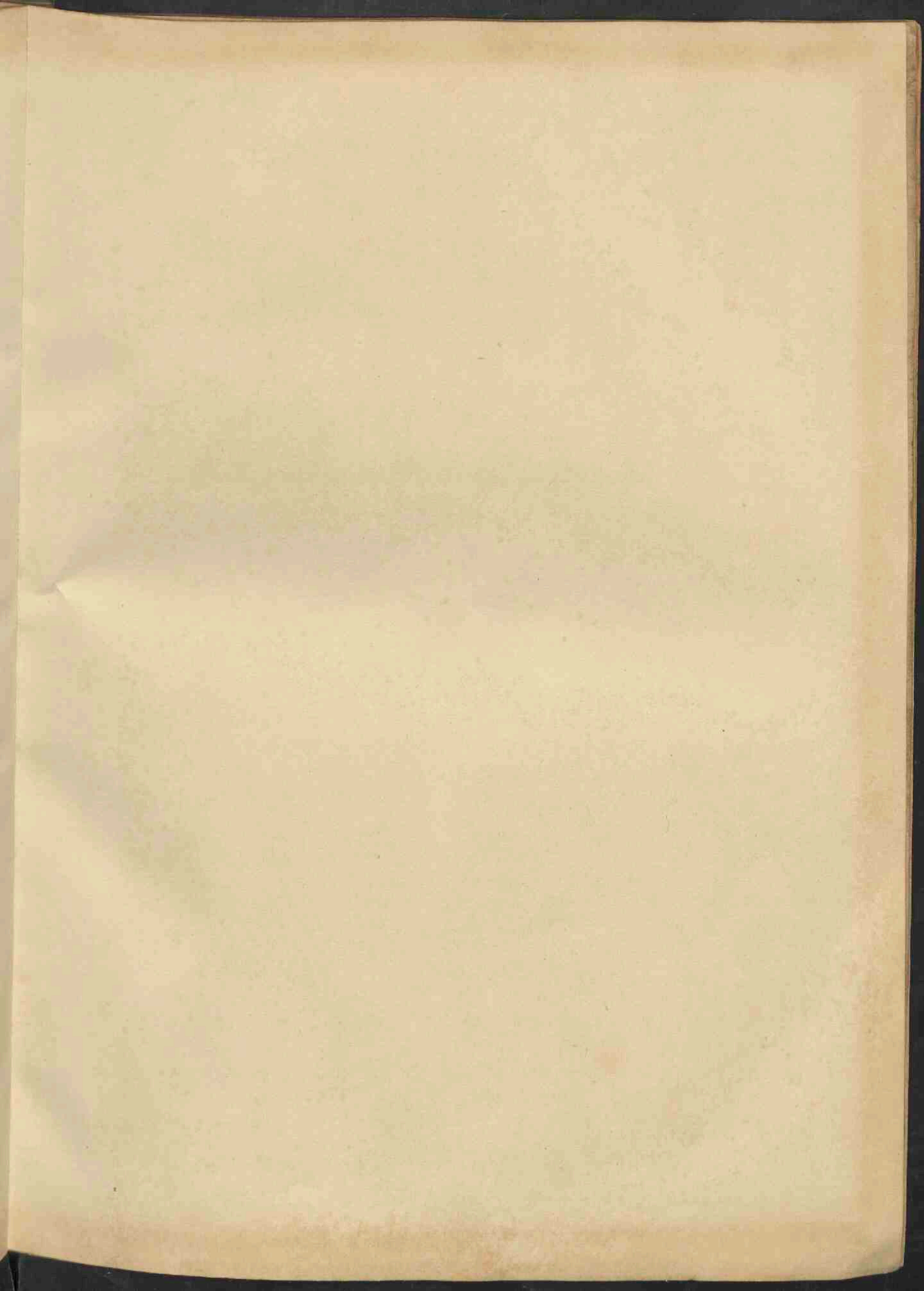
geb. 3 April 1874

Amsterdam

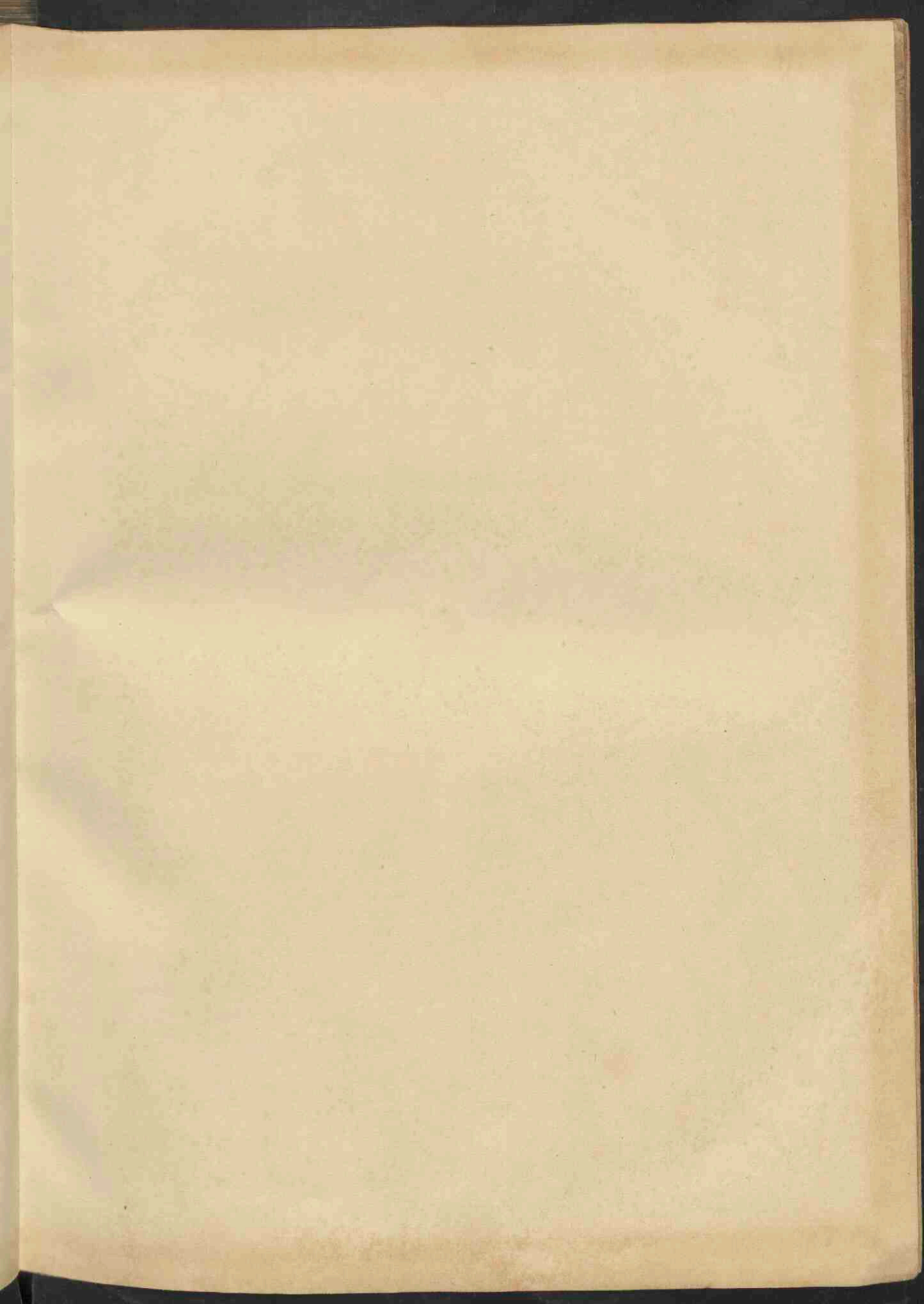

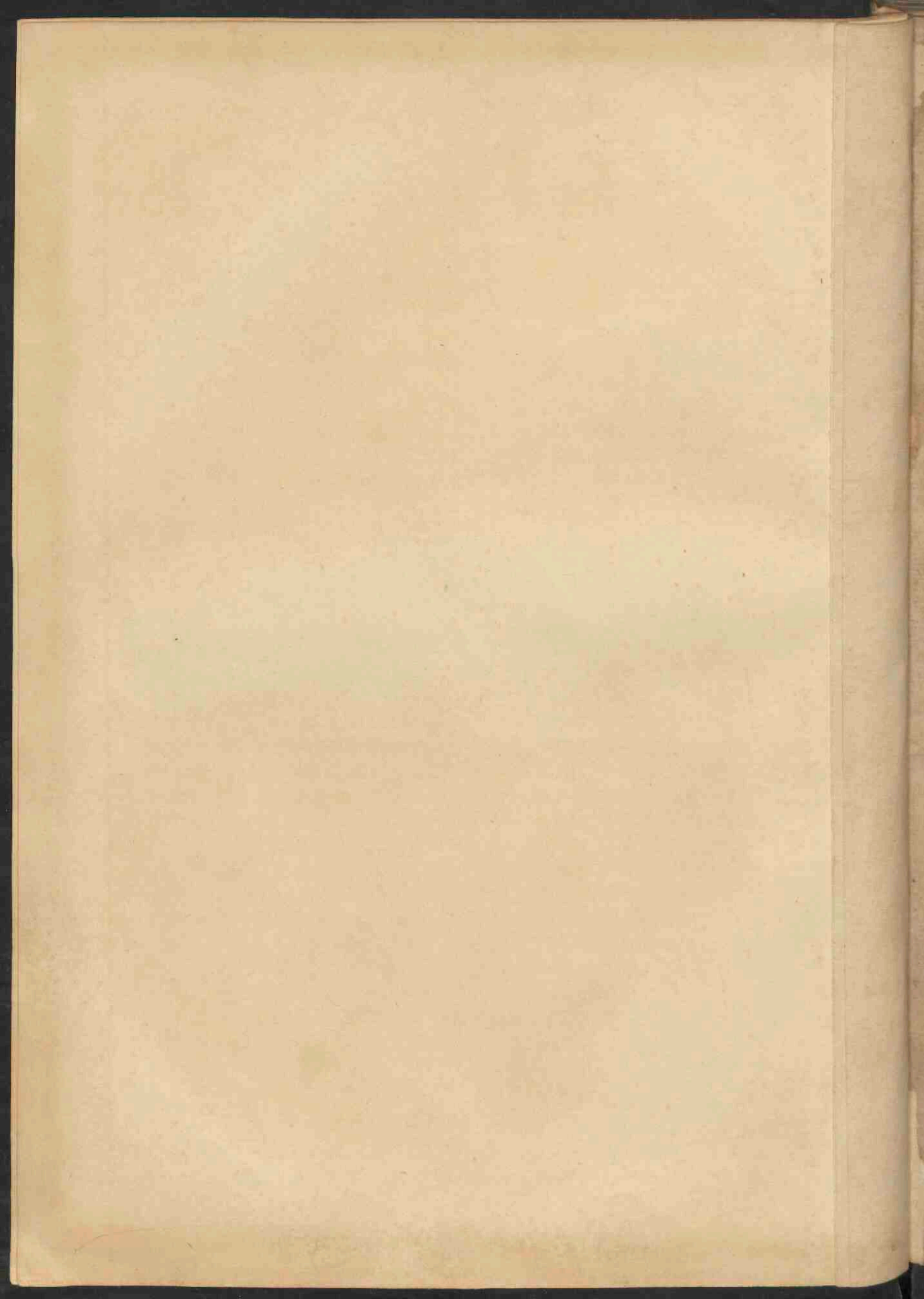

Lacks 7 leaves. First 4, k 1 and 4, and final leaf M 4

Lacks 7 leaves. First 4, k 1 and 4, and final leaf M 4

Hier begint een prologhe des
scriuers vanden grote ende rech
ten Herbario ende vanden me
Decinen met alle hare duechden
ende rechte figuren

Hewylen en me
nichweruē heb
be ick in mi seluē
gedoecht die wō
derlyche werckē
vanden sceppe
re der natueren
hoe hi vandē be
ghinne dē hemel

geschepen en geciert heeft met schoonen
herren. Ende alle dat onder den hemel is
cracht en macht gegheue heeft. Oeck hoe
hi daer na die vier elementē geschapē he
uet. Ten eersten dat vier heet en drooghe
En dan die lucht heet en vochtich/dz wa
ter cout en vochtich/dat eertrijc drooch en
cout/den welckē hi elc zijn nature geghe
uē heeft. Oeck hoe dese selue grote mees
ter der nature daer na geschepē heeft der
crupden menigherlep nature/ en alder
lep geslachten van dieren. Ende oec ten
leste den mensche die hi ond alle creaturē
ren edelste geschapen en gemaect heeft.
Daer mede viel in mi dat vstant vander
wonderlyke ordinacie die de sceppe dē
seluen sinen creaturē ghegeuen heeft. Al
sodat alle dz onder dē hemel wesen heeft
zijn nature van hem doer die sterrē ont
faet ende hout. Oec alle dat in die viere
voergenoede elementē wtsprinct groept
waft oft leeft. Het si gedierten crudē ghe
steentē oft alle dat onder oft bouē der aer
den waft/ zijn alle gemengt met ope vier
nature der elementē/ heet/ cout/vochtich
ende drooghe. Oeck alsoe zijn te mercken

I die beruerten der viere naturen in den
menscheliken lichame gemengt in een
maniere en temperamēt bequaem zijnde.
des mensche leuene en nature. Ind pro
porciē oft temperamēt/ die wile dat ope
mensche gheslādich siere en ghesont is.
Mer als die mēsche treet oft valt wtē tē
peramente der vier nature/ dat is als die
hitte die ouerhant neemt en arbeit ope
coude te niet te doen/ of wederom als die
coude die hitte weder aē heft te vdruckē.
Oec als die mēstre vol couder vochticheit
wort/ oft als die vochticheit der nature
bouen gaet/ soe valt die mēsche in groter
siecheit enden aect der doot

Oer sake van sulcken voergenoemde
gebreken die vier nature temperamēt
in welken den mēsche gesontheit en le
uen staet/ zijn vele corruptiē en fenic
heit des hemels contrarie der menschen
nature/ als omstaēde quade luchtē sijn
kende en feninich bheen v gaderē. Oeck
onbequame spijle oft dranc/ of oec bequa
mespile niet in rechter maten oft tijt ghe
nomen. Doerwaer also lichtelijc woude
ic die bladeren vandē bomen/ en die san
dekens inder zee tellen/ als ic v vertellen
soude alle die oersaekē des afuallen van
den temperamente der vier nature/ en
die bewijlinghe der menschen crancheit
En daer om soe omstaen den menschen
dusent ende dusent periculen. Ende si en
zijn haerder gesontheit oft leuenseenen
oegenblic niet seker. Oec ic die ouer
dachte viel mi in oeck hoe die sceppe dē
nature oec in sulcher sorgen ons gheset
heft. ende weder met eenē anderen ghe
nadeliken voersien heeft/ dat is met al
lep geslachten van dperen/ crudē/ ghe
steentē/ en andere creaturē die hē cracht
ende macht gegeuen heeft die onberuer
te der naturen weder te brenghen en te

temperen. Dat een crupt verhit/ en dat
ander vhoelt pegelhc nadē graet zinder
natuerē en complexien. Des ghehcoec
vele ander creatueren op aertrhc en oec
indē watere die dē mensche door den scy
per der natuerē zyn leuen onderhouden
Doer welke cruden en creaturē cracht
een cranc ende siet mensche inder vier na
tuerē temperament en tot ghesontheit
weder comen mach/ want dpe mensche
op aertrhc niet groter of edelder scat heb
ben en mach dan zins leuens gesontheit.
¶ Daer om lyet ick mij duncken dat ick
niet eerliker of profitelijcker of beter werc
begheren en mochte dan een boec te ma
ken inden welke vele cruden en andere
creatueren cracht en natuerē mit horen
veruen/ en wesen worden begrepen tot
alder werelt troost ende tot den ghemen
nen profite. ¶ Daer om hebbe ick sulckē
lofelijcken werck beghinnen laten doer
eenen meester die inder medecinen ghe
leert is/ dpe nae mijnder begheerten wt
den waerdighen meesters inden mede
cinē Salieno Auicenna Serpione Di
ascoride Pandecta Plateario. En ande
vele der cruden cracht ende natueren in
een boec ghebracht heeft En doen ic om
die beworpinge/ en conterseptinghe der
crudē arbeide Doē beuant ic datter ve
le edelber crudē zyn die in die duytscelā
dē niet en wassen Waer om ic niet en
hebbe in hare gerechte gesteltheit en v
we connē settē dan van hooren leggghen.
¶ Hier om liet ic sulken begonsten werc
onvolcomē en inder pennē hanghen/ soe
lāge tot dat ic aflaet en genade vercregē
hadde aen dat heilich graf/ en oec aen dē
berch sinap daer dat heilige lichaem vā
sinte Katherinē rustēde is. ¶ Wenghesiē
dat dit edelst begonste werck niet achter
bliuenen soude Ende oec dat mijn repse

niet achter bliuen en sonde Ende oec om
dat dit alder werlt te stadē mochte comē.
So nā ic met mi eenē scilder vā vstāde se
re conlich en subtrijl En doē wi vādē duit
sten lande reisde quamē wi door dat val
sche lant/ door Histria ende daer na door
Schalauoniam en dat lant Croaciē Al
banien Dalmacien. Oec door d; griekē
lant Corphon Moreā Candiā Rodis en
Cyprien bi dat lāt vā belofte En doē wij
in die stat vā Jherusalē en vā daer door
clein Arabien tegen dē berch sinap vā
dē berch sinap tegē dat roode meer te Al
cayr Babiloniā en oec Alexandria in E
gipte en vā daer weder in Candiē En
met wandelinghe en reysen doer sulcher
conincrikē en landē heb ic met naerlichz
wel versochē en vernemē der cruden ge
stellenisse en verwe en hebbe die late cō
terfeiten en bewerpen. En daer na ber
ic met gods hulpe inden duytscen lande
te hups getomē. ¶ Die grote liefde die ic
tot desen wercke hebbe gehad heeft mi
beweget dat te volbrēngē/ en nu metter
gods hulpe ist volbracht. En ick heete de
sen boeche in latyne Ortus sanitatis/ d;
in duytscē is gheheitē den hof der gesont
heit In welckē hof men vint. ¶ CCCC. en
vijfendertich cruden met anderē creatu
rē cracht en duechde tot des mensche ge
sontheit dienēde Die gemepnljck ghebe
liche worden in dpe apoteken tot des mē
schē gesontheit ¶ Onder dese vierdehalf
hondten met haren verwe en gesteltenis
sen als si hier schijnen/ op dat dit boec al d
werelt den geleerden en den ongeleerde
te profice comen mach hebbe ick in duyt
sche laten maken.

Dit boeck wert gedept in vijfdep
len. Dat eerste is dpe voorsprake
nu hier betuert. ¶ Dat andē deel is van

den nauolgenden crupden ende van an
der creatueren cracht ende duecht in ordi
nancie vanden alphabeet. **D**at derde
deel sal zijn een register vande crudē die
laxeren en die crachtighē. Item vanden
wel ruhendē Item vande gummē Item
vande vruchtē saet en wortelen. Item van
den edelen gesteentē. Item vande dieren
en wat vā haer coemt. en alsoe wat ghe
mepnljhc corter meesterien dient. **D**at
vierde deel is van alle verwen des wa
ters oft orinen/en wat een pghelike ver
we betepht. **D**at vijfste deel en dz lesse
sal zijn een register behēdelikhē te vinden
van allen ghebreken ende cranchepden
hoe si zijn moghen.

Dwaert henē in allē landē du scho
ne en edel hof tot een bewaringe
der gesondē/en tot troost en hulpe d'cranc
ken/want geen mēsche leuēdichen is die
v profijt en vruchtbaerheit wt spreken
mach. Ich dācke v schepper des hemels
en der aerden/die den crudē in desen hof
begrepē cracht en macht ghegeuen hebt
dat ghi mi sulcken gracie desen si hat dpe
tot noch toe den ghemepnen volcke ver
borgghen heeft geweest/ hebt gegunt ten
epnde te brenghen Des si v eere ende lof
nu ende in allen tijden Amen

h
Biuoet **D**at eerste cappittel

Arthemisia/mater herbar la
tine Tagetes Teptafilos gre
te. **D**ie waerbighe meeste
ren Auicenna ende Dioscori
des die bescriuen ons vā dit crup. Ende
spreken dat Arthemisia is een crup ghe
lijc der allene en der auerone Anders dā
dat byuoet breeder bladeren heeft. Dpe
bladerē zijn binnē groen en buyten wit.
En hebben eenē sturckenroech en bitter
en si hebben eenē langhen steel Die bloe
men daer af gelijckē den camil bloemen/
En si heyt daer om Arthemisia/wat een
coninc Mausoleus genaemt/hadde een
huyfrouwe dpe Arthemisia hier. Die
welcke woude dat dit crup alsoe genoēt
worden soude/om der duecht wille die de
se coninginne aen dit crup beuanc
Die meester Plini⁹ seyt dz crup voor
tijden gheheten heeft Arthemis na der
goddinne dyana/die oech also genaemt
was. **P**lidorus inden roij. hoet genoēt
Echimologiarum seyt/dat Arthemisia
is een crup/ende is vanden heydenschē
volcke Dyane der goddine gecōsacreert
gheworden. en vanden alsoe gheheten
Dyana/int griecs alsoe veele gesproken
als arthemisia **P**latearius seyt dat dit
crup is heet ende droghe inden derden
graet. Dpe bladeren ghebruyctmen in
meesterien ofte medicinen/ende die wort
tel selden. Ende si zijn gruen betere ghe
beicht dan dorre. **O**ec seyt hi dat byuoet
goet is den vrouwen teghen haer cranc
heit ghenoeemt menstruum om dat te cri
ghen. En welke vrouwē die dit ter rech
ter tijt niet en hebben/dpe sullen byuoet
sieden in wijn/ende alsoe dat drinckē/het
helpt sonder twifel/ende het helpt oec dat
si daer inne baden totten nauēle.

Diascorides die meester seyt dat welcke vrouwen qualijc blijde moeder ghe worden connen oft seer swaren arbeeyt hebben/dien salmē sieden byuoet in wj ne ofte in byer en gheuent haer te drinckene soe sullen si ter stont ghenesen. **O**ft bintmen haer dat ghesooden crupt aen haer dpe/li ghenesen oeck ter stont. **O**oc moer men ter stont dat crupt afdoen als dat kindt ghebooren is want het soude der vrouwen henderlijck wesen **O**ec so wat vrouwe ee door kindt in haer lijf heeft die drincke van byuoet so wort si vandē kindt lichtelijc verlost. **D**iascorides inden capittel arthemisia seyt oeck/wie den byuoet besicht/dat hem gheen fenijn oft rouerie scaden mach/hē en oeck niet oft hē een beeste bete die dul ware. **I**tē wie byuoet binnē sinē huse heeft daer en mach die duuel geē scade doen **I**tē wie die wortel vā biuoet aen sinē hals draget gheen feninich dier en mach hē scadē. **E**n of eenich feninich dier eenen mensche gedaen hadde/die drincke dat sap vā biuoet hi geneest ter stont **D**ie waerdighe meesters seggē/d; ter tweedhande biuoet is **D**pe een is root aendē steel/die andere is wit. **W**elcke vrouwe die dpe sucht ghenōc menstruum en heuet in die tijt/die siede rode biuoers bladeren in wjñ ende drinckedes. **E**nde durer die sieckheyt te seere langhe/soe sal si des witten biuoet bladeren in wjñ ende drincken des het vgaet haer ter stont **I**tē biuoet ghebesicht met wine doet wel pissen **D**iascorides biuoet ghepulueriseert/ende dat puluer ghedroncken met eppen watere is seer goet teghen den steen **B**yuoet met wjñ ghesoden ende/soe ghedroncken vdrjft alle siecheden dpe aen die plaetse v vrouwen die kinder baren bliuen/oc in wat manieren dat si zjñ. **W**ie biuoet

aen hē draghet als hij wādelst hi en wort niet licht moede. **I**tē wie binoers wortelen hanghet of leit bouen die dore des huis/dien huise en mach gheen quaet of ontweder letten **D**ie grote meester **S**allienus spreekt dat binoet beyde root en de wit goet is dē vrouwen gebesicht als vā node is. **E**n wel betomende den ludē die den steen hebbē in die lendenē. **D**ie meester plinius inden capitte **A**rthemia/die geheet is **A**rthemus is tweederhande **D**ie eene heuet breede bladeren. **D**ie ander dūner ende cleinder/ende dese hebben beyde een nature ende oec ee cracht **I**tē dese meester in sinen .xxv. boeck seyt/wie biuoet bi hem heuet als hi ouer velt gaet/dpe een scaet dien ganc niet in zjñ leden. **H**iseyt oeck inden seluen capittel arthemelia/dat **A**rthemelia ghesortē en gemengt m; vighē/en mirrē elcs een dragma geleit in wjñ en gedronckē verwermet die coude maghe **H**i spreeket oeck dat byuoers wortelen in ghenomen/soe crachtelic laxerende zjñ en purgherende/dat dat kindt inder moeder lych aem niet bliuen en mach het si door/ofte leuende. **D**ie meester platearius seyt dat dese crups bladerē bequamer sijn inder medecinē dā die wortel/en gruen better dā dore **E**n si zjñ profitelic gebesicht dē onurichtbare vrouwē. **I**tē byuoet en dille te samē gepulueriseert en gemēget zjñ goet tegē de spenē daer op gestropt **E**n oec regē die builē achter die oeren **M**er eerst sal mē die m; eend scarper vliemē bloiende makē/en daer op dit puluer leggē **I**tē biuoet is opdoende die vstop te ledē **A**ls die milte ende leuere /als dat vā couder materie coēt aldus ghenomē/neet biuoet/en herstonghen peghelijcks een hant vol en een luttel alsene in wjñ ghesoden en met supckere soet gemaect.

Desen driant is oec goet tegen die geel
suchte gemenghet met wat santorien/ en
dat cruyt dat in de driant ghesoden is/ sal
men soe op die verstopte leden leggen.

Die selue is oeck goet als die milte wt-
wendich gheswolle is. Item bpuoet ende
wolcruyt genaet capsus barbatus geso-
den met wijn ende alsoe warm daer op
ghelept is goet den ghenen die den aers-
darm wtgaet

Auerone

Ca. ij.

Aboranum dat wort in griecs en
latijn also gheenaemt. Hesium ist
ghenaemt in arabico.

Derapio inden boeck aggregatois in
den capittel Hesium. i. Aboranu spreect
dat die cruyt is tweederhade/ dat ee vrou-
welijc/ en dat ander mannelijc/ ende zijn
malcanderē gelijc aen die ghesleeltenisse
en cracht. Anders dā dat die vrouweliche
gheel bloemē heuet gelijc den sofferaen.

Plinius in sinen xxi. boec spreect d; die
cruyt heeft seer clepne bladeren ende ve-
le steelkens. En oeck seer clepne bloemē.

Mucenna in sinen anderen boec sepr/
dat auerone heet is inden eerden graet/
ende droghe inden anderen. Mucenna
int capittel aboranum seic dat auerone

ghebrant ende ghepuluert ende oeck ge-
menghet met olie van radys ghemaect
ende dat gesmeert op een kael hoort doet
dat hant wassen. Item auerone doet oeck
wassen den baert die lanssaem wt coemt
daer mede bestreken te wetene. Auverone
met dille olpe gemenghet daer mede den
baert ofte die plaetse daer men hant wil
doen wassen bestreken.

Auerone resolueert apostemē die cou-
de vuchtricheit in haer hebben genaemt
flegmatica/ ghesoden met kuten keernē
ghenoemt cironia ende also gebuyt.

Auerone ghepulueriseert en gedron-
ken met wijn behoet den mensche voer
die such Paralisis genaemt. En is oeck
goet teghen dat siederijc der leden dat
grups daer op gelept. Placarinus seic
Auerone gesoden met olpe/ en dat hoort
daer mede bestreken benempt die coude
des hoofts ende verwarmt seer.

Auerone met wijn en supcher gesode
en gedroncken maect een warme mage
en purgiert die vande slijm dat ghenaeft
is flegma. Auverone suuert de vrouwe
haer suchte genaemt menstruu. met wijn
gesoden en also ghedroncken. Auverone
met eppe en supcher gesoden drijft wt en
brec wt den steen inder blasen en nicre
also ingenomen. En dit is goet tegen al-
le siecheden die van coude comen.

Item olie van auerone gemaect en daer
mede onder de nauel besmeert doet wel
pissen. Auverone gedroncken met wijn
is goet voer vergiffenisse. Item de roec
van auerone verdrift die slangen die in
die huyfen wonen. Vander wortelē ge-
dronckē met wat melcs ghemenget doot
die vrouwen inden lichame. Mucenna
seic daer mē auerone stropet/ daer en blij-
uet geen feninich dier/ en wat daer blifft
dat sterft. Opascorides spreect dat auerone

roene brengt den vrouwen haer ijt ghe
noet menstruu ghepolueriseert/en met
wijn en mpre gemengt en gedroncken.
Auroene is goet tegē die betē vā fenū
de dieren. Dien die oghē sweerē vā hitte
sal nemē Auroene eē dragma met ghe
brueselt wit broot/ en sal dat siedē in wa
tere en die oghē daer mede badē/het rect
wt den ogen alle die hitte/en vdrift den
ogen sweer. Serapio spreect dat Aue
roene ghebelicht vertert oueruloedige
vuchtricheit die in die darmē is/ dat col
cōpas of darm ghesucht heet. Ite Aue
roene gesodē met water/ met wjne/ met
psope/mz calis hout/en m; supkere soet
gemaect/is goet voor alle sieckhedē d lon
gene en d borst. En als die siecheit cōt vā
roude/so sal mē vā buirē smeren die borst
met boterē of met eend saluē ghenact vn
gentū Opaltea En daer na so sal mē ne
mē pillē vā Agarico Daer na ist goet ge
nomē eenigerley cōforteringe genaemt
Opapenidion/ oft Opairis salomonis.
Ite auroene m; sout en olve tesamē ge
stotē en op dē pols vand hāt en vādē voe
tē geleit is goet teghē alle quade coortsen.

Allene Capit. iij.
Cubsinchiū la. absinchiō gre. saricō ara

Die meesters in medecinen en son
derlinge Galienus/ en Auicēna
Pisaac en Opalcorides bewijzen/ of leg
ghen dat allene heet is indē eerstē graet
en droghe inden anderen. Platearius
sept dat die allene een wonderlike natu
re aen haer heeft/wāt si lareert en slopt
ende die twee zijn contrarie deen den an
deren. Ende daer om seic hi dat die allen
gemengt moet wordē met anderē medi
cinē tot des mensche siecheden dieneude
want ist sake dat die nature des mensce
verstopt is soe sal men die allene mengē
met cruden die dieneude zijn om die stop
pinghe te benemen en alleen larende
bliuē. Maer waert sake d; een mensce te
seere ter camerē ginc/soe sal mē allene
nemē met dingē die haer lareninghe be
nemē en stoppēde bliuē. En daer om sul
di wel mercken en nau tot/ siē wildi eenē
mensce stoppē m; allene/so besiget haer
mit a;ijn oft wjñ. Mer wildi eenē men
sce larere met allene/so besichtse met zē
of met supkerē. Auicēna seic dat d; sap
vāder allene veel crachtiger te besighen
is/dā dat cruit wāt dat sap is doch heeter
indē eerstē graet dā d; cruit. Ite so wat
mensce dye dat sap vā allene. x. morghē
achter malcanderē drinct tot elcher rep
sen eē loot oft eē halue ounce met supker
gemēgt d; sap vteert Ptericiā dat is die
geelsuchte en beneet dē mēste alsoe gebe
licht. Propesim d; is die water lucht. En
also gebelicht crect wdye vuchrid; vā
der miltē en vander leuere. Johannes
mesue die seic dat allene stercket die ma
ge en die leuere en brenget oec goede ap
petijt tetene en gheneet en vdrift die v
stopte cranchedē als die geelsucht en die
water lucht. Allene opent alle vstopthe
dē en doet die wormē crachtelijckē steruē
allinē een plaester aldus daer af maectē

ende legget op den buyck. Heemt allen vier loet/ en Enforbiū een half loet/ van herts horē degebrāt is eē half dragma of half loor. En oec noch een loet vand gallē van eenē hase/ en dit geprepareert of gemenget met zeem/ en ald' hier af eē plaet ter gemaect en opren buyt geleit. Itē die die cortse lāge gehad heeft die neē d; sap vand allene/ met supker gemēgt/ hi gene fetter stont. Itē allensap met kernē van perlikē inde oōrē gedrupt doet steruen den worm int oōrē. Itē allene reinicht oeck die maghe en die leuere vand galle ghe- naemt Colera/ en doet die selue vuchtich; wtgaen met pissen. Oec behoet allene dē mensche voor vūuplinge van bloede int lichaē met wijn gelodē/ en des daerhs eē male nuchterē gedronckē vier loot. Allēsen water gestropt in die camere en opt pāpīer en boeckē behoerte vā dat kinagē der musen en der wormē. Itē allensap is seer goet dē gequetkē ledē allmēt daer op doet/ en vūnget met honich en wat goets wijns en so gestoten/ en daer op ge- lept gelijc een plaestere. Itē olpe vā al- sene in die oōrē gedaen brengt wed d; ho- rē. Itē allene gemēgt met azijn maect welrukēdedē mont also dā mede gewal- schen. Die meesterē segghē dat allene goet is der magē en vūdrift al dat quaet is wt der magen. Allene en eppen cruit elc enē veel gestorē en met supker en ca- lissihout gemengt en so gedrōckē vūdrift Allama dat is achorsicheit. Allene ge- dronckē met azijn helpt dē geswollē milte. Allene gestorē en dat sap gemengt m; honich maket die ogē seer claer daer me- de bestrekē. Allene gelodē met boō olpe daer mede dē buyt bestrekē helpt die crāc- ke magē en oec de quade leuere. Allene met honich gemengt is goet tegen dronc- henheit. Allensap is seer goet om te be-

wegender vrouwen vuchticheit/ en dpe- rer maent tjt beskoep; zjn gemēget met byuoetsap ende met myrre ende honich daer te samē een drancrkē af ghemaect. Mo Auicēna Serapio en Pandetta be- scriuen. Item allensap met barnagiē en santorien sappingemengt en gelodē m; gepten mel en oec loet met supchere ge- maect/ is goet teghen die siecheden d mil- ten/ ende oec teghen den torts.

Item allene mit auerone ghesoden in loeghe/ daer mede dat hooft ghewassē is goet teghen die wruallinge des haers ghe-naemt Alopecia

Looch

Ca. iij.

Alium latine Scordum vel scorde
on grece. Thaum arabica
Salienus spret dat looch heet en dro-
ghe is inden derden graet Platearius/
ende noch een ander meesters seggē dat
ret warm en drooch is bidē vierdē graet.
Serapio seid dat looch tweederlep is/ dz
een wilt/ ende dat ander samē/ ende hebbe
beyde ghelijcke natuere. Auicenna
sept dat looch gheten beneemt ende ver-
drift den menschen alle gheswellen wt
den liue. Ende mo; wt dat gheswel opē
doende/ ende iacht wt dat etter ghesodē
eubedaer op ghelept

Dat hooft ghesmeert met dit loock of ghewasschen doot die luylen endedi neten. En is oock goet tegen die wrvallin ghe des haps ghenaeint Mopicia

Looc asschen met honich ghemenget/ die huyt daer mede bestreken/benemipt die siecheit des huyts ghenaeit morphea Dese asschen also ghenomē heelen quade sweeren die gheopent sijn daer inne ghestropt. **I**tem looc met honich ende mepse botere ghemenghet maect proper en reine die handen die met groouicheit en rouwichheit ouertoghen sijn.

Item loock is scadelijck den ooghen.

Item dit looc ghesoden ende gebelicht maect een claer stemme en verdrift den ouden hoest ende repnicht die borst als si vercouris **I**tem looc met sinen crupde en wijne ghesoden en ghedroncken doet wel pissen. En brenget weder den vrouwen haer vuchtricheit genaet menstruu oec also ghenomen. En trecht wt secundinā dat is die ander geboorte den buyc daer mede bestreken **O**ft den roock van loock sal die vrouwe van onder ontfanghen sittende op eenen ghegaeten stoel. ront omme ghedecket sijnde. **P**latearius seyt Dat wyde met vrouwen vele te doene wille hebben dpe sal hem wachtē van looc want het verdroget spez ma dat is die natuere dat manlijck saet En wie dat te veel doen wil ouer sijn nature die comen aen groote siecheden. **E**n wyde vol quader vochticheit is van buyten of van binnen in sinen liue die ere dic wilē dit loock **S**heen feninich dier schadet den menschen die looc met wijne ghenomen hebben. **W**pe eenen dullen hont ghebeten heeft die neeme looc/ vige bladeren/ en camillen bloemen/ elchs euen bele en liedet dese in water en slooterdac en make daer af een plaestere/ en legger

dit op den beet des honts/ si gheheest ter stont **I**tem looc verdrivet alle wormē die fenijn in haer hebben. **L**ooc ghesoden met azijn ende ghedroncken met honich water ghenoeint Nulla/ verdrift die spuyl wormen ende alderhande wormen inden buyc. **L**oock met olpe ghesoden heelt fenijn de beten aen beenē en aen ander plaetsen des lijfs. Dese salue verdrift alle alle quade ongemac/ en gheswel vāburen daer aen gestreken. **I**tem looc gesoden met melc en gedroncken verdrift Beripleuromiam dat is ten ghesweer aen die longhene. **D**pascorides spreect wyde dat water lader dat vā couū materiē coēt genoēt yposarca Die neme looc en sanctorie en liedt dese in wijn en dunckediē hi geneset. **P**icragoras dpe meester seyt d; looc gestort en gemēgt met coriander en so genomē met wijn verdrift die pine in die lendene en heelt daer oec dat gesweer. **D**e selue drac also ghenomē laxert dē buyc. **I**tem looc met boenen gesodē en gestortē daer onū gemēgt olpe en oellaer olpe **H**ier af gemaect eē salue Dese salue is goet tegē dē hooftsweer gesmeert indē slaep vādē hoofde. **I**tem loock mach lichtelic in fenijn v wandelt wordē **P**reēt saet daer vā so wordet looc vā diet looc/ neēt wed dat saet en saept andwerf tot. v. of. vi. repsen so is d; lesse v wādelt in fenijn daer o salmēt loorplātē en n; sal/ pē/ mer het gesciet gemeinlyc vādē honenierē wāt si die oorsake n; en wetē **I**tem wie dicke looc eet criget dē hooftsweer en het maect lazarie **I**tem looc gegerē is sondlinge quaet dē ogē **L**ooc gesodē of gebredē met mastix en bertrā ghepodt/ is goet tegē dē tantsweer dē mōr daer mede ghewassē **L**ooc is goet dē arbeids die altoos water drinckē en etē roude ouerduwelijckes pise **D**aer ā seggē de meester d; looc

Agrimonie oft oderminghe
Capittel. v.

Agrimonia ferraria minor latie
Die meester Platearius ende
ander meesteren indē capittelle agrimo-
nia segghen dat, dit cruyt seer heet ende
droghe is inden tweeden graet.

Dpascozides Agrimonie groen ghes-
tooten ende soe ghedroncken vdrifft dē men-
schen die pestilencie wten liue En soe ge-
nomen veriaecht alle gesweren vā bin-
nen Agrimonie gedroncken is goet dē
mensche die geraect sijn vā sēhnde die-
ren oft gebeten als van slanghen

Ope vaneenē dullen of rasendē houe
ghebeten is die neme agrimonie en wri-
ue ende legte daer op hi geneest Agr-
monie ghedroncken verdrifft den buyck
weedom Agrimonie groen gheslooten
ende op quade sweren ghelept oft op die
siecheit genaemt den wolf gheneser die.

Agrimonie gemenghet met azijn ver-
drifft die wratten ghelijck een plaestere
daer op ghelept. Item wie een quade
miltre heeft die belighe agrimonie ende
herkslanghe in sijn spisen/ hi geneest

Die wortel van agrimonie ghesoden
met wijn is goet den lammē ledē so ghe-

nomē Saliennus seit dat agrimonie se-
re goet is die dē cācker heeft als hi dat eet
in alle spisen so geneest hi daer af Agr-
monie treect dē mēschē alle quaeth; wtē li-
ue wtē hoofde/ en wt alle ledē daer mede
bestreke of gewastē Agrimonie vdrifft
dē haerworm d; cruyt daer op geleit/ en
is oec goet allē quetkē ledē daer op gebon-
dē Agrimonie heelt gellagē en ghebro-
kē ledē mettē sape daer op bestreke Item
die moede waer vā veel gāes de bade sijn
voetē m; agrimonie/ hi geneest en d; gaen
en sal hē n; lettē. Agrimonie gedrochte
vdrifft alle pñhcheit en smerte wten liue
Item agrimonie is seer goet tegē dē stē-
daer mede gebadet in eē sweet badt/ als
dē stē gewastē is vā hitte en droochte ge-
lyc die colerici hebbē Agrimonie is goet
tegē die bestoppige dē ledē/ wāt li opēt alle
die ledē Daer o doerse wel pissen en orine
makē Item agrimonie sap m; sulcher wa-
ter gemēgt is goet genomē tegē die heet
apostemē genoēt Antrax/ of oec tegē apo-
stemē gemēgt metter pestilencie. Agrimo-
nie water met thuria gemēgt maect die
oghē claer en ghesont van allen quaden

Eppe oft ioncfrou make
Capittel. vi.

Apidium latine grece Seluium arabice. Aspar ende karfi.

Die meester Platearius seyt dat eppen is heet en droge bepde inden derde graet Die meester auicenna seyt dat dit cruyt warm is in de eensten graet ende draech inden anderen graet Ende dat saet van der eppen wort meer ghenomen in medicinen dan dat cruyt of die wortele.

Dit cruyt ghelijc wel der keruelen en heeft witte bloemkens. Ende mercket wanneer die medecijn meester in zyn recepten scrift Apidium/soe meynt hij dat dat saet ende niet dat cruyt oft die wortele. Eppen saet ghepoluert en ghenomen met water van radys/doet wel pissen/ende breekt den steen inder blasen ende oeck in die lenden.

Auicenna seyt dat in die wortel meer crachts is dan in dz saet/en in dz saet meer dan in dat cruyt. Plaaspreect dat Eppen ghemenghet met wijn ende soet ghemact met honich genaemt Mellitracet doet den menschen wel pissen. Ende brengt den vrouwe weder haer vruchticheit ghenaeamt menstruum En doet oec wel verteren alsoe ghenomen.

Plinius eppen wortel ghesoden met wijn drijft den steen wt der blasen en wt den lenden Dioscorides dat saet van eppen is goet om te pissen Item die wortel van eppen met wijn ghesoden ende ghedroncken drijft den menschen dat fenijn ende verghiffenisse wten liue en maect ouerghewinge ende helpt oeck den gheswollen quaden maghen. Salienus inden boeck ghenaeamt die agricultura seyt dat eppen saet den mannen ende de vrouwen vleeschelijche lust brenget/ die vorseke daer af is/dattet verbode is den voeseren dpe kinder sijnghen/want dat eppen saet brenghet in haer soe grooten

begheerte/ende oncruyttheit datter haer benzeint dat melck/ende die hinderen vallen daer na in groter siechte en crancheit

Eppen saet ghenomen maecht eenen welrukende mont Daer omme diemel grooten hertoghen/ ende heeren te spreken heeft mach wel eppen ende haer saet eeten in zyn spijse Die zyn verwe verloren heeft van groter siechten/die eppen saet daghelijchs in zyn der spijse si coemt wedere.

Eppen saet met venckel sap ghenomen helpt der gheswollen borst vanden melcke of van sughen dat si niet meer en sterret. Ende helpt oeck der siechte der lenden ende der milten.

Eppen met petercellen wortelen/ ende wijn ghesoden is goet teghen dpe water sucht oft dat water laden dat van rouden materien coemt. Eppen saet met dat witte vanden eppen gheslagen suiuet alle wonden ghelijc een plaestere merck daer op gheleghet.

Salienus spreect/welche vrouwen hinderen draghen die moet haer maecten van eppen saet ende vanden crudewant die hinderen getrighen daer af oereyn e bladeren aen dat lichaem.

Oeck so seyt Salienus dat eppen dicht ghenomen brenget die vallende siechte En dragende vrouwen en sullen se oec niet besighen/want si opent die plaet des ongheborens kints dat si draghen

Vrouwen dpe kinder sugghen en sullen eppen oeck niet besighen op dat si niet ontsinnich en worden oft getrighen dpe vallende sieckheyt.

Eppen ende auerone ghesoden in loeghe is goet teghen dat wtvalen vanden herte/ ghenaeamt Mopicia.

Wilde eppe Ca. vij.

Opium siluestre latine

Die meesteren seggē dat dit cruyt heet en droge is in dē derde graet en dit wast gemeynlyc bidē vuplē wate- ren daer die vorschē wonen. **O**eck noēc een pegelhc mensche die cruyt *Opus* dat is gelach/ want ghenomē oft gheten doe- ger den mensche soe seer lachē dat si daer af steruen. Daer om dient dit cruyt wel melancolicis/ dat is dē mēsche die vā cou- der en droger naturē zyn/ ende die luttel vruchedē in haer hebben/ en oec gaerne teghen hē seluē spreken. **O**ec voer alle dingen rade ic v/ dit int lēf niet te neme- ne/ want vorschē padden en and vensyn de dierē daer af lachē. **O**eck is dit cruyt van der naturē dat daer geen feninich dier af en coemt/ het en heeft van vruech- den zyn nature oft vuplisse daer op ghe- worpen. **V**an dit cruyt beschryft os *Op- ascorides* en seyt dat dit cruyt heeft *Acro- cordines* dat zyn exter oogen oft wratten op die handen oft voeten. **O**eck nemē alle meesteren die wortele of dit cruyt ge- wreuen ende besighent ghelijc een plaef- tere. **D**at sap van desen cruyde benee- met den vrouwen alle gheswellinge aē

die boest met die wortel vā altea daer op peghelept. **A**lle dese dinghen mach dat saet doen/ ende dat saet en is soe sorgelijc niet tenemen als dat cruyt

Van desen sade gedroncken is goet dē ghenen die die quartepne hebben/ ende doet oec wel pissen. **O**eck beneemt dat saet dpe bestoppinghe der leueren/ ende oeck der milten

Boeren eppe Ca. viij

Opium rusticum latine

Die meesteren seggē dat dit cruyt heet ende droge is inden vierden graet/ en het wort gemeynlyc genoemt *Opium regale* Die sake is wāt het crach- richt alle andere cruden En inghenomē helpt oeck den steen breken ende dien te lossen wten lendenen. Dit cruyt gheslo- ten ende gemenget met wijn en daer me- de die coude huyp gewasschen brenghet weder daer in die natuerlyke hitte **D**es cruyts sap geneest den canckere ghemengert met azyn/ ende daer op ghe- leyt ghelijc een plaestere neghen dagen lanc. Van dit cruyt een loghe ghemaect ende dat hoest daer mede ghewasschen verdrjft alle die schellen vanden hoofde

Vighe bladeren eppe. Ca. ix.
Apium emorropdarum latine.

Die meesteren spreke gemeynlyc dat dit cruyt heet endedroghe is inden vierden graet. En dient voer den loop des bloets ghenoeit Emorropdalis/dat is eenen loop inden eersghemen ghet met vighe bladeren. Teghendesen loop sal dit cruyt gestoten worden ende daer op ghelept worden ghelyck een plaekere/so geneset sonder twifele. Oec mach dit cruyt ghenomen worden totte wondendye seere bloepen daer op ghelept met a;ijn van roosen water. Dit cruyt gheloden met wyne ende daer mede dye belmette onrepne huyt ghewalschen repnichte en maecte wederghesont ende schoone. Die wortele van desen cruyde ghedorret ende daer nae gestoten ende ghepoluert. Dit poluer in vuple wonden oft op quaet vleesch ghebroeyt verdruiet/ende eet alle dat quaet sonder weedom daer wt.

Ende sonderlinghe sal dit cruyt worden ghenomen in die medicinen tot den vighe bladeren oft spenen want het verterre sonder twifele gheheel wedpen gronde.

Hoelwortele.
 Capittel. x.

Aristologia latine/grece *Apiston* vel *pauodricia*/vel *feralogos*. Die meesteren seggen datter tweederhande hoelwortel is/die eene lanc/die andere ront En zijn beyde heet indē eersten graet/en droge inden anderē. Serapio seyt dat die ronde hoelwortele bladerē heeft ghelyc onderhaue en lange stelen wt eend wortelen gaende Dese heeft witte bloemen die vā binnen root zijn seer stinkende ende heeft een ronde wortele. Daer is noch een ander hoelwortele die ronde wortele heeft en bladeren als wjnruyte en een bruyn boē. En hi spreect datter tweederhande gheslachtenisse is vand hoelwortel de aristologia genaemt is/die langhe mannelic en die ronde vrouwelijc. En dat die ronde hoelwortele meer in medicinē gebelicht wortet dā die lange hoelwortele/en die wortele vand ronde aristologia meer dan die bladeren daer af. Item die wortele hier af sal men grauen indē winter voer dē tijt eer de bloemē beginnē wt te comē Dese selue wortele heeft vele duchtē in haer/wāt si dteert en drijft wt alle dat v

ghift. Ende dese worcele machmē onder
 houwen tweearen onuertereert in haer
 crachte. Die swaerlijc adem makē en
 dicwils kichen/wordē Almatici genaēt.
 Ende dese sullēnemē hoelworcele en een
 luttele van gentiana en poedere van li
 quirijs of califfihout en mengē dat m
 honich en maken daer aff een lectuariū
 dat si dicwyl nemen sullē En hier affullē
 si hulpe gecrigen Die Epilenciā heuet
 dat is die vallende siecte of die suchte in
 die leoen/ die sal nemē hoelworcele twee
 loor en een gōme ghenaeemt enforbiū en
 calioreū een dragma. En dese sal hi siede
 met boom olie/ en smeren daer mede den
 rughknop vandē halle tot aen zjn billē
 so sal hi bare gecrige Hoelworcele ghe
 pulueriseert en ghemengt met edic of
 azjn is goet teghen die storfterie en trau
 wagie als si daer mede gewastten wort
 Hoelworcele ghepulueriseert ende in
 vuple wondē gestropt heilt die/ ende ver
 teert dat vupl vleesch daer inne. Hoel
 worcele heilt Piftelē/ als die fistelē dicwils
 gewasttē wordē met loege die van bere
 ken affcigenē gemaect is/ ofte met alupn
 watere. En als dan daer nae in die fiste
 le gestropt wort dat poedere vā hoelwor
 tele. Als eē vrouwe haer kint barē sal
 soe sal men sieden hoelworcele met wijn
 ende met boom olie. En hier mede sal mē
 se bestriken op harē bupc/ so sal si ter stōt
 geholpē wordē/ dat kint si leuēde of doot
 Opascorides sprect dat hoelworcele ge
 droncken met wijn heilt verghiftige of
 feninighe beten. En helpt teghen vgifti
 ghedranckē. En aldus ghenomē so ver
 deijft si Secundinā/ dat is dat pānikel dz
 die vrouwen die ander geboerte namen
 Hoelworcele is goet in ghenomen den
 vrouwen in harē arbept/ als si met mir
 re en peper ghemengt is. En aldus ge

namen verdrijft si oech die coude ofte die
 febres. Dit is oec goet Pleuriticis dat
 is den ghenē dpe een zweeringe binnen
 in haer borst hebben. Item hoelwor
 le en aloē epaticū ghepulueriseert ende
 met calc ende met honich vūmēgt is goet
 voer den canckere in der nose. Item hoel
 wortel gepulueriseert gemēgt m; honich
 is goet tegē die veruuplinge, en sinckin
 ge des monts ende des tant vleeschs.

Item hoelworcele ghestoten/ ende mee
 ten puluere van dpe worcele van dipra
 mus ende methonich vermengt ghelijc
 een saluē. Dese saluē op wonden gelepe
 zjnt buplen of doernen of splinteren of
 andere subtile dinghen/ si sal dese wt der
 wonden trecken

Oesterlucie of lange hoelwor
 le.

Ca. xi

Aristologia longa;

De weerdighe meesteren Muscen
 na Salienus Opascorides Pla
 cearius en Plinius segghen/ dat die lan
 ge hoelworcele heet is inden derde graet
 ende droghe inden tweeden graet. Dpe
 langhe hoelworcele heeft eenen langen
 steelende bladeren daer ane/ die den bla
 deren vander haelworcele ghelijck zjn/

anders dā dese hoelwortelbladerē weeter
 in inden grūp. Die wortele hier aff
 is lanck ghelijck dpe petercelie wortele.
 ¶ Plinius spreect dat hepde die hoelwor-
 telen die langhe en de ronde ghepolueri-
 seert en daer onder ghemengt mpre pe-
 gelicks euen vele. En hier afghenomen
 een dragma oft loot met warmen wijne
 repnicht die moeder die Matrix genaet
 is van hare oueruloedicheit En driest de
 dode geboorte daer wt. ¶ Teghen Poda-
 gram dat een siederijn in die voeten is.
 Reemt weechbreede die wortele van al-
 tea of wittē heemst en die lange hoelwor-
 tele elcks euen vele. En mengt daer on-
 honich en legt dat op die gebreke-
 licheit en pine dat vlaect en vmindert die pine
 Die langhe hoelwortele is seer goet den
 vuple wonden als dat poluer daer op ge-
 stroeyt wort ¶ Den peerde dat ghewont
 is van te vele te ridene/ oft van te vele te
 dragene/ dien stropt dat poluer van dese
 osterlucie in die wonde. En dā slaet daer
 oppe peerde mist oft dreck/ soe heplet ter
 hont ¶ Platearius. Reemt osterlucie en
 aloepaticū elcks euen veele en mengt
 daer on- rosen honich en maect hier af
 een plaestere Dese plaestere is goet ghe-
 besicht tegē alle oude scaden gelijc tegen
 de canchere/ teghē fistelen/ tegē den wolf
 wie die in mogen/aen die beenē oft an-
 ders sins. En si heplt dese saetelijc als si
 daer op geleit wort Mer dese scaden oft
 gebreken moeten te voren ghesupuer
 worden met olie vā tartarus die olie vā
 wijnsteen ghehaet wort. oft met watere
 daer nitra inne gesoden is. ¶ Dese also
 ghenomē of gebesicht beneet oec die me-
 laetsheit of lazarie ¶ Dioscorides. Oster-
 lucien gepolueriseert en gemēgt m; ho-
 nich water/ en dit also gedronckē beneet
 Alma dat is dat kichen en cortichept op

die hoeste en het rupmt die hoeste. ¶ Wie
 eenen pyl in in lijf heeft die sal nenē be-
 dedese hoelwortelen ofte osterlucien/ en
 diptamus elcks euen vele/ en sieden die
 in goeden wijne. Ende dan sal hē desen
 wijn sighen ende repnighen doer eenen
 supueren doeck. Ende desen wijn sal hē
 drincken des auonts en des morgens En
 die ghesoden crupden sal hē legghen op
 dat gat daer den pyl inne is. Ende dā sal
 den pyl saetelicken wt ghetrocken wor-
 den/ ende die wonde sal ghehept wordē.
 ¶ Item osterlucie/ is goet voer den cortē
 adem die van slimighe oft limige vuch-
 ticheit gegenerereert wort dat welc Alma
 humidū ghehaemt wort. Aldus Reemt
 twee deelen osterlucien/ en een half deel
 vā ganciaen oft genciane met een half
 deel sweerdele wortele gepoluerisert en
 mengt dese geschupmden honich/ ende
 besicht daer af ¶ Doch is osterlucie goet
 tegen fenijn der gedierte En teghen die
 fenijnighe betē der fenijniger gedierten
 aldus. Reemt poluere van osterlucie en
 de vermengt dat met den sape van wijn
 rupte En smeert dat daer oppe.

Hoghe malue oft wittē hoemst
 Capittel. xij.

Altea Malua hispanica Malua agre
tis latine Grece agriamolochia

Dvascorides inden capittelle altea
spreect dat die bladerē hier af rōt
zjn gelijc der hasel wortele. Ende dz altea
bloemen heuet gelijc die roosboomē. En
haer wortele is lanck en heeft vele vuch
richeden in haer/ en si is inwendich wit.
Muicenna in zjn tweede boeck in den
capittel Altea spreect dat altea heet is vā
natueren. En dat ope wortele van altea
metten crupde gesoden die harde sweerin
ghen weck oft saeft maecht/ als si daer
op gelept wort. **D**ie bladeren vā altea
gesoden met boom olpe oft olpe van oli
uen zjn goet tot alderhāde hitte vā bup
ten aent lichaem als si gelijc een plaeste
re daer op gelept worden. **D**ie wortele
van altea gesoden en met azijn oft edich
ghemengt/beneemt Morpheam/dat is
die quade seericheit inder huyp die ō me
laersheit ghelijc is. **D**at saet van altea
is veel starckere tot die voornaēde sucht.
want het wepct alle harte sweeringhen
die hitrich zjn/en het hept seere.
Dit is oec seer goet gebelicht tot die ge
swollen leden. **D**pe wortele van altea
en lijn saet/tesamē gesoden en voer aen
den hals gelept gelijc eē plaestere wepct
Squinanciam. Squinancia is een swee
ringhe inder kelen. **D**at saet van altea
beneemt die hoosten die van hitte gheco
men zjn. Ende het doet seer wel slupmē
wt ō hoest werpen/eenē danchier af ge
maecht/ als dit saet met psope en met ca
liffhour in watere oft in wijn ghesoden
wort. **D**it saet met wijn ghesoden/ende
daer onder gemengt boom olie verdrift
alderhande vlecken onder de ogen daer
mede gewasschen. **D**ie wortele vā altea
ghesoden ende ghelept daer hem eē men
sche verbrāt heeft/ trect daer wt die groo

te hitte. **E**nde die binnen int lijf ghebro
ken of gheschoert oft ghequet zjn/ sulle
van buypen daer op leggen die saden vā
altea gesoden/so genesen si. **I**tem ais
yemant een bve ghesteken heeft ope sal
die wortele van altea mengen met azijn
ende stryken dat daer oppe so gencest hē
ter stont. **D**ie wortele van altea gesodē
met wijn ende gedroncken/ doet seer wel
ozine maken. **D**at saet van altea drift
die steenen wt/ die in die lendenē ende in
dienieren ligghen. **D**ie meester Sera
piospreect/ dattet saet van altea alst ver
sche is ende gedroecht is/ en daer na clep
ne ghestoten/ende dan met azijn ghesodē
is Morpheā heplet als si daer mede dic
wils inder sonnen ghestreken wort.
Die wortele van altea gesodē met wij
ne ende also ghedroncken/ is seer goet dē
binnensten leden/ die ghebroken oft ghe
quet zjn van slagghen van stooten ofte
van vallen. **I**tem die wortele vā altea
ghesoden met azijn/ ende den mont daer
mede dicwils ghewasschen maect goede
tanden. **E**nde het beneemt die pinē ende
smerten des tanc vleescho

Sulckere

Ca. xij.
b ij

Acerosa latine. Oriolapatium grece.
Die meester Paulus spreect dat ace-
 rosa droge ende cout is inden der-
 den graet. Ende dat het saet hier af cout
 is inden eersten graet/ ende drooge inde
 tweeden graet. ¶ Die experte medecijn
 meesters leggen dat acerosa tweederhā/
 de is/ die eene groote/ die ander clepne.
 Die groote acerosa heeft eenen langhen
 steel/ ende bouen daer aene knopen ghe-
 lijck die grote cliften. Ende dese wort ge-
 naemt Acerosa maior. Die clepne aceto-
 sa heeft clepne bladeren die weec/ zijn en
 eenen dunnen steel/ ende clepne saet. En-
 de dese wort genaemt Acedula of aceto-
 sella. Ende dese is oech cout ende drooge
 van haerder natueren. Ende si dient son-
 derlinghe tot eender heeter maghen en-
 de tot quade leuere ende tot verstickin-
 ghe des herten. Ende si maect lust om te
 eten. Maer tot alle dese is acerosa maior
 beter. ¶ Die meester Serapio spreect
 sulckere oft acerosa gheten verdrift de
 onlusticheyt/ ende maect des menschen
 lust om te eten. ¶ Item sulckere met don-
 derbare sament ghestooten ende daer
 onder a zijn ghemenghet ende gelept op
 dat heyligh vier Sacet ignis ghenaeemt
 oft op leden die onsteken/ zijn lesschet die
 ter stont. ¶ Item acerosa ghestoten ende
 ouere die oghen gelept gelijck een plaef-
 tere. verdrift ope swellinghe der oghen.
 ¶ Item acerosa heylt die vleckten des lic-
 haems waer si zijn mogē die Morphea
 genaemt zijn/ als si daer op gelept wort
 ghelijck een plaestere. ¶ Item acerosa al-
 dus ghebelicht heylt oech den brant. En
 tot dese voerscreuen crancheyden mach
 men belighen dat crupt/ dat saet/ ende de
 wortele. ¶ Pascarides spreect Dat
 saet van acerosa getempert met boom-
 olie en aen dat hooft ghestrekendat gro-

te smerten van hitren heeft beneemt die
 hitte. ¶ Item acerosa met wijne gedron-
 ken oft dicwylen gheten verdrift alder-
 hande suchten de van hitte gegeneroert
 worden ghelijc die gheelsucht die van eē-
 der heeter leuere ofte van die milte comē
 die Jetericia genaemt is. ¶ Dit selue hel-
 pet oech den vrouwen/ alsoe ghedronckē
 als haer vruchtigheden menstrua genaēt
 te langhedneren. Ende sonderlinge vā
 den sade. ¶ Dit saet van acerosa ghebe-
 sicht verdrift die spilwormen wtē bup-
 ke. ¶ Ende is oech goet teghen verghift
 oft tenijn. Ende sonderlinghe teghen die
 beten van feninige ghedierten/ als Mui-
 cenna en Serapio daer af spreken. ¶ Itē
 dat saet vā acerosa om die ogen gestrekē
 vlichtet die ogen. ¶ Die meesterē leggen
 wie acerosa oft sulckere bij hē drager opē
 en steect die tarant niet. En dit is een fe-
 ninich beestkē. ¶ Dat sap vā acerosa in
 die oerē gelact vdrift die swellinge in de
 oerē. ¶ Ope meester Plinius seet datter
 noch is eē and cruis dat huilswortele of re-
 huilflooc of dondbare geheetē is. En dit
 alle die crachtē en duechdē in hē heeft/ de
 acerosa heeft. En dit machmen belighen
 tot alle gebrekē daer mē acerosa toe belu-
 get. ¶ Itē wie acerosa eer gelijc een salaet
 met a zijn desen in coept die galle niet op.
 ¶ Dat water vā acerosa in triakele of
 triaca v mengt is goet genomē tegē die
 pestilēcie. ¶ Itē dat sap vā acerosa is goet
 tegē dē bloetgāt d darmē de Diffenteria
 genaēt is. Dit selue sap is oer goet teghē
 dē loop d v guld adere die Fluxus emorro-
 ydarū genaemt is. ¶ Itē dat sap vā ace-
 rosa is goet genomē tegen die dronckert-
 heit. ¶ Muicēna spreect wie die wortelen
 van acerosa aen sinen hals draecht dien
 verdrift si die knooden oft buplen of che-
 uelē tusschen vel en vleysch wt den halle

Dyscorides. Die bladeren van sulchere stoppen den buick als si gheten worden. Ende als dat saet ofte dpe bloemen van sulchere met wijne ende met water ghedroncken worden/soe zijn si seere goet tot die vlceracie der darmen. Ende tot alle oude loopen. Ende tot stekinghe van scorpionen.

Dille Ca. xiiij
Anetum latine.

Die meeller Serapio inden boeck Aggregatois inden capittle veberh. i. anetum spreect. Dat anetū allen mensche wel bekēt is. En dat die nature hier af/ is warm marckē int lesse des der dē graets/ en droghe maken int beginsel vandē tweedē graet. **M**uicēna seet/ dat dille genomē wel doet slapen. En sonder linghe die olpe hier af/ als dat hooft hier mede bestrekē wort. **D**at sap vā dille of olie vā dille is goet tegē die pijnē der oerē warm daer inne gelatē. **H**i spreect oec dat dilloden ogen scadelijc/ als si stadelijc oft dicwils gebelicht wort. **D**z saet vā dille oft dat crupt genomē vā vrouwē die hiderē supgē/ brēget haer vele melcs. En sonder linghe also genomē mettē sope van liusen/ die Lentes genaemt worden

Die vele spuwet die neme een deel waters en sie dz met dille en met oelsaet het weic Papauer genaēt is. Dese ond malcanderēghemengt en ghedronckē bene men dat vele spuwē. **D**ille gesodē en gedronckē vdrift des buicks ongemaakt of den loop daer inne. **D**at saet van dille heplet Emorropdas/ dat zijn die wigē oft blaetkens die vā achtere hangē/ als dat poluere vā desen sade daer in ghestroeyt wort. **D**ie astenē van dille zijn goet tegen alle gebrekē van achtere. En tegen die pijnē der mānelijcher scamelhedē/ die Defectus testiculor et virge genaēt worden. **P**aulus spreect inde capittle anetum/ dz dille gesodē en genomē seer goet is stranguriosis/ dat is den genen die dic wijls dropel pisse oft coude pisse hebben. **I**n dille gesodē met supchere en daer onder gemēget olpe en wijne/ is seer goet der moedere/ die Matrix genaēt is. Ende driift Secundinā wt. Ende bringer den vrouwē haer stondē ofte menstrua als si hier af drinckē twee dragma. **P**latearius Dille ghelodē en gedronckē is goet den genen die ophaer borst vercoude zijn. **I**tem dat saet van dille ende netel saet elckis euen vele ghepolueriseert ende dā met honichghemengt ende daer wt ghemaeect een plaestere. Dese heilt ter stont die vjchbladeren oft Emorropdas/ als si daer op geleit wort. **R**abbi Moyses in den capittle anetū spreect/ dat dille saet met mastix gemenget goet is teghen dat sicken ende hicken ende rupsenē die wt eender volder magen comen. **P**linius. Die wortele van dille ghesootē ende op die ogen ghelept/ beneemt die hitte daer wt. **D**ille gheloden ende daer onder mastix ghemengget beneemt dat braken dat vomitus genaemt wort. **D**ille ghesen sterct die herlenen ende die maghe.

Item dille olie is goet tegen die pine der aderen der zenuwen/ en iuncturen. En tegen dat flederich dat Artetica genaet is/ als die leden bestreke worden met salve die unguentū Spalteā genaemt is. daer olie van dille inne ghemenghet is. Item dille olie met olve van oelsaet ofc van papauer ghemengt/ doet wel stapē als dat voerhoefc daer mede ghelmeert wort. Dille saet dicwils ghenomen vteert den mannē haer saet dat Sperma ghegenaemt is/ ghelijc Huicenna ende Serapio beschriuen. Item in waterē daer dille saet inne gheloden is sullē die vrouwen sirtē tegen die pine der moedere.

Anijs Capit. xv

Anisum grece et latine.

De meester Serapio spreekt/ dat Anijs goet is alst veerlich is Ende sonderlinghe dat groote hoernen heeft. Huicenna in zyn tweede boec capitulo anisum seyt dat anijs heet en droghe is inden derden graet. Hi spreekt oock dat anijs goet is tot eenen opgeblasen aensicht/ als eenē rooc daer af gemaect wort die in die noosgaten gelaten wort. Dit beneet oec also gebelicht den hoof sweer of pine int hoof en dat swimelen

Anijs gestoten en ghemengt met olve vā roosen En dat in die oeren gelatē bē get wed om dat gehoor. Anijs/ dille en venckelsaet maken in die vrouwen veele melcks Anijs gemomen blusschet den dorst Anijs is goet geten tegē die vstopte leuere. Anijs gheten doet wel oene maken Die meester Salienus in sine selfē boeck simpliciū farmaciārū capitulo anisum spreekt dat anijs vā zynd nature doer drigēde is de quade vuchtrich. En beneet den bupck wee En vteert die windē die vcositates genaet zyn. Item anis repnicht dē vrouwē haer moedere Matrix genaet vā quade vuchtrichēde Anijs brengt welluste en oncupscite begeerte dē vrouwē en dē manē/ en vmeerdeert des mans saet alst in spijle gheten wort Anijs genomē of get opēt die nieren en die blase die vstopt zyn Anijs mit venckele gheloden/ is seer goet den genē die dpe coude febres langen tijt ghehad hebbe Anijs deijft werden lichaeme vergift en fentyn Item anijs dickwils geten gheefden mensche goede hitte. Hoe dat mē anijs neemt/ alst verdeluet die winden die die darmen ende dpe maghe beswaren. Anijs gheeft goede hitte der leuere/ ende doet wel verteren ende verdouwen Die meester Spalco rides beschryft alle die duechden en crachten van anijs ghelich Huicenna haer beschriuende is.

Item anijs is oock goet teghen dpe coude riuelinghe die van een coude overduwelijcke maghe comende is Ende hier toe is sonderlinghe goet anijs in wine gheloden daer goeden caneel en marix inne vermenghet zyn Teghen die verstoptheit der leuere ende der milten is goet anijs gheloden met herctstoughen vermenghet zynde.

Aaron oft calfs voet Ca. xvi.

Aaron grece Barba aaron. vel **Jarus** vel **Serpentaria minor.** vel **Cus minor** latine.

Dandetta in dē capittelle **Marō** spreeket dat aaron heet en droghe is in den eerste graet. **Platearius** seet dat aaron warm is en droge inden derde graet. **Dit** crupt en saet ende wortele belicht men in medicinen / want **Diastorides** spreekt dat die duecht vā aaron is in dat saet in die wortele en in dat crupt. **En** als een vā desen drie gemēget wort mizcopē misch / en daer wt dā gemaeckt wort een plaestere. Dese plaestere die is seere goet en behulpich **Podagricis** daer ouer gebondē / dat is den genen die dat fleder sijn in die voeten hebben. **Die** wortele van aaron treck wt veele quade vuchtigheden. **En** maect die mensche maghere / die te vet sijn / als si dese belighen in haer spise. **Die** wortele van aaron ende dat crupt gesloten / en dat sap daer af gedrōcken beneemt die pestilencie. **Salienus** in sinē tweedē boec die de **Cibus** genaēt is spreekt dat aaron in spijlen gebelicht seere goet is der vstopte hork / en der quade longene. **En** drijft dat grof sijn daer wt

Ende maket die mensche lustich om dat herte. **Platearius.** **Wien** ope swaerre quade bladerē wtbrekē / daer die mensche dicwilen af steruē / die eet dit crupt of sijn wortelen. **En** dit sal hem vsaecten die hitte. **En** het beneemt dat feninicheit vbladeren / en het heilt die **Waerd** / vernāct also strengelijc alst mogelijc ware vergeuen ware / of metter pestilencie beuange ware / en alsoe flau en onmachtich ware dat hi niet gesprekē en conde **Die** ete dpe bladeren dies crupts met wat souts / oft sijn de die wortele dies crupts in gesodē honich en ete dat alsoe binne. **Dat** beneemhē dat vghif / en sondlinge die pestilencie. **Die** vslupmer is in die maghe of te quade febres daer inne heest die sal siede die wortele dies crupts in clarē wijn. **En** als desen wijn cout geworden is dā sal hij daer inne blusschē gloepēde staet / alsoe lāgetor dat desen wijn weder warm wort. **En** dan sal hi desen wijn alsoe warm dricken als hijt gelidē can. **Dit** beneemt die sijnmen en die quade febres. **Desen** seluere drack vdrjft oec die melācolie / en dē swaeten moet der mensche. **En** maect den mensche goet bloet. **Item** poluer vande wortelen vā aaron met supcher vmengt en in een sop oft soppen vā erwetē genomē maect stoelganck. **En** heeft oec macht v vrowē vuchticheit menstrua genaemte doen comen. **En** sonderlinghe als dpe vrouwen maken pestaria oft taphes vā myre ende van labdams die met dē sappe van aaron vermengt sijn. **En** als si dese in haer vrowelicheit leggen. **Item** een plaestere ghemaect vander wortele van aaron en van comijn met olie gemēget / is goet teghē die wijch bladeren of te Emorropdas. **En** aaron is goet tegē dē wtganck des eerstdarms met wolle in wijn en water gesodē / warm daer op geseten

Item om des menschen aensicht scho-
ne ende reyn te maken. Neemt poluere
vander wortele van aaron/en een been
van eenen vissche dat os sepie genaemt
is/ende cerupse elches een loot met roos-
watere ghemenget. En walscht hier me-
de dat aenschijn/soe wordet schone ende
die plecken sullen vergaen/ghelijck Op
Ascorides ons bescrijft.

Melde oft Milde Ca. xvij.

Attriplex latine. Andrafalis grece.

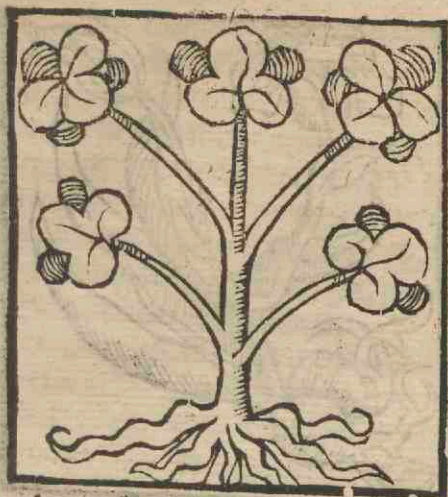
Die meesteren legghend dat melde
cort is inden eersten graet/ende
vuchrich inden tweesten graet. En dese
is oock die meyninghe van Salient.

Op ascorides seyt dat melde gheslooren
ende met honich vermenghet verdriuet
Podagram oft dat flederijn ghelijc een
plaestere daer oppe ghelept.

Wat saet van melde ghemenghet m
honich wateredat Nulla ghenaeamt is
ende gedroncken verdrijft die geelsucht.

Die bladeren van melde ghestoten en
de dat sap hier af ghelept op een onstiekē
lidt ofc vleesch aent lichaem/bluscht dat
En verdrijft die hitte daer wte. Die
bloet spuwen sullen vele melde besigen
oft in nemen En die den camerganc heb

ben sullen oock melde in haer spijse be-
ghen Die vrouwen die ghebreken af
haer moedere ofte matrix hebben/ sullen
melde legghen op haren buych/soe sal
haer die moedere ende dpe pijn stillen
Melde gheren weyct den buych Ende
doet alderhande swellinghen mindere
ende vergaen. Melde ghestoten ende
een plaestere daer af ghemaect Ende
se op een lidt gelept daer eenen doren
nagel inne is/treckt dat wt sonder sche-
de ende heplet die wonde. Melde ghy-
soden met hoonich/ende op eenen quad
nagel van eenen vinghere ghelept
op eenen theen vanden voete/beneemt
den quaden nagel en doet eenen goet
nagel wassen. Dat saet van melde
wilen ghenomen is goet den ghenen
kichen en swaerlic ademe. Melde
wils ghebesicht drijft wten lijue dies
wormen. Serapio spreect dat het saet
van melde maect vomitum ofte brack-
ghe oft ouergheuinge. Ende seyt dat
eeneu mensche ghelien hadde die van
sen sade ghedroncken hadde/tweede
men die hem hier dore seer quetste/ende
ghetweech groote onmachticheit hier
Almanzor capitulo de attriptice spreect
dat melde den buych weycket Ende
si seere goet is den gheelsuchtigen. Ende
oock den kinderen dpe eene heete leue
hebben. Item melde met bingelcruyt
dat Marcurialis genaemt is gelijc een
portragie oft moelch gesoden En dat sap
ofte brodie hier af/beneemt oock die pijn-
lijcheden ende die ghebreken der blasen
Item melde ghenomen is goet tegen
die pijnen van roden buyc Dissenterie
ghenaemt. Item melde met roos-
sche kolen ende met binghelcruyt gheslo-
den bluscht die heete febres ofte cort
als hier af in ghenomen wort.

mpren gemēgt daer mede die mont ge
wasche verdrift dat quaet vleesch daer
in Item die crupt dievt wel die vā hee
ter complexiē zyn En en is niet goet ope
van couder natueren zyn.

Rochox loock Ca. xvij

Allepia / vel panis cuculilatine.
De meesteren beschriuen ons dat
dit een crupdeken is En dat in hē
heeft een scharpheit ende een viericheit
En die bladeren hier af gelijcken den cla
uerbladeren Dit crupt wort van som
migen genaemt die suere clauerbladerē
Dit crupt wort gebelicht in sommige
unguenten oft saluen En sonderlinghe
in dat unguent Marciaton / dat vā eenē
meester Marcianus gheuoēt alder eerst
geuondē is. En dit is goet tegen di pinen
des hoofts en tegen die pine der borst En
tegen bestoptheit der leuere en der milte
En teghen alle pijnlichkeiten der darmen
die van coude oft van een coude oersake
gecomen zyn. Plinius inden capittel
Sachael. i. allelupa seyt dattet van cou
der en droger natueren is. En sonderlin
ghe dat saet oft dat sap der bladeren
Plinius. Dit crupt is goet ghenomen
totten bladeren indē mont Arcole / die die
ionge kinderen crigen en die oude luden
inden mont gheknout ofte dat sap inden
mont gehouden Item die sap heile fiste
len inden mont met alupn water gemē
get Dit crupt met wijn geloden en wz

Haselworztele oft wildenardus
Capittel. xix.

Azarū grece Nema arabice / bac
kara vel nardus agrestis latine.
Salienus inden capittel azarū leert os
dat wildenardus heet en droge is inden
derden graet. Opascorides indē capit
tel azarum seyt dat die crupt gelijc is don
der haue geheeten edera terrestris / ende
heeft ronde bladeren met witte bloemē
daer ane seer bider wortelen / die bloemē
zyn gelijc den bloemē vā bils crupt Jus
quiamus genaēt ende oer dz saet. Die
wortele heeft eenē goeden root en is van
heeter naturen Auicenna en Salien?
seggen dat die wortele crachtich is ende
niet dat crupt oft saet Auicenna hasel
wortele beneemt alle pine vā binnē des
lijfs en gedronckē v warmt van binnē al
le die vconde ledē. Item haselwortelis
goet tegē die watersucht als hier bescre
uen staet. Heeft haselwortele eē loor / most
oft nienwen wijn als hi versch wten kief

der coemt eenen heelen pot ende laet dat
 staen. ij. maent onder een/ daer nae doet
 den wijn af/ ende drincket dat smorgens
 ende des auonts. Dat is seere goet *Pro-*
picis en *Ptericis* dat is den waterluchti-
 ghen ende den gheelsuchtigen. Ende
 verdrift oeck also ingenomen die coude
 corlsen dat is quartepnen. Ende doet
 wel pissen ende sterct die blase ende oeck
 die lenden. Ende purgeert ofte reynicht
 ghelijck *elebotus albus* dat is wit nepel-
 crupt met niet soe seere. Die meestere
 Johannes mesue leert ons dat haselwor-
 tele goet is en beter ghemengt met heef-
 wep oft honich water En datle dan pur-
 geert alleynkens alle dat lijf also in ge-
 nommen. Haselwortele aldus ghemen-
 ghet verdrift oec oueruloedighe stumic-
 heit. Ende neemt met hem die oude cor-
 len. Olie van hasel wortele ghemaect
 den rug knoop daer mede bestreke/ doet
 wel sweeten ende heplet oeck die gequet-
 te leden ende doet wel pissen Serapio-
 sept dat hasel wortele met most geloden
 goet is ghedroncken den waterluchtigē
 ende beneemt soe oeck die gheelsucht.

Item een oghen water ghemaect *Col-*
lirium ghenoemt van haselwortele en-
 de thucien/ beneemt die rode oghen ende
 maect claer ghelichte. Plinius seic ha-
 selwortel ghedroncken is goot den vrou-
 wen want si brenghet weder menstrui
 ende doet de vrouwen daer af wel pissen
 Pandecta seghet dat haselwortele al-
 soe crachtich is als gheel lelien gheheetē
Acorus Daer omme heuet macht te ope-
 nen die verstoptheit der leueren/ ende d
 milten genaemt *opilatio/ splenis et epa-*
ris Item haselwortel herstogen en se
 nebladeren in wijne gheloden/ zjn goet
 teghen dpe corlsen die ghenoemt worde
quarrana.

**Sout wortele oft hondt hoofde
 of wilde swortele** Ca. xx.

Rafodillus latine.

Die meester Ruicenna seic dat gout
 wortele bladeren heeft/ ghelijck
 loock met eenen becameliken steel. Die
 wortel is lanck ende ront ende heeft dpe
 meeste cracht Dese wortele is heet ende
 droge inden derden graet Hondthoo-
 den maect vrolic en verblidet seere daer
 af ghedroncken. Ende is alle vuchric-
 heit doerdringhende daer om doet se wel
 pissen ende is oeck goet den vrouwe als
 si verstoppe zjn van haer vuchricheyt ge-
 noemt menstruum met warmen wijne
 ghedroncken.

Dit crupt met
 allupne ghebrant te poluere gheneeset
 morpheam/ dat is quade sericheyt/ met
 honich ghemenghet ende dan bestreket
 Hondert hoofden ghestoten gemengt
 met ghilt van wijne of wijn heffen heelt
 quade sweere daer op gelept. Eēplae-
 ster ghemaect van dese wortele/ ende
 ghersten meel elchs euen veele op heete
 sweeren gheleit trect die grote hitte daer
 wt en opent se corts heelende Het heelt
 oec ghequette ledē alsoe daer op ghelept

¶ Dat sap vander wortelē warm in die
pooten ghelaten drijft dat eter daer wt

¶ Dat sap vāder wortel met rhucien ge-
menget heelt quade lopende oghen van
buten daer op gestreken. ¶ Dat sap met
wijn ende supcher ghedroncken is goet
den ghenen die seere hoesten. ¶ Platea-
rius die wortel met wijn gis gemenget
is goet der swerender borst.

¶ Hondert hoofde met wine ghedronckē
veriaecht die gheelsuchte die van coudere
materien comt. ¶ Die bloemē met wijn
ghedroncken repnighen die maghe

¶ Hondert hoofde met wijn ghist of hef-
sen gheloden heelt die ghebreken d' schal-
melheden oft roeden der mannen wan-
neer dese met eenigher sweringhe ouer-
toghen; sijn/ als hier af eē plaestere wort
ghemaect die daer op ghelept wort.

¶ Plinius spreckt dat d'ye wortele in wa-
tere geloden ende ghedroncken dē buyt
weyct. ¶ Dat saet ende die bloemen hier
af in wijn ghelept ende ghedroncken sijn
seer goet teghen vergift. Ende niemāt
en mach gheene slanghe ofte scorpioen
scadighen op sven dach als men hier aff
dunckt. ¶ Item wilde swerdele oft swar-
tel wortele ghepolueriseert ende op on-
repne wonden ghelept met ghebranden
allupne vermengt/ vteret dat buyt vles-
sche daer wēsonder eenighe quetsinghe.

Ende hier toe is oock bisonderlyc goet de
se wortele in wine gheloden ende die on-
repne wonde daer mede ghewasschen.

¶ Dat sap van wilde swartele ende dat
sap van onderhaue oft edera terrestris
te samen ghemenget ende warm in d'ye
pooten ghelaten is goet reghendat fleder
sijn in die tanden. ¶ Wilde swartel worte-
le met auerone in loghe gelodē beneemt
dat wtualle des hays als dat hoofd daer
mede ghewasschen wort.

Whele lilien Ca. xxi.

¶ Acorus vel Spatella latine/ vel afro-
diua. vel piper apium latine et grece.

¶ Alienus spreckt dat acorus heet eē
droghe is inden tweede graet Dic
houden oec alsoe Huicenna Platearius
Serapio ende D'ascalides Ende hi leit
dat die wortele vā ghele liliē meer crach-
ten in haer heeft dan dat cruyt ofte d'ye
bloemen. ¶ Die wortele heeft eenen scar-
pen roeck met eender cleynder bitterheit
¶ Serapio spreckt dat die bladeren van
den ghele lilien ghelijc sijn den bladeren
vāder swartel wortele anders dā dat die
bladerē vā dē ghelen lilien subtylō sijn
ende met eē water verwe scarp gespiest
sijn gelijcken een sweert. En die bloeme
hier af is ghelu geijc loffer aen. En dese
wortele is der swartele wortele of d' swer-
dele gelijc/ wāt si vā butē root is met eenē
scarpē roeck. Mer si heeft clampen of kno-
pen die aen malcanderē hangē. ¶ D'as-
calides spreckt Dattet sap van deser wor-
telen seer goet is den ogen. En dat si seer
clær daer af worden. ¶ Dese wortele in
water gelodē en gedronckē is goet tegen
die coudē pissē of droppel pissē/ en aldus
is si oec sondlinghe goet Pleurētis/ dat

Is den ghenen die een apostenate binne
 der borstaen die ribben hebben. Die
 ghebeten is van een slanghe die besighe
 dese wortele in sinē dranc en in zyn spise
 so geneest hi ter stont Als dit cruit van
 gelulelien in eenē byen corf gelept wort
 daer vele byen inne zyn/ soe bliuen dpe
 byen daer inne ende en gheuen gheene
 vlucht Platearius spreckt. Dpe een
 quade leuer oft milte heeft/ die neme ee
 pont van ghelelelien die ghestotē zyn en
 azyn die goet ende scarpis/ eenen haluē
 pot. En late die wortele daer inne biten
 drie daghen lanc En daer nae sal mē dpe
 wortel metten azyne sieden also langhe
 tot dat den azyn half inne siede En daer
 nae sal mē den azyn wtdouwen oft per
 sen doer eenen doec. En dan sal mē daer
 onder mengē honichs sesse loot/ en siede
 dat weder tot dz den azyn wel inne siede
 hier af sal men alle morghen drinckē En
 her helpt seer alsoe lange als men nuch
 teren is Die bi hem drager dese wor
 tele die en sal den bloetganc niet getrigen
 noch den cramp en sal hem niet scadigē
 oft quellen Die wortele van gelelelie
 heeft een verterende natuere in haer en
 si verdijft die verstopthz der binnēster
 leden der leueren en der milten. En son
 derlinge als dpe verstoptheit van coudē
 gecomen is Ite den wijn daer die wor
 tele vā ghelelelie inne gesode zyn/ is oec
 goet tot die voer screuen cranchbedē En
 sonderlinge tot de ghebreken der leuerē
 en der milten. En is oec goet tegen die
 gheelsuchte als desen dranch hier af ge
 maect wort Item die wortele van ghe
 lelelien herstonghē/ en endiuie/ caliss
 hout en dat saet ofte die keernen van co
 loquintida En liet dese te samen in wate
 re En dan doet desen dranch door eenen
 doec en maecten soete. Item die wor

len van gelen lepen met wijn ghesode
 zyn goet reghen dpe pinen der moederē
 als dpe vrouwe daer op sittē. Die wo
 telen van gelelelien is sonderlinge goet
 reghen die verstoptheit der vinen want
 neer mē pijnliken water maect als si mē
 wijn gesoden/ en also ingenomen wort.

Hirswortele Ca. xxiij

Ambrosia latine et grece.

Die meester Dyalcorides spreckt
 datter tweederhande hirswo
 tele is/ een cleene en een grote. Ende dese
 hebben beyde een natuere/ en een faet
 soen oft gesteltenis/ anders dan dat dpe
 wortelen ongelijc zyn Dpe groote heeft
 lange wortelen en lutrel drapen oft vele
 len En die cleene heeft een cotte wortele
 en vele drapen daer aen Dyalcorides
 en Pandetta seggen dat ambrosia in ge
 beltenisse en in crachte der natuerē dē bi
 uoet of arthemisia ghelijc is Die mee
 sterē seggen dat hirswoortele heet en dro
 ghe van natuerē is. En si gelijcket oech
 seer wel der wijnruptē. Platearius
 spreckt waer pemant ghewont van val
 lene oft van stooten oft in eenige andere
 maniere van buptē. Desen sal mē eer
 die wonde walschen met wijne. En dat

salmen ouer die wonde eenē linen doech
leggē en daer na salmē dat crupt in wa-
ter lieden/en alst water wel wt dē crupde
gedruct is salmen dit crupt warm op dē
linen doech leggen en saeft bindē. Dit be-
neemt die sweringe der wondē en heele-
se. En als die wondē beghinnen te heele-
ne salmē den doech daer af doen En dan
salmen dit crupt op die wōde bindē met
ren doecke. En dan sal die wonde haeste-
lyck genesen ¶ Ware pemant ghewont
binnē int lichaem van vallē oft van and-
sins die sal nemē d; puluere dies crupts
en drinckē dat eerst in warm water e En
alst hē beteert so sal hi dit puluer drinckē
in warmē wjn so genesst hi ¶ Hirtwor-
tele is een heplsaem crupt en heeft zjn
duecht inder wortelen en int crupt

¶ Dit puluere op een doerstekē huyt ge-
leit supcht die van stondē aene te samen
en hielt die wonde sonder scade/ ende de-
se wortele ende dat crupt is sonderlinge
goet tot alle versche wōdē. ¶ Itē ambro-
siana is goet genomē tegen die gicht/al-
dus neemt ambrosiana en schlussel bloe-
men oft herbam paralisis en sprincwor-
tele oft ratapuciam elcs een loot/cubebē
saet een dragma. Dese met wjn gesodē
ende met supcher soet ghemaect zjn hier
toe seer goet ¶ Dese dranc is goet tegē
die afneminge of berouingheder sprakē
¶ Paralisis lingue genaemt als den mōt
daer mede gewasschen wort. Ende hier
om is desen drancoe seer goet tegen dpe
popellie ¶ Apoplexia ghenaemt.

¶ Item Ambrosiana is goet teghen dpe
watersuchte en tegē die gheelsuchte als
si met eppe/ ende met petercelie saet in
wjn ghesodē wort/en als desen wjn dic-
wils gedrōckē wort/dā sullē si nemē pillē
vā reubarbare/en daerna sullē si beligē
een cōfortatijf dat dialarca genaemt is.

Rosemaryn

Ca. xxiij.

¶ Anchos grece et latine.

¶ De meester Johānes Mesue spre-
ket dat rosemaryn heet en droge
is in den derdē graet ¶ Serapio libro ag-
gregatoris leit dat dē rosemaryn bij nae
bladerē heeft gelijc den venkele anders
dan dat si breedere en grouer zjn En den
rosemaryn gecrigit eenē houtē stoel die
ghemepulihērenen arm lanc is en heeft
in hem eenē goedē roeck. Hi seet oeck dat
den rosemaryn aender gaffelen henet eē
wepnichsaets. En die wortele van rose-
marine is wit en heeft eenē roeck gelijc
wperooe. Galienus leit dat rosemaryn
in hem vele duechden heeft. ¶ Dit crupt
en hertstongen eenē nachte in wjn geleit
en gedroncken benemē die gheelsuchte

¶ Dat sap van rosemaryn met honich
gemenget is goet ghebesicht tegen dpe
dypstere ogen ¶ Spalcorides spreect dat
een plaestere van rosemaryn ghemaect
ende sonderlinge vādē bladrrē seer goet
istot wjchbladeren van achtere Smor-
ropde ghenaemt/want si werct en heele
zeer ¶ Die wortele vā rosemaryne gesto-
ten en met honich ghemenget wepct die
sweringenter stont daer op gelept

¶ Dese wortele met paridane paritaria
genaemt in wijn gesoden/ en gedrooken
lareert den buyc en verdyft die pine w
ten buycke En is oec alsoe goet den fen
nighen beten aent lichaem/ waer si;ijn
mogen. ¶ Dit also met biuoet gemengt
en genomen doet wel orine maken. En
gheeft den vrouwe haer sondē oft men
strua ¶ Die bloemen vandē rosemarijn
sal mē in eenē wittē doet bindē/ en dan in
wijn siedē/ desen smorgēs oft des auonts
gedronckē/beneemt vele siecke en crant
heden int lichaem En sonderlinghe den
vrouwe aen haer borstē. ¶ Dese bloemē
gepulueriseert en in warmē wijn gedro
ckē makē eenē vrolijckē moet en starcken
die natuere en dat bloet. En behoedē die
mensche voor toevallige crancheit ¶ Ro
lē vā rosemarine hout gebrant of vandē
selē en gepulueriseert maken die randē
suuer en wit en dodē die wormē daer in
ne als dit puluer in eenē sidē doet gebon
den wort en als die tandē daer mede ge
wreue worden ¶ Diet vout is int hoofd
die sal nemē die scorsen vandē rosemarijn
en makē daer af eenē rooc en latē dpe in
die noelgaten gaen so geneest hi. ¶ Die
wortele vā rosemarijn in azijn gesodē en
devoetē daer mede gewasschē bescermt
die menscē voor dat siederrijn in die voe
tē Podagra genaemt ¶ Wie nuchteren
etet de bloemē vā rosemarijn m; honich
gratē en met rogghē broet/dpe is sekerē
voor die droesen en voor die sweringhē d
pestilencien en voor alle toevallēde crac
heit ¶ Itē dese bladerē vdrinē dē cancker
daer op geleit ¶ Itē warmē eet met eenē
lepele die vā rosemarijn hout ghemaect
is/smaect seer wel en her maker dpe mē
schen lustich en vrolijc ¶ Dieniet lustich
en is te eten de siede rosemarijn in wate
re en drincke dat/oft menghe linen wijn

daer mede so wordt hi seer lustich ¶ Die
gheswollen ware aendr lichaem waert
ware ¶ Of die die ghicht heeft die siede de
se bladeren in watere en leggē die in ee
nen dunnen linen doeck ende binde dpe
warm daer oppe hi sal te hant genesen.
¶ Die van hitten groten doest lidende is
die sal linen dranch menghen met wate
re daer rosemarijnē ende granaet azpe
len inneghesoden;ijn soe cricht hij vate
sonder twijfele. ¶ Dat puluere vanden
bloemen alsoe doer ghesloten en in wep
ke eperen gheten starckt seere die natu
re der menschen en maect daer mede se
re goet bloet ¶ Rosemarijn cruit drie oft
viere hantvolle ghedaen in een vaetkē
daer viue of sesse vierendelē wijns inne
gaen en daer inne ghedaen hagen buet
ken spaenderen en goedē most den bestē
dese salmen daer inne laten ligghen vet
teren ¶ Dees wijns gedronckē des mor
gense en des auonts eenen goeden dront
maect in die mensche seer goet en schoon
bloet en brengt grooten lust om te eten
En hi maect den menschen seer vrolijck.
En vdrift alle die binnēste ghebrekē die
vā quade vuchrichedē gecomē;ijn Ende
starct oec seer die mensche haer crachten
En beneed die onmachticheit ¶ Itē in de
aporekē maect mē een electuarium dat
Dpanchos genaemt is ¶ It is oec goet
tot allē dpe voerscreuenē crancheden/en
betere en natuerliker om te nemē ¶ Itē
rosemarijn crupt met wilde bolepe/ oft
pulegium siluestre oft met steen munte
in wijn ende in boomolpe ghesoden doet
der menschen lichaem sweetē als si daer
mede ghewasschen worden. En her doet
wellweeten dpe watersuchtighen.
¶ Rosemarijnē ende wijnrute met wat
pepers in wijn ghesoden is goet teghen
dpe vallende siecke Epilencia ghenaeemt

Folio

Cosmarin in wijn ghesoden en met
Opianchos vermengt is seer goet teghen
die onmachticheit **S**incopis ghenaeemt
Cosmarin met bertram piteerughe
naemt in wijn gesoden is goet tegen die
grofheit van dat root lapken der kelen dat
vuula genaemt wert. Oft tegen de hup-
ghe all men inder kelen daer mede gor-
ghelt **I**tem Cosmarin ende mellisse
oft seliedegreyn in water ghesoden rep-
nicht die modere ende maecte lichtelijck
vruchtbaer gelijc **S**erapio bescrijuet.

Boberellen oft krieken ouer zee Capittel. xxiij.

Alkahengi grece et latine.

Die meester **S**erapio spreect d; de-
les crupts dueghet in der vrucht
is en niet int crupt. Dies crupts vrucht
is root gelijck een kriekie oft kerse Ende
heeft een hupt daer ouere gelijc een spin-
nen webbe. Die vrucht is cout en droge
indē tweedē graet **S**palcorides **S**obe-
rellē ghetē des auonts allmē **S**apē gaen
wilt/drie ofte vier en niet meer zyn goet
tege die pijn der voete **S**odagra genaet
En si treckē vele quade vruchticheden
vande mensche doer die ozine **E**n alsoe ge-
nomē doen si seer wel ozine maken **E**n si

xiij

zyn sonderlinge goet tegē den steen **D**e
se vrucht wort vele gemengt in vele me-
decinē **E**n sonderlinge in die medecinen
die tegē die pine des steens werckē **D**e
se vruchtē **S**oberellen zyn seer goet ghe-
belicht tegen die quaetheit d'leuerē/d'bla-
sen/en der lendenē. Ende si benemē alle
haer pijnlijchedē als si met pēterrelie wot-
telē en met steenbreke in wijn ghesoden
wordē/en also ghenomē worden

Dat crupt vanden boberellen en eet-
men niet. **M**er het wort tot plaesterē ge-
belicht die tot vruchtighe wondē dienen.

Dat sap vā boberellē heilt ter stont die
swerkingē daer op ghe strekē **E**n dit sap
is oer goet gedronckē tegen dpe binnē ste
swerkingē/want het scheidt dat gerotinen
bloet binnen int lichaem **I**tem van bobē-
rellē werdē in die aprekē trocisci ghema-
ket die **C**alculosis dienē/dat zyn dpe den
steen hebben. **D**ese trocisci zyn sonderlin-
ghe seer goet flegmaticis/dat zyn den ge-
nē die vol vruchtichedē zyn **E**n alle ander
re cōplexien en dienē si niet ofte per daer
af gemaet. **E**n hier om sal een pegelijc
medecin oft meestere en elck cranch mē-
sche bemerkinge hebben opt ghen e dat
zyn der natuerē bequaem is Ende god al
machtich heeft menigerhāde crupt ver-
leent/niet om dat alle crupt allē mēschent
bequaem wesen soude. **M**aer alleene dē
mensche diedat van noode hebbē. **S**he-
lijc crupdē die van haerder natuerē cout
zyn/zyn goet om de hitte daer mede te be-
nemē en te verdruene. **E**n die crupdē die
heer zyn om die coude daer mede te bene-
mene. Ende hier om en salt men niet bel-
ghen cout by cout oft heet by heet want
die siechedē daer mede vermeerderd wor-
den/en nommermeer tot ghesonsheden
en comen. **A**ls ons **S**alinius ende **A**ui-
tenna in vele plaetsen bescrijuen

Meester wortele Ca. xxv
Anetum agreste latine.

Dlinius inden capitel *Neuspre-*
 ket dat meesterwortele heet ende
 droge is indē tweeden graet. Dat cruit
 aen die meesterwortele is scharp en dun
 ne en heeft wortelē die haer vele wtbrei-
 den en dese zyn lanc en gheknoopt/ ende
 hebben eenen goeden roeck En als men
 knouwet inden mont so trecken si vuch-
 ticheit na haer gelijc *piretrum* of *bertra*
Dialcorides scrijft vele dueden van
 der meesterwortele en hi seit dat die wor-
 tele in water gesoden en gedronckē seer
 vele vuchtheden vdrift vanden menscē.
 En beneemt die pine in die lendenen oft
 d lendenē wee. Der geswollen maghe-
 is si goet alle met wijn genomen wordē
 En reinicht also den vrouwen haer moe-
 dere of *matrix* dat die vrouwē te vroede-
 re vā eenen man vrucht mogen ontfan-
 gen En dit selue doen oec mellisse en by-
 uoet. Die een selijche verwe heeft dpe
 drincke dat sap dees cruyts v̄mengt m̄
 den sape van *sanctorie* oft *centanrea* ge-
 naect so geneest hi. Meester wortele m̄
 gersten mele gesodē / en eē plaester daer
 af gemaect en op die swarte bladerē ge-

seye wepēt en heylt die. Die die roudē
 wee of febrē heeft hoedanich datle zyn
 die sal storē een hantvol of twee vā desen
 cruyde en doē daer ouer wijn eenē haluē
 pot. En sal dic dan also late staen eenen
 nacht En daer na sal hi desen wijn af zyn-
 gen en doen daer op anderē wijn en late
 desen oec staen gelijc te voren. Dit sal h̄
 viere of viue nachten achter een doē En
 drincken alle male eenē bronck vā desen
 wijne en hi sal genesen sonder twifele.
 Wie die sap drinck dien supcht dit sap ve-
 le vuchtheden wten hoofde. En maect
 hem lichtmoedich en wel te passe.

Sleen sap Ca. xxvi.
Accacia Grece et Latine.

In dē boec genaect circa *instans* indē
 capit. *accacia* staet gescreuē d; *sleen-*
 sap cout en droge is indē derdē graet. *De-*
berta seit d; cout is indē twedē graet. *Sleen-*
 sap duert eē geheel saer lāc duerteert in
 zyn cracht. Meester paul? seit wie zyn ach-
 terste eerls darm wtgaet dpe bestrike den
 m; *sleen* sap so gaet hi wed in *ste* des gelij-
 kes machinen doen den vrouwen dpe
 haer moedere wtwaert gaet. *Serapio*
 spreect dat *sleen* sap gemaect wort vā dpe
 vrucht d *sleen* ala de *sleen* m̄ gelijc r̄yp en zyn

Folio

Muicēna spreect dat sleen sap dat bloet stoppt dat te seer lopende is/ ende dat goet is den ghenen die dat root heeft. Ende dy den vrouwen haer bloemen beneemt de te seer lopen. **S**leen sap sterct dat ghesichte ende beneemt den loop der oghe **S**pascorides spreect dat sleen sap die hirtighe lichamen seer wel vercoelt. En dat die onnatuerliche hette beneemt. En hier omme stoppet ende droget die lichamen van alle looppen **S**alinius scrjft dat sleen sap een ghesont lic droget ende dorre maket alst daer dicwijlen op ghesinzert oft ghesiregen wort **S**leen sap is goet ghenomen voer dat heplich vier oft voer een lic dat onsteken is. **S**leen sap vercoelt seer wel die swerende ogen alst daer ouere ghesireken wort **S**leen sap op een plaetse ghesireken daer nyemant gheen hapt en begheere te hebben maect die plaetse hael en glad **S**leen sap met weechbre sap omenget is goet tegē den bloet wter noesen **J**re sleesap met dragantū en met monia int wit vā eenē epe omengten vā bupte op die maeghe ghelept is goet tegē dat braken ofte overgeuen der spise oft vā and materie

Dat gheelsaet in die roosen

rbij

Capittel. xxvij.

Antera latine et grece.

Dulus spreect die saet is goet ghe nomē den ghenē die te seer te stoel gaen en de te seer brake alst poluere hier af in eē sop of brodie vā hoenderē ghenomē wort. **D**it poeder is goet gebesicht reghē dē loop d'whichbladerē of emorrop dat alst daer op gestropt wort **D**it poluere m; a; ihu gemēgr en also op eē blosē de wonde geleic als daer te voer eenē pht of eenē nagel wt getrochē is/ selpt de te ront **D**at wāter vā desen sabe m; wee gebrede water gedistilleert en oer des gedronckē silt dissenteria; dat is dē roodert bloetganr of dē loop indē biupe die so pht lijc is dat hi schijnt d' darmē doer te snijden **D**it stelt oer bequamestijc d'vrouwē haer mēstrua **D**it saet is cout en droge indē tweedē graet. **D**it saet is sondlinge goet regē dē loop des bloets wte noese aldus gebesicht. **S**reemt det roosen saet een loot/ draken bloot/ terre sigillate/ bolē armeni elcs een dragma. Ende menget dese te samen met a; ihu. En dan mēghet daer onder poeder vā hāsen hapt. Ende legger dit dan in die noesgaten. Ende dā sal dat bloet ter ront stelpen.

Muricula muris. Anagallus latine.

Serapio libro aggregatoris spreeket dat muisoere seer scone en subtile bladerē heeft en stelē die viercāntich zyn En dat saet draget gelijc dē coriāder En dit cruit is tweerhande Dat eene heuet bloemen die rootachtich vā verwen zyn En dit ist mannekē En dat ander heuet bloemē die hemelverwich zyn Ende dit is dwijfke En wast gemeinlic bepde in steenachtige plaetsen en aē coude bergen **S**alinius spreekt dat bepde dpe mupsoere vā natuerē seere droge zyn. En dat se eē clepn wormken inhaer hebben **S**pascozides spreekt dat muisoere goet is den wondē vā buptē aent lijf en dat se die niet en latē vsweren alste daer op geleit worden. **D**at sap vā mupsoere indē mōt gehouden beneēt den tantsweere.

Dat sap van mupsoere en watere van schelwortele oft telidonia met honich gemengt is seer goet dē dronckerē ogē daer op geleit **I**te een plaestere gemaect vā mupsoere en vā wolle met wjñ gelodē en achter geleit daer lijf wt gaet/helpet dat het wedin zyn rechte plaetse coemt.

Dat sap vā mupsoere in die oerē gelaten beneēt dat supselen oft pipē in die oren en vdrjft die wormē daer wt **D**it sap in die nuelgatē gelatē maect nyelinge. En repricht dat hooft vā vele quade vuchrichedē **S**erapio spreekt dat anagallus dats mupsoere dpe hemelverwighē bloemen hebben seer goet is teghen den wtganck des lijfs daer opghelept gelijc een plaestere. Ende spreket dat die mupsoere metten roedē bloemen vā natueren nae haer treckende is.

Ende hier omme soe mach mensē besighen daer eenen pjl of dooren in een lideckende is **E**nde dese mupsoere sal d;

saetelijc wt trecken alste daer oppe ghelept wordt ghelijc een salue ofte ghelept een plaestere die aldus ghemaect wort **S**reemprdat sap van muisoere ende dat sap van dipta mus ende magnetem / oft seplsteen ghepolueriseert ende vermenghet dese met swinen smout ghelijc een salue. **I**tem mupsoere ende onderhaue oft edera terrestris te samen ghestortē verdrjft die pñne der tanden als dit sap in dpe orenghelaten wordt.

Dat sap van mupsoere is goet ghebruyghet teghen die beten der senijnghet ghedierten. **D**at sap van mupsoere met honich water ghemenghet / is goet teghen die steecten ende pinicheden in den buyck. **O**ock es mupsoeren sap met wjñne gheloden goet teghen die valende lucht.

Item mupsoere ende sprinckel wort te le ofte catapucia ende comijn geloden in wjñne met wat honichs ofte supckers gemenghet / is goet tegen dpe gicht der dat men als hier af wat in ghenomen wort

Hauere

Capittel. xxix.

Muena latine Egilops Egilopa greec

Folio

Divinus indē capittel Auenaspree
ket dat die hauere der tarwen in
haren vasch ghelijck is/ anders dan dat
die hauere eenē wekeren steel heeft dā
die terwe.

Salinius seit dat den roec vander ha
uere sterck ende scharp is. Ende datse vā
haerder natueren die vuchtichepde door
dringhende is. Ende vteert oeck die har
tesweringhen alshauerē meel daer op
gheleer wort ghelijck een plaestere.

Endes is oeck seer goet den phistelen
bij die oghen

Een plaestere ghemaket van hauere
ende daer andere ghemenghet soet meel
is goet teghen die quade zeericheit. Impe
tigo ghenaemt Ende als die plaetse daer
mede gheplaestert wort soe heeltse

Salinius inden boeck de Cibis spree
ket dat hauere oeck een spijse is der dierē
ende niet der mensche/ten ware alst gro
ten dieren tijt ware soe mochtmen daer
broot af backen ghelijck alst dicwils ghe
schien is. Naer dit broot gheeft den mē
schen clepne spijlinge ende luttel bloets.

Hauere met water ghesoden en daer
nae ghesloten ende merhonich ghemē
ghet maecht in eenen mensche ghetem
per de hitte Ende beneemt die coude alst
ghelijck eenen bry gheten wordet

Haueren bry met azijn ghecoecht is se
re goet gheten den ghenen die grote hit
te hebben Serapio sepr.

Hauere wercht die verharde ledē wā
neer dat meel daer af daer ouere gelept
wort ghelijck een plaestere

Hauere is goet ghebrūcht tegen alder
hande swellinghe aent lichaem dpe van
hitte gheromen is

Een plaestere ghemaect van hauerē
meel ende met olpen van lauren gemen
ghet is seer goet teghen die seericheit en

xviij

crauwagie. Ende vertereer die herde apo
stonten die gheswollen zijn Ende is oeck
goet teghen die phistele des aerldarms.
ghelijck Serapio bescreijft

Item hauerē meel is seere goet om der
menschen aenschijn schoon ende repn te
mahene/ alst met looc wit vermenghet in
water ghesoden wort. Ende alsdat aen
schijn dicwilen hier mede ghewasschen
wort/ghelijck Bartholomeus de proprie
tatibus rerum onsdelsciende is. Ende
dat water dat van hauere gesoden is al
se ghespleten is met rooswater vermēgt
verdrift oeck dpe steenpustien wt eens
menschen aenschijne.

Aflooock
Capittel xxx.

Astromum Abschlag of Aflooock.
Die meesteren spreke alle gemēpr
lijck dat aflooock of abschlag couc
ende feninich van natueren is. Ende dz
dit loock niet goet gheten is van gheson
de of van cranche menschen. Naer die
dit eten wille/ die salt te voren legghen in
wijn. Ende larent daer inne biten twee
ofte driedaghen lanck

Alloch en heeft gheen hitte in hē mer
 een scharpe vuchtricheit vanden dauwe
Die beladen sijn met febres of coortsen
 die sullē astlooc eten. **I**te die een quade
 mage heeft en astlooc eet die gecrict pū
 daer af **N**ē sal oec werē d; die natuer en
 vā alderhāde looc getēpert sijn met hitte
En datse alle vā vuchtricheyt en vā win-
 dē harē was nemē **I**te geen looc is soe
 scadelijc getē als dit astlooc **D**ie meeste
 rēscriuē oec dat alle cranchementchē die
 met groore vuchtrich; beladē sijn dit looc
 sconwē sullē want het vuchtrich; vmeer-
 bert **I**te vā des loocs duechdē staet ghe-
 screuē indē capittel Porrum/de. 8.

Schierlinck Ca. xxxi.
Appollonaria.

Die meesteren spreken dat dit een
 goet cruyt is **E**n dat vā naturen
 hictich makende is. **E**n dat scadelic te ne-
 mene is / then ware dat van node ware
 wāt wiet neēt die vstloort sijn bloet en al-
 le sine humore / wāt het maect dāpinghe
 en rokinge binnē in lichaē. **I**te die aen
 sijn lijf gellagē ware met stoche / met kol-
 ue ofte met anderē dingē / oft die geuallē
 ware die siede schyrlinc wel in water en
 drincke dat watere en leggedā dit cruyt

so al warm op die plaetse daert gebrect is
 en binde eenē doec daer ouer. **D**oe sal hē
 geronnē bloet scynde d; hē te hope getroc-
 hē hadde wāt dees cruyts nature is / dat
 vā malsanderē deilēde is en dat dat ghe-
 ronnē bloet scynde is **D**ie vā stootē
 of vā slaghe een swellingē tusschē vel of
 huyt en vleesch heeft / de siede schyrlinc en
 nachstade elchs euē vele / en bestrike dpe
 swellinge hier mede so vtrecci ter stont.
Die vā binnē swellinge oft suchtinge
 int lijf hebbē / en is dat cruyt scirlinc npe
 goet wāt als dpe wtbrekē oft wtwaerts
 gaē soudē dringet wedinne / en brenget
 vele scadē **D**it cruyt wort genaēt na een-
 nē meesterē de appollonius genaēt was
En dese appollonius gaf dit cruyt dē gro-
 tē meester Plato o hē daer mede te gene-
 sene en oer o dat vgift en dat senijn vā hē
 te driuene **D**ie eē coppespinne getē he-
 uet / die sal dit cruyt groē nemē met soute.
En alst met goedē wijne gelodē is so ver-
 gaet dat vgift sond scadē **D**ie vā enigē
 seninē diere gestekē waer die sal hier al-
 eē plaestere makē en leggē die daer oppe
 so geneest hi **D**it cruyt heeft breede bla-
 derē gelic vngula cabellina. **E**n eenē lā-
 gen steel met geluwen bloemen.

Folio

**Leeuwē voer oft boter bloemē
oft Sinau Capittel. xxxij.**

**Achimilla Arctinchilla. Tentopediō
grece Pes leonis siue planta leōis la.**

Die meester Platearius spreect dz
dit cruyt heet en droghe is indett
rweedē graet **D**it cruyt diert een ghe-
heel saer ouerreere in zjn natuere Mer
het is beter verschgebeſicht dan doere.

Plinius neemt leeuwē voer sanikele
en hepdes woude cruyt en liet dese in rē
gen watere. En daer na neemt eenē lant
gen pper worm oft rēgenworm En doet
die en drucke dpe vuchricheit doer eenert
doek/en mengt die dan onder dat gheso-
den watere **D**it gedrochē stiller alle bloe-
dedende wondē aendē lichaem wie si zj
mogen. En legget dit cruyt van hupten
op die wonden gelijc een plaestere/ so sal
die woude suuerlijckē en schoone toe hej-
len. **D**at sap van desen cruyde is goet
die morgen nuchtere gedronckē den ge-
nen die die vallēde siecke hebbē. En daer
nae sullen si een adere laten openē tusscē
den dupm en den rweedē vingere. Ende
dan sullen si haestelijcken ghenesen

Die een gequerke maghe oft bupthe-
uer die deyncke van desen cruyde en van
senikele so geneest hi **P**es leonis gesto-
ten en dan doer eenen doek ghedaen en
hier onder gemēgt dat puluere vā scar-
lach galliriciū oft centrū galli genaemt.
Ende dan ghedroncken beneemt colicā
passionē/dat is die darm sucht ende daer
mede alle quaetwoelēde bloet int lichaē.

Dyscorides spreect Neemt pes leōis
venkelcruyt/sauie/petercelie/vā elcs een
hantvol. Ende mēget hier onder anjē
venkelsaet/plope/ende alant wortele of
enula campana elcs twee loot/ende sie-
der dese in twee ponden waters/ alsoe lā-
ghe tot dat tderdendeel versoden is/ende

rbij

hier af ghedroncken doet scheidē alle
gheronnen bloet/ende verbejst dat wtē
lichaem doer die orine ende doer den ca-
merghanch.

Eikelboom Ca. xxxij

Arbor glandis latine **H**ullus arabice
Serapio libro aggregatoris spreect
dat alle dat van desen boom coerne
van natueren stoppēde is. En sonderlin
gedie schelle die int middē vā desen boom
me zjn. En des gelijcke die schelle die aert
die ephelen zjn. Ende hoe dese gebeſicht
worden altoos verstoppen ende verrou-
den si van haerder natuere. **S**erapio
spreect dat ephelen seer goet gebeſicht zj
den vrouwē die in haren thjt te vee vuch-
rich ende te langhe haer sonden hebben
Ende sonderlinghe die binnenste schelle
vanden houte in water gesoden ende ge-
nomen. **O**ft daer mede ghebabet/desert
roock helpt haer seere **I**tem dat midde-
le vander schoofse vande ephenboom/ en
dat middele vanden ephelen dat tusscē
die schalen ende die vrucht is mer malcā
deren in a zjn ende in watere ghesobert
ende op dat heilich vier ghelijc een plaes-
tere benemer die hirtē daer wt ter stont
Item die bladeren van ephelen gheso-

ren en op een versche ghehouwē wonde
 gelept trecken die ter stont aen een alsoe
 datmē die wōde niet napen en derf. **I**tē
 si treckē oech dpe hitte wt hitrige quade
 bladerē. **D**ialcorides spreekt dat ephēn
 hout gelodē goet is den ghenē die onde lo
 pende gaten hebbē. En sonderlinge den
 genē die bloet spouwē/ als si drinckē met
 wine. **I**tē die vrouwē de langē tijt haer
 vruchticheit gehadt hebbē oft mēstruose
 zjn worden gheholpē sond twifele als si
 met epckē looue gebapt en berooc wor
 den. **I**tē poluere vā epkelēn met wijn
 ghedroncken beneemt dpe ghichtricheyt
 in die menschen. Ende drijft die wt door
 die orine. **S**ommighe meesteren sprec
 ken dat die bladeren des epkelboōs goet
 zjn tot veele dinghen. Ende si benemen
 die hitte der sweringhen Ende heelen de
 ter stont alle daer opgheleit wordē. **E**p
 kelen maeken hoofstweer en winden of
 blasinghen inden buyt. **I**tem die wor
 tele vā eenē epkel boom met copen melc
 gheloden en ghedroncken/ is goet teghē
 een feninighe en verghiftrige medecine.
Die epkelē vercondē en droghe inden
 eerstē graet als pandecta scrijft. **I**tē d
 epkel boomē mosch *Viscus quercinus* ge
 naēt/ heeft macht subtyl te maken en mē
 macht na hē te trecken en die vruchtiche
 der van malcanderen te deilene ende is
 warm/ ende droghe inden derden graet.
Epkelen mosch ghepolueriseert ende
 met harsch vermenghet/ is goet teghen
 die herdicheit der milten Ende met was
 se vermenget is seer goet tegen die gich
 ticheit der leden. **D**it mosch is tweeder
 hande dat een walt op die epkelboomen
 dat andere op die barchenbomen. **N**er
 mosch dat op epkelboomen walt/ dat is
 best alst groen is.

Olifanten luis Capit. xxxiiij

Anacardus latine et grece.

Die meesterē spreke dat *Anacardū*
 heet en droghe zjn inden vierden
 graet. **D**ese is een vrucht eens booms
 die *pediculus elefantis* genaēt is. Ende
 vrucht wert in die medecinē ghebesicht.
 Dese vrucht duert .xxx. iare onuertēert
 in haer cracht als si ghoudē wort daerse
 n; te vruchtich of te droge en stert. **P**au
 lus/ die dese vrucht eet alle blōpēde is mē
 bloemē die moet steruē of hi wort ter stōt
 melaetsch. **D**ese vrucht walt in *Indiē*
 En si seggē wie dese vrucht alleene neēt
 sondeenige ander medecine oft substan
 tie daer bi die moet oet steruē of hi wordē
 melaetsch. Die seer vgetēde is en eē bol
 vstant heeft die neme *castoreū* oft beuef
 geil eē vnce dats rwe loot en siede dat in
 vi. vnce azjns die suuer en steris. En doe
 hier toe deser vrucht als die burste scelle
 daer af is an dhalve vnce. En mēghese te
 samē mē eē spatule tot dz wat dicke wort
 En dā smeert hem hier mede indē necke
 smogēs en *clauōto* so sal hi eē goede ge
 denckenisse ende memorie gherrighen.
Item neemt dat sap van deser vrucht
 en mengt dat met *auripigmentū* En be

grijcket hier mede die seerich; of rudich;
 Serpigo genaet so salt dpe vertere alsoz
 datte corcellijc met warmē watere af ge
 wasschē sal worden. Voer die morphea
 dat is voer die onrepenhuyt ghelijc me
 laettheit. seet sanie allene dat binnēste
 vā colouitida eē half vnce polueriseert
 eē cōficiert dese met tē sape vā anacardē
 ij. dragma. Of cōficiert dese m; azijn. En
 liedt dese gelijc eē plaestere. En legt de op
 die Morpheē. Anacardē sullē genomē
 wordē tegē die quade gedachtenisse eē te
 gē die melaetth; Itē dese vrucht maect
 subtile sinnen/ goet vstant eē goede ghe
 dachtenisse. En is goet tegē alle crāchep
 dē der hersenē die van eē coude vuchrich;
 gegeneereert zjn. Hier om is dese vrucht
 goet tegē die pinichedē vledenē. Selijc te
 gē die ghichrich; alstē met honich vmeēt
 is. Tegē dese crāchedē voer screuē is oec
 goet eē vstarckinge die Cōfectio Anacar
 dina ghenaeēt wort. Itē dese vrucht ver
 drijft w; attrē alstē met honich vmenghet
 daer op geleit wort. En is goet tegē die la
 zarie alstē daer mede gesuueet wort/ ghe
 lijc Platearius Serapio eē ādere meel
 tere ons beschriue. En si leggen dat mē de
 se vrucht met castoreū vmengē sal ende
 dat mense niet alleene nemen en sal

Amigdala la. Lauet arabice et grece
 Serapio spreekt datter tweedhāde
 amādelē zjn die eene zjn soete eē
 die andere zjn bittere. Diascorides ca.
 Amigdala spreekt dat dpe soete amādelē
 niet also veel werkinghē noch cracht in
 haer en hebbē als dpe bittere amādelē
 wāt die bittere amādelē makē die vuch
 richedē der mēscē subtyl eē doen wel ori
 ne makē. Serapio leit d; die soete amā
 delē heet eē vuchrich; zj indē eerste graet
 Amādelē met suiker getē wordē lichte
 lijc vteert/ eē hier om laxerē si dē vuyck
 Soete amādelē vmeerderē materia
 spermatica dat is die natuere of dat laet
 der mannē eē der vrouwē. Itē amāde
 lē geten oft inden mont gehouden bene
 mē dat smertē eē die pijn des tāt vleeisch.
 Die gomme vandē amandelboom be
 sichten in die medicinē ghelijc die gom
 me van arabien. En si is heet van haerā
 natuere. Salienus eē Plateari; spree
 ken dat die bittere amādelē ghebesicht
 wordē in medicinē ende die soete in spise.
 En si leggen oec dat bittere amādelē
 leer vele grone vuchricheden wt trecken.
 Die bittere amādelē benemē die swe
 ringe der milte. Die wortele vandē bit
 tere amādelboom gesodē beneēt die vlec
 ken wten aensichte/ alstē daer mede ghe
 wasscen wort. Bittere amādelē gesodē
 met azijn eē met olie vā rosen eē op dat
 voorhoofte geleit gelijc eē plaestere bene
 men den hooftsweer oft die pijn int hoofte.
 Amādelē gesloten mach mē eten ge
 sodē/ oft wie men wilt. Of ghelijc amā
 delē mēlt. Ende allinen wilt dat sen pē
 en stoppen oft oech niet en laxeren/ so sal
 men daer onder doen carentē oft vne pas
 sen dat zjn clepne rosinen eē suikere/ soe
 d ij

laerē si saetrelie Item soete amādelen
 geten doen wel slaepē en orine maechen.
 Amādelē gemengt met mēta beneēt
 die pine der lendenē. En beneēt oec peri
 pleumoniā/ dat is een sweringe aen die
 longenedaer Pritis af cōr dat is die ver
 swindende lucht/die die crachtē des men
 scē af neemt en vteert Soete Amādelē
 getē met melc en honich beneēt die leuer
 lucht en die quade hoestē En de opblasin
 ge d̄ darmē rolan genaemt/ als Serapio
 spreect. Dat gōme vandē amādelboō
 gebrōncē m; wjne beneēt d; bloetspu
 wē Dese gōme gemēgt met wjñ en dpe
 quade rudicheit imperigo ghenaēt daer
 mede gewasscē wort daer af v̄dreue son
 twifele Die olie vā bittere amādelē is
 goet suffocacioni matrici dat is tot die op
 storinge d̄ moedere als si vand̄ eend̄ zjñde
 tot der anderē gaet/ als dpe vrouwē ont
 dē nauēle m; deser olie wel bestrekē wor
 dē Die olie vā bitter amādelē aē den
 slaep vādē hoofde gestrekē benēt dē hoof
 sweer en breeget ruste Die olie vā bic
 ter amādelē warm in die supsende oren
 ghelate beneēt dat suisen en brengt wed
 d̄ dargehoor Olie vā bitter amādelen
 gemengt met honich/ en met calisshour
 met olie van rosen en m; walsch en daer
 wreen salue ghemaect Dese salue reini
 get die oghē en maecte daer daer op ghe
 strekē Serapio. Rabbi mopses inden
 ca. Amigdala spreect/ dat soete amādelē
 dē slaep brenge. En dat se ghetemperde
 vuchtichedē makē dat se gesont zjñ getē.
 Itē olie van bittere amādelē is goet
 tegē tgraueel en tegē die pñē der nierē
 en tegē die coude pisse alse op die lende
 nen en opdē nauēle gestrekē wort. Oec
 zjñ bittere amādelē hier toe goet geten
 Bittere amandelen zjñ goet genomē
 tegen die dronckenh; En als eenē vorsch

bitter amandelen eet soe sterfchi ter stot
 Serapio Bittere amandelen dicwile
 gheten verdriven die wormen wren bui
 ke Ende alle ghelijck een plaestere op dē
 naeuēle ghelept worden soe zjñse oecht
 hier toe goet

Aloe

Ca. xxxvi.

Aloe grece et latine.

Aden boeck pandertainden. xxxvij.
 capittel dat Aloe beghint/ bescrijue
 ons die meesterē dat Aloe gemaect wort
 vanden sype vā eenē crupde dat aloe ge
 naēt is. Dit cruit vintmē in Indien in
 Persen in Griekē en in Boeliē en aloe
 is driederhande d; eene wort genaemt a
 loe succotrinū/ d; ander Aloe epaticū en
 dat derde Aloe caballinum Die meeste
 ren spreken dat aloe ghemaecht wort in
 menigerhande manieren want sommi
 ge meesterē leggē dat dat crupt gestoten
 wort en dat d; sap dan wel gedruet wort
 En dā in die sonne ghesekel en ghedorret
 wort En dat opperste vandē sype dat al
 so in die sonne gedorret is wort ghenaēt
 Succotrinū Dat int middel is wort ghe
 naēt Aloe epaticū. En dit en is nyet soe
 claer als eerste. En dat indē boden leget

wordt ghenact Aloe caballinū En dit is
gelijc dicke heffe oft ghilt in eē vat Som-
mige meesterē leggē dat aloē driderhāde
is. Dat een van verwē/en dit comt wt eē
eplant in Indien geleghen dat Scatorā
ghenaer is. Dat ander aloē is swert van
verwē En dit comt wtē lande vā persen
En dat derde aloē heft een verwe gelijc
eenē granaet appele. En dit comt wten
lande vā arabiē of vā poeliē. Onder de-
se drie seggen die meesterē dat aloē dz wt
eplande van Indien Scatorā comt ald
beste is En dit soude zjn root en doozluch-
tich. En soude hē lichtelijc latē brengē En
het soude welriekē en seere bittere zjn. En
daer staet oec ghescreuē dat die eerste opi-
nie der meesteren die beste is/die seggen-
de is hoe aloē gemaect wort. Si seggen
oec dat aloē succorinū dat beste is onder
die drie. En dat behoert roortachtich van
verwē tē sine. En sonderlinge als mē dat
breect sal dat poluer daer af gelijc hē den
sofferaen. En en sal niet te seere stincken
oft te bittere zjn. Dat andere dat men
naemt Epaticū sal hebbē een verwe ge-
lijc een leuere. En sal swartachtich zjn vā
verwen/mer niet te seere swart/ende dit
heeft gateren gelijc geopende aderen.
Dat derde aloē dat mē naemt Caballi-
num sal hebbē een swarte donckere ver-
we en sal seere bittere zjn. En sal eenen
swartē stinckendē roec hebbē. Die mee-
steren seggen dat alle crupdē wortelē gō-
men of specerien vā wat natuerē dat se
zjn; dat se alle eenē goedē of eenē quade
roec hebben En hoe dat se starckere rieckē
hoe dat se starckere zjn in haer cracht En
hoe dat se van harder natuerē meer stin-
cken/hoe dat se starcker zjn in hare crach-
ten. Oec des gelijken wat van natueren
bittere is/hoe dat meer bittere is/hoe dat
starckere is. En die meesterē nemē alleē

wt aloē/want hoe aloē meer stinckēde is
hoe dat argher is En hoe dat alder bitter-
ste en eertachtichste is dat is arghest.
Men sal weten dat als mē in die apote-
ken scrjft aloē sonder eenich toe doen/so
meentmen Succorinū en ander oloen
niet. Serapio libro aggregatoris cap.
faber. i. aloē scrjft dat aloē wt eenē struic
comt die bladerē heeft gelijc den wacthē
apupn. En daer is een reberachtighe
vuchtrichheit inne/en als men dat aentast
soe blijft die vuchtrichheit vande crupde aē
die handē hangende Die bladerē zjn rōc
en breedere dan aenden wacthē apupn
den struick ghelijc wel den struick Kfo-
dilloz/dar is dat gourt wortele of der wild-
swerte. Dit crupt heeft een starckē swa-
ren roeck ende is seer bittere. Ende dies
wact seer vele in arabien ende in Indiē
Serapio sprecct dat den besten aloē is
die glat roec laer en doerluchticheit is/
ende die met clepne steenkens niet om-
gheten is. Ende die hē lichtelijc laer bre-
ken Ende die haestelijc weert wort als mē
daer op ademt ende die eenē goeden roec
heeft. Die meesteren bescriuen ons dz
aloe dat caballinum genaemt is dit wilē
gheualst wort/alsoe dat mē dat vercoopt
voer aloē succorinū oft epaticum Ende
hier inne mesdoen dese seere/want dese
vassinghe en heuet in haer niet die rech-
te cracht oft oeck soe volcomelijc die rech-
te natuerē van aloē succorinum oft oec
epaticum.
Oeck bescriuen ons sommighe mees-
teren dat vele crupden met specerien en-
de gommen gheualst worden/om dat pe-
ghelijc werē soude hem daer voer te hoe-
dene. Ende om dat elke substantie ghe-
belicht ende ghebruyct soude wordē daer
roec dat se goet is.
Ende hier omme soe staet hier ghescre-
o ij

uē die natuere hoe aloē gheualicht wort
Ope meesteren segghen dat sommighe
nemen a zjn endelaten dien wel siedent
ende doen dan daer inne sofferaē vā ori-
entē en poluere vā notē muscāten of vā
and welrukende specerijē En daer nemē
si aloē/caballinū en polueriserē dī Ende
hangen dat in een doercken gebondē in
den seluen a zjn siedende En daer na doē
si dat doercken haestelijck wt den a zjne.
En laten dan desen a zjn droge worden.
En dit is swaetlijck te kennene/ oft aloē
succocrinū is of niet En hier om salmen
die bemerckē ghelijc hier vore gescreuen
Raet. ¶ Diascorides en andere medecijn
meesters seggen dat aloē heet en droghe
is indē tweeden graet/ en dat goet is tot
vele saken ¶ Aloē drijft wt die quade flu-
men/ oft flumicheden en coelt dit hittige
humoer colera ghenaeint en de eertach-
tige humoer Melancolia ghenaeint en
is seer goet genomē tot een coude quade
leuere. ¶ Aloē is goet dē ghenen die bloet
spouwē met mastix v̄mengt. Aloē geno-
mē reinicht die maghe vā quade vuch-
theit en oeck dat hooft met een sacchte be-
roerte of operacie ¶ Aloē met sterckē wj
en met olie vā rosen ghetēpert beneemt
die p̄hne int hooft als dat voorhooft daer
mede bestreken wort Dit verdrijft oec dī
ioecken der ogen. ¶ Aloē met wj en ho-
nich gesodē/ en dat inden mont gehoudē
helpt tot die swerende tonghe/ en tot dat
swerende tant vleesch. ¶ Aloē beneemt
asma dat is dī kichen of cort ademē ende
rupmē die borst met mastix/ en mettē sa-
pe van calissihout vermēgt en genomē
¶ Aloē gepoluert en dat in die wondē ge-
kropt heilt die van stonden. Die selue in
de ogen gestreken v̄drijft dat ettere daer
wte ¶ Galienus spreect dat aloē heilen
de is die grote oude scaden of seericheden

als dit poluer daer inne ghestroeyt wort
Die quade bladeren of wratten heeft aē
zjn scamelhedē die stroye dat poluer vā
aloe in die bladeren en wondē/ so heplet
die ter stont ¶ Dit poluere is oec goet ge-
belicht vā achterē tot den loop ¶ Smorzop
darū ¶ Aloē gepoluert en dat met wate-
re getēpert en op die wondē gelept gelijc
een plaestere trect die te samē en heilt dē
sond scadē. ¶ Johānes mesue spreect dat
aloe gemengt m̄ drakē bloet en m̄ m̄
ra en die te samē gepoluereert en dī in
vuile wondē of bladerē gestropt/ dat v̄
vles wt eet sond smerte ¶ Aloē ghewal-
scēm̄ roofwatere en m̄ venckellap/ en
om die ogē gestreke geneekt die lopende
gen en scarpt die sinnen ¶ Aloē met ver-
geiten melck in genomē beneemt icter-
ciā of die geelsucht ¶ Mesue seit dat aloē
n̄p̄t gebelicht en sal worden als den t̄
seer cout is/ wāt het die darmē te seer sca-
uet en drijft wt bloet metten camer gant
als die lucht te seer cout is. Die meester
seggē dat mē aloē n̄z beligē en sal dā mē
mastix v̄mengt want mastix beneēt zjn
quaerheit ¶ Serapio scrjft vele duech-
van aloē. Ende des ghelijche oec Auicē-
na ende galienus. ¶ Item aloē met ma-
stix in her stonghen watere vermenghet
opent die verstoptheit der milten ende
leueren Ende alsoe ghenomen met wa-
tere van biuoet doet den vrouwen haer
vuchticheit oft menstrua loopen ¶ Item
een dragma van aloē end een half drag-
ma van mastix met allene vermenghet
Ende in eender weke eens genomen/ is
sonderlinghe goet teghen die waterucht-
ticheit ¶ Item dat poluere van aloē met
honich vermengt is seer goet teghen dī
wormen inden lichame.

Folio

Dat hout aloes Ca. xxxvij

Aloes lignum vel **risoaloes** latine

DAndecta inden xxxij. capittel aloa
ope beschrijft ons dat men dit hout
vindt in een watre dat wten paradijs
lopende is En dit water is gelegē bij die
hoge stat van Babiloniē Sommige seg
gē dat die waterē van die rivierē des pa
radis dit hout wtē paradise drinē. Mer
men vint genē mensce op eertrike die in
der waerheit spreken mach/ dat dit hout
dat mē in die duytsche landē belicht indē
eerstchē paradijs gewalsten is. Som
mige meesterē seggē dat dit hout walscht
op hoge bergen bi den paradijs. En dan
van groten windē en onwedere dit hout
af valt in dat watere. En comt daer inne
gedreuen tot bi hoge babiloniē. **N**ē sal
weten datter sommighe bedriegers des
volcs; sijn die een wortele nemē/ die came
lia ghenāēt is/ die wtdic berghē Amalthe
comt. En dese wortele gelijct aen der ver
we int gewichte en aendē roeck den hou
te aloes. En dese wortele bereidē si aldus
Si nemē wijn/ en doen daer inne polue
re vanden houre aloes. En latē dese wor
tele daer inne sieden Ende verropen dat

xx

dan voer dat hout aloes. **M**er ten is geē
hout aloes. **W**at die wortele camelia lax
eert dat lichaem der menschen alle ghe
belicht wort/ en si is sorgelijc te nemene
Die meester Cassius felix beschrijft ons
dat die van arabie dit hout aloes in wa
ter sieden En dit watere beligē si dan tot
vele siecheden. En hier om is te wetene
als dit hout aloes in water of in wijn ge
sodē wort/ dat dā gheen cracht meer in hē
en hout wāt dat gesodē watere treckt hē
die cracht wtē. En daer om spreken die
meesterē dat dit in medecine niet ghebe
licht en sal worden alst eens ghesoden is
Alicenna des gelijc kalis plaāt Sera
pioen Placariius seggē te samē dat lig
num aloes heet ende droge is indē twee
dē graet **P**astorides spreect d; dit hout
gepoluert en ingenomē seer goet is tegē
die blaue; en crancheit des herten/ ma
gen/ der leueren/ ende der hersenē. Ende
des gelijc tot die beuinghe en vuertheit
des hertē **O**et ist goet dē vrowwē oin haer
wochrichedē oft stondē te getrigene Ende
sondlinge voer alle cranchedē des licha
mes die vā coude gecomen; sijn. **L**ignū
aloes met galigaen in wijn gesodē ende
gedronckē doet wel vdownwē of vsteren en
sterct die mage **D**ie van dit hout leget
in wijn eē half loot en laet daer inne lig
gē eenē nacht. Dese wijn gedronckē be
neemt vele cranchedē vandē menscē die
vā coude gecomē; sijn **I**tē met dese wij
ne vā ond op berdoort brengt dē vrouwen
haer vncrichheit mēstrina. **D**ē rooc vā
lignū aloes dper die noosgate getrocken
of ontfanghē sterct die hersene **I**tē neēt
lignum aloes en groffelnogelē en eē beē
vandē herte eens herts **O**de coibe cerui
genaemt elcs enen vele. En mengt dese
met ghetē brode. Dit vsterct dat vstant
des menscē En cōfortert dat herte

Item neemt dese voorscreuen drie lignū aloes/ groffel naghelē/ en os de corde cerui En menger die m; boō olie en sme-
ret eenē haen zyn hooft daer mede so sal hi in die geheelē nacht n; meer craeien.
¶ Casti? felix spreect; lignū aloes sterct die mage en alle die binnēste ledē. Ende drijft wter mage alle die oueruloedighe vuchtrich;
¶ Serapio spreect; lignū aloes seer goet is v̄quadleuere En beneet diffenteria d; is dē pijnlichē loop indē buic m; bloede Als vā desen poluere des morgēs m; w̄ in genomē wort. ij. drachmē. En dit v̄drijft oec die pine v̄ scouderē
¶ Psaat sepr dat lignū aloes/ goet is tot eē coude hersene En d; dat v̄stant v̄sterct en scarpt.
¶ Lignū aloes gepolueriseert en op die wōdē v̄scamelhepdē geleit droeget die en heelt die seer haestelic Auicenna spreect dat lignū aloes indē mōt gheknoude slanch des mōts v̄drijft en maket eenē welrukēdē mōt.
¶ Auicēna indē boec de virib? cordis spreect; lignū aloes seer d; hert v̄sterct en maect goet bloet
¶ Lignū aloes m; w̄ in genomē v̄drijft die pine in die lendenē. En is goet tegen die crāch; v̄leuere m; endiuie water ghenomē en tegē die gequetsh; v̄ darmen.

Sout Capit. xxxviii
 Murum grece et latine Arabice doab
 De meester bescriuē ons vanden
 D goude en legghē d; gout van zyn
 natueren heet en droghe is/ en geen me-
 sterē steel eenigē graet vādē goude/ wā
 het in zynd duecht en cracht alle cruiden
 te bouē gaet Serapio spreect dat gout
 geuylt te poluere en d; poluer geten ver-
 drijft die lazaree en sterct alle die ledē des
 mēste ¶ Eē wōde die m; goude gemaect
 is en v̄uult n; ¶ Hali in zyn. ij. redē spre-
 ket d; de vuilich; vādē goude ingherē
 mē/ sterct d; herte bouē alle andere me-
 rinē en en laet gheen vuil materie binnē
 dē liue wāste ¶ Itē gescauē gout ghe-
 mē beneet die beuīnghe des hertē die
 eend swaerder en eertachtige vuchtrich
 geromē is die Melancolia genaemt
 ¶ Itē gout is meer getempert in zynd
 duecht dā eenich and metael En de vōd
 die melaetheit sorgende is/ desal ter
 he tweemalē nemē vā gescauē gout een
 half dragma. En drinckē dat met eē hal-
 lootier alogodium En dit is een electu-
 rium dat de vuchtrichheit der melaetheit
 reinigēde is. ¶ Sout mettē sape vā ba-
 nagie gemengt of mettē poluere van
 beken dat os de corde ceuighenaemt
 en met suickere gemengt en ingenomē
 is goet den genē die dicwilen vā hē sel-
 gaen of onmachtich zyn die Sincopila-
 tes genaēt worden Auicenna in siner
 tweede capittel Murum spreect dat gout
 die melancolie en swaerheit vā den men-
 schen beneemt En desghelijche die qua-
 droomen en fantasiē inden slape ¶ Wā
 met gout geopent wort inc mensche
 hē als met latē met scrabbē of met
 den heilt sonder scaden En aen die sel-
 wōde en wast geen vuil vleesch ¶ Sout
 indē mont gedragē maect eenē goedē adē

Folio

Platarius Gout verdyft die beu-
 ghe der herten en beneemt die trozicheit
 En is goet genomē den genē die teghen
 haer seluen spreken en vele fantaseren.
Auicenna indē boec de viribus cordis
 spreekt dat gout bouen alle andere medi-
 cinē dat herte starct. Ende maect vrolyck
 bloet en moet **Gout** is bouen alle lijfe-
 lijke dingen op der eerde dat edelste. En
 is een here en een coninck bouen alle an-
 dere substanciē; want gout niet ghemin-
 dert oft verteert en wort/met aerde/met
 watere/metter lucht oft met viere. Mer
 dat vier reinicht dat gout Ende verdyft
 die onsuuerheit daer af/en dat reyn su-
 uer gout en wort van dat viere niet ghe-
 mindert. **Ben wijn** daer sijn gout dic-
 wylen in geblupt wort is goet teghē die
 pinē en gebreke der miltē. **En ghenijlt**
 gout in wijn of spise genomē is goet tegē
 die melaetsh; of lazariē en teghen die on-
 machtich; der herten met dat, be en hē os
 de corde cerui/en met water vā borago of
 bernargie vermengt **Deck** is sijn ghe-
 wijlt gout goet genomē in wijn of in spij-
 se oft ghemengt met een electuariū ghe-
 naemt anacarninū oft ieralogodion te-
 ghen die vallende suchte.

xxi
Siluerē Capittel. xxxix

Argentū la. gre. / sīde Felch 1. fedhe Ara.
Serapio libro aggrega. cap. felch. i.
Sargentū seet dat siluere van natuer-
 ren is cout en droge makende **Siluerē**
 gestauē of genijlt en met olie vā wijnsleē
 oft van tartarus gemengt beneemt dat
 ioecken wrdie quade rudicheit of serich;
 alle daer mede bestreken wort. **Dit in**
 vuple wonden ghestreken verteert dat
 quaer vleesch daer wte **Die meesteren**
 seggen dat siluere gebelichsal worden
 tot die vnguenten ofte saluen daer men
 sweringhen ofte wonden mede heilt
Item siluere heeft die natuere in hem
 dat die wonden te samen trect alsoe dat
 mensē niet naven en derf. **Die waerdi**
 ghe meester **Auicenna** in sinen boeck de
 viribus cordis seet dat siluere d; hert ver-
 starct ende dat goet bloet maect.

Quicksiluere Ca. xl
Argentum viuū latine.

Platarius seet dat quicksiluere vā
 natueren heet en vuchtricheit is in
 den vierden graet. Ende doer sijn opera-
 tie machmen wel bekennen dat heet is/
 want het dissoluerit/inscīdeert/ende peni-
 treert/dat is dat seet/sijht ende doergaet/
Deck spreekt **Platarius** dat sommighe
 seggen dat cout en vuchtrich is indē vier-
 den graet **Serapio** spreekt dat quicksil-
 uere doodende is/allmē dat in neemt ofte
 in drinck/want het rijst door alle die bin-
 nenste leden en drinck hē cortelijck daer
 doore met grooten scade **Item** als quic-
 siluere ghedoot wort en met olie van ro-
 sen/en met olie van laurē gemengt wort
 so dooerdie lusen en heilt die serige hoof-
 den **Item** als quicksiluere in een vier co-
 met so gheuet vele roocs die seere schade

lic is wāt desen roor maect die ghicht in
 die leden. En beneet dat gesichte en dat
 gehoor En maect quade verstandnisse.
¶ Quicksiluer vteert dat vuile vlees inde
 vuile wondē En v̄sloort die fistelen en do
 det die muisen En alle die gedierte die dz
 etē/seruē daer af **¶** Diascorides seyt dat
 die cracht des quicksiluers is dat dodende
 is dat gene daert af ingenomē wordt en
 waer dz iemāt gedoot quicksiluere in thf
 gecomē hadde die sal daer op drinckē gei
 tē melc en en welen dā n; stille mer bero
 tē hē hier en daer. Of hi sal w̄hn drinckē
 die m; mostaert cruit m; alsene en plope
 gesodē is En so sal hi genesen **¶** Meeste
 re paulus spreect. Neemt olie vā noren
 een loot en maect de heet en mengt daer
 andere litargitū dat is siluer schupm en
 ceruse elcs twee dragmē En doet hier toe
 a; h̄n tweeloot. En laet dā dese liede also
 lange tot dat se dicke wordē gelijc honich
 En alst cout so mengt daer onder quicksil
 uere een dragma Dese salue is seer goet
 tegē die sericheit op thoost. En heilt wter
 maten seer **¶** Quicksiluer machmē dodē
 met nuchtere spekele/ of mē sal nemē af
 schē vā bueckenē hout en nuchteren spe
 kele en ruren onder mactanderen.

Diuels Dreck of asa fetida
 Capittel. xli.

Asa fetida latine.

In den boeck circa in istans capi. Asa
 fetida beschriuet ons die meester e dz
 asa fetida heet en droge is inden vierden
 graet **¶** Asa fetida is een gōme van een
 boom inder mooren landt En dese gom
 me wort vergadert inden somere. **¶** En
 si wort gheheeten Asa fetida om dat se se
 re stincket En men mach se langhen tijt
 houden onuertreert in haerder natuerē.
 Ende si en sal niet ghelept wordē op een
 plaerse die niet te seer droghe en is/ ghe
 lijch die warme stouen; h̄n en niet te seer
 vuchtich en is ghelijc kelderē h̄n **¶** Met
 in eene plaerse die tusschen beyden is.
¶ Die duecht hier af is/ van mactanderē
 deplen ende doergaen ende verterē dat
 dissolueren penetreren ende consumerē
¶ Item men sal weten hoe dz Asa fetida
 meer stinckt hoe dat se betere is.
¶ In den boeck Pandecta beschriuen ons
 die meesters dat Asa fetida een gomme
 is alsoe gheheeten. Ende dat se tweeder
 hande is. Dye eene heeft eenen cleynen
 roeck ende eenen cleynen stanck. Ende
 dese wordt gheheeten Asa. Ende die an
 dere wordt ghenaeemt Asa fetida. Ende
 dese trecket ende stincket seer Ende dese
 is die rechte gomme die wren boom loo
 pet Anuiden ghenaeemt **¶** Daer staet
 oock dat Asa ghemaecht wordt vanden
 sapedes crupts Anuidē. Ende dit en he
 uet niet alsoe starcken roeck als die gom
 me die daer wt loopect diemen asa fetida
 noemt **¶** Diascorides capitulo Seluui
 ū. i. asa fetida spreect dat asa fetida dye
 maghe op blaser. Ende dat se die maghe
 doet op worpē en dat se onuerduwelijch
 is Ende dat se der blasen seer scadelijc is

Polio

Alsa fetida gemenget met bocken smont
 en dan in azijn geloden ende ghelijck een
 plaestere ghelept daer die ghichticheit of
 fiederzjn is helpt seere. ¶ Pascorides
 seer dat alsa fetida dicwijlen geualt wort
 want sommige nemē serapinum eē gō-
 me ende boonen meel ende maken dese
 ondere malcanderē. En dit gelijct alsa fe-
 rida aenden roeck/aendē smaeck en aent
 satsoen. Ende dit vercopen si voer alsa fe-
 rida. Mer het en heeft gheen cracht in hē
 gelijc alsa fetida. Ende hier mede wordē
 die luden bedrogen ¶ Item alsa fetida mē
 pepere en met azijn gemengt ende die lo-
 pende ogen daer mede bestreken ront o-
 me also dat in die oghen niet en comt hel-
 pet sonder twifele. ¶ Item neemt alsa in
 fetidam en mengt die met wyeroock en
 behout die indē mont dat verdrjft dē tan-
 sweer. ¶ Alsa fetida met azijn gemēgt be-
 neemt Polipum; dats een gelweer inder
 nuelen ¶ Die omuanghen ware metter
 vallēder lucht. Epilēpcia genaēt of met/
 ter popellie Apolexia genaēt. Die neme
 alsa fetidā eē scrupelē d; is also vele als
 xx. gerstē korenē en peper corē ij. scrupelē
 d; is also vele als xl. corē en mostaert saet
 eē dragma. En poluerisere dese te samē.
 en nutte hier af ij. malen met lauerder
 watere in een weke. Die dit also nēt de
 en derf voer dese voerscreuē crancheden
 in een maent niet sorgen. Mer dit sal ge-
 sciedē int eerste vierēdeel vand maent
 ¶ Serapio spreect dat mē alsa fetidā be-
 riedē sal met vechelsaet of met eppē saet
 oft met anderē sadē die goet genomē zjn
 En tot allē cranchedē mach mē alsa feti-
 dā onddie medicinē menghē. En als men
 daer toe doet warlonts/soe is si der magē
 goet en doet wel vterē en laxeert. Maer
 alsa fetida alleen ghenomē is der magen
 en den hoofde seer scadelijc. ¶ Alsa fetida

xrij

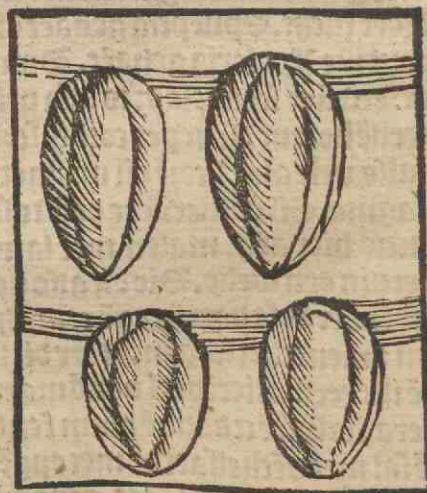
indē mōt gehondē maect seer vele speet/
 sels daer inne ¶ Die in een stoue of baet
 stoue den ludē een grote scatch; wil bewi-
 sen/die neme alsa fetidā en legge die in
 cakelē. En alle warm wordē so sal daer
 soquadē roeck comē dat niemāt in die sto-
 ue en sal wogen bliuen Maer dit en sal
 men niet geerne doen/want dē hoofde co-
 met daer af grote scade ¶ Item pillen ge-
 maect van Alsa fetida en dpe des auonro
 ingenomē met syrope van violettē/bene-
 men dat kichen en rupinē die borst Ende
 doen van bouē wt worpē vele flumitche-
 de die in die borst en inder maghē zjn
 ¶ Item alsa is goet gemengt met pepere
 en met azijn en daer mede besmeert of be-
 streken die quade vleckē of sweringē des
 aensichts Cancer genaēt. En vdrjft oec
 die wrattē gelijc Quicna bescrijft ¶ Alsa
 genomē in eē weet ep/is goet regē de hoe-
 sten. En oec tegen die pinē der milten En
 tegen die sweringe in die borst ¶ Pleureis
 genaēt En is oer goet regē die watersuch-
 ticheit met eppē water v mengt en in ge-
 nomē Pandecta ¶ Itē alsa fetida in wijn
 gelodē en door gellagen met honich ofre
 met suicker vermengt is goet dē geenen
 die dagelijc febres oft corsen hebben

Stijfsele of ameldonck Ca. xliij

Amidum vel Amilum latine
Alius felix spreekt dat ameldonc
 vā natueren warm; en vuchtrich
 is; en dat daer innegerempert is; en het
 wort gemaect als hier na bescreuē staet
 Neemt tarwe also vele als ghi wilt. En
 doet die in een versch cout watere en la-
 tet die daer inne liggen vñfnachtē/ ende
 roerse des daechs dicwilen ond maldade-
 ren/ en doet daer oppe alle daghe versch
 watere/ en na den vñfnēdach sult ghi dz
 watere repn afligen sonder die terwe te
 roerene op datter gheen clepe of vettichz
 metten watere wt en gae/ en dat laetste
 watere datter af gaet sult ghi doen in eē
 scoon vat/ en dan sult ghi die terwe stotē
 en doer eenen doer doen ghelijc een pepe-
 re/ en van dien watere sult ghi een lutte-
 le daer onder doen/ op dat si te beter doo-
 re gae. En dat door gestrekē is sult ghi stel-
 len in die sonne en latē dat droege wordē
 en alle male sult ghi dat watere daer af
 vleken oft scudden/ en dā sult ghi hebbe
 ameldonc. En het word genaēt Amiduz
 wāt het gemaect wort sonder malen ge-
 naēt factū siue mola. **S**ommige makē
 ameldonc oft stijfsele vā ghersten ghelijc
Platearius spreekt. Naer die meelere
 meint het ameldonc dat vā terwe gema-
 ket wort. **D**iascorides spreekt dat amel-
 donc goet is den genē die dē loop oft snot-
 teringe int hooft hebbe. En die zjn oghē
 alcht draghē/ en het beneēt die scorfchz; vñ
 ogē die **A**speritas oculorū genaēt wort.
Ameldonc is sondlinge goet dē ghenē
 die bloet spouwē/ als daer af m; watere
 eē luppē gemaect wort. **A**meldonck is
 goet dē genē die eenē lopendē buic hebbe
En het is oer goet dē ghenē die quade
 hoestē hebbe alst met gerstē meel/ en met

suickere vermengt wort. **I**tem amāde-
 lē melc met ameldonc gemengt stoppt see-
 re wel die lopende menscē die dē door gac
 hebbe. **A**meldonc oft stijf sel gemēgt m;
 pinidiē korenē/ vñ karchen alle de ledē des
 mensche. **S**erapio spreekt dz amidum
 goet is genomē dē genē die lopende ogē
 hebben. **I**tē amidū met amādelē melc
 gedronckē beneēt dat bloet spouwen/ en
 oer die scarpheit der kelen. **A**midū of a-
 meldonc met gheiten melc genomē ma-
 ket versch bloet/ en beneēt dē menschen
 den loop. **I**tem ameldonc rau inghe-
 nomē maect wormē indē buic gelijc **S**e-
 rapio spreekt. En ameldonck indē mont
 geknout en op dē bete vā eenē rasenden
 hont gelept is seer goet daer toe. **I**tem
 ameldonc in watere geweict eenē nacht
 en gelodē met olie vā soete amandelē en
 met suickere vñmēgt is goet dē apostemē
 en sweringhender borst.

Antimonie of spiegelglas Ca. xliij

Antimonium latine/ antimonas grece.
Serapio spreekt dat antimonie een
 lode ghelijc is/ ende dat se den
 scoon loot ende antimonie is/ wāt dat loot

hē niet en laet in stuckē en te puluer stote
 Mer antimonie wort te puluer gestort.
 Item loot smelt int vier/maer antimo
 nie verbrandet inden viere. Ende die be
 ste antimonie is dpe int breken claer is.
 en die met eerden niet vermengēt en is.
 ¶ Almanzor en Pandecta spreke dat an
 timonie cout ende droghe is indē derden
 graet ¶ Die meesteren seggē wie Smor
 ropdas heeft dat is een loop van achtere
 daer die spenen af comē/die neme polue
 re van antimonie ende stropē dat in dat
 gebrech/het helpt ter stont. ¶ Dat polue
 re van antimonie met veneesche seepē
 gemengēt Ende met een wpeckē in dpe
 fistele gelaten/heelt die fistele van gront
 oppe. ¶ Antimonie dient seer wel totten
 canckere als dat poluere daer of daer in
 gestropt wort ¶ Antimonie vercreert dat
 vuyt vleesch. ¶ Item antimonie gemen
 get met een salue die Apostolicon genaēt
 is. En daer af deen cloothens ghemaect
 En dese in die noelgaten ghestekē benee
 men Polipū/dat is een vleesch dat indē
 noese walt dat seere scadelijck is. ¶ Anti
 monie gepolueert en daer ondere gepol
 ueriseert mirabolani citrint en thucien/
 elcks euen vele. Ende dese polueren met
 rooswaterē gemengt/is een colliriū/dat
 is een oghen waterē. Ende dit ouer dpe
 oghen gelept verdrijft dat dragen/en die
 swellingen der oghen. ¶ Itē neemt eē lut
 tel boomwolle en net die met rē sape van
 sanguinaria. En mengt daer ondere dē
 poluere van antimonie En seect dā dese
 wolle in die noelgaten si sal ter stont dat
 blopen wren noesen benemē ¶ Salien?
 spreect dat antimonie van nature rē stop
 pende en vercoudende is. Ende dat anti
 monie af neemt dē oueruloedich vleesch
 dat in eender wonden oft in eender swe
 ringhen walcht. En reinicht dpe wondē

van haren stanche met myre vermē
 ghet ¶ Almanzor spreect dat antimonie
 die rootheit vanden ogen beneemt. En
 de dat dpe oghen wederom claer maect
 met rooswaterē vermēngēt. ¶ Meester
 Paulus indē rapittēle Antimoniu spre
 ket dat antimonie die bloedende noesen
 stopt. En dat si profitelic is den ogen. En
 hi scrijuet oer dat sommighe ouderen dic
 wijlen Antimonie te besighen plegghen.
 Ende si mengen antimonie met veeckel
 waterē. en bescriken haer oghen hier me
 de eens inder weke Die dic doen hebben
 allen rijt ghesonde oghen

Armoniacum een gomme
 Capittel. xliij.

Armoniacum latine *Asios* grece
 Scapio libo ag. spreect dat Anti
 moniacū een gomme is van eenē
 boom also geheeten. En desen besichtmē
 af die spruten of opperste rache En daer
 wt druppt dese gomme Armoniacū. En
 die op der eerde valt wort gemengt met
 eerde en met andere steenhēs En dese en
 is niet alsoe goet gelijc die repnlic verga
 dert wort ¶ Dese gomme heeft eenē gos
 den roet. En si behoort een verwe te heb
 bene gelijc dat wit vā eenen epe dat herē
 e ij

ghelodē is. Dese witte gelijc armoniacum. **A**uerrops inden vijftien boec Col ligit spreect dz armoniacū heet is inden eerste graet. **P**lateari? seet dat armoniacū warm/ en droghe is inden. iij. graet. **P**aulus beschrijft dat Armoniacū goet is voer oude hoeste dpe vā vuchtigheden comē. **O**ec beneet armoniacū. **A**lma dats dat kichē. **E**n rupmt die borst als daer af een luttel in een epgenomē woer. **P**il lē vā Armoniacū gemaect en vñ of. vij. vā dese pillē met eenē wepckē epe inghe nomē; **z**ijn sondlinge goet Pleureticis dz is dē genē die een sweringhe in die borst hebbē. **S**ceet armoniacū/ sal gēma/ sal ni trū elcs eue vele en dat sap vā marubiū oft prassū een loot daer onde. **D**e armoniacū sal ouer nacht staē in azijn. **E**n dā meuger hier onderē wat waschs en wat olie vā rosen en maectet af een salue. **E**n als iemant heeft scrophulas dat zijn chie ren of dingen gelijc wratten die sonc idē een lidt lanc; **z**ijn/ dese beneemt dese salue alle achroaghen daer mede ghesmeert worden. **S**ceet armoniacū en galbanū elcs euen vele en legghet dese in azijn en dan laecte innestaen biten eenen nacht. daer nae mengt hier onderē poluere vā allene en van costus. **E**n dā doet daer onderē een wepnich waschs. **E**n maect daer wt een salue. **H**ier mede gesmeert die milte aen die linckē side onder d herten/ beneemt dpe hardicheit en verstoptheit der milten. **I**tem eenen roock ghe maect vā armoniacū vā asa fetida/ ende vā galbanū elcs euen vele brengen dpe vrouwen haer vuchticheit oft menstrua alle vā onderē oppe daer mede beroocht oft gebaedt worden. **S**ceet Armoniacū en mengt daer onderē dat sap van alle ne/ dit doot die wormen inden buyck des moighens nuchters/ ghedroncken.

Oeck machmē armoniacū met azijne resolveren en dē buic vā buten daer mede besmerē/ dit helpt die wormē wt de huen. **D**ie begheert dat hē die quade randen wt vallen/ die dpe niet en wille laten trecken/ die neme armoniacum met bil sensap dats van iulquiniam? **E**n bestri ke die quade randen daer mede/ so vallē die quade randē wtē sonder scaden.

Aluin

Capittel. xlv.

Allumen latine *Striptera grece.*
Iden boec Circa inflans/ beschriuen ons die meesters dat alupn heet en droghe is indē vierdē graet. **A**licenna seet dat alupn heet/ en droghe is indē derden graet. **D**ie meesterē spreke datter drie dhāde alupn is. **D**en eenē heet alumen scissum. **D**e anderē alumē zuckarinū of rotūdū. **E**n dē derde alumē liquidū. **J**re alsinē scrijft indē apoteke alumē sondroes sel/ so meintmē alumē scissum. **I**te alupn wort geuondē in heete plaetsen en regioenē. **E**n sonderlinge in die plaetsen daer vele solfers is in eertrejt. **E**n dz is dē beste alupn/ die wit scarp en claer is en die eenen versouensmaeck heeft. **E**nde die n; claer en is mer dupstere is n; goet

Alupn wort gehoude langē tijt onuer
teert in zjñne cracht. **D**yaforides spre
ker dat alupn gepolueriseert en met re
gen worme oft pier worme gemēgt ende
daer wt gheinaect een salue. Dese salue
dient seer wel totten tankere daer ouere
gestreken en daer op geleit een plaestere
Dese salue heilet oec die fistele met een
der wieke daer in gelaten aldus. **R**eemt
alupn en sout elcs een pont/ en doet daer
ouere watere alsoe vele als ghi wilt/ en
laet dat lieden. Ende daer na maect een
sweertbat met glopende steene in die but
ten geleit. En ghiet dat water daer oppe
En laet enē crackē mēste daer inne twee
ten gelijc daer is ee water suchtich mēste
oft die zjñ ledē vlamt zjñ/ oft die seere ru
dich oft scoeft ware. En walschē m; de
sen warere ouer alle zjñ lijf. En her helpt
seere. **J**te neēt boōwolle en maect een
wpecke en stoot dpe in honich/ en stropet
daer ouere alupn en doet die in die fistele
mer die fistele moet te vorē gereinicht en
ghewasschē zjñ met azjñne dpe met wat
alupns v̄mengt is/ en die fistele sal wtten
grōde genesen wordē. **S**era. spreect dz
alupn goet is gebelicht dē donkerē ogē.
En dat hi beneēt die vleckē ond die ogen
En alupn eet dat vuyl vleesch wt wou
den/ en en laet geen quaet vlees wasschē
Jte alupn is goet dē gelwerē in die he
le. En sondlinge doer dat blatin die kele
vuula genaēt/ sal mē m; eenē houtē ster
ken oft lepelkē dat poluere vā alupn m;
ghēgeber/ en met peretrū v̄mengt daer
aen laten ofte doen. En den huge sal ver
gaen sonder twifele. **J**te alupn in azjñ
geresolueert is goet tegē die vuph; ende
Danchinge des mōrs als dē mōt daer me
de gewassē wort. **D**at hoof m; alupn
watere gewassē is goet tegē dz ioeckē
en tegē de scoefterre of seerich; des hoofes

Ambra of walrode Ca. xlvj.

Ambra latine et grece Hambar Ara.
Serapio scrijft dz; ambra int meer
of indie; zee walscht ghelijc ee spon
gie oft spongie die op dat eertrijc walscht.
En alier onwed ind; zee cōt so drijft die zee
wtē grōde grote steenē/ en daer mede dē
ābra/ en worpt die opt lāt. **S**ōmige seg
gē dz; ābra is sperma/ en dz; is dz; saet of die
nature vā eenē waluisse. **A**ndere seggē
dat ābra ee vrucht is vā eenē boō die ind;
zee walscht. **I**ndē boec de meesterē bescri
uē dz; ābra behoort wt te zjñ/ en mach mē
se gecrigē die peerch oft langwijn die is
betere. **M**er die swert is en is niet goet.
Jte ābra wert somtīdē gheualschē. **S**ō
miche nemē lignū aloes gepolueriseert
en storay calamita en laudanū/ en doen
daer odere ee weinich; zees of honichs vā
bijen/ en ee wepnich ābra. En resoluere
dese m; rooswatere/ ende latēse dā droge
wordē ind; sone. En dese sult ghi wel ond
kennē/ wā die geualschē wort/ laet haer
wijnē of malē mettē vingerē. **M**aer die
gerechtigē ābra m; Aluicē. In sinē h. boec
ca. Ambra spreect dz; ābra goet is dē lam
mē ledē. En dat se dē hersenē wel becōt/ en
li maect een goede gedachtenisse en rup

met die boest **A**lcimena indē boerde vint
 bus cordis spreect dat abra seer d; herte
 darer **A**malor indē derde ondsceit ca. ā
 bra/spreect dat abra heet is vā haer vā na
 tuere **E**n alle genomē wort datse die her
 senē en d; herte sterct **D**iascorides se
 met abra eē dragma/lignū aloes eē loot.
Offis de corde cerui twee vntē dars vier
 loot Dese sullē gemēgten gheresolueert
 wordē m; rooswater **E**n dā sullē hier af
 ghemaect wordē pillē/Dese pillē; ij goet
 lincopisancib; dats dē genē die swimeli
 gē int hooft hebbē/ en die grote omachtic
 heit hebbē/en die dicwilē vā haer seluen
 gāē. **D**ie vallēde lucht heeft Epitencia
 genaect sal nemē ambrā en herthorē eue
 vele **E**n leggē dese op gloiende kolen **E**n
 latē dē roet indē kele gāē dit helpt seere vo
 redese cranch; **W**āneer dē vrouwē ha
 re moedere op stoot. so sullē si nemē dese
 voernoēdē roet vā onderē op. **E**n van bo
 uē sullē si riekhē alsam feridā. Dese sullē
 haer die pine benemē **I**cē abra is goet
 genomē dē oudē mensche dpe vā natuerē
 cout; ijn **S**erapio d; ambrā sterct die her
 sene en dar vāstante daer bloet is vā cou
 de **E**n beneemt die melancolie.

Alcamia eenē boom also genaect.

Capittel. xlvij.

Alcamia latine Cyprus grece
Allienus indē senēdē boec simpli
Nū farmacia; ca. Cpp; .i. Alcamia
 spreect d; alta. eenē boō is/ die indē moode
 lāt en in ceciliē walscht **E**n de bladerē en
 die bloemē hier af besichtmē in medicinē
Indē boec circa iustās bescriuē ons dē
 meester; d; vele vā desen boomē in **C**e
 liēstae. **E**n d; die cecilianē die bladerē en
 die bloemē hier af polueriserē/ en sendē
 d; poluere door alle landē **D**it poluere is
 swarracrich vā vūwē **E**n men macht ve
 le iarē ouerreert hondē in sine cracht/ en
 natuerē **M**eeſter Paul; Pandetta en
 Plateari; leggē d; alcamia coudr is indē
 eerſte graet en droge int beginsel vā dē
 ij. graet **S**erapio spreect d; dit poluere
 goet is dē genē die Alculā hebbē d; ij w
 te bladerē indē mōt **I**cē d; poluere gē
 dē m; gerſtē watere en ghestrekē daer
 māt hē vbrāt heeft trect dē brāt en de
 te daer wt **D**ie vharce of vlāde ledē dē
 hier mede gestrekē of gēsalft wordē/ wt
 dē hier af weet en starck en wed ghesont
Dese salue sal ald; bereit wordē **P**reem
 boōolie also vele als ghi wilt en mengē
 daer ondd; poluere alcamie **P**lateari
 us sept; d; alcamia alle duechdē in haer
 heeft die sanguis draconis heeft **E**n dā
 wi sanguinē draconis beligē mogē voo
 alcamia als wi dien; ghecrigē en konnē
Salie. alcamia is goet gebesicht in dē
 medicinen die Crispolis dienē dars ber
 genē die d; root lopende hebben a ene līt
 waer d; is. **S**ōmige heetē dit d; frepsche
Dit is oer sondlinge goet accole; d; ijn
 sweringē indē mōt **E**n dese walsce in die
 mōdē vā iōge kinderē. **D**ie makē wilt
 eē stoon vel of hūt aē; ij lijf en oer weect
 die gae in eē hadt en walsce dair; ij hūt

Folio

wel met warmē watere. En daer na sal hi nemē des poluers alcamie eē half loot en wit van eperē en arjn elchs eue vele/ en tēperē dat tlamē/ en smerē dat aē zjn lijf waer hi wilt/ en dit sal hi aen zjn lijf late tot des anderē daechs En indē anderē daech daer na sal hi wedere in die stouue gaen en wassē dat af en al hi wt wil gaen/ so sal hij hē hier mede wedom smeren en late dat op zjn lijf tottē derde dach en optē derde dach sal hi dat noch doē ghelijc optē ij. dach/ en optē vierdē dach des gelijcē. Optē eerstē dach so is die hūit seer ā gescapē/ en optē ij. niet also sere En alsoe daer na hoe dattet lijf lāger aldus bestreke wort hoe d; die hūit scoōdere sal wordē

Operemēt oft regal **Ca. xlvij**
Arsenicū gre. et la. Haruech arabice.
Serapio spreekt datter tweedhan de arsenicū is. dat een root/ en dat andere citrjn van verwē. Dit laeste besichtmē in die medicinē. En dat met eerde niet ymengt en is/ is dat beste arsenicum Item dat root arsenicū oft auripigmentū is dat beste heel root is gelijc den cinobre. En dat gelijc solfere rukende is. Die meesterē leggē alle gemeenlike d; arsenicū vele fenijns in hē heeft. En dat

xxv

scadelijc ende sorgelijc is daer mede vele om te gane/ want arsenicū blaekt; aensicht oppe ghelijc oft geswollē ware. En desgelijc oerdie handē Item arsenicum is heet en droge indē vierdē graet. Mut cenna spreekt dattet arsenicū menigher hande verwe heeft/ dat eē is wit Dat andere citrjn En dat derde root. En dat beste onder dese is. dat citrjn van verwē is ghelijc eenē granaet appele. En dat hem geerne laet polueriserē. Item Ascorides spreekt voer dat asma oft kichen. Neemt arsenicum en legt dat op glopenden colē endelaet dē rooch hier af in die kele gād doer eenē trechtere. En dan neemt goede ende fijne driakele also vele als eē halue haesnote/ ende mengt die in arjn En drinc dat/ so en sal dien rooch niet schade lijken zjn Item als men neemt arsenicum binnen int lijf/ soe sal men alre neemen de pakele daer na oft micridaet

Item neemt een dragma van arsenicum en mengt die mit eē wit vande eyē/ ende neemt die inne. Dit beneemet de oude quade hoesten die langhen tijt gheduert hebben. Item wt onghelusten calc; en wt arsenicū maect men een salue die dat hapt af eet/ also dat geen hapt op dese selue plaerse meer gewasschē mach/ En dese salue wort aldus gemaect Neemt twee loot onghelusten calc; en laet dien y gaen in watere En liedt dien kalck daer na met een half loot arsenicū/ en als ghij wetē wilt oft genoch gesodē is/ so neēt eē vedere en sloet die daer inne/ en neemt se haestelijc daer wt/ en late die vedere hapt af gaē/ so ist genoch. Mer bliuē die vedere noch aē die pēne/ so ist n; genoch N; de ser salue machmē die hūit bestriken daer mē geē hapt hebbē en wilt/ wāt dese salue eet d; hapt af sond; scade/ en en laet op die selue plaetse geen hapt meer wassē

En als dat haer af gaet op den tweeden of oen derden dach/so walscht die huyl af met eenē schonē clarē waterē/also dat de se salue geheelich af come/wāt si anders die huyl en dat vleesch af eten soude alle lange daer op lage ¶ Tegē die quade ruicheit of seerich; en tegē die scarpe huyl preemt zeepē twee deelē en arsenicū dat derde deel en mengt dese in malscanderē en maecther af een salue. Enlmeert die quade crauwagie oft seerich; in eē badt daer mede En laet dese salue eē deime wile daer aen En daer na walscht dese salue reyn af Dit helpt wel alst dicwile gesciet ¶ Item die eenē nagele vā eenē vingere oft vā eenē theē af getē wil hebbē/diene me een gōme serapinū ghenāet en arsenicū elcs enē vele en poluerisere dese/ en mengedese dā met olie vā notē/en leggedit daer op ghelhc eē plaester so sal dē nagele af vallen sondicadē/en dā sal den vingere of den theen ghewasschen worden met verscher loege. En daer na sal daer eenē goeden nagele wt comenen.

Azijn oft edick

Ca. xlix.

Acetum latine Ori vel oxios grece.

O Alienus indē. vij. boec simpliciu; far. beschryft dat acetū oft azijn oft

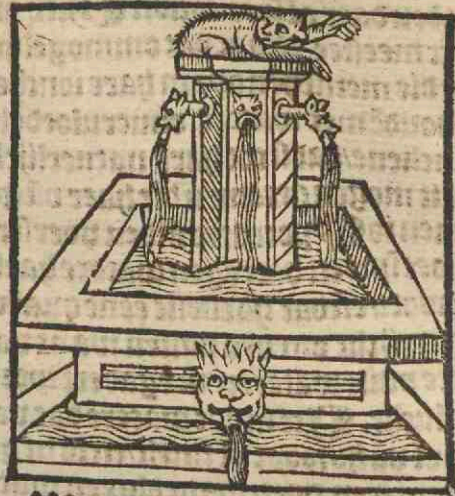
edick een vermengde natuere heeft' ghe-
lyc heet en cout droge en vuchtich En als
hi seer stark is so is hi cout in den eersten
graet en droge indē. ij. graet ¶ Sera. lib.
aggregatoris ca. thall. i. acetū spreect dat
azijn subtyl is in zjnd substantie en wāt
me en cout/mer die coude gaet bouē dē
hitte. ¶ Dialco. seic dat azijn vcoelt en dē
stopt ¶ Itē azijn met eē vedere op quade
bladerē gestrekē beneēt die hitte daer wt
¶ Itē azijn is goet der moedere Natuere
genaēt alle vore wtē liue gaet daer in
dē bestrekē ¶ Itē azijn is scadelic der quade
der mage/wāt hē vcoelt seer dat mē dā
na niet wel spise vterē en can. ¶ Azijn is
goet dē quade sweringē/ghelhc daer zj
frepian en die gulde aderē gelhc eris spilt
emorroide/foornice/alle dair mede bestre-
kē wordē ¶ Azijn met honich ghesodē/en
onddie ogē oft ronc omme daer mede
smeert beneemt die etteringhe daer wt
¶ Een spōgie in' azj ghenet die re vore
gener is in olie van rosen en op dat vore
hoofte geleit beneēt dē hoofst weer die wt
der hitte v' sonnē gecomē is ¶ Azijn ghe-
dileert en warm in die oren ghedaē door
die wormē daer inne ¶ Azijn gedistileert
en warm gedronkē beneēt die feninige
vuchticheit int lēf. ¶ Azijn beneēt die pijn
ne der tandē alle daer mede gewasschen
wordē ¶ Die squinanciā of vuulam ghe-
waer wordē/dats een sweringe inder
helen/die die luden v'worcht/en den hughē
die gorzele inder helen met heetē azj
so gheneest hi ¶ Azijn warm gedronkē
beneēt dat kichen. ¶ Paulus indē capit.
acetū spreect dat azijn met sout ghemen-
get goet is freneticis/dat is dē ghenē die
dul of rasende int hoofte zjñ als haer hē
den binnē en dpe plantē vā hare voeten
daer mede bestrekē wordē ¶ Die meeste
ren leggē als azijn een volle magge v'v

Folio

der solaceerchi. En als hi eē pdele mage
 vinct **S**lopt hi **S**heet eē gheroost brooc
 en sleet dat in a:ijn En besticht de sieckē
 daer mede aē hare mont/aē haer lippen/
 aen haer noelgatē/aen haer polsen ofce
 slaende. aderē **D**at vster die crāche mē
 se seere en geest haer grote cracht **D**ie
 lopēde ware in zjn lijf oft die vā bouē see
 re wt brakhēde ware/die neme a:ijn en lie
 de daer in hoelt wortele en gariofele ende
 nette met open a:ijn eē spongie. En wile
 ghi dat hi niet meer en brake/ so legt dpe
 spongie also vuchtich op zjn mage En is
 hi vā benedē lopende so legt die vuchtich
 op sinē buyc onddē nantele of achter op zj
 lendenē **P**latcarius spreekt dat eē spro
 pe vā a:ijn gemaect tot eenē drāche seere
 goet genomē is dē geenē die tercianā heb
 ben. En tot alle andere febres oft coctsen
 des morgēs warm ghenomē. En dese sp
 rope wort aldus gemaect **S**heet suikere
 also vele als ghj wilt en resolueert open
 suikere in water en in a:ijn En dan siet
 hē so lange tot dat hi dicke wort/ oft tot dz
 hi aen die vingerē blijft hange. en dan is
 hi genoech. **I**tē eenē drāck vā honich
 en vā a:ijn gemaect **O**ximel genaemt
 is seer goet tot hete materiē dē mēschen
 die vā naruerē heet zjn En wort ghema
 ket in ij. manierē. **D**at eene allene met
 honich/en dat wort genaemt oximel sim
 plex. En dat wort aldus ghemaect **S**heet
 a:ijn dpe twee deelē en honich dat derde
 deel en sieck dat tsmē tot also dicke wort
 als honich **D**it wort genaēt **O**ximel sim
 plex. **D**at andere wort genaēt oximel cō
 positū/en dit wort aldus ghemaect **S**heet
 die wortelē vā eype/die wortelē vā peter
 celie/en die wortelē vā vēchele/en scerfe
 of doot die/en tegseda in a:ijn eenē dach
 en eenē nacht lanc En indē dach daer na
 so siet dit also/en liger dā doo: eenē doec

xxvi

En indē ghesegene a:ijn doet honich dat
 derde deel. En siet den a:ijn dan wede
 re ghelijc vore gescrenen staer.

Watere

Ca.l.

Aqua latine Grece pdrog.
Pporates in sinē boec genaēt de
 aere et aqua spreekt dat eē mēsce aēmerc
 kinghe hebbē sal op dat watere dat hi in
 zjn spjlen en drāckē beligē sal/ also dat
 goet si indē roet/en licht int gewichte/en
 clær indē vwe/wāt wie duplere en swa
 re waterē drinct/die gecrjcht gemeēljkē
 swellingē aē alle zj lijf vā bouē int aēlicht
 tot benedē in zjn voeten. En maect sond
 linge eē quade milte en quade vuchtiche
 dē binnē int lijf En hier o allmē water be
 sigē moet in medicinē so sal men althjche
 merckē oft water goet is of n: **D**e mee
 serē leggē dz water gedrochē dē kine seer
 scadelijk is. En sondlinge vā dē genē die
 cout vā naturē zjn/wāt dz water brēget
 dē seluē vele toeuallēde crāchedē en groo
 te lopē int lijf ghelijc coctsen of febres en
 vele and crāchedē die tot vuchtich; treckē
De vrouwē den; hide gaē en veel wa
 ters drickē gebarē swaerlijc hare vrucht
 en n: groē arbeit. Die vrouwē die vele
 waters gedrochē hebbē wordē o bequaē.

En si hebben hare tijt hare sonden/ ofte
vuchtricheden seer lopende/daer haer on-
machtricheit en wij melinge af come En
si worden daer af seer condr. Hier om
spreect meester Isaac dat onmogelijck
is dat die menschen ope in hare ioncheit
hoer houdē met watere onueruloedelijc
te drinckene/dar si tot hare natuerlijche
outheit mogen gecomen die haer vā god
gegeuen is. Hippocrates inden voerscre-
uen boec spreect dat regen watere haeste
vuyt wort/ en dat haestelic eenē quaden
roec gecrijcht om des willen want van
andere vuyte wateren vet gadert worde
in die lucht. Item dat watere dat van
sneeu of vā ijs loopt of smelt/en is in geē
der manieren goet/want als een water
beurolen wort tot ijs of alst sneeu worde
soe en macht niet comen tot in ijn eerste
natuere wāt dat claer reyn en doorluch-
tich is. Ende door die coude ijs wordē en
mach daerna niet so claer worden als te
voren. Auicenna in sinen vierdē boeck
genaemt de Cura februm int gemeyn
spreect dat mē wel geuen mach den genē
die de coude of de coude februs heeft/cout
water te drincken tegē die februs die vā
der gallē come/wāt het helpt die galle te
vterene en die viericheit te bluffene mer
men moet bemercken dat mē desen men-
sche dat water geue ter rechter tijt gelijc
als ope februs hē vlaten En als hij noch
die coude noch die hitte in hem gheuoelt.
Mer als die coude of die hitte noch haer
rueren/so en sal mē hē geen water of wij
geuē te drinckē wāt die februs daer doot
vlenget en gestert soudē wordē. Auicē-
na spreect indē seluen boeck/dat warm
water haestiger beurolen wort eer cout
watere. Auicēna spreect voert hier/ dz
cout watere die vuchtricheit vāder galle
vdonwet die humor colere genaēt wort.

Hi leit oech dat watere die mensche niet
en spiset. Auicenna spreect dat mē geen
cout watere geuē sal den sieckē mensche
wāt si doot die vuchtricheit niet en vterē.
En die cout heit is hoer ort scadelijc. Hi
spreect oer dat die spisinge der menschen
niet volbracht en mach worden sond wa-
tere. En dat die springhende watere dpe
beste ijn. Indē seluē boec leit Auicēna
hoedat watere verdere vā sinē oer sprō-
to/hoe dat bereder is. En hi leit in sinē
eersten boec dat die wateren die inden so-
mere cout en indē wintere warm ijn de
beste ijn. Item Auicēna spreect dat mē
wel watere drincken mach als die ma-
rien binnē int ijs vteert ijn. En als ope
natuere sterck is. Ende dat heet water
goet genomē is in colica passione dars in
colicōpas of in die darm sucht als de mil-
te haer opheft en gheswollen is. Item
heet watere vstoor die digestie. En en
drijft niet lichtelic den doct. Item au-
cenna in die selue plaetse leit dat sulst
de wateren alht der maghe quaedt ijn
hoedat se gebedicht worden. En dat
le waters sweringen maect op dpe mil-
ten/ en daer na die water sucht/ende dat
onder alle wateren dat poel watere/dat
in staende poelē is dat quaetste is. Hi
spreect oer dat regen watere en sond
ge dat inden somere v gadert worde ofte
alst donder en onweder is/onder die
he watere gerelt wort. En dat men die in
medicinē beligē mach. Regen watere
dat op ander tijdē en niet indē somer
gadert wort/is scadelic der stemme en
stopt die borst. Galienus indē. vi. boec
Terapētie indē. ij. capittelle spreect dat
lau watere den menschen onlust brengt
en oer weder stoot. En inden. vij. boec
Terapētie inden. xij. capittelle seft hi dat
cout watere ghedroncken den binnēde

gebrekē scadelijc is **Gali.** in sinē eerstē
voet genaemt de morte. i. ca. spreect / dat
vele menscē die in cout watere gebadet
haddē / gestorūē zyn eer si in haer huppen
quamen **Opascorides** seet dat watere
dat met gerste gelodē is / dē mēschē profi-
telijc is en dat haer somtijdē eē goede me-
dicine is. Ende hier om is gerste watere
sondlinge goet gedronckē tegē die febris /
die terciāna genaemt wort. **Hi** spreect
oec dat onder alle waterē dat reghen wa-
tere alder beste is wāt her wort vā zyn-
der natuerē lichtelijc vteert En her wort vā
zyn-der natuerē lichtelijc warm en lichte-
lijc cout **Itē** onder die springhēde wate-
ren zyn de beste die opspringē tegē dē son-
nen opganck en tegē dē middach. En die
andere waterē en bornē die opspringen
regen der sonnen nederganck zyn quaet
en brenghē vele toeuallende crancheden
Opasco. spreect oec dat alle waterē vā
naturen cout en vuchrich; zyn.

Agaricus oft denne spongiē of
eike spongiē ghelijc campernoē-
len

Capit. li.

De meesteren bescriuē onodat de-
sespongiē walschen bij die wor-
telen der dennē boomen en der eikelbo-

men ende dese vintmer vele in iogobari-
die **Agaricus** is heet indē tweedē graet
en droge indē derde graet / gelijc **Platea-**
rins spreect **Mesue** seic dz agaricus heet
is indē eerstē graet en droge indē tweedē
graet. En in die wallce landē walt aga-
ricus oec aen die ephelboomē. **Mer** den
beste agaricus walscht in babiloniē en in
ponto ouer zee **Dese** spongiē zyn twee-
derhāde / die eene mānelijc / die and vrow-
welijc. Die vrouwelijke spōgie is die bes-
te / en si is wittere dā die mālijke met clep-
ne garthens. En laet haer lichtelijc bre-
ken **En** men sal werē dat dye goetheyt
niet geheelijc aen dat brekē en leit. **Mer**
men sal bemerckē oft vele stofs oft meels
van hē geest / so en ist niet al goet. Dē mā-
lijke agaricus en laet hē niet geerne bre-
ken / wāt hi rap is. Dē beste machmen be-
houdē v. iaer onuerteer in zyn cracht
Agaricus purgeert en reinicht **fleg-**
ma / en daer na die melancolie **Mesue**
indē ca. agaricus spreect dat agaric? seer
profitelijc is in die medicinē en sonderlin-
ge die vrouwelijke agaric? **Agaric?** is
goet tegē die dagelike febris / die **Cotidia-**
ne genaēt wordē aldus **Reet** des saps vā
fumus terre oft grisecon twee loot. ende
menger daer onō van agaricus een loot.
En geeft dit dē sieckē te drinckē / het helpt
sond twifele / en het heeft menigē mensche
geholpē dat die febris achter bleuen.
Door dz crimpē of grymē int lijf neemt
vā agaricus ij. loot en mēgt dese m; wa-
tere daer pappelē violetten cruit parita-
ria of paradane en die wortele vā porse-
leinie of portulaca in gelodē; zyn en mēgt
dese met boomolie. En doet dese dan van
ondere int lijf met eender clisterie / het hel-
pet. **Die** groote pijnē int hooft heeft die
neme **Castoreum** oft beuer gheil / **quinā-**
tum / sene / ende agaricum elcke een half
f i.

loot. En siede dese met goeden wijn. En
 drinke hier af mettē rade vā eenen me-
 decijn meester des auōts en des morgē
 lurtēle oft vele na dat hē vā node is. Oft
 maket vā dese voornoēde pillen alle m;
 wjn ruytē sap en venckelsaet vū mengēt
 zjn. En neme dese pillē teghen dē hoof-
 sweer. Die niet wel watere of orine ge-
 makē en can die siede steenbreke m;
 wjn. En sige dat dan doer eenen doer. En
 menge hier toe eē half loot vā agaricus
 En gene dat den cranchē menschē. Te-
 gen die fistelen/ neemt sout dat op een ti-
 ghele gebrant is/ en wjn steen en agari-
 cus te samen gepolueriseert. En vermē-
 get dese met honich. En doet hier af met
 eendweichē in die fistele/ soe heilt si. Te-
 gen die spenen van achtere/ neemt aga-
 ricum ghepolueriseert. En mengt hem
 metten sape vā eerdrappelen die Panis
 portinus ghenaeamt zjn en met olie. En
 legt dese dan warm daer oppe.

Schaepsmuile oft zee wilghe.
 Capittel. liij.

Agnus castus. Salix marina. vel Ar-
 bor abrahelatine. Alios vel Iygos grece.
 Serapio spreect dat dit abrahams
 boom is. Dese boō walcht geer

ne hi die wateren. Ende hi heeft langhe
 harde stelen/ die haer niet gheerne en sa-
 ten breken. Ende hi brenghet saet voort
 dat den peper koerne ghelijck is.

Salienus sprecket dat die saet blade-
 ren/ ende die bloemen in medicinē ge-
 sicht worden. In den boeck Circa in sla-
 belscriuen ons dpe meesteren dat die bla-
 deren dees booms gebesicht sullen wor-
 den ende nyet die wortele.

Muicenna sprecket/ dat agnus castus
 heet in den eersten graet/ ende droghē
 inden tweeden graet.

Salienus in den selven boeck simplic-
 um farmaciarium in den capittēle agni-
 castus spreect; desen boom althit groen
 is. Ende dat hij beter groen ghebesicht
 is dan ghedorret.

Die bloemen ende de bladeren van de-
 sen boom sullen vergadert wordē in den
 mepe ende in den herfst. Ende dese duert
 een iaer onuertert in haer cracht. Ende
 desen boom wordt ghenaeamt agnus cas-
 tus dat is een kupsch lam/ want die saet
 die bladeren en bloemen beneemen dpe
 quade oncuilche wellusticheit. En si ma-
 ken die menschen kupsch ghelijc een lam.
 Serapio. Somnighe geestelike men-
 schen stroepen dese bladeren oft bloemen
 onder haer bedde. Ende des worden si re-
 min ghequelt in haer slaep van quade
 oncuilche droomen. Item diedit cruit bi-
 hem draget oft dit saet in neemt met wjn
 ne die en begheert geene oncuilcheit re-
 volbrengen. En een pegelic diedese bla-
 deren oft bloemen in zjn bedde heeft die
 is sekere dat hem ghenen quaden wille
 of begeerte der oncuilcheit toe valle en
 sal. Dit saet en bloemen in watere ghe-
 soden ende dar ghemacht ofte scammelhe-
 daer mede gewalssen beneet de stijfheit
 des gemachts oft der manneliker roede

Teghen die crancheit Somorrea ghe
naet/dars als die natuere v̄ menscē sper
ma genaet tegē hare wille vā haer loopt
die siede dese bladerē en bloemē in azijn.
en menge daer ondere castoreū/en neme
hier af des auonts drie lepelē vol/en wal
sche hē hier mede bi zjn ghemacht en on
dere die cullē/so v̄gaet dit ghebrez sonder
twifele ¶ Tegē die v̄sweringe Vitargia
genaet/datis eē sweringe achter aende
hersene/die nemedit saet en eppē saeren
oec dese bladerē en siede dese met waterē
dat gesoutē is. En hier mede sal hi bestrī
kē achter aen zjn hooft En het beneēt de
sweringe ter stont ¶ Dioscorides Die vā
desen sade drinct oft eer die blyft die dach
ruisch ¶ Die saet cruit en bloemē mogen
nemē mannē en vrouwē om haer scup
se begeerte daer mede te stillen. En leest
dat boec Pandecta van agnus castus dz
xxvij. capittel dat Amarikest beghint
daer sult ghi die waerheit en vele dueth
den van desen boom vinden

Betonic

Ca. liij

Bethonica latie Bectonicon grece
Bestarē vel castaron ara. ¶ Indē
boec Circa insians bescriuē ons die meel
teren dat Betonic heet en droge is inden

derben graet ¶ Serapioli. ag. spreect dz
die bladerē vā betonie groen vergadert
goet in medicinen ghebesicht zjn En del
gelike alle gedorrer zjn En als mē in die
receptē scrīft betonica so meyn t mē dpe
bladerē daer af. ¶ Dit crupt heeft eenen
subtilē steel en die lengde des steels is on
trent eenē arm lant En dē steel is viercā
rich/en heeft weike bladerē dpe dē epken
loeuē gelijc zjn En hi heeft eenē goeden
roeck. En die bladerē die naest bider aer
den zjn/zjn grouere dan die opperste zj
En aent opperste vandē steel is dat saet/
en betonie heeft eene subtilē wortele
¶ Dioscorides spreect dat dese bladeren
teer goet zjn dē gewreū oft gebutstē oft
gheuallē ledē. En oec als die wortele hier
af int water gesodē wort/en warin daer
op geleit wort ¶ Die vā desen crupt drict
en mach geen vergift scade ¶ Die die val
lēde suchte heeft die drincke vā desen cru
de so geneest hi ¶ Die een quade mage le
uere oft milte hebbē/die mogē drinckē vā
desen crupde als daer onder gemengt is
wat azjns en honichs Alle dit drincken
sullē si batē ghecrigē. Dit also ghenomē
doet oec wel spise verteren. ¶ Dit crupt
ouer nacht in wjn geleit en gedroncken
is goet Emoptois/dats dē genē de blaet
spouwē ¶ Die de roude febres hebbē sul
len drinckē vā desen crupde dat in wj ge
soden is. ¶ Dit crupt met honich waterē
vandē watersuchtigē in genomē trecht
vele quade vuchrichedē wre. En desgelij
ke is dit goet dē geelsuchtigē ¶ Bethonie
vandē vrouwē genomē vorderthaer aen
harē tijt die menstruū genaet is ¶ Beto
nie met wjn gesoden En den wjn daer
af gelegen en daer onder ghemenget pe
rapigra galleni ontrent dpe dragmen
maect goeden camerganc ¶ Platearius
Bethonie met wjn en honich gesoden is
f ij

seer goet gedroncken **Prilicis** en **Emop**
tois Dato de gene die haer selue verte
ren of afnemē en bloet spouwē Die ijn
hoof gellagē of ghestorē ware die sal dit
reut polueriseren en stroyen dat op ope
plaetse vand gequetser hūt. En her sal
dye gebrokhē beenderē daer wt treckē en
dat gheromē bloet doen scheidē **W**aer
pemat in ijn ogē gellagē of ghestorē die
stare die bladerē vā betonie en leggē ope
ouer die ogē gelijc een plaestere soe sal hi
ter stont genesen **B**etonie sap getem
pert met olie vā rosen en dat in die ooren
gelatē verdriift alle die pinichedē en ghe
brekelijchedē daer wt. **N**ec deser olve
op ope borst gestrekē beneemt dat cōt a
demē. **P**linius spreect die betonie ouer
hē draget diē en mach geen couerie scha
dē **H**i spreect roec dat betonie seer goet
genomē is dē genē die quade verwe heb
bē En alle betonien sap drincken m; wi
ne soe getrigē si wed een stonē liefelijc v
we. **B**eronica met wijn gedrōchē doet
melorine makē en driift wedē steen.

Offentōge of buglossē **Ca. liiij**
Buglossa vel aleproūlō grece **T**ingua
bouis **S**arine **F**edē alchaur arabi.
Serapio indē caput. **T**ingua bouis

i. buglossa spreect **D**at dit cruyt bladerē
heeft die der aerde nakēde ijn ien de een
saer loen hebbē gelijc een ossen tonge. en
dit cruyt is warm en vuchtich vā nature
Salinius spreect dat die duecht vā os
sentonge is weinich warm en vuchtich
maken **B**uglossē is goet genomen dē
longen luchtigen En den ghenen die ee
nē quaden drogē hoeft hebben. **O**ssen
tonghein wijn gheleit en dan gemengt
met honich wijn **M**ellicraet genaemt.
Ende dan ghedroncken maect den men
schen vrolich ende wel ghemoet. **P**la
tearius spreect dat buglossa stadelijcken
oft vele gheten. Ende die oeck met wijne
ghenomen die roode colera verdriift ope
van hitten ghegenereert word. **A**lsoe
gedroncken helptse dat hertgespā **H**i
is oer goet genomē voor die quade vuch
ticheit der longhene. **D**at sap van bu
glossē met warm water gedroncken hel
pet teghen dat gheswel aen den voeten.
Die dit cruyt in wijn te wepche leget
ende die dien wijn drincket ghebricht eē
goede ghedachtenisse.
Muicenna spreect in sinē boerde **D**ir
bus cordis dat ossentōge met wijn geno
mē dat herte vsterct en goet bloet maect.

Berberis la. Rabach vel oricātū gre.
In den boeck Circa instans beschrij-
 uē ons die meesterē dat Berberis
 cout en droge is indē tweedē graet Ende
 dit is een vrucht van eenē boom die ront
 en lancachtich is. En desen is oech root
 van verwē. **D**en boō daer dese vrucht
 op walt is seer scarp vā doornē **M**uicen.
 en Sera. spreekē dat dese vrucht root en
 de lancachtich is. Ende dat binnē in die
 vrucht cleyne korekēs sijn En dese vruch-
 te wort gebelicht in medicinē. Ende hier
 wt dructmē sap datmē een iaer lanc be-
 houdē mach. En dat tot vele dinghē goet
 is **S**erapio seyt. Dit sap gedronckē be-
 neemt die oude lopē der moedere. En rei-
 nicht die moedere oft matricē **E**en pul-
 uere gemaect van deser vrucht en op es-
 wonde geleit daer eenē pijl in ghescotē is
 crect dien pijl wt sond smeren. En desgelij-
 ke eenē doren oft eenē nagele oft gelas
 als dese vrucht gestoten oft gescreft daer
 op gelept wort **I**tem dese vrucht opten
 buic gestrekē doet sweeten **H**ier mede
 also gesmeert dē buic d vrowē drijt dat
 doot kint oft die doode vrucht wt **I**tem
 Erblich genomē beneemt den doort ende
 darct die maghe en leuere **E**rblich is
 goet den genē die hittige sweringhē in
 haer hebbē. En desgelijcke benemet oec
 vā butē aenlijf die hitte. **D**ese vrucht
 oft erblich beneemt alle crancheden ope
 van grote lopingē des bloets gecomen
 sijn. **E**rblich brengt dē herte cracht/ en
 maect lust te rene. Ende is sonderlinge
 goet den ghenē die grote hitte in hoer heb-
 ben. **I**tem wt dese vruchten erblich
 wort gemaect een sprope alst met wate-
 re ghesoden en doer gellaghen ende met
 supkere soet ghemaect worden. Ende

desesprope is goet tegen die febres en tē-
 gen die hitte der leuere **D**ie vrucht vā
 erblich met nachtschade vmengt en op
 die leuere vā buten geleit vroelt seere de
 leuere **I**te erblich met wate re ghesodē
 ende dan wt gedruet En hier af des mor-
 gens genomen is sonderlinge goet tegē
 die pine int hooft ofte hooft sweer
 Het Platearius

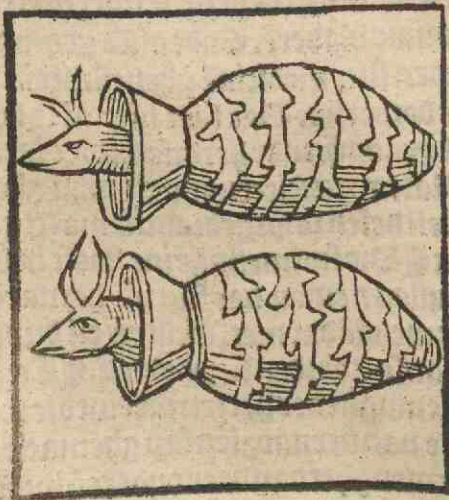

Bernargie

Ca. lvi

Borago latine et grece
In den boec Circa instans staet ghe-
 screuē dat bernargie heet en vuch-
 tich is inden beginsel vandē eerstē graet
 Dit cruit is wel bekend. En het heeft bre-
 de rouwe bladerē. Ende alst groen sijn
 worden si in medicinē ghebelicht en niet
 alst dorre sijn. Dat saet hier af is seere
 goet genomē/ ende het duert twee iaren.
Platearius/ dit crupt met wijn gheso-
 den/ en desen wijn gedronckē maect goet
 bloet **D**ie swimelinge int hooft hebbē
 die sullen nemen dat sap vā bernargie
 ende mengē dat met suichere/ en drinckē
 hier af/ soe worden si geholpen. **T**egen
 die beuuinghe der herten neemt die spro-
 pe die van bernargien sap ghemaect is/
 ende menghet dan daer onderē supkere

En poluere vandē beere dat os de corde
 cerui genaemt is Dit genomē helpt seer
 wel ¶ Itē die i hē grote fātalie heeft En
 seer swaer oft melācolioes is. En die vo-
 re die vallēde lucht epilēcia genaēt besoz-
 get is die sal dz sap vā bernagie siēdē mē-
 sene bladerē genoch gesodē is/ so sal dit si
 gen doer eenē doet en mengē daer onder
 die sprope die vā bernagie ghemaect is.
 En hier af ghedronkē smorghēs en csa-
 uonts vmeerdert die vstandnisse Ende
 beneēdie melancolie. ¶ Die meesteren
 leggē dat die wortele hier af niet goet en
 is in medicinē ¶ Die bloemē van berna-
 gie rau getē makē goet bloet desgelijken
 daer af gedronkē met wijn ¶ Die sprope
 vā bernargie gebelicht helpt tegē gheel
 sucht. ¶ Die bloemē van bernargie zyn
 goet tot alle saken daer dat cruit goet is
 toe En si goet gedorret en ouer iaer ghe-
 houdē. ¶ Die bloemē in boomolie geleit
 dese olie op dz herte en op de mage gestre-
 kē geeft grote cracht Bernargie bloemē
 rau getē en daer op gedrōckē beneēdie dpe
 bevinge d hertē en maect de menscē wel
 gemoet ¶ Itē die sprope vā bernargie en
 vā buglosse wordē gebelicht in alle medi-
 cinē die vstarchēde en cracht geuēde zyn.

Sommige musen alsofghenaēt Capittel. lvi

¶ Blacte bizantie grece Achafar Arabi-
 ce. Ungula aromatica latine.

¶ S Erapio libro aggregatoris capi-
 tulo Achafar. i. blacte bisancie.
 Spreect dat dese mupskēs zyn die in huif
 hens wonen ghelijck in stecken huifert
 Ende deser vint mer vele in dat landt vā
 Indien/ ende bh dpe wateren daer spica-
 nardi bh walcht ¶ Dese steckenhupskēs
 zyn seer welriekende. Ende dpe redene
 hier af is/want dpe mupskens die ceret
 spicanardi daer inne. Dese steckehup-
 skens worden vergadert indien somere.
 als dat water verteert wort/doer die hit-
 te des somers Deser steckehuifkens ver-
 we is witte. Ende die meesteren leggett
 dat die blacte bizantie de in Sabilonien
 zyn/niet alsoe wit en zyn als dese/wand
 si zyn met eender swarticheit vermengt
 Ende si en zyn niet alsoe goet als dpe wt
 Indien comen. ¶ Den roeck van blacte
 bizantia ruycht ghelijck den roeck vā ca-
 thoreum. ¶ Ruicenna spreect/dat dese he-
 te/ende droghe zyn inden tweeden graet
 maer die droeghte is seere bh den derden
 graet. ¶ Haer duecht is subtyl makett.
 ¶ Den roeck van blacte bizantie beneē-
 met die vallende lucht oft Epilenciam
 ¶ Den roecke hier af den vrouwen van
 ondere opwaerts ghelaten/ beneemt de
 stotinghe ende beroerte der moederē
 ¶ Dese roeck lost ende reyniget Secū-
 dinam dat is die andere geboerte ¶ Sa-
 lienus spreect dat dit poluere van blac-
 te bisantie met a zyn ingenomen die ha-
 de milte weech maecht Ende dpe quade
 vuchtheden der milten verteert Sera-
 pio et Pandecta.

Folio

Hupswortele oft donderbare
Capittel. lviij.

Carba iouis latine et grece.

Die meesteren spreken gemeenlijc dat dit cruyt clepne en dicke blade ten heeft die haer wt beiden sijder eerden. Dit cruyt is seer cout en vuchtich vā natuerē. En en is niet goet om te etene. Mer anders ghelijchet den sulchere in allen duechden. Dies cruyts sap vercoelt die hittige mensche vā buypen met eenen doec op haer borst geleit. Mer alsi droghe wort/so moet weder nat ghemaet worden. Die van sijn ouders wegē droghe is van sinder natuerē. En sijn natuerlijcs saets ghebreck heeft/die legghewortele in gepren melc. alsoe lā ghe tot dattet melc gheheelijc daer doore gheweict wort. Ende daer nae siede dyt melc ende menge daer onder doperē vā eperen/also vele als hi wilt/en als hij dyt melc eet drie oft vier daghen achter een/ dat brengē hē weder dat natuerlijc saet. Mer dese spise en is den vrouwē nyet goet die onvruchtbaer sijn/wāt si en wortē daer af niet vruchtbaer/en dir is haerder natuerē contrarie. Die doof ware/die neme melc van eender vrouwen dpe

xxx

een knechtken supcht/chien of rj. wekē na des kints geboorte/ende doet daer toe dat saps van hupswortele. Ende droppe dan daer saetelijc drie ofte vier droppe len in die ooren. Ende doet hij die dicwij len/soesal dat ghehoor weder comen son der twifele. Waren pemaent die oghen des morgens toe ghebaken also dat hise niet wel op doen en mochte dpe wā siche sijn ogen drie oft vier morgens lanc met ten saps van hupswortele

Bruscus eenen boom alsoe ghe
naemt Capit. lix.

Bruscus latine et grece.

Dulus in sinē herbario indē capi. bruscus spreec dat dit eenē boō is die doo rēachtich is met vele stekē. En dat hi rode vruchtē voortbrengt gelijc kerken. Dese vrucht en die bladerē hebbē eē getēperde hitte als Salie. en Hypocra. betughen. Dat sap vā desen bladerē indē mōt gehoude beneēt dē star en de vuilij; daer wt En heilt die wondē dea mōes Dit sap mis melc getēpert en om die ogē gestrekē ver drijft alle dingē wt die oghē en maect een claer gelichte. Dat sap met supchere gedronckē beneēt dat bloer spouwen/ende breekt oeck den steen in die lendene/ende

dat graneel Dat sal van desen crude gesoden en gedronckē reinicht de vrouwen haer vuchricheden mēstrua ghenamt. Dat poluere vander wortele dees boos op quade wondē gestroic daer vuil vlees inne wast treert dz quaer vlees en hept die wonden ¶ Waer iemāt zyn gemacht gheswollen dpe make een plaestere van desen bladeren met olie van roosen ghemengt en legghe dpe daer ouere soe salt vergaen sonder scaden. ¶ Heemt vā desen boom die wortele antys en venckele elcs euen vele Ende sloot dese te poluere. En mengt daer ondere supkere En nemet hier af dicwilen eenen goeden lepel vol. het brēgt wint int lijf en beneemt colicā passionē dat is dat darm ghesuchte.

Berenclau

Ca. ix.

Bianca vesina latine.

Die meesteren seggē dat die cruyt bladeren heeft ghelijc die koolen de van malcanderen zyn ghelijc clauwē van beren Ende in dat middele walscher dat laet. Ende bouē int opperste walschē die bloemen die scarp ende doornachtich zyn. ¶ Die cruyt is heet ende vuchrich inden tweeden graet.

¶ Ende die meesteren bescriuen ons in

den boeck circa inflans dat de diercht vā desen cruyt is wepchen/laestighen/ en ripen of rypemaken

¶ **Platarius** Die bladeren van berenclauwe met swinen smoudt ghesooten is goet op sweringhen ghelept dpe van toudē ende vuchticheit ghecomen zyn.

¶ Item berenclauwe is seere goet alsoe ghelept op die sweringhen onder dpe armen ofte bij dat ghemachte/want het v. laestende wepchet.

¶ Dpe een quade milte heeft die legghe berenclauwe in olpe/ ende late dpe daer inne ligghen vijf daghen lanch Ende lie de daer nae dese olpe. Ende smeere daer mede die milte van bupten aen die sint ke side/dat helpt seere.

¶ Item als dese bladeren versch zyn soe machmen se beshighen tot plaesteren/ en de oeck tot saluen.

¶ **Spalcorides** voor dpe verharde/ ende lamme leden/ende voor dpe gheswollen milten ¶ Heemt berenclauwe ghesooten acht loot/sauelboom ofte sauina/sauina papelen of malue/maseleine/rosemarijn/poleie/bpuoet/allene ende aueroent elcs twee hantvol/grioffelnaghelen se se loot/cancele twee dragmen/ spice dpe dragmen/comijn twe loot galigaen drie dragmen wierooch ende malix elcs drie dragmen witte walsch. vij. loot/gueden walschen wijn oft wijn van grieken drie pont/reyn bergen speck een pont. Ende doet dese alle te samē ende laet se wel onder malcanderen weichen mer een laest vier Ende laet se dus alsoe langhesieden tot dat den wijn daer inne verteert is. Ende daer na sult ghi dese afdoē en daet onder ruren walsch ende maken daer af een salue Dese salue is goet tot dese voo screuen cranchheden.

Water wegherick
Capittel. lxi.

Sarsa filuana latine

Die meesteren segghen dat dit een crupt is dat bladeren heeft gelijc den wegherick. Ende het wascht bij dpe wateren ende daert seere vuchrich is.

Dit cruit is cout tot bi den derde graet

Galiennus beschrijft ons van dyt cruit die duecht. Ende hij spreekt dat dit cruit goet is den vrouwen om dat mannelijck saet te ontfanghene en bevrucht te worden. **O**eck spreekt Galienus in dē capittelle de Epilencia dat dit cruit *Centūneruia aquatica* gheuaemt wort dat is water wegherick.

Dit cruit en plaech Galienus anders nper te beligen dan alleen voor die vrouwen die kinderen ontfanghen willen.

Ende hier om sal mē lesen *galienum in linen Antidotario in capittel dat Medica mē ad concipiēdum* beghint. Ende soe sal mē daer die waerheit ende sekerheit des crupts vinden.

Horen oft peen oft paster
naken Capittel. lxiij

Saucia latine et grece

Die meesteren segghen dat moer heet zjn int middē vādē tweedē graet. ende vuchrich int beghinsel vandē eerste graet. **D**ese zjn tweederhande/ die een wilt/ en die ander tam of domestica/ vanden wildē vint mē int ca. *Daucus de D.* Dese hebbē beide groote duecht in haer/ en si zjn gelijc vā eend nature. Si makē goet bloet en brengē lustige begeerte.

Die wortelen groen gesoden/ en dā in botere ghestoef zjn zeer verbouwelijck mer doore en zjn se niet weert. **I**c men wephedese wortelē in groenen gēgebet met supcher vmengt en also ghenomen maken si lustige begeerte en goede digestie. **D**ie wortelen zjn oec goet genomē vandē mannē/ wāt si brengē begeerte tot vrouwen. **O**ec worden dese wortelen tot eē spise geren. **A**lke met water gesoden zjn/ ende dan doze gheslaghen zjn soe wort daer af met soere amandelen eē brikenghemact daer pineen ende wat van dese wortele in vermenger zjn/ ende dese is een goede spise.

Roode beete of roomice koolen.

Capittel. lxiij.

Bleta vel beta latine. Siellon grece.
Helck vel Selet Arabice.

Alienus inden selden boeck **Simpliciu** far. ca. bletum spreekt dat dit een eetelike portagie voor die menscē is/die cout ende vuchtich is van natuerē **D**at sap vā dese beete oft roomice koolen is middelbaer af droghende. Ende vwerct den buick tot camerganc Ende vht somtijden die maghe. Ende sonderlinge in die ghene de een quade maghe hebbē oft die een maghe hebben die lichteliken ljdende oft gheuoelende is. En hier om is beete der maghen scadelijcke alse see redicwilen gheten wordt **M**aer dat cruit gheloden en is nyet alsoe schadelijck als dat sap

Pascalides Bera is goet tot eene quade milte alse met mostaert crupt of mostaert saet oft ghehelhc metazijn gheloden wordt Ende dan isse meer een medichyne dan een spijse Ende si opent wat de verstoptheit der leuerent **D**at sap is goet teghen die verbrandtheit des viers Ende het repnicht dat honet in dpe nuelgaten ghelaten. **D**pe worttele van beete met roomice koolen

gheloden Ende hier af twee oft drie dropelen in die oeren ghelaten beneemt die smertendaer inne. **B**leta raugheten Ende dat sap op dat calu hooft ghestreke doet hayr wasschen. Ende dodet ooc dpe lupsen **D**it sap geneset oech die cleuint ghen dne van toudē ghecomen zyn daer opghestrecken. **D**at sap van roomische koolen met comijn/ oft vilsaet genomen is goet teghen die pijnē inden buick **C**olica ghenaeamt.

Witte beete of witte koolen

Capittel. lxiij

Bleta alba latine.

Die meesteren seggē dat witte beete vuchtich is. En datse wast vā dē stime des daus en d lucht. En hier af heeftse haer cracht En dese en is n̄ goet geten van sommige menscē die dicwylē lē pine hebben in hare darmen/ wāt dpe pine wordaer af vermeerderd van binnen **M**aer starcke menschen die starcke aderē en darmē hebbē en isse niet schadelic **D**itē verte menscē zyn dese crudē schadelic geten/ want haer vleesch heeft vele vuchricheden En vāden sapedeser crupden ghecrighen si meer vuchricheden.

Folio

Serapioli. ag. ca. biera seet dat die beete tweedhande is Die een wit/die ander swert/vand swertter beete is dat capittel voerscreue. Der witter beete natuere is reinighede en afwasschendede yde quade vuchtrichede. Mer die swarte is van natuere sloppede. Water daer witten beete oft witte kof in gesode; yn/beneer die scelle oft scruppen opt hooft alst daer mede ghewassen wort. Dit cruyt stadelike ende altyt geten en is den menschen niet goet wat het vmeerdert die quade vuchtrich; in gesonde en in tranche mensche

Basilicon oft Basilien cruyt
Capittel. lxx.

Basilicon vel Sariofilatum latine.
Orum grece.

Serapioli. ag. spreect dat dit cruyt hebbe gelijc gariofelnagelē. Dit cruyt is heet en droge int eynde vande tweede graet. Dit cruyt en dit saet daer af wort gebelicht in medicinen. En alst in die receptē en apoteke gescreue wort basilicon alleen sonde meer daer hi/soe meentmen dat saet/en dat belichtmē in die electua; en mer in de plaesterē belichtmē; cruyt. Dit saet in water geleit maect dat wa

lxxij

ter dicke gelijc citonie of dat saet van que apple. Dit cruyt rupchet seer wel en het vstare die hersenē d mensche. Enden mensche die crache hersenē hebbē en is de sen roet niet goet. Dit saet sal ind maect Julius genaet v; gadert oft gepluct worden/war dā istre linē bestē. **P**ascalides spreect dat Basilien bladerē in water gesode en dat gedroche die swimlinge des hoofts beneemt. **V**oor dit selue gebreck is d; cruyt oec goet alst ouer nacht in wijne gestaen heeft/en als desen wij gedrochten wort. Die een runde maghe heeft/diesal dit cruyt sie dē in wine oft in most. Desen wij sal seere wel ruike. en hij v; warmer die maghe. En hij maket eenē goede digestie oft v; teringhe. Die van binnē int lijf gequetst oft ghebrokē ware die puluerisere dit cruyt. En drinke dit inne in; Aen sap acht morgē achter malcāderē so geneelthi. **B**asilicō reinicht die moederē Matrix ghenāemt/ als die bladerē hier af in water gesode worden/en ouer dē buyt geleit wordē. En also genesen si oec die pine indē buyt. **D**at sap van basilien cruyt vandē vrouwē genōmē voerdert haer aen haer geboerte. En reinichtse na die geboerte. Die begeerte hadde te camerē te gane en daer npet roe gedoen en conde. En dese is een son; linghe trancheit thena; mon genaet. Die sie d; cruyt met wijne en met boom olie en neme dat/so geneelthi ter stont. **D**at saet van basilicon te poluere gestorē. En dat in die noelgaten gelatē/repnicht dat hooft. Dit saet is goet ghebelicht tot die wrattē aent lijf waerse wesen moghen/ als dat poluer daer in gestroept wort. En het trect die wortelē der wrattē van gronde wt/also dat op die selfde plaetse gheent wratten meer wassen en mogen. **D**yt saet genomen wepct den buyt. Ende het

beneemt oech die swellinge des buycks
Dit saet in wijn ghedronckē is goet dē
 vrouwē die kinderē lūigē En het v meer
 bert haer d; melc **D**it saet met wijn ge
 dronckē vdrift die smertē der ogē hoe dat
 se zyn mogen. **D**e rrorigē oft bedruccē
 menschē is seer goet vā desen lade gedrū
 hē En oec dē genē die met fantasiē beuā
 ghē zyn **D**it cruit heeft in hem alle die
 crachtē ghelijc dat saet **S**erapio scrift
 dat basilicon goet is d magē En dat gro
 ue spise doet vteren. **E**n dat oec goet is
 bleuere en d hertē en dat die rroricheit be
 neēt die vā melancolien comt **D**e roec
 vā basilicon maecht dpe hersenē warm.
Basilicon geten en gerokē is goet tot
 die verstophheit des hoofts en der nolen
Ite basilicon geten maect eē goet ghe
 licht En repnicht daer mede dat hoofteff
 beneēt die groue snoteringē. **I**tem mē
 sal wetē dat die meesterē leggē dat Oxi
 mū dat oximum non gariofilatū of Cira
 riū genaēt is dē duechdē des crupts Oxi
 mū gariofilatū ghenāēt contrarie is En
 de dat men dat niet besigen en sal want
 het schaet den hoofde. Ende maecht een
 quade maghe/ende een doncker ghelich
 se/als Pandecta bescrijft.

Balsamcruit

Ca. lxxvi

Balsamita vel Siumbrium lacine.
 Cardamion grece. Colodes Arabice.
Platearius in sinen herbario spre
 ket d; dit crupt heet en droge is in
 vē derdē graet En het is tweederhande
 Dat een is geheetē wildē balsam/ en dat
 ander tammē balsam. En dit is ons wel
 bekenē. **D**it crupt heeft ronde wepcke
 bladeren en eenen wepcken steel. Ende
 het heeft in hem vele duechden. **D**pal
 corides spreect dat dees crupts duecht is
 deilen oft scheidē Ende verteren die qua
 de vuchtrichedēder menschē. **D**it crupt
 gepoluert en dat gemengēt met ra
 dhs waterē/dat raffan? genaemt is. En
 hier af des morgens nuchterē eenē goet
 den dronc ghedronckē beneemt plicam
 dat is die lendē lucht oft darm luch **I**te
 dat cruit gepoluert en daer onder gemē
 get gersten meel en een weinich waterē
 en daer wt ghemaect eenē bep En desen
 op dē buyc gelept rustchē dat ghemacht
 en den nauēle wertereert vele quade vuch
 richeden inder blasen en in dpe darmen
Dpe dpe coude snotteringhe int hoofte
 heeft die van coude ghecomen is/ die ne
 me balsam bladeren/ en doe die in eenen
 sack sonder vuchtricheit. En legghe dien
 sack alsoe op zyn hoofte open nacht lanch
 dat beneemt hem dē loop int hoofte/ende
 maect een licht hoofte. **P**latearius bal
 samcruit met wijn gesoden en gedron
 ken is goet voer die coude maghe.
Dit cruit also ghenomen is goet vran
 guriosis Dats den ghenen die die drop
 pel of coude pisse hebben **I**tem eē plaes
 liere van dit cruit ghemaect en tusschen
 den nauēle en dat ghemacht ghelept be
 neemt die crancheit Diabetica ghenact
 dat is als die orine onwillens wtloopt.

¶ Dancruypt gedroncken vordere die
vrouwe aen haer tijt En helpt seere aen
die geboorte oft baringe En reinicht die
moedere die brodt is. **¶** Itē balsam cruypt
met clepen gesoden vordicht die vlechtē wt
den aenlichte Fenigines genaemt/ als
daer mede getwastē wort **¶** Itē dit cruypt
met wijn gesodē en met hertstonghē ver
menger is seer goet tegen die vstoptheit
der leuerē en der milken **¶** Itē gheerften
meel en vigenen balsam cruypt gepolue
tiseert en omengt. Dit is sonderlinghe
goet tegē alle gebreke der borst

Teskenscruyt Ca. lxxij

¶ Bursa pastoris Vera pastoris sangui
naria/centumnoda sine lingua passeri
na latine. Poligonia grece.

¶ Alienus inden boec Simplicium
farmaciae spreect dat dit cruyt cout
is in den derden graet en droge int begin
sel vande derde graet. **¶** Serapiolib. ag.
centunodia spreect dat teskens cruypt sco
ne bladerē heeft die der wijnen ten gelike
zijn anders dā dat die bladeren van tes
kens cruypt langere en wey chere zijn. En
dit cruyt heeft bi elck blat saet en het he
uet bloemen die wit ende root zijn en die
opperste sophens comen byder eerden.

¶ Pastoirdes spreect dat teskens cruypt
seer goet is op een guade maghe vā buy
ren daer op ghelept. Ende het is oec seer
goet teghen Herispulam/ dat is een roo
de hirtighe lopende seerichheit

¶ Dit cruypt ghestoten ende op die gebre
ken ghelept die van groote hitte aent lijf
ghecomen zijn/ op wat plaerse dat se zijn
soe trecket die hitte wt na hem

¶ Platarius/ dit cruypt is goet gebeliche
den ghenen die dicwijlen wt sinen noose
bloet oft op een ander plaerse aen dat lijf
Ende dese sal nemen dat sap van desen
cruyde ende stychen dat om dat bliopen
de lict/ soe sakt dat bloet stoppen ende ope
hittighe aderen vercoelen

¶ Dit cruypt inder hant ghehouden slopt
seere dat bloeden der noesen.

¶ Die vele etters heeft in zijne oore ope
stote dit cruypt/ en late dat sap warm daer
inne/ soe denemer dat ettere/ en die dracht
te daer af. **¶** Dit cruypt is goet den vrou
wen die haere mensura te vele hebben.
als ghestoten ende achter op hare len
denen ghelept wordē

¶ Plinius seet dat het sap van desen cruy
de seer goet is ghedroncken Emoproicis
dat is den ghenen die bloet sponwen En
de dit sap alsoe ghenomen doet oeck wel
orine maken.

¶ Teskens cruypt met wijn ende honich
ghecoecte helpt ter stont die versche wo
den daer op ghelept

¶ Dat sap van teskens cruypt heelt lich
telike bloeyghe wonden

¶ Dit sap metten saps van donderbare
oft barba iouis ende met azijne vermen
ghet/ bluschet seer lichtelike die hirtighe
leden daer hirtighe crancheden inne zijn
ghelike liner Anthonis vier.

¶ Teskens cruypt met wijn gesodē is seer
goet teghen die betē der feniniger dieren

**Strickwortele of raselwortele of
Wildē wigaert** **Ca. lxvij.**

Brionia vel vitis luvestris gre. et lati.
Die meesterē segghen dat dit cruit
 van natuerē heet is En̄ dat nyet
 beqaem en is te eetene **D**it crupt ver
 drijft slanghen ende ratten aldus. Men
 sal dese wortele legghen int vier en̄ bra
 dense ghelick een rape. Ende dan alsoe
 warm in slucken sniden. Ende dan laet
 se van haer seluen eenen domp of roock
 Welcke slanghe oft ratte desen rooc rui
 ker die sterft ter stont daer af Ende geen
 feninige dieren bliuē op haer plaetse al
 sedes ghewaer worden. **D**esen seluen
 rooc doet den menschen oech twee in dat
 hooft. Naer si sullen te voren wijnrute
 eten. **W**aren yemant sijn voeten ver
 seert vā quade balderē die siede dit cruit
 in watere ende ghieere dan dit watere af
 Ende legghedat crupt op dpe seericheit
 alsoe warm/ ende bade sijn voeten daer
 inne soe hept h̄j ter stont.

Daermen verghift oft fenijn maeket
 of berept daer is dit crupt schadelijck bh̄.
 want het scadet den verghifte ende min
 dert haer cracht Ende alst int vier brant

alsoe darden roock daer af dat fenijn ro
 ret so benemet dē fenijne alle sijn cracht
 ghelijck eenen wijn die sijn crachte ver
 looren heeft/ dpe ouernachte ghetappet
 is ende in eender warmer stouene ghe
 staen heuet.

Placearius spreect dat brionia gepol
 ueriseert ende oec met regenwatere ghe
 menghet ende dan vanden vrouwen in
 ghenomen/ helpt haer om te lossene **D**e
 sundinam/ dat is die andere gheboerte.

Brionia ghepolueriseert/ ende dat pol
 uere inghenomen met ghepten melcke
 des auonts/ ende nyet meer daer op ghe
 droncken drijuet worden menschen slar
 ghen ende alle fenijnighe ghedierten oft
 wormen die in die menschen wesen mo
 ghen. **I**tem neemt vander wortele br̄
 onie drie dragmen/ scamoneam alsoe ve
 le als een ghersten hoozen wegghet/ ende
 menghet die met schelwortele oft celido
 nien sap. Ende drincket hier af een half
 dragma. Dit verdrijft die pestilencie en̄
 de maeket die menschen seer swetende
Dicsal gheschieden eer dpe mensche ge
 slapen heuet. Ende h̄j moet oech te vorē
 een adere doen openen/ oft laten bh̄ dpe
 plaetse daer de pestilencie haer verheue
 heeft. Endenae dat sweten sal h̄j vā bin
 nen sijn lichaem repnighen als hier na
 staet. **R**eemt **D**pafeniconis drie dragme
 electuarij de succo rosarum ende diatur
 bit/ elchs een dragma Ende menghet de
 se onder malcanderen met wat sulcker
 waters **O**f met een ongesouton erweet
 sop oft brodie En̄ daer na val hier op. iij.
 oft. iij. wen. Dit beneemt alle onsuuere
 mat: rie dpe den dranc in lichaem v̄gadert
 heeft **O**ec is hier te wetene dat geen me
 dicine helpē mach tot die pestilencie dan
 allmen dat lichaem repnighet met pesti
 lencp dranch.

Binsoeghen Ca. lxx.

Barotis grece et latine.

Die meesterē seggen dat dyt cruyt
 hert vā naturrē is Die mēsche
 die grote hitte heeft die legge dit cruyt in
 aijn En legghe daer nae op den plaetsē
 daer die hitte is/so beneft dpe sond twife-
 le Wien dpe ogen doncker wordē en hē
 vellē daer in walschē/die treche die cruyt
 metter wortele wter aerde En legge dat
 eenē nacht in watere vā een springende
 fonteyne En daer na doet dat watere af
 en roestē dit cruyt in eē pāne met boōolie
 en legge dat also warm ouer die ogē Die
 dū die nachtē achter malcanderen doet
 die gerricht bate. Sommige meesterē
 leggē nochtās cōtrarie. wāt heet bi heet
 gelept maect meerder hitte. Hier is te
 bemerkene bisondliche dat wel mogeliche
 is dat een cruyt hitte beneemt dat vā na-
 tuerē heet is want dat vier trect die hitte
 en die pine wt die vbrande leden/als mē-
 se daer vore hout also lange als mēt ghe-
 lidē mach. Wort pemāt ghequetst met
 heetē water ofst met andere heete vuch-
 ticheit. En hout hij dā dat lidē in heet wa-
 tere ofst in heetē wijn Ofte leget hij heete
 olie daer op also heet als hi dat gheliden

mach dat trect die hitte wt en vbraeft dpe
 die smerten En dese is die meyninghe
 Galieni. En hier om ist wel mogeliche dat
 dit cruyt binsoege hitte na hē trect/alsoe
 dat die hitte des lides daer dore gemindē
 wort Oli. spreect dat dit cruyt gestoten
 en gelept op die hittige lopēde seericheit
 Herispula genaemt/waer dat aent liff is
 des menschen. die hitte daer wt trect En
 heile die van stonden aene

Buckboom oft gemeen palmē
 Capittel. lxx.

Surus latine

Die meesteren segghen alle gemeē
 liche dat desen boom heet is inden
 vierden graet/ende vuchtich indē begin-
 sele vanden derden graet.
 Bartholomeus anglicus de proprietatibus rerum spreect dat buckboom van
 coudere ende vuchtigher natueren is
 Ende desen boom is inden somere en-
 de inden winter seer groen. Ende heeft
 eenen stacken roeck.
 Als dpe slanghen haer ghequetst ofte
 ghewont hebben/soe eten si dpe wortele
 vanden boom. Ende dā worden si we-
 deromme ghesont.

Paskorides spreekt dat buchboom
 bladeren gedottet en gepolueriseert/ en
 met lauedelwater ingenomen benemē
 Nantam dat is ydelheit vā her senen of
 die soetheit van hoofde **N**tem nyemans
 en sal rusten noch slapen onder buchbo
 me want den roeck hier af is der nature
 contrarie. En dat vstant wort hier af ge
 mindert **P**laccarius spreekt dat buch
 boom hout seer goet is en sondlike duech
 den in hē heeft/ want het is ghetempert
 in de vier qualiteitē gelijc in hitte in cou
 de/ in droechheit/ en in vuchticheit. **D**pe
 kupsch en suuer begheert te bliuene/ die
 sal van desen houte maken **D**ater nofte
 ren eenen lepele/ en den hecht van sinen
 messche En dragen die bi hem **D**it bene
 met hem die quade lusten/ en maecht hē
 kupsch **S**uchboom denst dē duuel wre
 dat hi gheen plaerse hebben en mach int
 huis En daer om draegemē dit gemein
 lic op dē palm sondach meer dan andere
 crudē. **N**re buchboog scaue en in reyn
 water gesodē En hier af genomē is goet
 tegē dē loop des sloelgarics **S**uchboom
 in loeghe gesoden/ maect ghelid dat daer
 mede ghewasschen wordt.

Behem een wortele also genaect
Capittel. lxxi.

Behem lanne et grece.

Scrapio libro ag. ca. Behem spreekt
 dat dese wortelen tweederhande sijn
 root en wit **D**ese wortele wordt wt de
 menie gebracht En si heeft eenē goeden
 roec. **A**uicenna in sinē tweedē boec ca.
 behem spreekt dat dese wortele heet en
 vuchtich is inden weeden graet. En dit
 hout **S**crapio oec **D**ese wortele vstact
 hē dat herte en benemē die bevingen en
 ontfeltheit des hertē. En si vmeederen
 materiā spermaticā dats dpe natuer e
 mensche **S**crapio dese wortele sal ghe
 belicht wordē om die nature der mensche
 te versterkene En die rode dient die mā
 nen en die witte dē vrouwē **D**ese wort
 tele dient seer wel voor de melancolie en
 maect lusticheit En dese wortele sijn dē
 beste de dicke en vol gaethens sijn **D**e
 se wortelen moghē gehoudē wordē twee
 iare onuertert in hare cracht **N**tem
 men sal oec wetendatter een saet is dat
 Sengenactis En dit heeft vele duechde
 in hē En het come vā eenē boō dpe dē be
 me of ghiuse wel gelijc **D**esen boō heeft
 vruchte/ die die haesnotē gelijc sijn En dē
 se wasser in Ethiopie/ in Egipte/ in Indi
 en/ en in die landē vā Dalestinē vā desen
 boō en vrucht sal men lesen **A**uicenna in
 sijn. ij. boec ca. Sen En des gelijc **D**adet
 tā indē ca. balanus. En daer sal mē vele
 duechde af vindē. **V**ā dezē sade wort olie
 ghemaect tot die vlecke des aenliches en
 tot die ontfeltheit der lazerie. **D**it saet
 dient wel voor die verharde milte stadeli
 hē daer af ghedroncken **D**it saet Sen
 is warm inden derden graet ende droeg
 inden tweeden grade.

Brunelle Ca. lxxij

Brunella latine et grece

Die meester leggen dat dyt cruyt
heet en droge is indē derde graet.
Die meester plaac spreekt/ datter sap
van desen crupde met rooswatere ghe-
menget en opt hooft gheleit/ die pine int
hooft vdrift. **P**ocrates spieect datter
sap van desen crupde met wijn gemēge
en gedronckē geneest die feninige beten
vā feninige gedierte **P**asco. dit cruyt
gesoden en gemengt met olie vā amāde-
len en metre sape van granaetappelen.
en dit genomē beneemt die hoestē die vā
hitte gecomen zyn **I**te brunella is goet
tegen die Apoplexie en tegē dve vallēde
sucht/ en vsaect dve mage alst met azijn
gesoden en geten wort. **B**runelle met
ghersten mel ghetē verlaect die hitte der
ogen daer om gestreken **D**it selue also
getēpert vdrift die pinen indē hals.
Die wortele hier af ghestortē heilt dve
beten van tharantē daer op gestreken.
Die wortele met gherstē mel getēpert
verdrift d; heilich vier **D**it sap m; olie
vā rosen en met azijn getēpert vdrift dē
grooren hooft sweer alst hooft daer inede
betrēkē wort **D**it cruyt met azijn ghe-

loten en daer onder gemengt lootwit be-
neemt die hitte op die plaetsen daert ge-
streckent wort. **D**yt cruyt met andere
goede crupde gemengt en ghetē/drift de
quade vuchtichede wt doer dē stoel ganck
Water vā desen crude ghedistilleert/be-
neemt alle ghetekē en pijnē indē mont
als daer mede inden hals of inder keelt
gegozgelt wort/ en wtgespogen wort.
Oft als dē mōr daer mede gewastē wort

Granaet bloemē Ca. lxxij

Salaustia latine.

Salaustion grece

Blaustia is een bloeme van eenē
granaetappele **D**ese bloemē wort
bē aldus vergadert. **A**ls dē granaet boō
vruchtē brengt soe wordē die bloemē een
deel vuchtich en vallē vanden boome/ en
dese bloemē werdē gedroecht ende duerē
twee iare onnerteert in hare cracht
Ite die seilē van die granaet appelen
hebbē die selue cracht in haer ghelijc dese
bloemē **D**ese bloemē zyn tot die saken
goet daer **S**olus armenus goet toe is
Serapio scrift vele duechden van desen
bloemen. **E**nde hi seet dat se benemē dat
opwospen vander maghe

Dese bloemen zijn goet ghebesicht te
 ghen dpe cranchheit Thenalsmon ghe
 naemt Dat is allmen grooten lust heeft
 rotten camerganc/ en men niet daer toe
 endoet En die niet gellapen en konnen
 sullē vā desen bloemē drinckē. Die die
 wilē vele opworpingē heeft vā zjnd ma
 gedie sal nemē die bloemē en de schellen
 vā granaetappelē en stotē die en lieden
 die in azijn En dan sal hi nemē een spon
 gie en maken die vuchtich met azijn En
 leggē die op zjñ hofst/ soe geneest hi sond
 twifelē. Auicenna seirdat dese bloemē
 indē mont geknou/ goet zjñ rottē tandē
 En datsē dat bloedē des tanculees bene
 mē **D**ese bloemē gepolueriseert heplē
 alle oude scadē daer op ghestroyt **D**ese
 bloemē makē goede starcke tanden. En
 starckē die onuaste en waggelēde tandē
 indē mont ghehoudē. **I**ndē boec Circa
 instans beschriue ons die meesterē dat mē
 dese bloemē gepolueriseert besigē mach
 voer bolus armenus. **N**er die meynin
 ghe der meesterē is dat mē in die apoteke
 dat een voor dat ander niet nemē en sal
 dan allmē dat niet ghecrigē en mach dat
 mē behoefē **W**at seldē heeft een cruit oft
 specterpe die selfde natuere in haer gelijc
 dat ander/ wāt het heeft alijc wat meer
 oft wat min. **H**ier omme sal mē bemerc
 ken allmen **Q**uid pro **Q**uo stellen wille
 of allmē daer mede die medecine in haer
 cracht mach behouden datsē haer rechte
 werkelicheit hebbe daer mē se toe besigē
 wille **D**iascorides seet dat dese bloemē
 couē en droge zjñ indē tweedē graet. En
 datsē twee iaren duerē onuertēert in ha
 re cracht En datsē mach zjñ bē te vstarc
 hene en den camerganc te stoppene. En
 tegen die gebrekē die vā dē galle comē.
Nemē balaustien en granaetcellen en
 lier dese in azijn. En legse op die maghe

Egheleentier oft witte doornen/
Capittel. lxxij.

Sedaguar vel bemedato Arabice *Ma
 rilleuce Grece. Spina alba latine.*

Serapiolibro aggregatoris ca. be
 medato spreect dz dit bladeren he
 uer die doornachtich zjñ en die dē blader
 rē vā witte distilē gelijc zjñ. **D**ese egelen
 tier hebbē bloemē die een purpure vā
 hebbē En dz saet hier af gelijc dē wilden
 sofforane **P**linius in sinen herbari? in
 dē ca. acatilleuce spreect/ dz dese egelē
 toudt is indē eerstē graet En middelmae
 tich of getēpert in vuchtich; en in droechz.
Auicenna in zjñ tweedē boec ca. beda
 guar spreect dz in dese worcele coutheit
 is En int saet heericheit ende subthlheit.
Dese duecht hier af is resolueren en ope
 nē die verstoptheit der leueren ende der
 milten **D**en genen die bloet spouwen
 is goet vā deser worcele gedronckē/ ende
 si doet wel orine makē. **D**ie dit saet bñ
 hē draget die en derf niet sorghē dat seni
 nige gedierte hē scadē sullē of mogē **S**ali
 enus **V**an desen sade ghedronckē is seer
 goet **S**pasmarisantibus/ dat is den ghe
 nen die dicwilen open cramp hebben in
 hare leden. **P**andecta scrijft vele scoone

Folio

duchden van dit bedegar int capittelle
dat Semedato beghint.

Balsam boom Capittel. lxxv

Balsamus latine et grece
Iesuleem vel Iesse arabice

Iden boec Pandecta int CCC. en
lxxij. ca. staet Dat balsamus ghe-
heet wort den boom balsami. En balla-
mū is geheete die olie oft die gomme van
den balsam. Hier is te wetē dat die gō-
me vandē balsame geen gherechte oipe-
en is En d; wort getuicht met vele duch-
den en operacien. Indē eerste want bal-
sam blijft meer aen die wondē hangēde
dan andere olie. En si hanget daer aē ge-
lyc een dicke plaestere. Item balsam is
lichtere af te wasschene van eenē doec dā
andere olie. Pascarides sprecht dat eē
droppe vādē rechte balsam in water ge-
worpe te grōde valt en dissolueert haer
daer inne en maket dat watere wit. En
hier omme namet Pascarides den bal-
sam Lacrimā en niet oleū. En h; seet oec
dat die droppē vandē balsam dē melc ge-
lyken. Hier is te wetene datter drie na-
men in die grielsche sprake sijn daer ope-
meesterē bisonderlinge af scriuē. D; eer-
ste is Oppobalsamū En dit is d; sap van

xxxvi

den balsam. Dat ander wort geheete rilō
balsamū En dit ist hout van balsam En
dat derde carpobalsamū. Ende dit is die
vrucht vandē balsam Die meesterē be-
scriuē ons datten balsam boom nyet ho-
ger en wascht dan twee armē hoghe En
desen boom staet en wascht allene bi ba-
biloniē in een velt daer se uē fonteynē op
springē En in geen andere plaerte meer
En als mē van desen boom in eē andere
plaerte plant dat en breent noch bloemē
noch vruchte. Indē somere besnidē ope-
luden in dat lant die racken en schote vā-
den balsamboom en hangendaer aē ge-
lasen daer die droppen vandē balsam itt
ne vallen ende druppē Ende aldus wort
dat sap vanden balsam vergadert Ende
dit gheschiet in die hondaghen. En daer
na nemen si die telgeren oft raxkens die
vanden balsamboom gesnede sijn ende
drogen die Ende dese namen si rilobalsa-
mum. Ende daer nae teghen den herbst
nemen si die vrucht vanden boome. En
dese vrucht duert vier iaer lanck. Naer
daer na beghintse vuyl te wordene. De-
se vrucht is altyc betere versch dan oudt.
Ende alse dicke ende niet ghegaet en is
want die vele gatthens heeft en heeft in
haer gheen cracht want die cracht is in
haer verteert. Dat hout vanden bal-
sam duert twee iaer lanc. Ende daer nae
en heuet gheen cracht meer. Ende hper
om salmen dit altyc bemerkē oft versch
is oft niet aldus. Neemt dat hout en bre-
ket. Ende isserdan wat saps inne soe ist
goet. Mer ist volgaethens of gaet daer
meel wt/so en ist niet goet Die vrucht
ende dat hout vanden balsam verhitte
ende verstarcken van haerder natueren
Mer dat sap vanden balsam boō is veel
starckere dā dese twee voerscreuē En hec
is heet en droge inden tweeden graet

Ende want sap vanden balsam seere diere ende costelijch is/ende want qualijte tegherrighene is daer om wordet dicwilen gheualicht **E**nde hoe dat desen balsam gheualicht wordet bescriuen ons die meesteren in vele manieren.

Die meesteren seggen ten eersten datse sommige welrupkende crupden, vermēgen in terebentijn **E**n datse dit voor balsam vercopen. **E**n die sommige mengē terebentijn met *Oleum naradinum*.

Die sommighe vermenghen den terebentijn met wat balsams. **E**nde dan rukket dat ghelijck balsam.

Muicenna spreeket, dat dat hout vanden balsam heete ende droeghe is inden tweeden graet/die vrucht vanden balsam is wat heetere dan dat hout. **E**nde dz sap is heetere ende droghere van naturen dan dat hout ofte die vrucht.

Plinius indē capittle balsamus spreeket, datten warachtrighen balsam veele duerchden in hem heeft. **E**nde dat hi door die hant gaet als mēhē in die hant heeft **P**ascalides spreekt dat van balsam een scruppel dat is soe vele als twintich gheerste hoerenen op moghen wegghen in een quaerte wijns ghedaen ende daer in gelaten eenen nacht. **D**esen wijn verwarmt alle die binnenste leden. **E**nde is sonderlijchen goet den vrouwen/want hij repnicht haer die moedere. **E**n drijft die dode gheboorte wte. **E**nde brenghet den vrouwen haer menstrua.

Item balsam met boomolpe ofte olpe van olpuen in gedroncken. **E**nde een pelsarium ghemaect daer balsam inne is, ende in haer schamelheden ghelept brenghet den vrouwen haren tijt ofte sonden wedere die .x. ofte .xij. iaren achter gebleuen hebben.

Pellarium dat is een weicke ontrent

enen vingher lanck ghelijck eenen sap. **E**nde dit belighen dpe vrouwen in haer schamelhepden ende die mannen npe. **M**er suppositoria dat zijn oeck raphens die belighen mannen ende vrouwen vā achtere/om tamer ganc te makene.

Balsam sap onder den nauale ghestreken beneemt de droppel pisse ende coudē pisse. **A**lle suchten die van couden ghecomen zijn machmen met balsam genesen ende verduen.

Die eene coudē mage heeft dpe neemt drie of vier droppen van balsam sap/ende drincke dpe met eenen dronck wijns, soe gheuoelt hij bate.

Die zjns lichaem van buypen bestrickt met balsam die en wordet niet melaetsch.

Balsam aent voor hoeft gestreken beneemt alle pijnē int hooft die van couden ghecomen is.

Die een licteeken heeft van eenē wondē/de stricke balsam daer oppe/ende legghē wasch daer oppe/ alsoe breeet als dat licteeken is. **E**nde doe dat thien daghen achter een soe wordet die een huyp der andere ghelijck.

Voor die quarteyne oft febris quartana/sult ghi drinckē drie ofte vier droppen van balsam met wijndrie morghen achter malcanderen. **M**aer dat lichaē moete voren met medicinen gepurgeert zijn soe vgaet die quarteyne. **D**ie dat supsen in die oore heeft die distilere eē of twee droppen vā balsam in die ooren/ soe vegaet. **E**n dit helpt oer also regghen den tantsweer. **D**ode lichamen hier mede gesalft/ bliuē langhe onuertteert. **S**erapio spreekt dz dit sap vā balsam seer subtyl is in zjnd duecht. **E**n dat warm ende droge makende is inden tweeden graet. **B**alsam met mēl gedroncken beneemt dat verghift ofte senijn in dat lichaem

Balsamis goet Epilencis/ dat is dēt ghenen die die vallende lucht hebbē. En sonderlinghe die op die borst kichen ende tot ademen alst van buypen op die borst ghesmeert wort. Die meesteren seggē datter hout van balsam goet is den vrouwen alse daer mede vā onder op beroether worden/want het silt haer moedere ende reynicht die Balsam met wijn gedroncken beneemt die gebreken der longhenen. Die gheneicht is tottē cramp aen welke plaetsen des lichaems het sp die stricke daer op blasam eer den cramp verlaten is. Item voor die lamme ledē ende sonderlinghe aen die iuncturen/die stricke daer op balsam/die beneemt dpe lammicheit/ende het vwermer dat bloet en starchet die aderen Balsam is goet Peripleumonics/dat is den ghenen die een sweeringhe aen die longhene hebbē alse balsam op hare borst striken ende binnen drincken

Balsam op versche wonden gheleyt heit meer in eenen dach dan andere saluen in veertien daghen

Balsam behoert dat lichaem van quade ruecken als hier aff in viere daghen eens een luttel inghenomen wordt alsoe vele als een scruppel weget/dat is twintich gherste korenē swaer Ende dyt behoert die menschen oech voer die toevallede cranchede alsoe dat se van binnen niet corriperen oft veruuplen en mogen.

Het behoert die mensche voer melaetsheit oft lazaria. Ende hier omme en vint men gheenen melaetsche menschen int lant daer den balsam wascht.

Den balsamis sorgheleick ghenomen inder rijt als die pestilencie regneert/wā hij verhit te seere. Ende hier af wort dat bloet gheluede verhit. Ende het soude daer af lichrelijc ontsieken worden.

Kudelsteen oft roode eerde.
Capittel. lxxvi.

Solus armenus vel lutum armenū.
In den boeck Circa insians capittel
Solus armenus bescriuen ont die meesteren dat bolus cout ende droghe is makende inden tweeden graet.

Solus armenus is een adere der aerden die int lant van Armenien gheuonden wort. Ende dat is dē besten bolus armenus die alleene root van verwen is. Ende niet menigerhande vertwe in hem en heeft. Ende desen duert hondert iare onuerceer in zjn natuere. Pluicenna spreect dat bolus armenus root wesent sal als sofferaen. Ende dat hi cout is indē eersten graet ende droghe inden tweedē graet Solus armenus is goet dē quaden bladeren ende sweringen Ende sonderlinghe als die pestilencie regneert des inghenomen met Endiue waterē Ende daer dat lichaem bestreken Ende dit poluere is een grote medicinte tot alderhande wonden Solus armenus is goet gedroncken den ghenen die bloet spouwen Ende oech den ghenen dpe verdrogheit ofte wdrogghen/want bolus armenus

ver droghet die sweringhen der longhe-
nen daer dese cranchheit oft *Prisis* of *co-*
met *Solus armenun* is goet dē vrou-
wen die hare stonden oft vruchtricheyden
te vele hebben.

¶ Ende oeck sonderlinghe ist goet tegen
die febres die inder pestilencien tijt comē

¶ *Mucenna* scrjft datter vele menschen
die metter pestilencie bevangen hebben
gheweest/ghelont gheworden;ijn die vā
bolus armenus ghedroncken hebben al-
dus. Preempt dat vierendeel van eender
quaerte goets claers wijns/die subtyl is
ende niet te stark Ende doet daer onder
een vnce vā *bolus armenus* dat is twee
loot Ende menghet daer ondere rooswa-
tere een halve pinte En drinck dit nuch-
teren ende des auonts Dese dranck be-
neemt ende gheneest die pestilencie.

¶ *Serapio* spreekt/die van *bolus armenus*
drinck met sulcher watere inder tijt
als die pestilencie regneert/die is behoet
dat hem dpe pestilencie niet aenghecom-
men en sal Ende dit is een goede beiter-
minghe voor alle menschen.

¶ *Bolus armenus* is oeck goet *Dissen-*
tericis dat is den ghenen die den loop in
den buyck hebben met bloede Ende des
gelijck is *bolus armenus* goet *Splene-*
ticis/Colericis et Stomaticis.

¶ *Hij* spreekt oeck/wordet een mensche
niet gheholpen van dese voorschreue-
cranchheit daer den *bolus armenus* in
is ghelijck voer ghescreuen staet den en
sal gheen ander medicine gehelpen dan
gout dat *Murum vite* ghenaemt wordet
Ende dit gout met iijnder addicie ghenomē
cureert sonder twifele dese voorscre-
uē cranch; Dit heb ic meester *Jan vā Cu-*
be in veele plaetsen dickwilen versocht.

¶ *Murum vite* is geslagen bladeren vā
goude in gedistilleerden wijn ghedaen.

Bedellium een gōme Ca. lxxvij

¶ *Bedellium* latine *Bedellas* grece.
¶ Die meesteren seggen dat dese gō-
me menigherhande is Die eene
wordt ghenaemt *bedellium Judaicum*
Ende dese is dpe gomme eens boomes.
dpe *Meliandi* ghenaemt is. Ende de-
sen wascht in Indien. Dpe andere wort
gheheeren *Bedellium Arabicum* Ende
dese gomme wascht aen eenen boom in
die landen van Arabien.

¶ *Serapio* spreekt/datter noch een be-
dellium is Ende dit wordt gheheeren be-
dellium van *Mecha*. Ende dit wascht
aen eenen boom in dat lant van *Mecha*
Ende deser boom brenghet soete vruch-
ten voort dpe rijp worden. Ende in dat
lant van *Spaengien* waschen oeck de-
se boomen Maer dpe vruchten en wor-
den niet rijpe. Ende van dese wordt be-
dellium de *mecha* ghenaemt.

¶ Vā desen *bedellio* dpe in dat lant vā
mecha wascht staet oeck ghescreuen int
beghin sel vanden boeck *Genesis* in dat
tweede capittel aldus *Quod est in para-*
diso voluptatis arbor cuius fructus est
satis dulcis.

Muicenna scrifedat bedellium vā Mecha van natueren vercoudende ende droghe makende is **S**erapio capitulo bedellium iudapicum spreekt dat dese gomme die beste is/die welrukende ende van binnen wir is. Dat bedellium en is niet goet dat hem lichtelijc laet breken of dat morwe is Ende dat stinckende is als men eenen roock daer af maect. Ende dz met eerde oft hout oft steenen vermenghet is.

Dat bedellium wort in menigher ley maniere gheualseht. Want sommige ne mengomme van eenen kerboom/ ofte van eenen anderen boom Ende doen daer daer ondere wat van dat recht bedellium. Ende dic en heeft ghenen goeden roeck. Maer het stincke als men daer eenē roock af maket. **M**uicenna spreekt dat bedellium gheronnen bloet resoluert. Ende dat wepcht ende maket oeck rijpe herdesweringhen **P**latearius ende **P**andecta beschriuen inden capittrele bedellium/ dat dese gomme heet is inden tweeden graet/ende vuchtich inden eersten graet **A**lmanso: spreekt/ dat bedellium iudapicum heet makende is van natueren Ende dat bedellium de mecha coutende droghe makende is van natueren.

Serapio spreekt dat bedellium slopt den bupck ende sterct den mage. Ende dissolueert die sweringhen/die aen den longen comen/als weech ghemaectet ende van bupcken daer op ghesmeert wort

Bedellium met nuchteren speecksel ghemenghet/ende op den bupck ghelept/ onder den nauwele breect den steen in dyelendenen ende inder blasen **P**latearius bedellium met wijn gedronckē doet wel urine maken **D**iascorides. bedellium genomen doet wel sweeten. **B**edellium is goet den beren der feninger dperē geelijck een plaestere daer op ghelept

Boomwolle oft catoen

Capittel. lxxviij

Sombax vellotum latine toton grece **S**ozon arabice

Serapio indē boec **A**g. indē capittrele **S**ozon spreekt dat boomwolle ghe maect wort van die bloemē des booms. En in dese bloemē is saet dat ghebesicht wort in die medicinē. Dese boomē was leen in cecilien. En si zyn dē perlikē boomē gelijc **V**an desen boome en bladeren scrifue ons die meesterē/ en sonderlinge **D**iascorides Ende hi spreekt dat dies booms bladerē en saet vele duechden in haer hebbē En dize heet en vuchtich makende zyn van nature **D**at sap van dese bladerē slopt seere dē loop indē bupck van ionge kiderē. **D**it saet met vechel water gedronckē maect die menscē ludich om die borst/ en beneemt die hoesten

Item olie van desen sade ende vā dese bladeren gemaect/ en dat aenschijn daer mede bestreke beneemt die sweringē en hitrige bladeren daer inne en maect dat aenschijn schoon en claer **D**it saet vermeerbert die nature der menicē die materia spermatica gensemt is Ende met wijn gedronckē brengt lust en oncupstie

begheerteden mannen en de vrouwen:
¶ Van oyer boomwolle en wilde ic niet
 meer scriuen/dan dat die vrouwen selche
 ne doerken daer afspinnen.

Sinegroen Capit. lxxix.

¶ Beruınca latine et grece.

Die meesteren leggen dat dit cruit
 heet en droge is iudē derde graet
 Dit cruit is inden wintere en indē some
 re groen En die verwe der bladerē ghe
 lijche d verwen vā dē buchboome bladerē
 Dit cruyt sal v̄gadert worden tusschē .ij.
 onser vrouwen dagen Assumptionis en
 Nativitatis **¶** Dit cruit sal geboeret wor
 den aen dpe locht/en niet aen dpe sonne.
¶ Sijn duecht is wdriuen quade vuch
 tigheden die van grote coudē ghecomen
 sijn/als met w̄ngeloden en ghedronchē
 wort. In wat huis dat in die dore hāget
 daer en mach geen touerie of goghelpe
 gheschieden. En come die touerie in dat
 hups soe meynt si verraden te sine ende
 vliet haestelick vā daer **¶** Met dit cruyt
 belweert men die hofe gheestē die in die
 menscen sijn En hoedie belweringe toe
 gaet laet ick staen Naer geen hofegeest
 en machsonder twijfele mach hebben.
 in dat hups daer dat cruyt inne is.

Jodenleem Ca. lxxx.

¶ Bitumen iudaicum la. & spaltū grec.

Die meesteren leggen dat dit daer
 omme ghenaeemt wordt **¶** Bitumē
 indapcū wāt het int lant vā iudeen v̄ga
 dert en vondē wort En dat is in die dode
 zee Sotoma en Somorra stonden **¶** Di
 alcorides seic dat bitumē iudaicū in som
 mige poelen vandē zee vergagert en ghe
 vonden wort En die poelen of putte wol
 den ghenaeemt **¶** Afridē En hier inne coa
 guleert haer dese materie gelijc sijn En
 dit v̄gaderen die scippers in schepē met
 haecken En laten droge worden En dā
 wort bitumē iudapcū genaemt en daer
 vore v̄coft **¶** Dialcori. scrijft datter noch
 eē and welen vā bitumē iudaicum is en
 dit is hart en en mach noch m; vier noch
 m; watere gebrochē wordē dan met bucl
 bloet en mettē bloede dat vā die vrouwē
 gaet alle mēstruose sijn En wilt ghi dit
 breken/so neemt eenē wollē doec en ma
 ker open nar m; dese voorseruē vuchtrē
 heit/soe gaet die vā maldaderē gelijc cal
 d; met watere geblust wort. **¶** Jcē Dpal
 corides spreekt dat Bitumen iudaicum
 die swellinghen beneemt/als met azijne
 vermengt daer ouere ghestreken wordē

Folio

Bitumen Judapcum met castoreum vermenghet. Ende vrouwen van ondere hier mede beroect brenget haer mēstrua oft hare sondē. **D**esen roeck inder noes gelaten beneemt die catarrē en snotte ringe int hooft. **W**ien die tandē wee doē die neme bitumē Judapcū en houde dat in linen mont/soe gheueest hi sondē twifelle. **B**itumen Judapcū wort somtiden geualicht met harsche dat sommighe daer ondere mengen. En dat beneemt hē; ij natuere en crachte. **C**astus felix spreeket dat bitumen Judapcum heet is iut epnde vanden derden graet/ ende droge inden vierden graet.

Een osch oft ruint **Ca. lxxxi.**

Sos latine.

Die meesteren seggen dat dit dper ongetamt is. En dz bi na dē leeuwe gelijc met; ijnder stemmē; ij vleesch vermeerderc dat bloet in die menschē en sterct die leden. **D**at brodie oft sop van oschen vleesch vdarct en cratiget meer dan vleesch van andere vieruoetige dperen. En hier om dient dit sop wel dē crachten menscē. **P**linius in sinē achtē winckel boec int elfste capittle spreckt dat ter aendē osch niet en is ten wort ghe be-

lxxix

sicht tot profite vandē menschen. En opt cotte seyt hi dat osschē misch met a; ijn vmenget en op die iuncturē der ledē geleic daer swellinge oft pine inne is/ vblaest die ter stont. **D**ie een quade bladere aē; ijn lichaem heeft/ dpe mochte dit oech alsoe daer oppe leggē/want het; upcht oft creckhet te hope dat ettere/ gelijc een creckede plaestere/ en heilt sonder schaden. **H**et be neemt oec die hitte daer een lid dore ontstehen oft onghesont mocht worden. **W**ater vā osschē misch g edistilleert is seer goet tot die hittige swellinge en sonderlinge der ogē/ alst daer ouere gestreke wort. **D**ie huft ende die horenen vā desen dperē; ijn dē menschen oech seere proficelijc ende noot sakelijc

Botere **Ca. lxxxiij**

Burium larine **H**vicēna in sinē ij. boec indē ca. burium/ spreckt dz botere warm en vuchtich is indē eerstē graet. **B**otere is vā haerd natuere rjhp makēde/ reinigende/ en verterende. En si is getēpert van natueren. **B**otere is goet om die sweringē achter die ooren/ daer mede wepck te makene. **M**uicen. als een vroukē dpe wangē vā iōge kiderē met botere smeert so wackē

h ij

hem: In tanden sand: r pine. Oech is bo-
 tere goet inden mont ghehouden tot die
 sweringhen des monts ende der oeren.
 Botere is goet om die leden daer mede
 te smeren. En om de lendenen te verlaef-
 tigen als daer pinickedē in zijn. Boter
 met honich gemengt en also int lijf geno-
 men dient seer wel Pleuretici: dat is de
 genen die een sweringe in de borst hebbē.
 En oec Beripleumoniatis: dat is de genē
 die een sweringe aen die longene hebbē
 daer die wedrogende of vsmende such-
 af comt die Prisis genaemt is. Botere
 versact en reinicht alle sweringen. En
 sonderlinge die smerten in heymetische
 plaetsen daer se zijn mogen. Botere in
 spise gebesicht verlaeft die binnenste le-
 den. En hier om zijn luttelieden lenden
 siec of gebrekeelijc vande steene die allen
 rijt voer den eten en nae den eten botere
 met grote clompen op brood eten: want
 die boter vertere en reinicht de materie
 doer die ozine en camer ganck. Botere
 gebesicht vā binnen en buyten doet wo-
 wo. pen slimige vuchtheit in die borst.

Santorie of duisent gulden
 Capittel. lxxxij.
 Centaurea latine. Anticen grote Mo-

aurion Arabice.

Serapio inden capittelle Aggrega-
 toris inden capittelle Antaurion
 spreekt dat die santorie tweederhande
 is. Die eene groot: en die andere cleyn.
 Die grote santorie heeft bladeren gelijc
 grote noot bladeren: die groen zijn gelijc
 kool bladerē. En aentepnde: In die bla-
 deren ghekerse. Den sieel van die groote
 santorie is ghemeynlijc twee of drie ar-
 men lanc. En heeft een wortele die twee
 armen lanc is: die welke in haer veel
 vuchtheiden heeft ende eenen scarp pen
 roeck ende dese is root van verwen. Die
 verwe des saps is ghelijc bloet. Dye
 cleyne Centaurea is ghelijc. Ougant
 oft duylt ende wast gheerne in vuchtige
 plaetsen haren sieel is een spanne lanc
 ende heeft rode bloemen. Dye wortele
 is seer bittere ende trom. En dese en wort
 niet gebesicht. Plinius inden capit-
 tele Centaurea scrijft. Dat beyde die san-
 torien heet ende droge: In inden tweede
 graet. Salienus spreekt dat die groo-
 te santorie goet is vanden vrouwen ghe-
 droncken om hare menstrua te doen com-
 men. Ende si is oech goet gedroncken vā
 den ghenen die bloet spouwen. Doet
 alderhande febres: neemt een half loot
 van centaurea ghepolueriseert en drin-
 ket dat inne met wijn ende met suichere
 vermengde die morgen achter een nach-
 teren so vergaen die febres. Een hant-
 vol vā centaurea in water gesodē en dat
 gedroncken is goet. Asmaticis dat is den
 genē die hichen en cozt ademē. En bene-
 met also ghemer die oude hoesten. Dat
 sap vander groter santorie ingenomen
 reinicht die maghe en maect seer wel ca-
 merganc. In den boec circa instās staet
 gescreeuen datmen die santorie sal verga-
 deren alle beghint te bloepen. En daer

na salmēse hangē in een donckere plaetse ende niet inder sonnen en laten se daer droge worden. **D**ese is seer goet ghebesichtrouer iaer tot veel saken. En sonderlinge die grote Centauria. **D**ese Centauria met wijn gheloden ende met suickere vermenghet is seer goet der verstopper leuere/ den lendenen/ der milte/ en der blasen. **D**it crupt met wijn geloden en boomolie dat daer ondere veemenghet. Ende dit opten buyt tusschen den naele ende dat gemacht gelept beneemt die grote ende pine der lendenen. Ende opent die verstopte milte. **E**en salue gemaect van desen saps/ daer olve en walch onder vermerget/ zyn is der milten sonderlinge goet alsoe van buyten daer mede besmeert wort. **D**oor die verharde leuere/ ende verharde milte salmen maken een syrope aldus. **N**eemt dat sap van Centaurea die wortele van eppe ende die wortele van venchele elck euen vele. Ende laet dese sieden in dat sap/ daer na sichtet dese daer af/ en druct die vuchticheit wel wt/ en doet daer inne supcher ena dz ghj des vele maken wilt. **D**ese syrope is seere goet den gheelsuchtigen ghedronckē des auonts ende des morgens. **J**ohannes Mesue spreect. dattet sap vander wortele van centaurea wt getogen vele vuchticheden wt die menschen beneemt. En oeck vele quaets waters/ als hier af een half loot met booruolie hedroncken wort. **I**tem in een clisterie machmen hier aff besighen drie dragma met boomolie. **I**tem dat crupt van sanctorie voer screuen ghesloten conglutineert alle groote wonden als daer op ghelept wort/ die seere swaerliken te conglutineren zyn. **H**ij consolideert aldus oeck alle oude vsceratiē. En het verdroocht als met conglutinerende medicinen vermenghet wort.

Plinius. Centaurea ghemenghet met bloede van eender hoppe dat eenē vogel is ende met wat honinch daer inne. En dit des nacht in een lampe ghelept daer licht inne brant/ doet allen den menschen die daer by staen schijnen dat dye plaetse vol sterren is. **D**ieest Pandectam. Ende daer sult ghj vele vrende duechden van Centaurea vinden.

Camille bloemen Ca. lxxxiij.
Camomilla latine Tencantimos Samilla Verantemidem Camelon Melatemon vel Criscomon grece
Serapio indē capitele Camomilla spreect/ dat camille bloemē hebben eenē langē steel/ clepne bladerē/ ende witte bloemē gelijc die wijnrute. En de de wordē in medicinē tot vele sake gebesicht. En si sullē indē mepe v̄gadert worden. Ende dan machmen se alle dat iaer lancdore besighen. **M**uicenna spreect dat die camille bloemen heet ende seere droghe zyn inden eersten graet. Ende dz hare duecht is wepck maken ende saestighen. **C**amille bloemen in water gheloden ende dan op heete siveringhen gelept wepcken ende versaeften dye oeck. Ende driuen dat ertter wt.

Camille bloemen ouer nacht in wijn
ghelept. En des ghedroncken sarcht die
gheweruen oft iuncturen. En beneemt
die lamheit. **C**amille bloemen gheslo-
ten en met honich ghemenger/ dicinghe
nomen brengt camergant. En drijft vee-
le sijnme wte. En reinicht den menschen
hare darmen. **M**is dat hooft met camil-
le bloemen ghewasschen wort soe wordt
die hersenen verstarckt. En dat verdrjft
wt den hooft en wter hersene de quade
vuchtricheit die haer van roudedaer ver-
gader heeft. **C**amille bloemen in wa-
ter ghesoden en den mont daer mede ge-
wasschen heilt die sweringen daer inne.
Cuicenna seyn datter drierhade cam-
mille is. En onder dese is eene die gout-
uerwighe knopen heeft. Naer dat ront
omme gheknoopt is/ is met menigerhā
de verwen. Die sommighe camille heeft
witte bladeren. Die sommighe swarte.
En dpe sommighe leueruerwige bladerē
Die met pynen sijn watere/ ofte orine
maect/ die sal van camillen drincken soe
gheneest hi. **C**amille ouer nacht in wij-
ne ghelept en des ghedronckē beneemt
die swellinghe en quaetheit der magen
en maect een seer goede digellie. **C**a-
milleghelodē en ghedroncken beneemt
dat lichen en rup mit die borst. En also ge-
nomen is seer goet der crancker leueren.
Welcke vrouwe in haer heeft een doot
hinc die drinckie van camille bloemen so
wortle daer af vloest. **C**amille bloemen
in water ghesoden en die voeten daer in
ne ghebapt doet veele gnade vuchtriche-
den wt den liue gaen. **D**ie den steen he-
uet die sal met camille baden drie oft vie-
re malen/ so sal den steen/ alleynskens ge-
morfelt worden en vergaen.
Item onder alle baycrupden die rottē
steen dienen/ sijn camille bloemen die be-

ste/ want dat watere daerse inne gesodē
worden wepcht die lendenen en dpe blase.
En drijft die materie daer wte daer den
steē af wascht. **G**alienus en Serapio
beschriuen dat camille bloemen die ledē
zeere verstarcken/ en die lamte daer wte
nemen. En sonderlinghe die olpe die vā
camille ghemaectet wordt. **C**amillen
bloemen makeneen saefte ende weichte
huyt alle daer mede ghebapt wordt.
Camillen bloemen de huen wt quade
vuchtricheit/ daer af ghedroncken. Doch
benemen si die febrēs die vā quade vuch-
tricheit getomen sijn. **I**tem een plaec-
te van camille bloemē gemaect en op de
rudicheit of trauwagie/ oft op dpe vleckē
aent lijf ghelept/ benemē die behendich-
lic. **C**amille bloemen sijn sonderlinge
goet teghen die pñne int hooft ghesoden
in watere/ en daer op gheleit. En sonder-
linge benemense aldus gebesicht de ho-
uersweer die van rouden ghetomen is.
Camille bloemen groen ghestoren oft
dorre. als men se niet groen getrighen en
mach sal men se leggen in watere drie of
vier dagen lanc. En daer na sal men dat
hooft hier mede wassen tegen den hooft
sweer. **A**lle tijt sal men camille bloemē
hebben in die loege/ want dese dient den
hooft wel en maect goet verstant. **P**li-
nius smeert die lamme leden met olpe
van camille in eene warme plaecse/ soe
wordense wederom saefte en sarcht. **I**tem
ware pemant van binnen gheswollen.
oft leuerluchtrich/ die drinckie van camil-
len/ soe gheneest hi sonder twifele.
Die den steen in die lendenen heeft die
sal hē smeren in een warme plaecse met
camille bloemen op die lendenen/ en on-
der den nauele. Ende sonderlinghe nae-
dat hi in een badt geweest heeft. soe ghe-
neset hi sonder twifele.

Scelwortele Ca. lxxxv

Celidonia latine *Chilidonium* grece.

S Erapio beschruet ons d; dit cruic tweedhande is. Dat eē groot/ dat and clepn. Die groote scelwortele vtoet haer als die swaluē clāde comē. En alle wedom wech vlieghē/ so wortse wedom doore. Dōmige seggēd; dit cruic celidonia genaet wort/wāt die swaluē dit cruic haer v iongē brengē en terē geuē/waer door si ter stont haer gesicht getrigē *Celidonia* heeft eenē subtilē steel n; te lāch/en brede bladerē die weec i; ghelijc oellaet of papaer/en ghelue bloemē. Dat sap vā deser wortele is gelijc sofferaē aend vwe. Dyt sap is seer scarp/ ende tot vele sakē goet/ mer sondlinge cottē ogē *Pli. sept. d;* die clepne celidonia bladerē heeft ghelijc die grote/mer aē dpe clepne celidonia is een clepne vuchtich; die aē die hādē blijft hādē als inē traect. *Dit* cruic heeft eenē sarchē smaet. En dpe clepne scelwortele en heeft so grote cracht n; als die groote. En die swaluē besigē oec wel die cleine celidonia/mer n; so geerne als die groote. En hier doore machmē bemerkē dat dpe groote celidonia vele duechdē in haer heuet. *Salten?* inden viij. boec sūm. far.

seer dat scelwortele heer is indē iij. graet en droge indē iij. graet *Ite* scelwortele sap met sal armoniacū v mengt/ en in de ogē ghelatē vdrift die schelle daer af *En* maect die ogē claer *Ite* als die scelwortele blopt so sal mēse storē en sie dē *En* daer na sal mēd; water doē in eenē pot/ en seer tē dar aent vier en schuimē twei. En alle eens wel gesodē heeft so sal ment sūghen door eenē sauerē doeck. En bewaren dat *Ende* als yemant dupstere ogen oft ghebreck daer aen heeft/ die sal dit in die ogē striken. *Ende* het sal hem meer helpē dā eenige andere medicine *Die* die gheelsuchte heeft/ die sal van scelwortele dricken soe geneest hi *Dese* wortele is goet inden mont geknoue tegē den rā sweer. *Dat* saps vā deser wortele aent lijf der melaectser menschen gestrekē/ beneemt die melaectheit. *Mer* dit moet ix. dagen achter een des morgens ende auonts gedaen worden. *Ende* dan sullen dese menschen oeck nemen in die neghen daghen *Sprope* die van fumus terre gemaect is *Dpascorides* spreect/ dat dit sap met honich ghesoden seer goet ghebesicht is den oghen/ ende dat die schellen van dpe ogē beneemt ende dattet een claer ghesichte maecthet. *Plinius* ende *Nater* confirmeren alle dese voorscreuen stucken *En* de si segghen dat beyde dpe scelwortelē goet sijn ghebesicht tot alle dpe pijnē der oghen. *Ende* si scriven/ dat als der swaluen oeghen wt ghesieken worden. *Ofte* alle blind worden/ soe crighense haer gesichte wederomme met desen crupde. *Ende* dit doente oeck haren iongen/ wāt si alle gader blind; sijn ende niet en sien. *Dese* segghen oock dat *Celidonia* behint te wasschen als die swaluen te lant de comē. *Ende* dat se doore wort alle weder om wech vlieghen.

Keruele Ca. lxxxvi.
Cerifolium latine.

I Saac inden boeck *De dietis partibus* singularibus inden cap. *Aspium* scrift ons van desen crupde dat heet is indend den graet en droge inden .ij. graet **D**ie crui cheeft eenē laughe steel en bladeren gelijc den coriand **D**it cruit met andere cruidē gesodē doet wel slapen **V**an desen cruide ghedronckē doet wel orine makē. **E**n het brengt den vrouwen haer stonde of menstrua **E**n aldus genomen bene met oec die pijnen der lendenen en dē blasen **K**eruele beneemt oec die pijnicheit des buys en brengt wint **D**at sap vā keruele met a:ijn gedronckē nuchteren doot die lange wormē indē buick. **K**eruele gepolueriseert en met honich gemēget en op de plaet se geleit daer dē cācher walcht heilt die. **K**eruel m: w:ij gedrōkē beneet de pine int hooft **K**eruele en auroene in watere ghesoden en daer onder ghemengt a:ijn en dat hooft daer mede gewasschen door d:ye meluē en die hanz wormē opt hooft **K**eruelē saet gedrōcken heilt die betē vā rasendē hondē mer die wonden moeten oeck daer mede ghewasschen worden **D**ie worttele vā ker

uele met steenbreke ghesoden in wijn dē sen wijn gedroncken breect den steen in der blasen en doet wel orine makē **K**eruele ghesoden in wijn ende den ghedronckē doet dat gheronnen bloet binne int lichaē sciden **E**n desgelijck doet oeck dat water vā keruele ghedistileerr.

Winterlinck Ca. lxxxvij.

Cicuta latine. *Succarum Arabice* *Conisa* vel *tenela* vel *lomon* grece. **M**ester Paulus Serapio en **P**ardetta desghelijcke seggen alle gelijck dat *Cicuta* vander coudere natuer weghen die dat saet in hē heeft die men schendoor die dat nutten **E**n als men dat belighen wille soe salment nemen met goeden onden witten wijn. **E**nde desen beneemt die coutheit van *cicuta*. **S**erapio spreect dat den steel vā *cicuta* binnen hol is ende vele knopen heeft **E**nde dat hier dore die *cicuta* den venckeldade ghelijcket. **M**aer die *cicuta* is groeuere aen den steel **E**nde daer bouen op den stele hecse een croone daer vele witte bloemen aen zijn dat saet van *cicuta* ghelijct den anijse wel **D**ie worttele van *cicuta* en staet nyet vast inder aerden. **E**nde si is soe coudt van haerder natueren dat se

dat bloet in dye menschen doer runnen.
ende te gader lopen Naer allinense ne-
met met goedē wijn/ so en schaetse niet.

Oeck spreect Serapio dat dit saet groē
gestoptē en dat sap daer wt gedaen/ende ū
die ogen gestreken/delooop der ogen bene-
met/en maect die oghen claer/en eē claer
gesichte **E**en plaestere van desen sape
gemaect Ende op die hittige lopende see-
richeden geleit die Herispila ghenaeemt
zijn vercoelt die/ ende verduhet die pine
daer wt **W**interlinck gestoten metten
lade en metten bladeren/en een plaeste-
re daer af genaect/dese beneemt die lusti-
cheit en oncupshypt der mannen/allse
op die schamelheden der mannen gelept
worden/die testiculi ghenaeemt worden.
Ende en laet die mannelijke rode n; stijf
worden. En doet dat mannelijc saet ver-
gaen. Ende hier omme is dit oeck goet re-
ghen die lopinghe inden slaep/die Pollu-
cio nocturna ghenaeemt wort

Niem dese plaestere op dye borsten der
vrouwen gheleit verteert ende verwin-
det haer dat melt. Ende als dese plaeste-
re dicwile op die borsten der ioncvrouwē
oft maechden gelept worden/so en wal-
schen haer borsten niet **S**alientus be-
scrijft os dat cicuta te sere v̄coudēde is dye
nature ō menscē **P**li. indē ta. Conisa. i.
cicuta spreect d; die slāgē die bladerē vliē
wāt si haer also v̄coudē tot op die doot

Plateari? seet d; cicuta warmachtich
is/en droge indē derde graet **C**icuta is
seer goet tegen die pinē der milte in a;ht
en in olie geloven/en also op die milte ge-
lept **I**tē cicuta en tidelosen in wijn ghe-
loden en met olie v̄mengt/ is goet tegen
die ghichticheit ō handē en ō voerē **D**it
is oec goet tegē die gichtich; ō darmē. En
tege die coude gebreke also optē buich en
op die lendē geleit gelijc **P**latea. bescrijft

Querruite oft steerruite
Capittel. lxxxvij.

Capillus veneris vel coriandrū putet
vel capillus porcinus la. Adianthō gre.
Serapio indē boec ag. spreect d; dit
een cruit is dat bladerē heeft ghe-
lijc den coriāder. En heeft eenē seere har-
den en subtilē steel; ontrēt eend spāne lāc
En het en heeft noch bloemē noch vruch-
ten noch saet. Ende die wortele hier af en
wort niet ghebelicht. **D**it cruit wasche
geerne aen oude muerē/en in diepe groe-
uen oft spelunckē die vuchrich; zijn/en aē
die muren ō borne puttē. **I**tē Sera. en
Sallie. segghen beide dat die vuecht dies
cruits is droechmakēde. Indē boec circa
instans staet gescreuē dat dit cruit in hit-
te en in droechheit ghetēpert is **S**tepha-
nus scrijft in sinē boec dat dit cruit vande
ouderē geheetē wort **A**dianthos oft **P**olit-
riticū dat dese dese namen **C**apillis vene-
ris **A**dianthos en **P**olitriticū/voer es cruit
gestelt wordē/daer hier af gescreuē wort
Mesue spreect dat dit cruit wt den mē-
schen trect die quade colera oft die hittige
humorē/en oec alle groue vuchticheden.
Itē capillus veneris reiniget dat bloet
En maectden menscē een goede verwe

eñ eenen saecten adem. En̄ reinicht dye
mage/den bupke/die leuere/ en̄ die milte
daer af gedroncken ¶ Itē vā desen crup-
de gedronckē beneēt den steen inder blae-
sen en̄ in die lendenen der menschen.

¶ Itē loege daer mueruptē in gelodē; jñ
doet dat hape wasschen als dat hooft dic
wilē daer mede gewasschen wort. ¶ Itē
asschen van muerupte gemaect en̄ inde
fistele gelaten heit die ¶ Itē dat poluere
van muerupte hept die ghebreken aen
die scamelhedē v̄ vrouwē. ¶ Itē muerute
is goet gebelicht tegē dē loop des bloets
wt en̄ noesen. ¶ Item muerute met wa-
tere van cicorea ofte hemelstotele v̄ men-
ghet is sonderlinghe goet tegen dē loop
des camergants/ als Panderra scrjft

Natter wortele oft serpentine.

Capittel. lxxxix.

¶ Colubrina vel serpentaria vel viberi-
na vel Collumdraconis Latine. Dragū
teon. Iuff vel draguntea Grece.

¶ Scrapio inden boeck Aggregatoris
bescrjft ons dat dit cruit tweedlep
is/ dat eē groot/ dat andere cleine ¶ D; gro-
te wort genaēt Colubrina oft Serpenta-
ria En̄ dit heeft croese bladeren maer d;
cleine wort genaēt Aaron. En̄ dit heeft

Aechte bladerē. ¶ Salienus spreect dat
die wortele vā d; groter Serpētaria sub-
tijlber is/ dan vā d; cleine En̄ dat se aendē
smaeck bittere is En̄ dat se heet en̄ droge
is indē derde graet ¶ Mesue inden capit-
tele Iuff spreect dat die grote serpētaria
eē wortele heeft/ die vā bure assuerwich
is en̄ vā binnē wit. En̄ dat die cleide een
wortele heeft die vā bure swart en̄ vā bi-
nen wit is. En̄ beide dese wortelē hebbe
in haer vleckē gelijc die slangen ¶ Indē
Nrepe oft int beghinsele vā d; somere
is dē bestē tijt om dese wortelen wt te gra-
uene En̄ die grote Colubrina is heeterē
ende starkerē vā haerder nature dā die
cleine ¶ Salienus spreect dat beide dese
wortelē vā haerder nature jñ doordē i-
gende en̄ subrijl makēde die groue vuch-
ticheit ¶ Johānes mesue seit dat natter
wortele profitelijc is dē lenden suchtighe
daer af gedrockē En̄ dat se wel doet ozine
makē/ en̄ dat se oncupsche begheerte/ en̄
wellust maect/ en̄ dat se die natuere der
menschē v̄ starck ¶ Item natter wortele
ghepolueriseert en̄ met eperen geten is
goet dē lichēden liede/ en̄ v̄ laest die borst
en̄ reinicht die longene en̄ beneēt die hoo-
sten. ¶ Dat sap vā natter wortele in d; y-
oorē warm ghelatē beneemt dat supsen
daer inne ¶ Salienus spreect aldus/ be-
de natter wortelē in water gelodē en̄ die
melaetheit daer mede gewasscē reinicht
die vā hare onstelhēpt/ en̄ maect se glac
en̄ schon/ en̄ sonderlinge als dat aenlicht
hier mede gewasscē wort so gaen die me-
laeste vleckē daer wt. ¶ Natter wortele
gestotē en̄ opgewreūē of gequetste ledē
geleit heilt die ¶ Colubrina is goet gebe-
licht oft genomē vā d; vrouwē die hare
stondē of mēstrua niet en̄ hebbe En̄ si ont-
uet die dode geboerte wt. En̄ hier omme
en̄ sullē de vrouwē bevrucht jñ in geen

Folio

der maniere dese beſighen/dan alſt den tijt der baringe. **I**tem Colubrina doet wech vlien die feninige dieren En die beſe bi hem draecht en mach geen feninich die ſchadigen **P**latearius ſpreect/ dat dese worcele ſonderlinge goet is teghen die gebreken der peſtilencie als dat poluer daer af ingenome wort met cryſtalele en mer endiuie watere **I**tem geen feninich dieſe comt in dat hups daer dese worcele is. En waert datter ſlanghen inne waren ſoe vlien ſi van daer

Hemp Capit. xc.

Canapus latine Canaps grece **S** Erapio ſpreecht/ dat dit cruyt gheslaept wort/ en dat ſaet voert bregt En dat eenē langē ſteel ghecricht die hol is en dat eenē ſtarchē roeck heeft **E**nde hi ſeet oer dat canapus heet en droghe is indē tweedē graet **D**ie vele vuchricheden in ſijn oren heeft dpe hē ſadelijhē wtlopen/ die late daer warm in doen. **O**lpe die van kēpſaet ghemaect wort/ ſoe gheueet hi. **I**tem dit cruyt vermeerdert dpe pijnē int hooft/ den genen dpe daer mede om gaet. En brengt raserie int hooft oft **I**nſaniā **P**latea. **N**eemt netelſap e half loot/ wilde ſauie een half loot/ wijneupte

riij

ſap dese dragma/ pſope ſap dese loot/ ende neemt van dit kempcruyt ſap vier loot. En daer nae neemt een half loot vā ſuikeret andijs/ eñ een dragma vā roſen ſuphere. En maect van dese eenē dranch En drinct hier af des auons als ghij ſlapen wilt gaen/ en laet di dan wel toe decken **D**it beneemt alle vuchrichedē in die mēſchē daer die peſtilencie af comt. Ende deſe menſche is voer die peſtilencie ſehere een geheele maent. **D**esen dranch dient bech wel den waterſuchtigē en den gheelſuchtigen. Ende die desen dranch alſo in neemt/ en dat ſoeck voer dese tranchedē niet ſorghen. **I**tem die vande kempſade te vele eten oft nemen/ die verdroecht haer natuerlijck ſaet ofte ſperma/ en ſont berlinghe in die mannet

Cou worden cruyt Capit. xci.
Cucurbita latine Cucurbita Senella grece. **S**ara vel hara **M**r.

Diascorides indē ca. **C**oloquintida. i. Cucurbita ſpreect/ dat cou worden cruyt grote vruchtē heeft die ront ſijn/ en dese ſalmē af nemē als dz ſaet daer inne/ wel rijp gewordē is. En dit ſal geſchē in der maent ſeptēber ghenaeint. **S**era.

Auctoritate Salienispreect; d; dē smaet
 vā couworde bladerē sterc en bittere is.
 Dit laet gedrochē drijft wt de stumichedē
 en onuerdouwelike vuchrichedē ¶ **Indē**
 boec circa in dāo staet gescreuē d; dē cou
 wordē in coude en vuchrich; getēpert; ij
 En dese vrucht en d; laet wordē in de me
 dicinē gebesicht. ¶ **Couwordē en sullē n;**
 rau getē wordē mer gesodē of ghebradē
 ¶ **Vā desen lade m; wjn ghenomē** is dē
 geuē goet die een vstoppe mage milte ofc
 leuere heeft. ¶ **Itē dit laet sal mē reinigē**
 vā die butēste scellē; en dā sal mē dic liedē
 in gerstē water. Dit watere af gelegē en
 gedrochē is goet dē leuersuchtigē en doet
 wel orine makē En als die crancke men
 sche dit watere n; gedrinckē en can so sal
 mē hē daer wt makē een sproppe met sup
 here ¶ **Dese sproppe is goet genomē tegē**
 alderhādē corlsen of febres. ¶ **Die eē hit**
 tige leuere heeft sal vā dē vruchtē v cou
 wordē smidē; en drucken daer dat sap wt
 en mengē daer ond; zjn En daer na sal
 hi eenē doeck hier inne netcē en slaē dien
 also vā buitē aent lijf ouer die hit tige le
 uere Dit helpt wel ¶ **Itē dese vruchtē sal**
 mē op hangē en latē se droghe wordē En
 als den coudē tijt nakende is sal mē dat
 laet daer wt doen; en wriuē se binnē met
 soute tot d; dat stjm en de vuchrich; daer
 wt come En die keernē sal mē leggē in eē
 droge plaetse om dat die vuchrichē dat
 laet niet en bederue en soude; dwelck lich
 telijc geschiet. Dit mach mē behoudē drie
 sarē. ¶ **Couworden watere op dē hinderē**
 hoefde gestrekē daer hit tige bladerē; en
 apostemē; ij; vcoelt die seer. ¶ **Dit water**
 op die pinē v voertē gestrekē dat mē **Poda**
gra oft fleder cyn naet; v slaet die pine al
 se vā hitte comt ¶ **Dat sap vā couwo**
dē met olie vā rosen v mengt is goet tegē
die pinē der ozen warm daer in ghedaen

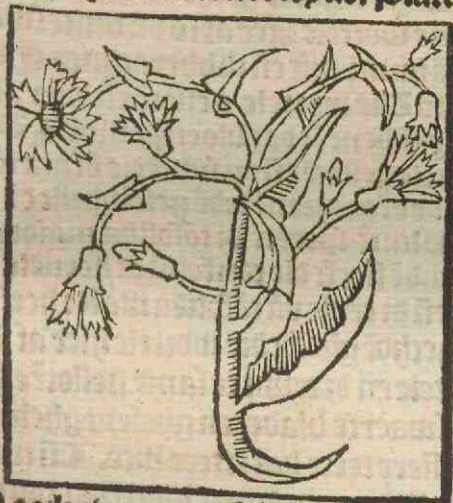
aladie pinē vā hitte gecomē; zjn ¶ **Tegē**
 den rantsweer dpe vā hitte comt is goet
 dē mont met desen sape gewastē ¶ **Cou**
wordē water met olie vā rosen v mengt
 En die ledenē en dē rugh nook daer mede
 gesmeert is goet tegē die hit ticheit der fe
 bres oft corlsen Dit is oec goet teghē die
 vierighe sericheit **Herispula** ghenamē
 ¶ **Item poedere vā vbrande couworden**
 is seer goet om die sweringē in hepmelch
 ke plaetsen te heilen ¶ **Couworden wa**
tere is goet ghenomen teghen den doest.
 Ende teghen die hoesten met suickere v
 menghet. ¶ **Dit maecht den bupt wecc**
 ende brenghet weder camerganch; ghe
 lijck **Serapio** scrjft.

Sida of wrange Ca. xij.

Serapio spreect dat dit cruyt hem
 om die boomen hanghet En aen
 den steel ist ghelijck garen Ende aen dpe
 tachen heuet eē subtyle vrucht Ende; zjn
 natuere is heet inden eerstengraet ende
 droghe inden tweeden graet.
 ¶ **Pandecta** indē capittelen ealuch bescri
 uet dat cruyt; zjn natuere neempt nae
 die boomen daert aen hanget is den voo
 heet vā natueren soe ist oeck heet; ende
 coudt des ghelijcke.

Serapio aucto. pa. scrjft datter saet hier af goet is der quader galle. En dat beneet die pine indē lendenē allt met sauien wijn gedronckē wort. Dit saet rei nicht oec die adere die vol vuchtricheyden zijn. En her is goet genomē voer die geel suchr. Cuscuta is goet voer die verharde milte en leuere. En opent die ter stont allt met herstongen in wijn gelodē wort. Dit cruit met watere gelodē en m; sui her soet gemaect reinicht die coude vuchtricheoē. En dit is oec goet genomē tegen die dropelpisse oft coude sepke. Platea.

Weghewaert of succoreie oft he
mellstotel

Capit. xcij

Cicorea vel sponsa solis vel sollequia.
Etiopiū vel dionisia latine. Seris vel
incuba vel gegucissi Ar. Hondebe grece.

OAlienus spreect indē viij. boec sim.
far. dat dit cruit ront en droge ma-
kende is vā naturē. Dit crupt is ghestelt
gelijc den vechele En heeft bouē eē blau-
we bloeme gelijc een sterre Sera. ende
Dpascorides segghē dat dit cr. in wijn
gelodē en getē maect een goede maghet
en een goede digestie Dies cruits bloe-
mē en wortele ghesotē en ouer dat steder
rijn der voerē geleit gelijc een plaestere v

drjft haestelic die pine daer wt. Sh heile
oec feninge betē daer op geleit. Itē de
se plastere geleit op die gebreke Herisput
lagenāet/rect grote hitte daer wt. Dā
een gōme Serapinū genaēt/ en vander
gommediemē vindt aen dese stelen ende
impre elck euē vele onder mactaderē ge-
tmengt met olie vā camillen ende honich
wort een plaestere gemaect/ dese plaeste-
re op die scamelheit der vrouwe ghebon-
den reinicht haer die modere/alsoe dat se
daer nae vruchbaer zijn. Dit cruit en
dese wortele ghestorē/ en trociscy daer af
gemaect/ die heilē die rudige oft seer ighe-
hupt/ als die trocisci met rooswatere ge-
mēgt daer ouer gesmeert oft ghestreken
wordē Itē vā dies cruits sap en vā endē
vie sap/ en herstongē sap met suichere eer-
nen dranc gemaect/ en daer af gedrōckē
is seer goet tegē de vstoptheit d leuere est
der milte. Alse met watere en met wac-
arjns gelodē wordē/ en daer na salmē ne-
men van reubarbaru/ en daer na cōfor-
tarijfdat triasandali genaemt is

Kicheren of citrullē Capit. xciiij

Citrulluola. Hake vel Sahera Ara.
Serapio inden boec aggregatoris
spreect/ dat die citrullē cond zj vā

haerder natueredā die couwoerden en
 hi seic dat die cirullē quade vuchtichedē/
 en quaet bloet in die adere bēgē/daer de
 febres dicwilē af comē/ alse gerē worden
 en hier omme en sullēse nper gerē wordē
 vā alle menscē/dā alleene vādē genē die
 eē hitrige leuere hebbē/ en dese moegēse
 gebuikē sondscadē. ¶ Cirullē gesodē in
 watere zyn goet tot die heete lopēde seric
 hedē Herisputa genaēt/ alse daer mede
 gewalchē wordē. ¶ Dit selue water ghe
 dronckē beneēt dē dorst en brengt camer
 ganc. Naer men sal der onderē mengen
 supkere dat electuariū/ de succo rosarū
 genaēt wordē. ¶ Item mē sal werf dat die
 gedronckēnz goet en is den menscē dpe
 sere hart zyn in haer lijf/ wāt die watere
 en is so crachtichnz dz doorweyckē mach
 die hartheit die int lijf is/ en als dit in die
 menschen blijft en nz gewercken en can
 soikdē menscē schadelijc. ¶ Plaerinden
 capitele Cirullus beschryuē ons dat die
 Cirullē feninighe vuchtichedē makē in
 die mēscē/ en datse niet te vdwouwenz
 en hier omme en sal mē niet dicwilen etē
 Naer dat water daer af gesoden mach
 men nutten sonder scaden.

Walwortele

Ca. rcb.

¶ **C**onsolida la. Simphitū vel Anaguli
 (cum grece. Biterion arabi.
 D. Jascorides indē ca. Siphitū. i. cō
 solida spreect dz die cōsolida tweedle p is.
 die eene die grote die andē kleine/ die clep
 ne cōsolida heeft vette bladerē gelijc den
 dupst. En dē steel daer af is dunne/en he
 uet stelē gelijc eenē boō ofr hout. Dē struic
 hier af smaect wel en is soete/ die wortele
 is root en lanc. En alsodiche als eenē vū
 gere. Die grote cōsolida heuet eenē schat
 pē struic. ij. armē lanc/en is binnē hol/en
 heeft lāge bladerē gelijc die ossen tonghē
 En die wortele hier af is vā buitē swart
 en vā binnē wit en clibberachtich. ¶ Pla
 ierius Die wortele gestotē en daer af ge
 dronckē beneēt dat bloetspouwē. ¶ Dese
 wortele gestotē en op v wrecte of gherocu
 deerde of gewreue ledē geleit/heilt de cer
 stōt Plini? spreect dz cōsolida maior alle
 duechdē heeft die cerifoliū of kernete he
 uet/en dz reuic vā cōsolida maior heeft al
 le duechdē ghelijc die wortele hier af. Die
 wortele en dz crupt te samē gestotē en op
 dpe swaerte bladeren ghelept ghelijc eē
 plaestere trect dat ettere wte. En trecht
 oeck wt dat geronnen bloet/ dat van slo
 ten. vā vallē/ ofr van slaghen vergadert
 of gheronnen is. ¶ Dpe kleine consolida
 met Mulla ghesoden reinicht die leuere
 ¶ Item mulla wordt aldus ghemaect.
 Reemt. viij. deelen water/en dat vierde
 deel honichs en menghet hier onderē die
 kleine walwortele metten bladerē/ ende
 met die wortelē. En andere cruyden maē
 dat dit boet dij onderwijst. Ende doet dese
 drie te hope/ en laesse met malkanderē
 stedē. Dese dranc is seer goet der longē
 ne en der leuere. ¶ Van deser wortele ge
 droncken met wijn stelpet den vrouwen
 harē tijt of stondē. ¶ Dese wortele geknot
 wet beneemt den dorst.

Bidder sporen

Ca. xcvi

Consolida regalis latine.

Die meelsterē leggē d; dese bloemē
heet en droge vā haerō nature; ij.
En datse vele duuchdē in haer hebbē De
bloemē te poiuerē gestortē en daer ond ge
mēgt v; olwattere; dir diēt dē ogē wel daer
ō gestrekē. En beneēt die rooth; der ogē.
En dē genē die desen bloemē alle dage aē
lieven comē geē pinē in ijn ogē. En iō
nigedoē dese bloemē in eē bukhē en hāgē
te bouē de dore d; stouē of camerē d; se daer
aē gesē mogē Dese bloemē heeft scā Ort
lia sonderlinge in eeren gehad

Bornwortele

Ca. xcviij

Cardo benedictus latine Erigion siue
Erigiron vel sedum vel Senetion grece
Rhosam vel Anchandida Arabice

Odo benedict; spreect; d; dies cruics
nature is open doende die v; slopte ledē; en
doerd; ingende int lijf En wel doen orine
makē Hera. indē ca. Sedū. i. Cardo be
nedictus spreect; dat dit cruyt op d;re dij
ken en in die veldē walcht. En dat dicke
en verte en groue bladerē heeft. En dese
bladerē; ijn cour vā naturē. Vā desen
bladeren een salue gemaect En daer on
dere gemengt soeten wjn; en op dat ghe
swollen gemachte gelept; v; d; rijst die swel
linge daer of Item dit heelt oec des ghe
lyche alle die gebreke van achterē.

Ringel bloemē oft caphēs cruyt
Capittel. xcviij.

Caput monachi siue Caparus latine.
Kynolbathon gre. Hapar Ara.

Iden boeccirca indās staet gestre
uē; d; dit cruyt heet en droge is indē
ij. graet. Die schellē ofre scorsse; wortele/
bladerē en bloemē vā desen cruide diēnē
d; medicinē. Die schellē vā raphēs cruyde
salmē vergaderē int begifsel vandē mepe

En dā salmēse op haagē en droge makē
 en dā duerē dese. v. iarē goet. Maer die
 bloemē sullē v̄gadr wordē alse noch ge-
 knopt sijn/ wāt alse haer wt bredē so en
 sijnse n; weert. Dese bloemē salmē indē
 arjn leggē en soucēse wel En dā duerē si
 wel. ij. iarē ¶ Dese bloemē v̄starchen die
 mage/ en makē luste etē ¶ Dese bloemē
 v̄terē die quade v̄nchrichedē inder mage
 En die v̄coude mage maecte warm Die
 scellē of schorssen doordringē en v̄terē oec
 de quade v̄nchrichedē. ¶ Die scellē in wi-
 ne gesodē en gedr̄schē sijn seer goet dē le-
 uer lichtigē. ¶ Dat poluer vā dese schor-
 sen oft scellē mettē sape vā v̄ckellade v̄-
 mēgt En dit onō wijn in; wat oliē get aē
 en gesodē tot d; dicke wort en daer na in-
 ne wat wasche gedaē en eē salue daer af
 gemaect Dese salue is goet vā buren ge-
 streken aē die milte tegē dpe gebrekē der
 milte En des gelikē oec teghē v̄coude ma-
 gē. ¶ Dat sap vā dese bladerē in die oore
 ghelatē/ doot die wormē daer inne ¶ Au-
 tenna spreect dat dese schorssen gepolueri
 seert die quade bladerē heilē/ daer op ge-
 droit ¶ Jē tegē die lamht der ledenen is
 goet eē clisterie/ dpe vandē sape en vandē
 wortele dees cruits gemaect wort.

Honstonghen Ca. xcix.

Cinoglossa grece/ Lingua canis la.

Die meesteren leggē dat dit crupt
 der weechbreede ghelijck is. An-
 ders dan dees cruits bladeren meer een
 der honstonghe ghelijck sijn Dit cruit is
 cout ende droghe inden berden graet En
 de men belighet tot die sweeringhen in-
 den mont Ende tot ander quade hitte
 bladeren waer dat se aent lijf sijn.

¶ Honstonghe in watere gheloden ende
 dan daer mede ghebaedet/ beneemt den
 menschen dpe gheelicheit.

¶ Neemt dit crupt ende dat hert van een
 nen ionghen honde/ en oeck dpe matryt
 daer af. Ende legghet dese waer dat ghij
 wilt daer sullē v̄gaderen alle dpe hondē
 die daer ontrent sijn Ende als men dit leit
 onder den grooten theen/ soe swijgen die
 honden van bassen/ ende anders niet en
 v̄bindt ghij dit aen den hals van eenē hōt
 soe sal hij hem soe langhe ende dic witen
 ommeworpen/ tot dat hij ter aerden val-
 let ofte hij door ware. Albertus de vircu-
 ribus herbarum.

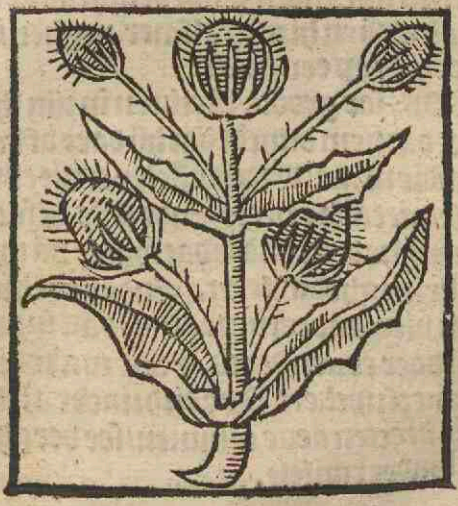
Folio

**Kuitenboom of queappelboom
quepeerboom Ca. C.
Citonia latine Cula Arabice.**

Avicenna in sinen tweeden boeck
inden capittele citonia spreekt/
dat dese vruchten conr zijn inden eersten
graet/ende droghe int beginsel vanden
tweedē graet. En dat hare natuere is v
rarchen en cractigen. Ende si wordē dic
wilen in medicinē gebesicht. Dat sape
van queappelen oft queperen is goet dē
ghenen dic eenen corten adem hebben.
Ende het beneemt dat bloetspuwen.
Die keernen van queappelen int wa
ter ghelept ende dit water in der kele ge
gorghelt beneemt Squinancia/dat is ee
lweringhe inder kelen. Dat water vā
den keernen inden mont ghehouden be
nemen den dorst Ende heelet die gewon
de tonge ende vercoele die hittige mage
Dit watere beneemt oec dat opworpe
der maghen en die brakinghe Ende het
verstarct die maghe ende maket een goe
de digestie Een electuariū van queap
pelen gemaect starct alle die leden d mē
schen En beneemt die onnatuerlike hit
te Platearius eenen drant van queap
pelen ghemaect Ende desen des auonts
ghedroncken brengt lust te etene. En be
neemt die dronckenheit Gabby Prop
tes spreect dat die vrouwe ope bevrucht
is die queappelen gebraden eet/dat kind
vrolich maect/maer die vrouwe comt ar
bepdelijc totter geboorte Plinius/ que
appelen gebraden geten na die spise ofte
nae die maeltijt/maken een vrolic bloet/
ende verstarcken dat herte Serapio
spreect/dat queappel sap goet is ghebe
sicht totter maghe. Ende dat wel doet ori
ne makē Die queappelen zijn alcht be
cere gebraden oft gemengt met anderen

rlvi.

dinghen/dan rau gheten. Queappelē
ghenomen benemen die brakinghe van
bouen wt Ende dat opwerpen der magē
Ende dien dese ghebueren/sal queappelē
len braden ende eten die met honich.
Item die vuchricheit vanden keernen
met supchere genomen ende inder kelen
oft inden mont ghehouden heilen die ver
wonde kele Ende benemen die scarpheit
der tongē. En makē den mont vuchrich.
Item in alle crancheden machmen be
sighen dese vrucht. Ende oec die Electua
rien hier af ghemaect/want si benemen
alle onnatuerlijke hitte/ende maken dē
menschē een versch bloet. Ende vstar
cken dat herte ende alle die leden
Item in die crancheit der darmen Co
lica ghenaemt/en salmen queappelen
of citonia niet besighen/want si stoppen
de zijn. Oec en zijn die citonia niet goet
ghenomen in die crancheden der corten
ofte febres/allmen camerganch beghe
rende is Item queappelen op die won
den gheleit/die met feninighe instrumēt
ghemaect zijn/trecken dat feninijn daer
wt Ende dan machmen die wondē voert
cureren. Ende dit is goet ende sekere.

¶ Cardolatine.

Dinius bescryft ons indencapittele cardo/dat ope kaerden tweeder hande zyn/die eene saeft ope ander stekede. Ende dese zyn bepde heete van haer dernaeture. Maer haer hitte is saeft ende vergaet haestelick/wantse vander eerde comt/wantdit cruyt wascht vanden sweete der aerde. Ende dat sweet is wat scarp ghelijc dat sweet der mensche scarp is Ende aldus maect dat aertrijck die distilen stekede en clybberachtich van haren sweet ¶ Die distilen zyn som saeft ende som stekende Ende gheen vā bedese crupden en zyn bequaeme om te etene/wantden ghenendiese eeten maken si haer bloet cranck ende dunne En si brenghen die menschen onreine vuchricheden/daer die menschen machreloes ende oncrachtich af worden.

¶ Die distilen diemen noemt haechdistilen/hebben wat coelken in haer Ende dz water hier af ghedistileert/is seere proficelijc den ghenen die grote steecten hebben in hare siden Endedelghelijcke oeck die hoernen hier af allmer negheninne neemt op een mael.

¶ Ope soe groote steecten in zyn lijf heuet dat hem dunckt dat hy daer af steruen sal/die neme weechdistilen cruyt endela uie/niet alsoe veele Ende store dese ende menghe daer onder dat water vā weech distilen ghedistileert. Ende siede hier af dat vierdendeel inne Ende dan supnere dit doer eenen doeck. Ende make dit soe temer supchere Ope dit drinckt als hem die steecten aene commen/soe verghaen si sonder twifele.

Wie langhere wie lieure oft gmandre

Capit. C. ii.

¶ Camephiteos vel Camepitis grece. Thamecheos Arab. Quercula minor la

S Erapio inden boec aggregatoen indencapittele Campitis. i. quercula minor spreect dat dit cruyt he wijd op dat eererijcke wt bryeder En dit cruyt sal verghadert worden metten sade in somere/als rijp is. ¶ Salienus spreect dat dit cruyt heet is indē tweeden graet en droge inden derden graet ¶ Dit cruyt dient seer wel tot quade bladeren en swellingen En den geswollen borsten die eere in haer hebben als die cruyt metten sade geloden daer op ghelept wordt gheleert een plaetere ¶ Platearius dit cruyt ghestoten. En die groese dan wt gedruet en die gemengt met Cassia fidula Ende hier af genomen sesse dragmen brenghen saeftelijc camer ganck En drijt wt den menschen die melancolie dats die eertachtighe vuchrichheit ¶ Die wortel vā desen cruide is goet den geelsuchtigen lypden seuen daghen achter malcanderen daer af gedroncken. ¶ Dit cruyt in wijn ghesloden en met honich gemengt/brenghet vrouwen hare menstrua alse die in ne

Folio

**Gheele violetten
Capittel Cv**

Chepri Arabice et grece

Serapio indē ca. chepri spreect/ dz die
scruut menigerlep gedaet ofc faetsoē
in hē heeft/ en sondlinge aen die bloemē/
want dat eene heeft wite bloemē/ dat att
der geele bloemē/ en dat derde heeft bloe-
mē die citrin vā verwē sijn. Dat citrine
bloemē heeft is dat beste En dese bloemē
sijn betere in medicinē gebelicht/ dan die
andere. Dese bloemē gelijcken den vio-
letten aen haer verwe en aen haer wies-
sen. Maer die violetten riecken wel des
daechs en des nachts. Maer sommige van
dese violetten rupcken alleene wel des
nachts/ en niet des daechs. Dese gheeld
violetten duecht is Vitrighen en droghe
maken en subtiltere. Ende dese bloemē
besichtmen in die medicinen/ en nper dat
cruit of die wortele. Dese bloemē in wa-
ter ghesoden en dat ghedronckē drijft wt
Secundinā/ dat is die andere gheboorte
en oer dat doot hint of die dode gheboorte
Dit cruit ghestoren/ en dat saphier aff
in die oegē gelaten beneēt die quade vlec-
ken daer wt. Van desen bloemē en sul-
len niet drinckē die vrouwen die met kin-

xlviij

de bevrucht gaen/ wāt die kinderen ont-
fanghen daer af gebreken. En die vrou-
wen getrigen daer af hare vruchtichede
ofc menstrua: then ware dat dit gheschie-
den soude/ dan als die vrucht in des moe-
ders lijf doot ware. Ofc als die vrouwe
comen ware tot on die tijt der gheboerte
ofc der baringen. En als ope vrouwē dā
in groten arbeide sijn/ soe moghen si wel
drincken vā desen bloemē/ op dat se god
des te eer verlosse. Dat saet van desen
crupde met honich vmengt is goet tegē
die bladeren aen den mont die accole ge-
naemt worden. Olie van desen crupde
met lijnsaetolpe vermenghet sult die pu-
ntheit der milte. Ende maecht die harde
milte weect **Hec Serapio**

**Herts ghespan
Capittel Cvi**

Cordiaca laterelatinē

Die meesterē leggen dat dpt crup
heet en droge is indē derde graet.
Spalcorides spreect dz cordiaca in haer
cracht heeft/ re reinigen ende weckē dat
lichaem van binne. En dit cruit wort ge-
belicht in die medicinen. Dit cruit met
roomsche koolē en geten bringet der ma-
ge een vsaestinge. En doet wel vertere
k y

Platearius spreekt; dit cruit ghestotē
 En dat sap daer af ghenut beneēt die pi
 ne des hertē En maect den mensche goet
 bloet Dit cruit is goet teghē die beuin
 ge des hertē als ghestotē wort en als sap
 hier af met suichere bereit wort en nuch
 teren ingenomē wort Dit cruit met zj
 der wortele gestotē en also op die borst ge
 leit benemer die bangicheit des hertē En
 aldus genomē ruimt die borst Die ge
 quelt is vande crampe die sal dit cruit in
 nemē met honich watere dat mulsa ghe
 naēt is so ghenest hi wat mulsa is staet
 ghescreuen int capittelle consolida maior
 Dit cruit gestoten en opt lidt geleit dat
 vanden crampe gheswollen is verdrift
 den cramp daer wt Plaac spreekt; dat
 dit cruit seer goet is den lammen leden al
 se daer mede ghewasschen wordt. Dit
 cruit gelijct in zjnd nature der nachtsca
 de in allen duechden. Maer nachtschade
 en gelijct also desen crude n; want nacht
 scade heeft in haer meer duechde dan dit
 cruit En die meesteren leggen als mē dit
 cruyt niet ghecrigen en can dat mē in die
 plaetse nemē sal nachtschade cruit.

Costus

Ca. C. vij.

Costus latine et grece. Hostia Arabice.

Serapio indē boec Aggregatois
 capitulo Hostia i. costus spreekt; dat
 dit een wortele is die vriederhande is En
 dat die eene wten lande vā Arabiē comt
 En dese is wit/ en licht. En heeft in haer
 eenē goeden roet Die andere comt wt Ju
 dien En dese is swart En die derde comt
 wten lande vā Syria En dese heeft een
 verwe gelijc buchsboomē hout Die beste
 onder dese drie is die wten lande vā Ara
 bien comt en daer na die wt Spriē comt.
 Serapio spreekt; dat dese wortel in ve
 le manirē geualicht wort metter wortel
 die Enula campana of Mantrwortele ge
 naēt is die onder dese gemengt wort alle
 vā dierē coope is Auicenna spreekt dat
 dese wortele heet is indē derden graet en
 droge indē tweedē graet Die meesterē
 bescriuen ons; dese wortel costi wt ara
 bien comt sonderlinge ghebesicht wordē
 in die medecinē En dese zjn die beste die
 haer niet en latē polueriserē alle gebes
 get worden En dese dueren .x. iaren ont
 uerteert in hare nature. Dioscoriden
 Costus te poluer gestotē en m; boomolte
 gemengt beneēt die vierdagelicse sebreē
 of quartanas als dat lichaem hier mede
 gelmeert wort Dit is oec goet also ghe
 nomē dē genen die die gicht in die voeten
 hebben of andersins int lijf alle daer me
 de gesalft worden. Wāt het trect wtē die
 vuchtich; vanden gronde en vwarmt de
 ledē Dese wortele met wijn ingenomē
 drijft wt dē liue die breede wormē Pla
 rearius dese wortele beneēt dpe vlekken
 vā den aensichtē alle daer mede ghesme
 ret wordē Alui. spreekt dat costi alle de le
 dē des lichaēs goet zjn die vertoudt; zjn
 Ende dat men se daer toe besighen mach
 Dese wortele in wijn ghelept/ en daer
 dan af ghenut ende ghedroncken vmeert
 dert den lust en begeerte tot oncupshet.

Folio

Dese wortele is goet v̄ vrouw̄ moedere
matrijgenaet daer mede gebadet/ of vā
ond opwaerts geroocht. en oec alse met
wijn ingenomē wort. **¶** Oli. dat dese wor-
tele seer goet is gelodē m̄; gebrandē wij
En als die lāme ledē daer mede bestrekē
wordē/wār si doerdrinct die lāheit/en ver-
warmt die gichtighe en lāme ledē.

Virten sponken Ca. Cviij

¶ Ceruivolitus latine

De meesterē seggen dat hirtē spon-
gien coudt; sijn vā natuerē. En dz
siden menschē schadelijc; sijn geten en oec
den visschē **¶** Hirtē spōsie geknout ende
gestrekē daer die coppe spinnē ghesteken
hebbē helpt seere **¶** Hirtē spōsie ghelept
opeen hirtich gebreck oft schade aent lijf
welcher ley die scade is/ trect daer wt gro-
te hitte **¶** Die vrouwe die bevrucht is oft
met eenē kinde gaet en hirtē sponlic eet
de wort des kints quite m̄; perikel haers
leuēs. **¶** Waer vemant moede op eenen
wech/ die sal hirtē spōgie etē. Ende hi sal
daer af wed̄ cloeck wordē ō tegane hirtē
spongie nuchterē ghetē benemē die done-
kerheit der oogē **¶** Hirtē spōsie geknout
en op die geswillē geleit of gestrekē bene-
met die swellingē daer wt **¶** Die vrouwe

xliv

die in swarē arbeide is vā eenē kinde te
barene/ die neme vā hirtē sponlic so gro-
te als eē ertwete/ en knouwe dz half deel
daer af/ en bestrike harē nauēle mettē an-
derē haluē deele/ so sal si dat kint lichelijc
hē getrigē sond̄ grote arbeit **¶** Hier is te
weren dat elke vrouwe die bevrucht is
hier af niet ete/ noch haer daer mede niet
en bestrike/ then ware indē rechtr̄ tijt de-
geboertē/wārse ands groote schade daer
af getrigē soude **¶** Daer die hirtē oft her-
tē bi malcanderē comē en malcanderē be-
springē/ dat latē si haer saet vallē. en daer
af wāsch dit cruit. En het is gelijc eē spō-
ue. En het heeft een wortele.

Bloetwortele Ca. Cix

¶ Crispula Ara. et gre. Herba cācri lat.

De meesterē seg. dz dit cruit eē vierē
ge nature i hē heeft; en cleine coel-
te heeft **¶** Welcke mēste dodelike vuchrichz
aē gecomē is/ in welke plaetse des licha-
mes het si. En sond̄linge tegē dye pinē in
die voerē of dz; fleder tijt. Dese sullē bloet
wortel cruit alcht̄ eten/ wār het v̄drift die
mēste sulchē vuchrichz **¶** Dit cruit in wij
gelodē en gedrōkē beneft de quartēnsce
febres allmē dit drinct eer die febres aē co-
mē en dit sal gesciedē. v. malē achter mal
k ij

radere eer die febres aē come Die seere
gichrich is in zij hfdie sal dit cruit in wij
belige/so sal hi bare getrige Die die hete
febres in ū image heeft sal dit cruit in wij
snide of steruē en drinckē dien wijn alsoe
warm dich helpt sond rwisele Dit cruit
woert gebruiet in die salue die Marciatō
genaet is en dese salue is oet goet voer al
le voernoeede crancheden,

Wolcruit

Ca. C. r.

Candela sine taurus barbatus la.
Ie meesterē als Paulus en Pla
reari? leggē dat dit cruyt cout en
droge is vā natuerē en goet d; gecoert is
m; andetruide i portagie of moesch of in
vleesch wāt het beneet dā alle crāthedē d
herte Doer die heesh; d kele of d sēme
en voer die volh; d boest sēct wolcruit vē
kele/en califfhout/etes euē vele En siedt
dese i water of in goedē wij En reinicht
dese daer na doer eenē doer/en maect dit
soet met suickere En drinck hier af Het
ruimt die boest en vdrift de heesh; Dic
cruit gestotē of te poluere vbrāt en in die
wondē ghestroptect d; vuil vleesch daer
wt Dit cruit gelijc aē zind natuerē d lā
ger hoelt wortele of osterlucie En sondlin
ghe d; poluere hier af Dees cruits sap

m; Piretrū vmege gheneest dē tās swer
als dē mont daer mede ghewassche wort
Dees cruits bladerē m; a; h; n vmen gh
heilen die vbrande leden daer op ghelept
Des cruits blomen met weechbrēede
of met wegebredes saet ghesodē; geneest
die spenē of Emorroidas en dē loop daer
af/alsoe daer opgheleit worden.

Cipresse

Ca. C. xi

Cipressus arabice grece. et latine
S Erapio indē boec Aggr. spreect
d; die bladerē vā cipresse die schou
len en die notē daer af gebelicht worden
indie medecinē Muisen spreect dat den
cipresse heet is indē derde graet/en droge
indē tweede graet Die notē zjn Mar
re in hare cracht dā de bladerē Die bla
derē vā cipresse in a; h; n ghesodē en op de
wondē geleit etē dat vuil vleesch daer wt
en reinigē die wondē Dit also gedronckē
beneet Diuria; dats die droppel en cout
de pisse Itē die notē vā cipresse sal men
noten alle versch zjn/en doense in wijn.
Desen wijn also gedronckē beneet dat
roet ademē of Astma en dat bloet spuwen
Die notē gestotē m; vighē en daer wt
gemaect eē deech Dit beneet den wolf en
Polipū dats een vleesch dat in die nosen

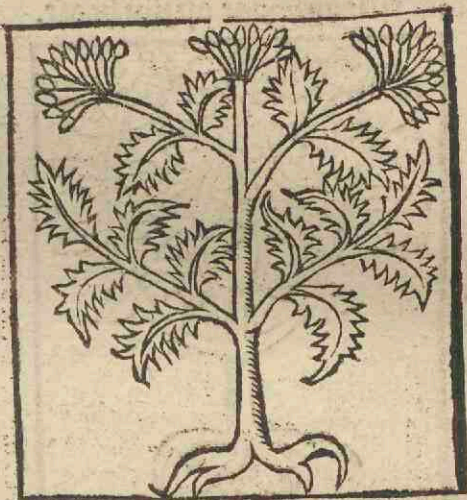
Cimimum latine et grece.

Iden boec genaemt Pandecta be
scriue ons die meesteren vā men-
gerhande comijn Mer hier wort os alle
ne bescreuē vandē comijn/dat gemeentlic
in die dypische landē gebelicht wort. En
desen is heet en droge indē iij. graet.

Indē boec circa instās staet gescreuen/
dat dit een truyt is/dat vol saets wascht.
En dat niet gehualscht en wort om zyn
menichte wille. Dit laet dat comijn ghe-
naemt is/duert vñ faer in zyn natuere

Opasco.comijn in spise getē en daer af
gedronckē starct die v̄douwinghe in dpe
mage **D**it laet in wijn ghesodē/en daer
ond gemēgt fenigriet beneemt die smer-
ten v̄ darmē en brengt windē. **C**omijn
gestotē en mette witte vā eperē gemēgt
en op rode ogen geleit/beneēt dpe roothtz
daer wt. **C**omijn met wijn en met dro-
ge vige gelodē/beneēt de oude quade hoe-
sten/allt albus gedrōckē wort. **C**omijn
indē mont gehoudē en wel geknout. En
hier af dē adē in die ogē geblasen maect
die ogē claer en suuere **W**aer pemat zj
bloet geronnē in lichaē vā slagē oft van
vallē/hoe dat anders ware/die neme dat
poluere vā comijn w/en mēge dz m̄z wasch
hi een vier/en legge dit also op dat geron-
nen bloet/het doet dat geronnē bloet scēi-
den sond twifele **W**elck mēsche veel co-
mijns eet die gecrycht een quade verwe-
Die die suuvingē of snotteringē oft ca-
tarrē in hoofte heeft die vā coudē getomē
zjn dpe neme comijn gepoluieriseert en
bakelere/elco eue vele En doe dese in een
sacklūe/en legge dat sacklūe op zjn hoofte
so geneet hi sonder twifele **C**omijn in
wijn gelodē en warm op tē nauēle geleit
beneēt **S**crāguriā et **D**issuriā/dat is die
coudē pisse en droppelpisse en andere ve-
le gebreke v̄ blasen **M**ucēna leet/dac co

mijn wine brēgt/die **V**etostates genaēt
wordē. En dar die quade vuchtlchepdē in
die menschen neemt en v̄teert **C**omijn
met watere gelodē/en dat aenlicht hier
mede ghewalchtē/wort hier afschoon en
claer. Mer dit sal seidē geschiedē en n̄et
uele. **C**omijn gestotē en met azijn ghe-
mengt en voer dē noese gehoudē en daer
aen gerokē beneemt den loop des bloets
w̄tē noese **C**omijn met azijn en watere
gemēgt en gedrōckē beneēt dz kichē en dz
coet ademē. **C**omijn genomē beneēt dat
bloetspuwē/v̄drift de swellige des buics

Wit comijn oft carui **Exb**

Carui latine. **K**arunacari grece.
Ollie. indē ca. carui spreect/dat wie
comijn oft carui eenē scarpē roeck
in hē heeft. En dat in zjn dūecht getem-
pert is. En dat heet en droge is inden dee-
dē graet **I**te carui drift die vuchtlchep-
dē wt/die binne in die leden zjn **S**era.
indē boec 28g. spreect/dat carui grouere
en starchere is vā sādē dā dat comijn En
dat carui dē comijn gelijct in sine cracht
en duechdē **C**arui drift die wormē w̄tē
bupt/en starct die mage **C**alis leet/dat
carui dē herte wel betomē/en dz die roec-
kē beneēt die vād magē in hoofte elimine

Indē boeck circa infans bescriuē ons
 die meesteren dat dit cruit en d; saet hier
 af beide carui geheetē wordē En het wal
 schet in dese landē En in ceciliē wascht in
 grote menichre. **W**itē comijn of carui
 machmē behoudē. v. iaer in zjn nature.
Die saet wort ghebesicht in die medici
 nē En dit saet gedronckē is seer goet **D**it
 sentericis dat is den genē dpe den roden
 loop indē buyc hebbē En het slopt die be
 hēdelic. **D**it saet ghetē sterct die mage
 En doet wel verteren. **D**pe een bloet
 hooftheeft sal witten comijn liedē in een
 sack saē en legghē dat op zjn hoofte.

Citrū eenen boō also ghenoeemt
Capittel. C. xvi

Cicum larvae Cicum grece
Serapio indē boec Aggre. citrū spre
 ket dat cicum cout en droge makē
 de is indē tweedē graet En dat saet hier
 af bittere. **C**irus is eenē boō also ghe
 naemt En zjn vrucht wort genaemt ci
 trū Dese vrucht heeft in haer drierhā
 de wesen Ten eersten dat binnēste vandē
 vrucht is suer gelijc a zjn En dit is coude
 vā natuerē Ten tweedē d; middel vā dese
 vrucht dat tusscē dat merch en die scel
 lē is is warm en vuchtrich vā natueren.

En ten derden dpe scellē vā deser vrucht
 zjns vā natuerē warm en droghe makēde
 En dese wordē ghebesicht in die medicinē
Serapio spreect d; die scellē m; water
 ghelodē eenē welrukēde mont makē als
 dē mont daer mede gewasscē wort **A**ls
 dese scellē in linē oft in wollē lakē of doec
 geleit wordē so en getrigē dielakenē ge
 scadē vā mottē oft madē oft van andere
 wormē **M**ucēna/dē roet oft locht vā de
 se scellen/benemē dē stanch d; camerē en d
 locht daerse liggē **A**bbi mopsespre
 ket dat dpe schellē citri goet zjn voor alle
 gebrekē d; magē int lhf. **D**ese scellē dē
 uē wt die darmē die slimcheden. **M**ucē
 roys indē capittrele citrū spreect dat dese
 scellē seer profitelijc zjn d; mage en d; leue
 re als d; poluere daer af m; wijn gedro
 hē wort. **D**; march vā deser vrucht heilt
 die ogesonde ledē. **H**ier voor machmē
 nemē eē salue die vngētū citrinū genaēt
 wort Dese salue gestrekē daer de hūit vā
 dē liue af gegaē is all vā gaē of arbepdē
 oft vā ioeckē **D**; hept dese salue En d; is
 goet en dient tot alle hitrige gestwellē ge
 lijc die witte salue **V**nguētū citrinū
 gelmeert benedē ond dat aensicht bene
 met die melaetshypt oft laserie daer wt.

Cubeben**Folio
Capit. Crviiij****C**ubele latine Sorongp Arabice

Serapio capitulo Cubebe beschryft ons dat cubebe saet is dat ouer d'zee wascht op eenē boom/die scharpe bladeren heeft die spitsich; zijn ghelijc die glanmen ofte die lanzen. Ende zijn vrucht is ront ende breetachtich Ende dese waschte tusschen die bladerē. Ende alse rijp is so wort set oot van verwen **P**linius indē capittel Cubebe beschryft ons dat die Cubeben tweederhande; zijn/die eene dome rick aft tam/ende die ande wilt. Ende hi seet dat dese vrucht op eenen boom in In die wascht **D**ie wilde cubebē zijn clepdere dan die tamme. Ende si hebben eenen scarpē roec ghelijc die peper hozenē Mer die tamme; zijn betere in die medicinen ghebesicht dan die wilde. Ende dese zijn in heetheit ende in droecheit ghetemert. **S**erapio spreekt/ van desen sader ghedroncken doet wel orine maken. En vorderc die vrouwen aen haren tijt ofte menstruum. Ende breec den steen inder blase. **C**ubebe dic wijlen gheten beneemen die gheelsucht

Serapio spreekt dat die cubeben inder cracht der valeriane ghelijcken

Meester Paulus inden capittelle Cubebe spreekt dat se goet zijn tot die catarrē int hooft die van coude gecomen zijn. En dat se dat hooft starcken.

Een loot cubeben ghepolueriseert en dat inghenomen met watere van Serargie Sorago ghenaeemt/ is goet tegē dat swimelen ende teghen dpe onmacht Sincopis ghenaeemt.

Cubeben met rosemarijn in wijn gheloden. Ende hier af ghedroncken is seere goet teghen sinte valentijns suchte

liij

Cardamomum Cap. Crviiij**C**ardamomū latine et grece Corolla

Iden boec circa instans beschriuet ons die meesterē/ dat cardamomū heet en droge is indē derde graet. En dit is een vrucht vā eenē boome die in babiloniē wascht. Dese boom brenghet zijn vrucht voort indē mepe En dā zijn hoeren ghelijck wijnrupte. Ende dese hoeren hebbē clepne dunne schellekēs/ daer dat saet oft dese vrucht inne beflorē is En dit saet cardamomū is tweederhāde/ dat een tam en dat andere wilt. Oft dat een groot en dat andere clepne. En dat tāmē en dat grote saet is d; beste. En het ruptc betere dan dat wilt. Ende dit tam saet is root van verwē ende is scarp indē mont met eender clepnō soeticheit. **D**at wile cardamomū en is soe goet niet/ en het is clepdere en en ruptc niet so wel. En heuet so grote cracht niet als dat tamme **D**at tam cardamomū wort in dpe medicinē ghesicht En allmē dit besigen wile/ sal mē die steenkēs daer wt lesen/ ende die scelle daer af doen **C**ardamomum duert x. iaer onuerteeert in; zijn natuere **D**ie meesterē segghē/ dat cardamomū goet is Sincopisancibus/ dars den genē

die dicwile onmachtich; hebbē aen haer
 hert en daer af swimelē ¶ Dit cardamo
 mū is sondlinge goet Vertiginos; dats
 dē genē die dicwile ombrapingē hebbē in
 thoof; alle hier af drinckē oft dat poluer
 hier af nemē in eē sop of brodie wācher ū
 sterct aldus dpe mage en maect eē goede
 digestie ¶ Cardamomū ghepolueriseert
 en daer onō gemēngt lignū aloes en ma
 sixelco euē vele; en dit gedrōckē met goe
 dē wj beneēde opworpinge ū mage en
 die brakinge vā bouē wt ¶ Door d; beuē
 des herte; drinct eē dragma des poluers
 in wjn of in eē and soephē het helpt sond
 twifele ¶ Cardamomū met anjō in wi
 ne gedronckē brengt lust terene. ¶ Itē in
 alle cranchede vā binnē den lichame die
 vā coude gecomē; zju machmē cardamo
 mū belighē Want het dient seer daer toe
 En sonderlinge den vrouwen.

Kampffere Ca. C. xix.

¶ Camphora grece et latine
Indē boec circa instans beschriuet oō
 die meester; dat Camphora cout en
 droge is indē derdē graet En hi seet d; cā
 phora dat sap vā eenē crude is; dat oec cā
 phora genoēt is En dit houdē diastorides
 en andē meesterē oec. ¶ Mer sommighe

leggē dat cāphora een gōme is vā eenen
 grote boome daer die leupardē onō liggē
 in die scapē tegē die heeth; d'onnē. ¶ En
 die bladerē vā desen boome gelikē dē cāp
 fer crude; mer cāphora ruict bat en stat
 here dā cāpffer cruu ¶ Dese bladerē wor
 dē vā gadrint einde vādē meie En dā wor
 dē se ghesotē En dā wort dat sap daer wt
 geperst En dat wort indē sonne gedroecht
 En dā wordet cāphora genaēt En die cā
 phere is die beste die daer reyn en wir is
 Mer die root is ghelijc sofferaen en is m
 goet ¶ Die meesterē legghē dat cāpffere
 in vele manierē geualcht wort mer son
 dlingen; oegestē en vnis wāt dese wor
 dē onō dē cāpffere vūmēgt En dā gelijcē si
 dē cāpffere en gecrigē dē roet vādē cāpffe
 re Mer dit onō seic machmē ald? bekem
 nē wāt als cāpffere m; oegestē en vnis
 ghemēgt wort so is dē cāpffer hare en die
 ke en quaet te breekē Mer hi laet hē smē
 rē mer rechtē cāffere; laet hē lichtelic wā
 uē rustē die vingerē en m; hart ¶ Itē mē
 sal dē cāpffere seer wel bewarē in eē vat
 vā eenē marmosteene En daer sal mē in
 doē lūsaet of and saet o daer op te terē en
 desen cāpffere machmē behoudē. xl. iaer
 in zju duecht ¶ Sera. sprekt d; cāpffer al
 leene gerokē of m; ros watere of m; sādē
 lē vūmēgt de oncupse lust afneēt ¶ Itē vā
 cāpffere wort eenē dranc ald? ghemaeet
 Reēt to mēri le en natter wortele of ser
 pērine elcō eē half loot; canel; galigafēn
 gariofelnagelē; elcō eē half dragma. En
 hoet dese tot kleinē poluere en siedse met
 goedē oudē wj daer na reynicht dē af en
 boet in desen wj vā cāpffer een dragma
 En mēgt dē cāpffer onō desen dranc. En
 drinct hier af des morgēs en des auonts
 Dit beneēt fluxū distentericū; dats dē pū
 nelikē loop; indē buic mer bloede En alle
 lopen der vrouwē ghelijc menstruum.

En oec der manne welcke die wesen mo-
gen/gelijc de loop d'ugulde adere/die flux
us emorropdalis genaet is. **C**ampffer
vā bure bedreke doet flapē/en beneet die
cranchede/die vā hite gecome zyn. Dye
vele capffers inne neet die vconde zyn nie-
te en zyn blase. **M**eeſter Pſaac ſpreect
dat capffer goet is gebelicht de hittighen
menſche/alſte gemēgt wort met rooſwa-
tere/wat ſi ſarct die ſinne en alle dye ledē
des lichaems. En onde alle die medicinē
die geordineert wordē om die lope d'men-
ſchen te ſtoppene/stopt capffer ſonlinge
Muicenna ſpreect/wie capffere dicwilē
binne neet die geericht haestelijc gr̄hs of
grau hapy/en wort gemeēſt/cael/want
capffere vcout te leer die natuere. **D**ye
dicwilē de hoofdweer heeft vā hite/die
ſal capffer beſigen/want het geneekter
ſont die hittige pijnē int hoofd

Kerlboom Ca. Cr.

Cerasus sine cerasum latine.

Cerale arabice Cerasa grece.

In de boec Ag. indē c. cerasa beſcrijft
ons die meere/di desen boē en die
vruchtē genaet wordē granū regū. **M**e
ſal wetē dat cerasus de boom is daer dye
kerſen aen waſſē/en cerasum de vrucht

En ſomige vā dese vruchten zyn ſuer en
ſomige ſoet/ſomigeroot/ſomighelwart
Dera. ſeen d; die ſoete kerſen haestelijc
in die mage vteert wordē En darsē d' ma-
ge nochtās n; goet en zyn. Ende d; ſuere
crikē d' mage appetijt en lutt toe b; enge
en dē vuerſchē. **D**ie kernē d' kerſen zyn
goet dē genē die ſteenachtich zyn. **D**iaſ.
indē ca. cerasus ſpreect d; ſomige kerſen
den buych ſtoppen; ende ſonderlinge die
ſeer ſuyz zyn. Ende ſomighe kerſen dye
zyn te leer ſoet/en dese machmē beſighen
tot een ſpiſe en tot noordeuſt des lichaēs.
Vā kerſen wort een rofoerijf gemact.
Dyaceraſeon genaet/darmē eē gheheel
ſaer lanc beſigē mach En dit wort aldus
gemact **R**ect ſuere kerſen alſo vele als
ghi wilt/en legſe te weihe in honich en in
ſuichere/ſamē gemēgt riij. dagē lāc. En
daer na doer die kerſen daer wt/en ſiet ce-
nen dranc **J**ulepghenaemt/met ſyope
van roſen en vā violetten en van califf
hout. En dā doet voert daer inne na dinē
wille/caneel nagelē/miſcaet netē en bloe-
mē/en mengt dese ond malcanderē met
goedē wijn/en laet ſe weder alſo ſaē riij.
dagen lanc. En daer nae laet die kerſen
droghe wordē ind' ſonne. En dese kerſen
machmē droge of nat ter caſelē dragē

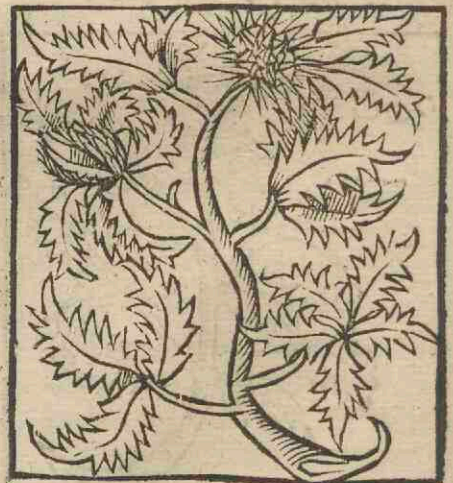

Sofferaen Ca. C. xxi.

Crocus latine et grece Japhorā. Ara.

Serapio indē boeck Aggregatoris Scapitulo iaphorā. i. croc? bescrijft ons oat den bestē sofferaē is die versch en nieu is/ en die een scone verwe heeft also dat de haerhēs daer af wit; zjn met eenē rootheit v̄mengt. En die hē niet lichtelijc en laet brekē. En die handē root v̄wer als hi tusschē die vingerē gewiewē wort. En die eenē goedē roec met eender scarpheit heeft en dic is geleit vandē sofferaen vā orientē. **S**alienus bescrijft ons; d; sofferaē heet is indē tweedē graet en droghe indē eerstē graet. **S**offeraē duert. v. iare in eenē lederē sac ouerteert in zjn nature. **D**aer is tweederhande sofferaen. **D**e eenē wort genaēt **C**artamus oft crocus orientis. En dic is wildē sofferaē ope in veldē en in grachtē wascht. En desen wort gebelicht tot vele saeckē vā buiten aent lichaē. En oec om daer mede te veruene. **D**en anderen sofferaen wort ghe-naemt **C**rocus orientalis. En desen wort gebelicht in die medicinen. **P**latearius bescrijft ons vādē sofferaene de **O**rientis ghe-naēt wort, dat desen sofferaen gebelicht sal wordē in die medicinē de vā bouē doē webrakē. **A**ui. dat dē sofferaē vā orientē eē scone v̄we maect allmē daer dic wilē afdrinct. **S**offeraē sterct d; herte en maect goet bloet. **S**offeraē in spi-se genomē maect eenē lāgē adē en bene-met d; kichē. **H**ierom sullē die gene de dā pichopter borst; zjn. En de pleuretici; zjn. oft een sveringe ind borst hebbē dic wilē sofferaē beligē. **D**ie meesterē leggē dat sofferaē onlust te eetene brengt en d; den appetijt beneēt. **S**ter het starct de mage doer die hitte diet in zjn nature heeft. **S**offeraē is goet d̄ milte. **S**offeraen brēgt begeerte tot oncupshept. En doet

oec wel orine makē. **A**uicēna in sinen boec genaēt de virib? cordis spreect d; sofferaē in eē cleine quāteit oft menichte gebelicht sal wordē/ wāt het brengt den herte also grote v̄uechde dat die mēsche wel vā v̄uechdē steruē soude. **D**welc auicēna in sine tidē dicke malē gelie heeft also gesciedē gelijchi ons bescrijft. **G**abbi mopes indē ca. **C**rocus bescrijft ons dat dē sofferaē dē lust d̄ oncupsh; v̄meerdert. **P**laac spreect d; sofferaē goet is tegē dē pine inthoofst als daer ald? eē plaestere afgemaect wort. **S**teet sofferaē; gōme vā arabie/ euforbiū en impire elcs euē veele en tēpert dese mettē witte eēs eps en legse op dat voorhoofst. **D**it helpt seere wel. **D**auis indē ca. de **B**oda. seir dat mē sofferaē mēgē sal in; doperē vā eperē m; oltē vā rosen en m; rooswater en strikē dit oppodagram.

Castanboom Ca. C. xxij.

Castaneus latine Salanos grece. **D**ie meesterē leggē d; dē castani bo-me wordelijc vā nature is wāt hi en wort n; starc en en brēgt gene vruchtē voert dā daer hi m; geselschap wascht/ en n; alleene **C**astaniē walsicē gheerne aent bergē en aē steenroosen. **C**astaniē; zjn contēn droge ic middel vādē eerstē graet

Folio

Castanien rau geten maecken een
 dāpicheit op die borst. En si zyn vā narue
 ren scadelijc geten gesodē oft gebradē/ en
 sondlinge rau; want se maecken alrjt dā
 pige om die borst. **D**ie schellē d castaniē
 gepolueriseert/ en metter wortelē reupō
 rica gemēget/ elcs euen vele berēt dat op
 worpē d mage/ daer den mont bittere en
 waterachtich af wort **C**astaniē, gedort
 en ghepolueriseert en met poluere van
 creefren en meteypen watere inghenō
 men/ doen sonderlinge wel orine makē.
Castaniē; zyn seere scadelijc den longē
 suchtige menscē En si makē pine it hoeft
 want si wordē qualijc en lanclaem v̄dout
Serapio/ castanien gesodē en gebradē
 geten stoppē en makē dāmpinge om die
 borst. En alse vele geten worden/ soe brē
 gen se doodelijche crancheit **C**astanien
 rau geten; zyn beter te verdouwene/ dan
 eychelen rau geten. En si zyn bi na van
 eender nature en duecht **W**elche men
 schen vele castanien rau eten/ die ghecrj/
 gen vele lupsen aē haer lijf en aen haer
 clederē. Ende om dese weder te verdrī
 uene/ soe eet lauendelbloemen. Ende leg
 get die in uwe clederē/ so sullen die lūp
 sen vergaen sonder twifele.

lijij
Exrij.

Coloquintida

Coloquintida grece Cucurbita alexan
 drina vel cucurbita deserti latine
Serapio beschjft ons dat dyc crupt
 wascht ouer d; meer oft ouer die zee
 bi Jherusalem. Ende datten conwordē
 crupde gelijc is aen die bladerē en aē dpe
 vruchte. En dat hem seer wide wtspant
 ofte webrept van malkanderē opter aer
 den. **D**it crupt heeft een groote ronde
 vrucht ghelijc eenen hoet/ dpe soz gelijc is
 te gebruycken; want si heeft van binne
 in haer fenijn. En daer om isse doodelijc/
 ende si coerden adem en brengt grote on
 machticheit en maert cout sweet.
Dese vruchten wordē vergadert alse
 rijp; zyn/ inder maent Septēber ghenact
 ende si zyn heet indenderden graer/ ende
 droge inden tweeden graer **C**oloquin
 tida wort behoudē v̄h̄f iaren onuertreer
 in haer nature. En alder meest die vruch
 ten die binnen in dese appelen; zyn
Johānes mesue inden ca. Coloquinti
 da beschjft ons viere dinghē die wel te v̄
 miden en te wachten zyn aen dese vruch
 te. **T**en eersten dat se scadelijc is dē her
 te en der leuere/ want si worp prope ende
 si werct seere swaerlijc indē menschen
Ten tweedē dat se opent dpe aderē des
 lichaems. **T**hen derden/ si doet wigghaen
 crachticheit en seere dat bloet van bouen
 en van onderē/ en ten vierden/ si is scade
 lijch den darmē en den gangē der orinen.
 En hier om die dese belijghen wille sal be
 merkinge hebben/ dat se voren gemēgt
 si met andere medicinē die haer doodelij
 ke crachtē afnemē En hier om allmense
 totter mage beligen wille/ soe en sal men
 daer maer afnemē een halue dragmen/
 en mengē die onder mastix. En so en sal
 se niet schaden **O**ec machmen se mengē
 met dragancum met bedellium ofte met
 gomme Arabicum

Item men mach colouintida oec al
 dus bereiden dat ope feninicheit daer af
 den mensden niet scaken en sal seemt
 dese vrucht alle ryp is inden herbst ende
 snijste af Ende doet die clompen daer we
 die daer inneligghe ghelijck in een cou
 worde die bi ons wascht En dan doet de
 se clompen in honich water daer in pra
 in gesoden is. En laet dese clompen hier
 inne lieden een cleve wile. Ende laet se
 daer na droghe worden. **P**ascalides
 vā colouintida also vele ingenomē als
 eenē halder weecht en d; met honich wa
 tere gemengt repnicht dat lichaem van
 dat quade flegma dat is van ope gaude
 vruchticheit **J**ohānes mesue Colouin
 tida drijft wtē liuedat flegma en de cūb
 berachtighe vruchticheit wten gronde d
 leden **I**tem Colouintida is goet ghe
 nomen den ghenen die groten en ouden
 hoofswere hebben. En bisonderlijc den
 ghenen ope tot der vallende sucht en tot
 die Apoplexie geneicht zyn. Dic is oec dē
 kichende menschen/en den genen die ou
 dehoesten hebben. **I**tem colloquintida
 is goet Podagricis ende Sciaticis d; is
 den ghenen ope dat flederich inder hūe
 pe hebben en in die voeten. **C**olloquin
 tida is oeck sonderlinghe goet ydropicis
 dat is den watersuchtighen menschen
Colloquintida mach wel tot dese voer
 noemde crancheden ghebesicht worden
Marr se moet bereit wesen ghelijc voer
 bekreuen staet/ ende dat moet met wijs
 heit ende met verstande ghedaen zyn.
Colloquintida op de moedere **M**atrix
 ghenaeamt oft op den buyc ghelept doot
 dat hint in des moeders lichaem.
Colloquintida in azijne ghemenghet
 repnighet dierudighe oft crauwige hū
 den seer schonē alste hier mede ghewal
 schen wordet.

Beuercullen

Ca. C. xxiij

Castoriū latine Castor vel alima
Serapio inden capitelle testiculi be
 scrjft ons d; dit comt vā eenē dier
 dat een beuer gen aēt is **D**it dier leeft in
 watere en oec wtē water. **M**er meer in
 watere/want het heeft zyn neringhe in
 watere aē die visschē en aen die crabben
Dit dier heuet. ij. cullehēs diemē hē
 snijst En daer aene hanget een vruchtich
 die den honige gelijc is **D**ese vruchtich
 sal mē ophangē/en droge late worden in
 de scapen en niet in d'sonne **M**er si moet
 te voer wel gereinicht en gewaschē wor
 dē. **H**ier is te wetē dat castoreū vā iou
 ge beuerē niet also crachtich en is in lū
 duecht gelijc dat castorium vā beuerē d
 middelbaer out is zyn **E**n dat castorium
 vā iōge beuerē is wit vā vūwen en wech
Itē eenē beuere die leer out is en heeft
 so godē castoriū niet in hē gelijc eenē be
 uere die middelbaer out is hier om ist
 ste castoriū dat vā die beuerē comt ope
 te iōt of niet te out en zyn. **I**tē castoriū
 wort somtijdē geualschit in veelderhande
 maniere **S**ōmigen nemē die hūit vā een
 beuere en scaue die en vullē die wed
 bloet en dorre se dā. **S**ōmigen nemē culle

Folio

hens van andere dierē / van welke dierē
 het si en vullen dese met bloet en met pol-
 uere vā rechten castoreū dpe onder mal-
 tanderē gemēgt; zjn om des roecks wille
 En dan laten se also droghen ofte dorren
 Somige doen hier onder pepere / om dat
 scarp wesen soude opter tōge gelijc rech-
 ten castoriū Hier o sal elck bemerkē wat
 hi coopt op dat hi niet bedrogē en worde.
Castoriū duert vj. jaren onuertteert in
 zjn natuere. En men sal dat binnēste vā
 die beuer cullen in die medicinē beſighen
 ende die huyt sal mē wech werpen. **S**e-
 rapio en Salietus bescriuen ons dat ca-
 storiū heet makēde is indē dērdē graet.
Castoriū met wijnruire en a; zjn gemē-
 ghet / in die noelgaten ghelaten start die
 herlene / en beneemt die pine in t hoof
Castoriū is goet met wijn gedrocht vā
 den genen die dicwilen die vallēde suchte
 hebben **C**astoreū is goet genut tot alle
 suchten en cranchedē die van coude ghe-
 comen zjn **P**latearius / ware pemant
 zjn tonge verlamt also dat hi niet gespre-
 ken en konde / die sal castoriū ghepoluert
 teert op zjn tonge leggen. so sal hi gehol-
 pen worden. **D**ie groote gichticheit in
 zjn lijf heeft waer dattet is / die sal casto-
 riū sieden in wijn. Ende dan smeren
 dat op die ghichrige plaetsen **S**erapio
 spreect dat castoriū vander hitte wegen
 diet in hem heeft den cramp beneemt de
 spasmus genaemt wort. **C**astoriū met
 pepere en honichwatere genut brenget
 den vrouwen hare vruchticheit ofte men-
 struū Ende drijft wt die geboerre **A**uicē
 na spreect dat castorium goet is den lam-
 men en gichtighē leden alle daer mede
 besmeert worden. **D**ie eenighe febris
 heeft hoe dat se zjn / die drincke castorium
 met wine / soe vergaet se daer af **C**asto-
 riū maect oec lust ende gheneicheit tot on-

lb

cuisstheyt. En hier om ware pemant ver-
 coudt die dat oncupsch wert ofte coptū is
 volbrengē en mochte / die mach hem met
 castoriū wederom genesen / als zjn man-
 nelicheit daer mede gesalft wort **C**asto-
 riū ghenomē verwarmt die coude na-
 ture Ende castoriū is goet genut tot alle
 crancheden welke die zjn moghen alle
 van coude gecomen waren. Mer als die
 crancheden hittich; zjn / ofte van hitte ge-
 comen; zjn / soe en is castorium niet goet
 daer toe ghenomen

Cassia fistula Cap. C. xv.

Cassia fistula latine et grece
Serapio inden boec aggregatoris
 bescrijft ons dat dese groote pipen
 zjn / die binnen in haer eē swaerte vrucht-
 icheit en hoernen hebbē gelijc die pionie
 En dese pipē zjn binnē vol camerkens
 daer dese hoernē inneliggē En dese pipē
 zjn die beste die swart en / rootachtich vā
 verwē; zjn. En die pipē die vā buptē clib-
 berachtich; zjn / en zjn niet goet / wāt dpe
 vruchticheit in haer van binnen vdroeche
 is. Dese pipen zjn soet ende saetse / ende
 in die vier natueren ende qualiteiten ge-
 tempert. Cassia fistula wort ij. iaer ghe-
 houdē onuertteert in haer nature. En die

swarte vuchtricheit En die koernen hier
 af mogē althrin medicinē gebelicht wor-
 dē ¶ Johānes mesue beschrijft ons dat cal-
 liefistulē goet zjn genomē en dat men le-
 genē sal alle menschē ionc en out sond'ca-
 dē. En dē vrouwen die bevrucht zjn en
 brengēse oec gene scade ¶ Cassiefistulen
 maechē saefrelic camerganc en purgerē
 lanclaē ¶ Tweeloor vā cassiefistulē inge-
 nomē nuz rooswatere maect saefrelic ca-
 merganc. En werct wel in alle crāchedē
 ¶ Cassiafistula reinicht dat bloet En be-
 neērdē doest En reinicht oec die mage en
 drijft wt die vbrāde gallachtige materie
 En oec die quade flegma of flumicheyt.
 ¶ Plateari?. Cassiafistula is goet voor
 dz gesweer ind' kēl En voor dpe kichēde
 borst ¶ Cassiafistula lost dē steē in die len-
 denē en ind' blase En en laet dē steen niet
 wassē mer drijft hē wt ¶ Voer alle dese
 voorscreuē crāchedē salinē vstaē Cassia-
 fistula extracta En dese vinctmē althit in
 die apotekehē ¶ Cassiafistula is goet tegen
 die strangichz der febres of coetsen want
 hi maket saeftelijc camerganch.

Cassia lignea Ca. C. xvi.
 Cassia lignea latine Melochaa vel
 Melochpa gretet arabice.

¶ Serapio' inden cap. Cassia lignea
 spreect dz dic hout in arabie wals-
 lchet daer oec vele andere welc ruphende
 boomē en crudē wasschē en dē roeck hier
 afghelijct dē rupche vrosen ¶ Saltenus
 ca. cassia lignea spreect dat dic hout heet
 en droge is indē derde graet. ¶ Plateari?
 spreect dat cassia lignea is eene scole of
 een vrucht vā eenē boome die in Babilo-
 niē of daer bi wassende is En de cassia is
 tweedhande Die eene wort genaēt Cas-
 sia lignea en die andere Cassiafistula en
 als die meester scrijft in zjn recepte cas-
 sia sond' toe doen soe meent hi cassia fistu-
 la ¶ Die cassia lignea is oec tweederhā-
 de Die eene is aendvwe dē caneele ghe-
 lict En die and' is rodere vā vwen En de
 se is die beste Die zōmige is swart Som
 swart root En som wit vā vwen Mer de
 se machmē behoudē. x. iaer ouerteert in
 hare nature ¶ Dese scocken dienē sond'li-
 ge tot die snotteringhē en dē loop int ho-
 uet die vā coudē gecomen is die catarro
 genaēt wort aldus seēt cassiam lignea
 gepolueriseert en worpet dit poluere op
 glopēde hōlen en laet den rooc daer af
 in die noelgatē gaen. ¶ Cassia lignea is
 seer goet dē mēschē die dicwilē die vallēde
 sucht hebbē alse. iij. vā die pillē dees pol-
 uers in nemē Dese pillē wordē gemaect
 vā dē poluere cassie lignee mer laudan?
 en met allene sap te samē v̄mengt Mer
 dese viere pillē moetē eē dragma wegen
 En dā zjnse goet b' hersene En o die voot
 screuē crāchedē daer mede te v̄driuenē.
 ¶ Die eē coudē mage heeft en de quade
 vuchtrichz vā coudē in zjn mage gecregē
 heest sal nemē dit poluere en mastix en
 vētāe laet elcs enē vele. En drinckē dese
 nuchterē met watere vā allene ghedistil-
 leert so wort hi geholpen sonder twifelse

Calmus Ca. Cxxvij.

Calamus aromaticus vel canna per
sidis latine

Iden boec Circa instās indē ca. ca.
lamus aromaticus bescriuet ons
die meestere/dat calmus heet en droghe
is indē derde graet. En calmus is eē woe
tele van eenē boom ouer d;zee En is van
binnē hol/enderuicht seer stark. En dese
wortele is tweederhāde/die eene walche
in dat lant vā persen En dese gelijc van
derwen eenē granaet appele. Ende dese
wortele en besigen wi niet in de duptsce
landē. Mer die andere wort in Indie ge
uondē. En dese is wit van verwē. Ende
dese besigen wi in die duptsche landē En
daer om sal mē den calmus op snijden/en
besien oft hi van binnē wit is vā verwē/
en oft hi niet en poluere all mē hē besicht/
En hi sal swaer zjn aent gewichte/ende
geen gaten in hē hebbē En desen duert
die iaer onuertteert in zjn natuere
Die meestere leggē dat calmus goet is
dē genē die eē quade mage gecregē heeft
vā coude/en dese paciēt sal nemē iij. drag
mē calm? en mengē die met alsene sap
en drinckē dat also inne m; warmē wine
Die n; wel vdouwē of vterē en mach

die neme calmus gepolueriseert eē drag
ma/en caneels ij. drag. gepol. en drinckē
hier af alle morgē eenē goedē drōc m; wi
ne. het helpt Die pijnē of beuinge aent
herte heeft/sal nemē geheelē calm? en sie
dē in rooswaterē/en drincken hier af des
nachts Calmus wort gecōfht oft ghe
wept gelijc groenē gingeber en de nuch
terē hier af eet/gecrūget hier af eē goede
vterēde mage. En het behoet dē mēsche
voer die febres. Calm? gepol. en met
wolcruic sap vūmēgt benērdē wtgāt des
ersdarms/alsi warm daer op geleit wort

Cantarides sommighe groene
wormen Ca. C. xxviij.

Die meestere bescriuē ons dat cāta
rides groene lantachtige wormē zjn/de
geuondē wordē als die vruchtē bloeyen.
En dese zjn tot vele laeckē goet En men
dootse mettē rooche dpe vandē a; zjn ofte
edic gaet. Cātarides zjn goet geleit op
vheuē buplē of houelē aent lijk gelijc dpe
melaetische mēscē hebbē Serapio indē
boec Hg. ca. cātarides beicrijft os d; dese
wormkēs dpe buplē d; melaetice mēschē
vdrinē/alle daer op geleit wordē ghelijc
eē plaestere/wāt si doēse geheel af vallen

Cantarides met wijn inghedroncken
 doe mel orine maken **S**ommige mee-
 sterē leggen dat mē die lichamē van dese
 wormkēs besigē sal en dat mē die vlogelē
 en dat hooft daer af wech worpē sal. **S**ō-
 mige leggē dat mē mer die voerē en die
 vlogelen daer af wech worpē en sal mer
Serpio seir dat hi die cantarides geheel
 te besigē plach mer daer af te doen **E**n
 het zyn die beste cantarides die in die ter-
 we gevonden wordē. **D**ialcorides seyt
 dat die cantarides vā naturē die huyt v-
 wondede en heet makēde zyn. **E**n hier o
 besichmē se om dat si eē gestweer maken
 soude/ also dat mē die n; opē snidē of bran-
 dē en dorste **H**i spreect oec dat se ghy pol-
 uert dē geswollē mēstē goet zyn alle hier
 af eē half dragma gestotē in; bocks bloet
 en in; mastix vūmēgt/ en in; wijn drinckē
 wāt dese makē hier af wōdlike wel veele
 orinē **I**te cātarides zyn heet droge indē
 iij. graet **C**ātarides gestotē en in; ariyn
 gemēgt reinigē die melaersche huyt alle
 hier mede gesmeere wort **D**it also gebe-
 licht doet seer hāp wāstē **I**te cantari-
 des meroli gelodē als daer mede die swe-
 ringē bestreht wordē en opgeleit worden
 so vtert si die en doen die wtbreken.

Kemelsbals **Ca. C. xxix.**
Coconidion latine *Camelca grece.*
Mezereon *Arabice.*
Scapitulo *Mezereon. i.* **C**oconidion
 sprecket dat dit een cleyn boomken is.
 En dat die rhyseren hier af seer goet vier
 is/ voer die onghelonden menschen.
Johannes mesue inden capittete *M*e-
 zereon sprecket **K**emelsbals is seer goet
 den water suchrigen want dit cruyt bene-
 met alle dat watere binnen in lichaem
Johannes mesue noemt dit cruyt *S*a-
 piens vitam/ dat is den menschen leuen
 benemende. **H**i sprecket oech dat die
 cruyt menigherlep gestelt ende faetsoen
 heeft **S**ommich coconidion heeft groot
 bladeren/ ende is clyne aenden scrupel.
Sommich coconidion heeft scharpe cro-
 se bladeren die van verwen swart groen
 zyn **E**nde het beste ghewalsch van dese
 crupde is/ dat groene bladeren heeft op
 met gheene swartheit vermēget en sijn
Ende dat grootis van faetsoen **E**nde die
 andere en zyn niet goet. **D**it cruyt
 uer in hem sē zyn. **E**nde hier omme eē
 sozghelijck te belighen ten ware dat die
 sē zyn hier af mer andere crupden bene-
 mē ware **I**n welke plaetsen dese blo-
 men of cruyt walsch daer maket alle an-
 dere crupden oech feninich/ alsoe wel als
 die andere dese rachen est andere dat be-
 grijp hier af wāstchen **A**lsoe dat die men-
 schen die van die vstaende crupden in
 namen daer af steruen soudē. **E**n hier
 omme namet **J**ohannes mesue te re-
 te rapiens vitam. **D**ie dit cruyt nure
 wille sal te voren dat lieden in melck en
 den schuyt daer af doen **O**ft men mach
 dit cruyt lieden mer brodie oft slap vā een
 hoen **E**nde van en salt niet schaden.
Sommighe meesteren seggen/ dat die

Folio

erupt clepne brune druyfkens heeft. En dese zyn profitelikere da dit cruyt. Dese druyfkens reinigē oft purgerē die spmige vuchtricheit oft flegma/en de melancolie

Corael Ca. Cxxx.

Corallus latine. **Vitodendon** grece.

H Vicenna in zyn h. boec in ca. coral-
h. beschryft ons dattē corael walcht
ind moerē lant/en inden landē vā affrikē
Ende datten corael de iderlep is/dareene
root/dat andere swart. en dat derde wit.
En dese die coralen zyn vā natuerē come
inden eerstē graet/en droge indē h. graet
Indē boec circa instans ca. corallus be-
scrift ons die meestere/dat corael eē faet
soen en wesen des eertrijcs in hem heeft
En dat in die cauernen en holen vander
zee geuondē wort bi hoge berghen En
daer vergadert haer een clibberachtige
vuchtricheit/ende die hangt haer aen dpe
neenen. Ende dese wort van haer epghe
natuere droge en hert/als dat water vā-
der zee af gaet ofte ebt. En dan ist som-
root corael ende som wit. Ende dat wit co-
rael en wort in die medicinē uper ghebe-
sicht dā allmē scrift in die receptē Coralli
albi et rubei. En allmē allene scrift Co-
ralli sond toedoe/so meentmē dat root co-

lvij.

rael rodere is vā verwe/hoe dat betere is
En hoe dat wit wittere is hoet beter is
Somige meesterē leggē dat greenē ha-
gel quaet en doet in de husen daer corael
in is Sera. seet dat corael beneemt dat
bloet spuwē. En dat goet gemut is dē ge-
nen die met arbeide nielen. En als die
ogē seer dragē so sal mē corael ane striken
Corael is goet Scotomicis/dats dē genē
de altijr dūct datter muggē voer haer ogē
vliegē/als die ogē alle morghe hier mede
bestreckē wordē Opaf. dat poluere van
corael met reghē water eghedronckē/die
milte droeget en gheneest. En die pine v
magē en des buics benees Corael ghe-
polueriseert en met gebrandē herts hore
gemēgt en met regē water in gedronckē/
dient tot meniger hāde crācheit. En dese
drac beneet sondlinge die quade droomē
behoet die mēscē voer des duuels aēuech-
tinge. Die corael bij hē draget is seker d
hē geene touerie of gogelpe of quact ghe-
spups scadē en mach. Sondlinge duccht
vādē corael vint mē in Pandet. int lxxxv
ca. dat Saffat begint. Nūicē. de vi. cor/ dz
corael dat herte vstarct. En dat die beuin-
ge des herten beneemt/ en dat die leuere
vertoelt ghedragen. Ende datter bloet
der noesen stillende is.

Zee distelen

Ca. C. xxxi.

Cretanus latine. Chritimon grece.

Diascorides indē ca. Chritimō spreket/dar dit cruit aendē zee wascht in hepachtige plaetsen En d; witte ende vette bladerē heeft m; witte bloemē Dit cruit heeft saerdat d; terwe gelijc is en dit wort in die locht ghedroecht en ruict seer wel ¶ Paulus indē ca. cretamus spreect dat dit cruit heet en droge is indē derden graet. ¶ Dit saet en die wottele; sijn seer doerdringende die orine En sonolinge dē steen of dat graueel ¶ Die dicwilt coude pitte hebbē sullē in dit cruit baden ¶ Dit cruit met wijn ghelodē en gedronckē beneemt die pinē blendenē ¶ Voor die pijnlicheit indē buic colica passio genaemt is dit cruit goet ghebelicht in eē clisterie alst met bingelcruit sap omengt is.

Lootwit oft ceruse Ca. C. xxxij

Cerula grece et latine Alfid hegy ara.

Die meesterē leggē d; lootwit ald? gemaeect wort. ¶ Neemt eenē eerden pot die binnē wel geloot is en doet desen half vol azijns en dā neēt platē vā loot. ij vingerē lanc/meer of min/nae dat dīnen pot houdēde is. En dā maect bouē inden eenē steel/ en hanghet daer aene die lode

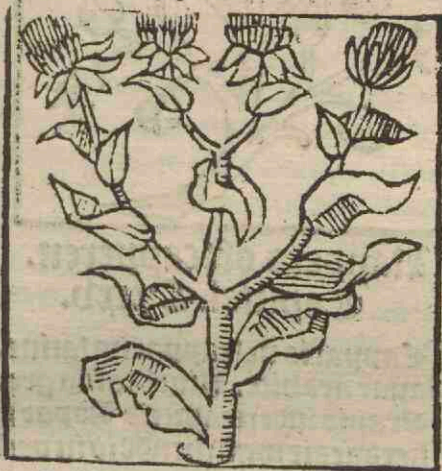
platē also datse dē azijn m; en rake/ of maect bouē dē azijn zomige platē en legt dē se platē daer op En daer na slopt dē zē pot vā bouē wel en set hē in eē duchtige plaese gelijc in eē heldere en laet hē daer drie maedē staē En dā doet dē pot op en scrabet of breect die lode platē af en stelt d; selue in die sonne oft in eē batstoue en laet droge worden. En doet dit soe langhe tot dat wit en scoone wort inden pot. ¶ Oec machmen lootwit maken inne poerden mistijc ende in vele andere manieren dpe hier niet en staen om dpe corthept wille. ¶ Auicenna beschrijft ons d; lootwit cout ende droghe is inden derden graet.

¶ Lootwit reinicht die huyp ende maect die glat ende schone Ende hier omme besighen die vrouwen dit gheerne tot haere aensichten Ende si bereidē lootwit aldus ¶ Neemt lootwit also vele als ghi wilt ende menghet daer ondere rooswaterē ende als dat wt gedroocht is so doet daer weder omme rooswaterē inne alsoe langhe ende alsoe vele tot wit ghenoch ende welrukende is ende dit sal inden somere ghelchieden Ende daer nae maect hiet af pillen ende smeert dat aensichte daer mede soe wordet schone ende suuer ¶ Neemt die lootwit nutten oft inne nemen wille die ghecrighen gheerne den tantsweer. Ende eenen seeren stinckenden monde. ¶ Serapio spreect d; lootwit doet vlees wasschen in die wondē ende dat dat vuple vleesch daer wt beneemt.

¶ Diascorides/ de lootwit alleene neemt int lijf dpe is in grooter sorgghen ende hiet beest ghemeenlijc daer af En die rede ne hier af is want dit wort van loot ghemaeect en loot heeft wat sijn in hem. ¶ Auicenna spreect d; lootwit vā buypen des lijfs gebelicht sal worden ende d; welle in die plaesteren ghebelighet word.

Folio

Loortwit beneet *Acrocodines* dat zijn die weycke wrattē aen die huyt/ en dese naen gemeelijc vele bi malcanderen En zijn lanc en scarp/en vleeschachtich ghe-lyc die andere huyt omēscē/ als loortwit ge- mēgt met olie vā wijn steē ofte tartar en zijn/en daer op gestreke wort.

Wiltsofferaen Ca. Exriij.

Cartamus Arabice Sincus vel *cincu*
grece Erocus *oculans* *latine*

Serapio indē c. *cartamus* spreect datter tweedhande *cartamus* is den eenē tam/en den anderē wilt/ dē tam men *cartamus* heeft scarpe en dorēachtige bladerē. En heeft bouē hoefde ghelijc die grote olif boomē. En bloemē die ander verwe den sofferaen ghelijckē. Den steel vandē wilden *cartamus* ghelijct bij na den stele vādē tammē *tarram*? Mer den wildē *cartamus* en heeft aendē steel geene bladerē. *Muicēna* in sinē tweedē boec inden ca. *cartamus* spreect/ dattē tamen *cartamus* heet is indē eerstē graet/ en droge indē tweedē graet. En den wilden is heet indē twerdē graet/ en droghe indē derden graet. *Johānes mesue* in den ca. *cartamus* spreect/ dattē tammen *tarramus* der mage, scadelijc is. En dat

Ibiij

hicamergane maect vā ondere en vā bouen. En dat hi contrarie is d' menschē natuere. En hier o moet hi gebelicht wordē met andere crudē gelyc met anijs/galigaen/en mustaet bloemē/ wāt dese bene mē hē: zijn quaethz. **S**ijn saet repnicht den buyt. **D**ie bi hē drager die hoofden daer dit saet inne is/ dien vuulen die scorpioens beten niet. Mer als hi dit vā hē werpt so veruulē in hē die scorpioens beten. En somtge meesterē bescreuē/ ware pemant van eenē scorpione ghesteken dat dese geen pijn daer af gheuoelen en soude alsoe langhe als hi dit cruyt in zijn hant hadde En als hi dit cruyt wech werpe/ dat hi dan pine geuoelē soude En hier wt wort olie ghestreken die werckēde is ghelijc oleum de ben et oleum de amigdalis. En dese doet dat flegma wt gaē doer beahinge/en oec alderhande waterachtige materie. En dese olie is oech seer goet toedie darmsucht. *Colica passio* genaet/ als dese in een clisterie ghedaen wort.

Jstē daer is een andere *cartamus*/ dat *cartamū* indū genaet wort. En dit wort in die medicinē gemēgt die laxerēde: zijn want laxeert die slumige vuchticheit of flegma. en reinicht die watersucht

Griecs peck Ca. C. xxxiij.

Colofonia pixerica gre. Pix greca vel
resina fusa latine *Stacimgi* Arabice.

Divinus inden ca. Colophonia be-
scrift ons dat dit geheeten worde
griecs peck/wanc dit is in griechē lande
in grotemenichte En vā daer comt hier
Paulus inden ca. colophonia spreect
dat griecs peck heet is indē derde graet.
Colophonia ghepolueriseert/en daer
ondere gemengt bruynē of swaete heer-
sen en honich. En daer af ghemaect een
goede salue Dese beneemt die pine dlen
denē als dpe lendenē daer mede besmert
wordē En dit beneemt oec dē doerganch
des bloers **D**ie een wit en een claer aē-
sicht maken wille en oec die haprē besidē
dat aenlicht vdrinen wille Die neme. vi
loot griechs pec. ij. loot mastix/ende wat
armoniacū en menge die te samen. En
la die dore met roudē watere. Ende als
ghi dat haprē wilt af geten hebbē so neec
dees een wepnich en laet smeltē bñ den
viere of moru wordē en maect hier af eē
plaestere. En legghet dese op dpe plaet-
se daer dat haprē walscht. ij. ofte. iij. vren
lanc en daer na doet dese plaestere af En
dā trecke die haprē met haer En daer na
wasch dat aenlicht met eenē nattē doeke
En legt dese plaestere weder daer oppe.
En ghi mogetse leggē ouer dat gheheel
aenlicht En elcke male een vze of. ij. mer
elcke male moet ghi d; af waltē mit enē
nattē doeke En hier dore sal din aenlicht
seer schoon en daer wordē Dese plaester
duert. ij. iaer lanc. **D**ie d; kichen op die
borst heeft/dpē legge colophoniā op holē
en late dā roecin hē gaē so geneest hij. Co-
lophonā ghepolueriseert en met wolf-
cruit sap vermengt en warm op dē eers-
darm gheleit doet hem wederom sonder
scade in zjn blaetse gaen.

Kappers oft capperen.
Capittel. C. xxxv.

Capparis vel capparus latine.
Hapar arabice. Kinolbaton gre.

Serapio inden capitele Hapar spre-
ket dat dit walschende is in veelen
plaetsen ende bi der eerden.

Platearius. capparus is heet en be-
ghe bi den derden graet. **D**ommighe
legghen dat dit cruyt is dat alsoe ghenā
met wort Ende dat ouer der zee walschē
de is in Apulien oft in Poelien.

Die bladeren bloemen scorfse en wort-
telen worden gebesicht in die medicinen
Maer die scorfse wort alder luttelste ge-
besicht. En dese sullen vergadert wordē
inreynde vanden mepe en in dpe schape
gedort worden En die worttele is de beste
die haer polueriseert indē broeck en dese
wortelen dueren. vij. iaer onuertteert in
hare natuere. **T**eghen Schrofulas
nouellas Endedat zjn wratten of groo-
te kieren of houelen aent lēf dpe geerne
aenden hals en op die scouderen waltē
Ende selden walschen dese alleene/mer
veele bi malsanderen Dese scrofule zjn
ghelyck vleesachtich als die huvt.

En si worden ghegheneert van quade humore/ghelijc dat flegma en die melan colie zijn. Voer dese siedt dese scorsen en die wortele daer af En walcht de scorphu las hier mede viij. dagē lanc. so sullē si aff vallen sond scade. Daer na maect dese salue en smeert di daer mede sēemt een rode slange/en slaet haer dat hooft en dē seert af. En doet dat corpus in eenen pot vol gatē/en set desen gegaetten pot in eenen anderē pot. En sloptse dan beyde bouen. en ter liden wel toe En dan stelt den ondersten pot in een heet siedēde watere En laette so lange daer inne staē tot d; v dunct datter olie wten opperste pot gaet En dese slange sal aldus vteert worden voer dē roock vandē ondsken portē. Dese vetticheit der slange/en dat poluere der wortele Capparee onđ maldaderē gemē get heilt die scrophulas aēdē hals in viij. dagē alse daer mede besmeert wordē

Calck Ca. Cxxvi.

Calx latine Horach arabice. Erapio ca. horach. i. calx/ bescrijft ons dat somighe calck maken wt meer steenē/en die somighe wt marmor. steenē. en wordē so lāge i enē ouē gebrant tot d; se vā binnē en vā buptē wit wordē

En dā wort dit genaēt leuēde calc of calx vna Allinē dese calck int water doet d; mindert hē zijn crachten. En hi en is dau voerrane niet so stark gelijc doen hi ongeblust was. Somighe makē calck vatt eper scalen aldus. sēemt eper scalē ende doet die in eenē nieuwē pot. En set dan de sen pot in eenē ouen daermē tichelē inne brant. En als dit van verwē gelijc calck wort/so ist genoegh. En alst aldus noch niet en is/so sult ghi dat weder omē indē ouen setten. Desen calck dient tot saluē/daermen dpe orde gebreken en schaden mede heilt. Calck met rooswatere ende met watere van fumus terre gemengel maect die seerige en rudige huyl scoone en glat alse hier mede gewalstē wort. Calck watere met wpe asche ne ende met ongeblust calck gemēget/en daer we gemaect een salue Dese salue beneēt die wrattē en eerte wten gronde. Dā calck wort een witte salue aldus gemaect. Re met loot wit ofte ceruse twee loot/ calck een loot/ ende mēgr hier oder wit walch tottet ghelijc een salue wort. Dese salue dient tot vele schaden ende heilt seere En sonderlinge die gebreke die veruuplē en out zijn Dese salue heilt den wolf alse daer op gheleit wort gelijc een plaestere. Ende si heilt die melaetsheit ofte lazariē alse daer ouer ghestreken wort. Item wilt ghi maken goede zeepē dpe schoone ende wit walcht/so neemt calck een hantvol ende hout asche ne of asche ne van wijnstochen ghebrant so vele als ghi wilt/ende neemt hier toe wpe asche ne een half pont. En stoot dese te poluere ende mengse alle drie onder maldander endoet se dan in een robbe/en ghiet daer ouere v. of vi. eemerē vol waterē En dic sult ghi dan laten staen drie daghē lanc. Mer alle dage sult ghi dit onder ee roerē

En na den derde dach sult ghi dat wate-
re bouē af nemē dat daer is en proberen
of proeuē dz met eenē vedere de ghi daer
inne sult siehē En gaen die plupmē dan
vand penne/so is dyeloge gerecht/maer
en gaen die plupmē niet af soe laet die lo-
ge langere op die asschene staen Ende
als ghi zeepē siedē wilt so zijcht die clare
loge bouē af in eenē ketele ontrent viere
eemerē vol en doet daer inne vhsfont ro-
des daermē keersen af maect en laet dat
siedē. xij. vte oft langere. en als ghi vneft
dardicke wort/so giet daer eenē haluē ee-
mer toe vand eerster loege En menghet
daer onde een pont souts en laet dat we-
dere daer inne siedē een half vte lāt. En
daer nae heft die zeep af/ en tabuleertse
na dinē wille Calcis warm en droghe
indē tweedē graet Platea. Calc met o-
lie en met olie en met roet daermen keer-
sen af/maect gemengt heilt vuple wōdē
daer op geleit. Om harde apoltemē op
te cetene neet ongeblustcalc/ en menget
m; loege en siedt dan droge gelijc sout dit
sout op harde apoltemen ghelept eet een
gar daer inne.

Wasch Ca. C. xxxvij
Ceralatine Damach Arabice

S Erapio beschijft ons vādē wassē
dat wasch tot vele saeckē goet is
va buytē aent lichaē En dat in die vierre
nature en qualiteit getēpert is in hitte
incoude/in droech; en in vuchrich; En
dats dbeste wasch dat met eendroochheit
vmeēt is/en dat eenē roechheit ghelijc dē
honich. Dialco. spreect dat wasch van
natnerē weickēde en droelende is de hae-
de sweringē en sondlinghe alst gemengt
wort m; olie vā violettē of vā rosen Wal-
sce is dē honige gelijc; vnd natuerē En
mē en sal geē wasch besigē tot die medie-
nē die binnē int lijf dienē Mer buytē aent
lijf machmēt besigē sond scadē. Wasch
weict die harde sweringē en maecte rijp
en wtgaende En hier o machmē wasch
besigē tot wondē tot sweringē/rot buytē
ende tot houelene en in alle saluen mach
men wasch besighen.

Camedreen Ca. C. xxxvij
Camedreos vel cameb gre. Hamedre-
os Arabice Quercula minor latine.
Dinius in sinē herbario in capite.
Camedreos spreect/ dat dit eē cruid
is wiēs bladerē dē eyckelbladerē gelijc
Dese bladerē en dz saet hebbē eē purpu-
re vwe En si sullē vgaet wordē int eindē

vandē mepe/want dā is dyt cruyt en dpe
bloemē in haerd cracht Die wortele hier
af sal wech geworpē wordē. En dit cruit
is heet en droge indē ih. graet Salien?
leer dat dit cruit eenē bitterē rœch heeft
¶ Pla. dit cruit beneet die harcheit d milt
te/en doet wel orine makē En brēgt den
vrouwē hare vuchticheit oft mēstruum.
¶ Pas. dit cruit is goet dē waterfuchtig
ge alle int begisel vā haerd cracheit hier
af drinckē Dit cruit met sinē bloemē dicit
leer wel dē gestorē of geknutte ledē/ alle
daer mede gewassē worden/ en als daer
af gedronckē wort ¶ Sera. dit cruit gesto
te heit die phistelē bi dē oghē/ alst daer op
geleit wort. En des gelike die olie hier aff
ghemaect/ heit oec die phistelē alle daer
inne gelatē wort. En als die mēiche met
ter phistele cout en vuchtich vā natuerē
is so helpt seer wel ¶ Dit cruit met wj
gesodē en gedronckē beneet die geelucht
¶ Camedreos in wj gesodē met anj se
vckelsaet is goet tegē die vstopthz d leue
rē en miltē/ allinē hier toedoet d; saet vā
eppe so is dit goet tegē die roude pisse en
tege dē steē. Dit cruit in wj gesodē is son
dlinge goet also op de gichtige ledē g elcic

Capitollū vel mater sinay latine.
¶ Falcorides indē ca. lycos. f. capet
foliū bescrijft ons dat dit cruit vo
renachtige bladerē heeft en groene hoer
nē/ die gelijc kerslen zyn alser hÿ zyn. Dit
cruit wascht geerne in die veldē. En dies
cruits bladerē/ hoernē en wortele sroot te
samē/ en siedt dā met calici houtē wa
tere oft met anderē watere/ tot dat se dic
ke wordē als honich ¶ Dit ghesodē wate
re stelp alle lopē de lichaems/ in welke
plaetsen dat se zyn ¶ Dit water doet wel
dē quade bladerē gelijc de wolf en dē kanc
kere alst daer ouer dic wilē gestrekē wort
¶ Somige meesterē seggen/ dat vā dies
cruits sap gemaect wort Licium. wat Li
cium is staet int capittel licium de I.
¶ Dit cruyt heeft eē reperucierēde na
tuere in hē/ want het is cout van natue
ren. En daer om en dienet niet om binnē
int lijf te nemene. Mer vā buite aent lijf
machment beligen sonder scade En dies
cruits sap Licium genaemt met mpre en
honich dmenget is seer goet tot vuplē en
drinckende wonden. Panderta

Sammekens cruyt ofte gheitē
bladt
Capittel C. xxxix

Witte steenbriekē Ca. Cxl
Cauda porcina Grana solis Nilium
solis vel sarifraga aiba latine.

Die meesteren segghē dat dic cruit
 gemeenlic wascht aen steenach-
 tige bergē die hoch sijn. Dat saet hier af
 is root en groot bi na als groote erwerē
Dic cruit is heet en droghe indē derden
 graet. En dat saet hier af is starchere in
 sijn cracht dan dat crupt. **P**linius.
 dees cruits saet re poluere gestorē En ee-
 nēdach daer af gedrohkē een dragma/dat
 breekt dē steē in die lendenē En in die bla-
 se En doet seer wel ouine makē **I**c nē
 met dees saets wēckell saet/peterceliē saet
 en eppē saet elchs euē vele En sliedet met
 wijn En drinct desen wijn/desen wij dijs
 uer vele quade materiē wter blase daer
 dic wilē dat siederij **D**odagra genaēt en
 ande pynlichedē af comē. **D**at poluer
 vā desen sade gedronckē m; wijn/is goet
 dē genē die dic wilē droppelpisse en de rou-
 de pisse hebbē **D**e. spreect dz dit saet son-
 linge goet gebelicht is tegē dē steē En son-
 derlinge in een badē daer pappelen of re-
 malue camille dypst en ondhawe oft ede-
 ra terrestris inne ghesodē warē. En dan
 dic poluere vā binnē genomē/dat beneēt
 vele suchē d blasen en d lendenē. **D**ic
 saet mach mē behoudē .x. iaer lanc onuer
 teert in sine natuere en cracht.

Sprinckwortele oft schijt cruyt Capittel C.xli.

Catapucia latine. Cici vel cici grece.
 Herma vel cathua Arabice.

Scrapio indē boeck **A**ggrega. indē
 ca. cathua spreeckt; datter twee
 hande sprinckwortele is/de eene groot en
 die andere cleine/de grote sprinckwortele
 heeft bladerē ghelijc olif bladerē En he-
 uet bouē druuē daer mē olie wdruct/die
Oleū cicinū genaēt wort Die cleine sprin-
 ckwortele heeft eenē steel ontrēt eenē ar-
 lance en smalle bladerē die ontrēt eenē
 ghere lanc sijn En aen die tachtē en gaffē
 lē heuet driecantich saet/dat van buiten
 swart is en vā binnē wic **P**latea. sprin-
 ket/dat catapucia heet is indē dōē graet
 en vruchtich indē eerstē graet En allimen
 indie apotekē scrjft catapucia/so mē pū-
 men die vrucht en niet dat cruit **D**ese
 vrucht ouert ee iaer En de vrucht hier af
 is/reinigen de gma en daer na tolerā en
 melācolia **D**oer die dagelijcfe febres co-
 tidiane genaēt/so neēt vā deser vrucht al-
 dus **S**iedt dese vrucht met **S**ula ofr wol-
 fes crupt in wijn en mengt hier inne lū-
 here **D**ic sal die febres af nemen ter stant
Die bouē wt brakhē wille/diel al olie in
 nemē die vā dese vrucht gemaect is. **D**e-
 se olie drijfe vele quade materiē wter ma-
 gedie lange tijt daer inne gelegē hebbē.
Tegē die dagelijcfe coortsen of febres
 neemt deser vrucht een groot deel en dē-
 uickel oft sommige roode bloemhēs die
 men met coolcrude eet En doet dese te la-
 men in eenē pot en laet die welliedē En
 daer na perst hier wte een olie **D**ese olie
 moecht ghi geuē den gesondē en cranckē
 menschē sondscadē. **N**er ghi en sult den
 cranckē menschē niet seggē wat olie dat
 is. En hier medemoecht ghi eenē sieckē

menſche wel bedriegen en̄ tot geſontheit
dwinghen Want wiſt die ſiecke wat olie
dat ware/hi ſoude bi auontuerē allulche
gruwen daer vore hebbē dat ope olie n̄
rechtelijc werckē en̄ ſoude ¶ Item olie vā
ſprin wortel koernē is ſonlinge goet te
gen die ghichticheit

¶ Engheite Cap. Cxliij
¶ Capra latine.

¶ De meesterē leggē gemeenlic dat
dit dier eenen lichten moet heuet
dat ionderlinge wel ſpringēde is/en̄ lich-
telijc lopende is. En̄ dat ſcārp vā gheſich-
te en̄ wel rukende is/en̄ dat neerſich om
zjn ſpiſe is ¶ Dit dper loect zjn ſpiſe nae
dat geſicht/na den roeck/en̄ na dē ſmaeck
ouder die crupdē en̄ boomē daert af leeft
¶ Die gheiten worden x. of xij. iaer out
ende niet daer ouere. En̄ ſi zjn oncuſſch
tot in haer leſte outhet. ¶ Van deſen die-
re beſcreuen ons die meesterē dat die or-
ne of dat watere der gepten ſeer goet is
om dē ſteen daer mede te verduene/all-
mē die orine in drinct. ¶ Deſe orie warm
in die ozen gelatē beneēt dat ſuſen ende
die ſmerten in die ozen. En̄ tot deſe voer
noemde gebrekē is orine van bockē bete,

re. En̄ dat bloet vā bocken gedort/is ſott-
derlinge goet ghemēgt onder die materiē
of medicinē die cōtē ſteen dienē ¶ Ende
ionck bocken vleech is ſeer goet en̄ lich-
telijc om te verduene

¶ Een en creeft Ca. Cxliij.
¶ Cancer latine

¶ De meesterē ſeghē dat ope creeften
der riuierē ſeer goet dē cranchen
menſchē zjn tot haer ſpiſe En̄ ſonlinge
dē hitrigen menſchen. ¶ Die oghe der
creefte hebbē ſonderlinge duecht in haer
om die huyl daer mede wit te maken al-
bus ſecmt creeften ogen en̄ ſtoof die toe
poluere ende doet daer andere azjn/en̄
daer na neemt ſour watere en̄ menghet
dit daer andere. en̄ dan wordet wit gelijc
melck. Dit water is Unguento albo ge-
lijc/dat is der witer ſaltue die in die apo-
reken gheuondē wort/die alle gebreken
droecht ende heilt ſeere haerelijc. ¶ Dat
brodie of ſop dat van creeften ghesoden
is/is den logenſuchtigen ſeer goet/want
het beneemt hoer die ſweringhe der lon-
ghene die peripneumonia gheuaemt is/
daer die verdroginghe ende verteringhe
pilis gheuaemt na volcht/wat als die

menschen sweringhen aen dpe longens
hebbē so drogen si allen skens wre.

Enduue
Capittel E. xliij
Columbalatine

Die meesteren seggen dat alle dw
uen gheerne bi dpe menschen wo
nen sonder die tortelduue dpe lieuere al
leene in die velden ende in die oude dorre
boomen woont. ¶ Dat vleesch van tor
teldupuen en is den menschen niet goet
te etene/want die torteldupuen hebben
dicwilen die vallēde lucht Epilentia ge
naemt ¶ En hier dore mochten die men
schen eenige crācheit oft tegespoet daer
af gecrigē dat hoer scadē soude aen haer
lichaē Mer die gemeine en tamedupue
en sijn niet gheheel onghesont maer dpe
menschen sullen haer vandese wachten
te etene in alle crancheden. ¶ Die duuē
hebben bloet onder den rechten vlogele
dat seer wel in die medicinen diens. Die
selue bloet warm in die oegen ghedrop
beneemt die smertē d ogē En breet de vel
len en die steile daer in. ¶ Met die bloet
machmen heyten die builen die aen dat
lif waschen als mensē opē sijn ende die
bloet daerinne laet.

Kaese

Ca. E. xlv.

Cafeuslatine

Die weerdighe meesteren spreken
dat den kaese in die menschen on
uerdouwelyck is. Ende dat hi sonder lū
ghe groote schaden bringhet die een ver
harde leuere oft milte hebben.

¶ Die vele kaes eet wordt ghemeenlich
grauelachtich ofte steenachtich. Ende
hier omme seyt die hoghe meester constā
tinus/dat kaese den clooster menschen nē
goet en is Maer kaese die versch en melc
achtich is/is betere te etene.

¶ Kaes wey is den crancken menschen
seer goet/want het laxert sonder schade
ende het verstaect ende maect bequame
camer ganck. Dit wey sal ghemaect
worden van den besten schapenkaese die
men hebben mach.

¶ Kaese die vele ghesouten is/dpe maect
het den menschen vele toe vallende crāc
heden. In den eersten soe brengt hij zoer
den steen Ende hi doet seer qualick omme
maken hi maect oec die mage onlustich
en slimich En hi brengt quade lopen in
hoofte Hier om sal elck hē wachten dat hi
niet te veele kaes en ete/op dat hij gheen
ghebreck daer nae en gecrighe.

Diptam

Ca. Cxlvi.

Diptamum latine Satin vel diptamon grece. Salienus inden boeck Simpliciumfarmaciarum inden capittele diptamus scrift dat diptamus heerende droghe is inden derden graet. Inden boec Circa instans staet ghescreuen dat diptamum een wortele is Ende datter cruyt daer af oeck dyptamum genaemt is. Ende dit cruyt walscht gherne in coude plaetsen aen hoge steenroorsen ende bergen En die wortele hier af wort gebesicht in die medicinen. En si is twee verhande/dye eene wit/ende dye andere swart. Ende dese hebben beyde een gheslycken natuere. Naer dye witte wortele wort meer indie medicinen gebesicht dan die swarte. Ende dese duert een heel iaer in haer cracht Ende die is die beste die van binnen hart ende gheheel is ende geene baethens en heeft. Ende die geen poluere en heeft als mensse breect.

Opalcorides seet dat van deser wortele seer goet ghedroncken is den vrouwe om haren tijt of menstrua daer mede te vorderen. Van deser wortele is seer goet ghedroncken Poropisio dat is den water

luchtigen. Diptamum methonich gemenghet ende ingenomen beneemt dye hoesten. Diptamum in water gesoden Ende daer mede dat lijf ghewasschen in een badt beneemt sonderlinghe die geelsucht. Dese wortele met swerder wortele oft affodillen gemenger. Ende dat poluere hier af in die noesgaten gelaten rep nicht dat hoest. Dat sap van diptamum ende desgelijckē dat poluere heplet vullam/dat is dat druppende blat inder kele dat den huyghe ghenaemt wort.

Dyptamum met melck ghemenghet ende in die ooren ghelaten/beneemt dye smerten daer inne

Item dat cruyt vander wortele dyptami in een huys ghestropt doet daer wt vlieden die slanghen ende dye seninighe dperen die daer inne sijn

Een mirridaet ghemaect van dat poluere der wortele diptami ende daer oedere gemenger ganciaen ende hoel wortele elcs ghelijcke vele/ende oer daer toe poluere van galnoren. Dyt sal worden een swart poluere. Ende dit sal men menghē met wijn daer diptamum in ghesoden is Dit heeft alsoe veel duechden in hem als tiriaca oft tyriakele. Van dat poluere vander wortele diptami mer desen saps ende met biuoet ghemenghet wordē ghemaect Pessaria. Ende als dye vrouwen dese pessuria in haer vrouwelijcheit besighen soe driuen si wt dat door kint/ende oeck die andere geboorte Secundina genaemt. Item neemt castorium ghepolueriseert ende diptamum elcs/euen vele/ende mēgt dese mer wijn ruite sap. Dit helpt den ghenen die dye vallende sucht hebben/alsoe dit in haer noesgaten late.

Item als dye lamme leden hier mede dicwilen besmeert worden soe worden si weder starck ende gheralck

n ij

**Wilde moorē of wilde pasterna
ken** Ca. C. xlvij.

Daucus latine *Tesar* grece
Aden boec circa instans beschriuen
Ons die meesteren/ dat wilde moorē
 heet en droge zyn indē derde graet En dz
 die moorē tweederhāde zyn die een wilt
 die ander tā Die wilde hebben die grote
 cracht en duecht in haer. En sommighe
 meesteren noemen dese daucus creticus
 En dese hebbē bladerē gelike den venche
 le En des gelijke dat saet en si hebbē wit
 te bloemē Dit cruit sal v̄gadert wordē
 mettē bloemen. En die wortele sal wech
 geworpē wordē Dit cruit en die bloemē
 sullē in die locht gedroecht wordē en niet
 indē sonne/ en dā duerē si een iaer en daer
 ouer niet. **B**latea. wilde moorē in wijn
 gesodē/ en daer onder ghemengt vigen
 alsoe vele als mē wilt en dit gedronckē be
 neemt die droge hoestē. **O**ech is desen
 wijn goet/ gedronckē voer dat kichen op
 die bock **D**it cruit in loege oft in wate
 re gesoden beneēden loop d̄ snotteringe
 int hooft die van coudē gecomē is als dat
 hooft hier mede gewasschē wort **D**eess
 crupts. iij. hantwoillē in wijn ghesodē en
 daer ondē gemengt olie En dz optē buic

geleit beneeme die winden En verwar
 met wel die mage **V**oer die verstopte
 milte/ en leuere maect een srope vā dic
 cruit en dese bloemē en mengt daer ondē
 venckelap En neemt dit des morghens
 en des auonts het helpt sonder twiſele.
Hiem daucus met pappelē en bingel
 cruit gesoden met wijn en watere en op
 den nauel geslagen of geleit/ is goet re
 gen die ghichticheit der darmen.

Senkele Ca. C. xlvij.

Spapensia grece. *Ferraria maior* si
 ue *consolida minor* siue *Danicula latic.*
Die meesterē beschriue ons vā dit
 cruit dat heet vā zyn d̄ nauere is
 En dat vele reinichedē in hē heeft. En dz
 zyn saet saeft en effen is. **I**cē ware pe
 māt gewōt desal dit sap wt druckē en dū
 hē dz m̄ kernelwatere so heiler die wōde
 vā binnē gāselic **I**cē als senikele gedoe
 ret en gepolueriseert wort so duert dz pol
 uere eē heel iaer lanc **D**ie eē quade ma
 ge heeft en die z̄ darmē v̄lijmt z̄ vā bin
 nē die sal dit poluere nemē m̄ honich en
 califfhouc en roerē dit ondē m̄ alcanderē
 En dit sal hi drinckē des auōrs als hi sla
 pē gaet. En dit reinicht hē alle sine leden
 en sonder linge z̄ijn darmē/ en z̄ijn mage

Item treck dit cruyt metter wortel wt
inden somere/en siebt dat in water/en si-
get dā doer eenē doet en menger dā daer
ondere suickere van rosen en honich Die
gedroncken laxert saestelijck. En drijft
wt en liue vele slimicheden/die in die ma-
ghe ende in die darmen langhen tijt ghe-
legghen hebben Item senihete/winter-
groen/ende spnau of alchimilla/dese drie
in wijn gesoden ende dien wijn gedron-
cken verteert alle gheronnen bloet in des
menscē lichaem sonder scaden

Item in alle wonden dranchen salmen
senihete besighen

Diagredion een sap alsoe ghe-
naemt Ca. Cxliij.

Opagridion latine et grece
Aden boec circa insans indē c. dia-
gridion beschijft os die meestere dz
diagridion heet en droge is indē tweedē
graet. En dat eē sap van eenē cruyde is/
dat ouer dat meer of dpe zee walcht. En
dat der sprinc wortele aen zjn wesen wel
gelijck En dit wort v̄gadert in die hons/
daghē albus. Die ludē snidē die soppē bo-
uen vā desen cruyde en dā loopt daer wt
melt En dat melt latē si droghe wordē in
die sonne. En dit wort diagridion gheua-

met. Somige meesterē legghē dat die
melcke vorē gesodē wort en dat dā in dpe
sonne ghedroecht wort Item diagridion
wort in menigerhande manierē gheua-
scher/want somighe nemen dat melt tiri-
malli/en menghē daer ondere eē wenich
van diagridion. En dit is stark in zjnder
werckinge en soz gelijck te nemene Somi-
gemengē dat melt tiri mali met griecx
pec dat gepolueriseert is. Somige nemē
cleine stukē vā colophonā of griecs pec
en mengē die on dē diagridion En v̄co-
pen dit voer diagridion. Mer elc sal wel
bemerchē wat hi coopt En dat o dē besten
dpagridion die wit swaertclær en clær
is. En die hē lichrelich laet brekē/ende al
laet colophonā oec haer lichtelijc brekers
nochtās si is hardere indē brueck dā dpa-
gridion Item diagridion heeft eenē bittere
rē roeck die getēpert en saeft is/en dē dia-
gridion die te seer bittere is/is geuallicht
en niet gerecht Item dē diagridion sal inē
mette speerlele in der hant in stukē wri-
uen. En beprauē zjn goetheit of hi dat
in een witte verwe v̄wandelt wort.

Die meesterē leggē dat diagridiō pur-
geert colerā en daer nae flegma/en daer
na melancoliā Somighe meesterē leg-
gen dat diagridion en scamonea malsan-
derē gelijckelijc purgerē. Mer diagridiō
purgeert saeftere dā scamonea. En hier
om sal mē al tijt in purgerēde medicinen
min nemē vā scamonea dā vā diagridiō
Wilt ghi makē een goet saeft laxatijf/
soe neēt diagridiō eē half dragma/stoma-
ticū cōfortatiū eē dragma/en mēgt dese
en dē malscāderē/en neēt dese inne m̄z keel
wep/en het sal saestelic laxerē son dē scade
Item diagredion en scamonea wordē be-
reit alle in eenē queappele gebradē wor-
dē. En hier o is diagridion also gheroect
profilycker te nemē dā rauwe scamonea
n ij

Dragantum Ca. C. I.
Dragantū sine plāta gūmi dragantū
 lari. Māros vel bederota vel melāphilos
 gre. Habe vel charita vel statued Arabi.
Die meesterē seggē d; dragātū couc
 is indē tweedē graet/ en vuchrich
 indē eerstē graet. En d; eē gōme is die o
 uert meer of; ee wt homē loopt En d; vā
 d hite vād sonne also gedoer; i hnde eē gō
 me wort En dragātū is dries hande d; eē
 wit claer en repn En dit is dbeste D; an
 dere is root vā v wē. En dic en is niet soe
 goet als dat eerste En d; derde heeft v wē
 gell; c die eerde D; wit dragātū sal gebe
 licht wordē tot die medicinē die vcoels en
 her duerc. x. iaer onverteert in; i h n natu
 re Ware pemāt seer dāpich d; i h n boest
 dpe sal nemē geerstē watere en doē daer
 in dragātū en gūmi arabicū elcs euē ve
 le en drinckē dat/ so wort hi geholpē Ware
 die oude quade hoestē/ ne; d; sap vā ca
 lissihout oft liquoriria en mēgt daer inne
 dragātū en laet d; staē eenē nacht. Ende
 daer na siget doer eenē doec En neēdant
 poluere dragātū En maect hier mede pil
 lē. Neēt dese pillē onō die tonge. En laet
 die indē mont smeltē/ en swelcht d; speec
 sel hier af binnē/ so sal dē hoest vgaen in

roter tijt En die maect den menschen lu
 tich om die borst/ en dese pillē also genut
 benemē oerdē dorst **I**te de eē grote vhe
 uē of geswollē lippe heeft alsoe datter aē
 wascht vlesgelijc wrattē De nemedra
 gantū en resoluere d; in rooswatere/ en
 mēge daer onō ameldōc of stijfsele en leg
 ged; daer op gelijc eē plaestere het sal hel
 pē **W**it ghi makē eē wit scoō aēlicht of
 aēlschjn/ so neēt dragātū en rooswater en
 mēgdele onō malcanderē met wat cāp
 ffers En net carōē of boomwolle hier in
 ne En bestrijct hier mede dat aēlicht/ het
 sal scoone wit en claer worden.

Daien of dattilen Ca. C. II.
Dactylus latine. Borhab Arabice.
Desen boom die hē naemt dactilū
 en die vrucht daer af seere stoppende; i h n
 die milke en die leuere En die scorsen vā
 desen boome stoppen ald meest **A**bbē
 moyles indē ca. dactylus/ spreect dat dpe
 dayen in die menschen een quade vuch
 ticheit makē En dat se pine int hooft ma
 ken oft brengen En dat se dpe leuere en
 milte vhardē En dat se den tandē scadehe
 i h n. En dat se den loop der wjghheblade
 ren oft morropdarum brengen **D**e

rapio spreect/dat die dāpen in dē mēschē
 grof bloet makē. En sonderlingeden ge-
 nen die hitrich van natuerē zyn En hier
 om sullē die gene die hitrich vā natueren
 zyn/ ende dpe tot dpe pijnē int hooft ghe-
 nepcht zyn en dpe eē harde leuere hebbē
 wachten haer voor die dadilen oft dāpen
 Die eenē grootē camerganck heeft/die
 mach dāpen eten soe geneest hi **D**acti-
 len oft dāpen zyn heet en vuchrich inden
 tweedē graet. Somige meesterē leggen
 dat die dāpē goet zyn in coude landē was-
 schen. en dat die dāpen die in middelbae-
 re hitrige landē wāschē/ lange bewaert
 wordē En si verweckē die menschē seere
 tot oncuysheit. Ende dē dāpboom is den
 rechten palmboom ende te rechte wordt
 hi palma gheuaemt.

Veltrij

Ca. Clj.

Densleonis latine.

Die meesterē segghē/dat dit cruyt
 bladerē heeft gelijc Des corni oft
 raue voet/en dat geerne wascht ond dpe
 epke boomē Dit cruyt is heet en droge in
 dē tweeden graet. **V**eltris sal v̄gadert
 wordē int einde vandē mepe **D**it cruyt
 gestotē en met hupswortele of dondbare
 en nachtscaede gemēgt/heilt ter Ront dpe

hitrige onstehē en ogesonde ledē daer op
 geleit **D**at sap vā veltrijē in die ogē ge-
 latē beneet die vellē daer wt **M**er dit sal
 ghelciedē int wāscē vand manē. En die
 ogē sullē alle male te vorē gewāscē wor-
 den met venchelwaterē **D**it cruyt mer-
 ter wortele aē dē hals gehangē en gedra-
 gē en laet geēsweringē indpe ogē comen
Vā dit cruyt wort waterē gedistilleert
 dattē oghen seer goet is alsedicwilē daer
 mede gener wordē. Dit dient wel tot dpe
 wāndē dranchē **D**it cruyt gestotē en op
 eē ripe swerige geleit doet die wtbreken
 sond pine Dit cruyt had meelē wilhelm?
 de saliceto seer liefō zynd duecht wille En
 hi naēde dit. Densleonis om dat eenen
 leeuwen tande wel gelijc was

Doerwasch

Ca. Cljij

Dit cruyt noemē somige meesteren
Herba pfoliata/ en het heeft vele
 duechdē. Het is sondlinge goet voer dett
 broec of storige vā iōge kiderē alle dit saet
 erē en dit cruyt optē bruec geleit wort **S**i
 ge eenigē kinde sinē nauēle te verde wt
 waert/delē salmē bindē dz cruyt en tsaet
 daer op/so sal hi haestelic wē in wassen.
 Ware pemār gebrochē efi ware dē bruec
 ouer dz laer n; out/die sal te voren baden

m; desen crude als m; paritaria m; peritafilon/ m; camille en met camephiteos elcs een goede hâtuol of twee. Naer hÿ moet alle male. iij. vñ achter malcander ren badē En die sal geschiedē. iij. dagē achter malcaderē En elke male sal hi in die badinge innemē vā desen sade en vanden cruide eē half loot/ na die badinge sal hi hē smerē m; deser saluē sœt olie van camillē een half loot/ en doet daer onder dat sap vā desen cruide een loot ende des poluers vā desen sade twee loot En mēgt dese onder wat wasch tot dat eene salue wort en dese salue sult ghi op den buck. smerē acht dagē achter malcanderē/ soe sal dē bruec heelē sonder twifele.

Alant wortele Ca. C. liij

Enula campana latine. **Ellemūgre.**

Serapio inden boec Aggregatoris beschrijft ons/ dz dit cruid scrap/ en lancachtich aen die bladerē is en dz eenē fruct of steel heeft die niet te clepne en is en dat die wortele hier af groot en welruhende is/ en datse root vā vūwen is/ en dz se bi na geslet is gelijc natter wortele en dat si gheerne wascht aen die bergen en in vuchtrighe plaecten en oech in dpe houen/ en dese wortele word in dpe medici-

nen ghebesicht. **D**ese wortele sal wegge grauen worden int beghinsele vanden somere/ ende dan satse gedroecht wordē. op dat se nyet en verderue vander vuchtricheit diese in haer heeft Dese wortelen dueren. iij. iaren onuertert in haer natuere **I**nden boeck circa instans bescriuet ons dpe meestere dat **Enula campana** heet en droghe is int eynde vandē deden graet **D**ialcorides spreect dat alant wortele ghestoten endedan met honich ghemenger/ en hier af een electuarium gemaect Dat dit electuarium sonder lin ghegoet is inghenomen voer die hoeste. **S**erapio spreect dat dese wortele seere grote duecht in haer heeft want si beneemt die groue vuchtricheit vanden menschen En daer mede beneemt si die pijn der lendenen. **A**lant wortele vwarmt die coude leden/ als den wijn ghedroncken wort/ die met alant wortele bereit is **A**lant wortele in wijn gesoden en daer onder ghemenghet supkere/ beneemt dat kichen En doet wel orine maken en alus ghenomen voorbeert si die vrouwe aen haer tijt of menstruum **I**tem alant wortele is goet ghenut voer vergift en sonder linghe voor seninighe beten. **I**tem dpe bladeren van alant wortele in wijn ghesoden/ en daer af ghemaect een plaestere. Dese plaestere verwarmt die lamme en ghichtige leden alsoe daer op gheleit wort Alsoe dat si cortelijc gesontheit getrigen **P**latearius spreect/ alant wortele benēt die roornicheit en die treuricheit en si vstarct die mage en drijft die oueruloedige vuchtricheit wren mensche doer die orine. **A**lant wijn gedroncken werct oec alle dese voorscreue duechden. **H**ier is te weten dat alle gesodē wine of wine die m; cruide gemaect zÿn/ bereet gedroncken zÿn in die eerste maectÿt deo

morgens oft middaechs dan t'laouōts En
 dit leert meester paulus indē ca. Vinū
Dit cruic met paritaria gesodē en m̄
 olie vermengt/en warm opten buyc ge-
 leit. Stillēt die ghicht en pijnlicheit der dar-
 men die colica passio genaemt is. En die
 ondere den nauēle geleit is goet tegē dpe
 coude pisse. **Hec Platearius**

Witmostaert cruyt Ca. Clv
Eruca latine Eusoniū gre. Jergit ara.
Mester paulus beschryft ons in s̄
 nen herbario indē capit. Eruca.
 dat dit tweederhande is Dat een wilt/dz
 anderetam. En dat tam eetmē ende mē
 plantet in die houē. En dit is ghestelt bly
 na gelijc dat rechte mostaert cruyt **Eru-**
ca so heet en vuchtich indē tweedē graet.
 En die bladeren en dat saet hier af wort
 in medicinē gebelicht **S**aliennus spree-
 ket dat eruca gesodē en gheten/ver meer
 dert sperma/dat is dat saet der menschen
 daer die hinderē af gegenerēert worden/
 Ende het brenget windē. en her doet dpe
 mannelijcke roede stijf staen en wesen.
Sec spreket hi dat wit mostaert cruyt
 ende sonderlinghe dat tam wit mostaert
 cruyt sarchelijc hitte brenget en hier om

en eelt den hoofde niet goet ingenomē af
 leene ghecoect. Mer het sat met andere
 crudē gecoect wordē gelijc met laruwe of
 met koolē/so en scadet n; En ald' gecoect
 en getē brēgt dē voesterē vele melco **D**e
 rapio/dz eruca getē wel doet orine makē/
 en si weect dē buic en vstarct dē mage en
 maect eē goede digestie oft v̄douwinghe
Platea. dat sap vā eruca metter galle
 vā eenē olch gemēgt/en op die pleckē ofc
 op die licrekenē gestrekē maect die selue
 huyr daer af v̄ andere gelijc **D**it sap of
 dit saet m; honich gemēgt en thoost hier
 mede bestrekē/en hier af vele ghetē/doet
 die netē en die lusen opt'hoost **D**ial. inc
 ca. eruca spreet/dat dit vele ghetē grote
 stekingē maect indē buic **H**i spreet oec
 dz dit saet alle die duethdē in heeft gelijc
 cruyt. **D**ie wortele gesodē en gestotē/en
 op een gebrokhē oft geknursk been gheleit
 trect dpe smertē hier wt. Dit saet gestotē
 en m; w̄ genut is goet voer fenige betē

Ieuercruyt Ca. Clvi.
Epatica latine **M**remal **S**akar sine aze
 zallacar **A**rabice
Sera. indē ca. epatica beschryft os dz
 dit cruyt in vuchte plaetse wascht
 daert steēachtich is en n; daert warm is.

Dit cruit heeft seere lange droppen wa-
 ters vanden dauwe op helligede ¶ Dit
 cruit is ront/ en heeft bladeren gelijc een
 sterre. En hoedese bladeren grotere zijn
 hoe dat se betere zijn Dit cruit is couc en
 droge inden eersten graet. ¶ Van desen
 cruide gedrooken is seer goet der quader
 leuere want het vuerlicht die. ¶ Platea.
 Spatica is seere goet voer dpe verstoppe
 en verharde milte En voer de vstoppe le
 uere die haer m; hitte verheuen heeft of
 geswolle is ¶ It voer alle cranchede die
 vā hitte comen/ is leuercruit seer goet ge
 belicht/ want het vcoelt saestelijc. En het
 is in; inder complexie gerēpert ¶ Spati
 ca op hittige sweringen gheleit vercoelt
 die en driht daer wte die hitte ¶ Een pla
 stere van dit cruit gemaect en den vrou
 wē voer haer scamelheit geleit beneemt
 haer den loop die fluxus menstrualis ge
 naemt is ¶ Spatica in wijn geleit en dā
 gedroncken beneemt die geelsucht.

Wilde sauie Ca. C. lviij.
 ¶ Eupatorium vel volucrum maius.
 Iacine Eupatorion grece Galit arabice.
Avicenna beschrijft ons/ dat dit ee
 ne vanden welcruykendē crupde
 is en dat bladerē heeft gelijc dat cruit/ pē

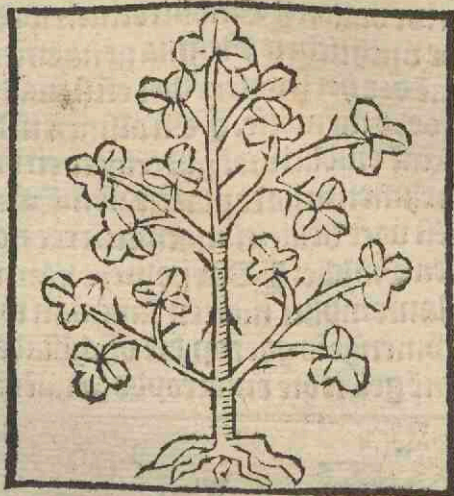
rafilon genaemt of vijf blat cruit die aet
 einde gelijc een sage ghekerft zijn Eupa
 torium is heet indē eerste graet en droge
 inden tweeden graet. Den besticht ont
 dit cruit te vergaderen is int epnde vādē
 mepe/ en oec om dat sap te vergaderē is
 in desen seluen tijde. ¶ Palscorides seyt
 dat eupatoriū seer goet genomē is voer
 die leuersucht. Die wilde sauie is betere
 groen ghebelicht dan dorre. ¶ Item
 dat sap vā wilde sauiesal gesoden wordē
 met castoriū en dan isse sonderlinge goet
 om die lāme ledē daer mede te besmeren
 ¶ Reet eupatoriū twee loot En siedr dese
 met eppē sap En geeft dit dē waterluch
 tige te drinckē des morgēs en des auō
 so geneest hi daer af Dit also genomē oft
 genut doot oec die wormē indē buic.

Wolfs melck Ca. C. lviij
 ¶ Esula Iacine Pinas vel pelpus grece.
Daulus beschrijft ons d; dit cruit he
 te en droghe is indē derden graet
 ¶ Serapio ca. Scebran. i. Esula antoi
 ratedpalscoridis spreect/ dat dit cruit eenē
 steel heeft de eenē arm lanc en wrgebrei
 det is. En dat hij aen den steel vele knop
 pen heeft en dat clepne subrile bladeren
 heeft ghelijc den pijnboom en dat clepne

purpere bloemen heeft/ en saet dat breec
 is gelijc die lpenfen/ en dat eē groue wor-
 tele heeft die vol melcs is/ en dat beste vā
 der wortele is die schelle daer af/ endeden
 bestējt om dese wortele wt te grauene
 is indē mepe. Dit melc is seer sorgelijck
 ingenomē/ want het brenge scade dē her-
 te en der leuere en d' mage. En het breec
 en doer knaecht die adere d' menscē Ende
 het brenge gemeenlichē die coude febres
 En hier om die wolfs melc beligē wil-
 le die moer daer ond doen ofc menghē per
 dat hē dat fenijn beneēt gelijc dat sap vā
 endiuie ofc a:ijn of dat sap van nachtsca-
 den. en dan wort die natuere des fenijns
 hier wt genomē also dat dā die menscē
 niet en scadet. En hier om costet men
 men sce:ijn leuē die alsulcke medici-
 nen geb: upchē/ van wolfs melc ofc van
 sprincwortele Die meesterē segghē dat
 aldusdanige medicine sond verghift en
 fenijn niet en is/ en hier om sal elck raet
 nemen van wise medicijn meesters/ d'pe
 hoer ondschepdē mogen wat haer goet of
 scadelijc is. Johānes me. spreecid; esu-
 la metrē sape vā nachtschade vū mengher
 stachelijc wdrijft die quade vuchtricheit
 als hier af ingenomē wort twee dragmē
 dat met supkere vū mēgt is. Esula is al-
 dus goet genut dē waterluchtighē Itē
 die schellē hier af gestotē en daer onder
 gemengt supkere vā violettē/ en hier af
 inghenomē met honich watere Nulsa
 genaēt laxert stachelijc Platea. Esu-
 la vteert die lichamiē en maect die dorre/
 en vteert oer die natuere der menscen
 Itē voer die waterlucht/ neem dat sap
 van venchelcrut en liedt dic seer wel en
 daer na siget doer eenē doec/ en doet daer
 oer poluere van die schellē vā dit wolfs
 melc een half dragma/ en mēget hier on-
 dere supkere/ en maect hier eenē dranch

wt Desen dranc is seer goet/ en hi diijft
 saetelijckē wt vele quade vuchtricheden
 die d'pe menschen langhen tijt ghequelt
 hebben Ende hi beneemt die waterlucly
 telonder twifele

Mirabolanen een vruchte
Capittel. Clix

Embligi grece et latine Amleg Arabi.
M Esue ca. de mirabolanis spreker/
 dat mirabolani embligi/ eē medio-
 cine:ijn die v'starchē dexijn dat herte/ d'pe
 mage en alle die ledē des lichaēs Pan-
 decta indē ca. Ambleg. i. Embligi seic dat
 embligi cout en droge zyn int einde vādē
 ij. g. Die meesterē seggē alle clamē dz
 dese sonige vruchte der boomē:ijn die in
 Indiē walschē: en dese:ijn vūfderhande
 vruchte. En elck heeft bisonelijcke duech-
 den/ en bisonderijcke namē in haer ghe-
 lict dese twee versen bewisen Mirabola-
 nor species sunt quinq; bonor Citrinus
 Nebulus Selliticus Emblicus Indus.
 Ende van dese vruchten schriuē die meel-
 terē vele duechden Ende hier af saet ge-
 screuen int Clixij. ca. dat Mirabolani
 begint Nui. seet indē boeck de vi. cordis
 dat dese vruchte cout ende droghe:ijn

Johannes mesue seyt dat emblici en bellirici bi nae van eender natuerē sijn. En dat si beide hayr oprhoofelwart maken als dat hoofst metten poluere af ghewaschen wordt. En d; si dat hayr niet en laten wt vallen. Emblici driuen wt die quade vuchtricheit. Plegma genaemt en si dienē der hersene seer wel en si maken een goede memorie. En allmen in die medicinē emblici niet ghecrigen en kan so machmen in haer plaetse nemē Bellirici. En voer bellirici machmen ter noot nemen Emblici. Dat poluere van mirabolani emblici metten sape van wolcruic omengt is goet op die vlychbladerē of spenē geleit die emorropde genaēt sijn.

Eufragie oft oeghentroost
Capittel C. lx.

Eufragia latine Herba adhill Arabi. **M**ester Paulus beschrijft ons in sinen boec indē cap. Eufragia dat die een cruyt is dat der psope aen dē steel ghelijc is. Maer desen steel vā eufragie heeft een violette verwe en kleine bladeren ende heeft bloemen die wt van verwen sijn. **O**pascorides spreekt dat dit cruyt anders niet gebesicht en sal wordē dan totten oegen. **W**ater vandit cruic

gebrant oft gedistileert als die ogen hier mede gewaschē wordē maect die oegen seer claer en starct d; gesichte. **D**it cruic gestotē en dat sap om die oegen gescrekē maect die oeghen claer en scone.

Adich of wilt vlier Ca. C. lxi.

Ebulus latine Meaticon grece. **C**ameactis vel iacca Arabice.

Dlinius indē capittle Cameactis beschrijft ons datter tweederhāde vlier is. Dat eene actis en dat andere cameactis. **O**nde verlus Sambucus est actis sed Ebulus est cameactis. **D**at woord Actis bediet ons gemeenen vlier oft holder. En hier af vindmen indat capittle Sambucus de S. en cameactis is Ebulus. En dit wort in duptse genaēt. **A**dich is een cruyt dat mindere is dan vlier. En het heeft bladeren die bi malcā deren staen en si gelijken bi na den amandelbladerē anders dā dat si een weynich langer sijn en si hebben eenē swarē roet en intopperste vā dpe stoppen hebben si croenen ghelijc den vlier en dpe tacken hier af sijn eenen vingere dicke. **D**ialcorides spreekt dat van adich ghebronckē die waterachtige vuchtricheit in den buic beneemt. **A**dich ghesoden en

geren gelijc koolen maect dē hardē bunē
weeck Die soppen ende die croonen van
Adick hebbē een natuere gelijc dit cruyt
Die wortele vā adick is dē watersuch-
tigen mensche die beste medicinē die men
vijnden mach/als si daer af drincken.
Dese wortele in watere gecoect beneet
den vrouwē die hartheit der moedere als
se hier mede van ondere gebadet wordē.
Dese bladerē in watere gesodē en̄ ghe-
bronchē benemē die droge hoeste En̄ dyc
is oec goet die Squinanciā hebbē/ dat is
sweringhe inder kele. Wien die vuula
hindert oft dat laphen inder kele die gor-
ghele oft gargarisere met desen watere
alser wat van piretrū innē v̄menget is
Adick is warm en̄ droge vā cōplexien.
Dat sap vā adickt daer poluere vāder
wortele van wolfs melch en̄ supthere in
ne gemēget/ zyn is goet genomē tegē die
dagelijche febres. En̄ dit is oec goet tegē
die gichticheit en̄ pijnlijcheit der voeten
Podagra genaemt Het Platearius En̄
der gewollē cullen als si daer mede ghe-
hoest worden.

Aquilei cruyt Ca. Crij
Egilops vel Egilopa grece Klusir
vel Klusir vel Dolara arabice

Diascorides seet dat aquilei cruyt
bladerē heeft gelijc de terwe/ mer
die bladerē vā desen crupde zyn wepke-
re/ en̄ hebbē bouē aquilepē daer dat saec
inne walcht Salien? indē ca. Egilops
spreect/ dat dē roeck van desen cruide see-
re scarp is. En̄ dat zyn duecht is doer dri-
gen en̄ vteren die harde sweringhē. En̄
dat goet is voer die fistelē aet līj in wel-
ke plaetsen si zyn mogen als dit cruyt ghe-
noten wort en̄ d; sap daer in gelatē wort.
Item wilt ghi heilē die quade rudichz
oft crauwagie aent līj bohendelijch/ soe
neemt aquilei cruyt en̄ terwē meel. En̄
mengt dese ond malscāderē met olpe vait
wijn steen/ en̄ besrijct hier mede die hūit
aent līj/ so sal die crauwagie ter stot hier
inēde ghenesen

Delue oft ebich oftyeue
Capittel. Crij

Edera arborea latine Ciflos grece.
Die meellerē legghen dat dit cruyt
daer om Edera ghenaeemt wordet
om dat die ghietē en̄ ionge scape dit cruyt
geerne eten. En̄ hier om heuet sinē nāē
Edera ab edendo. En̄ si leggen dat oeck
aldus genaemt is om dattē gheiten vele

melckes gheeft dyedit eeten.

Edera arborea heeft lange tacken En si hangt errigēs aē daer si walcht **E**dera ātingt haer aen ande boomē of muerē of aē andere houtē. En dā staetse in vele plaetsen hare wortelē. En si draget selbē vrucht of blo: psele om datse coudt vā naturē is En si walcht geerne i coude plaetsen staer als si vrucht draget/so luycht si alle die vruchtichz wter wortele daer si hi staet **D**it cruit stinct een luttelē. En is alcht groene. **D**iascorides spreekt dz dat say vā velne in die noelgarē dz hoofte reinicht vā quade lopen d vruchticheden **D**elue mrolie gesodē en in die orē gelatē beneēt smerten daer wt **I**te dese bladerē met wijn gesodē en gedronckē bene mē die hitte daer de menscē grote febres of pestilēcien oft ande liecē af crigē **D**it cruit in water gesodē beneēt die pine dā dē als dē roec warm in dē mōt comē

Onderhaue of gundelrebe
Capittel. C. lxxij.

Edera terrestris la. Camecissos gree.
Diascorides indenca. Camecissos
spreekt dat dit cruit bladerē heeft die gekerft en ront zjn En dat dese haer wijde brepden opter eerden Die bloemē

hier af zjn ghelijck aent saetsoen dē bloemen van basilicon Ende dit cruit word in die medicinen ghebesighet en diewortele niet. **D**ie bladeren in watere ghesoden benemen die gheellucht.

Dit is een goet baedt cruit voer dē kē in die lendene En voer dat siedercht der voeten Podagra. **O**nderhaue heeft in haer tweederhande substancie Die eene is coudt van natueren als Pandecta beschijft. **O**nderhaue met zjn ghelodē ende op die milre gheleit silt dpe op heffinghe ende swellinghe oft stekinghe der milten. **D**at say vā onderhaue in dpe oeren ghelaten brenghet weder dat ghehoor Ende dit is oech goet tegen dpe pinen der tanden ghelijck Pandecta in dentapittele Scissus beschijft.

Witte nieswortele.

Capittel. C. lxx.

Eleborus vel poliziro gree.
Belatrum latine.

Serapio indē boec Aggregatois
scapirulo Eleborus spreekt datter
tweederhande Eleborus oft nieswortele
is. Dve eene wit ende dpe andere swart
Die witte nieswortele heeft bladeren bi

na als die weechbreede oftkoolen blade
ren/anders dan dat si cortere zijn aen die
witte nieswortele. En si zijn swart mer eē
der clepnder rootheit vermengt. En dese
heeft eenen strupck bi na twee spannen
lanck. Ende si heeft wortelē die subtyl; si
gelijc den apuin. Dese wortele laet haer
in breken. Ende si en sal niet veele
gebruyct wordē/want si verworcht ende
boder die mensche van haerder natuere.
Dese swarte nieswortele heeft bladerē de
seer groene zijn. En dese zijn aent epnde
scharp. ende heeft eenē corten sieel/ ende
witte bloemē. Dese wortele is swart/ en
heeft veselen gelijc die wortele vā apuin.
Ende si wort in die medicinen gebesicht/
Galenus in dē capittele Eleborus be-
scrijft ons van bepde dese wortelen/ dat si
bepde heet ende droge; zijn inden derden
graet. Ende datse bepde dienen den me-
laetschen menschen. alle ghesoden wor-
den. Ende als haer lichamen hier mede
ghewasschen worden.
Oeck moghen dpe melaetsche hier aff
drincken/want si reinighen die binnen-
ste leden/ en si driuen die melaetsche vuch-
ticheit wt/ doer braeken/ doer den camer-
ganck/ ende oeck doer die orine.
Serapio spreect/ dat swarte npselwor-
tele ghepolueriseert/ ende in dpe verhar-
de fistelen ghelaten/ dpe hardicheyt daer
wt beneemt/ ende die phistelen heilt.
Den mont ghewasschen met waterē
daer swarte npselwortele inne ghesoden
is reinicht die randē/ ende beneemt daer
af den stanck ende die vuplheit ende doot
die wormen daer inne.
Pporates sprecket. Dat dieswaerte
npselwortele die vuchticheit der melanco-
lie doer den camerganck wt drijft. Ende
die melancolie is swart eerdachtich ver-
gadert bloet. Ende die witte nieswortele

beneemt die melancolie doer braken vā
bouen wtwaerts.
Alicenna spreect dat swarte npselwor-
tele met azijn ghesoden/ die melaetscheyt
ofte lazariē beneemt/ als dat lichaē daer
mede ghesincert wort. Ende die stinckent
de harde huyt maectse weech. Ende si heit
ter oeck aldus alderhande seericheyt ofte
rudicheit. En si verteert aldus die wat-
ten aen welke plaetse des lichaems sy
wesen moghen.
Hi spreect oeck/ dat die melaetsche son-
derlinghe besigen sullen die swarte nies-
wortele/want si purgeert ende maectet
goeden camerganck/ ende die witte nies-
wortele/ doet van bouen wtbraken.
Swarte npselwortele gestoren in azijn
ende in die ooren ghelaten/ beneemt dat
supsen daer inne/ ende startt dat ghehoos.
Ende si is seere goet gebruyct den men-
schen die vele fantasien ende vele quade
ghedachten hebben.
Swarte npselwortele in wijn ghelept
ende daer in laten staen twee oft drie we-
lanck. Dese wijn af ghesegghen en daer
nae een luttelē ghesoden/ ende dan ghe-
droncken des auons als mē slapen wilt
gaen/ reinicht alle die binnenste leden vā
hare quade vuchticheit. Ende beneemt
daer mede dē hoofstweer/ ende die rasen-
de siectē Mania ghenaeamt/ ende beneemt
oock die swimelinghe int hooft.
Johannes Mesue bescrijft ons/ d; wit-
te npselwortele niet gebesicht en sal wor-
den/want si stopt ghemeenlijc de aderen
der menschen ende doot die menschen.
Die swarte nieswortele moghen ghe-
bruycken sarchie menschen/ ende niet dpe
teer zijn van naturen.
Dese wortelen sullen gebruyct wordē
inden niepe/want si den menschen mit
schaden dan op anderen tijden

Die meesteren beschriuen ons alle dat die witte nyestwortele veel stercker is in haerder cracht dan die swarte nyestwortele. **D**ye vrouwen dye een doot kynt in haer hebbē die moghē een luttelē van witte niestwortele drinckē. **O**f als dese geleit wort bi die hemelike plaetsen of scamelhedē so si drijft die vrucht starckelijck wt. **W**itte niestwortele in die noesgatē gelatē/reinicht dat hooft. **E**n drijft daer mede vele suchte wt dē hoofde. **D**oer alle pijnlichedē oegē is dat poluere vand witter niestwortele goet/ en is seers goet ond alle saluen gemengt/die totten oegē dienen. **D**at poluere vā witte niestwortele onder andere wit terwe meel gemēghet/ doet die mupsen steruē/dye daer af eten. **D**it poluere mz melt gemengt doet steruē die muggen. **W**itte niestwortele verdrijft die suchte. **T**heranus ghenae me. **T**heranus is een suchte die dē melchē die adere tsmē treect. **W**itte niestwolle mz peeter olie ghesoden/beneemt seer cortelijc dat fledercijn der voete als dye voete hier mede gesalft wordē. **S**warte niestwortele beneet die febrēs quartanas/dz is die vierdagelijcke coorsen/die langhen tijt in die mensche gheduert hebbē als si hier af drinckē met wijn die mz supckere v̄mengt is. **P**linius seit dattē dranc vā d witter niestwortele ghemaect seer goet is dē ghenē die die febrēs quartanas hebbe. **E**n dat dese mensche noetsakelijck en goet regiment ond hondē moetē vā spise en dranc. **E**n dat si haer sesse dagē te voerē temperen moetē met wecke en v̄douwelike spise. **E**n dat si des auonts geheelijck niet eten en sullen/als si desen dranc des morgens inne nemē willen. **E**n dan moet oech claer en stil en schoō weder zjē ende middelbaer warm. **E**nde die mane moet in een goet reikē wesen. **E**n die dese

niet onderhout die en becoemt die witte niestwortele niet wel. **H**i spreect oec dat dese wortele te vorē ghesoden sal worden in lpsen oft in geerckē meel oft in een and hoender brodie oft sop. **E**n dat mēse daer na dē oudē en starckē mensche gheue sal. **E**n dan is se onscadelijc. **D**ese meestere verbiedden ionge kinderē en den cranchen menschen. **E**n den ghenen die te vele maghere zjē dat si haer wachten sullen voer die swarte niestwortele then ware alst vā node ware so mocht mē deesinge uē alst met honich watare. **N**ulla gena met v̄mengt is. **E**n men sal vand nyestwortele nz meer innemē in een male/dā twee penningen gewicht swaer. **M**aer met andere medicinē daer bij machmen dat ghewicht wel vermeerderen. **W**ilt ghi dupuen vanghen metten handen/so siedte witte niestwortele met terwe/allōā getort dat die terwe breect. **E**n geeft dese dan den enden of den dupuen te eere. **E**nde cortelijck daer na sult ghi dese metten handen vanghen. **D**ie meesteren segghen dat die swarte niestwortele vā onderē wt drijft metten camerganck die quade vruchtichedē der menschen. **E**n die swarte nyestwortele sal men te vorē siede met lpsen. **E**n hier af machmen dan thmalen alsoe vele innemen als vand witter niestwortele. **E**n men sal se dan in nemen metten dopere van eenen eye. **V**ander swarte niestwortele ghedroncken verdrijft alle crancheden der binnest ster leden. **E**ē plaestere vā swarte niestwortele ghemaect heilt dye melaetsche hupt daer op gheleit sond twifele. **D**ie ver slopt ende vol om die borst ware dye siede dit trupt vā swarte niestwortele mz wijn en met honich. **E**nde zjghe dat doet eenen suuerē doech ende drinckē hier af des auonts als hi slapen wilt gaen. **D**it

Folio

maect die borst saet ende reinicht die ma-
ghe Ende her mindert alle quade vuchtric-
heit die binnen int lichaem is. **H**adde
hemant die ghichtricheit ofc dat gheswel
des flederchins aen die voeten ofc op een
andere plaetse des lijfs/die sal dese crude
loten die swarte niel wortele en die wite
niel wortele ende zighen dat sap doer
te niel wortele ende drincken dat met wijn
eenen doet/ende drincken dat met wijn
nuchteren **S**it verdrift die ghichtricheit/
ende dat flederchin. **I**tem voer die geel
sucht/die van desen sappe drinc na dat hi
ghetn heeft/die wort vander geelsucht
ontlagen/ende gecricht een schone ver-
we **D**at sap vander witter nyel wortele
leis sondlinge goet in die phistelen/daer
inghelaten. **H**et Pandecra

Swarte nyel wortele

Capittel. C lxxvi.

Eleborus niger latine et grece.

Melampolion arabice

Die meesteren bescriuen ons veele
ducheden vader swarter niel wor-
tele die int capittelle hier vore bescreuen
staen. Ende dit crupt wort vanden Ara-
bische Melapollion genaet/war in ara-
was een man die Melapus genaet was/
ende dese hadde dochteren die onsinlich

lxxv

waren/die metter cranchheit Mania ghe-
naemt beuange ware. En dese is die ra-
sende lucht En met desen crude werden
alle zhu dochterē weder ghesont En dese
sucht geneest sondlinge dese wortele

Wansentonghe oft Endiuie

Capittel. C lxxvij.

Endiua latine.

Iden boec circa instas bescrijft es
die meesteren/dar dit cruit va nature cont
en droge is indē h. graet. Die bladerē en
dat saet hier af wordē gebesicht in mede-
tinē. En als dese bladerē groē zhu hebbē
si vele duechde in haer en doore n. **E**n-
diuie vnsarchet dat herte d; slech is va hit-
te/en is goet d; hittiger leuere ende milce
Doer die geelsucht/neet sirope va blin-
ne die met endiuie gemaect is/en sonder
linge als dese n; hertliogē water vinnēge
is **D**ese sirope beneet tertiana/dars die
febres optē dē dach **D**; sap va endiuie op
hittige bladerē geleit tretdpe hitte daer
wt/en vcoelt die **T**ot die hete sweringē
stoot dit cruit en legt d; gestorē daer oppe
hechelpt **I**te alimē dit cruit niet groen
hebbē en mach so salmen nemē dat saet
hier af en leggē dat gestorē op hittige ge-
breken/en het sal seer wel helpen

Suere distelen
Capittel. C. lxxvij.

Endiua siluestris latine.

Die meesteren seggen ende beschijuen ons dat dese distelen rouw ende vuchtrich zijn in den derden graet. Dese distelen hebben vrucht ende wasschen gheerne op dpe velden ende hare bladeren zijn scharp ende sieken als mensse aen te raltte ende hanceert.

Dit cruyt ghesloten en d; sap daer wt ghedrucht beneemt Herispulam dat is eenen seer hittrighen loop in des mensche lijf alsoe ghenamt.

Wilde distelen benemen dpe grote hitte des ghemachtes als se ghesoden worden met warere. Ende als dat ghemacht daer mede ghebaedt wordt.

Dat sap van suere distelen dient seere wel in die saluen die veruoelende zijn.

Ende voer alle ghebreken van huypē des lichaems dient dit sap wel. Ende het beneemt alle hittrighe swellinghen als daer op ghestreken wordt.

Epitimum oft die beselē aen die
claeuren Ca. C. lxx.

Epitimum latine *Spithimon* grece.

Die meesteren beschriuen ons dat dit cruyt heet ende droge is in dē tweedē graet en sommige seggē in dē derden graet. En dit wascht in hete en vuchtrighe plaetsen en die bloemē hier af worden ghebesicht in die medicinē. **D**iascorides/ d; *epithimū* repnicht en purgeert flegma en die melancolie/ als m; de medicinē gemengt wort die totter melancolie dienen.

E*pithimū* en sal alleenen niet gebruyket worden/ mer m; aude medicinē v men get gelijc daer zij lapis lazuli of lazuer steene en pillē de fumo terre/ die vā grisecon gemaect worden **I**n dē bo. cir. in. beschijuet os die meester en recept voer die quarteinste febris/ ald; Reet. ij. loot en en half vā *epithimū* en liet dit in water en daer na liger dit doer eenē doer/ en mēgt daer onder lazuer steen en geeft dit alsoe den sieckē te drinckene. **D**esen drāt is seer goet dē genē die emozropdas ofte dē loop vā achteren hebben daer die spenē gemeynelijc af comē. **D**ie vele swimelinghen in t hooft heeft die vā d melancolie comē die sal maken een sproppe van sene blade

Folio

ren/ en van deser bloemen bladeren dpe
 met supchere v̄mengt zjn/ also veele al z
 hi wilt Dese syrope is goet v̄ milce/want
 die milce gecrjct haer gebreclijcheit vā
 der melācolie ¶ Epithimū met wjn̄ ende
 olpe gesodē/ en rustchē dat gemacht en dē
 nauele geleit/beneēt str anguriā/dato de
 droppel pisse ¶ Mesue epithimū is goet
 voer die bevinge des hertē En sondlinge
 voer die v̄stoptheit der milcē daer groote
 crācheit int hooft en fantasien af comen.
 ¶ Hi spreect d; eē goede medicine is voer
 dē cancher en voer die melaetheit/en dat
 die quarteinsche febres beneēt ¶ Ne sal
 werē dat mē epithimū indē somere nyet
 wessigen en sal. ¶ Quicē. epithimū beneēt
 die gestwollē en opgelopē hupt aē die mē
 schē die vā quade vuchtrichz also ghewor
 dē is/en het is seer goet dē ghenē dpe den
 crāp dicwile quelt ¶ Epithimū sal inghe
 nomē wordē and half loot met honich en
 met wat souts/so driuet stercheljc wt die
 melācolie/en behoet die mēscen voer die
 melaethz ¶ Epithimū/sene bladerē ende
 herstongē met wjn̄ gesodē/ en d; beenhē
 os de corde cerui genaēt/geslorcdaer inne
 gemēgt is goet tegen die stekinghe ende
 pinenaent herte/ende is oec goet teghen
 die melancolie der herlenen

lxx.

Euforbium een gomme
Capittel. C. lxx.

Euforbium latine Euforbion grece.
 De meesteren als Serapio Dpal
 corides en Plinius segghē dat eu
 forbiū een gomme is dpe wt eenē boom
 loopt in India. Dese gōme is seere scarp
 indē mont Die ludē in India v̄gaderē de
 se gōme aldus. Si nemē een bochs hupt
 of een ander diers hupt/en spannē die v̄
 den boom. En dā gaē si wjdt vandē boō
 en worpē en stekē met hore lancien aen
 den boō/en daer den boom gewont wort
 daer loopt dat sap wt gelijc of wt eender
 wonde dat bloet liepe. En also lange als
 dit sap wt loopt/so en ghenakē si dē boom
 niet/wāt dit sap is also scarp dat van zjn
 der scarheit die menschē doot. En dit ghe
 schiet in die hondagen Ende als dese gō
 me ghebdroecht is in die hitte der sonnē/so
 nemen si diē af. En dan wort dit Eufor
 bium genaemt ¶ Die meesterē segghen
 datter gheen betere gomme en is ond al
 le gommē/dan dese gomme. ¶ Indē boec
 circa instans inden capittelle Euforbium
 becriuen ons die meesteren/ dat euforbi
 um heet en droghe is inden vierdē graet
 Dat beste euforbium en sal met gheend
 eerden vermengt zjn en claer zjn. Ende
 dat sap hier af dat opter eerden loopt/is
 eerdachtich ende niet soe claer als dat op
 die hupt blijft En dat is d'beste dat eē rooc
 achtige verwe heeft. En dit duert xl. iaer
 onuert teert in zjn natuere ¶ Dese gōme
 wort dicwile geuallicht metter gōme dpe
 Sarcocolla genaemt in. Ofte met gōme
 van arabien of met dragantū. En dese
 wort hier onder v̄mengt. Mer dit en he
 uet die cracht n; geljc d; rechre euforbiū
 ¶ Mesue/euforbiū reinicht en drijft dat
 quade flegma wtē grōt. En darr en is n;

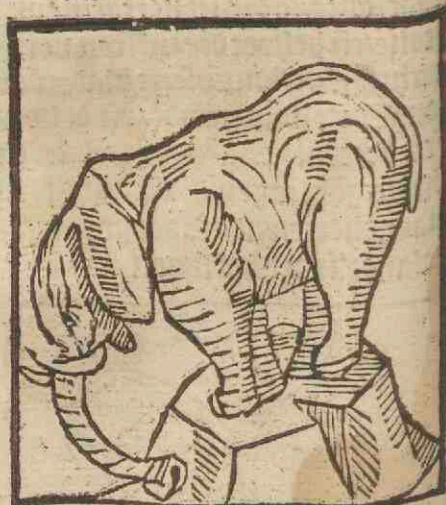
betere om dpe flegma wedpe iuncturen
ende wt alle leden treckene dan euforbi-
um. ¶ Euforbium met boomolie ghe-
menghet gheneest dpe watersuchtighe
leden/alle die wilen hier mede gesmeert
worden. Ende als die leuere oft dpe mil-
te hier mede besalft worden/soe meemt
die ghebreken ende smerten daer af.

¶ Euforbium in die noelgaten ghelate
doet seere niesen/ende trecht vele quade
vuttigheden wtten hoofde.

¶ Euforbium met olie de spica ghemen-
ghet beneemt dpe sweringhe des hoofds
Tetargia ende Frenelis ghenaeemt/als
dat voorhoofd ende dat hofcbouen huer
mede bestreken worden/ende maect oec
goede linnen/ende als dit alsoe aen dpen
hals gestreken wort soe benemet Squi-
nantiam oft dpe sweringhe inder helen
die die menschen die wilen haestelijc ver-
worghet. ¶ Johannes mesue. Euforbi-
um mach veertich iaren behouden wor-
den/ende het is betere oudt dan versche
ende hoe dat verschere is. hoe dat meer
fenijs in hem heeft/ende dan machme
oec hier wt bemercken/want die men-
schen den boom niet endoer en ghenake
ald daer wre lopende is.

Ghebrant copet Ca. C. lxxi.
¶ Es vstum larvae. Calcus pel Calcige-
caumenam vel culcostaumenan grece.
¶ De meesteren seggen dat es vstū
heet ende droghe is inden vierde
graet. ¶ En dit reynicht die melancolie.
Ende hier om machinen dit in de plaeste-
ren doen die totter milte dienen/wat die
gebreken der milten comen vander mel-
lancolie. ¶ Es vstumert wt dat vuplen
de stinckende vlesch. ¶ Es vstum met
honich enderepe ghemenghet hept
hant dpe fistelen als dit also daer inghe-
laten wordt. ¶ Dpedat ghebreck pol-
pus genaect heeft. Ende dat is eē vlesch
dat inden noel walcht die strope dit por-
dere van Es vstum op een plaester e
croceon ghenaeemt/ofte op een plaester
van apostolicon ghemaect. Dese pla-
stere alsoe daer op ghelept. eet dat vlesch
af ende heplet wedere.

Puoer oft olifanten tanden
Capittel. C. lxxij.

¶ Ebur larvae

¶ De meesteren segghen dat puoer
van olifanten tanden ghemaect
wordt. En hier omme wordt hier dpe

Polio

gure vā eenē olifant gestelt/ om; hō lidts wille. En puoer wort in menigerhande medicinē gebrucht/ en heeft vele duechde in hē. Poluere gescauē vā desen tanden met olie vā rosen en met populeon ende met wat wascht v̄mengt ghelijc eē salue of plaestere. Dese plaestere heit Panariciū/ dat genaemt wort dē wjt. En dit is een sweringe in dye wortele des nagels v̄handē oft v̄voetē/ alle gelijc eē plaestere daer op geleit wort. Mer desen ghescauē poluere dachtoeft geswallē en gheruit/ doet daer op hant wassē. Dit poluere met azijn ingenomē beneet die vallende suchte. Die de hupt van olifant op die hupt legghet daer die ghichtricheit ofte ledercijn inne is; beneet die pijnē daer af in eenē nacht. En sterct die ledē/ also dz daer gheen ghichtricheit meer inne en comet. Olifantē been gebrant en ghepolueriseert/ en dat metter orine van eenen bock ingenomē/ breeket dē steen in die lende en in die blase sonder eenighe pine. Mer dit moet geschien drie malē achter malcanderen. Indē capitele Spodium vint mē oech duechde vanden olifanten. Spodium is coutinden derden graet en droge inden eerste graet. Spodium is eē olifants been dat gebrant is

Bloetsteen

lxvi
Ca. C. lxxij

Lapis Ematites latine Iptos Ema
thitos grece Sedeneg arabice

S Era. ca. Sedeneg. i. lapis emathi
tes seet/ dz desen steē aen d' v̄we dē
bloede gelijc is. En bloetsteē is vā zjnd na
ture/ stoppēde/ drogemakēde/ en v̄couden
de/ gelijc Platea. seet/ dese steenē; zjn vele
in die landē die tegē d' sonne opgac liggē.
Desen steē in d' hant genomē als v̄emant
bloet/ stilt t' bloet. Desen steē ghepolueri
seert en mettē sape vā tel hēs cruit gemē
get/ in de noelgatē gedaē beneet dz bloet
daer wt. Die bloetspuwet de neme des
poluers m; roselwatere en gōme vā ara
biē gemēgt/ en make hier af pillē/ vā dese
pillē eē drag. ingenomē beneet dat bloet
spuwē. Die dē bloetgack heeft die neme
wic vā eperē en azijn elcks h. loot/ olie vā
rosen iij. loot/ en vā desen poluere eē loot
En maech dese tlamē i eē clisterie thept.
Die vrouwē die te veele haer stonde lopē
de hebbē/ sullē nuttē dit poluere mettē sa
pe vā weechbreede. Dit stoppt d' wittē en
dē roodē loop d' vrouwē. Doer alle lopē
des lichaems die gecomē zjn vā hitte/ oft
vā ouerulodige vuchtrichedē sal mē nuttē
desen steen/ wāt hi stoppt die behendelijck

**Een hamel oft eenen iongeram
of gheiken Ca. C. lxxij.**

¶ Eous latine.

Die meesteren seggen alle gheslic
dat dit dper clein en vet is/en dat
seere lustich vleesch heeft/dat inden men
schen goet bloet maect En dat seer v'dou
welhc is ¶ Vā desen diere scrjft ons p'si
dorus in sinen .xij. boec En hi spreect dat
dit dier in de vier qualiteiten getēpert is
in hitte/in coude/in droecheit/en in vuch
ticheit. ¶ Die hult vā desen diere ghene
sen die beten vā dulle hondē/alsoe warm
daer op geleit wort ¶ Dat hayt vā desen
dperē gebiant en eenen root daer af ge
maect v'dryft die slangen en alle andere
fentnige diere ¶ Soetdoeckē of boeslap
pen vand' hult des diers gemaect zyn ge
sont alle mēschē des winters en somers.

Benckele Ca. C. lxxij.

¶ Feniculus latine.

Avicenna in sinen tweeden boeck
capitule feniculus bescrijft ons/
dat den venckele oft venchel cruyt/ ende
saet heet en droge is inden tweede graet
Dit saet/dit cruyt en dieschellen ende de
wortele worden alle gebelicht in medici

nē ¶ Dat venckelsaet sal v'gadert wordē
int beghinsel vāden herbst En dit mach
mē behoude in zyn cracht. iij. iare Maec
die scorsen oft scellē en die wortelē sal mē
v'gadere indē beginsele van dē mepe En
dese duere eē iaer En all mē indē recepte
vint gescrenē Maracru alleene so meēt
mē dat v'ckel saet ¶ Diascorides spreect
dat venchel seer goet is getē vā vrouwē
die hinderē suigē/wāther v'meerdt haet
dat melc. ¶ V'ckelsaet getē doet wel ont
ne makē en reinicht die vrouwē vā hare
stondē of mēstrua. ¶ Indē boec circa inst.
vint mē bescreuē/dz v'ckelsaet goet is dē
bestoptē herte/leuere en milte en dat sōt
d'linge gaet is dē genē die met pijnē haet
water makē En dē keē hebbē En als de
se voernoēde cranchēdē vā hitte gecomē
zjn so sal mē die scorsē en die wortelē vā
dē venckele siedē in wjn. En geuē desen
wjn dē patiente te drinckē smorgēn en tsa
uōts. ¶ Venckele getē starct die mage en
doet wel v'douwē en desgelijke oec dz pol
uere vā v'ckelsaet ¶ Dat sap vandē v'c
kele sal mē in eē tennē croes oft vat doet
En laten dit daer inne staen aen d' sonne
xv. daghen achter malcanderen en daer
na mach mē dit belighen rotten oeghen
en sonderlinghe tot die ioekinghe der oeg
ghen ende dit is een sehere conste ¶ Aloe
paticū in venckelsap ghedaent en dit .xv.
dagen achter malcanderen inder sonnē
gheselt is sonderlinghe goet ouer die oeg
gen ghelept gheslic een collirium/en dat
gheneest die ghebrekē der ogen ¶ Dyal
corides seit dat v'ckel wortelē m'z honich
geroect en getē/dē menschē gesont maect
die vā eenē dullē hondē geberē zjn ¶ D'z
sap vā venchelcruyt inder sonne ghedro
get is goet tot alle ghebreken der oegen
¶ Venchel saet alst noch groen is ist oeck
seer goet gebelicht tot alle scadē d' oegē

Dit sap is seer goet gevelicht dē ghesluchtigē/en dit sap is tot veel saeckē goet/mer sondlinge tot die ogen **D**at sap vā vēkelcruit met honich gemēgt/en warm in die ooren gelatē/doet daer inne de wort mē steruen **D**ese wortele met ghersten meel en met wijne getoect en gedronckē helpt seere dē watersuchtighe/dat si vele waters lossen **V**enckele in watere ofte in wijn gesoden/en dat ghedronckē bene met den steen inder blasen. En het voert den vrouwē die haren tijt ofte menstruaniet en hebbē **W**are pemant seere v̄seert aen zjn gemacht of scamelheit waer af dat gecomen ware/die sal eeten en drincken vā vēkelsade dat in wijn gesoden is/so sal hi gheholpen worden sond twifele **V**enckele met azjn ghesaden/en alsoe op die versche wonde gelept ope van slaghen oft van stoten oft van vallē blau en ghequetst zjn/verdeijft daer aff haer swartheit/en heilt die quetsinghe **D**ie stadelijc en alrijt vēkelsaet eet/die verlicht daer af en schijnet iōck **A**ll mē dē pijnstoc met desen sape bestrijct/so bliuen/die pineen geerne daer inne. **P**li. dat sap vā venckele met honich ghetempert/en in die ogē gedaē. v̄deijft die dupsterteheit oft donckerheit der ogen.

Bilsecom oft catten keruele ofte eertroech

Ca. Cxxxvi.

Fumus terre latine Capnos grece.

Iden boec circa insians bescriuen ons die meesterē/dat fumus terre heet is indē eerstē graet/en droge indē ij. graet. En het wort eetrooc genaēt. wāc het walschropter eerde vā die groue roockingen der eerde. **D**it cruit ghelijc dē wil den peen oft morē/die Pastenata agrestis genaēt is. **N**er die bladerē zjn cleyn dere aen dit cruit en bitterdere. Ende die wortele hier af is wit van verwē

Serapio inden boec aggre. bescrijft os dat dit cruyt in medicinen ghevelicht sal wordē als groen is/want hoe dat groender is/hoe dat betere is. En als dorre is/so en heuet ghene cracht meer in hem

Fumus terre beneemt vā dpe menscē die melancolie/daer dicwilen groote cracht af comt gelijc die melaetheit en rudicheit oft crauwagie des lichaems. En het purgeert oeck dat quade flegma.

Dat sap van fumus terre ingenomē twee loot. ende daer onder gemēget suiker met eenē warmē sope ofte brodie beneemt die quade rudicheit van des mēscē liue en oeck die melaetheit. En allmen tot desen sape van fumus terre doet drie loot venkelsaets/so helpt sond twifele

Neemt olie van noten en menger hier onder wat azjns en dat sap van fumus terre een goet deel/ende maect hier wt eē salue/ende smeert dē lijf hier mede in eē badt. **D**it beneemt vā dē menschen dpe quade rudicheit/ende bisondere dpe melaetheit **D**it sap drie malen inder weke nuchteren gedroncken is sonderlinge goet den melaetschen menschen/om dpe lazariē daer mede te minderen.

Voer die watersucht/neemt dit sap en

die scorsen van wolfs melck elck twee dragmen. Dit also ingenomē beneēt vā dē menschen vele vuchticheden doer dat sweeten. En vdrift te laetsten geheelich die water lucht. Doer dat siederichn po da gra genaēt sseemt twee dragmē van hermodactilen of tidelosen. En doet ope gepoluert onō dit sap dees cruits. En leg get vā dz also gesodē warm op die voeten het sal helpē sonō twifel. Dit cruit gesodē of gerē of daer af gedrochen beneēt vele cranchede doer die orine. Dit sap vā sum?re m; hertstogē water en m; suker reie v̄mengt is goet tegē die v̄stopth; der leuere en v̄miltē die vā een roude materie gecomen is. Het platearius.

Fenegriec of seuen getidē cruyt.

Capittel. C. lxxvij.

Fenugrecum latine Sucion burhū. aut thilis grece. Sala vel alcula Arabi. Vicenna inden capittelen fenugre. Hic beschryft ons dat dit saet heet is int eine vā dē eerstē graet. En dat zyn nature is wepche en saefrigē. Dialcori. dat fenugriec goet is om ope sweringen daer mede opredoene en te weichene en hier toe salmen nemen dat meel van fe-

negriech dat metten dovere van eenen epe vermengt is ende legghen dat alsoe daer op. Dit cruyt ghecoecht rijpt alderhande sweringhe/ als alsoe daer op ghelept wort. Dit cruyt in wijn ende in olie ghewepcht. xv. daghen achter malcā deren. En daer na gesodē en doet eenen doeck ghesegen oft ghereinicht. En daer na hier ondere ghemengt wasch/ en dat meel van fenegriec tot dat gelijc een salue wort. Dese is die alderbeste salue ont alderhande sweringē oft swerē daer mede wepcht en rijp te makene. En dese salue beneēt ope swellinghen alse daer op ghesmeert wort. Auicenna spreekt dat fenugriec met olve van rosen ghesodert een schoone verwe maecthet/ als dat lijf hier mede besmeert wort. Ende dat dit oec beneemt den stanch des monts. Ende oec den stant des lijfs / die vā vuplē sweete ghecomen is. Hi spreekt oec dat dat meel van fenegriechs seere goet ghelept is op die hittighe sweringhen/ als met olve van rosen vermengt is. In den boeck circa instans/ staen oech alle dese voer seer uene stucken.

Eschenboom Ca. C. lxxvij.

Fraxinus latine/ Dir dan grece.

Scrapio capitulodirdan/i. fraxin?
 beschriftons/dat dit eenen boom is
 die aen die racken scoren heeft die de luy-
 sen gelijc: En allinē die schote dorret so
 wasscē wormkēs daer inne/ die de wor-
 mekēs gelijc: h̄ diemē in die boonē vint.

Paulus spreect/ dat fraxinus cout en
 droge is indē tweeden graet **D**yscori-
 des seet/ dat die wortele van desen boom
 goet is den verschen wondē/ alse gesodē
 wort/ ende als die wonde daer mede ghe-
 wasschen wort. **D**ie scorssen van desen
 boome verschopeen wonde ghebonden
 trecken die wonde te samen alsoe dat inē
 se niet napen en darf. **D**ese scorssen in
 wijn gheloden/ en desen wijn ghedronckē
 verteert die quade flegmata: of flumich-
 heden ofte waterachtighe vuchricheden
 in die mensche/ daer ope swellingē tultcē
 vel ende vleesch af comē **S**alinius in-
 den boeck **D**panidriarum beschrift ons
 dat die scorssen van desen boom in wijn
 gheloden ende ghedroncken vandē ghe-
 nen die een verharde milte heeft/ die mil-
 te weder wepct sonder twifele

Ende dit bewijst ende probeert h̄ ald?
 ende spreect. Waert dat inē dese scorssen
 eender soeghe gaue etene negen daghen
 achter mactanderen/ ende warde die soe
 ghedan ghedoot/ soe soudemen bevindē
 dat die soege gheen milte in haer en had-
 de. **E**nde hier omme ist wel te ghelouene
 dat dese scorssen bisonderlijcke totter mil-
 te dienen **D**ye scorssen van fraxinus
 in wijn gheloden. **E**nde een spongie hier
 mede ghenet ende opter maghe ghelept
 is goet teghen **D**omicum/ ofte dat brackē
 van bouen wt **E**nde het is oech seer goet
 teghen den loop inden buyck met bloede
Diffenteria ghenaeamt/ als dese spongie
 op den buyck ghelept wort

Benedicten wortele
Capittel. **L**xxij.

Pilla grece et latine.

Die meesterē spreken dat dese wo-
 tele heet ende droge is bi den der-
 den graet **D**ese wortele is van buycken
 root van verwen/ ende van binnen wir.
Ende is eenen arm lanc/ en slecht oft ef-
 fene ghelijc een heerse. **D**ese wortele
 dient wel flegmaticis/ pdropicis/ en pte-
 ricis/ alse met wijn gesodē des morgens
 nuchtere gedronckē wort. **I**tē warē eē
 vrouwe ope alsoe grooten pine binnē in
 haer lijf hadde gelijc oft si een kint baren
 soude/ ope drincke van deser wortele drie
 morgen soe vergaet alle die pine.

Die senijn oft vergift in hē heeft/ ope
 sal dese wortele clepne in hē/ en sicken
 die stucken daer af binnē in zjn lijf. **S**oen
 sal hem dat senijn niet leade/ en hi sal son-
 der twifele genesen **I**tē daer dese wor-
 tele in een hof staet/ daer en comt geen se-
 ninich dier bi/ also wjdt allt gerokē wort

Platearius spreect/ dat benedictē wor-
 tele sonderlinge in haer grote duecht heb-
 ben. **E**n datse wel dienē den waterluch-
 tigen met honich watere ingenomē. **E**n
 desgelickē dē geelsuchtigē met tē sape vā
 p ij

wijnrupte. Die bihē draecht dese wor-
teleien mach gheen feninich vier schade
doen. Placarius. Daer dese wortele
in een hups is en mach die dupuel n; be-
drue Mer hi vliet vā daer En hier ome
isse ghebenedht onō alle ande wortelen

Boonen Ca. C. lxx.

Faba latine Thyamus grece.

Messer Plaac scrjft dat dpe groe-
ne boonen coude en vuchrich zjn
vā natuerē indē eerstē graet. Vele boo-
nen gheten makē in die menschen veele
quade vuchricheden. En si brengen oech
in die menschen vele windē; en si zjn der
mage scadelijc. Hi spreect oec d; die boonē
nē alse out zjn rouc; en droge vā haerder
cōplexie zjn indē eerstē graet. Galien?
spreect dat die boonē onuerdouwelijc zj.
En dat ledie mensche doen op swellē En
dat die ghene die vele boonen eeten een
onuerdouwelijche mage ghecrigē. Jcē
mē mach die boonē wel eten; maern; te
vele of te dic wilē. Boonē reinigē die bu-
stenle leden des menscē als si daer mede
gewalshen worden. Ende die zjn hupc
daer medr reinigen wille die sal dat boonē
meel daer toe besigē. Die boonē etē
wille sal daer onde mengē comjn of mū

te Mentagenaeēt. Ofc dupst origanum
genaeēt; wāt dese makē dat die boonē der
mage niet scaden en mogen. Dialcori-
des Bonē meel mettē mele vā fenegriet
gemēgt en geleit op die sweringē achter
die oerē heilt die ter stont En also onō die
oegē met roofwatere gestrekē beneēt die
die vuchrichet en die vlekken daer wre.
Rabbi mopses spreect; dat die bonē dē
moet en verstant d mensche minder ē en
brekē. Serapio bescrijft ons d; dē rooc
vandē scoorsten oft schellē d bonē stoppēde
zjn En dat se een gheremperde coude in
haer hebbē. Hi spreect meer dat die bonē
in water gesodē gestort cū repn berghen
spec of smeer daer ondegemēgt; goer zj
regen dat stedertjn en pijnlicheit d voetē
Boonē met azjn en honich gesodē wet
hē die sweringē d uncturē alse also daer
op geleit wordē. Watere vā bonē bloet
sele of bloemē maect dat aelchjn en and
ledē scone alle hier mede gewalshē wor-
dē. Boonē ghetē makē int lhfēē quade
eerdachtige vuchrich; En cenē quaden
rooc die dē hoofde scadelijc is En hier om
makē si quade en sware droomē En alse
gesodē zj en; zj se n; so leer qauet.

Omgekeerde of gewinde boon

Folio
Ca. C. lxxi.

Faba inuerta latine

nen
Die meesterē leggē d; dit een cruist
 is dat breede bladerē heeft bi na gelijc de
 boberellē thakengighenaēt. Dit cruyt
 draecht bonē die gescelpt zyn. En dē steel
 dees cruyts is eenē arm hoge. **V**ā dese
 boonē wort eē salue gemact alse gemē
 get wordē met spaēsgroē/ mettē sape vā
 spnau d; alschimilla genaemt is. En niet
 maechdē wasch. Dese salue op een vuile
 wōde gelijc eē plaestere geleyt trect daer
 wte die vuilich; En suuert en geneeit die
 wonde in seere corte daghen. **M**eester
 Swilherm? eē wōdt meester leert ons de
 se salue makē albus. **H**ēet d; sap vā dese
 bonē en de sghelliche vā dese bladerē een
 pōt d; sap vā donsbare/ oft hupsworttele
 bladē en vā osterlucie elcs. iij. loot spaē
 groē en hool worttele gepoluert elcs een
 loot/ en mengt dese alle oō een m; bo:olie
 ende maechdē wasch/ tot dat se een salue
 wordē. Dese salue heeft grote duechdē in
 haer o wondē daer mede te heilene. En al
 le oude gebreke. **E**ē ande magister mē
 gede in dese salue dat sap vā dē crude dat
 ungula taballina genaēt is. En hi vdiē
 de daer mede menigē gods loon.

lxxiiij
Roode steenbreke
Capittel. C. lxxij.

Filipendula latine.
Fisalides Patriicia vel
Distagorece.

Die weerdighe meesteren segghē
 dat dit een cruyt is ende dat ouer
 der zee wascht in tlant van Doelien Apu
 lia ghenaemt. Ende dpe worttele hier af
 wordr in die medicinen ghebesighet.
Dese worttele sal wighegrauen wordē
 in dat einde vanden herbst. Ende dand
 ret li in haer natuere thpen iaren lanct
 Dit cruyt ghehicht der petercelle. Ende
 die worttele hier af heuet vele knoden oft
 knoopen. **I**nden boec circa
 infra beschriuen ons dpe meesteren dat
 dit cruyt heet ende droghe is inden vier
 den graet.
Des cruyts worttele is seere goet ghe
 belighet voer den steen. Ende den ghenē
 die niet pinen haer orine ofte water ma
 ken. Ende den ghenen die die lenden such
 te hebben.
Voer dese ghebreken machmen besli
 gen die Electuarien die Philoantropos
 ghenaemt zyn. Ende dese worden in dpe
 apoteken van dese wortelen ghemaecht.
Dat poluere van deser worttele inghe
 nomen met wijn/ is goet den ghenen die
 een coude mage hebben. Ende niet wel
 verdouwen en connen.
Opascozides spreeket dat dit poluere
 goet is teghen die vallēde suchte/ alst in die
 spisen ghenomen wordt.
Voer dat tichen op die borst. **H**eer medit
 poluere ende gantiaen elcs euen veele.
 Ende eet die dicwilen in die spisen het sal
 helpen sonder twifele.

Maerencruit Ca. C. lxxxiij.
Filex lani. Diopisiri gre. Sarcocolla.
Scrapio inden boec Aggregato.
 beschrijft ons dat dit cruyt gemeen-
 linc walscht aen die berghen en aen steen
 roetslige plaetsen. En dat gheen bloemē
 of vruchtē en heeft. Naer het heeft bla-
 derē die haer wtbreidē gelijc Polipodii/
 dars Engels soets cruyt Die wortel hier
 af is swart en lanc En heeft vele clepne
 wortelen aen haer En in dese wortele is
 een duecht die in die medicinē diē. De
 se wortele is bittere En si is tweedhande
 Die eene mānelic. En die ande vrouwe-
 lijc Dat faetsoen vāden mānelikē varē-
 cruyt is vore gellert En dat vrouwelic va-
 re cruyt heeft bladerē gelijc dat mānelic
 varē cruyt Naer dat vrouwelic varē he-
 uet meer tuckē aen hē. En dpe bladeren
 hier af staen hogere en widere vādē steel
 dā dē eerstē varē. En desen varē heeft eē
 lange wortele de root is met eend klein
 swartz En sommige vā dese wortelē zij
 also root als bloet En dese hebbē bi na rē
 gelijche natuere De mānelikē varē is
 vā zjnd natuerē wt treckēde dpe quade
 vuchtichz en vdroget en drijft wre die ont-
 reine vuchtichheit des lijfs En starce daer

mede der menschen nature. Desewor-
 tele gepoluerē en gedronckē m; wjn/ en
 m; honich Mellitraet genaemt doet die
 wormē steruē indē hūit En doot gemeen-
 lijc dat kint in des moeds lichaē En hier
 omē sullē de bevruchte vrouwē dese wor-
 tele midē ten ware dat vā node ware tot
 die dode geboorte of venchre en tot dpe.
 geboorte. Salienus indē ca. Filex be-
 scrijft ons d; varē cruyt zjn duecht in der
 wortele heeft En d; dese wortele goet int
 genomē is m; mellitraet d; vā wjn en ho-
 nich gemaect wort o die wormē wtē bu-
 ke te driuē die daer lāge ingeweest zjn.

Maerencruit oft brant cruyt
 Capittel. C. lxxxiij.

Flammula latine.

Inden boec circa indians beschriuen
 ons die meesterē d; dit cruyt heet en
 droge is indē dērdē graet. En zjn duecht
 is vhitte oft heet makē Dit cruyt sal ghe-
 belicht wordē groē en niet doere. Dpe
 een harde sweringhe aen zjn lijf hadde.
 diē n; rjyp en ware of tot materie niet co-
 mē en wilde die stote dit cruyt en doe daer
 onderē eē weinich olie En legge dit daer
 op/ her salter stont dpe sweringe wepche
 en open eten. Neemt olie van rosen in

Folio

ten glas ende mengt daer andere flammulam ghestoren en set die aeder sonne in die hontsdagen xxx. daghen lanc dese olie is goet geten in spise een dragma den genen die dve lenden wee hebbē/die Placagenaemt is. En des ghelike die febres quartanas hebben. Dese olie is oock goet den lammē leden daer artetica in is alse daer mede gesmeert worden. Dese olie is oec goet ghebesicht met eēder clisteren. Ende beneempt den steen in die lendenen. Ende oec inder blase.

Cleyne ofte wilde sweerdele

Ca. C. lxxv

Magalmon grece Gladiolus segetalis latine

De meesterē seggē d; dit crupt bladeren heeft ghelijck die sweerdele mer si en zyn niet so groot Dese bladeren zyn scarp en spitlich En hebben bloemen met purpure verwe Dit cruit heuet twee wortelē bi malcanderē staende die cleyne zyn en niet groot en wordē die eene wortele is ront en blijft bouē d eeren. Ende dese is ront gelijc der petercelie wortele. En die andere wascht inder eerde. En dese wort ghebesicht in die medici

lxxv

nen Die oerste wortele ope bouen op die eerde wascht beneemt alles wellingē die van hitte gecomē zyn/ alse gesodē gelijc een plaestere daer op gheleit wort Dese wortele in wijn gesoden en wpe roock daer andere ghemengt. Ende also warm op een woude gheleit/ daer eenen doren oft eenē pjl oft eenich scharp hout inne is trockē dat daer wte te hant Dic also op eenē vinger geleit daer eenighen worm inne is beneet die pinen daer wte en sijncht den worm wte sonder schaden Die wortele die inder eerde wascht en sal niet ghebesicht worden ghelijc die oerperste wortele Hier is te wetene d; gelijck die wortele van desen crupte die op der eerde wascht van haer d nature niet in die dieph; der aerde wascht en mach Also treck si van buiten oft van bouen op een woude ghelept/ eenen doren pjl ofte naghel. Ende des ghelijcke doet die andere wortele die aen dese hangt ende in der eerde wascht nae haer natuere Want si treck wte gronde daer mede si smenge is. En hier omme sal dese tweede wortele die binnen der eerdē wascht gebesicht worden/ om den gront vā eenē ghebreke daer mede te heilene ghelijc die phistelen zyn/ die bouen op die huyt cleyne schinen maer si zyn binnē diepere en ront omme wtdr af geten Voer dese sal mē nemen dese wortele ope inder aerde wascht een loot en mengen daer onderespaēl groent en olie van rartarus oft wijn steen elcks een dragma. En die daer op gheleit ghehijc en plaestere wert in dē gront der fistelen En hept die sonder eenige andere medicine Oec heeft dese wortele tracht ghelijck die lekkē wortele om daer mede te weicken en op te bitē een sweringhe die men anders soude moeten op sijn den of open branden.

Matere Ca. C. lxxvi.

De meesteren segghē alle gemeen
lijck dat dit cruyt heet van zinder
natuerē is. **M**atere in spise gheten oft
dat cruyt vā buten op dē buic geleit/bene-
mer die darmsucht. **M**atere met wate-
re getoect en daer onder gemēgt smout
en semelē meel. En hier af gemaect een
soppe. **D**ese soppe ghetē beneēt den wee-
dom de in die darmē is. En vwarmt daer
mede die maghe. En drijft wt seere vele
lijms. **D**ese soppe alloegheten/repnē
gher ope vrouwen van hare trancheyt
oft menstrua. En drijft vele quade mate-
riē en slimichedē vā haer. **D**it cruyt in
goeden wijn geloden. En dat getē of ghe-
dronckē beneēt die febres oft coerslen. En
dit laet ghetē vdrjft die wormē wtē līue.
Matricaria is goet tegē die onuruch-
baerheit d'vrouwē/aldus. **N**ē sal nemen
matere gepoluert en moedercruyt ende
puoer of oliphants been ghepoluert. En
dese salmen tesamen mengen met wijn.
Dit inne ghenomen maect ope vrouwē
vruchtbaer. En doerselichtelijck vrucht
ontfanghen nae dat se hare sonden ofte
menstrua ghehadt hebben.

Berck wortele of palmitozi wortele
Capit. C. lxxvij.

Ferula latine. **Marchici** vel
Entherion grece.

De meesteren segghen dat dese
wortele meer roudt dan heet van
haerder natuerē is. **O**pascorides in dē
capittele ferula spreect dat dese wortele
goet is den ghenen die bloet sponwen al-
se daer af drincken. Ende darsē goet is vo-
re fenitighe beten met wijn inne ghenō-
men. **Ferula** ghestoten ende op bloede
de wonden ghelept/stilt dat bloeden daer
af. **D**ie een oueruloedighe vruchticheit
binnen in zyn zif heeft/die neme perck
wortele een loot/bloerwortele twee loot.
Ende sote die op haer lay. Ende doe dese
dan in enen supueren ende repnen po-
endeghiere goeden claren wijn daer on-
re. Ende drincke van desen dranche vif-
thien daghen achterē makanderen/des
auonts als hij ghegheten heeft ende ha-
pen wilt gaen. Dit verswijmt die vrucht-
ticheyt. Ende helpt open menschen een
gheheel iaer lanck.

Wondt cruyt
Capittel Cxxxvij.

¶ Filago vel cartha filago vel
ba frus latine Borchedi vel
borchei arabice

Ollienus inden achtsten boec Sim-
plicium farmaciaram beschryuet
ons dat dit cruyt niet alleene ghebesicht
en sal worden/ maer met azijn ofte met
wijn vermenghet; ijnde. Ende dat men
dan legghen sal om dpe versche wonden
ende niet daer oppe. Ende dit doet oec dz
vleesch wasschen ende heilt die seere cor-
telijc. ¶ Auicenna beschryuet ons dat dpe
cruyt tot aschen gebrant die versche wō-
den heylt ende maect gesont ter stont/ alst
daer inne ghesloopt wort.
¶ Dit poluere met azijn ghemenghet en
de daer in ghesaen tot dattet droge wort
inden azijn. Dit poluere in sikkelen ende
in alle quade scaden ghelaten/ reynicht
die wter maten seer wel. Ende heilt dpe
oock seer corctelijc

Flozamor
Capittel Cxxxix

¶ Flozamor latine et grece.

Die meester legghē dz dit cruyt twee
derhāde is/ dat eenē mānelijc/ en
dat ādere vrouwelijc/ dat mānelijc heeft
eenē dunne steel en lāge scarpe bladeren
gelijc die vlier bladerē/ en eē dun saet Dz
vrouwelijc flozamor heeft eenē steel gelijc
die rode koolē diemē eet/ die eenē arm lāc
is. En dit heeft bloemē dpe groen en wit
zjn/ en swart saet En eē wortele die eenē
dyp dicke is/ en dese wascht vele in dpe
veldē ¶ Oli. spreect/ dat bepde dese cruidē
vā haerd nature coure en vuchtich zjn in
dē ij. graet ¶ Palsco. leet/ dat bepde de-
se cruidē hi na een nature hebbē/ maer dz
vrouwelijc is coudere/ en dat mānelijc is
dragere ¶ Dit cruyt gesodē en op die ghe-
brokē oft gecōtudeerde ledē geleit vdriffr
daer wt dat swart oft geronnē bloet. En
het heilt die cōcusieter stont. ¶ Dit cruyt
in wijn ghesoden/ ende dan van ondere
hier mede gebaedt/ dat beneet Emorrop
das/ oft dē loop vā achterē ¶ Dit is oec al
so goet gebesicht Thenasimoni En dat is
al men althijt blifft lust hebbēde om ter ca-
merē gaen/ en n; daer toedoen en mach.

Platearius spreckt d; dees cruets wor
tele inden mont gehoude die pñne ð tan
den of den tantsweer vdrift **D**ese wor
tele gestore en met mep borere gemeger
en daer wt gemaect ee salue. Dese salue
diët voer alle hitte daer op gestreke

Erdtbesien cruit **Ca. C. xc.**

Fragelaine.

Die meesteren seggen dat dpe eere
besien cout en vuchrich; yn in de
derden graet. En dat crupt hier af heeft
die selfue nature. **D**it cruit heeft eenē
corre subtilen seel die der agrimonie ge
lyct **M**er eertbesien crupt heeft grotere
ende langere bladeren. **D**it cruit due
ret een geheel iaer ende niet daer ouere
Plinius spreckt dat eertbesien cruit is
goet om daer mede te badene tegen den
steen **D**och is dat water hier af ghedisti
leert goet ghedroncken voer den steen en
het doet wel urine maken. **D**ie groten
wee en pinen in; yn lendenen heeft dpe
sal nemen eertbesien crupt drie oft viere
hantvullen en sieden dat in watere. En
badē hē daer mede vā ondere opwaerts
En dan sal hi hem oech smeerē met de
ser nauolgēder saluen. **R**eemt dieldep
een loot ende mengt daer onderē honich

een half loot/en een dragma wakhs En
maect hier af een salue Dese salue dient
wel tot die lendenen. En weict die harde
materie daer inne. Ende doet wel urine
maken **P**latearius Dese vrucht dient
den menschen wāt si beneemt die onna
tuertliche hitte En si is sonderlinge goet
Colericis oft den menschen die hirtich vā
natueren; yn want dese vruchte brenge
de seluē coelheit en vuchricheit **R**eemt
eertbesien sap en weghebreede watere
elcs acht loot/roesen honich. ij. loot moer
besien sap een loot/witten hondē dech
Album grecum gheraemt en balaustie
elcs een dragma En mengt dese mate
rien te samen m; wat a; yn; en gorgel
hier mede inder kelen **D**at is sonderling
gegoet voer die apostemen ð kē **E**ert
besien watere is seer goet voer dat swe
ten der menschen.

Vighen

Ca. C. xci.

Ficus Latine. Sica Grece.

S Erapio inden boec aggregatoe
ficus bescrijft ons dat die vighen
tweederlep; yn. Die sommighe; yn
en die sommighe tam. **D**ie rature
ghen; yn tweederlep. Die sommighe
sche en vuchrich en die andere oudē

¶ Folio

droeghe. Hi seet oech dat die droege vige
betere zijn dan die versche. Ende dat zijn
die beste droeghe vighen die vleeschachtig
zijn. Ende die oech niet te seer droeghe en
zijn. Dese vighen zijn heet int beginsele
vanden eerden graet/ende droege int be-
ginsele vanden tweeden graet. Ende die
duecht der vigen is rijp maken of weeck
maken ende verteeren. ¶ **D**pascriodes
spreect dat die vighen bequaem zijn der
longhene als si gesoden worden met pso-
pe ende watere. Ende daer af dan gedröc-
ken wort. ¶ **D**esendrianc alsoe ghenomē
beneemt die oude hoesten/ende oech dpe
oude ghebreken der longhene. Ende dpe
vighen benemen sonderlinge **D**eripleu-
moniam/datis een sweringhe op die lon-
gene/daer die verterende suchts **D**risis ge-
naemt af comt. ¶ **V**ighen in fenegriec
laet ende ghersten watere ghesoden/en-
de die vrouwen daer mede ghebaedt van
ouderen oppe/die haer moederē in haer
rechte plaetse niet en leit/gheneest dpe te
hant. ¶ **V**ighen ghesoden ende ghestootē
ende daer onder gemengt sweerdelwor-
tele/ende daer wt ghemaect een plaeste-
re wepct te hant dpe harde sweeringhe
daer op ghelept. ¶ **I**tem vighen in wijn
ghesoden ende daer nae ghestooten/ende
daer onder ghemenghet ghersten meel
ende alsene/ende daer wt ghemaect een
plaestere. Dese plaestere opten buyc vā
eenen waresuchtighen mensche gelept/
beneemt hem die swellinghe
¶ **S**alienus inden capittel **S**ica. i. ficus
bescrijft ons dat die vighen die swellingē
benemen. Ende dat si doer dringhen int
lijf. Ende daer omme dienen se wel tot de
swellinghe die van die watersucht comt.
¶ **S**alienus scrijft oech dat die vigen de
lue een seer clepne spilinghe geuen. En
darse den ghenen die wele vighen eten

kerbij

een lot vleesch maken/en dat si den buyc
op blasen ghehijc die booneu. Ende darsē
in die menschenoich ende grof bloet ma-
ken. ¶ **M**uitenna in sinen tweeden boeck
inden capittel ficus bescrijft ons dat dpe
vighen durderhande zijn. Die sommige
wit van verwen. Die andere swart van
verwen. Ende die derde root van verwe
Ende dat die witte vighen dpe beste zijn/
daer nae die rode vighen/ende daer nae
die swarte vighen. Ende dat dpe vighen
die wel rijp zijn niet schadelijc en zijn.

¶ **M**uitenna seet dat die vigen quaet bloet
maken in die mensche/ende darsē luyfent
doen waschen in die ghene die vele vige-
eren. ¶ **P**laac inden boeck de **D**ietis par-
ticularibus bescrijft ons dat onder alle
vruchten die vighen seere te pilsene zijn.
Maer haer vruchticheit maect in die me-
schen grof bloet. ¶ **V**ighen ghestooten en-
de daer onder gemenghet honich wep-
ket ende heplet die harde apostemen of te
apostonten/alsoe aldus gelijc een plaeste-
re daer op gheleit worden.

¶ **D**pascriodes inden capittelle ficus be-
scrijft ons dat sap vanden tacken des vi-
ghebooms/die beten der feninigher dpe
ren wonderlijcken hept/als daer oppe
ghelept wort. ¶ **D**ic sap gheneest dpe me-
laetheit ende die quade rudicheit of cran-
wagte aent lijf waer dat is/als dpe daer
mede ghesmeert wort. ¶ **D**ic sap sal ver-
gaderet worden/als die vighen bina rijp
zijn op den boom. ¶ **V**igen met psope ge-
soden. Ende die des morgghens nuchtere
ghenomen/zijn seer goet teghen die pesti-
lencie/ende si benemē oec aldus gebruy-
ket die watersucht. Ende den ghenen de
die vallende sucht hebben/zijn si oech al-
dus goet ghenomen

Korenbloemen Ca. C. xciij.

Flores frumentorum latine.

Die meesterē segghē dat dese bloemē onō dat kore wasschē En dat die sommighe blau van verwen; ijn die sommighe bruyn en die sommighe wit. **D**eser bloemē cruyt en wortele wordē seere luttelē ghebelscht in die medicinen die dē menschen int lijf dienē Maer vā bu ten des lijfs/mach men dese gebruychen in drierhande manieren na dat se drie derhande verwe hebbe **I**nden eersten dese blauwe bloemen met spaensgroen ghemengt/ende op vuple vleeschtrighe wonden gheleit verceren seere haestelijc dat vuple vleesch daer wte. **D**ye bruynē korenbloemen met bolus armenus ghemengt en ront omme die wonden geleit benemen die hitte daer wte. En ijn een goet defenslijc En die wite korenbloemē met loortwit oft ceruse en boomolpe ghemenghet/ende daer wt ghemaecht een plaestere vercoelen ende heplen alle hittege bladeren/als dese plaestere daer op gheleit wort. **W**ā die blauwe en bruynē korenbloemen die ghedort ijn macen men poluere daer men dat supchere mede schoon verwet. En dat suicker d; hier

mede geuerwet wordt/mach wel int lijf ghenomen worden sonder eenighe scha de ofte sorghe.

Sinte iohannes bloemen Capittel. C. xciij.

Flores sancti iohannis latine.

Die meesteren seggē dat dese bloemē vā haerder natuere getempert ijn En dat se tot een cranch; gebelt get wordē/de Amos heres genact is dit is een quade en sorgelijche begeerte des mās tot eend vrowwē oft der vrowwē tot eenē manne diemē die liefde oft mitsch naet **S**ommige seggē dat dit een dupuelike liefde en n; een menschelijche liefde is hier om hadde iemāt dese crāch;/dye mitsch genact/de soude wesen so swaer en so melancolioes/d; hij noch dach noch nacht in ijn hooft rust hebben en soude. **M**aer hi althit begheren bi dye vrouwe te sine En dese bloemē nemē alsucke mēschē af haer fantasiē en harē quadē wille wordoer dese bloemē vā wandelt in eenē goedē wille **M**er si moete gedenckē dye huish; vā sinte Johānes En dā sullē si v; lost worden van dese quade melancolpe sonder twifele **H**et Paulus.

Herders pipen
Capittel. Cxxiiij

Fistula pastoris sine arnoglossa maior
vel almea latine Damascimon grece.

Diascorides inden capittelle Almea
spreect dat dit cruyt hem spant op
ter eer de ghelijc die weechbreede oft we
gherich. Ende dat groene bloemen ende
een weiche wortele heeft. Ende dat geer
ne bi die wateren wascht. Die wortele
dies cruyts met wijn ende honich ghesto
ten/ende dit ghedroncken beneemt de pij
lijcken roden loop Difteria ghenaeft.
Ende dit also genomen beneemt oec dpe
wedommen ende pijnen tussche die scou
deren Quicenna in sinen tweeden boec
inden capittelle. Fistula pastoris/spreect
dat dies cruyts duecht is. verteeren dpe
apostemen die verhart zijn/ alst daer op
geleit wort. Van desen crude ende wor
tele ghedroncken beneemt den steen in
die lendene. Dese wortele heilt die swe
ringhe in die darmen/ alse met boomo
lie ende honich watere gebruyt wort.
Dit cruyt is warm ende vuchtich indē
tweeden graet. Hec Salienus

Scotten cruyt of gheel sweerdel
cruyt Capittel. Cxxv.

Gladiolus latine Dixeris grece

Die meesteren seggen dat dit cruyt
gheenē steel en heeft Ende dat bla
deren heeft opter wortele/ die der lemme
ren van eenē sweerde ghelijcken. En dit
cruyt is tweederlept Dat eene wascht in
droege plecken. Ende dit heeft hoge bloe
men die weicht ende welrukede zijn. En
dat ander wascht geerne in water acht
ghe plaetsen Ende dit heeft hoege gheele
bloemen. Ende dit heeft een gheknopte
wortele/ diemen opter eerden siet. Ende
dese wortele is cout ende vochtich vā na
tueren. Een plaestere van deser wor
tele ghemaect als daer ondere ghemenger
is olie ende honich/ helpt den gheswollen
miltē daer op gheleit. Somige meeste
ren seggen/ dat gheele sweerdel wortele
heet ende droghe is inden tweeden graet
En dat die wortele meer crachte in haer
heeft dan dit cruyt oft dat saet
Sweerdel wortele en is niet goet getē
mer men sasse snijden in clepne stucken
ofte sciuen. Ende dese salmē aen eē snoer
doen alsoe dat eene scine der andere niet
en rake ende hangense oppe/ op dat si dro

ghe moghen worden inder locht en npeet
 inder sonne. ¶ Swardelwortele in wij-
 ne ghesoden en van desen wijn ghedron-
 ken silt die hoesten. Ende gheeft goeden
 smaech den ghenen daer si aene gedaen
 word. ¶ Deser wortele poluere met wij-
 ne gedroncken verdrijft den vrouwen de
 sweeringhen aen hare borsten.

¶ Opascouides spreekt dat dese wortele
 die ghebroken oft ghecontudeerde leden
 gheneest alse ghestooten wordt met san-
 torie ende met honich ende azijn Ende al-
 soe daer op gheleit word.

¶ Ende si is aldus goet ghebesighet den
 ghenen ope met pijnē hoer orine oft wa-
 ter maken. Ende den ghenen die oer die
 droppel pisse hebben/ alse ope aldus op
 haren buick legghen.

¶ Dat saet van dese swardelwortelege
 roten ende met azijn ghemenger is goet
 den ghenen die een quade milte hebben

¶ Die wortele hier af is; wijn ghedron-
 ken is goet den ghenen die fenijn oft ver-
 ghift in hem heeft/ want si verteert van
 haerder natuere dat fenijn.

¶ Plinius spreekt Sheel swardel wor-
 tele in wijn ghelept ende desen wijn ghe-
 droncken is goet den ghenen ope fenijn
 gheten hebben/ ende alse aldus ghenom-
 men wordt soe brenghense den vrouwe
 hare menstrua.

¶ Swardelwortele ghestooten ende op
 een gat ghelept daer eenen pyl oft doren
 innne is treect dien vā stonden aene wt.

¶ Sheele lilien in watere ghesoden en-
 demet roode citeren vermenghet/ ende
 dan doer gheslaghen ende met supkere
 soet ghemaect. Hier af is goet gebelicht
 tegen die geelsucht Ptericia ghenaet en
 het is oet goet tegen die verstopthept der
 milten gelijc Platearius bescrijft.

Brem of ghinst
 Capittel. C. xvi.
 Genesta latine.

¶ Johannes Mesue spreekt dat brem
 in die velden wascht Ende dat hi la-
 ghestelen heeft die haer wel late omme
 wringhen ende niet lichtelck en breken
 Ende dese zijn goet omhondt daer mede
 re bindene Ende brem heeft ronde ghee-
 le bloemen die oeck saet brengē ¶ Opas-
 couides spreekt dat dit cruis heet en droge
 is inden tweeden graet En dat saet hier
 af is heetere van natueren. Ende in die
 bloemen en in die stele is een oueruloedi-
 ghe vruchticheit. En hier om treect den
 brem vele vruchticheden van de mensche
 doer dat braken oft rouergheue ¶ Van de-
 sen sate en vā dese bloemē gedronckē is
 honich watere dat Nulla genaet is drij-
 uet vele vruchtichede wt de mensche doer
 sweetē ¶ Johannes mesuel scrijft dat brem
 men bloemē gestotē en gemengt met ro-
 sen honich en met weiche eperē En also
 in genomē reinigē die darmē en die npe-
 re En doe seer wel orine makē. En driue
 de steen wt die nierē en wter blase en die
 dese sate oft bloemē in neet in hē en sullē
 si de steen n; en late verhardē ¶ Die deen

Folio

saets oft bloemē vele belicht en darf niet
sorgē voer dat flederijñ der voerē Roda-
gra genaēt. Meester paulus spreect dz
dit saet geneste leer goet is den vrouwen
gebelicht to hare crancheit oft mēstrua.
En dat si dē loop in haer Venen ē die lan-
gen tijt geduert heeft. En dat si alsoe dpe
moedere oft matricē wel ropnigen.

Samandrie Ca. Exchij

Samandria latine.

De meesterē spreekē dat dit cruyt
heet en droghe is inden derde gr.
Ende andere meesterē segghen oech dat
dit cruyt seer hitrichen ver is van zñder
natueren. Dit cruyten is niet goet den
menschen noch den beeste/ wāchet maect
inden menschen seer dunne bloet. Ende
het vermindert dat bloet/ende vermeer-
dert die quade humoren ende corrupciē.
Die die clepne crauwagie heeft rustcē
huit ende vleesch aen; zñ lijf/ sal dit cruyt
floten met out berghen smeer En smere
daer mede die crauwagie/so sal hi ghene-
sen. Ende als hi begint te ghenesen ofte
heple/soen sal hi hem niet meer hier me-
de besmerē/ want het soude; zñder huyt
ende sinen bloedescadelijc; zñ
Die binnen int lijf gebrokē ware/ dpe

Ixxix

mach van desen crude gamandria deinc-
ken. Samandria gestoren met honich
heilt ende suuert seer wel die oude scaden
oft gebreken/welche die zñ mogē alle al
so daer op gheleit wort. Dat sap van de
sen crude met honich ghetepert/en in die
ogen gedaen beneest die doncherheit der
ogē en maect se claer. Samandria gesto-
ten en met boomolie getepert vderijst we
die ledē dē vorst ofte dē winterē/ allē hier
mede besmeert worden. Ende si brenget
den liue seer goede hitte.

Galigaen Ca. Exchij

Galanga latine Salangen arabice
Sommige meesterē seggen dat die
eenē boom is/en die somige seggē
dat een vrucht is. Maer dpa scorides seet
dat galigaen wortelen zñ/die in die lan-
den van Persia wasschen op boomē dpe
galangen ghenaemt zñ. Dese wortele
duert vijf iaer onuer teert in haer natue-
re. Ende si is die beste dpe rootachtich en
swaer is. Ende die haer niet en polueri-
seert als mēse breect. En die eenē scarpē
roech heeft op rertonge. Maer die wit en
licht is/en is niet goet. Haer duecht is in
starchē en vteerē. Dese wortelē wordē; zñ
tidē geualsch m; ader wortelē de daer o;

dere ghemengt worden. Item sommighe valschen den galigaen aldus si polveriseren den galigaen En dan nemen si wortelen dpe den galigaen ghelijcken aen der verwe / ende leggen dese in azijn daer peper in vermengt is Ende dese laten si daer inne ouer nacht. En daer nae doen si den azijn van dpe wortelen / ende vermenghen dese wortele metten ghesloten galigaen om des gheroecks wille die dese wortelen nae haer trecken vanden poluere des galigaens. Serapio inden boeck Aggregatois capitulo galangen spreckt dat galigaen een adere inder eerden is / die ghestaen oft ghestelt is ghelijc cassia lignea. En die scoelssen deser aderen / sijn rootachtich van verwen. En dese worden genaemt galanga. En dese sijn heet ende droeghe inden derden graet. Palscorides spreckt dat dese wortele goet ghenutis tot alle cranchen den dpe van coude comen. Saligaen berct die maghe en doet wel verteren en beheemt die pijn der maghen dpe van coude comt alle in wijn ghesoden ende ghedroncken wordet des morgheis ende des auonts Saligaen in die noelgate ghelaten berctet die hersene Saligaen is goet tegen die flauheyt ende beuinge der herten Die dicwilen flau of onmachtich ende tot swimelinghen geneicht is. Sal galigaen nutten metten sape van wegherick oft weechbreede soe gheneest hij Die eenen qualicrukende mont heeft sal galigaen sieden en drincken die wijn Dit maect den mont wel rukende. Ende reynicht van binnen dat stinckende bloet Serapio spreckt dat galigaen den menschen eenen wel rupckenden adem maect en vele quade vuchtrichede in sich beueemt En dat galigaen een goede dige die of verteringe maect doer de hitte die

van natueren daer in is. Johannes mesue spreckt dat galigaen goet is voer die darm sucht ende voer die colica oft colicō pas. Saligaen inghenomen met den sape van bernagie beneet vele onmachticheden des herten.

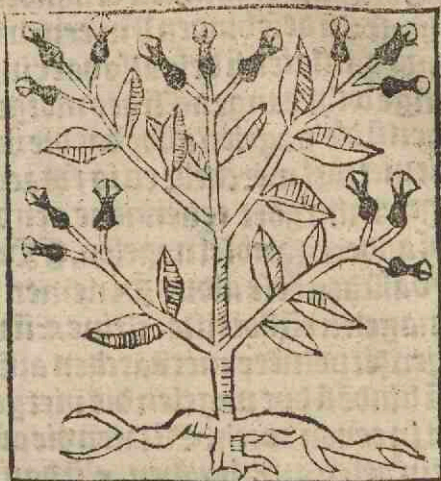

Gentiana oft gentiaen
 Capittel. L. cix.

Gentiana latine Parcaum grec.
 Palscorides in den capittle gentiana beschrijft ons dat gentiana alder eerst bekent en ghenonden is vanden heylere die Illericus ghenamt was in een landt dat Gentiana ghenamt was En daer na dede hi dese wortele noemen Gentiana. Dese wortele heeft eenen steel die bladeren heeft die aent faetsoen en aenden roet den groten noorbomē bladeren ghelijc sijn. En aent eynde sijn dese bladeren van malsanderen ghedepit ghelijc een saghe. Den steel hier af is gheknopt en twee armē lanc. En heeft saet ghelijc die keernen in dpe appelen dese wortele ghelijc der ockerlucie Aristologia longa genaemt. Ende si is dicke en bittere Ende si wascht gheerne op hoghe berghen daert vuchtrich is ende daer die sonne niet vele en schijnt Meester

Paulus indē capi. gentiana spreect dat
Gentiana heet en droege is inden derden
braet ¶ Inden boec circa instans bescri-
uen ons ope meesterē/ dat gentiana een
crupt is dat een wortele heeft/ die dē naē
vandē crude neemt. Dese wortele sal v-
gadert worden int eynde vandē meie/en
dan false gedroecht wordē. En aldouert
se vier iaer onuertteert in haer natuere.
En si is die beste die dicke en hart is. En
die hart n; en polueriseert allmēse breec
ker. Hare verwe sal zyn ghelijc eenē gra-
naet appel/en die een swarte oft doncke
re verwe heeft en is niet goet. Oec is de
se die beste die seere bitter is. Sentiāna
heeft in haer duecht te dissoluerē te consu-
meren en te attraherē. Dat is van mal-
canderen te deplene/te verterene/en ope
vuchtricheit na haer te trecken/en die wt
te drinene ¶ Serapio spreect dat hi noyt
geene betere medicine en vant tordie be-
ten van eenē dullē hont dā gentiana. En
desen pacient sal mē hier af te drinckē ge-
uen aldus Reent gentianā een dragma
en sloor die en mēgt daer onderē mpreen
een dragma. En neēt oec daer toe creekrē
ogen die gebrāt zyn/die in ope bekē ende
soete waterē gelopē hebbē. En siēdt dese
stuckē met wine en geestden gebetē mē-
sche hier af te drinckene drie morghē ach-
ter malcanderē/het helper sonder twifel
¶ Sēriāna is oec goet genut regē vgift
oft fenijn. Dial. seet dat gēriāna die slaē
gen vdrift. Die getōtudeerde of ghewre-
uen leden van slagen of vallen heeft sal
dat poluere vā gentiana met boōolie mē-
gen/en strikē dit daer op/so sal hi genesen
sonder twifelse ¶ Dese wortele sal mē vñf
dagen achter malcanderē in water leg-
gen/en daer na sal mē dese wortel mērtē
water wel siēdē en latēle alsoe staen drie
dagē lanc. En daer na sal mē dit water

wel siēdē tot d; so dic wort als hōnich/en
dan sal mē dit in eē croes of pot wech sette
dic water beneēt alle vteckē aēt lijf daer
op gestrekē. En sondlingedpe vteckē onū
die ogen/allst daer in gelaten wort.

Gariofelnagelē Ca. CC.

¶ Gariofilus latine et grece.

¶ Serapio indē boec aggreg. ca. Gario-
filus bescrijft ons dat dese nagelen
eē vrucht zyn. Dat hout vā desen wort toe
veel stuckē gebruiet ¶ Die gariofelna. co-
mē welāt vā india/dese hebbē eenē knop
En zyn die beste die root verwich zyn. En
si zyn die beste de na malcāder vā die boō-
mē gepluct wordē. Alu. in zyn ij. boec ga-
riofi. spreect dat gariofelna. vruchtē zyn
wt eenē eplāde vā india/en heet en droege
zyn indē ij. g. Indē boec cir. inst. bescriuē
ons die meesterē dat gariofoli indē somer
vgaet wordē allse ryp zyn en x. iaer dure
onuertteert in haer nature En dese nage-
lē moerē bewaert worden in vuchtrighe
plaetsen. wāt āders sōndē si vdoorē/en in
plaetsen die n; te vuchtrichen zyn/wāt dā
sōndē si vscimmelē en getorūpeert wor-
dē. En die zyn die beste ope bouē aē haer
hoofdē breec zyn/en eē cleyn vuchtrich; heb-
ben allmēse metten vingeren druckē

Dese gariofel nagelen die worden die
 wilen gheualicht want sommige nemē
 gariofel naghelen die bedoruen sijn ofte
 die niet goet en sijn. En dese doe si in een
 vat dat eenighe vuchtricheit of liquoer in
 hem heeft En dese binden si in eenen doe
 ke Ende dan laten si dese also daer in die
 vuchtrige locht hangen En des morgens
 droegen si die nagelen alsoe dat die vuch
 tricheit niet wel merckelic en is Maer de
 se nagelen sijn goet te kennene aen den
 roec bi andere gariofel nagelen. Som
 mige valschen dese aldus Si nemen die
 beste nagelen en stoten die kleine En ver
 mengen die poluere met starcken azijne
 En da bindē si ope nagelen die niet goet
 en sijn in eenen doeck. En laten die ouer
 nacht in desen azijn ligghe. En dan ne
 men die quade nagelen den roeck vandē
 goeden naghelen also dat si nau en qua
 lic te onderkennen sijn Maer die naghe
 len die aldus ghemaect worden en heb
 ben desen roec niet ouer .xx. dagē. Ende
 si nemen alle daghe af van haren smaec
 ke en van haren roecke. Serapio spre
 ket dat gariofelnaghelen goet sijn gebe
 lighet in die medicinen want si scherpen
 dat ghesichte. En benemen die doncker
 heit der oeghen en maken se claer. Ha
 lis spreect dat dese gariofelnagelen goet
 sijn der maghe ende der leuere En dat si
 dat herte verstarcken En den buick slop
 pen en een goede digestie makē. Plaac
 scrift dat vā gariofelnaghelen ghedronc
 ken een half dragma met melche stercke
 die natuere Ende brengt lust en begeer
 te tot vrouwen. Auicenna scrift dz ga
 riosili int lijf eenen goeden roeck maken
 En dat si dat doncker ghesicht benemen
 en die ogen vclarē en dat se die maghe en
 die leuere vstarcken En dat si die brakin
 ghe van bouen wt benemen.

Somme van arabien
Capittel. C C. i.

Gummi arabicum latine.

Die meesteren bescriuē ons dat de
 de gomme heet en vuchtrich is in
 den eersten graet. En si wort ghenaemt
 gummi arabicum om dat si in arabia ge
 uonden wort. En die gomme vā arabie
 is driederhande die eene is wit van ver
 wen en dese is die beste En wordt in ope
 medicinen gebelicht die vercoelende sijn
 En sonderlinge tot die gomme de dragā
 tum genaemt is Die andere is rootach
 tich en claer En dese wort oeck in die me
 dicinē gebelicht. En die derde is vā vwe
 gelijc eenen appele die niet gheheel root
 of witen is En dese en is niet so goet als
 die twee andere En als men in die recep
 ten scrift gummi arabicum / soe meyn
 men gummi arabicum album. Serapio
 capitulo gummi arabicum bescrijft
 ons dat dese gomme in arabien wāschē
 op steen boomen En dat wit en claer vā
 verwen behoort te sine ghelijc een glas
Gummi arabicum slopt den lopende
 buick Ende voecht die darmen te samen
 int lijf Ende beneemt Thenasmonē dat
 is ope begheerte totten camerganc daer

niet af en comt. ¶ **Summi arabicum** is goet genut voer die hoesten. En voer dpe sweringe aender longene. ¶ Die donche- re oegen heeft die sal gōme van arabien drincken/want het maket den mensche een goet gesichte. ¶ **Summi arabicum** wort in die medicinē gebelicht die laxerē. Ende die laxatiue medicinē worden met gōme van arabien gerechtueerdicht. En die gōme beneēt dē laxatiuen haer scarpheit daer die mensche binnē's lijfs dicwilen grote crancheit af gecrigen alsoe dat si in menighe saren daer na gheene ghesontheit en gecrighen/want het is seere soeghelijc/als die menschen van eenighe laxatiue medicinē van binnē ghequeerst worden die te seere werckē/want hier af genesen si seere lantsaem. En hier o sal men voersichtich zjn/allinē van een gēmeestere eenige laxatiue neemt dat se nz te darch en zjn. En dat se te voren berept ende getēpert zjn na der mensche natue re die haer corrigeren en beteren. ¶ Die een scarpe tonge heeft dpe legghe gōme van arabien in watere/en sinere dese vuchticheit op zjn tonge so sal hi genesen worden. ¶ Die seere brakende is vā bouen wt/sal nemē gomme van arabie ende maechē diere poluere en menghen daer ondere poedere van caneel/en drinck hē dat met wine. ¶ Die bloet spuwet sal drincken gōme van arabien mettē sape van weechbrede oft wegeric. ¶ Die met pijnē zjn watere of zonne maect/sal drincken gomme van arabien met wine ofte met regē watere. ¶ Welcke vrouwe haren tijt oft mēstrua te veele heeft/dpe sal nemē gomme van arabien en mengē die met sanguis draconis ende met roos watere. En si sal hier af makē een pessarium en leggen dat in haer scamelheit. ¶ Item dit pessarium sal met boomwol

legemaect worden alsoe lanch als eenen vingere ghelijc eenē sap. En dit sullē dpe vrouwē hier tegen in haer vrouwelichz leggen. En hier omme is onderscheit tusshen een pessarium en een suppositorium want die pessaria besigen dpe vrouwen in haer scamelhedē. En die suppositoria worden van achtere in ghesseken om camerganc oft des ghelijcke te makene. En dpe vrouwen ghebruycken alleene dpe pessaria. Mer die suppositoria besighen mannen ende vrouwen.

Galbanum een gomme
Capittel. Cij.

¶ **Galbanum** latine **azarathus** gre. **Hene** **libege** **asar** vel **alterma arabice**.
De meesterē seggen dat galbanū een gomme van eenē struiche oft boom is. En dat den bestē galbanū is die daer is/en die dē olibano en dē armoniacogelhet. Dese gomme hangt haer aen die handē allmonse aengrūpt. Et si wort seere dicwile gheualscht met hersch/met gemalen boonē/en met armoniac. ¶ Die meesterē bescriuē ons dat dese gōme heet is indē derde graet/en vuchtrich indē eersten graet. Dese gōme wort indē

Somere vngadert van eenen struiche daer
 die ludē op desen tijt mizbilē of met sweer
 dē in houdē. En dā loopt daer wt sap dat
 ind' sonnē seere hart woert gelyc een gom
 me En die wit en claer en dē armoniaco
 ghelijc is die beste Dese gōme duert lan
 gen tijt onuerreert in haer nature ¶ **D**i
 alcorides beschrijft ons indē ca. galbanū
 dat dese gomme goet is voer dat kichen
 op die borst als mē hier af in neet. iij. drag
 mē met weiche eperē of met gheerlē wa
 tere ¶ **D**ie een sweringe int hooft heeft.
 die sal galbanū op glopēde hole leggen
 en late dien rooch in zjn noelgaetē gaen
 En dit helpt seere ¶ **W**elche vrouwe ha
 re moedere op stoet of vand' eend' plaerse
 totter andere gaet/ of vore wtē liue gaet
 Die sal neme galbanū en armoniacum
 elcs eue vele. En stropē dese op glopēde
 holen en late diē rooc vā oedere opwaerts
 gaen ¶ **D**ie een harde milte heeft die sal
 galbanū drie dagē in a zjn leggē. En dā
 sal hi dē a zjn met deser gomme siedē En
 daer na sal hi dē a zjn af sigē en mengen
 daer onder boōolie En roerē dit in zēnd
 sparule En dā sal hi hier af makē eē plaē
 siere en dā sal hi die plaestere leggē op die
 vharde milte ¶ **P**linius welke vrouwe
 harē tijt niet en heeft die sal nemē galba
 nū en mastix en resoluerē oft smeltē dese
 in olie En caroen oft boōwolfe salse in de
 se olie nat makē/ en makē hier af pestari
 um en leggē dat in haer scamelz. ¶ **D**ie
 eenē quadē sweer aen zjn lijf heeft de sal
 daer op leggē galbanū En dit sal te hant
 dē sweer rijp makē en op brekē ¶ **P**late
 rius Galbanū op holen geliet. En den
 rooch hier af doet eenē trectere aen die
 tandē gelatē beneēt die pijnē der tanden
 en den tantsweer. ¶ **I**tem men sal wetē
 dat galbanum te voerē gereinicht moet
 wordē eer men dat in medicinē besigē sal.

aldus heēt galbanū en resolueert desen
 in een panne En dan doet hē also in cout
 watere so gaet dat onreine is daer af/ en
 blijft bouē En dat supuer en claer is sūc
 ket ned in dē bodē ¶ **O**ft mē mach hē sigtē
 doet eenē doec wāt dā blijft dat onreine
 is indē doec En d' claer is gaet daer dote
 ¶ **D**ie wormen in sinen buit heeft de sal
 in nemen pillē de vā Galbanū gemaect
 zjn want dese zjn ghesont en doden ope
 woemen sonder twijfele.

Galnoten oft galappelen
Capittel. CC. iij.

Salla latine. Ciccidos vel halapsa vel
 lapsana grece. Halls Arabice.

Scrapio inden boeck Aggregato
 ris inden capittelegalla spreekt
 dat men die galnoten vanden boomen
 nemen sal alle niet gheheelijck rijpe en
 zjn. Ende die swaer enden pet gaet acty
 tich en zjn wordē in medicinē gebesicht.
 Die groene galappelen zjn seer bitere/ en
 harē roec en cracht is drogēde en stoppē
 de. ¶ **D**ie meesterē beschriuen ons datter
 tweederhande galnoten zjn. Wanc ope
 sommighe zjn groot en vol gaten en ope
 se en zjn niet goet en si en hebben gheen
 cracht in haer. En die andere wordē ghe

nonden in Asia en Africa. En dese zijn
 kleine en niet gegaet. En dese zijn die be-
 ste Mer haer duecht is stoppē Plinius
 spreekt datter vele galnotē wassē in Sy-
 ria en in Egipren. En dat si cout en droe-
 ghe van natuerē zijn indē twedē graet.
 Die eenē lopendē buisc heeft/ sal nemē
 een galnote/ dat wit vā eenē epe en a;ijn
 en menghe dese slame. En hier af sal hi
 makē een plaestere en leggē dese plaeste-
 re op sinē buic Men mach oec dies pol-
 uers in nemē met regē waterē/ want het
 dopt seere Platearius Wie te veele vā
 bouen wt braect/ die sal galnotē siedē in
 a;ijn en regē waterē en netten hier inne
 eenē doec en leggē desen doec vā buyten
 op;ijn mage Welcke vrouwe harē rijt
 te vele heeft/ sal galnotē siedē in reghen
 waterē en mengē daer onder dat sap vā
 weechbreede en maechē hier af met boō
 wolle een peffarium Dit peffarium in dpe
 trouwelicheit gelept stopt den vrouwen
 harē loop/ en helpt wel. Die seere ende
 dic wilē wt sinē nose bloet/ dpe sal galnotē
 mengē mettē sap van weechbreede ofte
 van tesciens crupt. En eenē doec die hier
 in genet is/ sal hi in;ijn nose steken. Een
 plaestere van galnotē gemaect mettē wit
 te van eper en/ en opten slaep vandē hoef-
 de geleit/ helpt seer wel/ en stopt dat lopē-
 de bloet Cassius felix spreekt/ dattet pol-
 uere van galnotē op die wondē gestropt
 haer dat blopen beneert. En dat die won-
 der slame doet gaen/ alsoe dat mē die niet
 roenapen enderf Die swart hape ma-
 ken wille/ sal nemē swate galnotē die n-
 gegaeten;ijn/ en siēde dese in olie. En dā
 sal hi dese olie doer eenē doec rijgen en la-
 tensedroege wordē aen d sonne. En dat
 poluere hier af sal hi siēde met regē wate-
 re en wasschē sinē baert of;ijn hape hier
 mede/ het sal swart wordē Dit poluere

vermenges met bloetsilwater e sangu-
 naria genaemt/ en in dienoelgatē gedaē
 silt dat bloeden Dat middel dat in dpe
 galnotē is/ is goet op eenē quadē en ghe-
 gaetten rant gheleit Dar poluere van
 galnotē op vuple quade wondē ghelept
 blydt dat vuple vleesch daer af/ enderep nē
 ghet die wonde

Sagates oft gette eenen steen
 Capittel. C. iij.

Sagates latine et grece

D Jascorides scrift/ dat gagates ee-
 nen edelen steen is/ die dē oechsteē
 aen;ijn wesen gheleit is En dese steenen
 vjndt mē in t land van Sitanie aen dpe
 zee En in Engeland Die somige vā de-
 se steenen;ijn swart van verwē/ ende die
 somige gheel/ en dese wordē beide ghebe-
 sicht in medicinē. Albertus spreekt dē
 desen steen van eenē mensche gedragen
 dē duple;ijn cracht beneert Desē
 steen ontsteect brant in waterē of;ijn an-
 dere vuchtheit Desē steen dīse dagē
 in water geleit en ghedronckē/ helpt dpe
 vrouwē dat si van stonden ane vā haeren
 kijnde verlost wordē/ alst dē tijt vā haerō
 baringe is Meester Euar spreekt in sy-
 nen Lapidario/ dat desen steen edel is en

vele duechden in hem heeft want hij be-
neemt alle duuvelsche melācolie. ¶ Wilt
ghi wetē of een vrouwe maecht is of n;
so hoort desen steen te poluere. En̄ gheeft
hier af een iōcfrouwe te etene of te drinc
kenz alsoe dat si dat niet en wete En̄ is si
maecht so sal si dit bi haer behoude En̄ en
is si geē maecht so moetsē vā stōndē tegē
harē danck haer watere of orine maken
Dā desen steene staet in Pādetta bescre-
uē int. CCC. en̄ lēste capittle.

Naghel cruit oft hasen boet.
Capittel. CCC. v.

¶ Sariofilata lati. Tapagum gre.
Die meesteren segghē dat dit cruit
oer oder munghe aen die bladerē
ghelijc En̄ dat een wortele heeft die ghe-
lyc gariofel nagelē ruhede is ¶ Die mee-
steren namen dit cruit. Sariofilata ofte
Sauamunda oft Euatica oft Pes lepo-
ris ofte Ocul? leporis. En̄ het is heet en̄
droge indē derde graet ¶ Mer gariofila-
tum is een confectie die vā gariofel nage-
len gemaect wort ¶ Indē boec circa ins.
bescriuē ons die meesterē d; gariofilata
vele duechde in haer heeft. En̄ die bladerē
rē meer dan die wortele En̄ die bladeren
wordē in medicinē gebesicht en̄ die worre

lefeldē En̄ die bladerē hebbē meer crach-
tē in haer alle groē z; dā alse droege z; n.
¶ Sariofilata gedroget en duert mer eē
iaer ¶ Dit cruit gestotē heile die fistelē als
d; saphier af daer in gelazē wort. En̄ dit
sapdiēt oec seer wel tot aldhāde gebreke
des mōts. ¶ Dit cruit en̄ paritaria in re-
gē water gesotē beneēt die crimpinge en̄
stekinge indē buic alle warm daer op ge-
leit wordē ¶ Die eē quade mage heeft de-
n; wel vterē en mach sal dit cruit in wij-
siedē en̄ drinckē ¶ Sa. indē. vi. boeck. im.
far. indē ca. lapagum. i. ocul? leporis vel
gariofilata bescrijft ons dat dit cruit die
mēschē seer dorre maect En̄ d; hier af ge-
dronckē dē loop int hooft beneemt.

Granaetappele Ca. CCC. vi
¶ Granatum vel pomum granatū la.
Malum punicum grece.
S Erapio ca. granatū bescrijft ons d;
die granaet appelē tweederhande
z; n; die sommighe soet en̄ die sommighe
suer. Die suere granaet appelē z; n; cout
en̄ droge indē tweeden graet En̄ opesoe-
te granaet appelē z; n; cout inden eersten
graet en̄ vuchrich inden tweeden graet.
¶ Quicenna in sinen tweeden boec indē
ca. granatū bescrijft os dat die suere gra-

naetappelen ingenomē die hittige vuch
ticheit ofte colerā rubeā wech nemē. En
sonderlinghe als dat saps van suere gra
naetappelen met wijn geloden ende ge
droncken wort. Die hoerenen van gra
naetappelē met honich gemenget en op
hittighe quade bladeren hier mede ghe
smeert trecken vele hitten daer wt

Die hoernē van soete granaetappelē
zjn betere dan die suere En die koernen
zjn betere alcht gebesicht dan die schellē

Die keernē van soete granaetappelē
gestoten en met honich gemēget/heplen
sonderlinge die bladerē achter die ooren
alst hier mede besmeert sal wordē.

Die keernē van soete granatē zjn der
mage goet. En die keernē van suere gra
natē zjn der mage scadelich. Ruicēna in
sinen boec de viribus cordis spreekt dz die
granaetappelē verstercken dat herte en
die leuere. En sonderlinge die soete.

Sera. seet dat die suere granaetappe
lē wel doē orine makē. En dat se goet zjn
dē genē die tot swimelingē geneicht zjn

Scharlach oft scharleie
Capittel. C C vij.
Galliricum siue Centrum
gallilacine

Dinius beschrijft ons dz dit eē scarp
cruut is om binnē int lijf te neme
ne. Dit cruut heeft eenē scarpē roeck. En
wascht gemēlic in die houē. Ende boec
circa instans staet ghescreuē dat dit cruut
of scharlepe heet en droghe is indē twee
den graet. Dit cruut in watere geloden
reinicht die vrouwen hare moedere En
brenget haer crancheit alle haer vā on
dere hier mede baden. Dies cruuts saet
is goet den ogen alst gestotē met venchel
sap daer inne ghelaten wort. Dit saet
beneemt een crancheit der oghen Rica
brius genaemt of Aliahar/ dat is als die
mensche des daechs niet en siet/mer des
nachts. En dese sal dit saet bi hem dragē
Ende hier af nuttē met venchelwatere.
En bestrikē zjn ogen hier mede.

Platearius. Dye dese bladerē besicht
ix. daghē achter miltanderē indē eersten
dach een badt/indē tweedē twee/ en also
tot inden ix. dach. ix. bladerē die sal ontfla
gen wordē van alle febres/ dye menigen
dach en iaer gheduert hebbē. Dese bla
deren in wijn geloden en desen wijn ghe
droncken/brenge wjht indē dar mē. Dat
sap van scharlepe met steenbreke saet is
seer goet genomen voer den steen.

Wilde schaerleie oft schaerlach
Capittel C C. viij.

Salitrucum agreste latine
Die meesterē seggē alle ghemeēliche
 dat dit cruit bi na alle die duechdē
 heeft vā dē scharleie. Naer dat niet voer
 die febres en diēt gelijc die gerechte schar
 lei. Dit cruit is warm en droge int ein
 de vā dē tweedē graet. En het sal ghebest
 get wordē rottē ogē ghelijck dese voerste
 scharleie. Die meesterē seggē d; dit cruit
 bi na alledurchdē in hē heeft als v̄bena.

Milie of hirs Ca. C C. ix.
Milium latine.

Scrapio spreekt dat milium een saet
 van eenē cruide is d; tot een spise
 gebelicht wort. Mer die spise diemē hier
 af maect geeft dē mēschē ald minst crach
 te ond alle spijlen die vā corēnē ofsladen
 gemaect wordē. Dit saet maect die mē
 schē mager. En v̄droget in haer alle vuch
 ticheit. En het maect coudt indē eersten
 graet. Dit saet vā achter op die huepe
 geleit beneēt dē loop des buics. Dissente
 ria genaemt. En aldus genut stoppet dē
 vrouwen hare menstrua/ alste te vele of
 te lange lopen. Plinius. Milium met
 ghersten watere gesoden/ en alsoo op den

buic geleit vā dē nauete tot bi d; gemach
 te beneemt een crancheit die Diabetica
 genaēt is. En dese is die crancheit als de
 ozine tegen des menschen wille wt loopt.
 En het beneēt desgelijcke stranguriam
 dat is die droppel of coude pisse.

Sars of gras Ca. C C. x.

Stramen latine/ Agrestis grece.
Scrapio inden boec aggregatois
 spreekt dat gras cout en droge is
 int beginnel vanden eerstē graet. Dial
 corides Als die hondē haer willē purgerē
 so eten si gras. Auicenna spreekt dat
 gras in watere gesoden/ en gedroncken
 den steen wt der blasen trecht. En desghe
 lijke oec die wortele hier af. Gras saet
 m; wijn gedronckē doet wel ozine makē.
 Die ei v̄harde milte heeft die sal gras
 en dat saet daer af lieden in water. En de
 se sal hi warm dicwilen op dpe milte leg
 gē so salse genesen. Gras in wijn geso
 den en den wijn ghedroncken beneempt
 Dissuriam dat is die coude pisse. Of al
 dus warm op den buic geleyt is hier roe
 oeck goet. Water van gras gedistilleert
 en ghedroncken/ doot die wormen int lijf.
 Ende dit watere wercht betere in ionge
 ren dan in oude lieden.

Een haen ofte een hinne
Capittel. Cxi.

Gallus et gallina latine

Scrapio capitulo Sigeg. l. gallina
spreect dat ionge hoenderē de noch niet geuogelt en hebbē/ goet zjn te etene om te rehruerdighē en te starkene des menschē natuere. Een hinne geloden en geten alse noch ionc is vermeerderden menschen haer nature Sperma genaemt. Auicenna spreect dat die hoenderen seer goet zjn/ alse hier en daer geiaghet wordē. ende als hare hoofdē daer na af ghehouden of ghesnedē wordē. En alse schoon gemaect zjn/ en haer inghe want wtgedaen is/ salmen binnen daer innedoen sout. Ende dan sal mēse lieden alsoe datter twee ofte dype waterē daer af en inne geloden worden Ende dat waterē datter ouer blijft dient den cranckē seer wel daer af ghedroncken. Causus spreect dardie beste hanē te etene zjn/ die noch nper ghecrapt en hebbē. Ende hinnen die noch gheen eperen gelept en hebben. Ende sonderlinge den cranckē liedē Auerrups inden ca. de Carnib? spreect dat onder alle vogelen vleesch dat ionck hoenderen vleesch dat beste is. Ende dat

Lxxxiiij.

dit die complexie der mēschen alder beste tēpereert. Dat sap van hoenderen ghesoden/ maect dē menschē een goet vstant. Jonghe hanen die capoenē ghemaect zjn als si noch niet gheuogelt en hebben zjn seer goet gedistilleert als si seffe of seuen iaren oudt zjn/ en hoest oudere zjn/ hoe dat se betere zjn. Ende ghi sicut desen albus distileren. Neemt eenē ouden capoen/ ende pluckt hem die vederen af/ alsoe dat ghi hem niet vele en derfscouwē in heet water. En kapt hē daer nae met been en vleesch alsoe cleyn als ghi cont/ en daer nae stroept daer ouer die beste specerien/ als dianthos/ opamargariten/ diarodō abbatis/ diambra/ diamulci dulcis/ electuarij de gēmis. En daer nae neemt die beste gebrande of ghedistillerde wateren/ als aquā boraginis/ buglosse/ melisse/ en saluie. Het moget ghij daer inne doen sijn gout/ als ducatē gout/ en dan is dit te crachtiger. Dat water hier af ghedistilleert/ geeft dē mēscē grote cracht/ en tēpert haer natuere tot gesoutheidē.

Cydelosen oft hermodactilen
Capittel. Cxij

Hermodactilus latine Achymeron
vel colinticon grece

S Erapio capitule Hermodactil? beschrijft ons dat dit is een cruid dz aloer eerste bloeyt in dat eynde vander herbst maent ende dat witte bloemen heuet/dye aen dat faetsoen den bloemē vā den soffraeneghelijc;ijn. Ende dat een swarte wortele heeft die met eēder klein der roothheit vermenghet is Dese wortele is van binnen wit ende soete aen den rosch ende vol vuchtigheden. Ende si is rontbina als den apupn. ¶ Galienus spreekt dat dese wortelen van hermodactilen camerganck maken. Ende sonderlinghe dat watere daer si inneghesoden worden. ¶ Meester Paulus beschrijuet ons dat dit cruid heet ende droeghe is in dat beghinsele van den tweeden graet. Ende dat die duecht hier af is te reynigē ende wte druen oft wte lossen. ¶ Thidelosen oft hermodactilen;ijn goet ghehnut den ghenen die die ghichticheyt hebben. Ende sonderlinghe dye dye cranckheit ende ghichticheit der voeten hebbē. ¶ Neempt dat sap van venckele en siede dat met honich. En menget onder desen gesoden wijn/honich/iiij. loot hermodactilen twee loot/venckelsaet en supckers alsoe vele als ghi wilt Ende maectet vā dese een Electuarium. Dit electuarium machmen nemen des daechs ende oeck des nachts als men wille. Ende twee vte daer op gheuaft is seer goet Podagricis dat is den ghenen die die ghichticheit in die voeten hebben Ende dit verteert oec daer mede alle lamnichteit ende gichticheit des lichaems. ¶ Hermodactilen ghepolueriseert ende met veneeste zepe v. menghet ende met boom wollen hyper af ghemaect een wepcke Dese wepcke in die phistelen ghelaten als dit poluer met ter zepe aen die wepcke hanghet/hept die phistelen seer cortelijck sonder eenich

twifele. ¶ Johānes Mesue beschrijft ons welke mensche vele hermodactilen nut ofte neemt dye wordt vet aen;zij lichaē. Ende dye hermodactilen vermeerderen oeck sperma of die natuere der mensche. hi spreekt oeck dat poluere van hermodactilen seer goet ghestropt is op de wonden/want het verteert dat vuple vleesch daer inne. Ende het veruerschet de wonden wten gronde.

¶ Hermodactilen ghepolueriseert ende met venckelsaet/ende m; wilt soffraen saet in wijn ghesoden ende met wat supckers vermenghet. Dese confectie is sonderlinghe goet voer die cranckheden ende de pijnlijckheden der lendenen/ende der darmen die Pliaca/ende Colica gheuaemt;ijn Het Platearius.

Slotel bloemē Ca. C. xij.

Herbapapalidis latine.

Dese meesteren segghē dat dit cruid heet en droghe is van natueren. Ende dat die bloemen hier af in beghinsele vanden wintere beghinnen te blyene Ende dat dese bloemen wit;ijn. En dat se haer ter eerde waert neyghen. ¶ Dit cruid en wordc tot gheender medecine ofte meesterie ghebelicht dantot die

gichticheit aent lijf wie die zyn mach En
 hoedit cruyt gebelicht wort/ alcht beneet
 die pine der gichticheit. Ende het is ald
 best gestoten oft ghescreft/op die pijnlyc
 he plaetsen gheleit. Deckt ist seer goet in
 wijn gheloden ende ghedronchen tegen
 die gichticheit

Oieuaertsbeck oft duyue voet
 Capittel. C Cruij.

Herba rubea Des columbi
 vel herba roberti latine.

Die meesteren segghen alte samen
 dat dit cruyt een ghemengde natu
 re in hem heeft: als aen die coude en aen
 die vuchtricheit. Voer den steen sseemt
 dit cruyt en steenbreke elchs etten vele en
 siedt dese in watere. Ende zigt dit doer ee
 nen doeck/ende daer nae maect ee sweet
 badt/en neemt hauerstroe ende siedt dat
 in watere. En begier daer mede die gloy
 ende steenen. Ende als ghi beghint da te
 swetene/soedrinck dit watere dat van de
 sen crude gheloden is. Mer dit moet drie
 malen achter malcanderen gheschieden.
 Endedan sal den steen in des menschen
 lichaem saefreljck ghebroken worden.
 Die swaer is van bloede/en alcht cro

richis/sal nemen dit cruyt ende daer toe
 poleie en wijnrupte/en dese sal hi polue
 riseren en met broor eten. Dit starct dat
 herte En maect die mensche vollijc

Hoppe oft hoppe cruyt
 Capittel. C Crv

Humulus sine volubilis magna la.

Meluespreect dat hoppe heet ende
 droghe is inden tweeden graet.
 Ende dat se va haer der nature is rjhp ma
 kende en opendoende die sweringe aene
 lijf welcker lep die zyn mogen. Hoppē
 cruyt inghenomen drijft dye melancole
 worden menschen. Dat sap van hoppē
 cruyt warm in die ozen ghelaten/beneet
 dat ettere ende die sweringhe daer wt.
 Hoppē cruyt/hertstongen ende sene
 bladeren in wijn gheloden ende gedronc
 ken/benemen die quartepnlsche febres
 Van hoppē crude is goet ghedronckē
 den ghenen die dat kitchē hebben/ende
 die op haer borst verstopz zyn
 Wijn daer hoppē cruyt in gesoden is
 laxert wel. En is goet gedroncken tege
 die gheelsucht. Hoppē cruyt in wijn ge
 soden en op die milte geleit beneemt haer
 selijck alle die gebreken der milten.

Oryncruit Ca. CC. xvi.

Herba vinalis.

Die meesteren seggen dat dit cruit
heet en droge is indē derde graet
en dat eenē steel heeft die .ij. spannē lācis
en n; daer ouere. Die bloemē van desen
crupde; yn gelu en si gelijcken bi na den
bloemē vandē Noelcruide Herba para-
lisis genaēt. Dit cruit is wt losende en
vterende alle vā hinde materie indē blase
en in die lendenē daer dē steē af ghegene
reert wort. Wilhelm? seit dat wij daer
dees crups wortele en bloemē in gesodē
sijn; sauous en smorgens gedronckē be-
neēt alle die pinē dē blasen en dē lendenen
En dat hi dē steen wondlikē wel wt drijft
Dees crups wortele ghesotē en alsoe
wept rustē dē nauele en dat gemacht ge-
leit; beneēt Diabeticā passionē dat is als
de urine tegēdes menschē wille wt loopt
Dit also gebesicht; beneēt oer de coude pis-
se Disturia gheuaēt; en die droppelpisse
Stranguria genaēt en tot dese leste rwe-
sal dese wortel m; boō olie vū mēgt wordē
Mer tottē eerstē en is d; n; vā node. Hier
is te werē; als dese voer noēde crācheden
vā coude gecomē; h; d; dā alleene dit cruit
daer toe diēt; en n; alle vā hite comē; sijn

Bilscruit Ca. CC. xvij.

Jusquiamus lati. Simphomaca gre.
Senge vel Elfozium Arabice.

Serapio inden boec Aggregatio
scapitulo Senge. i. Jusquiamus be-
scrijft ons datter drierhande bilscruit
is Dat eene heeft rootachtighe bloemen
swart saet en eenen scarpen harden steel
Dat andere heeft weiche bladeren ende
weiche bloemē en rootachtich saet. Doer
dese .ij. bilscruden sullē die menschē haer
wachten wāt si maken die menscē raser
de en doul En daer na dodē si dpe menscē
en si en sullē tot gene medecine gebesicht
wordē Dat dde bilscruit heeft vette bla-
derē de vol vuchrichedē; sijn en wirre bloe-
mē en wit saet en dit saet wort tot medic-
nē gebesicht En als mē dit niet gecrigē
en mach en pimmers hebben moet so sal
mē daer vore nemē d; bilscruit mē tte roe
dē bloemē. Patorides spreect d; ius-
quiamus enē gronē steel heeft en breede
bladerē die lāchtich; sijn En bi den steel
heuet huil kens die vol saets; sijn. Dat
sap vā bilsaet is goet dē genē die mer; sijn
huilrouwe niet te doene gehebbē en cā
wāt het brengt daer toe lustige begeerte
en lijfheit of bequaemheit Dit sap in

Folio

die oren gelaten doet die worme daer in-
ne steruen. **S**ilscruit gestoten en daer
ondere gemengt ghersten meel beneemt
ter stont die gestwellen die van hitte gecom-
men zijn/daer op gheleit. **D**ese worcele
met azijn gesoden/en inden mont gehou-
den/beneemt die pine der tanden
Plinius. dit saet groen ghestoten ende
dat sap daer wt gedrukt is goet gestreke
op die etterachtige ogen. En het geneest
die rehand. **D**it saet oft dit cruit rau ge-
ten is sentsijn. **D**it saet gemengt met ho-
nich watere nulla genaemt ende ghe-
droncken beneemt de vrouwe den loopd
moedere. **P**latearius. dit saet gestoten
en met wijn gemengt en op die swerde
hoest der vrouwe gheleit/helpt seere wel
Dit saet met nulla gemengt ende ge-
droncken is goet de ghenen die bloet spu-
wen. **S**ilscruit is cout inden derden
graet/en droge inden tweeden graet. **H**et
Platearius et Pandecta. **S**il saet ghe-
poluert en vermengt met vrouwe melc/
mette witte van eenen epe en met azijn/
doet wel slapen/alst opten slaep vanden
hoofde gestreke wort. **O**ec machme hier
voren die voeten wasschen in watere daer
bliscruit in gesode is. **H**et Platea.

lxxxvi**Geneuer besien oft wechholder
Capittel. Cxviij.**

Juniperus vel granum iuniperi lat.
Habilhaloch Arabice

Dascorides spreeket dat geneuer
hoerenen heet en droge zijn ontre-
den derde graet. En dat se die quade locht
wt driue alle indē mont gehoude worde.
Hiem Juniperus is also vele ghespro-
ken/als eenē vier boom/wat hier in gre-
cois vier. En hier af comt dit woert Jun-
perus. En hier om wort den geneuerboom
eenē vier boom genaemt/wat hi behou-
en bewaert langhen tije dat vier/want
glopande kolen met die astenen van ge-
neuer boomē bedect/bliven cen gheheel
iaer vierichen ongeblust. **M**ucenna be-
scrift ons dat de geneuerboom de cipres-
seboom gelijc is. En in dpe landē teghen
der sonnē op ganc wasschen alsoe groote
geneuerboomē en oec also groote cypres-
se boomē dat inē daer hupsen af maect.
Geneuer hoernen oft vruchte vertere
die quade vruchticheit in dpe mensce alle
geten worde. **D**ie olie van geneueren
dient seer wel tot die lāheit en gichticheit
die vā coude gecome is. En dese wordt al
bus gemaect. **P**reempt twee eerdē pottē
die wel gelaect oft geloot zijn/en settet de
se in malcāderen/en doet indē oppersten
pot geneuerhourdat clepne gesneden is.
Ende den opperste pot sal een clepn gaet-
ken hebben/alsoe datter die olie doer lo-
pen machende geen hout. Ende dā slop
dese twee potten wel/also datter geen
rooch wt ghecomen en mach. Ende dese
twee potten in malcāderē staende/sult
ghi dan setten in die eerde/also dat de on-
dersten pot gheheelijc in die eerde staet en
den opperste niet. Ende om de oppersten
pot sult ghi dan makē ee koelvier. Ende

als dat hout van binnen hittich wort so loopt daer wt een olie vander oppersten pot in den ondersten pot. ¶ Plinius scrijuet dat dese olie seer goet is voer die gichticheit aen lijf/als de rugknoop hier mede besmeert wordt Ende dit heuet menighen mensche gheholpen ¶ Dese olie is oec goet den genen die die vallende suchte hebben als haer rugbeen daer mede besmeert wort. ¶ Dese olie is oec goet inde spise gheren voer de melancolie En si be neem die suchte des inghewants. ¶ Placartarius spreecht dat dese olve seere goet ghedropt is in die ooren Ende dat se ope doofheit daer wt beneemt. Dese olie diët tot alle cranchepden des lijfs die van condeghetomen sijn ¶ Senauer hout bene met die quade locht daert ghebrant wort. Ende daer die plaetsen hier mede be roocht worden ¶ Ghelijck Hippocrates bescrijft dat hi in een stat woende die Yarahet genaemt was. Ende dat op dien tijt ouer alle ope werelt soe grooten sterfren was dat die chiende mensche nau te lijue en bleef En doen gheboot hi alle de volcke van deser stede dat si alle die geneuer boomen afhouden souden Ende dat si de legghen souden van buyten ront omme die stat ende oech binnen aen alle hoeckē der straten. Ende dat si dese boomē daer verbranden souden En dit deden dese luden also langhe als die sterfte duerde En in dese selfde stat en starf niet een mensche vander pestilencie. En in dat gheheel conincryck en was niet een stat of dorpe die luden steruen daer bi ra gheheelijcken wre/sonder alleene in die stat daer Ppocrates woende en starf geen mensche Ende hier omme verteert dat geneuerhout wonderlijcken die quade ende onstieken locht ghelijckamen wt desen exempele bemerkē mach. ¶ Senauer hout in wij

ne ghesoden is goet teghen die conde pisse en regen die pinen der lendenen.

Brantwortele Ca. CC. xij.
Carenlaria latine.

De meesteren seggen dat dit cruit dat op sandighe berghen walcht En dat hem lange op der eerde wt brepdt. Ende dat eenen roech heeft ghelijc wierooc. Dit cruit is heet en droge inden derde graet. ¶ Van desen crupde beschuen ons ope meesteren indē boec Pandecta En si seggen dat de vruchticheit der wort verteert daer die sweringe of apostematie Pleuritis ghenaeemt af comen mocht/ als dit cruit groen daer op gheleit wort ¶ Des cruits wortele verstarct ope lamme ledē En suicht bloet daer inne/ alst daer op geleit wort ¶ Dit cruit en die wortele bene mencorian dat is een verstoptheit der noesen die vanden loop der hersenē comt ¶ Van deser wortele beschrijsme ons/ o/ si duucht in haer heeft nae haer te treckene die quade vruchticheit. En dat hi dese belichde om sweringhē daer mede te openen En sonderlinghe om dat ettere hier mede wt te treckene. ¶ Een salue wort gemaect vanden sape van deser wortele

Folio

alst met harsch ende met wasch vermenghet is/die wonderlijcken seere trecken-
de is. **Voer die quade swarte bladeren**
is dese worttele aldus best

Vanpotten
Capittel. CXX

Zuube grece et latine

Avicenna in sinen tweeden boeck
inden capittelle Zuube/ beschrijft
ons dat iuibe cout; zyn indē derde graet
ende desghelickie oech droghe inden eer-
sten graet. Ende dat se inder vruchticheit
getempert; zyn **Mer Serapio ende Pla-**
tearius segghen dat si warm ende vruch-
tich; zyn inden eersten graet. Ende dz die
grooste; zyn die beste. Ende si; zyn goet dē
ghenen die heet van bloede; zyn.

Vanpotten geten; zyn onuerdouwelijc
Vanpotten in honich geweict ende ge-
ten; zyn goet der verstopper borst/ende der
quader longhene ende tegen die hoesten.
Vanpotten en; zyn niet goet der mage.
want si; zyn seere onuerdouwelijc.
Ende sommige meesteren seggen dat
si seer goet; zyn voer den steen inder blase
ende in die nieren

lyxvij

Perts steert.

Capittel. CXXI.

Paris vel **Equisecon** grece **Dhene-**
phacil vel **dhenephachalp** **Arabice**
Cauda equina latine.

Serapio capit. **Dhenephachil.** idē
cauda equina spreect/dz dit cruyt
lange geknoopte bladerē heeft Ende dat
gheerne wascht bij dpe wateren ende in
vruchtige plaetsen ghelijck eenen perts
steert **Salienus** scrijft dat dit cruyt cout
is inden eersten graet/ende droghe inder
tweedengraet. **Avicenna** inden capittelle
cauda equina spreect/dat dit sap seer
goet is den wonden die van bloede lopen
de bliuen. En oech den bloedende noese.
Ende dat die wonden te samen trect alst
daer op gheleit wort **Ende** het vercoelt
die hittige leuere te hant alst daer op ghe-
leit wort **En** op alle hittige bladerē oft
gebreken geleit gelijc een plaestere/trect
te hant die hitte daer wt. **Dit** cruyt dient
wel **Dissentericis**/dat is den genē die dē
rodē loop indē buic hebbē. **Dies** cruyts
sap met suere distelen sap vermengert en
ghedroncken stopt alle wonden/darlenz
meer en bloeden sonder scaden.

Dit sap is oer goet ingenomen **Emop**

tofcis/ of den ghenen die bloet fponweft
¶ *Spalcorides* Dese bladerē op versche
wonden ghelept/ trecht die also te samen
dat daer gheen licteeken en blijft. **¶** *Ca-*
lienus. Dees crupts sap beneempt den
loop *Emorrosagia* ghenae/ daer *Emor-*
roide afcomen dat zijn spenen ofte wijch
bladeren. **¶** Die seer wten nose bloet sal
dat sap dees crupts drincken soe stiller te
hant **¶** Van desen crupde staen duechde
in *Panderra* int. **¶** *C. xiij. capittele* *Dye*
Mucenna *Dialcorides* ende *Plinius* be
scriuen ons.

Oechsteen *Ca. C. .xxij*
¶ *Karabe* latine et grece. *Electru* *Ara*.
Dye meesteren segghen dat dit een
gomme van eenen boome is En
dat si schijnt eenen costeliken steen te we
senen. **¶** *Paulus* indē capittle *Karabe*
speect dat dese gomme van haerder na
tuere heet makende is En dat si oec met
eender cleind coudē getempert is. **¶** *Mu-*
cenna in sinen boec die *viribus cordis* be
scrijft ons/ dat dese gomme heet is inden
eersten graet en droeghe inden tweeden
graet En dat haer duecht is dat herte v
Narchede en vrolicmakēde En die beu
ge en sekingē aēt herte benemēde **¶** *De*

capio li. *aggre. ca.* *Karabe* bescrijft ons
dat seer goet is vā oechsteen gedroncken
wāt si benemē die pinē des buicks en die
lopē aent lijf En hier om dpenēse wel dē
vrouwē die te vele lopende zijn aen haer
tijt **¶** *Ire* oechsteen gestrekē ouer die bloe
dige en donchere oeghē maect se claer en
beneēt dē loop der ogen **¶** *Ire* oechsteen is
goet gestreken op die hitrige sweringen
wāt hi rect die hitte daer wt. **¶** Die oech
steen bi haer dragē en bloedē n: lichtelijc
wt hare noesen **¶** Want si stoppē dat ouer
uloedich bloedē wtē noese En si behoude
dat herrs bloet. **¶** *Sōmige* meesterē hee
ten *Karabe* lapidē *gagatis*/ om dat *gaga-*
tes den oechsteen seer gelijc is aen duech
dē en aen wesen **¶** Van den steen *gagates*
staen bescreuē zijn duechde in desen boec
indē capittle. **¶** *C. en. iij.* **¶** *E*nen roock
vā oechsteen gemaect vdrijft die slangen
¶ *Oechsteen* is goet teghen dat braken
van bouen wtē En hē verdrijft die qua
de gheesten **¶** *Albertus magnus* scriuet
dat dat poluere van oechsteen met wate
re ghesoden endē dan vā eender maecht
ghedroncken/ die niet en laet haer water
ofte orine maken/ maer een ander moet
ter stont pissen.

Folio

Lattuwe Ca. Cxxij

Lactuca latine Tragima grece.

Hactas arabice

Alienus inden ca. lactuca. beschijft ons dz de duechte des cruits is vuch rich maken en vercoelē. Ende hier om ist cout en vuchtich indē tweedē graet

Platearius seet dat lattuwe in coude vuchricheit getepert is Die meesteren beschriue ons datter menigerhande lattuwe is die eene is tam oft domestick/en de se wascht in die houē. En dese machmen wel eten in die spysen. Mer rau gheren

isse der mage scadelijc. En alse ionck en niet groot oft starr geworden en is/soe isse alder best rau geren. En dan sal mēse mē gemet kerste/met boomolie/ en met sout ende maechē daer af een salaet met azijne. Die tāmē lattuwe aldus geten/doet wel verdouwē. En maect die menschen eenē natuerlijchen slaep. En weichte den buye

Deser lattuwe saet geeft dē woel teren vele melcs/alste die eten. Ende het maect een claer gesichte Een plaestere vā lattuwe gemaect en op die hete sweeringen geleit/en op die gebreke Hrisputa genaēt vercoelt dielcere wel Lactuca gesoden en met boomolie gemēget/ is seer goet geten vandē geelsuchtigen.

Lactuca beneemt den oncupsschē lust der manne en der vrouwen/wāt si is coelende die hitte Item lattuwe maect die hersene vuchtrich/en si en is niet goet der onder maghe Die lattuwe eten wille die salste voren weiche in dille sap of in loot sap eē cleine wile/wāt de conde dies cruits is een luttelere strangere. En en is niet goet geten Lattuwe aldus ghe weict verdijft groote hitte Lattuwen saet met wijn ghedroncken doet wel sla pen Die andere lattuwe die lactuca a

grestis ghenaeint wort is deser lattuwe

lxxxvij

bi na ghelhc. Maer si heeft eenen groue ren steel en wittere ende subtyldere ende schappere bladeren dan dpe tamme lattuwe heeft. Ende haer duecht is dē swarte oelsade ghelhc dat papauer nigrū ghe naemt wort. Dese lattuwe blust oeck die begheerte der menschen

Dese lattuwe in watere ghesoden/ en als dpe vrouwen hier mede van onder op ghebaedt worden beneemt de beroerte der moedere alse van die een plaetse in die andere loopt Plinius. Die grooten lust tot oncupsheit heeft/het si man of vrouwe/sal nemen wilde lattuwe die in die sonne ghedroecht is. Ende dat poluer hier af sal hij drincken met warmen wine. Dit dic wil en gedaen/beneemt die oncupssche begheerte sonder schade aent lijf. Die derde lattuwe is van buyten wit/ende van binnen groent. Ende dese wort genaemt brandlattuwe.

Die een sweringhe aen zjn lijf heuet/sal nemen die bladeren van dese brand lattuwe/en breken die epndē der bladeren af. En dat bladt sal hi also groot late als die sweringe is. En op dit bladt sal hi striken honich/en dan op dpe sweringhe legghen drie dagen eer die sweringhe op ghebroken is Ende als dese bladerē droghe worden so sal hij andere versche bladeren wedere alsoe daer op legghē Ende dpe sweringhe sal heilen sonder twifele. Ende dit is dicke malen gheprobert.

Die vierde lattuwe wort genaemt oncruit. En dese en is niet goet re etene En die hier af eet rau oft gesoden/die wordt daer af onmachtich/want si maect quact bloet en beneemt dat goet bloet. En dpe redene is/want dese lattuwe en is noch heet noch cout. En si ghelhc der onreind locht/en si wascht vandē slime der eerden

Platearius/dit cruit in water ghesodē

en dā in terwe of roggēsemelē geschudt
geneest die eselen die pine in haer lijf heb
ben en dien; schitē en mogē. **I**tē rāme
lattuwe getē maect goet bloet En si iste
gē die tertianas rau getē goet oft gelodē
met azijne en met supkere v̄mengt En
dā opēt si die v̄stopth; der leuerē en d̄ mil
tē. **I**tē lattuwe saet m; vrouwē melch
en mettē witte vā enē epe v̄mengt dozt
wel slapē alst op dē Raep geleit wort

**Califfhout of liquerits oft soet
hout**

Ca. CC. xiiij.

Liquericia latine **G**licorisa groce.

Serapio liquericia bescrijfrons dat
califfhout stelē of tackē heeft die bi
na. ij. armē lāc; zjn En dicke en vette bla
derē die aē die hādē bliuē hangēde als mē
le aē tast En dat bloemē heeft die dē edelē
gesteinte gelikē die Jacinct; genaēt is aē
d̄ v̄we. En d; soete en lāge wortelē heeft
die d̄ gēriana gelijc; zjn. **P**lini; spreect
d; califfhout in veldē walcht En dat dat
eertrijc daer af soetē smaect gecrijcht. En
hi seit oec d; d; sap vā d̄ wortele tot vele
dingē goet is En d; in die medicinē gebe
sicht wort gelijc d̄pe wortele. **C**a. indē
v̄ij. boec l̄m. far. indē ca. liquiricia bescri
uet ons; d; dat sap vā califfhout beter is

dā d; califfhout en d; zjn duecht is d; die
hitte v̄ menscē tēpert. **T**heodorus prisci
anus seit d; het beste califfhout is dat n;
te grof of te dūne en is En dat hē lichrelie
laet breekē en n; rap en is En d; groen en
swart califfhout salmen wech worpen
wāt het en is niet goet in die medicinen
D; sap vā califfhout sal ald; gemaect
wordē s̄eēt califfhout alst groē is en snij
det dat cleine en siedt dat dā wel in wate
re En daer na drucc dat water wel wren
califfhout en stelt dat indē sonne tot d; dro
ghe wordē En doet dit dā in een ront vat
want dit sap is dan bereit. **S**ommige
nemē califfhout en polueriserē d; en sie
dē dat in watere en doen daer onderē ho
nich. En latē dit daer na dozzē indē sonne.
Diascorides spreect; d; califfhout den
dozt beneēt alst indē mōt geknour wordē
Califfhout ingenomē beneēt de pine
der lendenē en d̄ blasen En doet wel oer
ne makē En brēgt dē vrouwē hare vuch
ticheit of menstrū **C**aliffhout gheslo
ten beneēt seer correlijc hē die swellingen
daer op geleit. **D**it sap van califfhout
inden mont ghehoudē en een luttel daer
af ingestwolghen maect een glatte kele
Dit sap beneemt oec die swellingē d̄ ma
ge en die wortele vā califfhout beneemt
alle gebrekē d̄ blasen. **S**alien; **C**aliff
hout weicht alle harde slimichedē int lijf
aen welcke plaecsen si; zjn Ende drijft die
wre doer die urine Ende desghelijc doet
oec dit sap En het is starchere in; zjn wer
kinge **T**heodorus priscianus spreect
dat califfhout in watere ghesodē en ghe
droncken goet is tot alle cranchedē en ge
breekē der boest En hi seit oec datter n̄et
betere en is tot die sweringe op d̄pe boest
Pleuresis ghenamē En desghelijc tot
die sweringhe der longene **P**eripleumo
nia genaemt dā dit califfhout ghesoden

Folio

En oec tot die vdr:ogende lucht Prilis ge
naemt Tot alle dese is sondlinge goet ca
liffihout. En noch betere is hier toe dat
lap vā califfihout. Tot dese cranchede
is oer goet een electuariū dat van califfi
hout gemaect wort. Dese nauolghen
den dranch is goet genomē tegē die apo
themacien en sweringē der borst en d lon
gene. Neēt npeuwe vigē/califfihout elcs
twee loot/carentē oft clepne rosinē/ anjē
saet/vēckelsaet elcs een loot/ en psape eē
half hantuoel. En sloot dese mater iē groff
en siedtse in drie quartern waters tot dat
ter derde deel in gesodē is. En slaet dit dā
doer eenē doec en maket soete met suicke
te/soe wordet eenen dranch Ende hier af
salmen drinckē elckē male een half clept
Gelas/als bloet lau of heet is

Lubstickel Ca. Cxxv

Leuisticum latine.
Dalcorides bescrijft ons dz leuisti
cum geerne wascht aen die wegē
en aen d'ijckē. En dat vette bladerē heeft
en eenē langē steel die van binnen hol is
en dat corte rackē heeft/en saet dz dunne
en gelijc sciuen is/en witte bloemē/Ende
in dit saet is die meeste cracht en duecht.
Van desen sade des morgēs nuchtere

lxxxix

gedronckē purgeert die mensche van bo
uen en vā benede wtwaerts seer sachte
lyc Die die gichticheit in die voete heb
ben is goet gebelicht dit saet niet eender
clisterie D; saet vā leuisticū ouer nacht
in wjñ geleit/en alsoe vā een vrouwe ge
dronckē/brengt haer hare menstrua En
drijft wt die doode geboerde Salienus
spreect/dat dit saet te sarr is te belighen/
wan het breect die sweringē ende doet
die op/als daer op gheleit wort. En drijfe
sachelijcken wt die doode geboerte Ende
hier om sal die natuere dies saets getem
pert wordē/met venckelsaet en m; anjē
elcs euen vele. Ende dit saet also genut
werct dan in die menschen sonder schade
Mer vā buptē aent lijf machmē dit saet
beligen sonder pet daer bi of toe doen.

Lubstickel crupt is goet in een water
badt/als die mensche haer daer mede be
striken/wāt her opent die sweetgatē. En
treect na hē dat quade sweet. Indē boec
circa instans bescriuen ons dpe in eesterē
dat leuisticum heet en droge is indē twee
den graet. En dat saet hier af wort gebe
licht in die medicinē en niet dat crupt En
het duert drie iaer lanc Leuisticū in wjñ
oft watere ghesoden ende gedroncken is
goet voer die verstoptheit der leueren en
de der milten Leuisticum ghestoren en
m; comjñ ghemengt ende met wjñ ge
nomen/maccht een goede maghe. Ende
drijft die quade wjñ dē wt die darmen
Leuisticum/galighaen/ ende caneel in
wijn ghesoden ende desen wijn ghedronc
ken/is goet teghen die pinen der milten/
der maghe/ende der darmen
Een tragie ghemaect met lubstickel
saet ende caneel endereuoncica en ga
ligaen ende met hantsuckere vermengt
ende in wjñ genomen/is goet sonder lin
ge voer dese voernoemde crancheden

Groote clissen Ca. C. C. xvi.
 Lapparium siue lappa maior latine

Diascorides indē capitele Lappa
 spreect datter vierdhande clissen
 zyn die bi na alle vā eenō natuere zyn he
 te en droge indē vierdē graet En sommi
 ge meesterē seggē indē derdē graet En al
 so staet indē boeccir. in. Die clissen de scar
 pe bladerē hebbē zyn die beste En die rō
 de bladerē hebbē en zyn n; so goet als die
 eerste En die vōde clissen hebbē breede en
 grote bladerē die goet te etene zyn En de
 vierde clissen wordē genaēt suere clissen
 En dese wordē vā sommighe genaēt lap
 pa acetosa **D**at sap vādē scarpē clissen
 nootolie/en terebētyn/elcs enē vele mer
 malkāderē gesodē en daer na gelegē doer
 eenē doer En dā daer in gedaē poluer vā
 wijnsteē of tartar? d; derdēdeel also vele
 als vādē eerste dese te samē gemaect wor
 dē eē salue Dese salue geneest alle seer ic
 h; en traumagie of rudich; en oec die me
 laetsh; En maect die hūic schone en glāt
 alle hier mede belmeert wort **D**e wor
 tele hier af m; starckē wijn of arjn geso
 dē en daer gestorē en eē plaestere daer af
 gemaect. Dese plaestere beneēt die hart
 h; en swellinge d; image. **D**e wijn daer

dese wortele in gesodē is/is goet gedrotte
 hē voer d; hichē. **D**ie dese wortele aē lē
 nē hals draecht/ en gecrjcht gheene droe
 sen aē z; z; **D**ie Wilhelm? de saliceto spre
 het in z; d; chirurgie d; d; scarpe clisse crupe
 m; smout gesodē en op harde sweringhē
 geleit weict die cortelijc En trect die qua
 de materiē wt En heilt die seer haetelijc
Sali. indē. vi. boec sim. far. ca. lappa
 riu scrjft d; d; scarpe clissen duecht heb
 bē middelbaerlijc doer te bringē en wt re
 treckē die quade materiē En hier o dient
 dit cruit wel tottē steē en o d; etere wt de
 quade bladerē te trecken **D**at saet vā
 scarpe clissen slopt die lopē d; mēscē en sū
 d; linghe dē loop d; vrouwē. **A**llē meester
 rē seggē dat alle clissen bi na eē natuere
 hebbē **M**er die scarpe bladerē hebbē z; d;
 die beste. En hier o wordē dese alleene in
 die medicinē gebelicht **D**iascorides. d;
 lappa maior d; z; yn grote clissen cruit al
 le duechden heeft van cleine clissen cruit
En wie die saet aen sinen hals draecht
 dien en mach geen vūpl vlees in gheend
 wōde wāscē En als daer vūil vlees in
 is so vūerscht en reinicht dit saet de wōde
 wt den gronde alst in watere ghesoden
 wordt ende oech als d; wōde hier me
 de ghewāschēn wordt.

Folio
Cleyne clissen
Capittel. CCxxvij

Lappa minor latine

Die meesteren seggen dat cleyne clissen oft haer cruut alle duerchden heuet gelijc die grote En sondlinge dat saet Dic saet aen den hals gebrage/en laer geene droes daer aene wassche De wij gedronckē daer dese wortele inne gesode is/beneemt den steen die langē tijt in die lendene gelegen heeft. En des gelijcke de steen die langen tijt in die blase gelegen heeft Die clissen zyn menigerhade En si hebbe bina eene cracht gelijc voersept is Dese wortele te poluer ghesloten en daer onder gemēget reubarbarū/ ende met wijn ingenomē/beneemt alle ongesontheit int lijf daer die melaettheit ende alderhande seericheit af comen.

Lauwerboom
Capittel CCxxvij

Laurus latine Sara ara. Salnegre.
Serapio libro Aggregatoris capitulo Sara vel gar sprecht datter tweederhande lauwerbomen zyn. Dye eene hebben dunne bladeren. Ende dese

cc

zjn vrouweljc. Ende die andere hebben biede ende dicke bladeren. Ende dese zjn manneljc Ende dese zjn beide heet ende droghe makende seer sarchelijc. Hjt seet oech datter saet oft die vrucht van die lauwerboomen sarchere is in die medicinē dan die bladeren Die meesteren bescriuen ons datten lauwerboom heet ende droghe is van zijnder natuere. Ende dye vrucht ende die bladeren hier af in medicinen ghebesicht worden Dese bladeren sullen in die scape ghedroecht worden/ en niet inder sonne. Ende dan dueren si een jaer ende niet langere. Ende die vruchte hier af oft den bakeler duert twee jaer. Enen rooch die van lauwer bladeren ghemaect wort reinicht den vrouwen hare modere. Ende sarcht haer gheboorte alcke van onder opwaerts hier mede be roocht worden. Den wijn ghedroncken daer dese bladeren inne gheloden zjn benemt Vomitus oft die quade digestie maghe ofte die opworpinghe der mage ende die brakinghe van bouw twaerts Die eenen couden loop der snoteringē int hooft heeft/ die sal sieden dese bladeren en roosen elcs euen vele in schoon water. Ende daer nae sal hjt eenen trechtere daer ouer setten ende stoppe die ront omme ende laten die locht daer af in zjn kele ghaen. Ende daer nae sal hjt zjn voer hooft ende de slaep zjns hoofts hier mede bescrijken ende wasschen. Ende dit sal hem helpen sonder twifele. Die een cranc ofte teer hooft heeft/ dye sal dese bladeren ofte dese vruchten stooten ende doen die in een sarchen Ende dit sarchen sal hjt des nachts op zjn hooft leggen soe gheneest hjt Die een quade maghe heeft dye sal olie van lauren op zjn maghe striken. Ende dan sal dese olie aldus gemaect worden seemt bakelere en pont

die verschijn en niet out en doet dese te poluere En liet dit poluere seer wel in o dhalft pot boöolie en dā lighet dese olie do re eenedoet en dā wortse lauwer olie ge naet Dese olie diert rot velesake En o die lame en gichrige ledē daer mede te smee re nediē vā coudē also geworden zyn **B**akeler gestorē en vā dit poluer eē dragma gedaē in wj en ghedrochē eermē slapen gaet doet wel swete en benēt vele quade suchte en crachedē vādē mēste **E**swet bat gemaect en dz poluere vā bakeler en op die gloēde steenē gestroit en hier af ge drochē eermē int bat gaet vdrjft en gene set die wafsucht **S**alien? wjn m: ba kelere gedrochē doet wel ozine makē en breekt dē steē in die blase en in die ledene. **O**ec is desen wjn goet ghenomē dē le uerluchtigē En sondlinge dē vrouwē die aē hair moede vrcout zyn of die eencoude mage hebbē maect dese vrucht wed om goet en gelont en vwarmt alle die leden aē rjft **S**ōmige makē dese olie also Si storē bakeler en siedē diē in water. En dā ligē si dit doer eenē doet en als dit cout is sonemē si die veth: daer af en dese na mē si lauwer olie Dese olie is goet tegen de pinē en gebrekē d borst en tegē alle pñ nēdledē die vā coudē gecomē zyn.

Witte lilien

Ca. CC. xxix.

Lilium latine. Ansea vel Alloscam
Arabice Ipcina vel Kyrion grece

Scrijft ons dat die liliē in hitte en in drocheit der natuerē getempert zyn En darsē tweederlei zyn die eene wilt die an dere ram. **S**alienus spreect dat de witte lilien menigerhande bloemen hebbē sommighe hebben witte bloemen/som mighe hemeluerwige bloemen/ en som mige purpure bloemen. **H**ij scrijft oec dat die wilde lilyen Pris ghenae mt wor den om haer menigherlep verwe. Ende Pris is alsoe veel ghesproken in latyne als eenen reghenboghe die menigerlep verwe heeft Ende aldus hebben die wil de lilien menigherlep verwe Die wilde lilyen zyn van haerder natueren die mē schen verhittende ende subtyl makende En sonderlinghe die lilien met blauwē bloemen En dese blauwe lilien hebben gheknoopte wortelen die seer wel ruikē de zyn **D**aer zyn oech wilde lilien ope bladeren hebben ghelijck die blauwe lilyen. Ende dese hebben bloemen die den safferane van verwen ghelijc zyn. Daer zyn oech noch lilyen aldus gestelt die wit te bloemen ende wepck saet hebben En die wortele hier af is soete ende eenē vru gere dicke En dese lilien wasschen geer ne onder die boomen ende in die schaien **D**ie meesteren seggen dat die blauwe lilien diemē oech sweerdele naemt seer vele duechden in haer hebben. Ende son derlinge aen die wortele. Ende dese wor tele salmen wt grauen int middele van der meerte Ende dese sal mē sniden in clei neschiuen ende op hangen ende alsoe dro ghe worden. Ende den wjn ghedronckē des auonts/ en des morgghens daer dese sauen inne gesoden zyn beneemt dat hi

chen ende ruyne die boist. **D**ese wor-
 te gepolueriseert en daer wt gemaect ee-
 sternicatoriu dat is een niesinge/ als me-
 dat in de noelgate laet/ trect vele vuch-
 tigen wten hoofde. **I**re voer die water
 lucht en voer den geswollen buic neemt
 mageleine of maiorana een dragma en
 sweerdelwortele een dragma/ ende wit-
 te nieswortele .x. gherste korenne swaer/
 violetten een half dragma/ en mengt de-
 se gestoten onder malcanderē. En nu de-
 se in een eerweet sop oft brodie/ so beneet
 dat die voer screue crancheit ende andere
 cranchede die die mensche langhe tijt bij
 haer gedragen hebbē. **S**alienus pree-
 ket dat die ramme lelien vā een vermen-
 gede nature sijn. Ende sonderlinge die
 bloemē hier af. **D**ie olie van ramme le-
 lien is seer goet opten buic gestreke/ wāt
 si verwarmit die vercoude moedere ende
 weicht die vuchtheit die daer inne ver-
 hart is. **D**ese wortele gesoden ende op
 harde sweringhengheleit maect ope-
 toncrjpe. **S**erapio seet dat lelien wor-
 telen ghebraden en daer nae gestoten en
 rooswaterre daer inne vermengert/ benee-
 me dat heilich vier seer starkelijc/ sonder
 af late alle also daer op geleit wort. En
 dit also op die wōde geleit/ doet dz vleesch
 daer inne wassche. En also opten buyck
 d vrouwe gelept reinicht haer vā haer d
 baringhe oft geboerte. **D**ie meesteren
 bescriue ons dat die wortele van tāme le-
 lien gesoden en gestoten met reyn bergē
 smeer en met boomolie gemēgt/ die twee-
 ringen seer wel weickende is/ alsoe alsoe
 daer op geleit wort. **V**ā dese lelie wort
 een goede salue aldus ghemaect. **N**eemt
 die wortele van witte lelien/ dpe wortele
 van berenclau/ die wortele van leuisticū
 en die wortele vā altea elc een vierdeel
 van eenē ponde. En scrif dese cleine. En

daer na liede dese in vier quarterē wjns.
 doet hier toe ee haft pont boomolie tot dz
 dickewort. Ende dan sighet dit doer eenē
 doeck/ ende doet hier toe wat wassch/ so ist
 een salue. **D**ese salue is seer goet ghe-
 streken aen die sincke side teghē die hart-
 heit der milte/ want si weicht die milte. En
 beneemt properlijc alle die ghebreke der
 milte. **D**at poluere van blauwe lellen
 met rooswater ghesoden maect dat aen-
 sicht seer wit ende schoone alst daer mede
 gewasschen wort. **P**latearius bescrijft
 ons dat lellen wortele ghesoden ende ge-
 stoten ende met olie van rosen gemengt/
 seer goet is voer den brant aent lijf als hi
 hier mede bestreken word.
Lellen wortele met wjns ghesoden ett-
 de daer andere ghemenghet swarte nyel
 wortele/ alsoe veele als een arwete groot
 is. Ende desen wjns ghedroncken des a-
 uonts als mē slapen wilt gaen/ drijft doer
 den camenganc wt diemense alle onge-
 sontheit die si in haer lijf hebben

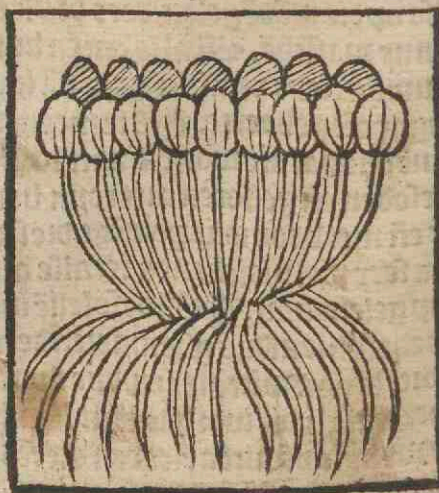
Hey bloemen oft lelien
 vanden dale
 Capittel. Cxxx.
 Lillium conuallium latine.

Die meesteren segghē dat dit cruit
 leet wel ruikēde bloemē heeft. En
 die bladerē hier af gelijckē dē weechbree
 de bladerē mer si zyn eē luttelmaelder.
Clareaarius. Meibloemē zyn coudt en
 vuchtrich indē tweedē graet. Dese bloemē
 zyn betere aē haer cracht dā dit cruit. En
 die wortele is betere dā die bloemē. Me
 met vā dese bloemē een half pōt en doet
 daer onder goeden claren wjn. En laet
 diē daer inne wepckē. iij. wekē daer nae
 liget desen wjn af en dan distileertē vñf
 malē. Desen wjn is betere dā gout. Die
 desen wjn mengt mer sesse peper koren
 en mer wat lauendel waters die en darf
 niet sorgen/dat hi een geheele maent vā
 die popellie ghyellagē sal wordē. Die eē
 grote darm gelucht of darm gichticheit
 heeft die sal vā desen wine alle morgens
 drinckē eenē cleinē lepel vol soe sal hi ghe
 nesen. Desen wjn also ghenut is goet
 Tetargicis/dats den ghenen die een swe
 ringe achterē aen haer hersene hebben
 En die geene memorie en hebbē. Dese
 wjn aēt voorhoofd en aent hoofd ghestre
 kē maect een goet verstant.

Witte distelen Ca. CC. xxi.

Labrum veneris vel ventris latine.
Dinius seer dat witte distelē schat
 peen slichēde bladerē heeft de wit
 en droge zyn. Die wortele hier af is gelijc
 dē pappalē of v malue. En si is binnē wit
 en soete. En heeft eenē langē steel die een
 vinger dic is. Salienus labrū veneris
 bescrijft ons d; dit cruyt droge is indē vde
 graet en heet indē tweeden graet. En hi
 seet oec dat dese wortele goet int lēf geno
 mē is m; wine. Diascorides scrijft dat
 labrū veneris goet is dē water suchtrichē
 alle dē wjn drinckē daer dese wortele in
 ghelodē is. Dese wortele also ghenut is
 sonblinge goet dē genē die fenijn of vgift
 in hē heeft. En also genut vdrift se die lō
 gensucht. En die hoestē. Die geslodē wor
 tele indē mōt gehoudē vdrift dē tātweer.
Serapio spreect/d; dese witte distelen
 tweedhādē zyn. Die ene hebbē eē swarte
 wortele. En die andere eē witte wortele.
 Beide dese wortelē m; malcaderē genut
 zyn seer goet tegen die rudicheit daer die
 melaectheit af comt. Die meesterē seg
 gen alie gemeenlic dat die swarte worre
 le van witten distelen ghebelicht sal wor
 den buiten aent lēf. En die witte wortelē
 van binnen int lēf.

Folio

Zeelinsen oft waterlinsen

Capittel. Cxxxij

Lenticula aque vel lencigo latine Taba-
bar vel Stracioris grece Sahaleg ara.

S Erapio ca. gahaleg. i. lenticula a-
que spreect/dat dit cruit in die zee
waercht en opt water drijft Salienus
inden ca. Stracioris spreect/dat dit cruit
tout en vuchrich is indē tweedē graet

Paulus spreect/dat zeelinsen in wa-
ter wasschen sonder wortele. En d; haer
bladeren der hupswortele oft donderba-
re bladeren gelijc zijn Zeelinsen vstop-
pen alle die loopen des bloets die van hit-
te comen. Tot die fistelen van achtere/
dient wel dat sap daer in gelaten Diab-
torides Zeelinsen blusschē dat vier dz hē
op heft aen dpe menschē alle gelijc een
plaestere daer op gelept worden. En dpe
sap vā zeelinsen beneēt alle hitige swel-
lingen alse hier mede bestreken worde

Lupinen oft wijcboonen.

Capittel Cxxxij

Lupinus latine

S Erapio capitulo Lupinus beschift
son s dat die lupinen tweederhande
zijn Die eene wilde ende die andere tam

rcij

me Die wilde lupinen hebben witte bla-
deren. Ende die tamme hebben bladerē
die niet gheheeltic wit en zijn Ende als de
se in waterē ghesoden zijn/soe machmen
se wel eten Item si moeten twee of drie
dagen in water staen weicken eer die bit-
terheit van haer vergaet.

Platearius Lupinen gheten maectē
groue vuchricheit. Salienus beschift
ons darmen lupinen ghevoecht wel eten
mach alle te voren in waterē gheweicc
zijn tot dat haer bitterheit vergaē is. En
hi spreect oec dat lupinen dpe spilwormē
wt driuen. En dat si die menschen repni-
ghen die vol quade vuchricheidē zijn En
die seere rudich ende leerich zijn/ als dese
daer mede gewasschen worden

Lupinen gesoden ende daer onder ge-
mengt wijnrute ende lanc peperē/ is son-
derlinge goet ghedroncken teghen die v-
stopte leuere/ende teghen dpe gestwollen
ende verharde milte. Ende hier onder
ghemenget honich ende imyrhe en ghe-
lijc een plaestere opter vrouwen schamel-
heit gheleit doet loopen haer bloemē En
drijft wt die doode geboorte Die meeste-
ren leggen alle eendrachtelijc dat dpe lu-
pinen heet ende droge van naruerē zijn.
Wijn gedroncken daer lupinen ende
nachtschade in ghesoden zijn helpt seer te-
ghen dat kichen Lupinē geten oft daer
af ghedroncken len die leuersucht En
alsoe genut verdruiuen si die hitte en weic-
ken den buyc Dit cruit met nachtscha-
de ghesoden en ghelijc een plaestere op
die milte gheleit helpt seere. Ende vdrift
die swellinge daer af. Dit selue in dpe
oren gelaten reinicht dat ettere ende be-
neemt den loop der ooren. Die pijnlic-
heit in zijn darmen heeft. Ofte die Prisi-
cus ware/dat is wt drogende/diesal van
lupinen meel maken en daer onder e sal

hij menghen venckelsaet ofe een luttel
 facts van leuisticum. En dese sal hij met
 maltanderen coeken gelijc een spise En
 dese spise sal hij warm eten dit helpt seer
 reghen ope pijnlicheyt der darmen ende
 het brengt winde ¶ Lupinen ghepolueri
 seert verdriuen correllijc ope spenen ende
 andere wratten alse daer op ghestropet
 worden. ¶ Die groote pijn in zyn lijf he
 uer van die hermoedere ofte bymoede
 re/die sal vele lupinen eeten die in wate
 re gheweict zyn/soe sal hi ghenesen wor
 den sonder twifele. ¶ Aucenna inden ca
 pittele lupinus beschrijft ons dat lupinen
 seer bittere zyn. En datse heet zyn inden
 eersten graet en droeghe inden tweeden
 graet. ¶ Die tammeeñ die wildelupinē
 hebbē beide bi na een natuere.

Lauendele oft lauendelcruit
 Capittel. CC. xxxij.

¶ Lavandulum latine.

Die meesteren beschriuen ons d; la
 uendelcruit heet en droge makē
 de van natueren is. Ende die lauendele
 bloemen hebbē war saps in haer. Ende
 si en zyn den menschen npergoet ghege
 ten Ende si hebben eenen scarpen/ende

eenen scarcken roeck.

¶ Platearius/Lauendelcruyt dicwilent
 aenden noese ghehouden ende daer aen
 gheroecken/scarct dat ghesichte ende cla
 ret die oeghen. ¶ Plinius Die veele lup
 sen heeft sal lauendel cruyt bij hem dra
 ghen ende ruicken dat dicwilent soe sullē
 die lupsen daer af steruen.

¶ De dore verde landen wandelen wille
 Ende hem voer die lupsen voeruen wille
 Die sal lauendel in water sieden ende
 daer inne sal hi zyn hooft netten ofte nat
 maken ende weder droeghen en dan we
 der nat maken ende droegen En dit sal hi
 so lange doen tot dat zyn hooft den roeck
 vanden lauendele behout En dan en sal
 hi gheene lupsen op zyn hooft ghecrigen
 ¶ Sommighe segghen datter kuytheit
 maecht als dat hooft aldus in dat lauen
 del water ghenet wort/ en si segghen dat
 die ghebenedide moedere goods Maria
 groote liefde tot dit cruyt ghehadt heeft.
 om dat suuerheit en kuytheit brenghet
 En hier om zyn dese bloemen beghaeft
 met goeden smake alse dorre zyn ghelij
 ke ope gariofel naghelen ofte violetten
 zyn. Ende die moeder gods hadse oectre
 lyeuere/wandse die cleederen behoeden
 vanden motten/van woemen/van mu
 sen ende van andere knaghende dieren
 Ende hier omme wordt desen crude den
 naem ghegeuen Laue En dat is also ve
 le als reinigēde oft wasschende En desen
 woerde laue deden ope ouders ee woert
 toe/als dula. En alsoe werdt gheheeten
 lauendula om des soets roecks wille.
 ¶ Die meesteren segghen dat dese bloe
 men sonderlijche groote duecht in haer
 hebben En bijzonderlijche ad Apoplexy
 am/dat is totter popellie. ¶ Dese lauen
 dele bloemen in wijn gheweyct en dā ge
 distileert en inden mont ghehouden/ als

vebant op die boort benaut oft drooghe is
behout dien menschen; zijn sprake. Ende
doet noch vele duchten die hier achter ge
laten worden.

Linaria
Capittel Cxxxv.

Linaria latine.

Die meesteren segghen eendracht
celijc dat dit crupt aender verwe
den crupde gelijc is dat Esula genaemt
wort. Mer esula heeft melc in haer en li
naria niet. Ende hier bi machmen lina
riam kennen. Ende dit bewisen ons die
meesteren doer dit verken. Esula lactel
tic/sine lacte linaria crescit/of aldus Esu
la lactescit linaria lac dare nascit.

Dit cruit is vā natuerē dissoluerēde dz
is vā malcanderē deilēde en penetreren
de/dats doerdringēde. **D**it cruit is groē
betere dā dorre. en het is cout ende vuch
tich inden tweeden graet. **P**aulus dat
sap van beuenelle en vā desen cruide on
der malcāderē gemēgt en op een hittige
scade geleit. **H**erispula genaēt/beneēt die
te hant. **D**it also gebelicht verdrijft oec
den canchere in vleeschachtige plaetsen/
daer hij aent lijf wesen mach

Wlasch ende lijnsaet

Ca. Cxxxvi

Linum latine.

Die meesteren spreekē alle gemeē
lijc dat lijnsaet ghebruict wort in
medicinē. En niet dat cruit oft die worre
le. **S**aluenus inden c. lxxv dats vlasch
spreect dat lijnsaet heer is iudē eerstē gr.
En dat in vuchticheit en in droechz ghetē
pert is inden tweedē graet. **L**ijnsaet en
is niet goet gheten/en die dit vele ate/sou
de swellinge ghecrigen ouer alle zijn lijf
Serapio libro aggr. scrift/dat lijnsaet
subthl makende is En dat wel orine doet
maken. En dat den vrouwe hare bloemē
brenget alster een plaestere afghemaect
wort/die oprē buic geleit wor. **L**ijnsaet
machmen belighen tot alder hande cliste
rien gelijc fenegrietsaet. **P**aulus. **L**ijnsaet
op kolen gebrant geeft eenē subthlē
roet. En desen in die noesgatē ghelate be
neēt die snuffen en snotteringē. **E**n vā
ondere veroect beneēt die pine d' moedere
Lijnsaet in watere gelode en op onrep
nelweringē geleit/oteert dpe en maecht
die ripe/en sondlinge die sweringē doorē
Wilhelmus de saliceto/bescrijft ons in

zjnder cyurgie/dat die bladeren vande
 vlassche seer profitelijc zjyn ind cyurgie
 En als men se leit op een rhye sweringhe
 dat se te hant een gar daer in maken also
 dat men die sweringe niet op sniden ofte
 op vliemē oft openbrāden en darf Die
 pine in zjyn sīde heeft sal ljnlaet in wate
 re lieden En dan sal hieenen līnen doec
 in dat watere doen/en desen doech sal hē
 heet op die pine legghen Die hem ver
 brant heeft sal ljnlaet wel in watere lie
 den/en dan sal hē eenen doech daer inne
 netten en opten brant leggen dat sal den
 brant saetelic wt trecken.

Linsen Ca. CC. xxxvij.
 Mens vel miccula latine. Fakp grece.
Serapio beschrijft ons d; die beste lin
 sen zjyn die haestelijc droge worden
 als men se in watere legger. Sali. indē
 vij. boec sim. far. indē ca. de lentibus spre
 ker dat linsen vā narrenen heet en vuch
 rich zjyn indē. ij. graet. En dat se vā haerd
 nature stoppende zjyn Water vā gēso
 dē ljn sengedrōckē brenget camergac en
 weict dē buic. Ppocrates indē. vi. boec
 Epidimiaz beschrijft ons d; die līnsen in
 hitte geslodē wordē/wt gegotē sal wordē
 En hi seyt dat d; tweede watere goet ge

nut is wā het reinicht den buick En het
 brengelseer saetelic camerganc. Dial
 corides linsen en zjyn goet dic wilē of sla
 delikē getē wāt si makē eēpōcher gelichte
 En si zjyn quaet te v̄douwē/en si makē eē
 quade mage Hi scrift oec d; linsen qua
 de dromē brēgē en d; se n; goet en zjyn v̄la
 gene Sera. linsen getē stoppē die men
 scē En si doē qualikē orine makē en si ma
 kē d; bloet grof en dicke in die adere

Truswortele Ca. CC. xxxvij.
 Laurea latine et grece.
Die meesterē leggē d; dese wortele
 cour vā haerd nature is D; sap
 hier af inde orē gedaē v̄drijft de pinē daer
 inne Truswortel geslotē en eē plaester
 daer af gemaect is goet achter aēt hooft
 geleit Plate. seet dese wortelen mē ge
 daer onē sout en broot dit tlamē gestotē
 beneet d; soeckē/als daer ouer gestrekē
 wort Dit cruit en op d; heilich vier geleit
 beneet d; en onē dit cruit sal mē mē gē sū
 uer scypm/ ceruse en olie vā rosen die mē
 polencia v̄mengt zjyn Polenta wort aldē
 gemaect seemt gherste. r. pont/ coriand
 een half pont/ sout v̄ijf loot. En maelt des
 se te samen also dat dese stucken te voten
 ghedorret zjyn En dit is polencia.

Laudanum een gomme
Capittel Cxxxix.

Laudanum latine.

Die meesteren seggen dat laudanū droge en vuchtich is indē tweeden graet. Somige seggē dat laudanū een gomme is. En somigē seggen dat laudanum eenē dau is die op die cruidē valt inc beginsele vanden somere/die dicke wort vā dō sonne. En in grecia slaē si met eē kleine ropkē op die cruiden. En dan blijft dese vuchticheit aen dat ropken hagede. En dat laten si droge wordē aender sonne. En laudanū wort dicwilē en in menī gerhande manierē gheualscht. In den boec circa instans beschriue ons die meesteren dat onder x. pont van laudanū geē twee ponden en zyn vā gherechtē laudanū. En dat is den besten die swaer ende swart is. En diemē wriue mach tusschen die vingerē. Laudanū heeft vā nature eenē goeden roech. en hier om wordt laudanū ghebelicht tot alle welrukende dingē gelijc tot Pomū ambre/en in die keersē/en in die trocissen diemē pro fumigio of om wel teruickene maect. Die dpe of om wel teruickene maect. Die dpe snuffen in zyn hoofte heeft sal dē rooc van laudanū in zyn noesgaten laten gaen/so

sal hi genesen. Die dē rātsweer of pine in die tandē heeft/die sal laudanū in sinē mont houdē. Dit beneēt die pine d randē en heilt dat quaet tanculeesch. Welcke vrouwe haer moedere wt hare lue gaet die sal dē rooch vā laudanū vā onder op waerts laten gaen/so geneest se. Die eē coude maghe heeft die sal pillē vā laudanū nemē des auōts als hi slapē gaet. En dese dvar mē hē die mage en doe wel ver bouwē. Dec mach mē vā laudanū een plaestere makē/en dese op die mage gheleit helpt gelijc die pillen.

Lazuersteen Ca. Cxli.

Lapis lazuli la. Yagerakenard Ara. Ohā. me. ca. lapis lazuli seet/d; dese heē hemelwrich is m; goude vleckē. Se. welc hir desen steē aē hē drager hagede/die maect hi goet bloet. Lazuersteen diēt tot die melācolie/en purgeert en beneēt die melācolie/en doet dpe mēscē wel rusten/en beneēt alle fantasien. Ende hij heilt die wrattē als dat poluer daer inne gestropt wort/en reinicht bloet van dpe groue vuchtichede. Lazuersteē ingenomē purgert die melācolie/en vōdijst se wt. Hui. de viri. cor. seet/d; lazuersteē d; herre vstarct. En dat hi goet bloet makende is

In dē boec circa indians staet gescreuen dat dē bestē lazuer steē is/ die hemelwrich is in; v̄gulde vleskē. En̄ desen machmen behoude ouerteert in; z̄jn cracht langē tijt. En̄ d; hi macht heeft stachelijc die melā colie te purgeren. **Lapis lasuli** ingeno mē in; watere daer sene bladerē oft ven hellsaer in gesodē is purgeert saetelic be neēt also genut febrē. **Quartana.**

Siluerghit Ca. C. li.
Litargirū la. et grece **Marachet** tra.
Serapio scrijft d; **litargirū** in coude. En̄ in droechte getēpert is. Naer; z̄mige meesterē scriuē d; **litargirū** cout en̄ vuchtrich is indē eerstē graet. **Aeē** colie vā notē en̄ mengt daer ondo; poluere vā **litargirū** in. En̄ lineert hier mede de huit of vndich; die vā die quade flegmagheto mē is li sal genesen en̄ v̄gaē. **Litargirū** met sout en̄ a; z̄jn gemēgt beneēt die maledie d; scharper huit alstē hier mede ghe wassē wort. **Die** d; root heeft sal nemē a; z̄jn en̄ mēgē daer onderē dees poluers en̄ een wepnich vā vol; armen; en̄ roof watere en̄ olie vā notē. En̄ vā dese sal h̄j makē eē disterie. En̄ dese sal hi vā achter in; z̄jn lijf late so salledē wtgac stille. **De** een gebrec of seericheit aen; z̄jn gemach

te heeft/ sal dees poluers daer op stroien wāt het v̄ceert dat vuil vleesch. En̄ het he let d; gebrec ter stont. **Die** een scoon aēlicht makē wil de sal nemē gāsen smout en̄ smeltē dat en̄ daer ondo sal hi mengē li targirū gepoluereert/ en̄ ceruse en̄ wat roofwaters en̄ wat walch. En̄ hier mede sal d; aencht seer scoon wordē. En̄ dit al so gebelicht beneēt oec die vleskē wtē aēlichte. **Mer** desen water mogē haer die vrouwe wassē/ wāt het beneēt haer dyp vleskē na haer baringe of geboerte.

Magneet oft seilsteen
Capittel. C. liij.

Lapis magnes la. **Hager abnātes** tr.
Serapio capi. **hager abnātes**. i. la. pis magnes bescrijft ons dat mē vele seplstenē ouer die zee vint in India aen eenē berch. En̄ als die scepē b̄j desen berch geleit comē/ so en̄ blijft aē die scepē geē pfer meer. **Mer** het vliecht vā die scepē na dē berch gelijc oft eenē vogel ware. En̄ dat is den bestē magnes die dar is ere stachelijc na hē trect. En̄ die n; seer sware en̄ is en̄ die hemeluerwich is. **Alber** tns bescrijft ons in sinen lapidario dat magnes eē v̄we heeft gelijc d; plere. En̄ dat mē vele magnetē vint inder zee in; z̄jn

dia. En hi seet datter also vele magnetē
sijn dat die schepē daer so gelijc vāre mo-
ge wāt si treckē alle die pferē nagelē wtē
schepē na hoer. En si brekē gelijc of se ee-
nē hagel floege. **Sera.** Dese magnet
heeft in hē die duecht des dyamāts/ en hi
gelijc hē in sine cracht. **Magnes** gebrōc-
ken met honich wijn **Mellicraet** genaēt
laxert. En drijft wt die groue vuchtichz
Die desen steen bi hē draecht wort hier
af wel sprekēde/ en is alcht wel ghemoet
Doer die watersucht/ neēt vā magnes
een half dragma met honich watere ver-
mēget dat **Mulla** genaēt is. **Albertus**
beschrijft ons in sinē lapidario vele schoo-
ne duechdē vā desen steen. En dat hi hē
seer weert hadde/ en dat hi vele consten
hier mede bedreef die ich hier achter late

en vā bure glatzijn. **Oec** zjn die bestē die
niet geknot en zjn **Albertus** spreect in
sinē lapidario/ dat mē de peerlē in moste-
lē vint die in die zee ligge/ en sondlinghe
in india. **Oec** vint mē veele peerlē in bri-
tania/ dat nu engelāt genaēt is. Ende in
vlaenderē en in scotlāt. En hi seet dz haer
duecht is dasle vstarkē die leuēde geestē
die vandē herte comē. En dat se benemen
die beuige en onmachtichz d hertē en die
swimelige des hoofs. Die tot onmach-
tichz geneicht is en dicwilē vā hē seluen
gaet/ die sal peerlē beligē/ en dese worden
Manuscristi genaēt/ want dese vstarkē
seere dat herte. Die donckere oghen he-
uet die sal peerlen daer toe beligen/ wāt
si benemē die witte vleckē indē oechappe-
le. **Peerlē** reinigē dz bloet des hertē. En
si verstarkē dat herte **Her Mucē.**

Deerlen Ca. C. E. liij.

Lapis Margarite latine
Lagerallulo vel **halao ara.**

Serapio ca. **Lapis margarita** be-
scrift ons dat die peerlē in die zee
geuondē wordē/ en dat se cout en droge zj
indē twedē graet. **Plaac** Die sommige
peerlē zjn groot en die somighe cleyn en
subtil. Die grote peerlē zjn betere/ ende
crachtigere dā die cleine/ en oec dpe claer

Vogeltonghē Ca. C. E. liij

Lingua auis latine. **Ipsenhalaphie**

SArabice **Ipsenhalafir**. i. **lingua auis**
Sera. c. **Ipsenhalafir**. i. **lingua auis**
seet/ dies cruits bladerē gelijc hē dē amā-
bla. / si zj scarp als eē vogel tōge. **Mucē.**
dat dit cruit in hitte en in vuchtichz getē-
pert is. Hier o wordet ghebruyct o die na-
ture d mēscē **lyma** genaēte v meerderē.

Plaac spreect dat dit cruit heet en vuch-
 rich is indē eersten graet en zjn natuere
 is Marchē dē lust d menscē/ en vmeerderē
 d; saet d menscē alst met vleesch gesoden
 getē wort. **C**assius felix scrjft d; dē wijn
 daer dit cruit in gesodē is seer goet gedrō
 hē is dē swarē en melācolioelen menscē.
En d; desen wijn lust en begeerte bren-
 get. **E**n d; hi die fantasie vdrjft. **C**assius
 spreect d; lingua auis die beuinge en on-
 machrich; des hertē beneft. **E**n d; die na-
 ture d mēschē vmeerdē. **E**n in Vandetta
 int. **C**C.C.C. riiij. cap. dat yfenhalafir
 begint vintmē vele duechdē hier af.

Docke bladeren of huf lattuwe
 of huf lattich **C**A.C.C. xlv.

Rapparium rotundū siue bardana
 maior latine et grece.

Die meesteren segghē dat dit cruit
 vā den sijme d eerde walscēde is
 En dat groter bladerē heeft dā eenich an-
 der cruit. Dit cruit is vuchrich makende
Dat sap vā desen crude heilt die seeri-
 ge en crautwige huid daer op ghescreken
Dat sap van desen crude gemēgt met
 arjn en wjrutē sap elcs eue vele en hier
 af gedronckē des auonts doet seer swee-

tē en drjft mettē sweete wt die pestilēcie
 En indē anderē dach daer na sullē die pa-
 ciētē nemē vā pestilēcie pillē een dragma

Licum een sap also genaemt
Capittel. **C**C. xlvj.

Licum la. **I**peos gre. **H**adadh **A**rab.
Serapio spreect dat dit sap vā enē
 boom ouer die zee comt die doern
 achrich is en die vruchtē voert brēgt dpe
 dē langē peper geljck zjn. **D**it sap wor-
 det ald? gemaect. **S**i storē die bladerē de
 ser boomē. **E**n daer na persen si d; sap wt
 En dā siedē si d; sap also lange tot d; also
 dicke wort als honich. **E**n daer na drogē
 si die indē sonne en die sult ghj ald? probe-
 rē/ghi sult die aēstē m; eē brādēde licht.
 En alst vlicht en eenē scuping heeft so ist
 gerecht. **L**icū wort somtjēde geualstet
 m; allen sap oft met die gallē vā osschen
 En licū is heet inden eerstē graet en dro-
 ghe inden tweeden graet.
Dit sap sal verghadert worden inden
 meye. **E**nde dan dueret vjff iaren onuer-
 teert in zjne cracht. **D**oer die vlekken
 in dpe oeghen/menghet dit sap met roof
 watere/ende doet dat in dpe oeghen so
 wordense claer daer af.

¶ Dit sap aen dē hals gestrekē beneeme
 die sweringē der kelen *Squinacia* genaect
 Vā desen sapesaen vele duechdē in *Pā-*
detta in *CC. enrix. capittle*

Lacca een gomme also genaemt
 oft toznesoel *Ca. CCxlvij*

¶ *Lacca* la. *Anchusa* gre. *Arabice*

Arth. ca. vā *Pandecta* staet ghescre

uen dat dese gōme ouer die zee come

en dat mē die doekē hier mede roor dwer/

De. li. ag. ca. *Arce* spreect dat desen boō

in *Arabic* wascht en dat dwe gōme daer

af *lacca* ghenact wort. En dat *lacca* aene

saetsoen en aen dē roec d mirrhe gelijc is.

¶ *Paulus* scrjft dat *lacca* heet en droge

vā natuerē is. ¶ *Arice. lacca* is goet gebe-

sicht *pleureticis* dat is dē genē die eē swe-

ringe op die borst hebben als si hier af in-

nemē met een syrope die vā plope gena-

het wort En dit is des gelijche goet *Alma-*

ticis dat is den genen die cort ademen en

vle kichen ¶ *Lacca* opent alle d stoptheit

der leuere en d milte als des inghenomē

wort met eperen. Ende alsoe ghenurbe-

neemt si oock die waterlucht

¶ Een hase *Ca. CCxlvij*

¶ *Lepus* la. *Tege* gre. *Arnaben* arabi.

¶ *Amāsoz* seet d; onō alle dierē geē
 vleesch so swarē bloet en so veel me
 lacolē maect als hase vleesch. Die herse-
 nē vā enē hase gebradē en getē beneet de
 beuinge en ribelinge des liffs die dit wilz
 geschiet na eenige crāch; ¶ Die galle vā
 eenē hase m; azij ingenomē beneet dat v
 giftof fenhjn ¶ Dat poluere vā hase de
 leuēdich gebrāt; ij dient wel voer dē keē/
 alst met wjñ ingenomē wort. ¶ Die her-
 senē d hase aē die wāgē en aen dat ran-
 uleesch vā iongekinderē ghesmeert doet
 haer lichtelijc en sond pine die tandē was-
 schen ¶ Vā desen diere saen vele duech-
 den in *Pandecta* in lvi. capittle.

Malloete of wilde claueren
Capittel. CCLix

Mellilotum vel **corona regia** latine.
Milel mellike Arabicke.

Iden boeck circa instans bescriuen
ons dpe meesteren dat mellilotum
heet ende droghe is inden eersten graet.
Mellilotum is een cruit dat eender co
nincks crone ghelijck is En hier om wor
der in latijn **Corona regia** genaemt. En
dat saet hier af salmē behoude in die scha
len En het duert. iij. iaren onuerteeert in
zijn natuere Dit saet wort met sine sca
len in die medicinen ghebesicht want dit
saet is soe cleine dat ment niet wel besige
soude moghen sonder zijn schalen. Dit
saet heeft in hem duecht dat seer wel ver
starchende is En het heeft eenen welcru
kende roec in hem Den wijn ghedronc
ken daer dit saet inne gheloden is drijft
wt die darmen die quade winden. En is
goet tot die verstopte nieren. En hi opet
oec seer de verstoptheit der blasen Dit
saet in een soepken oft in een spise gedaē
maecdt wel ruichende/ en maect goede
tanden **Muicenna** inden capit. mellilo
tum bescreijft ons dat dit cruyt goet is op
hittighe sweeren die verhardc zijn alker
een plaester op gheleit wort die aldus ge
maect wort. Neemt des saets van melli
lotū/ Penugrecum en lin saet elcks euen
vele En mengt hier onderē doperē vā ep
eren en maectter af een plaestere De
se plaestere is goet den sweeren in die oe
ren van buten daer op gheleit En si is
oec goet **Emoropdibus** dat is tottē loop
der vergulder aderen/ en tot die sweerin
ghen des ghemaechts aen welke epndē
dpe zijn mogen als dese plaestere daer op
gheleit wort **Wilhelmus** scrjft in zijn
der chirurgie dat hi oec mellilotum besich

derot hittighe sweeringen. En tot alle die
ghebreken dpe ons auicenna bescreuen
heeft **Spasozides** spreect als die hat
den metten sape van mellilotum bescre
ken zijn soe machmen daer inne dragen
een glopende plere En hi seic dat dit saet
alder best is tot die phisieleu en tottē can
kere en tot die spenen oft wijchbladeren
Wijn daer mellilotum ende eppe ende
suicker of zeem in geloden zijn is goet te
gen die vstoptheit der blasen.

Ilie de grein of moeder cruyt
Capittel. CCL.

Mellissa vel **citraria** latine. **Melliso
philus** vel **Mellisophilum** grece.

Iden boec circa instans bescriuen
ons die meesterē dat mellissa heet
en droghe is inden derde graet Dit cruyt
is goet groen en dorre in dpe medicinen
gebesicht En men macht dooren aen die
sonne en daer na hanghen in schaie. Dit
cruyt duert onuerteeert sesse iaeer in zijn
cracht Dit cruyt heeft duecht te cracht
gen/ en te verstarchen gelijck **Muicenna**
in sinen boec spreke is daer hij seyt dat
sonderlinghe dat herte verstarcht Die
meesteren bescriuen ons dat dit cruyt de
mageleine **Maiorana** ghenaemt in zijn

der cracht gelyc is. En dattet alle gebre-
ken goet is daer mē mageline toe besicht
¶ Dit cruit ghelodē heeft die cracht in hē
dat weder doet comē dat menstruu/ dz lā-
gē tijt achter gebleuē is. En het reinicht
die moedere ¶ *Mellissa* in wijn gesoden
is goet voer grootē onmacht die van rou-
de toemt/ datten vrouwen dicwilen aen-
toempr. ¶ *Serapio* Die bladerē vā mel-
lissa met wijn ghedronckē benemē die v-
ghiftige beten En heilen die te hant. En
desen wijn is sondlinge goet gedrōckē dē
genē die vā eenē dullē honde ghebetē is.
¶ *Plaac Mellissa* dicwilē oft *Nadelijken*
getē/ vwarmt die maghe die v̄tout is En
doet wel v̄douwē ¶ *Pli. Mellissa* is goet
den vrouwē die haer moedere onrustich
is/ oft aent herte stoet/ alse wijn ofte bier
drinckē daer sinne ghelodē is ¶ Die drie
bladeren opt oppe ste van sinen hoofde
leit/ dien treckē si vele luchtē wrē hoofde.
¶ Dese bladerē met sout genut oft geren-
benemē dat lichen *Alma* ghenamē En
makē eē repne bock ¶ *Mellissa* doet wel
verterē oft v̄douwē groue spisen

Munte Capittel. C. li.
¶ *Menta* latine *Diosmoi* greece
¶ *Aden* boec *Pandecta* inden capit

tele *Menta* bescriuē ons dpe meesteren
datter oec menigerhade munte is Die
eene munte is tam; en dese wascht in die
hounen. En dese heeft eenē goeden roeck
En dese is hitlich en starch van haerder
natuere. Die ander munte is wilt/ en de-
se wascht in dpe velden. Ende dese wort
in latijn genaemt *Mentastrium*. Ende
hier af sal hier na bisondelijc af gescrenē
wordē. En daer is noch een ander munte
die lange scarpe bladeren heeft. En dese
wort in latijn genaemt *Menta romana*.
Oeck isser noch eē ander munte die geer-
ne in vuchtige plaetsen wascht. En dese
wort in latijn ghenamē *Menta aquati-
ca*. En somighe meesters heeten *menta
aquatica* *Sisimbrin* oft *ballamita*. En
noch isser een ander munte die gheenē
roeken heeft. En dese wort in latijn ghe-
naemt *Calamentū* ¶ *Serapio* ca. *Men-
ta* bescrijft ons dat die tāmē munte groē
is des somers ende des winters Oeck sal
men weten dat in dese figure drie cruidē
ontworpen sijn die alle mēta gheheeten
worden. Ende dese hebbē bi na een natu-
re Ende hier om machmē van dese die ee-
ne voer die andere besighen. ¶ Meester
Paulus spreect dat *menta* en sonderlin-
ge dietamine heet en droge is indē derde
graet. En somighe leggen indē tweeden
graet. En dese munte wordt meer in me-
dicinen gebesicht dan die ander muntē
En si is althit groen oft dorre. ¶ *Mucena*
bescrijft ons dat *menta* heet en droghe is
inden tweeden graet/ en *Paulus* seet in
den derde graet. ¶ Die meesterē spreken
eendrachtelijc dat die munte en specialic
die tāmē die maghe verstarct en dar se wel
doet verterē. *Menta* is goet ghenut voer
die wormē in lhf/ als des poluers in ghe-
nomē wort m; melche ¶ *Menta* gelodē
ende dat gheswollen ghemacht daer me

de gebaet beneet behedelic die swellinge daer af. **M**ēta gelodē en op ene harde borst geleit daer dz melc in vhart is en de seer gestollē is weict die En beneet dpe swellinge daer af **M**ēta getē weict dē buic **M**ēta alle daghe genut maect eē scoone vwe En si is gelont tot alle riden **D**iascorides spreect/ dz dz sap vā mūte goet is gedronckē m; asine dē ghenē dpe bloet spuwē. **D**at sap vā mūte beneet die pinē int hooft alst voerhoest hier mede bestrekē wort **D**it sap m; honichwate **M**ulla genaēt gedronckē beneet dz supsen in die orē **W**ijn ghedronckē daer mēta in gelodē is beneet dē stichēdē mōt of dē qualicrukēdē adē En allmē hier onderemengt azijn/ en dē mont daer mede wascht/ dz maect goede tandē En dit also genut vdrift oer die seerichedē of wrattē aen die tonge die vā hitte ghecomen zijn **M**ēta/wijnruite/ en solfere/ elcs euen vele en daer onder gemengt sout en de se te samē gestorē en also ghelept daer veman die natuere steect of hijt helpt seer sond twifelse **M**ēta m; honich gestotē en m; azijn gemengt helpt wel alle also op eenē beet vā eenē dullē hondē gebōdē wort **D**ie vrouwē die harē tijt oft stōdē m; en hebbē/ die sullē mūte etē en daer af orinchē/ so comē si wedere **D**ie smorgens nuchterē zijn tandē wascht m; mūte die vgaet die pine vtrandē **M**ūte sap m; honich getēper; en aen die ogē gestrekē vdrift die donckerh; v ogē. **M**enta m; azijn getēpert beneet die vlechē in die ogē daer neuē gestrekē. **D**ie smorrop das heeft die sal dz sap vā mūte daer aen striken. **M**uicēna in sinē tweedē boec in dē ca. mēta beschrijft ons dz mēta die magē vllarct En dat se die mage seer warm maect En dat se vomitū oft die w; braki ge en oer die geelsucht beneemt **E**n tot

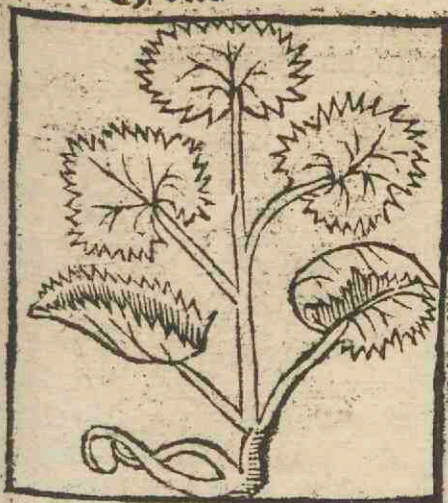
alle dese voernoemde stukkē is de sirope vā mēta noch betere genomē. **E**n plaete. seid dz die sirope vā mēta dē mannē en dē vrouwen lust brengen.

Sacmunte oft wilde munte
Capittel. **C**. l. ij.

Mentastrum latine.

Die meesterē segghē dz die cruit in drette plaetsen wascht geerne en dz vele duechdē in hē heeft En des ghelike oer die wortele hier af **D**it cruit is vuchlich vā nature En die vuchlich; is m; eē v hitte getēpert. **D**it cruit in water gelodē heilt die plaetsē daer die hūit af ghegac is vā gac of vā arbeidē alle daer mede gewassē wort **D**at sap wt dē crude gedruet alst gestorē is en gedort/ ist also goet als dit cruit vuchlich of groen is En het duert een geheeliaer **D**ie gebrokē ledē heeft/ aen welke plaetsen des lijfs si zijn die siede malue of pappelē m; wij en mengt vā desen sape daer ondē en bestrikē die gebrokē ledē daer mede so genesen si en dz vlees en die beenē sullē wrallen sond scade. **E**n tot alle medicinen daer menta toe gebelicht wort machmē mentastrum oech belighen **M**aer alth; van buiten aenlyfende niet daer inne.

Malue oft pappalen
Capittel. C. liij.

Malua latine

Den boec circa instans bescriuē os die meesterē d; malue cout en vuch tich is inde tweedē graet. En die malue is tweederhande die een wilt en die and ram. Dye rāme malue wascht in die hou en ouer al. En dese is van haerē na tuere coudere/subtjldere, en vuchtigere vandie wilde malue. Mer die wilde die men int lachn naēt Malua uiscus is lā gere/en heeft lāgere bladeren dan die rā me malue. En dese en is so cout ende soe vuchrich niet als die eerste. Doer de hee re en harde sweringē is goet malue ghe notē en daer ouer geleit En si is goet om die rype te makene/als dese bladerē met reyn bergē smout vmenget op dye sweri gē geleit wordē. En dit sal geschiedē als de bladeren noch groen sijn. En die wortele hier af heeft meer crachtē in haer dā dye bladerē groen of doore. Dese wortele in water gesodē en daer na ghestorē en wit vā eperē en gherstē meel daer onderē ge mengt vercoelt en weict die harde sweri ghen daer op geleit. Nwitēna spreect d; die wortele van malue ende oec dat saet

seer saetelhcweichēde is En daer mede oec vā malcanderē deilende. Dpal. leit dat dit cruic metter wortele ghesoden sal wordē also dattet watere geheelhc in sie de. En dat dā blijft in die por daer die ma lue inne ghesodē is/een clibberachtighe materie. En dat dese materie sondlinge goet geleit is op swerē/wā si weict ende deilt en scheit vā malcanderē seer haeste lhc. Dar watere daer die malue mede gesodē is met boōolle en met wat wasch vmenget/is een goede salucom die swer en daer mede te bestrikene. Dpal. dye bladerē vā malue versch gesodē heil dye versche wondē daer op geleit. Die bloe mē vā malue gecoeet met mulla oft met wijn heilē die scrofulē/dat sijn harde bulē en andere quade swerēn. En dese also ge besicht benemē die pine van achterē ofte emorropdas. En si sijn sondlinge goer ge leit op die getont udeerde oft gebrochē of gequetste ledē. Wilhelmus scrijft in sijn der chirurgie dat hij veele besichde malue tot hirtige sweringē. En sondlinge tot die swellingē. Dit saet m; wij en m; boōolle getēperē vdy sē die vlechtē wtē ogen

Barwe oft dufent bladt
Capittel C. liij

v h

Millefolium laci. Menophilos grece
Diacorides beschrijft ons millefoli-
 um dat dit cruit tweederley is dz
 eene mannelijc en dat and vrouwelijc.
 Die mannelijke garwe wascht hoge in
 hoge hoepē En die vrouwelike blijft clei-
 ne en neder En dese wort scaeps garwe
 genaemt En dese wassen beide aendie
 wegen en si hebbē bladeren gelijcde ven
 kele want si hebbē beide vele subrite bla-
 deren die wit zijn. En hier om worden si
 millefolium ghenaemt wāt si vele en me-
 gerhāde bladeren hebbē. **Placarius**
 en **Plinius** leggen dat millefolium ghe-
 storen en op die wonden geleit behoet die
 voer die sweellinge **Millefolium** met
 botere geroost en van buien op de wan-
 gen geleit beneēt den groten tanslweer
 die vā hitte comt **Die** m; pñē; sijn ori-
 ne maect sal garwe drincken met azijne
 wāt dit helpt seer **Millefolium** is seer
 goet gebelicht **Calculosis** dats den genē
 die den steen hebben En sonderlinge alle
 daer af drincken **Salienus** inden cap.
 millefolium spreect dz die garwe die wō-
 den seer wrodroecht vanden bloede/ en dz
 se die wondē suuerlijc en ghehelijc te samē
 crect. **Wilhelmus** beschrijft ons in sijn
 chirurgie een recept Heēt senikel en hep-
 dens wondē cruit En siedt dese in water
 also lange tot dat dese cruden ghelijc een
 moesch worden En daer na dructse doir
 eenendoer en maect er wt eenen bri als
 daer meel vā senigriet onō vmenget is.
 En daer na mede bockeroet oft smout en
 rein bergen smeer elcs ene vele en boom
 olie half also vele en laet dz oec een luttel
 staē siedē bi den viere En dā doet daer toe
 wat walch/ en maect er af eē salue dese
 salue is goet tot de wondē daer op geleit
 want si heilt die sonder scade in corten tij-
 de **Item** dese salue is oec goet gebelicht

tot alle oude en wuile schaden of seerliche-
 den welke die zijn moghen.

Mageleine Ca. C. C. lb.
Maiorana vel **Sansucis** latine.
Hvicenna indē capitulo maiorana
 beschrijft ons/ dat dit crudē heet
 en droghe is indenderden graet **Plac-**
arius/mageleine is van haerder natue-
 re van malscanderen deisende/opdoende
 ende subijl makende.
Die olie van mageleine is goet om de
 binnenleeden daer mede warmte ma-
 kene Ende oech die buitēde.
Water daer magelepine inne gesoden
 is/is seer goet gedaen in dpe laet coppen
 of laet buffen oft als men die plaetse daer
 mede net/want het behoet de plaetse die
 ghelaten wort voor die swellinghe/alsoe
 dat na dat scabben en late gheen quaet
 daer toe en sta/dwelc dicwilengheschiet
 als die menschen met onreine pseren oft
 coppen ghelaten worden. **Plinius**/en
Serapio spreken/dat sap van magelepi-
 ne ouer gheronnen bloet ghestreken/oft
 ouer door bloet/brengt den bloete wede
 sijn cracht. **Maiorana** in loge gesoden
 ende dat hooft daer mede ghewasschen
 benemet den grooten hoofsweer.

Ende sonderlingheit die ghene die met grote fantasien beuange; zyn/ gelijck dpe sware en melancoliolse mensce zyn Ende dese gecrigen daer af bate. **Maiorana** is goet der hersenen/en si beneet die verstoptheit der ledē. En hier om is dit cruit profitelickē genen die metter vallender lucht beladen zyn En sondlinge den ghenen die haren mont seere lelyc wttreckē en haer hooft op hare rugghe omkeeren En die horen mont vol sijns makē gheleyc in die kpopellie dicwilē gesciet **Cassius felix** spreect dat die olie vā maiorana betere is tot alle dese voerscreuē gebreke **Maiorana** gedroecht en gepolueriseert en met honich gemēgt ende onder die ogen gestreken/beneet dat gheconne bloet onder die ogen/oft vdrjst die blauwe ogen **Olie** van maiorana verwarmt den vrouwe haer moedere **Galio** spreect dat doer dē goedē roech dē weickē dit cruit in hē heeft. En oech doer die heetheit en sybrjthheit die dit cruit oec in hē heeft/is goet gebelicht en genut tot alle cranchede die vā roudē comē. En het harct daer mede die hersenē en alle die leden der mensche aent gheheele lijf. **Plinius** scrjft indē ca. maiorana. dat dit cruit grote cracht in hē heeft te vwarmentene alle die binnēste leden. En dat oech die mitte weick maect in des mensche lijf En dat die swellinge en dpe hartheit der milte beneemt **Maiorana** ghesodē en daer na gedronckē/beneet die watersuchte en doet wel urine makē. **Dat** sap vā maiorana met honich gemēgt en op dat geronnē bloet ghestrekē beneet dat iendehept die swarte plecken daer af. **Maiorana** met polenta gebelicht/beneet de swellingē vandē geheelē liue der mensce **Die** meesterē bescriuē ons dat de bloemē vā magelepne sondlinge goet ghebe-

sicht; zyn in die medicinē En datmē dese vōgaderē sal indē somere. En datse dā een geheelt aer gehoudē mogē worden. **Maiorana** in spise getē en daer af gedronckē verwarmt die verroude maghe En doet wel verdouwen. En si beneemt daer mede die wdrogghende suchte **Stilis** genaemt. **Icē** dese bloemē en dit cruyt in een saccken gebondē en op die maghe geleit benemē die pine vandē maghe. **Maiorana** gepoluert in die noese ghelaten suuert en vwarmt dat hooft Ende dit is gesont elckē mensche also gedaen **Maiorana** in water gesodē/ en dē roec daer af vā onder op gelaten reinichden vrouwe haer moedere

Harogegie oft andron
Capittel Cxvi.

Marubium siue Prassium la.

Die meesterē leggē d; dit cruit heet en droge to idē ij. g. en somige leggē indē ij. g. Die bladerē die schellē en die wortelē vā desen cruide wordē alle gebelicht in medicinē. En alle gedroecht; zyn loouerē i eē iaer **Dit** cruit is vā zynō nature dissoluerde en opēdoede. **Sera**prassiu siue marubiu seet dat dit cruit vele kelē heeft die wt eender worrele gaen.

En dat die bladeren hier af eenen duppi
 lanc en ront en rou;ijn Die bloemen en
 dat saet hier af;ijn gedeilt doer die tache
 En dit saet is ront en scarp En dit crupe
 wascht gheerne op die velden en aen die
 huilen. ¶ **Diascorides** spreekt d; dit crupe
 lange witte en scarp stelē heuet die vier
 canticht;ijn En ront lancachtich saet en
 dat ouer al wascht. ¶ **Muicenna** spreekt
 d; dit crupe seer bitter is. ¶ **Orbasius** scri
 uet v; die hitte en die droechteit vā desen
 cruide n; seer stark en;ijn ¶ **Diascorides**
 dese bladerē of dat sap vā den bladerē of
 dit saet in wijn gelodē en desen wijn met
 honich gedroncken is seere goet **Prilicis**
 dars dē genen die vswinen en wt drogē
 En die altijt droegelijc hoestē. ¶ **Marubi**
 um is goet gebelicht tot dpe pestilencie als
 dese bladerē of dat sap in; eenen doer om
 die plaetse der pestilencie geslage wordē
 ¶ **Marubiū** is goet dē vrouwe de swaer
 lichaer vrucht ghebaren. En si drijt wt
Secundina of die ander geboorte ¶ **Dit**
 sap ghedorret en daer na met honich/ en
 wijn gemengt en aen die oegen gestreke
 vdrift die scimelinge en den schijn der o
 gen. ¶ **Marubiū** in; honich getēpert
 suuert en hielt die wondē ¶ **Sc** hielt dit
 die sweren die rontōme dar vleeschēren
 ¶ **Dit** selue gedronckē helpt wel voer die
 swerende side of voer die pine inder side
 ¶ **Dat** sap vā **marubiū** met boomolte
 gemengt in die oeren gedaen vdrift die
 pine wten oren ¶ **Diascorides** **Marubi**
 um en is niet goet den genen die lenden
 lic;ijn oft ind blase eenich gebrec hebbē
 ¶ **Die** dē hoest heeft die neme venchel en
 dille eics euen vele/ en doet daer toe van
marubiū dat derdēdeel En liede dese in;
 wijn En lige dan dese doer renē doer **De**
 sen wijn gedroncken stilt seer bequame
 lijc die hoesten. ¶ **Die** wee oft pine in;ijn

darmen heeft of wien;ijn darmē gebro
 ken;ijn diesal **marubiū** met wijn lieden
 en doen daer toe honich En dit sal hi late
 cour wordē en dan sal hi daer af drincken
 ¶ **Die** meesterē legghen alle erndrachtē
 tijc dat dat sap vā **marubiū** tot meniger
 ley crancheit seer goet is ¶ **Marubiū**
 met califfhout/ met venchellact/ en met
 wijn geloden tot dat derdēdeel verlodē
 is En dan doer geslagen en met suckere
 soet gemaect is sonderlinge goet voer de
 darm luyt colica genaet En teghē die v
 sloptheit en gebrechē der ozinen **Stragur**
ria Duria en **Disuria** genaemt.

Doelwoztele oft mādragoza die
man **Ca. CC. lviij.**
Mandragora latine Teborat Arabice
Anthimon vel **criceon** grece.
Die meesteren leggē alle eendracht
 elijc datter tweederhande doel
 wortele is Die eeneden man ende de an
 dere die vrouwe. ¶ **Inden** boeck circa in
 stans beschriuen ons die meesterē dat mā
 dragoza coute en droeghe is inden berden
 graet Ende die vrouwe hier af heeft scar
 pere bladeren dan den man. **Sommige**
 legghen dat die vrouwelike mādrago
 ra gebelicht wort in die medecinen ende

die mannelike niet. Mer si wordē beide gebesicht in die medicinen. En si hebben beide een natuerē. Die meesterē bescriuen ons dat dese wortelē beyde vercocht worden. en dat se gelijc mensche ghemaect werde; die eene gelijc eenē mā/en dpe andere gelijc een vrouwe. En si segghen voert dat dese gemaecte wortelē niet gerechtich en zyn/en dat se also int eertrijck niet en wassē. Mer dat se doer cōste also gemaect wordē. Salienus indē ca. mādragora bescrijft ons dat die nature van desen cruide cout is indē derde graet. En dat dit cruit een cleine hitte in hem heeft. Mer in die appelē hier af is een vuchtheit. En hi seit dat die herten dese appelen op die veldē eten. En alle dese geten hebbē darsed aer seer af slapēde worden. Oec spreec Salienus dat die scorssen van deser wortele seer cout en droege makende zyn. Mer die scorssen en zyn nyet proficelijc ghebesicht in medicinen.

Somige cyrurginē belijghē een wortele die van haerder natuerē deser mādragora gelijc is. En hier af bescrijft ons Serapio/en hi naemt dese wortele Harbus. Dese wortele wascht geerne in die schapen. En si is wit en weic ende een spannelancien eenē dupm dicke. En dese wortele doen si in wijn oft in die spise. En hier af latē si die luidē drincken oft eten die ongesont zyn aen haer ledē oft die d; heilich vier in haer ledē hebbē. En dan wordē de se daer af also seere slapēde dat si nyet en gevoelē dat mē haer ledē af snijdt of saeth get vā harē lue. Serapio bescrijft ons dat die mādragora tweedhande is/die ene mānelijc/en die ander vrouwelijc. En dat dpe vrouwelijke mandragora bladeren heeft gelijc dpe lattuwe die vet zyn en eenē swarē roec hebben. Dit cruit en heeft geene stēfē. Mer het wascht bider

eerdē. en het breet hē wt ront omme. En int middele vādē bladerē heuet eē vruchte die dē mispelen gelijc is. En dese hebben keernē gelijc in die perē zyn. En dese wortele is seer groot en van hūitē wit. Ende heeft een groote scorste daer ouer. Die mānelike mandragora heeft weicke bladerē die breet en lāc zyn gelijc koel bladerē. En die vrucht hier af is gelijc eenē appele. En dese is vā vūwē gelijc sofferaē/en si heeft eenē starckē roec. En die herten etē dese vruchte vele op die veldē. En daer aff wordē siserē slapēde. Muicē. seet/d; dese wortele indē eerdē wascht gelijc eē mēste aent faetsoen also gescapē zynde. Dpe niet gescapē en can/die sal die scorssen vā deser wortele te poluere stootē/en daer onder sal hi mengē mēlc vā vrouwē en wit van eperē. En dit sal hi dan strikē opren slaep van sinen hoofde. en daer af sal hij slapen en rustende wordē. Teghen die crauwagie en rudicheit stoot dese bladeren van mādragora en legse also gestorē op die huyt/si sal die huyt genesen. Dpe niet slapen en mach sal nemē die olie vā mandragora/en dese olie wort alsoe gemaect/legt die appelen van mandragora drie oft vier dagē in boomolie te weicke/en daer nae liedt dese/en liecht se doer eenē doech. Dese olie aendē slaep vandē hoofde gestrekē doet wel slapē. En sondlinge in die crancheit als die mensce niet gerusten en can. En dese olie beneemt seere grote hitte vandē mensce. Die scorste van mādragora is seere goet ghebesicht met die medicinē die tottē ogen dienen. Plateari? dese scorssen also swaer als die halderē wegē voer die scamelheit vā eenē vrouwe gehoudē brengē menstruū. En druen van haer dat doot kint. Dese scorssen te poluere gestorē/en nix eēder clisterie vūmēgt doē slapē en rustē bouē af

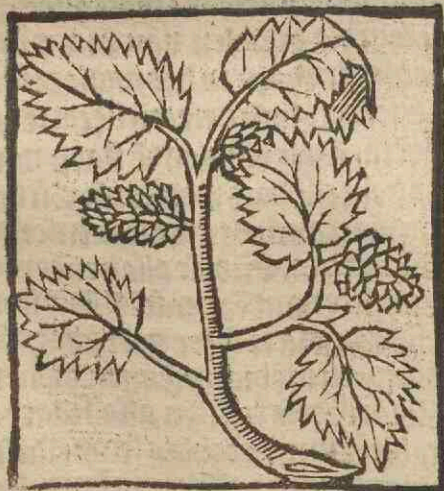
andere conften. ¶ Dese wortele in wijne ghesoden en op die gichtige leden gelclic verdrifft die pine daer wt.

Doelwortele of mandragora de
vrouwe Ca. C. lviij.

¶ Mandragora mulier latine.

De meester seggē alle gemeēlijck
Dor dese mādragoza die duecht en
cracht in haer heeft gelijc die voerscreuē
mādragoza en hier om is genoch hier af
gestreuē in tra. hier vore.

Moerbefienboō en moerbefien
Capittel C. C. lxx.

¶ Mora celli lati. Morac gre. hoc tra.

¶ Serapio inden capittelle hoc. i. mo
ra celli beschrift ons dat moer besc
en van haerder natuerē en duecht de bu
ke stoppende sijn. En sonderlinghe alle
dorre sijn. ¶ Moerbefien sijn goet gete
dissentericis/ dat is den ghenen dpe den
roeden pijnlijcken loop indē buyc hebbē
En si sijn goet ghenut tot alle andere loo
pen. ¶ Plinius Moerbefien sullen ghe
nut worden met wijn en also ingedronc
ken worden. ¶ Dioscorides/ die scorsien
van desen boom sijn van haerder natue
re laxerende en wt driuende dpe wormē
die langhen tijt inden buyc gheleggen
hebbē. ¶ Serapio. Die moerbefiē nuch
teren gheten en bliuen niet lange in die
maghe. Maer als dpe maghe vol is/ soe
bliuen si daer inne/ en brenghen schade
daer inne/ mer luttel geten en scadē niet
¶ Galienus. Moerbefien gheuet den
menschen een kleine spijlinghe ende den
liue luttel crachten doer die touthet dpe
sein haer hebben. ¶ Hi seyt capitulo mo
rare. i. mora celli dat die rijpe moerbefiē
gheten den buyc hart maken Ende dat
dpe onrijpe moerbefien ghedroecht ghe
noech stoppende sijn Ende hier omme sijn
dese goet teghen alderhande loopen des
buycs ende des lijfs.

¶ Die bladeren van moerbefien gheslo
ten ende op den brandt ghelept. trecken
groote hitte daer wte. ¶ Plinius. Dese
bladeren in reghen watere gesodē ende
dan inden mont ghehouden benemē die
groote pijneder tanden.

¶ Watere van dese bladeren ghedistille
ret is seere goet ghedroncken teghen die
hitte in dat lijf

¶ Aucenna in sinen tweeden boec indē
capittelle moram beschrift dat de moerbe
fien stoppende sijn dpe lopen die langhen
tijt inlijf geduert hebben

Binghelcruyt ofte Smeertwort
Ca. CClv.

Mercurialis latine Mlible Arabice.
Ipnostolis vel Ipnosotis vel parthamon
grece

A Berrope in sinē boec Colliget in
de capittels Mercurialis beschrijt
ons oat dit cruyt heet en droghe is inden
eersten graet. **S**pascorides in de capittels
Ipnostolis spreect dat dit cruyt den ba-
silicon gelijc is. En hi seet datter tweeder-
lei mercurialis is/ dat een vrouwelijc en
dat ander manelijc. Die vrouwelijke mer-
curialis is grooter aent cruyt en aen den
steel dan die manelijke mercurialis. Die
manelijke mercurialis heeft clepne bla-
deren ende clepnsaer. Ende dese worden
beide in medicinen ghebelicht.

Platearius Binghelcruyt ghetē weic-
ker den buych/ ende beneemt die water-
achtighe vuchrichte/ ende drijft die sterc-
kelijcken wt. Die bladeren van die vrou-
welijke mercurialis ghestoren ende dat
ghemact des mans hier mede bestreken
doet die vrouwen ontfangen te hant een
dochter/ als dat werck des huwelijcken
saets cortelijc daer nae volbracht word.

Maer die vrouwe moet drie malen daer
te voten daer af ghedroncken hebbē in
goeden wijn. Ende als die bladeren van
die manelijcke Mercurialis alsoe ghe-
streken worden aen des mans gemacht
ende als dye vrouwe drie malen hier aff
drinct/ dat doet die vrouwen ontfanghen
ende ghebaren eenen soone.

Plinius/ dat sop van eenen ghesoden
capoen daer dat sap van binghelcruyt on-
der ghedaen is/ is seer goet ghenut tot de
gheswollen maghe. Ende het maect die
menschen lustich om die borst/ ende bene-
met dat kichen.

Galienus beschrijt ons/ dat dit cruyt se-
re goet is rotten gheswollen buych als ge-
stoten is ende den buych daer mede ghe-
smeert wort. Ende die brenghet alsoe ca-
merganck. Ende dit is sonderlinge goet
den crancken menschen dye van andere
noch van bouen medicinen en moghen
belighen/ noch oeck nemen.

Platearius beschrijt ons/ dat binghel-
cruyt ghesoden ende ghelijc een plaestere
op den buych geleit maect camerganck.

Item binghelcruyt in een cleserie ver-
menghet is tot vele crancheden goet. En
sonderlinghe aldus ghebelicht. Neemt
binghelcruyt/ roomsche koolen oft beete
violetten/ cruyt/ ende malue ofte pappelē
elchs een hantvol/ senebladeren ende en
ghesoet ofte polipodium/ elchs een loot/ en
de siedt dese in drie ponden water/ tot dz
tet verdendeel in ghesoden is daer na re-
nicht dese doer eenen doeck/ Ende mengt
hier toe cassieskule twee loot benedictē
laxatiue een loot/ olie van violette ende
olie van dille elchs drie loot. Dese te samē
vermenghet/ in een seer goede cleserie
teghen die pijnlicheit inden buych. ende
oeck teghen den steen

Diuvelsbeet Ca. C. lxi.

Morsus Dyaboli latine.

Die meesteren seggen dat dit cruit onder een wortel heeft die stomp is ghelijck of se af ghebeten ware.

Die cracht van deser wortele is seere groot. En dat crupt en wortele zyn van eender natueren. **D**ese wortele gestooten en onsteken lidt ghelept blust dat te hant. **D**it crupt ende dese wortele zyn heet ende drooghe inden eersten graet.

Wie dit crupt of se dese wortele bi hem draecht dien en mach die dupuele gheen schade toe voegghen. Ende gheen touerie en mach hem letten.

Dese wortele salmen vergaderē indē herbst Ende dan duer se twee iaer in hare cracht ende nature

Van desen crupde salmen besigen als dat noch groen is/ teghen alderhande gebreken van buypen aent lijf. Ende men en salt binnen int lijf niet in nemen. wāt het verhit dat lijf. **D**ese wortele doerdringhet die darmen Ende si trecket nae haer doer haerder natueredpe hitte des lijfs. Ende dpe duetche van desen crupdeende van deser wortele en is nper wel moghelijck te bescriuene.

Muer of hoender darm

Capittel. C. lxiij.

Morius galine latine.

Die meesteren seggen dat dit crupt ueroudende is. En dat gheerne walcht i vette en wel geoufende plaetse.

Dit cruit is cout en vuchtich indē doot graet En die vogelē en dpe hoenderē etē dit geerne. **P**aul/hoenddarm groē op een onstekē en gloiende lidt gelept blust die hitte daer wt en doet die menscē rustē

Vā d; sap vā muer gemeugt met se sape vā dondbare Sarba iouis genaemt elca eē half pont en m; een pont boōolpe

te samē gesodē is; en dā hier ordigemeugt bōtere. iij. loot/ spaens groē een half loot

Wort eē salue gemaect die tot vele gebreke vā buypen aent lijf seer goet is als die ghebreen die vā hitte ghecomen zyn en sonderlinghe tot dpe phistelen alse daer

inne ghedaen en daer op ghelept wordt ghelijck een plaestere. **D**it cruit op die borste ghelept beneemt dat kichen alre voren met wijn ghesoden is.

Dit cruit is vanden luden ongheacht En het heeft nochtrans vele grote duechden in hem Ende hier omme en salt nper māt verwonderē dat andere crupde die

Folio

vanden roecke starchere/ en dat faetsoen
vele grotere/ sijn gelijc alsene saue/ wijn-
rupte ende matere/ vele meer duetchedt
in haer hebben alsse vandē menschen in
genomē oft gebelicht worden.

Braembesien oft bruyne besien
Capittel Cxliij.

Morabacci latine et grece.
Dat **aratus** spreect/ dat dese vrucht
ten in somighe strupcken wasscē
die doernachtich sijn/ ende scharpe blade
ten hebbe **Plinius**. Braembesien sijn
heet ende vruchtich inden eersten graet.
Ende si gelijckender moer besien aen ha-
re faetsoen. Ende si wasschen in die heg-
ghen. **Braembesien** sijn goet **Calculo**
lis dat is den ghenen die graueelachtich
sijn/ want si doen wel orine maken En si
drinen daer mede werden steen die langē
tijt inder blase gelegen heeft Dat sap vā
braembesien vergadert/ en daer inne ge-
mēget sirope die vā wilde saue gemaect
is/ is goet dē melaetsche mensche En ope
doer die melaetsheit hoer besorgē/ sullen
vā dese sirope alle dage in nemē een loot.
Cassius se. die aē sijn lijf rudich of crau-
wich is/ die sal hē simeerē in badē m; sape
vā braē besie/ so sal sijn huid glade wordē

Cij

Hayde
Capittel Cxliij

Mirica latine et grece
Die meesteren segghen dat heyde
heet ende droghe is van natuerē.
Ende dat si geerne in santachtige plaets
sen walscht. Ende dat bruyne bloemē he-
uet **Die** bloemē van heyde met honich
ende supchere gheweict oft geconcht/ en
des morgghens ende des auonts also ghe-
nomen benemen febrem quartanā. En
dit sal gheschieden inder maent septem-
ber acht daghen achter malsanderē. En
dē op desen tijt regneert gemeenlijck die
quarteine. **Dese** bloemen met wijn in-
ghenomen sijn oec seer goet den vertou-
den ende lammen leden. **Paulus**/ dese
bloemen te poluere ghestoten/ ende daer
ondere ghemenghet **atricula muris**/ dē
is mupsoere ende **origanū** oft dupst elco-
euē vele ende supchere half also vele. En
dese genut ghelijc een tregie beneemt dē
vrouwenden onnaturljken loop/ dien si
dat wite namē **Met** dese bloemē mach-
mē heilē weedomnē en pine alstē in wa-
ter gesode/ sijn/ en als na die badige die lē-
dē en dē buic daer mede bestreke worden.

Mirten boom of ghacghel.

Capittel. CC. lxxv

Mirtus latine. Der vel he; gre. et *M.*
*S*erapiolibro aggregatoris capit.
 Der. i. mirtus beschijft ons d; die
 rene groenē struic is/die m; swarth; ver
 mengt is. En die sommige; zjn m; eend
 rooth; v; mengt. Mer die eerste; zjn berec
 in medicinē gebesicht dā die tweede. De
 sen struic heuet vruchtē en laet die gebe
 sichte wordē in medicinē. En daer na wor
 dē gebesicht die bladerē en die bloemē en
 als dese rj; zjn soe; zjn se tot vele saken
 goet. En dese vrucht mach. ij. iaren in ha
 re nature gehoude wordē. En dese blade
 rē sal mē in d; sonnē doerē. En dan duerē si
 langere in hare cracht dā die bloemē; en
 alle versch; zj; zj si starker in hare crach
 te. **D**at sap vā dē bladerē gelijc dē bloe
 mē en der vrucht in zjn nature. **M**uicē
 na scrjft ons; d; mirtus eē hitte in hē he
 uet die subrijl is. En d; hi oec een coude in
 hē heeft. En d; hi van zjnd; natuere seer
 drogende is. **D**iascori. sprecht dat die
 sap goet is d; quā d; longene; en d; die ludē
 wel gestelt maect om die boest en dat wel
 doet vrine makē. **D**ie vā eenē feninigē
 diere gebetē ware de drincke vā dese bla

deren so geneest hi. **D**ese bladerē in wj
 gesodē en op dpe wondē gelept gelijc een
 plaestere heilt die te hant. **P**latareus
 dese bladerē in water gesodē en enē doet
 daer in genet en ouer die ogē geleit bene
 met d; gelwel d; ogē. **M**uicenna beschijft
 ons d; ond; alle siropē gheē sirope so goet
 genomē en is tegē die gebrekē en smertē
 d; longene gelijc dpe sirope die vā mirtus
 gemaect wort. **D**ie vrucht vā mirt; is
 goet genomē dē genē die bloet spouwen
Pli. d; sap vā deser vrucht doet wel ou
 ne makē en beneet d; blāsen ongemac

Houtappelen Ca. CC. lxxvi.

Mala maciana latine.

Sidorus beschrijft ons d; mala ma
 ciana alsoe ghenaeemt; zjn van een
 der stad; oft van eenen lande dat *M*aci
 ana gheheeten wort. Sommige seggen
 dat dese appelen in dpe dypische landen
 gheheeten worden houtappelen. **M**aer
 in *H*ispania ende in vele andere landen
 zjn mala maciana ghemepe appelen.
 Ende zjn si wilt oft tam; aljt worden si
 mala maciana ghenaeemt. **D**iascori
 des sprecht; dat houtappelen alle n; ge
 heel rj; en zjn vā haerder nature mee
 roppende; zjn dan alle rj; worden.

Serapio auctoritate Dpas. spreekt dat dese appelen indē mepe vergadert sullē wordē. Ende dit is te vstaene indē lande Maciana en niet indie dupsche landen. wanc si daer nau en blopen inden mepe. **M**uicēna in sinē boec de viribus cordis bescrijft ons dat mala maciana dat her te verstarckē. **D**ie meesterē scriuen dat mala maciana vā haerder natuere cout en droge; sijn en haer duecht is dat si van binnē stoppē die menscē dpe lopende sijn int lhf. En hier om; sijn si seer goet genut den genē die dicwilen van bouē wtbrakē sijn. En den genen die eenē lopende buic hebben oft eenen loop des bloets wie die genaemt ware Ende hier toe machmen dese nutten ende belighen

Hemeldau **Ca. C. Crvij.**
Manna latine Men vel masachama
Vicenna bescrijft ons dat dit ee-
Anen dau is die op die cruydē valt
 En dat hi menigerley duecht in hē heeft
 want waer desen dau op valt daer neēt
 desen dau na hem die selde cracht die den
 cruic oft dat cruic in hē heeft **I**ndē boec
 circa instās bescriuē ons de meesterē dat
 manna in hitre en in vuchtrich; getēpert
 is **I**ndē lande vā indie v̄gadermen de

sen dan En hier af vintmēs seer luttel op
 een mael En hier ō wort hi dicwilen ghe
 maect m; honich en sap vā calsihout of
 liquiritia. **D**pe meesterē leggē darter n;
 soeter en is dā māna/ wāneer hi gerecht
 is/en n; v̄mēgt en is m; andere dinghen
Pli. dat allē dē dau die daer valt op die
 cruidē op steenē en op dpe boemē geheetē
 wort māna. En d; hi soete is. En d; hi vā
 der sonne dicke wort gelijc honich als des
 vele tsamē coēt **C**asli seet d; dē dau dpe
 op die dēne boomē valt beter is dā die op
 and boomē valt/ en d; dese goet genut is
 voer d; kichē en hoestē/en d; hi beqwelijc
 die borst rupmt **M**āna reinicht die her
 sene/en beneēt dē loop wtē hoofde. En is
 sondlinge goet dē genē die snuffē en sno-
 teringē int hooft hebbē **W**t māna maect
 mē **C**aputpurgia/d; sijn wieckē diemē in
 dē nose steect. En dese treckē vele vuchtric
 hedē wtē hoofde/en si benemē die pinte int
 hooft die vā die lopē of vuchtrich; ō herse-
 ne comt. **M**āna beneēt die sweringen
 die haer v̄heffen vā d; quaet flegma **D**ā
 mige leggē dat māna in eenigē drac ghe
 mēgt meer scadelijc is dā profirelic/ wāt
 māna selde geuodē wort gelijc in hē sel-
 uē is/mer altoes met and dingē v̄mēgt

Mastix een gomme
Capittel. CC. lxxvij.

Mastix latine Mastice Arabice.
 Stinus vel Sigas vel Achias grece.

Die meesteren legghen dat mastix
 een gomme is die vā zōmige bo-
 mē comt die in grecia wasschē en̄ int ein-
 de vandē meie belstirne die rache en̄ de
 scroffen vā desen boomē. En̄ men maect
 die plaerse bi dese boomē reinlic En̄ men
 spreit daer op doechē op dat dese gōme op
 deerdē n̄ en valt en̄ haer m̄ eerde n̄ en
 menghe En̄ het is dē besten mastix die
 claer en̄ wit is En̄ mastix die m̄ eerde v̄-
 mēgt is en̄ is n̄ goet. **S**alie. ca. mastix
 beschrift ons dat mastix heet ende droghe
 is inden tweeden graet Ende dat hi van
 zinder natuere is wepckende ende van
 mactanderen deplende. En̄ hier om diē
 mastix der maghe/der leuere ende vpen
 buyck die met oueruloedighe flegma v̄-
 laden en̄ ghequelt zyn.

Serpio spreekt dat mastix goet is tot
 harde sweeringhen daer op ghelept ghe-
 lych een plaestere.

Die olve van mastix ghelict deser gom-
 me aender cracht. **M**astix is goet der
 maghe ende mastix trect oec veele quade
 vuchricheden nae haer Ende hier om be-
 sichten men dese gomme tot dpe pestilencie
 pillen. Ende dese pillē worden pillule de
 mastice ghenact **M**astix in watere ge-
 soden en̄ daer onder gemengt v̄ckelsaet
 en̄ d̄ gedronckē doet wel v̄douwē **D**ie
 quaet tantuleesch heeft die sal poluerise-
 ren mastix en̄ mengen daer onder wittē
 wieroec. En̄ die sal hi legghen op die kin-
 nebackē oft wāgen daer dat tantvleesch
 wee doet dit helpt en̄ heilt te hant **M**a-
 stix geknout maket wittē candē En̄ rep-
 nicht die hersenen van quade vuchrichz
 alle also ghenut wort.

Mumia oft mommie
Capittel. CC. lxxix.

Mumia latine et grece.
Die meesteren leggen dat mūmie
 geuonden wort in die grauē daer de dode
 lichamē in geballemt zyn geweest want
 men plach in oudē tydē die dode lichamē
 met balsam en̄ met mirra te bescrikē vā
 binnē en̄ vā butē En̄ dit geschieet noch hū-
 dē in die heidelsche landē bij Sabiloniet
 want daer is vele balaēs En̄ dese luden
 vullē daer die her senē en̄ die hoofdē en̄ de
 rugknoopē vā die doden met balsam m̄
 aloe en̄ mirra En̄ vander cracht en̄ hitte
 des balsams v̄gaderthē dat bloet indpe
 hersene En̄ daer in wort die mōmie ghe-
 roect En̄ daer nae drogē en̄ v̄dorren si dpe.
 en̄ dā wort si v̄wandelt in een hardema-
 terie en̄ dese wort dan mummia genaēt.
 en̄ inden rugknoop van de dode lichamē
 vint men oeck dese mommie En̄ het is
 dpe beste mummie dpe swart en̄ claer is
 en̄ die eenen starckē roec heeft. **M**astix
 spreekt dat mummia goet is teghen den
 hoofstweer of pine int hoofde vā eē rou-
 de vuchrichz geromē is. **M**umia bene-
 met oec die lāhz wītē ledē/ als des ingeno-
 mē wort also vele als eēgerstē korē wecht

Polio

met water van maiorana of van mageleine. ¶ En dit is seer goet ghenut/cōtra tocurā oris cōtra epilenciā et scotomiā/ dat is ten eerstē regen die crōheit oft slimheit en treckinge des monts die dē mēscē aen coemt indē slach vandē popelsie of eenige andere siete. En tē tweedē tegē dpe vallēde sucht. En ten derdē tegē de sucht datter alle muggē scinē te vliegē voer de ogē ¶ Galio scrīft dat hi eenē gelīē heeft die also seer bloedende was wt sinē nose dat hi bi na daer af ghestoruē was/ ende sen en mocht geen medicine helpē om d; bloet te stoppene dā alleē mumia. En also haestelijc als mē gaf vā mumia m; w; eenē haluē leppel/so stoppē hē die aderen in sinē nose. ¶ Mui. in sinē boec die virib? cor. c/ mumia beschrīft o; d; mumia heet is int einde vandē derdē graet/ en droge indē eerstē graet/ en d; si dat herte v; starct en die onmachticheit daer af benemt

Vircha Ca. C. C. lxx
 Myrcha latifolia hec Arabice Smirna
 vel achantus grece

Die meesterē segghē d; myrche een gōme is die vā boomen coct in India. En diese boomē besnīdē daer die lup

Etijf

dē. En dan loopd daer wt een gōme. En vandē hitte der sonne wordt dese gomme hart en dorre. En om dese boomē sprepedē die luyden somige hupen oft vellē vā beesen/ en hier op valt dpe gomme. En dan bliuet si supuere en is niet vmenget met aerde. En het is die beste myrcha dpe van buptē rootachtich is. ¶ Myrcha is heet en droge indē tweedē graet En blīfē in haer cracht en natuere onuerteeert hō dert iaren. ¶ Pascorides. Pillen die vā myrcha ende storax gemaect worden/ s; goet genut tegen dat hichen. Ende si benemen die hoesten/ ende si reinighen dat hooft van die schnuffen ende snotingē ¶ Myrcha met wijn ghesoden ende ghebroncken doet wel verdouwen ende verwarmt de mage ¶ Platearins/ dē rootk van myrcha gelaten inden mont ende in den nose starct die hersenē. ¶ Myrcha is goet den vrouwen die gheen kinderē en ontfangē En dese sullen nutten myrche met wijn. En sullen haer beroochē vā onder opwaerts met myrche ¶ Plini? Die met p;ne cer tamer gaet also dat hi althē daer toe lust heeft/ en niet en doet/ en dpe hier af n; gellapē en can/ die sal myrche nuttē met hees wep so geneest hi te hāt

Muscaet bloemē Ca. CC. lxxi.
Macis lati. **Salifer** **Califer** vel **Ma**
chil grece **Pistole** **Sibese** **Arabice**.

S **Erappio** **Macis** beschrijft ons dat
macis scoelste oft scellen oft bloe-
men zijn die van nooten muscaten comē
En dat dpe beste muscaet bloemen zijn
die bruin zijn. En dat die swarte niet en
doghen. **Diascorides** inden ca. machil
spreect sommige scellen zijn die wten lā-
de van **Barbarien** comē. En dat si root
achtich van verwē zijn **Salienus** spre-
ket dat **macis** scellen zijn wten lande vā
indien comen En dat si seer welruicken-
de zijn gelijk andere costelijcke speterien.
Die eenē loopende buic heeft sal nuttē
muscaet bloemen want si helpen en stop-
pen bequamelijc en sonderlinge die ghe-
ne die bloet af gaet en de vol quade vuch-
ticheden zijn. **Muiceuna** scrijft in sinet
boec de **viribus cordis** dat muscaet bloe-
men die mage en dat herte verstarcken.
Inden boec **circa instans** beschriue ons
die meesteren dat **Macis** heet en droeghe
zijn inden tweeden graet En sommighe
legggen dat deese dpe bloemen zijn van
den noten muscatē. **Maer** dese en is dpe
gerechte meininge der meesterē n; wāt
si legggen dat **macis** die scellen zijn vande
nooten muscaten En dat dese ouer die no-
ten zijn gelijk die buptenste schellen ouer
die haesnoten zijn. **Muscate** scellen oft
bloemen dueren negen iarē onuertert
in haer cracht En haer duecht is verstar-
cken en van malcander en schepden ende
alle vuchticheden verterende **D**ie een
quade mage heeft van coude/die sal mus-
caet bloemen eten ende incken so geneest
hij. **O**eck machmen hier af aldus een
plaestere maken en legghē dese van bui-
ten op die maghe. **N**eemt twee loot mus-
caet bloemen en polueriseert die en mē-

ghet daer onderemalix een loot en olve
van roosen een half loot ende ceruse een
loot En mengt onder dese wasch En ma-
ket hier af een plaestere. Dese plaestere
van bupten op die mage geleit verwar-
met die maghe en doet wel verdouwen
Plidorus. **D**oer die bevinghe der herten
salmen nutten muscaten bloemen wāt
dese helpen hier toe seere.

Mosgheliaet oft **bisum** ofte een
mosgheliaet beeste.

Capittel. CC. lxxij

Muscus latine. **Misch** **Arabice**.
Abonafa siue **abonifa** grece.

S **Erappio** ca. **misch** beschrijft ons dy-
ter sommige dierē; zijn die **Salel-**
le geheeten worden in die landen die **Tū**
bale genaemt zijn. En van dese dese dier-
ren coemt dat **muscus** ofte **mosgheliaet**
En dese dperen zijn ghestelt ghelijck dpe
ghepten En si hebben twee lange tandē
neuen wten monde gaende ghelijck een
euerstwin En haer tanden zijn wit en ef-
fen En dese dierē in **tumbale** **gabelle** ge-
naemt en eten niet dan **spica nardi**. En
hier om is den **muscus** die wt dese landē
comt vele beter en starcker en beter ruic-
kender dā den **muscus** dpe wt **senis** coēt

En oock want die kinderen in tumbase vergaderen den muscus te rechten tijde als hi rijp gheworden is in die dieren geht hier na bescreuen staet ¶ Item dese dieren gaselle ghenaemt die inden lande senis zijn/eeten alle andere cruiden. Ende daer om en is desen muscus niet goet oft so stark als den muscus wten lande tumbase. ¶ Ende oec want die lupden inden lande senis vergaderen den muscus als hi noch niet rijp en is in die dieren aldus. Si vanghen dese dieren gaselle ghenaemt ende snijden den muscus wt haer Ende si en besien niet of den muscus indye dierē rijp is oft niet. Ende dese luiden nemē dz bloet wt die dieren ende smeren dat aen die huyt ende hanghen dpe op. Ende dpe bloet laten si met dese vuchticheyt droge worden aen der sonne. Ende als dz bloet aen die sonne oft aen die locht soe ghedoret is/so rupchet seer stark en wort hart ¶ Item die luden in tumbase vergaderē den muscus also Dese dieren gaselle ghe naemt dragen den muscus in haer tot dz hij rijp is. Ende dan gecrigen dese dierē eenen sweer aen haer ijt Ende als desen sweert tot etter ghecomen is/ende als die materie wt te breken begheert/ende dā loopen dese dieren aen warme steenē die vander sonne seer heet gheworden zijn/ende doer dat ioersel schuren si haer daer so lange ende soe veele tot dat haer huyt daer op ghewreuen en op gebrokē wort. ende dan loopt die materie op die steenen ende dese is ghelijc bloet. Ende dese wort vand' zōne op die steenen hart En als dpe materie wten dieren loopt soe ghecrighē die dieren grote verlaestinghe ghelijc in die menschen gheschiet dpe eenighe sweeringhen of apostemacien hebben/ als de geopent worden. Mer deser dieren verlaestinghe is grotere dan dpe menschen/

want dat muscus is alder subtyllste bloet dat dese dieren in haer hebben Ende hec is alder best vertert. En van desen steenē vergaderē die ludē desen muscus Ende si bewarē hem in wel bedecte cofferen ofte vaten Ende senden hem doer alle landē Ende somtiden bewaren dese lupden desen muscus in die hupden van dese dierē die gaselle genaemt zijn/wat hij blijft daer inne crachtigher. Ende desen muscus besighen die conighen ¶ Ende desen schencken si malsanderen voer grote gauen ¶ Serapio bescreijt ons dat muscus heet ende droghe is inden tweeden graet. ¶ Muscus verstarct dat herte ende alle die binnenste leden. ¶ Muscus onder eenige salue gemengt verteert die vuchticheit ende verwarnt die hersene als die huyt oft dat hooft vā buten hier mede besmeert wort. ¶ Salienus. Muscus ghepolueriseert ende in die noelgaten ghelaten/doet nye sen. ende starkt ende reinicht seer wel dz hooft ende die hersene ¶ Somighe lupdē hebben alsoe crancken hooft ende hersene/dat si den roec van muscus niet verdraghen en connen Mer desen is dē roec van muscus sonderlinghe goet. Ende dese sullen nochtans finen muscus bi haer dragen/want hij vermeerderet dpe hersene/ende hij starkt en vwarmt die hersene/alsoe dattet verstant der menscē dien te starkere wort ¶ Muscus in peterolie ghemengt verstarct seer alle vercoude ende lāme leden aent lijf alse hier mede besmeert wordē. ¶ Die een equalicrupe hende mont heeft/die sal muscus in sinē mont knouwen/alsoe vele als een ghersten koren weecht/soe sal den stanck vergaen ¶ Ruicenna in sinē boeck de virib' cordis scrift dat muscus dat herte vstarct en dat hi goet bloet maect in die mensche

Mirabolanen een vrucht
Capittel. C. C. lxxij.

Mirabolani la. Amleg Belliget Ara.
 Ze weerdfge meester seggē alle
 een drachtelic dat dese vruchtē in
 Indiē wassē En si scriuē datter vñster
 hande boomē en vruchtē d' mirabolane
 zyn na d' ons beteekēt wort in dic vñstel
 Mirabolani spēs sunt quinq; bonorū.
 Citrin? Kebul? Belliric? Emblic? Ind?
 Die eerste zyn genaēt Mirabolani citri
 ni die ander kebuli die derde bellirici die
 vierde emblici. En die vñste indi Die
 eerste mirabolani citrini purgeren cole
 ram rubeā en daer na flegma. Die and
 mirabolani kebuli purgeren flegma en
 daer na colerā. Mirabolani bellirici en
 emblici purgeren ghelijc met miltande
 ren coleramen flegma En mirabolani
 indi purgeren colerā nigra dat is die me
 lancolie of die eertachtige humoer Itē
 her zyn dpe beste mirabolani citrini dpe
 seer swaer en dicke zyn en de sap in haer
 hebbē allmense breect En dese machmē
 behoudē in haer cracht onuertreert. x. ja
 ren En desgeliken machmen al die ande
 mirabolanen langhen tijt bewacē Die

meesteren segghen dat alle de mirabola
 nen coleram purgerē maer dpe sommi
 ghe meer dan die andere Item als mi
 rabolani citrini in medecinen gebelicht
 worden so salmen daer af nemen die scel
 len. Maer allmen daer af dranchen ma
 ken wilt so salmen daer af nemē de keet
 nen En desgelike vā die kebuli Serapio li. agg. ca. amleg belliget. i. mirabo
 lani emblici et bellirici bescreift ons d' de
 se mirabolanen cout en droge zyn inden
 derden graet En dese geten benemen de
 doest en brenghē lust of appetijt te etene
 Mesue inden capittel mirabolani be
 scrieft ons dat emblici en bellirici vā die
 medecinen zyn die verstarckende zyn de
 maghe dat herte die leuere en alle die le
 den En dat verstant vermeerderen ende
 verstarcken en dat si dat beuen des herte
 benemen. Pandecta bescreift ons dpe
 duechde van emblici ende bellirici inden
 neghen en dertichsten capitele dat Am
 leg beghint En vanden anderē drie mi
 rabolanen inden. C. C. en. xxxij. capit.
 Serapio scrieft dat mirabolani citrini
 in genomē wt drifuen de melancolie En
 dat si die oghen verstarcken. En dat si de
 loop der oeghen benemen En dat si den
 menschen een goede verwe toe brenghen
 Mirabolani kebuli worden gemeen
 lic gebelicht tot die wñschbladeren of ad
 Emorropdas En si zyn sonderlinge goet
 den melaetschen menschen. Mirabola
 ni Indi zyn tot alle sturken goet daer die
 ander vier mirabolani goet toe zyn mer
 si en zyn niet soe stark in haer cracht Jo
 hannes mesue spreect dat die mirabola
 nen in die medecinen zyn die de mensche
 maken dat si ionck ende iuechdich sijnē
 te sine en daer si die mēschē scoon vā dwe
 makē en dat si eenē welruichēde mōr brē
 ghen en den herte vrucht en goet bloet.

Honich Capittel. Cxxiiiij

Mel latine Vel arabice.

Serapioli. ag. ca. hel. i. mel bescrijft ons dat den honich vā zjnd natuere heet is indē eerstē graet/ en droge indē tweedē graet. ¶ En dat den bestē honich is die indē mepe van die bien geset wort. En daer na die indē somer valt. Mer dē honich die indē winter valt/ en is n: goet En hi en heeft geen cracht in hē ¶ Inden lande van siria is honich die seer bittere is. En die redene hier af is/ wāt die byen in desen lande en eten anders niet dā alene En desen honich is sonderlige goet. tor vele saken van binnē en van buyten des lijfs gebesicht ¶ En het is dē bestē honich in desen lande die seer soete is Ende die roede verwe heeft/ ende die niet seere buchrich en is. ¶ Die meesterē seggē dat somige ludē die byen dē honich latē worpen oft settē in houtē oft in boomē. Ende desen honich is wit. En desen honich salmen in die medicinē mengē die vercoude Mer den roodē honich salmē in die medicinē mengē die verwarmēde: jn. Den honich machmen behoude ¶ iaer in zjnc cracht en natuere/ oec vintmē honich in

de veldē/ mer desen en heeft so veleduechden niet in hē gelijc dē rodē honich/ wanc hi is somtijdē bittere Ende desen honich wort vā butē aent lijf gebesicht. Daer is oec honich die mel castanaceū geaer is. En desen honich comt van boomē castaniboomē/ wāt die byē de in die castaniboomē woenē suigē honich wt dese bloemen En desen honich en is niet so soet als anderē honich. En hi is goet tot vele saeckē en gebrekē vā buitē aent lijf. ¶ Sa. indē vj. boec. sim. far. ca. de melle bescrijft os/ datter menigerley honich is. Dē eenē honich wort genaemt mel vsuale/ en desen is ons wel bekēt Dē anderē honich wort genaemt mel atheniēse. En desen cōt wten lāde vā athenē. En daer is noch eenē anderē honich die mel vespey genaemt wort/ en desen wort ondē eerdē geuondē Ende noch isser eenē āderē honich die mel granatū genaemt wort ¶ Mui. in sinē iij. boec indē ca. de hora cibationis febritantiū bescrijft os datter honich is die mel cāne genaemt is/ en desen honich smaect soete gelijc sukere/ en desen honich en wort n: hart. En oec d: ter noch honich is die mel cassia fistolarū genaemt wort. En desen wort vā die buchrich: gemaect de i casticifistulē is ¶ Indē boec cir. in. bescrijft os die meesterē datter honich goet is dē omachtigē mēscē/ allē hier aff nutte met honich water mulla genaemt. En dē mēscē dpe vā haerō naturē cout: j salmē hier af geuē m: sop of brodie warm En die vā naturē warm: j salmē hier af geuē m: eenich cout sop. ¶ Ia. honich m: cāphora gemēgt/ en drie dagē daer na also gemēgt gedaē/ beneēt die vleckē ondē die ogē als d: aensicht hier mede gewastē wort/ oec machmē honich mengē m: gallē vā ossen/ en also besigē te gē die vleckē ¶ Honich rupmt de borst en weict desweringē vā binnē en buren.

Petercelie vā macedoniē of ionc
 frou marc **Ca. CC. lxxv.**
Macedonia vel sinonū latine et grec.
Die meesteren namen dit cruit pe-
 tercelie vā macedonien En si seg-
 ghen dat in die hoven wascht ghelijc die
 petercelie. Dit cruit is heet en droge ma-
 kende van zinder naruere. En het heeft
 swarte groene bladeren en bouen knop-
 pen die swart zyn en een swarte wortele
 En sommige seggen dat dese petercelie
 vele in Alexandrien wascht **D**ees crui-
 des saet ende wortele worden tot medici-
 nen gebelicht En als mē scrift in die apo-
 teken macedonia de alexandria so meint
 mē dat saet En de wortele hier af naemt
 men op haer seluen En dese sal vmenge
 wordē met andere cruden. **D**it saet en
 wortele in wijn gesodē en dē roech hier af
 vā ond opwaerts gelatē beneēt die pijnē
 der moedere. **D**it saet m; wijn gedronc
 hē beneēt die coude febres **P**li. indē ca.
 petrosiliū macedonicū sprecet d; dit cruit
 vele wascht in lant vā Syria en d; daer
 genaēt wort Synonū En d; aē hoge steē
 roetsen wascht. En hier om wordet ghe-
 naemt Petrosiliū a petra dats also vele
 als enē steē of steēroetse **D**it cruit wal-

schet oec in de hoven maer dit en heeft so
 vele crachtē niet in hē als d; op steenroet-
 sen wascht. **V**ā deser petercelie vā ma-
 cedoniē staet ghescreuē in pādectra in dat
 ccccc. en. xlvij. ca. d; sinonū begint.

Meloenen **Ca. CC. lxxvi.**
Melon latine Sichernis grece.
Ollienus inden seuendē boeck linnē
 far. bescrift ons dat dat saet van
 meloenē gebelicht wort in die medicinē
 en dar vā naturē cout en vuchtich makē
 de is indē tweedē graet. **D**it saet geso-
 dē reinicht de huiet alse daer mede gewal-
 schen wort **D**ie meesterē segghē datter
 vele meloenē wasschē in die landē vā pa-
 lestine en d' saraline/ en sommige namē de-
 se cucumer oft concommere en also wor-
 den si in lombardiē geheetē **P**laac spre-
 ket dat die meloenē die wt palestinen co-
 men vuchtigere/ coudere/ en cleindere zyn
 dan die meloenē die wt die landē d' sarali-
 nē comē En dat si qualicke te vdoout uene
 zyn/ maer si wordē langer goet gehoude.
En dē ghenē die onnatuerlike hitte in
 haer magē en quade febres hebbē zyn si
 goet **S**ommige meesterē namē dese so-
 mer meloenē en si zyn tweederlei die een
 ne zyn roet en dese wordē ghenāet Depo

nes/en die andere zijn lanc/en dpe wordē
 genaemt somer meloenē/en dese zijn be-
 de cout en vruchtich int einde vandē twee
 den graet en si zijn beide swaerlijc te ver-
 terene in die mage ¶ Dit saet heeft crach-
 te dat wel doet urine maken. En dat delē
 benen en die nieren reinicht. ¶ Dit saet
 weict badt in die lendenē dan inder blase
 want die nieren zijn vleeschachtiger Ende
 die sandekens oft steenkens de hier in zijn
 zijn weeck en cleine/en die blase is ader-
 achtich/en daer omme zijn dpe steenē en
 dat sant hart daer inne/en si zijn smiden-
 de met groter pine. En hier om moet mē
 stercker medicinē beligen tegen dē steen
 inder blase dā tegē den steen in die lende/
 oft in die nieren ¶ Serapio/die eē onsteit
 oft gheplect aensicht heeft die neme dpe
 saet/en doe daer af die stellē ende polueri-
 leer dat ende neemt boonē meel en men
 gedese onder mācanderē met rooswater
 ende make hier af een coecke/desen coec-
 ke sal hi late droge worden aender sonne
 en hier mede sal hi zijn aensicht waschē
 Dit maect zijn aensicht schoon en claer

Nigelle oft ratten
 Capittel CClxxvij

Nigella latine Caruon vel stanic ara.
 Melancion vel gicmelanchiū grece
 ¶ Nulus bescreijft ons dat nigelle he-
 re en droge is indē derde graet En
 dat saet hier af wort gebelicht in medeci-
 nen. En dit wort gemaect nigella. Ende
 het wascht geerne daer steenachtich is/
 en sondlinge onder dat coren en onder de
 vruchtē ¶ Dit saet mach mē behouden x.
 iaer onuerteer in zijn natuere ¶ Sera-
 dit cruit heeft cleine bladerē en eenē cley-
 nen steel nau twee spannē lanc. En aen
 die gaffele oft racken heuet hoofde gelijc
 coren bloemē. En daer inne heuet scarp
 en swart saet dat eenē goedē roeck heeft.
 ¶ Dvas, dattet meel vā nigella mettē sa-
 pe van allene gemēgt en daer wt gema-
 ket een plaestere die wormē indē bupek-
 doot. En sonderlinge in iongehinderen.
 ¶ Oec zijn dese voerscreuē stuckē goet dē
 rudigen menschen/allse hier af inne ne-
 men ¶ En dit beneet die vlecke onder die
 ogen ¶ Dat meel vā nigella met a;h ge-
 mengt en in die oren gelatē/doot de wor-
 men daer inne. ¶ Den wijn daer dit saet
 nigella in gesodē is/is seer goet strangu-
 riosis; dat is den ghenē die met pine haer
 urine makē. En desen wijn aldus geno-
 mē beneet de lende slucht De meester scri-
 uen/dat mē niet vele vā nigella int liff ne-
 men en sal en in een mael maer eē drag-
 ma en daer ouere niet ¶ Nigella in eenē
 doet gedaē en voer dē nose gehoudē bene-
 met dat schnuffen en die snoter ingē en den
 loop des hoofs ¶ Diascori. stoor sweerdel
 wortele te poluere en mengt daer onder
 dat meel van nigella En neemt hier aff
 in v liff met a;h;h dit is sondlinge goet dē
 melaetschen. ¶ Nigella met a;h;h gesodē
 en indē mont gehoudē beneemt die pine-
 der tanden ¶ Pl. Nigella of dat saet/en
 is den sugende vroude nper goet/wanc

het vltwint in haer dz melc. ¶ Die quade
 vuchtrich; die die mēschē in haer hebbē de
 haer vltop pēde is/ vdot en verteert die
 saet ¶ De vā eenē feninige diere gesthē
 is die sal eē dragma vā nigelle drickē m;
 wijn so geneest hi ¶ Eenē rooc vā nigella
 inthuis gemaect doet vā daer vlic die nā
 gē en alle feninige diere ¶ Eē dragma vā
 nigelle tot meel gestotē en daer onde ghe
 mengt eppē saet en ingenomē/ drijft wt
 die menstē die conde febres die lange ge
 duert hebbē En sonclinge Quaranam
 ¶ Een goet deel vā dē poluere vā nigelle
 in starchē azijn gesoden tot dat leer dicke
 wort En daer na daer ondere gedaē noot
 olie en een salve daer wt gemaect. Dese
 salve is goet voer die quaderudich; daer
 die maledie of lazare dicwilen na volcht
 Dese salve beneet oec die leelike plecken
 wt aēlichte die vā eenige seerich; oft ru
 dich; gebleuē zjn als dz aensicht hier me
 de besmeert wort ¶ saluons all mē slapen
 wilt gaen. ¶ Nigelle manierlic genomē
 zjn goet calculosis/ dz is dē genē die steen
 achticht en graueelachtich zjn

Kerfle Ca. C. lxxviij.
 Nasturtiū la. Cardam. gre.
Die meesterē bescriuen ons datter

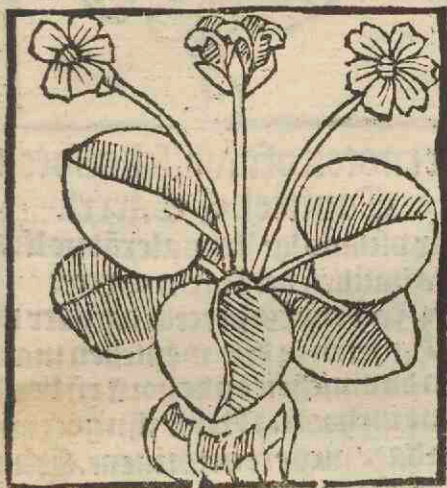
menigerlei kerfle of nasturtiū is Die ee
 ne wort genaet Nasturtiū siluestre/ en de
 se is wilde kerfle Die ande wort geheetē
 Nasturtiū aquaticū dats bruin kerfle of
 waterkerfle En vā dese en wort n; in dit
 capittel bescreuē. ¶ Indē boec cir. instās
 bescriuē ons die meesterē dz die kerfle he
 te en droge is indē vierdē graet En zōmi
 ge ande leggen indē derdē graet. En dat
 saet vā kerfle wort in medecinē ghebesi
 get En als die medecinē meesters in hare
 receptē scriuē nasturtiū soe meinen si die
 saet en n; dit cruit. ¶ Dit saet duert. v. ja
 ren in zjn nature En dit cruit all groen
 is ist goet tot veel vhandelaken maer dor
 re en ist n; weert ¶ Dial. indē ca. Carda
 mus. i. nasturtiū bescrijft ons datter rwe
 blei kerfle is/ die eene wilt en die ande tā
 En dat die tāme die beste is/ en die wilde
 kerfle walcht geerne bi die bekē oft bi de
 waterē. ¶ Salienus spreect dat dat saet
 vand rimmer kerfle duecht heest in hem
 heet te makene en te vdroghene die ouer
 uloedige vuchticheit En dz bi nae cracht
 heeft gelijc dat moster saet ¶ Dit saet m;
 wijn genut verdrijft die dode gheboerte.
 ¶ Dit saet mer azjngedronckē beneemt
 die swellinge der milte ¶ Dit saet m; ho
 nich geten vdrjft die hoestē en maect die
 menschē lustich op die borst ¶ Dit saet in
 den mont geknout en onder die tongge ge
 houdē beneemt die lamheit der tonggen
 En maect die tongge wederom spreekēde
 Oeck salmen weten dat nasturtium/ oft
 kerfle niet goet alleene gheten en is wāc
 si mindert die cracht der menschen/ ende
 maect quade vuchticheit in die menschē
 wandt si walcht vander vuchticheit der
 eerden Ende selden in die sonne. ¶ Plu
 cenna spreect dz dit saet nasturtiū beslop
 pende is den loop des hoofts oft dyē snot
 teringhen sonder eenighe scade/ all met

Folio

nulsa ingenomē wort. En vāder water
heerſte vintmē int capittel Senacion.

Hofkerſte is goet teghen die gichtichz
en lamheit/als dz laet daer af in wijn ge-
loben wort. En in eenē ſack ghedaen/en
warm op die ghichticheit geleit wort.

Dit laet gepolueriſcirt en in die noel-
gaten gedaen reinicht die herſene. En is
goet tegen die pine en ſweringe int hooft
Terargia genaemt

Zeeplumen Ca. Clxxix

Nenufar latine Nymphaea grece

Aden boec circa inſtans beſcriuē oſ
die meesterē/dat nenufar cout ende
vuchtich is indē tweedē graet. En dat eē
truit is dat breede bladerē heeft. Ende dz
geerne in vuchtige plaetsen waſcht. Dit
crupt nenufar is tweederhande/dat een
heeft purpure bloemē/en dit is dat beste/
En dat ander heeft bloemen de van ver-
wen den sofferane ghelijc zyn Ende dese
en zyn niet ſo goet als die eerſte. Ende de
se bloemen ſalmē vergaderē inder maēs
September. En dan dueren dese twee
laer. Ende dese bloemē diemen vindt in
toudē plaetsen zyn betere dan die in hete
plaetsen waſchē. En van dese bloemen
wort een sirope gemaect die alcht in dpe

Cvij.

apotekehē geuondē wort Dese sirope vā
nenufar is goet genut dē genē dpe febres
hebbē/en die een hittige leuer hebbē. En
dese sirope wort also gemaect. Siedt dese
bloemē in water en dā zycht water doer
eenē doec. En mengt daer onderē ſupche
re also vele als ghi wilt. Dese sirope is
oec goet die pijn int hooft hebbē vā hitte
Die ſaralinē doē dese bloemē in wate-
re en latē die ouer nacht daer inne ſtaen.
en dit drickē si des morgēs/en met desen
watere beſtrichē si haer noelgatē/ eer dz
si indie locht gaen/en dpe dit doen hebbē
op die dach ruſt in haer hooft En haer eit
comt geē toruallēde crācheit aen. Ruf.
in ſinē tweedē boec indē ca. nenufar ſcet/
dat die sirope vā nenufar in genomē ſeer
goet is tot die hittige febres dpe inden ſo-
mer regnerē. En dat si ſtarckelijc die hitte
bluſt in die menſchē. Auicēna in ſinen
boeck de viribus cordis ſpreect dat nenu-
far dat herte verſtarckt. Ende ſonderlin-
ghe die sirope van nenufar Somighe
leggen dat dese bloemen ſwemmē op de
water endie ſtille ſtaen/ende dese bloemē
zyn een deel wit en een deel ghelū/ende
dese biomen worden in medicinen gebe-
ſcht ende niet dat crupt.

Haselnoten

Ca. C. lxxx

Caur auelana latine.

Ienza gileur Arabice.

Diascorides spreekt dat haselnotē tot een spise gheten die ghesonde lichamen ver maken.

Haselnoten gestoten en ghedroncken met honich watere Nulla ghenaeampe benemē dpe hoesten **H**aselnotē gestorē ende clepne rosinen daer ondere gemen ghet zjn goet inghenomen den gheenē die een quade longhene hebben.

Van haselnoten ghestoten/ ende daer ondere ghemenghet reyn bergē smeer ende smout van beeren/ wordt een salue ghemaect Dese salue op een kale plaet se ghestreken doet seere hant wasschen.

Johannes mesue inden capittelle de oleis beschryft ons dat olie van haeselnorē die pinender leden beneemt als daer op ghestreken wordt **M**uicenna inden capittelle Auelana beschryft ons dat haselnoten meer dat lichaem spijligen dan eenighe andere noten/ wandt si hebben in haer een hitte Ende si en laten haer niet lichtelick verdouwen oft verteren.

Pocrates spreekt dat haselnoten goet gheten zjn met honich watere wandt si verduen alsoe die hoesten. Ende si doe die klumen wel wt worpen Ende hij seyt oec dat si lantsaem verteert worden. Ende dat si ghemeenlijcken van bouen wte doen braken.

Haselnoten vele tot een spise gheeten brenghen pine in dat hooft Ende blasen dpe maghe op met winden Ende si brenghen den ghesonden menschen pine in liff. Ende si spijlen meer dan dis ghemeine noten. **E**nde si af nemen dpe oude hoesten ende si zjn een sonderlinge medicineteghen verghift of fenijn ende si zjn heet en droeghe.

Okernnoten oft walsche noten.

Capittel. C. lxxxi.

Caur vualis la. Iens alexādie Arab. Carea basilica vel Maria Grece.

Diascorides spreekt dat oker notē gheten in dpe menschen maken de zjn dampicheit op de borst en hoesten en pine in hooft. Mer si zjn goet om dzen zjn daer mede te verduene. **M**uicenna libro scđo cap. de nuce spreekt dat dese noten heet zjn indē derde graet en droge int beginsele vā dē tweeden graet En hij seyt oec dat die bladeren en die schorsen dees booms vā haerū natuere stoppende zjn dat bloet dat te seer lopēde is. **D**pe olpe die vā dese notē gemaect wort brēgt oec dampich; op die borst en ande toevallede cranchede **R**abbi mopses spreekt welke vele notē eet/ die vgaet zjn sprake/ En dese en wort n: haestelic wed wel sprekende doer die heesheit die dese noten make. **M**uerrops scrijft; dese notē lamht en ghichtich; in tonge brenge en dic wilē doen braken die menschen dpe dese vele eten. **S**alinius spreekt dat dese noten dat vghift benemen alle met honich en vigen ghenut worden. **D**oer die pestilencie. **R**eemt die keernen van desen no

ten vlier en wijnrupte/els een loot ehde
doet daer ondere goedē azijn. En neemt
hier af een luttel der morgēs als ghi wtē
huyse wilt ghaen/so zyt ghi indē selfden
dach versekert voer die pestilencie. Deck
moecht ghi dit bi di draghen en daer aen
rupcken ¶ Plidorus spreect dat nux coēc
vande woerde noceō/ dat heyt scadē/wāt
desen boom en die cracht vā linē bladerē
zjn schadich dē boomē die bi haer staē

Mispelboom

Capittel CCLXXIij

Æspilus latine Zaro: Arabice
Trionum vel trigonum grece.

Serapioca. zaro. i. nespilus spree-
ker dat den mispelboom wat dorē
achtich is. En dat die vruchten hier af of
die mispelen lanclaem verdout worden.
Die meesterē legghē dat dese boomen
bladerē hebbē ghelijck die queappelboo-
men. En dat si scarpelco:ssen hebben
Dese boomē en wasschen niet hoge En
als die planten hier af gheevnt ofte ghe-
plant wordē op den anderē boomē gelijc
op eenē peerboom oft appelboom oft op
eenē doernē boom so brengē si voert groo-
te mispelē die niet so harde steenē en heb-

ben als die ander. Naer als die mispelē
op harē epgenē tronc of stinc wasschen
so hebbē si drie oft vier steenē in haer dpe
seer hart zjn ¶ Almasor seet in linen der
den tractaet dat mispelē cont ende vuch-
tich zjn vā haerō natuere ¶ Dese vruch-
ten benemē die wtbrakinge van ondere
ende van bouen. En si stoppē seere
¶ Oualcorides spreect dattē mispelboō
ront laet en clepne vruchtē heeft ghelijck
die houtappelē. En dat dese vrucht dpe
beenē heeft Ende dat se hier omme in die
griecse sprakē geheeten wort Trigonū
¶ Plidorus Dese vrucht starcc die mage
en si beneēt dat opworpē vander mage
en die quade digestie ¶ Vande houte des
booms maecht mē goede stockē om daer
mede te wandelē. Ende corte geknoopte
stockē om daer mede te vechtene en te cā-
pene. En dese zjn seer goet o dpe lendenē
vā die quade wiuē mede te besmerene.

Noten muscaten.

Capittel CCLXXIij.

¶ Nux muscata latine Jezu:baue Ara.
Die meesterē legghē d; notē musca-
te vruchtē zjn vā somige boomē die
in Indīē wasscē. En dese wordē v; gadert
p ij

alle rijp zyn. En si dueren twee iaer on-
 uerteert in haer nature/ ende si zyn heet
 ende drooghe inden tweeden graet. En
 het zyn die beste noten muscaten de wat
 breeet en swaer zyn En die haer in polue-
 re laet wriuen ende dpe een vuchtricheyt
 in haer hebben als mensche sterct en si heb-
 ben oech duecht te verstarckene doer den
 goeden roeck die si in haer hebbē. Die
 zyn spyseniet wel vteren en tan sal notē
 muscaten eren met eperen of inz eenich
 sop. Noten muscatē des morgēs geten
 maken een schone verwe. Diakorides
 seit dat wijn daer notē muscatē in gelodē
 zyn goet gedronckē is der leuere en d lon-
 gene. Notē muscatē met wijn geloden
 en daer ondgemengt mastix/ anijs en co-
 mijn en gedronckē smorgens en clauōts
 darct die hersene En maect goet vstande
 Notē muscatē stoppen die vrouwē ha-
 te menstrua En driuen die starckelic wt
 en geuen grote cracht. Notē muscaten
 gelodē en met laurē of bakeleer gemen-
 get en met wijn ghedroncken doet wel
 sine maken.

Noten wt Indien
 Capittel. CC. lxxiij.

Cary indica latine Pegeril Arabice.
 De meesteren segghē alle eedracht
 of drie vuilte groot; en d; dese in Indie
 wassē/ en d; binnē hier in is/ wort in dpe
 medecinē ghebelicht Dese notē zyn heet
 en droge. En sommige meesterē seggē d;
 si heet en vuchtrich; zyn. En dese notē due-
 re. x. iaer onuerteert in haer natuere en
 si hebbē duecht d; si dat herce/ en d; bloet
 vstarckē En dat si roptū/ of dat oncrupsch
 werc oer sterckē en vmeerderē. Sa. en
 Spasco. seggē dat dese notē ghepoluert
 inz caneel en in die spise genomen dē mā-
 nen seer grote cracht geue tot d; oncrupsch
 werc. Die vstopt ware alsoe dat hi zyn
 orinenz wel gemakē en conde sal dic pol-
 uere in nemen soe gheneest hi Die dat
 hichē op die borst heeft dat vā toudē ghe-
 comen is sal vigen sie dē in wijn/ en daer
 na sal h; dat poluere vā dese noten daer
 onderemengen en drincken dat Dic ma-
 ket die menschen lustich om die borst En
 beneemt die onde hoesten.

Duist oft wilden mageleine
 Capittel. CC. lxxv.
 Origanum latine.

Iden boeccirca instans bescriuen ons dpe meesteren/dat organum heet ende droghe is inden derden graet. Ende dat hij tweederhande is/den eenē witt/den anderen tam. Den wilde dupst heeft breede bladeren. En hi is also goet als den tammien Ende den tammē duist walt/yt gheerne in die hounen. Ende hi heuet depne bladeren die in die medicinen gheheficht worden Ende dese sullen verbadert worden alle bloemen draghen Ende dan sullen se aen dpe locht ghedort worden. Dese bladeren ende bloemē salmen besighen/ende de stelen salmē wechwerpen. Ende dese dueren een saer goet Mer dan moeten si vernient worden

Den dupst heeft duecht van malcandren te deilene/ende naehem tetreckene ende te verterene En in die wortele hier afen is gheene cracht

Dpascolides/doet dese bloemen en bladeren in een saccken/ende maect dan die saccken warm in wijn/ ende ligghet opt hooft alsoe dattet hooft bedecke/ ende alsoe dat die mensce daer af swetende worde. Dit beneet vele cranchede des borsts/ ende des hoofts. en is sonderlinghe goet Asmaricis/dat is den ghenen die vele kichen

Die zjn spise niet wel en verteert sal dupst siede met wijn ende desen wijn ghedroncken is seer goet der mage ende der darmen

Dit cruyt alsoe ghesoden ende opten buyck gheslaghen doet wel neine maken/ende beneemt Stranguriam ende Diffuriam.

Die dat ghebet Thenasmon ghenae mt heeft/dat is dpe alrijt lust heeft ter cameren te gane ende daer toe niet ghedoen en can/also dat hē den eersdarm daer af wten liue gaet/die sal dat poluer van dupst daer op stropen/ende dat sal den eersdarm haestelijck weder in doen gaen. Ende het sal tenasmon

men benemen

Dit cruyt met wijn ghesoden ende olie daer onder ghemenghet endedan opeenen doet ghemact en voer die scamelheit der vrouwen gheleit of gebonden/beneemt die hartheit der moedere re/ende reinicht dpe moeder/ende brenghet die vrouwen hare vuchticheit.

Die die roode melaetheit heeft Lepra ghenae mt/die sal nemen dat sap van desen cruyde/dat sap vā marubium ende wat wijns/ende olie vā bilsaet Jusquiamus genaemt alsoe vele als die twee sappen. Ende hier toe sal hij doen wat olpe van wijnsteen oft van tartarus Ende desal hi tesamen menghen ende hier mede sal hi hem bestriken in een sweetbadt tot dat hi wt ghaen wilt. Ende als hij wt gaen wilt so sal hi hem hier mede seer dicke besmeren Ende dan sal mē hebbē roet of smout van bocken dat in eender pāne verlaten is. Ende hier mede sal hij noch eens dan ghesmeert worden

Endedā salmen dese in een bedde legghen tot dat hi droghe wort. endedan salmen dupst stooten en mengē daer onder wat terwe semelen/ende dese sal mē warm makē opt vier in een panne/ en dit sal mē alsoe warme op dese melaetheit die lepra genaet is leggen. En hier op sal mē eenen doeck binden. En dit sal mē daer op so lange laten liggē tot dat die melaetsche plaetse seere daer af verwarmt wort/en dan sal mē dit afdoen. en dpe melaetheit sal heilen sonder twifel En desen patient sal mē vele te eten geue dat vduwelijc is en goet bloet maect. En men sal hem alrijt geue sirope de fumo terre/dat is vande dauē heruele oft grisecon. Ende inden winter salmen hem gheuen sirope de eupatorio/dat is vā wilde sauie Mer dese moet oeck een goet regiment van eten en vā drincken onderhouden

Oleander Ca. CC. xxxvi.
 Oleander vel oleādium latine Adelfpha
 arabice Nereon vel neredūdron grece.
Diascorides scrift dat oleander een
 boom is die bladerē heeft gelijck den amandelboom En dat hi hardt
 laet voerbrenget dat ghelijc hoernen is
 En dat dit laedt vā binnen aend verwen
 dē Jacincten gelijc is Quicenna in sine
 tweeden boecta. oleād spreect d; dese boe
 men tweedhande; sijn die somnighe sijn
 wilt En die and ram En dat den wilden
 oleand bladerē heeft ghelijc dē amandel
 boom en heeft eenē seere bitterē roet/ en
 hi is heet inden derden graet en droge in
 dē. ij. graet. Dees booms cracht is sca
 delijc en doodelijc in te nemene. En vele
 onuerstandich dier oft beeste dit cruit oft
 die bloemē hier af eet moet steruē. Dit
 cruit door die vlopen dpe daer/ op comen
 of dese bloemē ruicken. En int beslyp
 ten leet Quicenna. dat dese bloemē een v
 ghift sijn den menschen En niet alleene
 den menschen maec oec allen onuerstan
 dige dieren En die waer d; hier af laet
 in Pandecta bescreuē in. CCC. en
 lxxx. capittelle dat Nereon beghint En
 sommigē meesteren leggen dat dese boe
 men bladeren hebben ghelijc den ephel

bornen Ende dat si hier om seer sorgelijc
 sijn. En hier om en salmen gheene men
 schen hier afint lijf genē want d; laet die
 wortel die bladerē sijn scadelijc.

Witten oft wicken.
Capittel. CC. lxxxvij.

Orobis latine

Die meesteren segghen alle dat de
 vitsen vruchten sijn die op die vet
 den walschen gelijc andere gesette vruch
 tē. Placarius vitsen sijn vruchtich en
 rou indē derde graet. En haer nature
 is doerdringen en resoluere. Diascori
 den vitsen gesodē m; honich watere mul
 sa genaēt en daer na gekotē en met senu
 griet laet gemenget en een plaester hier
 wt gemaect/ dese plaestere weicht en ver
 coelt die hittige sweringē daer op gelept
 Vitsen geeten maken vele vruchtighe
 En hier om sijn se goet den hittighe men
 schen die colerici genaēt sijn wāt colerici
 sijn heet en droge vā haer d nature En si
 sijn bisonderlinge goet genut m; mulla
 of met honich watere. Vitsen sijn goet
 getenden mageren mensche en si hebbe
 in haer een natuere ghelijc die er weren.
 Meester paulus inden capittel orob
 spreect dat vitsen gekotē en met a sijn ge

Polio

mengt; hñ goet Crispilosis/dats dē genē die eē hitrich gebret aē haer lñf hebbē/en dit wort gemeēlic dē rodē omloop genaēc als gelijc eē plaestere daer op geleit wort
Witsen getē doē wel orine makē/en dē genē die dese te veel etē doē si bloet pissen
Witsen meel ingenomē brenge camer/gāc
Witsen meel m; honich water ver/mēgt reinicht d; aēlicht/sondlinge vā die vleckē/allt daer mede gewastē wort.

Moesch oft pottagie van alder hande cruyde Ca. C. lxxxvij

Olus latine/grece Sachiliementie

Olus wort hier genomē voer alder hāde hof cruydē daer mē pottagie af maect tot voetsle der menschē/gelijck van beete/vā koolē/vā rapē/van malue vā pasternakē/vā spinagie/vā latruwe/apuin/vā loock/en vā des gelijcke. **De** libro ag. capit. Sachiliementie. i. olus/be scrift os d; aldhande pottagie oft moesch vercoudēde en vuchrichmakēde is indē tweedē graet **O**lus weicht dē buich/en en heeft n; vele duethdē inhē. En het ett wort in medicinē niet gebelicht. En hier om me en dienet dē cranckē menschē niet En den gesondē menschen enist mer eett spisedie haer niet en baer noch en scadet

Er

Plaac/een plaestere wt olus ghemact ende sonderlinghe wt die wortelen is seer goet op een swertinghe dpe Dau ghe-naemt is Ende hier af loopt een vuchrichheit die ghelijck verlaten honich is
Meesler Habix Olus spijt luttele die menschen/want her en bliffenier langhe in'die maghe/mer her sintt inden buich/ende hier omme weicht den buich. En het loopt haefelijc onuerdout van achteren wre
Dat sap van olus met olie vā roosen ghemenger/is seer goet opt hooft ghestreken daert smerten heeft vander sonne. Ende het beneemt die

Dit cruut ghetoecht/ende olie vā amādelen/ende dat sap van soere granaet apelen daer onderē ghemengt ende ingenomen gheneelt die droghe hoesten
Dyalcorides Olus is onuerduwelijck ende het blaset den buich oppe Ende het is flegmaticis scadelijc/dat is den ghenē die tout ende vuchrich van naturen; hñ want her vermeerderē die vuchricheden
Olus en is niet goet den vrouwen die vele en dicwilen cranck; hñ aen haer loopen/wāt si worden daer af vermeerderē
Dat sap van olus met wijn genut geneelt die feninige beten.

Sherste Ca. CC. lxxxiij.
*Ordeum lati. Trachea grece Habacet
 sine Habar Arabice.*

Ollie. indē. vñ. boec sim. far. ca. 02.
 den beschrijft ocs dz die gerste coudt
 en droge is indē eerste g. En gerste i medi
 cine wort gebelicht tot vele sake En sond
 lige tot de vcoelc of hitte vdruc En po
 lera wort hier wt gemaect also seet ger
 ste en maelt die mer n; te cleine. En siedt
 dese gerste also gemale lāgē tjt in water
 Dit gesodē water diēt wel dē genē die die
 febres hebbē mer het moet warm of lau
 gebelicht wordē en n; cout Water dair
 gerste koernē in ghesodē; sñ tot dz si brekē
 en rootachtich wordē; is goet gedrocken
 voer grote hitte wāc het vteert die onna
 euerlike hitte Diasco:ides gerste ware
 re drijft die hitte wt die vā een hete vuch
 tich; gecomē is. En is goet tot die scarpe
 sōge en dē genē die n; wel swelgē of stidē
 en cōnē. Seet gerste meel en mēgt daer
 ondeque appelē keernē en a;ñ en maect
 hier af eē plaestere En legt dese op die he
 te swerigē die dē genē aencomē die poda
 grā of die gichtich; in die voerē hebbē De
 le treect vele hitte en vuchrichedē daer wt
 Dese plaestere op die rudich; of serich;
 geleit die vā hitte gecomē is hielese De
 meesterē seggē alle eēdrachtich; gerste
 meel die smertē vā heere swerigē beneēt
 En dz die vcoelc alst gelūc eē plaester daer
 op geleit wort. Die ond; sñ ogē scarpe
 en harde rudich; heeft die vā die winden
 scarp gewordē is die siede gerste in wate
 re en dit water e sal hi ligē doer eenē doec
 En n; deze watere alst lau is sal hi hē sta
 lic ond; sñ ogē wassē so sal die scarp; v
 gaē en; sñ hūit sal eē goede vwe getrigē
 en; sa; fe en; effē wordē. Enē b; p vā gerste
 mele gemaect n; wat suikers en; n; clei
 ne colinen is een goedespjse voer d; pe se

bres en voer die hitte der leueren.

Olyfboom of olie boom
 Capittel. CC. xc

Oluarum arbor latine.

Die meesterē seggē dat d; pe olyf bo
 omē tweedhāde sñ die sōmige rā
 en die sommige wilt. Die rāme olyf bo
 omē hebbē bladerē gelijc edera terrestris
 of ondhauē En die bladerē vā dē wilden
 olyf bomē; sñ grouere en; so vol saps De
 se bomē brengē vruchtē de ripp en; onrjpp
 sñ die in die medicinē gebelicht worden
 En; so die ripere; sñ so si warmere; sñ vā
 natuerē. Mer die enripe oliuete vcoedē
 en; stoppē aldhande lopē Vā dese bomē
 roet olie die hooolie of olyf olie genaēt is.
 die tot vele sake goet is En die eerstedru
 pingē vā deser olie is seer soet En de and
 daer nae en; is n; so soet En die d; de is bit
 ter en; osmakelic. En dit sal mē ald; vstaē
 als dese vruchtē teerste wt gedruet wor
 dē so is die olie daer af ald beste en; soetste
 en; daer na n; so goet. De olyf boō is aē
 sñ bloisele wondlijhē gestelt en; en; heeft
 n; vele bladerē Ser a. seic dat dese olyf
 seer goet is vā binnē en; vā bure des lijfs
 Dese olie inde bronchē lareert en; reinī
 ghet den buick Ende alle swerende ende

Folio

phylische leden worden met dese olie verlaest alse daer mede gesmeert worden. **I**te als boomolpe met warme medicinen gebelicht wort so verwarmt si Ende alse met coude medicinen gebelicht wort so vercout si **B**oomolie op gelaten of te gefleubotomeerde aderen gestreke verlaest en heilt die. **B**oomolie vslaest den brant der neelen. Ende boomolie is die moeder vā alle olie/daer alle olie mede gemaect wordē. En hier af stant in Parberta vele duetkde in lxxij. capittle.

Witten wierooch.
Capit. C. Cxi.

Olibanū la. et gre. sonder Arabice. **M**ensal weten/ dat hoc olibanū dē wieroocis. En dathet olibanus den boom is daer dese gōme aen wascht **G**alienus spreect/dat olibanū heet is indē tweedē graet/en droghe indē eerstē graet **D**yalco. seet/dat olibanū een gōme is van somige boomē die in die landē vā Arabiē walschē En dese gōme is schijbaer en wit/ende heeft eenē goedē soeten roec **S**omige meesterē legghē dat dese gōme wt Alexandriē coemt van somighe boomē die daer walschē. Ende hets den bestē wiroec die reyn is/en niet vsmengt

Cxi

en is met eerdē. En die een donckere wiet te verwe heeft/en is niet goet **D**ese gōme machmē behondē xx. iaer onuerteer in haer nature Die duecht vādē wierooc is d; seer cōforteer en vstarct doet dē goedē roec diert in hē heeft. En die duecht van dē wieroock is oer cōsumerē en cōstringerē **S**e. en Dial. legghē d; olibanū goet gebelicht is tot die wondē/wāt het crecht de tsmē also darmē se n; napē en der se en laet geē vuplich; in die wondē walscē **O**libanū is goet in wijn gedronckē dē genē dpe bloet spouwē/en het is goet tot al dhandē loopē des bloets d mannē en d vrouwen **O**libanū met melt getēpert heilt wondsihē die sweringhē vā achterē ende oer emorropdas alst daer op gheleit wort **O**libanū m; a; h; en m; olie gemē getheilt de quadeserich; en rudich; daer die melaerth; dicwilē na volcht/ alle hier mede gewalschē wort/en maect die huic glat **O**libanū m; soete wj gemēgt en in die oerē gelatē beneē d; suzē daer wt. **O**libanū doet d; vleesch walscē in die wōdē/en beneē d; wul vleesch daer wt. **O**libanū beneē die trozich; en vmeerdē d; vstarct. **M**ui. scrift in sine boec de vi. cor. d; ret herre vstarct/en dat vrolic bloet maecte

En been dat men vint in de herten der herten Ca. C. Cxiij.

De corde cerui latine.

Die meesteren scriuē alle eēdrach-
telic. dz dit been genondē wort in
die sincke side van die herten der herten
En dit wort doer die hitte der hertē hart
en in een been v̄wandelt. En dit been is
rootachtich vā verwen. Dit been heeft
grootē duecht en cracht in hē. En sondlin-
ge om dat h̄f̄ daer mede te v̄starkene en
crachtich te makene. Dit beē mach mē
behoudē. xx. iaren in; h̄n cracht. Dese
beenen; h̄n cout en droge vā haer d̄ com-
plexie. En si hebbē duecht te purgerē/ en
te reinigen dat quaet bloet en sondlinge
die melan colie. En dienē wel tot dpe lief-
dedie mē die miltich naēt. En dese brengt
eē dulle raserie des mās en d̄ vrouwē tot
maicanderē. Die grote beuinge aē; h̄n
herce heeft en geneicht is tot onmacht al
so dat hē dunct dat h̄j beswimelen wille.
Dpe sal nemen dese beenē de corde cerui
en dat sap van borago of bernargie. En
dese sal hi liedē met w̄jn en hier inne sal
hi menghē d̄pamargariton dat is eē con-
fectie die van peerlen gemaect wort. En
dz gewicht hier af sal hi maken nae sinē
wille. Dese w̄jn gedroncken maect dat
bloet crachtich en brengt den h̄ue grote
gesontheit. Die grote fantaliē in hem
heeft en die quade dromē te voren comē
als hi rusten soude. Die sal specerid̄ in ne-
men daer ofsa de corde cerui in gemengt.
h̄n die doet getrigē een goede ghedachte
nisse en beneemt die fantaliē en starct de
memorie. Plinius Die wt linen noese
vele bloet/ sal vā desen beene in nemē/ so
geneest hi. Die menschen die dic wilen
in onmichte vallen en is nyet betere dā
ofsa de corde cerui. Meester Psaac spre

ket dat dit poluere heyt Acrocordines dz
h̄n wtghewoipē w̄pche apostemē/ dpe
vā een vuchtich flegma ghenāet comen
en als dese apostemen op gesnedē wordē
en dit poluere daer in gestropt wordē/ soe
wordē si haestelijc ghenesen

Oppoponacū Ca. C. Cxiiij.

Oppoponacū latine. Ponax vel Gra-
clea grece Sensus vel hēnsij Arabic.

Die meesteren segghē dat oppopo-
nacū een sap is vā eenē crude/ en
het wort genaemt van opos/ dat also ve-
le is als een sap. En dit wort indē somere
vergadert. En dā rupmt mē die eerde vā
der wortele/ en mē steect daer inne/ en dā
loopt daer wre en dit wort daer hart vā d̄
sonne. En daer na scaeft mē dit sap vā d̄
wortele m; mesten en m; die scorste/ wāt
mē vint dz oppoponacum alcht m; scor-
sen en m; eerde v̄mengt is en het is dē be-
nē oppoponacū die eē daer wesen en cla-
re droppē heeft en die vā verwē rootach-
tich is/ en als mē desen in die medecinē be-
ligē wille so sal mē hē doē in een doercken
en hangē hē in heer water en dā blift die
onreynicheit hier af in dē doet/ en dz beste
gaer daer wt. Dit sap mach mē behoudē
langhen tijt onuertert in; h̄n natuere.

Folio

Somighe meesteren seggen dat oppo-
ponacum tot ewigen dagen zyn cracht
en duecht behout. Ende het is heet inden
derden graet. Ende zyn duecht is nae hē
trecken die materien/ende die te vertere

Opascorides Oppoponacum met een
wepck ep ghenut beneemt dat kichē en
rupmt die borst. Dillen van desen sape
gemaect zyn goet voer die quade longhe
ne ende voer die oude hoesten.

Den rooc van desen sape inder kele ge-
laten beneemt Duulā dat is die Swellin-
ghe vanden blade dat inder kele hanget/
die den hughe ghenamt is. Ende dit be-
neemt oec alsoe Squinancian/ dat is een
sweringhe binnen inder kelen. Mer vā
buten moet op die kele eē salue gesmeert
worden die dyaltea ghenamt is.

Die watersuchrich is/ sal dit sap ouer
nacht int sap van vliere laten ligghē. En
die sal hi des morggens nuchteren drinc-
ken/so sal hi ghenesen. Voer dpe darm
gesuchte laet dit sap ouer nacht ligghē in
venckel saet. Ende nemet des anderen
daechs met supkere/ soe salt helpen

Sinte cristoffels' cruyt
Capittel. C Exciij

Cxiij.

Os mundi vel os munda latine
Virgicis Septum vel Epio grece

Dje meesteren seggē dat dit cruyt de
varen crupde ghelijct. Ende dz op
die side gecrolt is. Ende dat subtyle ende
lancachtighe bladeren heeft. Opascori-
des spreect dat dit cruyt clepne scarpe bla-
deren heeft/ die van binnen gelijc molch
zijn/ dat Osnea ghenamt is. Dit cruyt
wascht aen dpe water grachten. En het
heeft eenen scharpen roeck. Ende het en
heuet noch steel noch saet. Dyt cruyt be-
neemt alle feninighe beten alst met wij-
ghenut wort. Ende het beneemt oech al-
soe ghenut den bloetghanck. Ende het
consolideert wonderlijche dpe wondē vā
binnen ofte van buyten ghebesicht bouē
alle crupden.

Ozant
Capittel. C Excb

Ozant latine et grece
Dje meesteren seggen dat dit cruyt
vele duechde in hem heeft. Die
vrop vrontwen hebben gemeenlijck dyt
cruyt bijhaer als die vrouwen inden ar-
beit der baringhe onledich zyn. Ende dā

is die geboorte haer des te lichtere **D**e
 die cruibij hē draecht en mach geē goge-
 lie of rouerie stadē. En mē doet hier oec
 andere vele vreemde consten mede die ic
 achter late om beters wille.

Een been dat die gourt medē be-
 sghen. Ca. Cc. xcvi.

Os sepia latine.

Iden boec circa instans capitulo os
 sepia belstruē ons die meesterē dat
 dit been comt van eenen vissche die sepia
 oft sepia ghenāct is; die dit been in sinen
 buic heeft **D**ie geerne witte tandē had
 de die neme dat poluer van desen beene
 in een doercken en wiue zijn tandē daer
 mede **W**ilt ghi een scoon aensicht ma-
 ken so mengt dit poluer onder een salue
 de vnguentū citrinū genaēt is En belstri-
 ket d; aēlicht hier mede soe wordet claer
 en scone. **D**oer die quade leelike vleckē
 aent lijf so belicht also dit vnguentū citri-
 nū. ix. dagē achter malcanderē so vgaet
 die vleckē en die huiet wort scone.

Minwen wortele oft pionie

Capittel. Cc. xcviij.

Peoniam la. Penterebō vel pentaborā
 vel pernia vel glikside gre. Pinalet u.

Iden boec circa instans beschuē
 ons die meesteren dat dese wortele
 heet en droge is indē tweedē graet. **D**e
 se wortele wort in die medecinē gebelicht
 En si en sal n; swart vā verwe zijn noch
 licht n; gaterachtich. En dielware wor-
 telē mogē gehoudē wordē. x. iaer onuer-
 teert in haer natuere **M**er die peoniade
 haer poluert als mensē breect en die liche
 en volgaetkens is en wort in die medeci-
 nē n; gebelicht. **A**nicenna scrift d; die
 peonia tweedē hande is die eē mānelic en
 die andē vrouwelic Die mānelike peonia
 heeft witte wortelē also lanc als enē vin-
 gere. En die vrouwelike peonia heeft eē
 wortelē die in vele deelē gedeelt is. **D**i-
 alcor. spreect d; dese wortele duecht in hē
 heeft d; lijf te vstarchen en te vuerschen
Peoniam gemut doet wel orine makē en
 si reiniget die leuere en die nierē **P**lat.
 Dese wortelē dē kinderē aendē hals ghe-
 hāgē behoet die kinderē voer die vallēde
 sucht Epilētia ghenāct **D**en wijn ghe-
 drōckē daer dese wortele inne ghesodē is
 reinicht seer dat bloet. **D**ie vrouwē die
 vā haerder baringhe of geboorte n; wel
 ghereinicht en zijn/sullē vā deser wortele
 drinckē En dā sullē si wed haer natuerlijf

Folio

he crancheit gheccigē en 'gereinicht wor
den sond scadē En hier af sullē si in nemē
also vele als e' amādele groet is ¶ Vā de
ser wortele m; wjn gedronckē beneēt dē
hoofstweer en die gheelsucht en die smer
tē v' blasen en d' lendenē ¶ Oli. dē rooc vā
dē struic deser wortele in die noesgatē ghe
latē beneēt die vallēde lucht ¶ Muicē. peo
nia beneēt die swarte vleckē aērljct ¶ De
se wortele aē dē hals gehangē beneēt die
vallēde lucht. En het ghesriet darmē dese
wortele eenē kinde aē sinē hals hinc. En
dat kint en gecrech die vallēde lucht niet
allō lange als die wortele aen sinē hals
was. En nadarmē hē dese wortele vā sp
nen halle dede so gecreecht haestelijc we
dere die vallēde lucht ¶ Sa. indē vi. boec
sim. far. ca. peonia beschrijft ons dat dese
wortele dat bloet reinicht/ en datse met
eend vuchtich; scarp is ¶ Die somige seg
gen dat die peonia tweedhande is/ die eē
mālijc. En dat dese een wortele twee ellē
lancheeft. En die andere vrouwelic. En
dat dese een cleine en vette wortele heefe
Beljcdē apupn. Die cleine peonia in wjn
Besodē suuert die vrouwē also d; si kinde
tē gewinnē. En aen āder e sakē hebbē de
se wortele een gelijcke cracht en natuere

Triij

**Peonie koernen
Capittel. C Cxviij.**

Peonía latine Ppnuser Arabice
Ze meesterē segghē allē eendrach
Otelijc dattē stā oft struick daer dyc
saet op wascht groote rode bloemē heeft
gelijc roosen. En dese wordē ghemeenlic
beuedictē roosengenaēt. Die duechdē vā
desen struicke en van die peonie koernē
wort ons hier bescreuen. En die duechdē
vander wortele; hñ osint capittēle hier
voer bescreuen. ¶ Platearius sprecht/ d; peonien
koernen tor vele saken goet; hñ
Ende sonderlinghe den vrouwen aen ha
re crancheit. Ende die driuen si starchke
lijc wwaerts Dese koernen driuen oeck
starchelijc wt die doode geboorte ¶ Welc
ke vrouwe in haerō baringe grote pijnē
ofswertē lijdt ende niet vā haerō stat en
mach/ deser sal mē geuen peoiniē koernē
met wjn/ want si helpē seer tor die haesti
gegeboorte ¶ Peonien koernen ghesloo
ten en daer onderē genienget zeduwāer
ende galigaen/ elcs euen vele en supke
re. Dese tregie is goet genut des morgē
ende des auonts/ wāt si drijft wt dat ver
ghift ende brengt saestelijc camerganck
¶ Welck kint dese koernen bi hē draecht
en mach genē quadē geest eenich quaet
toe voeghen ¶ Daer dese koerneu in een
hups; hñ en mach die boose gheestigheen
scade doen noch gheen onweder toe voe
ghen. ¶ Deser koernen x. oft xij. in roodē
wjn gedaen/ endedesen van die vrouwē
ghedronchen beneemt haer dē oueruloe
dighen loop der moedere. ¶ Die vrouwē
die haer moedere opstoot oft op lopt van
een side in die andere sullen nemen deser
koernen xv. ende dese sullē se doen in mel
licraet dat vā honichende vā wjn gema
ket is. Ende dit gedroncken helpt wel

Dit also genomen beneemt die crane-
 heit Incubus genaemt. En dit is eē lucht
 offantatie die dē mensche in haren slaep
 also druct of dour dat hi inz gesprekē of hē
 beroerē en can. En dit wort gemeelic die
 ree vā d maere genaēt. Peonia is he-
 te en droghe indē tweeden graet. Dese
 wortele aen den hals gehangē is goet re-
 gē die vallende lucht. En Salien? scrijft
 van eenē kinde dat hier af vlost wert. En
 dat die vallēde lucht alrijt wed getrecch
 als dese wortele vā hē was. D; poluer
 vā deser wortele in wijn genut daer de-
 se pronie wortele en biuoet in gesodē. In
 is sondlinghe goet voer de vallēde lucht.
 En dit poluere met castor ghesoden is
 seer goet regen die gichtich; en lāh;

Oellaet oft mancop
Capittel. C. C. xcix

Papauer la. Animonie vel miconiū g.
Inden boec circa instans bescrijuen
 ons de meesteren datter tweedhan-
 de oellaet is dat een wit van verwe. En
 dat andere swart vā verwen. Dat witte
 oellaet is cout en vuchtich vā natueren
 en dat swart oellaet is coudt en droge vā
 natueren. Dit saet salmen vergaderen

inden somere alst rijp wordt. En dan dūe-
 ret vñ jaer onuert teert in zjn natuere.
De beide dese saden salmen een plaes-
 tere maken aldus/als men daer onderē
 mengt vrouwen melc en wit van eyerē.
 En dese plaestere op den slaepē van den
 hoofde gheleit doet wel rusten en slapen.
Die vrouwen wten lande van Saler-
 nitanen/poluiereren dat wit oellaet en
 menghen dat poluere met haer epghen
 melch. En geuen dat haren kinderen in
 te nemē. En hier af slapē en vdouwē ha-
 re kinderen seer wel. Ende dat swart oel-
 laet en salmen also niet ingheuen want
 het is dodelijc vā zjnder natuere. Maer
 van buiten des lijfs machmē dit wel bes-
 ligen. **D**ie eenen sweer aen zjn lijf hee-
 uet die sal nemen dat saet van wittē mā-
 cop of dat cruit en d; sal hñ stoten en daer
 onderē sal hi mengen olie van rosen. En
 dit sal hi op den sweer leggen ghelijc een
 plaestere. Dese plaestere trect grore hitte
 daer wte. En si is sonderlinge goet geleit
 vā buiten op die hittige leuere. **P**latea-
 rius seemt poluere van wit oellaet/en
 mengt dat met olie vā violetten en smer-
 ret den rugknoop daer mede die beneert
 die lucht der ledē en starrt die ledē. **D**ial-
 cori. seet datter drier hāde oellaet ofte
 mācop is dat eene wascht met witte blo-
 men / dat andere met rosen uerwighen
 bloemen. Ende dat derde met bleycken
 bloemen. En dat witte bloemen heeft is
 dat beste. En hier af wort dat alder beste
 opiaet ghemaect aldus. Als dat oellaet
 noch ionck en niet rijp en is. soe snijt ope
 opperste huid daer af en dat melch endat
 sap dat hier af coemt behoude dat/want
 het is goet tot menigerhande medecine.
Sommige stooren die hoofden of hñs-
 kens vanden mācope in haer selfs melc
 dat vā dē hoofden gaet. En dit sap bewa

Folio

rest li. Dit selue inder sonne ghedroecht dient wel in die medicinen/ die dpe men/ schen slapende maken. Ende dat oelsaet dat roosuerwighe bloemen heeft is daer na dat beste Ende hier af wort olie gema ker diemen tot spisen wel eet.

Die niet slapen en mach diesal m̄acop storen welckerlei hiegherigen kan Ende dit sal hi warm maken/ende daer wt sal hij dat sap wringhen Ende hier mede sal hi zjn aensicht bestriken/soe sal hij eenen goeden slaep ghecrighen

Als des witten oelsaets hoofden noch groen zjn salmen die in water siedē/ mer daer moet dat derdendeel honichs inne zjn. Ende dit salmen sieden alsoe langhe ende alsoe vele tot dat dicke wort ghelijc honich. ende dit salmen bewaren/ want het is tot vele saken goet

Dit selue ghenut gheeft den mensche eenen goeden slaep/ende verdrift oech die hoesten/ende slopt den lopenden buyt als hi hier mede bestreken wort.

Plaacspreec dat die die ghichticheit in sine voeten heeft Podagra genaemt die sal nemen Opium vā oelsaet ende daer sal hi zjn voeten mede bestriken dit ver/ drift dese ghichticheit te hant.

Den kinderen machmen oech geuen wit oelsaet gepolueriseert in melch ghe/ mengt/ want het doet haer wel slapen.

Wit oelsaet ghepolueriseert met olpe van violetten vermenghet verdrift dpe febres ende die hittige leuere als dē rug knoop daer mede bestreken wort

Oelsaet bladeren in a; zjn gesoden ver/ druen sinte Anthonius vier/ daer mede vermenghet ende daer op gheleit

Erbo

Adē boec cir. inst. bescriuē dō de mee sterē/ dat boleie heet en̄ dz oghe is in dē ij. g. Soleie bloemē v̄gadert duerē ij. iaer in haer cracht Die meesterē seggē/ dat caramentū polegiū/ mēastrū/ en̄ v̄rganū alle eē duecht en̄ cracht hebben En̄ hier o scriuē en̄ beligē die arabes/ dat eene voer dat ādere Indē eerste/ die gro te ioeckinge aē zjn l̄hf heeft/ de sal boleie in water siedē/ en̄ mer desen warmē wa tere sal hi zjn l̄hf wasscē so v̄gaet sine ru dich; Als dē buic der vrouwē hier mede gewasscē wort so v̄gaet die swellinge der moedere. Solepe met w̄j gesodē en̄ dē gedronchē is leer goet dē vrouwē die ha rē tijt n; gehadt en̄ hebbē ghelijcse behoe rē Solepe en̄ is n; goet getē dē vrouwē die kinderē dragē/ wāt hare kinderē sou dē voer harē tijt daer af geborē worden. Solepe is goet getē dē vrouwē die ver supint zjn doer haer vrop vrouwē/ alsoe secundinā oft die andere geboerte te lan ghe bi haer hebben/ waer dore menighe vrouwe v̄sumpt wort/ also dat suster uen moet En̄ hier o sullē die vrop vrouwē gro te achte en̄ sorge hebbē op die vrouwē na die eerste geboerte/ also dat die ādere ghe boerte n; te lāge in de vrouween bl̄jft/ op

Boleie

Capittel CC

Polegium vel pulegium latine.

datse in haer lijf m; en sweelle wāt als dz
 gesciet so moet si in ō vrouwe lijf vūuplē
 en vrot wordē En daer om sal mē dē vrou
 wē geuē bolepe m; wijn of in haer spise
 wāt si drijft die tweede geboerte cortelijc
 wte. ¶ Bolepe m; honich en sout gemē
 get helpt dē sāmen en gebrokhē ledē daer
 op geleit. ¶ Bolepe m; honich gemengt
 en in genomē beneēt dz kichē. ¶ Die gro
 te steectē en pōlichedē in linē buich heeft
 sal nemē. ij. deele wijs en desen sal hi sie
 dē m; boleie En hier mede sal hi linē buic
 nettē Of bolepe m; honich watere Mul
 sa genaēt oft m; azijn genomē helpt wel
 ¶ Boleie m; wijn gedronckē drijft wt de
 swarte colera ¶ Boleie also genut gene
 set die stekingē vā die naterē of serpenrē
 ¶ Dpe vā bloedē oft āders afōmachrich
 wate sal bolepe stootē en mengē daer on
 dere azijn En desen sal hi voer linē nose
 houdē En vā desen roec sal hi crachtiger
 wordē. ¶ Boleie gepoluerē vdrjft pine ō
 ta nōē als daer mede ghewreue worden
 ¶ Boleie versch gestotē beneēt die luche
 ō voerē podagra genaēt daer op ghelepe
 ¶ Boleie m; polkra gemēgt en gebeliche
 vdrjft die vlsē ō heuē swellingē ¶ Boleie
 gestotē en m; soffrane vsmēgt vdrjft die
 quadeswerē aē lijf En sondlinge Pana
 riciūdz is eē sweringe aē die nagelē ō hā
 dē en dese sweringe wort gemeēlic gena
 met dē wijt of dē worm. ¶ Boleie gestotē
 en ryp die milte geleit vdrjft de hartz en
 swellingē ō milte ¶ Boleie m; heetē wij
 gedrochē is seer goet dē genē die m; pine
 hare water makē en sondlinge als deze
 wijn in olle gesodē wort en op dē buic ge
 leit wort ¶ Boleie wortele m; sarchē wi
 ne gestotē vdrjft die swellingē te hāt alle
 daer op geleit wort ¶ Boleie m; wij ge
 nut vdrjft dat vgift ō sāgē ¶ Boleie also
 m; wijn genut geneet die luche ō longhe

neen der leuere. ¶ Bolepe say met een
 clisterie in lijf ghedaen door die wormen
 daer inne ¶ Bolepe in wijn gheloden is
 goet genut tegen die snorreringen ende
 den loop in t'hoofte. En si is sonderlinghe
 goet om dpe moedere te repnighen vā
 hare vuchricheit. ¶ Bolepe in wijn ghe
 losen verdrivet die pine n der darmen al
 se warm daer op gheleit wort. ¶ Boleie
 vanden vrouwē dicke malen genut ma
 ket die vruchtbaer..

Porceleine oft burgel
 Capittel. C C. i.

Portulaca latine Andragne grece.
 O Alienus inden. vij. boeck sim. far.
 inden ca. Portulaca beschrijft ons
 dat dit cruit ront is inden derden graet.
 ¶ Plinius Portulaca wachet in die hont
 ende oech op die velden onder ionc boeren
 Ende si heeft bladeren ghelijc boonē bla
 deren die opter eerden ligghen maer sp
 zijn cleindere. ¶ Inden boec circa in flans
 beschriuet ons die mēstere dat portulaca
 goet is alse versch is Ende dat se niet ve
 le crachtē in haer en heeft alse dorre is.
 ¶ Die duecht van portulaca is saefrige
 ende vuchrich makende. ¶ Serapio. dpe

vene hitteige mageheeft die gheswolle is die sal portulaca eten so geneest hi Die grote pinen aen sine tandē heeft sal dat sap ofte brodie nemen daer portulaca in ne gesodē is/dit indē mont ghehoudē verlaest die pinē der tandē Welcke mēsche aē zijt in eenich lidt grote hitte heeft die sal dat sap dies crupts daer op strikē. En dat sal hē seere helpē Sec mach hi dit sap beincken die vā binnē groote hitte heeft/want het vcoelt wel. Dit cruit in spijse geten beneet die sweringē des gemachs oft der scamelhedē Meester Aulfus/dz portulaca die gesichte scadelijc is/en dat si die lichamē der menscē te seere vcoet Qui. in linē ij. boec indē capi. portulaca scrjft dattet sap vā porseleine sondlinge goet is in die medicinē die vcoelende zjn. Een plaestere vā portulaca ghemaect en op hitteige sweringe geleit daer mē een vūwilinge of corruptie besocht/ oft daer herispula is/dat is eē hitteige vlceracie de int lijf lopet vā dat een lidt aen dat ande helpt daer voer seere Portula gestoten en met wijn ghemēgt beneet die sweringe opt hooft alse daer mede gewalstē oft bestrekē wort Pli. portulaca is goet dē gewollen oghen daer op ghelept Portulaca is goet geten inden somere want si tempert en vercoelt die mensche Ende sonderlinge vandē genē dpe bloet spuwen Portulaca en acerola oft sulchere zjn van eender natuere Portulaca raugheten maket sijn inder maghe Portulaca dicwilen ingenomen beneet met den menschen haer oncuytheit Maer si schadet den ghesichte. Dvascorides. Portulaca is goet den ghenen de hitteige febres hebben/want si beneemt dpe hitte van daghe tedaghe alse met azjn genomen wort Portulaca met gersten meel ghemenghet ende te samen gheslo-

ten ende bi een vier verwarmt en daer na op die maghe gelept beneemt die ornaturlike hitte Vrouwen die veel te pende ende vloech zjn/sullen belighen porseleine/want si slopt te hant. Portulaca m; azjn gestorē blust sinte athoni? vier daer op gheleit Portulaca indē mōt gheknout/is goet teghē dē loop des bloets wrē noese. D; sap aē dat voer hooftghestrēkē/is goet teghē die pine int hooft die vā die coorsen of febres coemt.

**Wechdret
Capittel. CCij.**

Proserpinata/pologinia/porremacia vel multigonia grece/vel Centumnodia corrigiola minor Lingua passerina vel geniculata latine Scapio bescrijft dat dit crupt twee derhande is/dat eene mannelijc/dz andere vrouwelijc. Dat mannelijc heeft tacken oft spruten dpe effen oft flecht en weick zjn/ende het heuet subtile knoopē Ende het breyt hem opter eerde ghelijck gras. Ende het heeft bladerē ghelijck die wijnruyte heeft. Maer des wechdrets bladeren zjn wepchere ende ceclangerē

En bi elck blad heuet saet. En het heeft
 tweederley bloemen witte en root. Den
 vrouwelijken wechdret heeft kleine tacc
 hens die ghelijc p̄h̄phens; z̄jn en dese z̄jn
 vol knoopen en aen dpe knoopen heuet
 bladeren en die worrele hier af en is niet
 profitelijck en dic walcht gheerne b̄ die
 wateren. ¶ Salienus inden. vj. boeck
 sim. far. ca. polygonia beschrijft ons d; die
 truit vuchrich is inden tweeden graet.
 en cout int beghinsele vandē dden graet
 ¶ Diascorides seit dat dat sap van wech-
 dret seer goet gedroncken is den ghenen
 die bloet spouwen En d; den loop des ho-
 uets beneemt/ en dit is oec goet den ghe-
 nen dpe dicwilen van bouen wt krahen
 en verlic̄t z̄jn. En het is oec goet den ge-
 nen die dicwilen dpe droppel pisse hebbē
 als si dic in drincken en ouer haren buyc
 smeoē ¶ Dit sap gedronckē geneest de fe-
 ninige beten also dat si dē liue n; scaden
 en moghen. ¶ Wechdret met w̄jn en ho-
 nich ghesoden heilt die, nieuwe wonden
 daer ouer gheleit ¶ Wilhelmus scrijft in
 z̄jn dē chirurgie eenē wonden dranc dpe
 hi aldus maecte Hi nam wechdret san-
 kele/koolen/elcs een hantvol En hier wt
 druckt hi dat sapes dat mengde h̄j met
 watere dat van vlier ghedistilleert word
 Desen dranc heilt alle wonden hoe dpe
 z̄jn cleyn/diep/ oft groot. ¶ Platearius
 datter sap van wechdret in die oren ghe-
 laten beneemt dat ettere/ ende den loop
 daer wtē ¶ En heilt die fistelen alst daer
 inne ghedropt wort sond af late ¶ Wech-
 dret blust dat heilich visc en beneemt al-
 le harde swellingen daer ouere ghelept.
 ¶ Salienus. wechdret walcht gheerne
 aen ongheoefende steden. ¶ Die quarta-
 nam heuet de sal van desen sapes drinckē
 alst mer lanc pepere gemēgt is drie mor-
 ghen achter malcanderen. ¶ Wechdret

ghelijc der w̄jnrupte aen de bladerē en
 die blomē hier af; z̄jn wit en root ¶ Welc-
 ken in die febres die toudē aene roemt al-
 so dat hi scuddēde is die sal drinckē wech-
 dret met w̄jn en watere soe vergaen die
 febres. ¶ Wechdret met w̄jn gedronckē
 geneest dpe beten der slangē en alderhā-
 de feninige dieren. ¶ Wechdret doet wel
 orine makē en suuert die blase ¶ Voer de
 sweringhen der borst seemt dat sap vā
 wechdret en olpe vā rosen elcs euen vele
 en menget hier onderē hotere en tēpert
 desere samē en beschrijft die borst daer me-
 de. ¶ Plinius. Proserpinata verlich en
 groen gestoren heilt die wondē. ¶ Wilhel-
 mus scrijft in z̄jn dē chirurgie dat hi wech-
 dret plach te besigē tot alle scaden en dat
 h̄j menighen mensche doet godsgracie
 hier mede gheholpen heeft.

Pareie Ca. CCC. ij.
 Porrum latine. Arabice Curat.
 Bicenna in sinē. ij. boec indē capit.
 Aporrū beschrijft ons d; porrū twee
 derhande is/ nam en wilt En dat dese een
 middele natuerē heeft tusschen ainin en
 loock En daer is spaense pareie die seere
 goet is Ende desen is van deser natuerē
 ¶ Hi seit oec dat porrum heet is indē der

Folio

den graet en droge indē ij. g. En sondlin-
 ge die rāme. En dat dē wildē porz heeter
 en drogere is vā natuerē dā dē rāme por-
 rū Die rāme pareie gestotē en m; sout
 gemēgt heilt de quade bladerē daer ouer
 geleit/ en die wilde pareie maect swer in-
 gē en bladerē aft lijf daer mē dat op lept
 Die vele pareie of loots eet ghechrijcht
 pine int gooft/ en hi droomt veele/ en vre-
 delic linē slaep. Pareie gepolueriseert
 en daer onder gemēgt olie vā roosen en
 a;ijn/ en dat in die orē ghelatē beneēt die
 smertē daer wt. En dit is oec goet voer dē
 tātweer De rāme pareie en is n; goet
 der mage. En die wilde pareie is d' mage
 noch scadelikere. Tooch oft pareie getē
 blaest dat lijf oppe. En hier om sal mē dit
 lieden in twee waterē allmēse etē wille
 want also wort haer quaetheit benomē.
 Pareie brengt dē vrouwen hare men-
 strua/ en doet wel orine makē Die mee-
 deren seggē eendrachtelijc dat de pareie
 onnatuerlijke en onprofitelijke hitte in
 heeft/ gelijc een quaet hout dat lichtelijc
 brant ende lichtelijc geblust wort. Die
 meester Nacer genaemt spreekt dattet
 sap van pareie met vrouwen melch ghe-
 mengt en gedronckē die hoestē verdrijft
 Pporates spreekt dattet sap vā pareie
 seer goet is gedronckē Emoptoicis/ dat s
 den ghenē die bloet spuwen Dpascor-
 des. pareie rau getē maect die mēschē on-
 lustich om te etene En is een vghift ende
 tenijn Pareie rau getē vdrijft die drōc-
 kenheit Een plaestere vā pareie gema-
 ket en op die gecōtudeerde ofte gebroken
 leden geleit/ beneemt die swellinge daer
 af ende verteert dat geronnen bloet.
 Die lenden siet is/ die sal dat sap vā pa-
 reie met wjn drincken so sal hi geholpen
 worden. Dat sap van pareie verdrijft
 die oude hoesten. En beneēt die pine o de

Exbij.

horst en om die longene Dit sap is seer
 goet den watersuchtigē alle dat in drinc-
 ken. En sonderlinge den lende lictigen
 Platearius/ die grote pine int hoest he-
 uet die sal nemē twee deele pareien sap/
 en dat derdendeel honich En dit sal hyl-
 ten oft ghietē inslinē nose en in; yn oren.
 want het helpt wel. Vele meesterē scri-
 uen dat pareie rau gheten den liue seere
 scadelijc is. En hier om sal hem pegelijc
 daer vore wachten Cassius felix scrijft
 Reemt wierooch en epcken appelē gepol-
 ueriseert en mengt dese met pareie sap
 die ghedronckē beneēt dat bloet spuwen
 En allmen dit indē bloedēde nose doet/ so
 stiller dat bloet. Als een vrouwe o'trent
 haer scamelheit verseert is/ die sal dit sap
 daer ouer strijckē/ wāt het helpt wel
 Wilhelmus scrijft in zijnd' chirurgie dat
 hi dat sap vā pareie vele besichde tot die
 wondē. En sondlinge tot die wondē die v
 cout en veruupt warē. Ende dat hi hier
 mede dat vuyt vleesch wt die wondē trac
 Pareie sap metten sape vāder wortē-
 len vā wittelijc v mengt beneēt d'pe pine
 wdie lendenē alle daer mede bestreken
 wordē Pareie vele genut beswaert de
 mage/ brēgt dord/ v hic en o'treect t bloet

Petercelie Ca. Ecc. iij.

¶ *Petroselinum latine et grece.*

In dē boec circa instans beschrijft ons die meestere dz; petercelie vā natueren heet en droge is indē tweeden graet En dat die petercelie tweedhāde is die eē tā en die ande wilt/ en die wilde wort genaet petrosilium macedonicū oft linonū. ¶ *Cal. fe. indē ca. petrosilinū macedo.* beschrijft ons dz; petercelie vā macedonien aēsteeroortige berghe walcht. En datse doordringēde is die vuchtich; des lijfs en dz; si doet seer sweetē en orine makē. ¶ De tāme is ons wel bekēt En dz; laet hier af wort in de medecinē gebelicht En allmē in die receptē scrjft petrosilinū/ so meint mē dz; laet vā petercelie En de salmē vga derē alst rhy is/ en dit duert. v. iaer ouer teert in zyn nature. ¶ En die wortele hier af wort tot vele sake gebelicht Si is van haer d nature doer dringhēde. Daer om doetse wel orine makē. En dit laet en dese wortele; zj beide goet voer dē steē. ¶ En dese zjn oec goet genut dē vrouwe de hare mēstrua achter bliuē wāt si brenghen dē vrouwe dese lucht wed. ¶ En si zjn oec goet getē dē genē die geenē wint in hare buic hebbē. ¶ *Salien?* beschrijft ons dz; petercelie laet gestotē dpe quaderudich; of seerichheit wel suuert alst daer op gheleit wort. ¶ Dit laet ghetē beneēt die swellin gedmage en het is goet genut dē geswol lē menscē wāt het vdroecht en doerdrigt die quade vuchtich; en hier om ist sondlin ge goet genut dē melaetscē mēscē. ¶ Die laet suuert die leuere/ en beneēt die pine d lendenē en d blasen. ¶ *Plaacspreect* dz; petercelie heet en droge is indē dde graet en dese is de opinie Platearh en die meesterē houdē alle eēdrachtelic dat dit cruit dit laet en die wortele seere goet ghenut vā alle mensche; wāt mē luttel mensche

vint die geenē steē oft graueel en heb bē het si luttel oft vele. Hier om mach mē dit cruit en oec dese wortele etē met vlees of m; vīsch En dese wortele alcht betere gelodē getē dā rau. En dit cruit is betere raugerē dā gelodē. ¶ *Se salacet;* gemaect het is vā petercelie en vā sulcher m; azj vīmēgt is leer goet tegē die hitte d febres en eē salacet gemaect wordt vā petercelie van lactuwe/waterkerste/en porseleine m; boōolie en azjyn gemengt is oec sond linge goet tegen die febres.

Paridane oft dach en nacht Capittel. Ecc. v.

¶ *Paritaria vel vitriola latin.* Alimē vel portemō perdiciō/ sideritis/ aralia/ quia/ stri agreste/ labatiā/ vel poliominō grece. **I**n den *(Tugegraria Arabice.* boeck circa instans beschrijft ons die meestere dz; dit cruyt vā natuerē heet en droge is indē dden graet. ¶ Dit cruit groē of versich genut is tot veelderhāde saken goet/ mer dorre of gedroecht en ist n; profitelic. ¶ Sōmige meesterē seggē dz; et vitriola genaemt is wāt het suuert de glasen die daer mede gewreūē worden doer die scarpheyt diet in hem heeft. En oech wāt die glasen wordē hier wt ghemact

Die meesterē bescriuē ons; dit cruit
heet en deoge is inden derde graet/ ende
dat goet groen gebesicht is. Ende dattet
saet hier of van nature cout en vuchtrich
is. **P**ascalides spreekt/ dat dit cruit ge-
meentlic aen die dicken en aen die wallē
wascht. Ende dat heeft eenē cleynē steel.
scarpe bladerē en scarp saet/ dat cout en
vuchtrich makende is. **D**it saet met dō-
derbare gestoten en met aijn vermēgt/
blust dat heilich vier aldaer op geleit is
En als men so get dat eenige leden onste-
ken souden soe salmē dit saet stooten met
aline en daer op leggen En dit trect daer
wt so grote hitte dat men dat onstehē lidt
niet af schijden en darf. **D**it op die swel-
lingen geleit/ verdrift haestelijc die swel-
linghen **D**it sap van desen sade met ce-
ruse gemengt beneemt dat heyllich vier
daer op geleit. En dit cruit oec alsoe daer
op gestreken beneemt dpe gebreken dpe
Herpetes en Hestiomenus genaemt zij
Ende dese zijn somige sweringhen die d;
vleesch aent lijf verteren en eten. En de-
se worden gegeneret van die verbrande
colera/ en si zijn arghere dan den cancke-
re/ en si worden van somige genaemt dē
wolf. **D**it is oec goet tegen dat flederijn
ende ghichticheit der voete **P**odagra ge-
naemt/ alst met gheiten melck vermēgt
daer op ghestreken wort **D**it sap vā de-
se bladeren is goet ghedroncken alsoe vee-
le als een half drinck gelas vol den genen
die oude hoesten hebben **D**it sap genee-
let die ghel wollen kele/ alst daer inne ge-
laten en gē gorggelt wort **S**alinius.
paritariē saet is goet den hitrigen quadē
bladeren ghestooten daer op geleit.
Dat sap van desen sade is goet in dpe
ooren gelaten/ wāt het beneemt die smer-
ten en die sweringhē daer wt **D**at sap
van dese bladerē is sonderlinge goet ghe-

gorgelt in die swellinghe der kele. En het
is oech goet tot die swellinge vande crop
der mage **D**ie experte meesterē plagē
dit sap in te ghenene den ghenē dpe oude
hoestē hadde. En dit sap sal mē in eē glas
bewaren/ des somers voer die hitte/ ende
des winters voer die coude **A**ls parita-
ria met vleesch gesodē wort/ so is d; sop
of brodie daer af goet genuttē tegē die cou-
de pisse **S**tranguria genaēt. En oec tegē
die pijnlicheit der darmen **C**olica passio
genaēt/ die van vīndē en coude vuchtiche-
den gecomē is **P**aritaria met wijn ge-
soden **S**ilt haestelijc die pijnlicheiden/ alse
warm alsoe daer op geleit wort

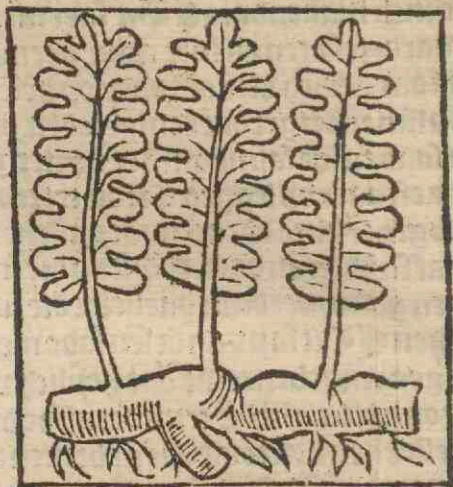

Vijfvingher cruyt oft vijfbladt
Capittel CCCvi.

Penthaphilon grece **Q**uing; foliū la.
Pascalides indē capittelen pentha-
philon spreekt dat dit cruit eenen
steel heeft dpe vol saetsis. En d; bladerē
heeft dpe in vijf deelen ghedeilt; zijn/ ende
dat seer veele stelen heeft. Ende dat aen
elckē steel een groene bloeme heeft En d;
geerne in vuchtighe plaetsen wascht en
bi die wegghen **S**alinius bescrijft ons
dat dies cruits wortele droghe makende

is inden derden graet En dat si een cley-
 ne hitte in haer heeft ende dese wortele is
 root en seer lanck. ¶ Auicenna scrift dat
 dit cruit met aline gesoden die hitte en
 rode loopen die gebreken geneest die he-
 rispula genaemt zijn daer wt trect ¶ De
 thaphilon alsoe ghebesicht beneemt ope
 pijnlicheit der iuncre en der gewerue
 ¶ Den wijn gedroncken daer dese blade-
 ren ouer nacht in ghestaen hebbē is seer
 goet ghedronckē tegen die vallēdesucht.
 ¶ Dese wortele gepoluerisert heilt dpe
 vuchbladerē alsoe daer op gestropt wort.
 ¶ Den wijn gedroncken daer dese blade-
 ren inne gesoden vdrift die quartepulse
 febres. ¶ Placarius Dese bladeren in
 honich en zijn ghedaen en gedroncken
 benemen die febres ¶ Dit cruit ghesoo-
 ten met oudt smeerheylt die wonden aē
 dat lēf ende aen die leden welke wondē
 die zijn moghen. ¶ Dpe die gheelsuchte
 heeft die sal roexshens maken of bache
 vandit crupe van semel meel/ ende van
 watere Ende dese sal hēeten. ix. daghen
 achter malcanderen soe wort hi ghesont
 ¶ Dit crupt is goet aldus ghenut tegen
 die kacke febres. Neemt dit crupt ende
 dootet wel ende doet daer onder semel
 meel ende watere/ ende kneet dat onder
 malcanderē En doet hier toe wat boom
 olve Ende dan sullen dese deech worden
 ende van desen deeghe maecht een plaē
 here ende legger dese op den buic en als
 dese eenen haluen dach of eenen haluen
 nacht daer op gelegen heeft soe doet dese
 plaestere daer aen maecht se warm en
 legt die dan wede op den buic En doe dit
 dicke malē. Dit vdrift die febres en doet
 wtspuwē die quade vuchtrichz. ¶ Plini?
 Dpe zijn oghē donckere geworden zijn/ sal
 nemē dit cruit en leggē dat in clarē wijn
 in eē copere vat. En als hē slapē wil gae

so sal hē des wijns om sine oghen scriften
 die helpt seer. ¶ Dees crupts bladerē ge-
 poluerisert en in honich vermengt be-
 nemen en reinigē die vupth; des monts
 en der tonghē/ alsoe daer mede bestreket
 worden En daer na sal mē dē mont was-
 schen met watere daer honich vā roosen
 iune vermengt is.

Engelsoet of boē baren
 Capittel. Ccc. vij.

Polipodiū latine Diphtheris grece.
 S Erapio libro aggregatoris cap-
 tulo polipodium bescrijft ons dat
 dit cruit wasschende is aen die steuroet-
 sen aen eyckenboomē en aen oude murē
 En alder meest aen onde eyckelboomē
 Dit cruit is den warē crude ghelijck aen
 die bladeren En die bladeren hier af heb-
 ben van binnē in haer swart droppelen
 En die wortele hier af is eenē diere gelijc
 aen haer wesen dat Scolaca of Scolopē-
 dia genaemt is dat. xij. voete heeft. En
 dese wortele is eenen vinger dicke en vā
 binnē groen en soete ¶ Andē boeck circa
 instās bescrijft ons dpe meestere dat dese
 wortele heet is inden derden graet ende
 droge indē tweedē graet Dit cruit is den
 baren crude gelijc En dat aen eyckelbo-

op haer scamelheit leggen dpe in dic sap
 genet is **M**er dit moetē si dicwifē achter
 maleanderē doē. **D**it saet met wijn ge
 florē en gedronckē is tot alle saken goet
 daer dat sap goet toe is **D**at sap lange
 indē mont ghehoudē heilt die vuilheit en
 die corrupcie des monts **E**n oec die won
 dē opter tonge. **I**tem dit sap heilt oech
 die sifflē daer in gelatē **I**tem dit sap in
 die oerē gelaten heilt die sweringhē daer
 inne. **E**n vdoeucht die. **D**it sap bluft oech
 dat heilich vier all met donderbare ver
 mengt wort die semper vna ghenaeht
 is **D**it sap is seer goet dē genē die bloet
 spouwē allē dat nuttē met asine **E**n het
 is oec goet **P**ris is dat dē genen die ver
 swinen en wt drogen **P**lateari? **D**ese
 bladē m; honich gesodē en gestorē en dā
 op natte wondē gelept gelijc een plaester
 droghen die wondē. **D**ie bladerē vand
 grooter weechbreede met azijne en sout
 gesodē en gelijc een warm moelch geten
 vsloppē dē buick vā dē loop **E**n si helpen
 hier to noch meer als spynen of lētes hier
 mede ghelodē wordē **I**te daer zyn dreed
 hande loopē des buicks **D**en eenē wort ge
 naemt **D**issenteria **E**n dit is eenē loop de
 met bloede loopē de is dē anderē loop des
 buicks is **D**parria genaemt **E**n dits een
 loop sond bloet **E**n dē derdē is **I**nteria
 genaēt **E**n hier mede loopt die spise doer
 gelijc si getē of inghenomē wort. **D**oer
 dē eerstē en dē lestē loop is goet dat sap vā
 weechbreede met wijn gesodē en gedrōc
 hē **W**eechbreede stilt dat bloet in de wō
 dē alle gestorē met eenē witte vā eenē eie
 daer op geleit wort **W**eechbreede heilt
 die beten die vā hondē gebetē zyn en ver
 drijft die smellinge daer af allē gestoten
 daer op geleit wort **E**n si beneēt oec de
 sicteikenē der wondē en si brenge haer in
 haer eerste verwe. **W**eechbreede hept

die vbrande leden all gestoten mettē wit
 vā eenen epe daer op gheleit wort **D**it
 sap is goet tegen dpe quarteinste febrē
 als hier af in ghenomen wort twee veen
 ter die quarteine aen comt.

Cleine weechbreede
Capittel. Ccc. ix.

Plantago minor latine.

Die meekeren segghen dat die clei
 alle sakē daer die grote weechbreede toe
 goet is mer n; soe starkelic **D**it sap vā
 kleine weechbreede is goet tot alle swerē
 die bi dē nose wassē all met saefswolle
 gelijc een plaesterē daer op gheleit wort.
Maer dese plaesterē moetē. ix. dagē ver
 nieuert wordē. **D**ie vā eenē spinne of een
 nigē anderē feninigē diere gestekē is sal
 dien seer besaluē metten sape vā clepne
 weechbreede. **D**ie besorgdē is d; hi in
 zyn lēf getē of dedronckē heeft eenige to
 uerie/die sal drinckē d; sap vā dēzē weech
 breede **E**n daer na sal hē purgerē met
 eenige medecinē soe sal hi daer af verlost
 wordē **D**ie pine heeft vā eenige steertē
 die sal dees cruicts bladerē sieden **E**n dese
 sal hi warm op die plaetse legghen daer
 die steerten zyn of op die milte soe word

Folio

Cxx

hem betere ¶ Die enen quaden droes in
 zyn lhf heeft/ dpe sal dese wortele in een
 vier braeden Ende lese sal hi also warm
 daer op binden ¶ Die die ghichricheit he
 vet/die sal bepde die weechbreede nemē
 van elcs euen veele/ ende daer wt sal hij
 drincken dat sap. Ende dit sal hi tempe
 ren met wijn ofte met honich. Ende dpt
 ghedroncken verteert ende verswijnde
 die ghichricheit ¶ Die totten cramp ghe
 neicht is/ sal weechbreede stotē met starc
 ken wijn/ ende dit sal hi daer ouer leggen
 soe wort hi gheholpen.

¶ Dat sap van die scharpe weechbreede
 ghedroncken/ drijft wter blade meniger
 hande sichten.

¶ Remet vander scharper weechbreede
 drie bladeren in dinen mont so en sal dij
 gheen hpe scadighen ofte steecken

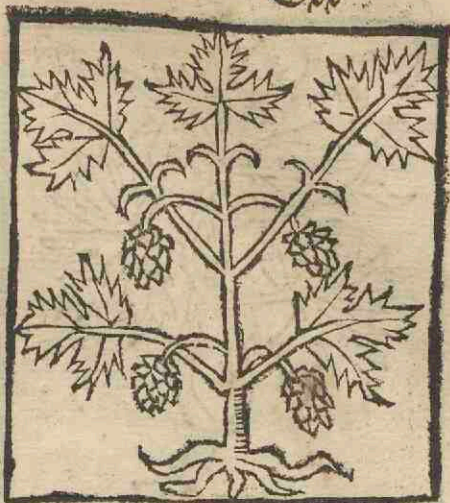
¶ Die die vier daghelijcfe febres of quar
 tanas heeft/ die sal van desen sape drin
 ken twee vren te voren eer den ree of die
 ribelingen aen comen. Of hi sal dit cruit
 tiedē in wijn. Ende hier af sal hi des mor
 gens nuchteren drincken drie malen ach
 ter malcanderen/ soe sal hi ghenesen en
 de ghesont worden

¶ Weechbreede sap ghedroncken verdrj
 uet Secundinam/ dat is dit huvt daer dz
 hint in leghet in des moeders lichaem.

¶ Weechbreede beneemt die swellingen
 alst ghelijck een plaestere daer ouere ghe
 leit wort ¶ Weechbreede ghestoren ende
 dat sap daer wt gedruckt ende op des we
 ringhen achter die oren ghestreken bene
 met die pine ende die sweringhe daer af.

¶ Dat sap vander scarper weechbreede
 ghedroncken verdrjft die spilwormen

¶ Die groote steecten ende pynen in li
 nen buyck heeft die sal linen buyck wi
 uen met warmē sape dies cruits oft met
 desen crupde/ soe sal die pine vergaen

Cruysboom oft cristus palme

Capittel Cxx.

Palma cristi latine.

¶ Eester Orbalus scrjft inden ca.
 ¶ dat palma cristi begint/ dat dit ee
 nē boō is die eenē struic of stoncheest die
 binēhol is/ en dz hi effen oft gelijc wassen
 de is. En dat hi vele tackē aen malcaderē
 heeft/ en dz hi bladerē heeft die bij na den
 wngaert gelijc zj. Mer dpe bladerē hier
 af zjn wat scarpere. En die bloomē hier
 af gelijckē dē bloomē vand hoppe daer mē
 mede brout. En daer zjn lancachtighe
 grauwe en roode hoernē inne Ende dese
 boomē en wasschē niet langere dan indē
 somere. En na den herbst vergaet desen
 struic metter wortele. ¶ Die dese hoernē
 bi hem draecht/ die is sekere voer touerie
 en verghift ¶ Palma cristi gesodē en ghe
 droncken/ brengt begeerte en lusticheyt
 den mannen ende den vrouwen. ¶ Dpe
 bladerē hier af gesoden en ouere die swe
 ringhen gheleit dpe haer verheuen heb
 ben met swellingen/ heiten die/ alst daer
 ouere gheleit worden ghelijck een plaste
 re ¶ En dit is sonderlinge goet gheleit op
 die sweringe Herispula genaemt/ want
 het heilt die seere behendelijck

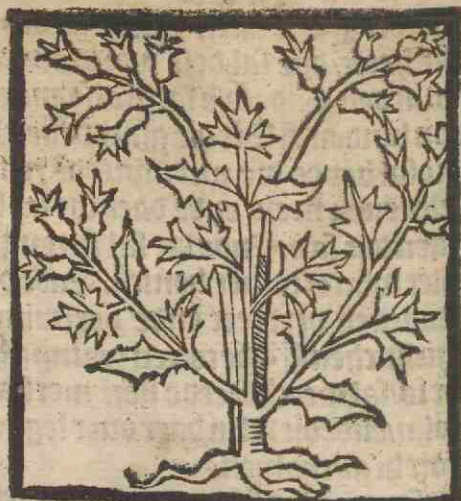

Rauen voet Ca. Ccc. xi.
Pes coruinus latine. Clinopodiū gre.

Diascorides beschrijft ons inden capittele clinopodiū dat dit cruit aē
 steenachtighe berghen wascht/ende dat
 der marogie Marubium ghe-naemt ge-
 lijck is **S**aluenus pes coruinus beschrij-
 uet ons dat dit cruyt droge is indē twee-
 den graet. **D**iascorides den wijn is
 goet ghedroncken daer dit cruyt inne ge-
 soden is teghen dye beten der dulle hou-
 den. Ende tegen die droppel pisse. Ende
 hij brenghet oec den vrouwen hare sucht
 ofte menstruum. Seck beneempt desen
 wijn ghedroncken dat doot hint wre des
 moeders lichaem.

Muicenna in sinen tweeden boec indē
 capittele Pes coruinus beschrijft ons dat
 dit cruyt seer goet is teghen die sucht der
 darmen. Ende dat der wortele Hermo-
 dactylorum oft der tideloosē inder wert-
 kinghe ghelijck is.

Paulus inden capittele de pede corui
 spreekt dat dit cruit seere goet is teghen
 die pijnen der leden/want het verstarckt
 die leden. Ende het lost oec die quade ma-
 terie daer wre.

Duiue voet Ca. Ccc. xij.
Pes columbinus vel herba
 rupertil latine.

Die meesterē scriuē alle eendracht-
 telic dat dit cruit drierhande is
 Dat eene wort int latijn genaemt Amo-
 mum En in die griecse en in die Arabi-
 scespraekewordet Hameniegheheeten
 Dat andere heeft ronde bladeren En dit
 wort oec pes columbinus genaet. En dit
 derde wort Anageros genaemt. En dit
 heeft bladeren en faetsoen gelijck dat eer-
 ste maer het is seer stinckende En vande
 eerste pes columbinus d; Amomū ghe-
 naemt is wort hier gescreuē. **D**iascori-
 des inden capittele de Amomo spreekt d;
 dit cruit seer welriuchende is. En d; sijn
 vrucht is bi na ghelijck drupuen hoernen
 En heeft eenē seer hardē steel met kleine
 bladeren. **P**linius indē capittele Amo-
 mū spreekt dat dit cruit amomū geheet-
 en is want het ruyckende is gelijck Cina-
 momū dat is gelijck caneel. En dit wascht
 vele in Siria en in Armenia En dit cruit
 is heet en droge indē derde graet. En het
 maecht die menschen gheerne slapende
Muicenna dat dit cruyt op een bladerē
 geleit maect die rijp seer haestelijck **D**ias

Folio

desen cruide gedroncken beneemt Poda
gram/dats die ghichticheit in die voeten
Welc mēsche dit cruide vele eet die wort
gelijc eene die dronckē is. Ende hi supset
mette hoofde en begeert te slapene Van
beide dese pede colubino oft amomo staē
ghescreuē vele duechde in Pandetra int
Alh. capi. dar Amomum beghint.

Dopelierboom

Capittel. Ccxiij

Populus arbor latine Agros grece
Ie meesterē leggē dat die popelier
boomē cout ende vuchtrich sijn vā
natuerē Dies booms scorssen wortele
en bladerē sijn tot vele saken goer Die
van deser wortele drinct die en gecricht
in acht dagē daer na geen steectē of pine
in sine hūic noch oet die coude seiche ofte
pisse. En van desen popelierboom loopt
harsch/dat betere in die medicinē ghebe
licht is dā and harsch/gelijc Dyalcorides
bescrijft Van die soppen deser boomen
eer si wel wt gesproren sijn wort een sal
ue gemaect die unguentum populeonis
ghenaemt is En dese is tot vele saecken
goer Dese salue aen den slaep vander
hoofde en aen die slaende aderē gestrekē
voert die mensche slapen. En dese salue

Crii

op den nauēle gesmeert doet sweeten
En dese salue populeon wort ald? ghe
maect. Neemt die borte ofte die scoetē des
booms een pont/mancop ofte oelsaer bla
derē/donderbare ofte hupswortele blade
ren/lattuwe bladeren/hi nabecruic blade
ren dat sarcion oft leporina genaemt is
nachtscade bladerē/bilsaer bladerē/ende
mādragora bladerē elcs een loot/sroot de
se en siedse dan in wijn. En laet meer dā
die helft des wijns daer in siedē. En daer
na wringet dese doer eenē doeck gelijc eē
pepere En mengt dan daer onderē repn
bergen sineer dat ongesoute is also vele
als ghi wilt. En roert dese daer mede on
der mactanderē aen een vier. Ende dit is
unguentum populeonis

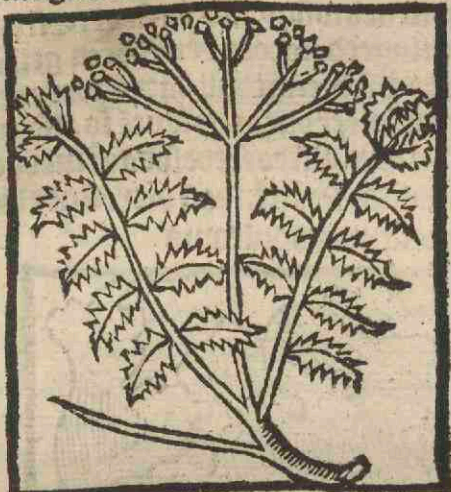
Longhen cruyt

Capittel. Ccxiij

Pulmonaria grece et latine

Ie meesterē leggē dat dit cruit cle
ne en wecke bladerē heeft die een
der longene of cloese ghelijc sijn/ende dit
wacht altyt in vuchtige plaatsen Plī
nius/dit cruit is vā natuerē vuchtrich en
soudt indē tweedē graet. En sine duecht
is weichē en wt driue Pla. lōghē cruyt
met wijn gesodē en daer onderē gemēgt

honich en doer eenē doer gestreken wort
 gelijc eenē bry En desen salmē late doerē
 aenū sonnē tot d; hi hart wort also dat mē
 desen bry poluerisere mach Dit poluere
 is seer goet op hittige swerē ghelept alst
 m; gerstē meel v; mengt is ¶ Paul? Ton-
 gē cruit ouer nacht in wijn geleit beneē
 d; kichē en desen wij is oec goet alsoe ghe-
 nut voer die droge hoestē en si dient wel
 tot alle gebreke d; longene en leuere.

Beuenelle Ca. Ccc. xv.

¶ Pimpinella grece et latine.

Die meesterē seggē d; dit cruyt aē
 faetsoen d; steenbreke gelijc is de
 Saxifraga genaēt wort D; v; l; Pim-
 pinella pilos Saxifraga nō h; villos En
 pimpinella is heet en droge indē tweedē
 graet ¶ En pimpinella wort ghebesich
 in die medicinē voer v; gift en voer onre-
 nich; des lijfs ¶ Den wijn gedrochē daer
 dese wortele in gesodē is beneēt d; quaet
 d; kichē oft feninich bloet vādē herte daer
 dicwile die pestilencie afcoēt. ¶ Pimpinel-
 la m; moetlaer saet gemēgt en gepolue-
 riseert also m; azijn gedronchē doet swee-
 tē. En trect vele feninige quade vuchric-
 hedē wtē liue ¶ Pimpinella m; wijn ghe-
 dronchē beneēt die lendēsucht en is sond-

linge goet vder de oude hoestē En ruime
 die vorkseer wel. ¶ Dit cruit m; wijn ge-
 sodē breect dē steē d; nierē en d; blasen en is
 goet voer die coude pisse/ en voer die vet-
 stoptheit der milten en der leuere

Wintergroē Ca. Ccc. xvi.

¶ Pirola grece et latine.

Die meesteren seggen d; dit cruyt
 goet gebelicht is van buten aent
 lijf En dat warm en droghe is inden der-
 den graet. ¶ Dit cruit en die wortele ge-
 storen/ en daer onder gemengt senihete
 sap/ en sinau sap dat alchimilla ghenaeēt
 is en mer boesmolie onder miltanderē
 gesoden en een salue daer wt ghemact.
 Dese salue machmen in drie deele deyle
 en elcken deele bisonderde verwe geuen
 Indē eerstē neemt spaensgroen en oster-
 lucie of hoelwoert/ le soe wort si groē En
 hier mede moecht ghi dat vleesch vādē
 gronde wt etē. Ten twedē neēt ceruse en
 creecten ogē gepolueriseert/ so wort dese
 salue wit En m; dese witte salue moecht
 ghi saetrijghē en heilen alderhande vlec-
 racie ende ghebreken. Ende ten derden
 neemt bolum armenicum/ ende sanguinē
 nē draconis/ en mēgt dese on d; dat der den
 deels so wort dese salue root en dese salue d;

Folio

hittige gebreken gesalft beneemt en be-
waert die wondē vā quade hitte also dat
ter niet quaets toe slaē en mach. Die eer-
ste salue wort genaēt trefsalue. Die āde-
re saeftsalue. En die derden bescrem sal-
ue of defenzijf salue. En hier mede plach
meester Bartholomeus alderhande ou-
des caden te ghenesene

Vairstrange oft verckens kert.
Capittel. Ccxvij.

Pucedanū grece. Cauda porcina latine
Herba turū vel herba thuris arabice.

Serapio indē ca. herba thuris seet/
dat dit cruit in donckere plaetsen
en aen hoge berge wasschēde is/ en sond-
linge aen grote boomē. En dat eenē steel
heeft gelijc dē vēchele. En dat bouc aen dē
wortele vele veselē heeft gelijc een strāge
hays. En die wortel hier af is groot en
dicke/ en vā buite swart of grau/ en van
binne wit. En si heeft in haer sap d; hart
wort gelijc d; solfere. **Ca. indē vij. boec**
sim. far ca. pucedanū bescreijt ons/ dat de
te wortele tot medicinen ghebesicht wort
En dat sap datter wt loopt starker is in
sijn cracht dā die wortele **Indē boec cir.**
in st. ca. pucedanū bescreijt os die meeste-
re dat dese wortele heet en droghers van

Cxxij.

haerd uatuere En d; si twee iaer behou-
dē mach wordē en n; daer ouere **D**eser
wortele sap met olie vā rosen gemēgt be-
neet die sweringē des hoofts als hier me-
de bestreke wort **D**it sap m; azij en roof
water gemēgt/ is seer goet freneticis of
dē rasendē mēscē die pdele vā hoofde zūw/
als haren slaep hier mede besalft wort.
En dit is oec goet also ghebesicht **E**pilēti-
cis/ dat is den ghenē dpe die valle de lichte
hebbē **M**et deser wortele eenē rooc ge-
maect. En desen eend vrouwe vā onderē
opwaerts ghelatē/ beneemt vā haer dpe
onurnchtbaerh; en maect se vruchtbaer
Dese wortele is goet ghebesicht in die
plaesterē en saluē die tot die ghecōtudeer-
de of gebrokē ledē dienē. **D**it cruit met
wijn of met watere ghesodē/ is goet ghe-
tur voer die vstoptheyt der leuere ende dē
milten. en oeck voer die coude pisse

Srenfinck Ca. Ccxvij

Potentilla vel protentilla latine.
Die meesterē segghen dat dit cruit
geerne wascht in vuchtrige plaet-
sen. En d; vij na d reinuane of tanacero
gelijc is En d; droge en vuchtrich is vā na-
ture **Plate. Srenlic m; allene in gend**
mē doot die wormē/ en het vdiht also die

pynlicheit wren buic die tolica passio ge-
 naet is ¶ Dien; ter camerē gaen en can
 en alcht lust daer toe heuet En dese crac-
 h; wort thenalmo genaet de sal dit cruit
 in wijn siede. En met wijn gedronckē be-
 neet die pynlich; des buicks die vā coude
 gecome is ¶ Somige meesterē seggē dat
 dit cruit in alle tijde in dpe mensche n; en
 werct dwelc onse opinie oec is En hier o
 me is betere indē somere dā indē winter
 En groē dā dorre. Mer zjn sap en d; wa-
 tere datter af gedistilleert wort diēt swin-
 ters en somers tot de voernoede cranch;
 ¶ Psaac. Dit diēt wel tot wondē butē aēt.
 Ijf als dit sap daer ouer gestrekē wort

Erweten en erweet cruit
 Capittel. Ecc. xix.
 Bisalutine.

Die meesteren scriuen d; die erwe-
 ten coude; en vuchtich; zjn inden
 tweeden graet. En si wasschen in lan-
 ge hantwē doer die grote vuchtich; die de
 se wortelē in haer heeft ¶ Platare;? Me-
 mer vā die eerthawē en vā die bladeren
 een hantuoel en sloot dese te samē. En leg-
 get dese op cen ontlekē lidt gelijc eē plae-
 tere op welke plaetse des lijfs het si/soe
 sullen si dpe hitte daer wt blusschen sond

scaden ¶ Die erweten en zjn in haer sel-
 uē n; goet geten wāt si brengē int lijf dā
 pinge makē aen die borst Naer dat sop
 dat vāer wetē gesode wordt verstarckt en
 crachticht seer. En hier om diener eeren
 cranchē mensche seer wel want her is ge-
 temper in zjn nature En hier dore ma-
 ket die mensche oec getempert ¶ Die see-
 re hitte vā nature is mach erwetē etē
 sond scadē want si crachtighen hē Naer
 die coude vā nature; zjn sullē haer wach-
 tē vā erwetē te etene. ¶ Plinius. Reemt
 erwetē twee hantuoellē en siedr dese in on-
 gesouten watere. En walsch hier mede
 een wonde of eenich gebrech aērljch welc
 d; si so heilt dat vā sonden aen.

Pruimen Ca. Ecc. xx
 Pruna grece et latine Ceguas Ara.
Ishannes Mesue bestrift ons dat
 menigerley pruimē; zjn Somige
 wit; somige root; somige citrijn vā vure.
 En dese; ij alle vā haerd nature weickē
 de en vanderēde die nature der menscē
 ¶ Daer; zjn oec prupmē die wt damasco
 en armenia comē. En die; zjn crachtiger
 in hare nature dā dese En die vuchtige
 pruimē weickē meer dā dorre Naer die
 dorre; zjn beter en gesondere dā die vuch-
 tige prupmen. ¶ Somighe prupmen

Folio

zijn seere soete Ende dese zijn heetachtich
mer si v'coudē meer dā si heet maken En
die suere pruimē zijn van haerd nature
vuchtrich en cout int beginsel vandē ij. g.
En haer duecht is reynigen/ en si wordē
gebeteert en gerechtficeert mer thama-
rindē en callia fistula. Men maect vā
die pruimē vā damast in die apoteke een
sirop die seer wel dient om die nature d'
menschē daer mede te v'starkenē En de-
se sirope wort ghemaect vanden watere
daer si in gesoden zijn Oec maect mē vā
haer verticheit een electuarium dat seer
wel dient tot die crancheden dpe vā hitte
getomē zijn. In armenien maken dpe
lupdē ghatē in die prupmboomen/ende
in die ghatē doen si scamoneā/ en dā stop-
pen si die gaten wed toe met leem. En al-
so laten si die prupmboomē wasscē/ ende
die prupmē vā dese boomē makē camer-
Banc. En si zijn seer doerdringende ende
doerbekende der menschē lichamē. En
die Armenij bereiden oeck andere veel d'
hande vruchtē alsoe. Johānes Mesue
dies zwarte prupmē driuen wt colerā. En
die andere prupme zijn der maghe scade-
lyck. en spysen seere luttele. D'pascori-
des. Prupmen weicken dē buyck en son-
derlinge alle versch zijn En prupmē vee-
le geten zijn onuerdouwelijck. En son-
dinge vandē ghenē die een coude maghe
hebbē. Mer alle gedroecht zijn so en zijn
si niet scadelijc Ende die gomme die wt
die prupmboomē loopt/ is tot vele saken
goet Dese gōme met wijn gedroncken
breect den steen Die bladerē van desen
boom in arjyn gesodē heilen die oude vice-
racien en schadē welke die zijn moghen
alle hier mede gewastten wordē
Die prumē vā damast wordē ald mee-
ste in die medicinē gebelicht en oeck die si-
rope en die electuariē die hier af gemaect

Cxxij

wordē/ en die swarte prupmē zijn die be-
re/ wāt si makē camer gāt en si v'coulē die
galachtige vuchtrich; die colera rubea ge-
naet is. En als dpe prupmē noch versch
zijn so layerē si meer dā alle droge zijn

Carinten oft cleyne rosinen
Capittel C Cxxij

Pastule siue Due passe latine et grece.
De meesterē scriuē dat dpe carintē
heet en vuchtrich; zijn vā haerd na-
ture. En die somige latē die drupū hier
af droge wordē in eenē backouē. En dpe
vā Salernē makē dese aldus. Sij nemē
drie drupū en latē die droge wordē aen d'
sonne. En daer nae doen si dese in eenen
backouē. En dan lesen si die beste koernē
oft besien daer wt. En dese wasscē si met
soetē wine/ en daer nae doen si dese wten
soetē wijn en bestroepen se met caneel po-
dere of met andere specerien/ en dan latē
si die droge wordē. Oli. wijn met carin-
ten gesoden en dan gedronckē/ beneet die
hoesten die van coude ghecomen; zijn. De
sen wijn is goet gedroncken voer die bin-
nenste sweringē/ en sondlinge die op dpe
hōst oft aen die longene; zijn Pla. carin-
ten in spijse ghenut benemen dat opwor-
pen vand' mage en stoppē seer dē loopdē

buic. **C**itē hoemē dese nut/ alcht brenge
 si dē liue goet bloet **C**arinten in spise v
 mengt benemē vomitū oft die brakinge
 vā bonen wtwaerts. **C**arintē die seere
 soet zjn stille die pinē der maghē/ en hier
 om zjn si der maghe betere en profitelijc
 here dan die vigen. **S**erapio. kleine ro
 line zjn der leuere profitelijc.

Pinee Ca. Ecc. xxij.
Pinee latine.

Die meesterē scriuendat die pinee
 seer goet in die medecinen ghebe
 licht zjn. Naer alcht moermē te woren
 de opperste schelpē daer af doen en wech
 worpen **D**ie meesteren beschriuen ons
 dat pineeheet en vuchtrich zjn van natu
 ren en dat haer natuere is weicken ende
 vuchtrich makē **D**ialcorides Dese keer
 nen worden in die medecinen gebelicht.
 En hyper wt wordē gemaect **E**lectuaria
 en Syropen. **P**inee zjn goet en alder
 best genut den genen die haer natuerlijc
 ke cracht/ en haer leuende gheesten ghe
 mindert en ontgaen zjn. En oec dē genē
 die vā siecte en cranchede aē haer lijf vte
 ret zjn **P**inee vmeerderē t bloet En be
 nemē dz kichē En tot alle dese cranchede
 machmē pinee in gheue of in nemē met

eene sirope of met een electuariū of allee
 ne **D**ie Dissenterie? wardz is die ter
 ramerē ghinge also dat hē bloet mede af
 ghinghe/ die sal den rooc vanden watere
 daer pinee in ghesoden zjn vā onderē op
 waert laten gaen/ soe sal hi geholpē wor
 dē **P**inee gesodē en die also weich gesto
 tē gelijc die amadelē en eenē bep daer wt
 ghemaect met suichere en kleine rosinen
 daer onderē gemengt En desen bep met
 hoend brodie of sop ingenomē dient wel
 tot alle cranchede der boest En sonder list
 geden genen die kichen en eenen coeren
 adem hebbē. En dese patienten salmen
 haer bedden makē alsoe dat si meer daer
 inne sitten dan liggen.

Piscacea Ca. Ecc. xxij.
Piscacea grece. Sissoch liue fultsch
Arabice. Pistica Latine.

Serapio spreect dat dese vruchten
 zjn die indpe landē vā Damasco
 wtschē **A**abbi moyses seet indē cap. de
 piscaceis/ dz ond alle vruchtē **P**iscacee de
 beste zjn En dat si crachtigē die mage en
 die leuere. **P**iscaceen zjn in hitte en in
 droechz getepert En si hebbē vele duech
 dē in haer. **D**ialcor. seir dat dese vrucht
 ouer haer seluen walcht En dat si in me

Folio

dicinen gebelicht sal wordē **M**aar dese vrucht getē geeft goede v̄douwinge/ en v̄starct seer/ en opent die borst/ en repnicht die longene **S**aluenus/ die olie van de ser vrucht is goet dē hoofde/ alst daer mede besmeert wort **A**uerrops seer in sinē v̄h̄rē boec **C**olliget/ dat dese vrucht seere goet getē is der maghe/ want si en mach daer af niet verstoppt worden/ noch si en mach oech daer af niet te seere gelaxeert wordē/ want si maect den maghe gesont en lustich. **M**er men sal hier af niet te vele eten **A**uicē. spreect in sinē boec de viribus cor. dat dese vrucht dat herte v̄starct en dat si goet bloet maect. **I**nden boeck circa instans in dē capittel piscacee bescriuet ons die meestere/ dat dese vruchtē alsoe goet geten: sijn als die amadelē **D**ese vrucht gestoltē en daer onderē gemēgt nux indica een half loot/ en Dat prionis een half dragma/ en dese onder malcāden geconficieert met honich/ en dat ghemacht daer mede bestreken/ brengt copum/ dat is bequaemheit tot d; oncupisch werck/ ende vermeerdert sperma/ dat is die natuerē der menschen

Exriij

Sera. pira beschijft os datter twee v̄hande perē sijn/ eenetā/ die ande wile. die tāme of ghemeyne perē maectē vuchtichedē/ allmēse gebradē oft gelodē eet/ so v̄starctē si dē mage/ en benemē dē borst. **M**er die wilde perē stoppē en doē die mage opwerpē **E**n die grote tāme perē sijn beter in die sp̄sle gebelicht dā ope clepue/ mer die clepne sp̄slen meerran getē dā die grote **M**la. perē brēgē de darm gesucht dē genē diese vele etē **A**uicē. beschijft os d; die perē vandē hope d vruchtē sijn die colicā passionē brēgē **H**ier o is goet na de perē gedronckē starckē wijn en speeritē genomē gelijc pepere en caneel. **S**pal. perē sijn goet gecoect getē. wāt si v̄starctē en weichē dē buic. **I**ndē boeck cir. in. ca. pira beschijft os die meestere d; die wilde perē coudere vā natuerē sijn/ dā die tāme perē. **E**n haer bep̄s sap voer dē etē genut slopt dē buic/ en na dē etē ghenomē laxeert den buic. **D**ā v̄sus **A**n cibū sijn pāt/ post cibū corpa laxāt. **P**erē in water gelodē en gestorē en vā buptē op de mage geleit benemē d; brakē d; vā die galachtige materie of die rode colera ghecomē is **P**porra. d; mē althit na die perē drickē sal starckē w̄j te gedie p̄slnlich; des buycks

Peren Ca. CC Exriij.
Pira la. Cum et ceangreie

Appelen Ca. Ccc. xxv.

Pomum latine.

Die meesteren segghen datter menigherhande appelen zijn. Dye sommighe worden ghenaemt *Poma citrina* Die sommighe *citri* En hier af spreket n; dit capittelle. Dye sommighe *poma Arantia* Die sommighe *poma Ethiopica* En die sommighe *Poma maciana*.

Abbp moyses spreekt dat die appelen en sonderlinghe die samme/dat hert ende die hersene verstarcken doer haren goeden roeck die si in haer hebben. En si zijn goeden ghenen dye wt droghen en verwinen die *ptisici* ghenaemt worden En sonderlinghe den ghenen dye swaer ende *melancoelios* zijn. **H**is spreekt oech dat dye appelen rau gheten onghesondere zijn dan eenige andere vrucht/wat si brengen in alle dye leden quade vuchtigheden. **S**aluenus *capitulo et arbor pomorum* bescreijt ons dat die appelen gheen eenderhade natueren hebben want die sommighe zijn soet en dye sommigewaterachtich en dye sommighe scharp van smaecte. Ende elck van dese appelen heeft zijn eyghen natuer Dye soete appelen zijn warm ende droeghe van natueren Ende dye suere zijn coudt van natueren. **H**is spreekt oech dat dat sap van alderhande appelen niet bewaeret en mach worden/dan alleene dat sap van queappelen die *Mala cytonia* ghenaet zijn. Ende als men haer sap bereit met honich met suichere ende met goede specerien soedueret des te langhere.

Poma *citrina* hebben menigherhande natueren in haer die buptenste schellen hier af: zijn heet ende droeghe van natueren Ende die keernen daer af dye binnē zijn/ zijn coudt ende droeghe. En dat middel tusschen die schellen en die keenen is

heet en vuchtich van natueren. **D**ye granaet appelen/ en oech dye buptenste scellen daer af rau geten verstarcken de herte en benemen die bevinghe daer af **D**ie keernen hier af in watere gheleit en daer nae inden mont gehouden ende saetelijc in gheswolghen/benemen dye scharpheit der kelen en si benemē oec die wtworpinge der magen.

Pillie cruit Ca. Ccc. xxvi.

Pisillium latine. Piperisillium grece.

Serapio libro *aggregatoris pillium* bescreijt ons d; dit crupt soete bladeren heeft ende eenen soeten en diekensteel En dat bouen dye oft vier knopen heeft daer swart saet inne is ghelst vloten Ende dit saet wort in die medecinen ghebesighet. **M**uicenna bescreijt ons dat dye saet coudt ende vuchtich is van natueren inden tweeden graet.

Johannes mesue inden capittelle *pisillium* spreekt/dat dit saet veranderen is die natuereder menschen Ende dat caminganck maecht alst ghebesighet/ ende ghenut wort En hi spreect oech dat beste saet is dat in watere geprobeert wordet want het heeftwe natueren in hem die int watere ghedeilt moghen worden.

Folio

Die eenre is onder die schellen van buytē
des saets. En die andere is dat merch dz
in dit saet is. En dit merch is vā zjnd na-
rueren heet en droge inden iij. graet/en
dit is seer scharp/en het heeft fenijn in hē
Mer die buitenste schelle dies saets zjn
tout van natuerē/en dese en hebbē geen
verghift in hē/daer om scriuē die meeste-
ren eendrachtelijc dat dit saet gehoortē sal
wordē en dat int watere ghewasscen sal
wordē/tot dat die binnenste materie daer
wt gaet. En dan machmē dit besighē in
die medicinē. **M**uisc. dit saet met olie vā
rosen gemengt beneet alle die pinen des
lijfs die van hitte comē alst gelijc eē plaec-
kere daer op geleit wort. **S**eck dat saet
gestoten en met azijn gemengt en ghelijc
eē plaestere op quade hirtige bladerē ghe-
leit/recht vele hirtē daer wt. En het diēt
sond'linghe wel **H**erispulolis/die alle tijt
mer hitte beuangen zjn. **E**n het is vele
betere vā buitē aent lijf ghehelicht daer
hittich is dan van binnen. **D**it saet ovd
die tonge geleit beneemt dē doest. En het
is goet voer die droechheit der tonghe dpe
van hitte ghecomen is.

Citrine appelen ofte appelen vā
araengien Ca. CCCxxvij.

Cxxv.

Poma citrina latine

Die meesteren seggē dat dese appe-
len onderscheit hebbē mettē gra-
naet appelen. **H**ier is te wetene ghelijc
Psaac beschrijft dat dpe Citrine appelen
vierdhande materien in haer hebbē/die
vierdhande diuersce natuerē in haer heb-
bē. **I**ndē eerste die buytēste scelle/ten twee-
den dat vleesch/ten derden dat march/en
ten vierdē dat saet. En dese hebbē elck in
haer een bisondde natuerē. **D**ie schelle is
heet en droghe indē tweeden graet. **D**at
vleesch is cout en vuchtrich indē eerste g.
Mer die coude hier af is grotere dan dpe
vuchticheit. **D**at merch is seer subtyl/en
en heneet gheen vuchticheit in hē. En dat
saet is suerachtich en bitterachtich. **E**nde
dit is cout en vuchtrich indē ij. g. **D**pe saet
blust dē doest en het is goet dē tranche mē-
schen. **D**ese schelle met wijn gedroncken
verdrūē dz sterfelijc fenijn. **E**ndz vleesch
en isniet goet getē. En sond'linge vandē
ghenen die een roude mage hebbē. **E**n dz
merch en is oech den mensche nyet goet
mer het voet eē luttele. **P**aulus spreect
Die vrouwē dpe bevrucht zjn ende dat
vleesch van desen appelen etē vgaendpe
quade en oncuysche lustē sond'wifele.

Camme peen of pasternaken of
moeren Ca. Ecc. xxviii

Pastinaca domestica latine.

Die meestere spreect indē boec pā
decca datter drie hande pasterna
kē oft peen zjn. Die eerste wordē genaēt
Daucia En dese zjn gemeene peen Die
andere worden genaemt Daucus en de
se zjn wilde peen. En dese zjn oec tweedē
hande Die eē wort genaemt dauc? alini
nus Die andere daucus domesticus En
vādē lesten daucus wort gescreuen in dit
capittelle En voer beide de dauc? domesti
cus sullē wj vstaen pastinaca domestica
Vandē eerste staet gescreuē indē capittel
de Daucia En vā dē tweedē indē capitte
le dat daucus begint **G**alienus in sine
voet de Sibis inden ca. pastinaca spreect
d; dese wortelē warm makē int middele
vādē. ij. graet. En vuchrich inden eerste
graet **D**ese wortelē doē wel orine ma
kē En si dienē sondlinge wel den ghenen
die melancoelioses en swaer van gheeste
zjn. **D**ese wortelen gheuen cracht om
dat onhuysch werc te volbrenghe En
si vermeerderen die begeerte ende lustic
heit der mannen ende der vrouwen.

Pastinaca domestica is seer goet in die
spijlen ghenomen. Ende sonderlinge
die wortelen daer af wandt si brenghe
goet bloet Ende die wilde pastinaca doet
wel orine maken ende cureert die gebre
ken der lendenen ende der blaesen ende
brenghet den vrouwen hare menstruū.
ende si driuen vele quade vuchricheden
wden menschen.

Dye wortele pastinate domestice aen
den hals ghehanghen is seere goet voer
die swellinghe des hals of d' kēle En dese
wortele vā eenē mensche gedragē maect
d; hē geen feminich dier scadelijc is.

Peper
Capittel. Ecc. xxix.

Piper grece et latine.

Serapio capitulo Dauel. i. piper
beschrijft ons dat den peper e op
mige boome in India walscht. Ende dat
dese boomen bladeren hebben die dē bla
deren van vlier boomen ghelijc zjn. En
de dese boomen brenghen een lanck saet
Ende dit wordt Macro piper ghenamt
Macro quod est longum. Ende dit is
lanck peper Ende als dit gheheelijc rijp
is soe ist swert ende alst njet gheheelijc
rijp en is soe ist wit Ende onder dese bo
omen zjn alcht vele slangen. Ende in die
velden daer dese boomen walschen daer
srijden alcht dpe slanghen met malcan
deren Ende als eenighen van haer ghe
querst worden so cruipen si weder omme
aen dese boomen Ende sonderlinge aen
dat crupt dat daer ondere walscht. Ende
als dese vruchten rijp worden. soe stehet
die luyden die daer bi woonende zjn dese
boomen aene niet viere also dat si bran
den Ende dan vlien die slanghen vandē
viere Ende van dese vlammen wort dat

Folio

pepere ront ende bruyn/ende geknoopt.
 Ende dat ander pepere is ront en lanc
 achrich. Ende all men dit breect/soe vjnt
 men koornen daer inne. Ende dit worde
 ront peper ghenaemt Ende somige mee
 deren segghen/dat als in India dese boe
 men blopen oft bloepsel hebben/dat si da
 soe vele bloepsels hebbē also dattet bloep
 sel met malcanderen geknoopt wasscht.
 ende dattet saet ende koernē voert brēgt
Salennus inden vij. boec simplicium
 farmaciaram bescrijft ons dat den pepe
 re heet ende droge is inden vierdē graet
 Ende dattet lanc pepere endedat ront pe
 pere behouden moghen worden xi. iaer
 onuertert in haer cracht ende natuere
 Ende dat des pepers duecht is wt loosen
 oft wt de uen ende verteeren ende na hē
 trecken **S**erapio spreect/dat peper met
 wijn gedrochē beneemt die quarteynse
 febres. **P**eper koornen ende ghebrant
 knoop looc onder malcanderen ghemen
 ghet ende met allen sap inne ghenomen
 beneemt die steecten ende pijnlicheit in
 lijf **D**ie vele pepers eet/wort oncupsch
 Ende die vrouwen dpe vele pepers eten
 worden onuruchtbaer
Plinius spreect/dat peper met been
 breke saet ghemenghet ende die te samē
 ghepolueriseert/ende in dpe noesgaren
 ghelaten/trect vele quade stumicheyden
 wten hoofde/ende reinicht d; heest/ende
 maect dat hoofd licht.
Sepde dat peper dat ront ende dat lac
 peper maecten den menschen maghere
 endedpe redene is/want si zjn seere dro
 ghende/ende want si die vuchtheit ver
 menschen verteeren.

Erubi

Serapio libro Piretrum bescriuet
 ons dat dit cruit ouer die zee wass
 licher. En dat bladerē en eenen steel heeft
 gelijcde uenckele. En dat croenē met sa
 de heeft gelijc dille/en dat die wortel hier
 af eenē vingere dicke is **M**uisc. indē ca.
 piretrū bescrijft ons dat mē vā desen ge
 wassce niet anders en besicht in die medi
 cinē dan die wortele. En dat si die beste is
 die scarp is indē mont en die vele vuchtic
 hedē na haer trecht **S**alie. indē ca. Pi
 retrum scrijft dat dese wortel piretri vele
 vuchticheidē na haer trect. En dat se dpe
 pinen der tandē beneemt alse indē mōc
 gehoudē wort **M**essler Paul? spreect/
 dat dese wortele heet en droge is indē der
 den graet. Ende dat si indē winter e vga
 der sal worden. En dat se dan duert vjff
 iaer onuertert in haer natuere. Ende d;
 dese die beste wortelen zjn die dicke ende
 swaer zjn/ende die haer niet en polueri
 seren/als mensē breect. **E**nde die scarp
 heit deser wortele en wort ter stont in dē
 mont niet vernomen/mer alse een wile
 indē mont gehoudē is ende als mē se wat
 knout/so verneemmen haer duecht/en
 hare duecht is verteeren na haer trechē
 ende van malcanderen depleu.

Bertram

Capittel. CCCxxx

Piretrum latine Dentanus grece.

Piretrum gesodē met azijn/ en vigen
 of met soete wijn en dā gegariseert of ge-
 gotgelt/reinicht de wuchrige hersene en
 trecht die quade flumicheyden daer wte
Piretrū met wijn en boomolie gheso-
 dē helpt dē lāmen ledē seer wel alle hper
 mede gesmeert wordē/ en dit dient alsoe
 wel dē genē die podagrā of dpe gichtichz
 in die voertē hebbē als also gelijc een plaes-
 tere daer op gheleit wort.

Perlick cruit Ca. Ccc. xxxi.

Perlicaria latine

Die meesteren seggen d; dit cruyt
 aen dpe bladeren dē berlicboom
 bladeren gelijck is en d; die bladeren en
 die bloemē hier af beide in die medicinē
 gebesicht wordē en die cruit wascht geer-
 ne in wuchrige plaetsen daert water ach-
 rich is **D**it sap in die oze gelatē doer dpe
 wormē steruen die daer inne zjn. **D**ie
 cruit en dese bloemē openē seer wel voer
 die phistelen en voer die spenen oft wjch
 wractē en dit cruit wascht geerne in rwe
 dhande faetsoen of wesen wāt d; een he-
 uer binnē beruine vleckē en dat ande niet
Dat eerste heeft in hē dese voerscreuen
 duerhdē en dat andere vhit/ en loest wre
 die quade swarte bladerē als die bladerē

en die wortele hper af gestotē ghelijc een
 plaestere daer op gheleit wordē. **S**om-
 mighe meesterē noemen dit cruyt pipet
 aque dat is water pepere/ want het ver-
 hit die hui ghelijck dat pepere den mont
Dese wortele en oech die eerste dienen
 wel tot die spenen ofte wjch bladerē als
 se daer op ghelept worden.

Peeter olie Ca. Ccc. xxxij.

Petroleum greceet latine.

Allius felix inden capittelen de **P**e-
 troleo bescreyft ons dat perterolie
 vindt in dobbelen berghen. En dat si doer
 die steenē druypt En dat dese olpe swart
 is En dat se wit wort als mē se liedt **M**u-
 cennapetroleum is heet en droege tot bi-
 den vierdē graet. **E**n in sommige badē
 vint men oec dese swarte olie Die oer wit
 wort als mē se liedt En als mē dese olie sie-
 det so valt opten bodē een dicke materie
 die gelijc hette of ghist is En dese salmen
 bisondere lieden en bewarē En dat claer
 is salmen oec bisonderlic bewaren En si
 is die beste dpe claer is en dpe een verwe
 heeft ghelijc eenē granaet appele En die
 olie die claer is wordt dicwilen geualsch
 En swaerlijck onderkent want dese olie

Folio

heeft in haer eenē scarpen roec. Ende daer om wortse niet andere olien gemēgt/ en haer duecht is wtlofen en na haer treckē ende verteren. Dese olie is goet dē lam men ledē alse daer mede gesmeert wor den. Ende dient seere wel tot dat fieder tijn der voeten podagra genaemt. Ende tot die twee ende pine der lendenen/ ende tot die febres en tot dpe coude sucht ende Ghichricheit der darmē/ en alle dese such ten machmen cureren niet peeterolie. Doer dē steen is peeterolie die beste me dicine als die lendenē rontomme dat ghe macht daer mede besmeert worden. Die dat kichē op zjn borst heeft dat vā coude ghecomē is. Ende die oude hoesten die sal zjn borst van buppen niet peetero lie besmeren. Tot alderhande gebrekē matricis oft der moedere die vā coude ge tomen zjn/ sal mē peeterolie op kolen set ten/ ende ontfangen den roock daer af in die noesgaten. Ende die moedere sal mē oeck van ondere opwaerts beroockē mē peeterolie ende laudanus. En dan sal die moeder weder in haer gherechte plaetse gaen. Peeterolie is seer goet gesalft vā buppen op die coude oft vercoude mage. **Her Platearius**

Exrbij

Sinte peeters cruyt
Capittel. Cccxxij.

Piemula veris latine

Die meester seggē dat dit cruit lāc achtige bladerē heeft die bouē rōt zjn/ en bloemē dit wtachtich vā vūwē zjn die ha re althij na d;ōne neigē of bugē. En die cruit wascht geerne in vuchtrige plaetse. En het breyt hē opter eerdē. Paulus. dpe wortele dies cruits is seer goet voer dpe bladerē aen d; rōghe en aen dē mōt/ als mē daer af drinct. Dit cruit en die wortele hier af zjn vuchtrich makēde tot indē h. g. Wilhelmus/ die cruit sal vūgadert wor den in septēbri. En dan salmen dat cruit mettē bloemē drogē aen die locht en niet aen d; sonne. En dit duert een iaer onuer teert in zjn cracht. Die die wil dē crāp heeft oft die seere daertoe geneicht is die sal dit cruit liedē in goedē wjn/ en hier af sal hi drinckē als hi slapen wilt gaen/ soe sal hi geholpē worden. Dit water dient seer wel om die lāme ledē daer mede te be strikene. Dese wortele diēt oec seer wel tot die geswollē cullen alle van onder op waerts hier mede gebadt worden. Oeck machmē dese wortele storē en alsoe op d; geswel legghē/ en dā helpet oec seere

Halen struick of halen huis.
Capittel. Ccc. xxxij.

Palacium leporis latine.

Die meesteren seggen/d; dit cruyt
 bi na die distelen crupde gelijc is
 Maer het heeft langere bladeren Ende
 die wortele hier af is der steenbreke wor-
 tele ghelijck En het en heeft gheene bloe-
 men/maer het heeft ront saet dat ronde-
 re is dan steenbrecksaet/en het wascht
 een ellehooghe ende niet hoghere/en dit
 cruyt wordet ghenaeemt van sommighe
 halen struyck/en van sommighe halen
 hups/want die hase leet dicwilen hier in-
 ne. En also langhe als hi hier inne is/so
 en heeft hi gheen vreesse/maer hij meynt
 gheheel seker te sine Ende dit cruyt heeft
 vele machten ouer die melancolie. Ende
 daer en is gheen dier; dat alsoe melanco-
 lioes is als eenē hase. En hier om mach
 een peghelijck melancolicus die seere be-
 ureedt is van natueren dic cruyt ouer hē
 draghen/want het gheft van zijnder na-
 ture een stout en onuersaecht herre ende
 het wascht geerne in donckere plaetsen.
Den wijn ghedroncken daer dic cruyt
 inne gheloden is verdr;ft ende beneemt
 die groote steecten ende pijnlijcheden int
 lijf ende die ghichticheit der darmen. En
 hi doet wel orine maken.

Ende Stanguriosis/dat is den genen
 die dicwilen die droppete pisse hebben is
 dic cruyt goet op den nauuele ghebonden
 Ende delghelijcken Dissentericis.

Dit cruyt dient oech seere wel melan-
 colicis alse hier af ghedroncken hebben
 Ende dit so aen haren hals ghezaghen
 maect se coen ende stout Ende beneemt
 dpe vreesse van haer.

Halen voet

Ca. Ccc. xxxb.

Des leporis latine.

Die meesteren seggen dat dit cruyt
 carpe en stekende bladerē heeft
 ghelijc dpe suere distelen. En dat langhe
 ende wepche stelen heeft ende daer oppe-
 brupne bloemen ghelijck sterren en een
 witte wortele Ende dit cruyt ghelijc aen
 zjn nature palacio leporis daer hier wo-
 re af ghescreuen is.

Ende sommige meesteren naemen dit
 cruyt sana munda want het maket alle
 dpe buypenle leden repnc/dpe langhen
 tijt vuplende beulect gheweest hebben
 alst in reghen watere gheloden is en dpe
 leden daer mede ghewasschen worden.

Dpe aen zjn lijf begheert maghere te
 wordene die sal dit cruyt eten ghelijc een
 salast met soudt en met boomolpe inder
 weke twee male als hij slapen wilt gaen
 En dit moet hij doen een vierēdeel iaers
 lanc soe sal hi maghere worden maer hij
 moethem wachten van swijnen vlesch
 Ende voer slapen inden dach oft bij den
 daghe **D**ie in sinē slaep dicwilen spee-
 ket sal dit cruyt onder zjn hoofd legghen.
 Ende dan benemet hem dat clappen en-
 de alle quadedromen ende fantasien die
 inden slaep aen commen.

Wijnruyte

Capittel. Cccxxvi

Auta la. et gre. Sadeb vel alleleb **A**ra
Aden boecircainstās inden capit
Itele Auta. beschrijft ons die meester
 re dat die wijnruyte tweedhande is **O**pe
 reene wilt/ en die andere tam. Die wilde
 ruyte of wijnruyte en is niet goet of pro
 fitelijc gelijk hier na bescreuē staet. **M**er
 die tamme wijnruyte is heet en droge in
 den derden graet. **D**ie bladerē en beca
 dat saet hier af worden ghebesicht in dpe
 medicinen. **E**n allmen in een recept ghe
 screuen vjndt ruta/ soe meynmē die bla
 deren en niet dat saet **D**it saet sal vga
 derd wordē indē herbst. **E**n dan dueret v.
 iaer in sijn natuere. **E**n dese bladeren ge
 droecht dueren een iaer in haer natuere
Serapio libro ag. ca. radeb. i. ruta. be
 scrijft ons dat die wilde ruyte hitighere
 en scarpere is van haer d natuere dā dpe
 tamme. **E**nde dat die tāmē ruyte eenett
 heel met vele tacht heeft de haer wt biep
 dē/ en dat se oec cleine bladerē ende witte
 bladerē heeft die bi na dē tamille bloemē
 gelijc sijn. **M**er d wijnruyte bloemē sijn
 wat grotere/ ende dat saet hier af is root
 ochtich vā verwe **S**alienus spreect/ d

¶ Cccxxvij

Somige meekeren meynen dat molī wil
 de wijnruyte is. **E**n dat dese vā somighe
 genaēt wort **A**rmilan. **E**n dat die duelij
 de van dese wilde wijnruyte subtrijl ende
 heet makēde is indē vierden graet. **E**nde
 hier om isse goet ghebesicht regē die groue
 vuchtichedē/ want si is die doer dringen
 de. **E**n si doet melorine makē **O**ec seet
Salienus indē capittle bigamū. i. ruta
 siluestris dat wilde wijnruyte die mēste
 verdtoecht/ en dat si oec dpe quade lusten
 der oncuysheit vā dē menschē beneemt
Serapio spreect/ dat wijnruyte geten
 verteert sperma/ dat is die natuere d mē
 schen. **E**n dat si also sondlinge die begeer
 teder oncuysheit vā dē menschē beneēt
Die bladerē van wijnruyte rau geten
 met vigen en met ockernoten ofte hael
 noten benemē vā dē menschē dat fenijit
 en die dodelijcke scaden der pestilencie **E**n
 dit is dat beste preseruatijs dat mē hebbē
 mach **M**er somige makē dit preseru
 tijs also. **D**i nemen wijnruyte bladerē eē
 loot/ vjg eē half loot/ ockernotē twee loot
 ende aijn vier loot. **E**nde dese menghent
 si ondmaltanderē. **E**nde hier af nemen
 si des morgens eer si in die locht gaē **E**nde
 dit is sondlinge goet. **E**n die mēsche dpe
 dir besicht wort seer selden vergeuen.
Wijnruyte met aijn gelodē en ingena
 mē beneēt die opworpinge d maghe. **E**n
 dit also genut/ beneēt oec die pijnlichz der
 hoestē en d borst. **E**n het is sondlinge goet
 dē genē die eenē cortē adē hebben/ en het
 beneēt de hoestē/ en het heilt die sweringe
 opter borst die Pleurelis ghenāēt is. **E**n
 oec die sweringe d longene/ die Peripleu
 monia genaēt is daer prijs oft wtdrogē
 de oft vswinē desucht afcoēt. **W**ijnruy
 te met boomolie gesedē en dan met rend
 elsteriē int lijf gelatē beneēt die pijnlichz
 d moedere. en oec die pijnlichz d geswollē

darmen Ende doet die darmē ontswellē
Wijnruite gestorē en̄ m̄ honich gemē
 get beneēdie ghebrekē en̄ p̄nlicheidē en̄
 d; v̄uulē v̄ moede/als dē mont of dē hals
 vād moede hier mede besmeert worden.
Een plaestere vā wijnruite en̄ honich
 gemaect en̄ op dē nauēle gheleit doot die
 wormē indē buic **O**ec sal mē die w̄ru
 te alse in olie gesodē is des morgēs etē en̄
 wed daer op vastē. iij. of. iij. v̄ē **W**ijn
 ruite in w̄n gesodē tot d; die helst v̄sodē
 is en̄ desen dā gedrōckē beneēdie water
 sucht **W**ijnruite alleene getē of m̄ sou
 te maect eē claer gelicht **D**; sap vā w̄
 ruite in die noēsgatē gelatē beneēdie blo
 dē daer wt **E**n̄ die w̄nruite is sondlin
 ge goet gebelicht voer d; v̄gift **E**n̄ dit be
 wijs̄ meester Platea. ald? h̄j spreect dat
 mustela of eē w̄selkē alst m̄; eē flange
 cāpt of vecht te vorē w̄nruite eet en̄ hē
 wel daer mede bewaers en̄ dā en̄ hā dpe
 flāge hē m̄; scadē of sēh̄j toe voegē. **M**ee
 ster ruffus spreect dat die w̄nruite seer
 re goet is dē binnēstē ledē **E**n̄ d; eē stark
 en̄ claer gelicht maect. **D**ie meesteren
 houdē alle gemeēlijc dat die w̄nruite he
 te en̄ droge is indē verdē gaet **W**ijnru
 te watere mer starkē w̄nne v̄mengt ver
 drijft die rumpelē oft die p̄nlich; vā des
 mēschē buicke **E**n̄ dit selue v̄drijft oec dat
 gheswelond of ruffchē die ribbē der borst
Icē w̄nruite is goet ingenomē vādē
 genē die coude febres hebbē **O**ft als w̄
 ruite groen in boomolpe gesodē wort; en̄
 dat l̄h̄f daer mede bestreken wort eer die
 coude v̄ febres aen comē. **E**n̄ als dit selue
 int l̄h̄f met eend̄ clisterie gedaen wort; so
 geneset sondlinge die hitte febres **W**ijn
 ruite in olie gesodē en̄ warm in dpe oren
 gelatē v̄drijft die wormē die daer inne z̄j
Wijnruite met wierroock oft met myr
 re gesodē en̄ dā gedronckē v̄drijft die wa

ter suchte **W**ijnruiten sap met colie vā
 rosen en̄ az̄j v̄mēgt beneēdie p̄hne des
 hoofs alod dat hoofd daer mede bestreken
 wort. **W**ijnruite gesodē in water van
 fumus terre dat grisetō genaect is en̄ ge
 dronckē helpt sondlinge sond̄ twifele den̄
 genē die **M**orbillos oft die pochē hebben
Morbilli en̄ Variole dat z̄jn poechē
 en̄ die māselen die die ionghe hinderē dit
 wilen ghecrigen **E**n̄ vā dese trancheden
 comē somriden grote ghebreken en̄ scadē
 den hinderen aene. **E**n̄ sonderlinge vā
 die māselen die ouer alle haer l̄h̄f comen
 want die hinderen v̄h̄uen dic wilen hier
 af blint alse hare oeghen vele w̄ruē **E**n̄
 alsmē wilt sehere z̄jn dat si nyet blint bli
 uē en̄ sullē soe hangt hoer aē haren hals
 w̄nruite wortelē en̄ scabiose wortel; en̄
 dā en̄ dar hi niet daer vore sorgen.

Rosen Ca. Ccc. xxxvij.
 Rosa latine. rodon grece Hardi Hera.
Iden boec circa insans besrijft ons
 die meesters dat die rosen vā natue
 ren cout z̄jn indē eerstē graet en̄ droge in
 dē tweedē graet **E**n̄ als die rosen root; z̄j
 en̄ noch knoppē; z̄jn oft alse niet gheye
 l̄icht open en̄ z̄jn; soe salmen se af snijden
En̄ aen der sonne droeghe laten wordē.

Salienus indē capittele rosa scrjft dat men die roosen diemen lange rieckende wille houden/ alsnijden sal alle niet gheheel open en sijn. Ende dat die open rosen niet lange rupckende ghehouden en worden. Rosen honich wort aldus ghemact. Neemt honich en schupmt desen wel also dat hi claer en suuer is; ende dā laetten doer eenē doeck loopen/ En daer na neemt die bladeren vandie rosen ope noch niet open en sijn/ en sijn die bladeren vandē knoepē. En laet dan dese bladeren dan een luttelē in den honich siedē also tot dē honich daer af roovert wick wort. Desen honich is seer goet ghenut wāt hi crachticht dē menschē haer bloet. Dat sap van rosen merwijn ghesoden beneemt die pine int hooft die vā hitte gecomē is. ende het is oech goet den ogen. Dit beneet oec die pijn des cātuleeschs als daer mede gewalshē wort. Die bladeren van rosen ghesloten en op die hirtē ghesweringe geleit trett vele hirtē daer wt. Platearius dat saet van rosen ghepulveriseert beneemt die pinen der tanden als de tandē en dat tantuleesch daer mede ghewreuen worden. Rosen knopen met water gesoden en dat water gebroncken beneemt den loop des bucks ende oec dat bloet spuwen. Ende rosen sijn goet gebelicht tot die loopende oghē/ als dat rooswaterē daer omme gestreke wort. Die menschē die grote onmachticheit hebben mogen rooswaterē in nemē ende drinckē. Den roock der roosen is seer bequame Colericis/ dat is den genē die hirtich ende droghe van bloede sijn. Ende desen luydē beneemt dē roeck der rosen die pine int hooft die van die hirtighe vuchtricheit oft vā die colera gecomē is. Den roeck vā roosen beneet oec die carren en snoteringē int hooft. En roo-

sen methonich en supchere ghemēgt en ingenomē/ beneet die quade vuchtricheit wter maghe. Galis spreect dat roosbladeren alle noch versch sijn met supchere vermengēt die menschē wel reinighe en purgerē. En desgelijckē oec dat sap van roosen. Johānes Me. ca. rosa/ bescrijft ons dat ope rosen getelt wordē onder ope medicinē/ die medicine benedictē genaēc wordē. En dat haer duecht is starch ende crachtich makē. En die quade complexie in een goede veranderen. Die een goede saeft laxatijf makē wille die sal nemē dat sap vā roosen twee loot. En hier onderē sal hi mengē kees wep en wat spita. Oft hi sal nemē kees wep en doen daer inne roosbladeren ses vncen/ dats xij. loot. En daer onderē sal hi wat honichs mengēt dit laxēert en vsaeft seer wel. Die sirope die vā roosen gemaect wort laxēert oech saetelic. En rosen methonich en supchere gecōficeert crachticht en reinicht dē lichaem. Callinus sc. spreect als roosen in azijn gedaē wordē en ouer nacht daer inne gelatē wordē. soe is desen azijn seere goet om die hirtige leden daer mede te bestrikene. En als hi op een hirtige maghe gheleit wort soe helpt hi seer wel en trett het grote hirtē daer wt. Dat sap vā rosen met waterē vā versche pruymē ghedronckē laxēert en reinicht dat bloet. En het purgeert sonderlinge coleram. Ende dit also genut beneet oec die gheelsucht. Dit sap genut verdijft die smertē dpe die menschen hebbē van groote hirtē. En het vercoelt sonder schadē. Dit sap geeft den menschē oech goede rustē na die laxeringhe. Ruicenna scrjft in sinē boec de viribus cordis dat die roosen dē herte verstarchē. en goet bloet makē. Indē boec cir. inst. bescrijft ons die meedere dat roosen honich seere confortatijf en verstarc-

kende is En dat hi die materien verteert die vander melancolie comen. Ende oer dpe materie van die oueruloedighe flegma comt. En den ghenen die hier af ghebrekelic zyn salmē geuen roosen honich met watere daer venckelsaet in gesoden is En allinē daer wat soure inne mengt so purgeert dic des te beter. **Mē** mach Colicis en flegmaticis geuen te nuctene rosen honich alle rijt des iaers of dat sap vā rosen. **Mē** colericis salmē dit geuen inden wintere en niet inden somere En het is dpe meeste conste der meesterē dat si elcke medecine te geuen werē nae haer natuerē en in hare rechte rijt en hier op moet elck medechin meesterē bemerckin ghe hebbe op die salichz zynre sielē **Die** olie vā rosen wort in menigher hāde manieren gemaect Die sommighe siede rosen in boomolie. En dese houdeli dā voor olie van rosen En sommighe nemen rosen in eenich vat of croes of pot En daer ouer ghierē si olie en late dā dit also staen rijt. dagen lanc en dpe sommighe nemen die rosen alle noch versch zyn en luyden die bladeren af Dese bladerē sieden si in boomolie en dā laten si dese olie also staē .i. dagen aender sonne in een ghelas. en dese is die beste olie van rosen. **Diascorides.** Dese olie is seer goet van buyten ouer die hirtighe leuere ghestrekē. **Oeck** isse goet op den slaep vanden hoofde ghestrekē wāt si beneēt die pine in hoofte en verdoelt wel **Mē** die menschē die een hirtighe maghe hebbe oft die een hirtigē leuer hebben salmē in haer spijle geuen olie van roosen voer boomolie want dese olie beneent die hitte vā haer en vtoelt haer bequamelic **En** die alle die duerch den vā desen olie weren wille die sal **Mū** cennam lesen in sinen tweedē boec indē capittelle rosa En **Pandectam** int. ccc. xl.

capittelle. **Albernis** spreekt in sinē boec vander heimelijker conste. **Reemp** een luttel roosen en wat mostaert crups of slaets en eenen voer van een welsche en legt dese in een net so vallen in dat net also vele vissche comē allinē wille.

Mirradich een wortele ghelijc radijs **Ca. Ccc. xxxviii.**
Radix lat. **Raffanus** maior vel **Scandix** grece **Pinel** vel **Fugel** Arabice.
W den boeck circa instans beschijft ons dpe meesterē dat raffanus maior van naturen heet en droghe is indē tweedē graet. En dese wortele is betere grof in die medecine ghebesicht dan droeghe **En** die schellen van raffanus worden spetialijck indpe medecinen ghebesicht **En** alle ghedroecht zyn soe duerē si een gheheel iaer lanc **Mirradich** heuet grote lange bladeren dpe bi der wortele wasschen **En** dese wortelē zyn grote en dicke. Ende alse na den eten geyen worden so laxeren si/ende doen wel orine makē. **Diasc.** scrjft dat dese wortele seer goet nuchteren gheten is **En** dat een sekerheit in dien dach is voer verghiffenisse of fenijn. **Mā**er si blaest die magte oppe en si doet die maghe opwerpen/ en

beek wtbraken alle nuchteren getē wort
Dat sap deser wortele is goet voer die
 sweringhe inder helen *Squinacia* ghe-
 naemt. En alst ghegorgelt wort so helpt
 sonder twifele. **D**it poluere van deser
 wortele alst gebrant en gepoluereert
 is reinicht die vuple wondē Ende eet dat
 vupl ende dat quaet vleesch daer wt. En
 dit poluere droecht sonderlinghe die lopē
 des caden oft gebreken **D**ie van eenen
 feninigen diere gebeten is die sal mirra-
 dick eten. ende dan en sal hem dē beet nē
 schaden **D**it crupt van mirradick met
 water ghesoden/en daer toe van cender
 wortele ghedaen die hairstrange genaēc
 is. Ende als dat hooft hier mede ghewal-
 schen wort oft een ander plaetse die cael
 is so doet dit dat hapt wasschen.
Dat sap van mirradick in die oren ge-
 laten beneemt die sweringhen der oren.
 Ende droecht die van dat loopende etter
 sonder scaden **D**it saet met honich ghe-
 stoten is goet den ghenen dpe swaerlijck
 ademen/en het geeft den voesteren veele
 melchs **D**it saet dit cruit/en dese wor-
 tele/ijn goet *calculosis*/dat is den ghenen
 die den steen hebben. Ende dese patientē
 is sonderlinghe goet dat waterē dat hier
 of gedistilleert wort alst gedronckē wort
 des morghens ende des auonts
Dit waterē ghedroncken verdrift den
 steen wt die lendenen en wt der blase/en
 het heeft menighen mensche op ghehol-
 pen. Ende behoet voer die ghebreken en
 pinen der lendenen ende der blasen.
Mirradick gestoren ende ghesodē met
 honich vermengēt zjnde/heilt die blade-
 ren ende die sickinghe des monts als dē
 mont hier mede gewassen wort.
Water daer mirradick in gesodē wort
 met azijn vermengēt is sonderlinge goet
 voer die ghestwollen milte

Radix Capit. Cccxxxij.

Caspanus latine et grece.
Die meesterē hondē eendrachtelijc
 dat dē radix heet en droge is indē
 derde gr. **R**adix getē na de auōt male
 vteert wel die spise. En maect dpe mage
 warm. Mer hē maect eenē quadē ende
 sijnckende adē als mē cortelijc daer op sla-
 pen gaet **R**adix tot water gedistilleert
 is goet *Stranguriosis*/dats dē genē dpe
 met pine haer water makē. Ende die die
 wilē die droppelpisse hebbē En dit water
 dient sondlinge dē genē die dē steen inder
 blase of in die lendē hebbē **R**adix is sca-
 delijc dē vrouwē die kinderē drogē/wāt hē
 beneēt die ontfangē vrucht. En hē brēgt
 dē vrouwen haer menstrū. En hē drijft
 wt *Secundina*/dat is dat vel daer die ki-
 deren inne liggen int moeders lichaem.
Dat sap van radix is goet gestrekē op
 die oude scadē oft daer vupl vleesch was-
 schet. En dit vteert dat sap En het maect
 die wondē versch En desgelijck doet oock
 dat poluere vā radix. **D**at sap van ra-
 dix met honich gesodē en mē azijn omert
 get. En daer na doet gellagē is eenē goe-
 dē drac voer die quartē in sce febres. Ende
 voer die verstoptheit der milten

Rapen

Ca. Ccc. xl.

Caapa lati. Egelida vel Sengilida vel
nopda grece Delpon Arabice.

S Erapio capit. delpon. i. rapa be-
scrifstons; die rapē tweedhāde
zjn die zōmige tā of domestlic/ en die som-
mige wilt Die wilde rapē wordē in lati-
ne rapelle genaēt en dese hebbē vele spru-
tē aē hare stuwē die bij na eenē arm lanc
is En dese wassē in droge plaetsen/ en
dese hebbē clepnswart saet; binnē wit
is all ghewreue wort **D**iascorides/ dat
saet vā wilde rapē wort gemengt onder
die dingē dpedat aensicht d mensche wit
makē En dese sullē aldus te samē gemē-
get wordē seēt meel vā bonē/ meel van
kicherē en meel vā vickē of vilsen en mē-
get hier onde dat saet vā wilde rapē elcs
euē vele. En mengt daer na hier ondere
watere dat vā bonē blossele gedistilleert
is En walscht die hūit hier mede so wordt
se scoon en glat **M**asc die tāme rapen
zjn ons beter bekent. En dese rau geten
zjn onuerdouwelic En alle gesodē zjn so
blasen si dē hūit oppe en vmeerderē dpe
vuchtich; in smēschē lichaē. **D**at raep
saet wort in die driakele ofc triaca gebe-
sicht En het is goet voer dat vgift **D**ie

eenē vgiften drac gedronckē heeft sal vā
raepsade drinckē met muifa. En dan en
mach hē dat vghift n; scade **A**lmanfor
indē ca. Rapo. i. rapa scrifst d; die rapen
die met a; zjn geconficieert wordē vroude
en op blasen. **M**er si blusschē Colerā ru-
beā/ dat is dat hirtich droge bloet dat den
mensche grote cranchēde toe brengt En
hi seic oec dat dit saet eē triakele is voer
dē genē die vgenē ofc vgift wordē **S**ali-
enus in sinē tweedē boec de cibis indē ca.
rapa spreect dat die rapē in menigerhan-
de bereit wordē in die spise en voer eē spij-
se Die sommigelnidē die rapē clepne en
doēle in a; zjn En dā doē si daer toe garic-
fel nagelē en and spicerie En dese duere
also een geheel iaer **M**aer dit is vā rode
rapē gesprokē. **H**i seic oeca. Sengell
da. i. rapa dat die rapen en dat raepsaet
die menschen verwecken tot onkuifheit
Rapen rau gheten beswaren die men-
schen in die maghe En hier om; zjn si be-
tere ghesoden. **S**alienus spreect oec
dat die rapen seer goet en ghesont; zjn al-
se in twee wateren ghesoden worden.
Die een quade sweeringhe ofc vlcera-
cie ofc seericheit van bupten aen sijn hē
heeft die sal die wassē met watere daer
raep saet in ghesoden is Ende hier af sal
die hūit gladt ende schoone worden.
Platearius rapen maken rupmit-
ghe op die borst allē met mep borer ghe-
soden en gheten worden. **D**at sap ofc
bru van rapen ghedroncken silt dpe dro-
ghe hoesten **P**aulus. rapen met booms-
olie ghesoden doen wel verdouwen dpe
spijle **D**ie rapen zjn warm indē twee-
den graet en vuchtich indē eersten graet
En si brenghen in die menschen een vie-
richeit en si en worden niet wel verdout
ende si brenghen vele winden en hier om
me brenghen si vleeschelijche begheerte

Folio

ende vermeerderē sperma oft die natu-
re der menschen. **D**at sap daer rapen
ingelodon zyn is seer goet gestreke op de
pynlycheit der ghichtiger leden En son-
derlinge op dat fiederzjn der voeten

Aelbesien of iohannes druif kēs

Capittel CCxli

Latines latine et grece

Die meesterē leggē dat dese boomē
ontrent drie oft vier armē hoghe
waschen. En dat si bladerē hebbē ghelijc
die braembesien/en dat si rode vruchten
hebbē gelijc koernēs of druif kēs die ael-
besien genaēt wordē/en dat dese aelbesiē
rouc en droge zjn indē derde graet **S**e
rapioca. ribes scrjft dat dese boomē vele
tacken hebbē en ronde bladerē dpe ghe-
kerft zjn/en dat si rode vruchte hebben
gelijc cleine wijndruivē **D**ese druif kēs
beten benemē den dorst/en sondlinge dē
dorst die vand hitte d galle coemt/en si be-
nemē dē loop indē buyck **Aelbesiē** maec
ken lust om te etene ende te drinckene
Ende dat sap van aelbesien is goet ge-
nut voer die bevinghe des herten/en het
beneemt **Vomitum** oft die brakinghe/
ende in dit sap is een soerichheit **Platea-**
rius. Die groote hitte heeft/dpe sal dese

Cxxi.

druifkens eten/ende dat sap hier affsal
hi drinckē en dat sal helpen/want si vcoe-
len beide seer wel. **D**a dese druifkens
wort een electuariū gemaect dat dē hitte
gen menscē seer goet is. **E**nē dranc dpe
van dese druifkens met endivie water
ghemaect wort is goet teghen die clepne
porckens en die masesen die morbilli en
variole ghenaeemt wordē. **D**ese druif-
kens met sulcher water geloden zjn see-
re goet voer dē dorst. en voer die pestilen-
cie **D**esen dranc is goet tegē dpe bron-
kenheit. Ende oeck teghen den loop ter
vulder aderē/dpe **Fluxus Emorrhodia**
is ghenaeemt wordē

Kenbarbare een wortele

Capittel CCxliij

Kenbarbarum latine/raued arabice.
Iohannes Mesue bescreijft ons dē
dese wortele in India wascht Ende
oock in Barbaria in grooter menichte/
waer doer si haren naem ghecreghen he-
uet/ende si is die beste die root/swaer/die-
ke/ende saepachtich is. Ende die met geē
der swartheit vermenghet en is. En die
haer niet en polueriseert. Ende die gelijc
sofferaene verwet aisse inden mont ghe-
knout wordet **D**pascoides spreect dat

reubarbarū heet en droge is indē rivedē
 graet. En dat si in haer groter crachten
 heeft dā eenige and' wortele En dese mo-
 gē besigē alle t'ijt alle mensche ionc en out
 in eē klein gewichte En sondlinge oec die
 vrouwē alle in haer kinderbedde liggē.
 ¶ Als eē half dragma vā reubarbare in
 eē halfquarte wjns geleit wort so gecri-
 get desen wjñ in hē grote cracht en hi be-
 hoet dpe mēschē voer roeuallēde cranchz
 ¶ En reubarbare beneemt en purgeert
 die melācolie en maect in die mensche ve-
 le goers versch bloets ¶ En beneet oec co-
 lerā oft die swarte galachrighe materie
 met d; quaer flegma/ en reinicht die ma-
 ge en die leuere En beneet die steete aēt
 herre ¶ Vā dese wortele ghedronckē be-
 neet sondlinghs die geelsucht En oec die
 watersucht ¶ En reubarbare is goet dē bin-
 nēstē ledē die vā binnē ghequest of gebro-
 kē zjñ En oec dē buicēstē ledē des lijfs vā
 wat sake die brokē of quetsuerē geromē
 zjñ alle ghedronckē wort. ¶ Mesue spre-
 ket dat reubarbare wt d; huet die quade
 melācolie en oech dat flegma. En haer
 grootste duecht is d; si reinicht die mage
 die leuere/ en alle d; bloet En si beneet al-
 le die vstopph; d; binnēster ledē daer vcele
 crāchedē dicwilē af comē gelijc die water
 sucht/ die geelsucht die quarteine/ en dpe
 gebrekē v miltē ¶ Wien zjñ ledē gebrokē
 of ghecōtudeert zjñ/ die sal nemē momie
 also vele als .ij. gerstē koorne wegghen en
 reubarbare een half dragma. Dit sal hi
 m; goedē wine mengē Desen wjñ sal hi
 also latē staē wallē oft eē luttel sievē aent
 vier Hier mede sal hi zjñ v wrecte of ghe-
 brokē of gequeste of gecōtudeerde ledē
 bestrickē/ so sal hi ghehoipē wordē. Desen
 wjñ doet oec int lijf schepdē dat geronnē
 bloet ¶ En reubarbarū is eē goede medi-
 ne tegē dat opworpē v maghē. ¶ En ren-

barbare mach mē behoude vieriaer om-
 ūteert in haer natuere. ¶ En allmē dese
 wortele wel vermaect met wasch so blij-
 uet dat sap daer inne. Naer dat wasch
 sal vermengt zjñ met wat terebentjns
 ¶ Die meesteren segghen alle eē drachre-
 lic dat dpe beste reubarbare is die swaer
 is En die adere heuet en die haer polueri
 seert allmēse breect en is niet goet.
 ¶ Endi nie water daer reubarbare inne
 gelegen oft gedaen is/ is goet gedronckē
 teghen mufuer we en quade gedaente.
 En teghen die febres tercianas En met
 die reubar besalmē een luttel spica v mē
 gē en dā isse goet teghē die vstoptheit der
 leueren en oech der milten.

Reupontica een wortele
 Capittel. Ccc. liij.

Reuponticum latine et grece.

Die meesterē seggen dat dese wor-
 tele der reubarbare gelijc is. En
 dat si clepne aderkens in haer heeft ghe-
 lijch die reubarbare. Naer dese wortele
 en verwet niet soewel ghelijc die reubar-
 bare doet Ende si wordt reupontica ghe-
 naemt om dat si in groter menichte ghe-
 uonden wort in dateplāndt dat Pontus
 ghe-naemt is. ¶ Opalcorides sprecct dat

Folio

reupontica in een landt wascht dat So-
forogenaemt is/ en dat si wt desen lande
in Grieken lande ghebrocht wort/ en wt
Grieken in duitsche lande ¶ Dese wort-
tele is licht en si heeft eenē clepnen roeck
in haer/ en si is wat betere alle indē mōt
geknot wort so wordse wepck/ en ghe-
cricht een verwe bi na gelijck sofferen.
¶ Die cracht vā reupontica is groot wāc
si dient alle cranckē menschē tot alle crāc-
heden van binnē int lijf. waer af die crāc-
heden gecomen zijn/ van coude oft vā hic-
te. Ende si temperere die natuerē d' mē-
schen ¶ Dese worttele in wijn gesoden ge-
neest die gheswollen leden alle daer me-
de bestreken worden ¶ Dese worttele brē-
get vele bloets in die menschē die vā crāc-
heit haer bloet verteert hebben. En reu-
pontica is die beste worttele ond alle wor-
telen naest die reubarbare ¶ Paulus be-
scrijft ons dat reupontica heet en droghe
is indē tweedē graet. En haer duecht is
verstarckē. en dat bloet reinigen/ en dpe
quade vuchticheit des lijfs doerdinghen
¶ Itc maect een plaestere aldus. Nemet
die van rosen twee vncen/ dats alsoe ve-
le als vier loot swaer is. En dat poluere
vander worttele reupontica een half loot
ende menget onder dese wasch alsoe dat
si een plaestere wordē Dese plaestere hel-
pet seere tegen die pine en gebreken alle
van buyten op die mage/ op die leuere of
op andere leden ghelept wort ¶ Dat pol-
uere van reupontica ingenomē door die
wormē indē buyc ¶ Wijn daer reuponti-
ca ende ventickelet in gesoden zijn/ ende
die met supcker soet ghemact is/ is dech-
teer goet tegen die verstoptheit der leue-
ren oft der milten/ als die van coude ma-
terie ghecomen is ¶ Reupontica ghepol-
uerisere ende met een wepnich honichs
vermengt door die wormē int lijf.

Exxxij

Vederick.
Capittel. Ecclylij

Capistrum latine et grece.

Die meester e seggē dat dit cruit bla-
deren heeft die dē wech distelen ge-
lijcken. Mer die bladerē hier af zijn een
wepnich scarpere. En die bladerē hebbē
int middel in haer swarte droppē ghelijc
den boom varen of polipodiū ¶ Dit cruit
en die worttele hier af zijn seer goet in de
medicinē ghebelicht. En si zijn warm en
droge indē derde graet ¶ Die aen zijn lijf
eenige vcoude leden heeft alsodat hi daer
af van buiten wt sloeghe met clepne see-
richeit ofte cranwagie/ die siede dit cruit
met wijne/ ende drincke daer af des mor-
gens en des auonts/ so sal hi gesont wor-
den. En zijn leden sullē dā weder becomē
ende rasch wordē. ¶ Dese worttele te pol-
uere gesloten/ en dā ingenomē des mor-
gens en des auonts is seer goet tegen de
febres ¶ Dit cruit metter worttele rlanis
gestorē/ en daer ondere ghemēget weech
breede en clepne wechderē elcs een half
hantvol En dese met a zijn ghesodē/ ende
doer eenē doerghedaen. Hier af ghenne
des auonts allmē slapen wilt gaen doet

wel sweete En drijft wt die quade vuch-
 ticheit En dit is seer goet voer die pesti-
 lencie en alst also genut wort eer die mē-
 sche die pestilencie ontfangē heeft slapēde
 wort so doger dien mensche seer saetelic
 sweete En hier na sal dese mēsche nemē
 vā een goede triakele met a;ijn.

**Mee cruit of mee crappē of kleb
 cruit**

Ca. Ccc. lv

Caubea tinctoris latin. Eutrodanū vel
 Eutradorū grece. Faue vel Epra Arab.

Serapio li. aggre. cap. rubea tinctoris
 spreect dat dit cruit tweederhā-
 de is En dat eene hier af wasschet vā hē
 seluē En dat ander wort in die houe ge-
 plant. **P**aulus scrjft dat cruit heet en
 driege is indē tweedē graet En darmē m;
 desen cruide die lakenē root v;wet. **D**i-
 alcorides dit cruit doet wel drine maken
 alst met wijn gedroncken wordt. **M**ee
 in a;ijn gesoden v;drjft en heilt die witte
 vleckē En geeft haer een goede v;we alle
 daer mede bestreke wordē. **D**ie wortel
 dees cruits beneēt alle v;stopth; der leue-
 rē en der miltē **D**at poluere van deser
 wortele v;mengt met boōolie met knoop
 looclapē met wat honichsheilt de qua-
 de seerich; en crauwagie daer die melaef

heit dicwilē na volcht; alse hier mede ber-
 strekē wordt **D**at sap vā deser wortele
 in die orē gelatē beneēt de pinē daer inne
Het onō alle medecinē die wel die orine
 doen makē machmē dese wortele en dat
 cruit mengen En dā sullē si crachtigher
 in haer d;operaciē z;ijn. **D**ese wortel m;
 v;ckelsaet in wijn gesodē is goet dē vrou-
 wē d; hare vuchticheit oft mēstruū wt te
 driuene En oec dat doot kint en die andē
 gheboerte wt te driuene **D**ese wortele
 in loege ghesoden/ maect dat hapt; gheel
 alst daer mede gewasschen wort.

**Vlier boom oft holdere
 Capittel. Ccc. lvi.**

Sambuc; vel Cameactis la. **H**ell gr.
Iden boeck circa instans capit. **D**ā
Ibucus bescrijft ons d;pe meestere d;
 den vlier van naturen heet is indē twee-
 den graet en droghe inden eersten graet
Dpe scellen vanden vliere worden meec
 in die medecinen ghebruict dan die bloe-
 men. **S**erapio spreect dat dese bladerē
 alle noch groen;ijn ghestooten die rudi-
 ghe hui cheplen alse daer op gelept wor-
 den **E**ndit is seere goet also gheleit op
Panaritium dat is op een gheswer aen
 den vinghere dat den worm oft den v;ijc

gerneenlic ghehaemt wort. En die heile wonderlijche leer cortelijc. Dese bladeren met wijn gelode en gedronckē benemen alle ouerulodige vuchrich; En den wijn genut is sonderlinge goet voer op waterlucht. Item die schelle vande vliere in water gelode alle noch groen; yn en al so gedronckē doen bequaemlic vā bouen wtbrake. Der oech vande vlier is seere sterc en hi crancet; dooft; en hi doet geerne bloedē wtē nose. Die bladerē vā vliere of de vruchtē daer af in geloute water gelode benemē die swellingē vande voertē alle hier mede gewaltē wordē. Vlier bladerē in wijn of in olie gelode weickē te hant de vharde milte alle also daer op geleit wordē. Die scelle vande vliere; yn goet genut flegmaticis; dats dē genē dpe toudt en vuchrich; yn vā natuerē; en dpe roudē en vuchrige crāchedē hebbē. Ende vlier is sondlinge goet alle menscē. Vlier bladerē met sout en a; yn gelode; heile de quade seerich; oft rudich; alle hier mede gewaltē wort. En die is daer toe betere als mē daer onderē mēgt lootwit oft cerule. Vlier bloemē vā eenē hittigē mensce gerokē; brengē hē pine inchooft. En alle hadeliken geroken wordē so maect hē spden nose haestelijch bloedende

Sauie. Ca. CCCxlvij.

Salvia latine Cliffagus grece.

Inden boeck circa instans bescrijft ons die meestere; Salvia vā haer der natuere heet is indē eerstē gaet ende droge inden tweedē graet. Die bladerē vā sauie wordē in die medicinē gebelicht en si duere eē iaer. En die sauie is tweederhande die eenewilt. en die andere tā. En als mē inre epre scrijft sauia so meentmen die tāme oft hof sauie. Ende als mē scrijft Eupatoriū; so meentmen die wilde sauie. Item hier iste wetene dat eupatoriū na die warachtige opinie d meesteren niet genaemt en wort wilde sauie mer Alpcruit; ende die wilde sauie wort in latyn genaemt Filifagus oft saluap. Ende waer omme die meesters; dooert Eupatorium voer wilde sauie nemē laete ick daen. Serapio salvia spreect; dat die sauie gelijck een bosch wascht mer n; hoghe. Plinius scrijft; dat die sauie dpe oueruloedige loopē stoppēde is. Die sauie is goet dissentericis; dat is dē ghenen die den rodē bloedigē camer ganc hebbē; alle dese bladerē in haer spise eten. Dat sap van sauie bladeren doet hape waltchē. En het is goet den genē gedroncken die met pinē haer water maken. Serapio spreect; dat sauie metten steel gelode en also ghenut wel doet urine maken. En dat si dē vrouwe alsoe haer menstruū brenghet. En dat si dat doot kind wt des moeders lichaem drijft. En hierō en sullen die vrouwē niet te vele eten sauie; dan inder tijt haerder baringe of geboorte. Die van eenen feninighen diere gebeten is; die sal van sauie drincken so geneest hi. Sauie gepolueriseert met waterē ghesoden; maect dat hape swart; also daer mede ghewaltchen wort.

En dit poluere is goet gheleyt op swer-
 ringen die te seer lopē en het reinicht die
 loopende of onple wonden. **S**auie met
 haren stele gesoden en daer na doer eenē
 doet gelegen heilt die crauwagie/ en dat
 ioekē des ghemachts der mannē en der
 vrouwē als de plaerse daer mede gewal-
 schen wort. **D**at sap vā sauiē bladerē
 maect dat hape swart en het doet wel ori-
 ne makē alst gedronckē wort. **P**aulus
 sauiē in wijn gesoden is goet ghedronckē
 tot die ghichtige leden. En alle oer vā bu-
 ten op die ghichtige leden geleit wort soe
 helpt u wel. **P**latearius sauiē in wate-
 re gesodē is seer goet voer die gichticheit.
 En voer dat ghebret stranguria genaēt
 dat is die droppel pisse. **V**an desen wa-
 tere gedroncken ende met eenen doecke
 op den bupck geleit dat reinicht den vrot-
 wē haer moedere. **S**auie met wijn en
 met wolcruit gesoden dat raplus barba-
 tus ghenāēt is/ en hier op gestreken alst
 warm is doer dat lijf vā achtere weder in
 gaen dwelck vele mensche dicwilen ghe-
 sciet. **I**tem dat sap vā sauiē met honich
 v̄mengt reinicht die vuple wonden alst
 daer mede gewalshen worden.

Onser lieuer vrouwē bedtstroē

of quendel **C**a. Ccc. xlvij.
Serpillum vel Her pillum grece. **S**e.
 rapullum lati. **M**uniz vel mestrariz ar.
Dateari? beschrijft ons d; dit crupt
 heeten droeghe is van narueren
 En dat tweederhande is dat een wilt en
 dat andere tam. **D**at wilt bedstro is lanc
 en wascht hoge. **M**aer dat tamme onser
 vrouwen bedstroē breyt hem opter eer-
 den en en wascht n; hoge. En die bloemē
 en die bladeren hier af worden in die me-
 decinen ghebesicht. **D**iascorides in den
 capittele serpillum spreekt dardit crupt
 oetmoedich is/ want het nepcht hē opter
 erden. En dat bladeren heeft gelijc den
 dupst of origanum. **M**aer die bladeren
 zyn wat wittere dan dese. Ende dat eenē
 goeden roeck heeft. En dat gheerne aen
 steenachtighe plaetsen ende aen bergen
 wascht. **P**linius serpillum is goet te-
 ghen die pine int hooft. En teghen die ra-
 tarren int hooft dpe van coude gecomen
 zyn. **S**erpillum is goet voer die hoestē
 En den genen die een coude maghe heb-
 ben alst van desen cruide drinckē. **D**ie
 ascorides serpillū in wijn gesoden en ge-
 dronckē brengt den vrouwen hare men-
 struum. En doet wel urine maken. En be-
 neemt die steecten en pijnlichkeiten in den
 buick. **D**it is oer goet also gedroncken
 teghen die sweren of sweringhen opten
 leuere die van hitte ghecomē zyn. **S**er-
 pillum is goet genut den ghenen die vā
 eenighen feninighen diere ghesteken is.
Serpillum in azijn ghesoden en daer
 onder ghemengt olie van rosen beneet
 die pijnē wten hooftē alst hooft daer me-
 de bestreken wordt. Ende dit is sonderlin-
 ghe goet letargicis dat is den genen dpe
 een sweringhe van achtere binnē haer
 hooft hebben. **S**erpillum met azijn ut
 ghenomen oncrent een loot beneemt dat

braken van bouen wt. En drijft dat ghe/
ronnē bloet wt dat hē om die boest ver ga
bert heeft. **M**uicēna spreect als de beestē
op die veldē ghelijc copen oft peerden die
cruit eetē dat haer dā bloet doet gaē wtē
hals. **D**at saet hier af met wijn gedron
ken/is seer goet dē ghenē die met pine ha
re orine makē/en het drijft dē steen wt die
langē tijt in die mensche geleggē heeft.

Van desen cruide stadelijckē gedronckē
beneemt den steen in dpe lendenē en ind
blasen. **E**en plaestere vā Serpillū ghe
maect en op eenē steet op eenē beerd byē
geleit heilt die ter stont. **W**ijn daer dyc
cruit in gesodē is/is sonderlinghe goet te
gen die hoestē. **W**ijn daer serpillū ende
anijis inne ghelodē zjn/is seer goet vma
ghe die vercout is. En hi verteert oec die
windē der maghen/en der darmen. En hi
is sonderlinge goet gedronckē tegen dpe
coude pisse stranguria genaemt.

Nachtshade

Capittel. CCCLxiiij.

Solarrum vel vna vulpis latine Stri
genū vel cuculus vel mozella greci.

Avicenna spreect/dz dit cruyt cout
is indē eerstē graet en droge indē

tweedē graet. **D**ie bladerē vā nachtsca
de wordē indie medicinē ghebesicht alle
groen; zjn. **D**erapiolibro aggreg. ca. ha
meb. i. solatrū beschrijft ons dat dit cruyt
heeft vele stelen. En dpe bladerē die met
eender swarth; vmeget zjn/en die bi nae
dē basilicoms bladerē ghelijc; zjn/mer de
se; zjn grotere en breedere. En dit cruyt
heeft swarte beslē gelijc vlier beslē. En eē
plaestere vā dese bladerē of beslē gemae
ket ende op hittige sweringē gelept trece
grootē hitte daer wt. **D**ese bladerē wel
gestortē en iout daer onderē gemēgt en eē
plaestere daer af gemaeckt heilt cortelick
en bequaemlyc die quade iockinge cran
wagie of rudich; alle daer op geleit wort.
Dese plaestere vā buptē op die geswol
lē mage geleit beneēt ter stōt die swellin
ge daer af. **D**ese plaestere op die oren ge
leit beneēt dē loopt dore en dz; ettere daer
wt. **D**it sap vā nachtscade met loortwē
en siluerglit en rosen honich gemēget be
neēt die hittige sweringhē des hoofs alst
daer mede bestrekē wort. **I**ndē boec cir.
iust. indē ca. solatrū; beschrijft ons die mee
siere dat nachtscade sap met gerstē wate
re seer goet gedronckē is voer die swerin
gē aen die maghe en aen die leuere en aē
die darmē. **D**ie een hittige leuere heeft
machmen dit sap met boomolie mengē
ende met eender clisterie in; zjn iijf laten.
Dit cruyt gestoten en op dat heet poda
gra of op dat heet fleder zjn der voerē ge
leit beneēt die hitte en die smertē daer af.
Die knoppē vā nachtscade alle groē
en swart; zjn/benemē die swellingē van
die gebroken en gerōtudeerde beenē alle
daer op gesmeert wordē. **D**ese wortele
van nachtscade en die wortele van wijn
ruytē aenden hals gehangē benemē die
malelen en die cleyne porckēs die Paro
le en Nozbilli genaemt worden.

Scabiose oft aposteem cruit
Capittel. Ccc.l.

Scabiosa lani. Tribes vel fibros gre.
Dulus spreekt d' de scabiosen heet
 en droghe is inden tweedē graer.
 Opasozides inden capittle fibros. i.
 scabiosa scrjffe dat dit cruyt seere droghe
 van naturen is En dat daer omme goet
 is ghesoden met watere en dan gedroncken
 van den ghenen dpe den roden loop
 hebben. En oech den ghenen die loopende
 oren hebben alse met boomwolle dit
 watere daer inne laten Dit watere is
 oer goet den vuytighen ende loopenden
 wonden die althit loopen ghelijc die onde
 vlceracien oft scaden doen alle dese daer
 mede wasschen ende suueren. Ende als
 dit sap daer nae met eenen doecke daer
 ouer ghelept word. Kooden wijn daer
 scabiose inne gesoden is droecht alle dpe
 ghebreken des lijfs die teghen der natue
 ren vuytich sijn. Dpe bladeren van
 scabiose gestooten open seer wel Emor
 roydibus dat is torden loop van achter
 daer vele groffs bloets wt loopt want si
 heplen desen loop alse alsoe daer op ghe
 lept worden. Dpe bladeren van natche

schade ghesooten ende dat sap hier af in
 die oeghen gelaten die vol bloets sijn vā
 slaen oft van vallen heple die ter stont
Plinius spreekt dat scabiosa goet ge
 nut is voer alle quader rudicheit des lijfs
 Ende sonderlinghe teghē die melaerth.
Van desen crupde ghedroncken of dat
 watere dat hyper af ghedistilleert is bene
 met die sweringhen opter boest.
Dat sap van scabiose ghedroncken do
 det die wormen inden buyck Ende bene
 met alle sweringhen dpe binnen inc lijf
 sijn En sonderlinghe dpe sweringee der
 longhene. Men vindt ghescreuen dat
 sinte vrbanus op een tijt zijnder sustere
 badt dat si hem seggen woude wat si vā
 desen crupde heplede want si hadde dit in
 groter eeren en nutte alle tijt hier af En
 doen screef si dese versen aen sinte vrbā
 nus/ Vrbanus pro se nescit precium sca
 biose Nam purgat pectus quod contem
 nit egra senectus. Tenit polmonem pur
 gar laterum regionen. Apostema fran
 git si locum bibita tangit Tribus vincta
 foris Antracem liberat horis. Ende hier
 af salmen Dandectam lesen in dat capit
 tele scabiosa Item neemt scabiose sap
 endesolfereghe polueriseert ende siluer
 glic met lauwer olpe vermengt ghelijc
 een salve soe sult ghij alle rudicheyt daer
 mede heplen als dpe huyt hyper mede be
 smeert wort Scabiose met weechbre
 de met a sijn ende met rooswatere gheso
 den. Ende op die hirtiphe sweringhen en
 apostemen gheleit dpe antrat genaemt
 sijn vercoelt die seere natuerlic. Scab
 ose met wolcruit of rapsus barbatus ge
 soden Ende daer op ghelaten is seer goet
 teghen den wrganc des lijfs van achtere
 En her is oer goet teghen den loop der
 vergulder ader endie fluxus emorropo
 rum ghenaeemt is.

Folio

Herts tonghen
Capittel. Cccli

Scolopendria latine. Applenon vel
Applemium vel splemon vel scolopē-
brum grece. Ceterach Arabice.

Diascorides indēca. Applenon. i. sco-
lopēdria beschrijft ons dat dye bla-
derē dies cruits aen haer faetsoen en we-
ten eend slange of serpēte gelijkē die sco-
lopēdria genaēt is die xiiij. voeten heuet
Dit cruit walscht gheerne aen steenroet-
sen oft aen steenachtige muerē. Ende die
bladerē hier af walscē vele wt eend wor-
tele en vā binnē zyn si beulect gelijc poli-
podiū. En dit cruit en heeft geenē steel of
stemic en geene bloemē oft geen saet

Salienus ca. scolopēdria dat dit cruyt
een subtyle natuere heeft. En dat nyet
te hittich oft te coudt en is en dat nyet te
droge of te vuchtych en is **D**iascorides
Hertstongē bladerē met aline gesodē en
den a zyn gedronckē xxx. dagē achter mal-
tanderē droecht die vuchtycheit der miltē
Dese bladerē met wijn ghesodē en ghe-
lijck een plaestere op die milte gheleit be-
nemet die swellinge en hartheit d miltē
Dese bladerē met yslope en wijn gheso-
den en desen wijn ghedronckē beneēt die

Cxxx

gheellucht. En is oec sonderlinghe goet
Stranguriosus **V**an desen cruyde dic-
wilen gedronckē breec den steen **M**uer-
rops ca. scolopendria spreekt dat dit cruit
in hitte en in droechheit getepert is. Ende
dat allen mensche goet gebelicht of ghe-
nut is in aldhande cranchede **S**alien?
beschrijft ons dat hertstonghē wel dienen
der milten daer ouere geleit **W**ijn daer
hertstongen en thamariscus inne gheso-
den zyn en ghedronckē beneemt alle die
pinen en ghebreken der miltē **H**ertstō-
gen bladeren zyn heet inden eerste graet
ende droghe inden tweeden graet.

Wijn daer hertstonghen en petercelie
wortele ingeloden zyn is goet ghedronc-
ken teghen die dagelijcse febres

Somige meesteren seggē dat dit cruit
aenden hals van eender vrouwe gedra-
gen die selue vrouwe helpt tot haer d ge-
boerte oft baringen sonder twifele.

Mustaert saet
Capittel. Cclij

Sinapis grece et latine **C**harden **M**ra.
Vicenna spreekt dat dit saet heet
en droghe is inden vierde graet
Inden boec Circa instans beschrijft ons
die meesteren d; dit saet dē raepstade gelijc

Maer dat raepfaet is bittere en dat mo-
staert saet is scarp. **S**erapio/dat het
beste mostaert saet is dat binnē wit ende
vuchtrich en versch is. En dat;ijn duecht
is hirtigen en rijn mahē Mostaert gesto-
ten met alantworcele en also op een ripe
sweringe geleit breect die te hant opē al-
so dat mē die niet open sijden of brandē
en darf **P**linius in linē. xx. boec spreect
dat mostaert saet ghestoten en met a;ijn
gemengt; die fenijnige betē te hant yeilt
alst daer op geleit wort Dit ind kele gela-
ten met honich watere mussa genaemt
en also ghegorgelt beneemt die vuilheit
des monts en suuert dē hals **M**ostaert
saet is seer goet voer die pine der tanden
alst met honich en a;ijn inden mont ghe-
houdē wort. **M**ostaert saet also genut
dient tot alderhande pinen en gebrekē d
magē en der longene. **M**ostaert saet
met vigen en comijn ghestotē; en also in-
genomen beneemt die watersucht **E**n
dit beneemt oeck die sweringhe int hooft
hier mede bestreken wort. **S**ommige
meesterē seggen dat dit sap nuchterē ge-
dronckē een goede memorie en gedachte-
nisse makende is. **D**it sap is oeck goet
voer die stellen en vellē der oghen. **D**it
sap maect die menschen dorstich en bren-
get lust tot onkuyt; **P**latearius/wpe
alle morgē nuchterē in sickerij. pep koor-
nē en mostaert koorne die is in dien dach
visekert voer die poppelle **P**oplexia ge-
naemt **P**linius **W**ijn gedronckē daer
mostaert saet ingesoden is beneemt dat
kichen **M**ostaert saet **P**iretrū en **S**in-
geber elcs euen vele met honich van ro-
sen vermengēt supuert die hersene van
een quade vuchtrichheit als den mont hier
mede ghewasschen wort. Ende dit is oec
goet teghen die druipinghe vanden bla-
de ind kele dat den hughe of casus vuule

genaemt is. En tegen die sweringe ind
kele die **S**quinancia ghenaemt is

Sauelboō **Ca. Ccc. liij.**

Sauina latine **S**rateos grece.
OAlienus inden cap. **S**auina scrift
dat dit cruyt heet en droge is indē
derden graet En dese boomen hebbē bla-
deren bi na ghelijc die **S**eneuerboomen
En dese boomē wasscē meer in de beide
dan in die lengde **S**erapio libro agge-
belchrifft ons dat dese boomen tweeder-
hande;ijn wandt die sommighe hebben
bladeren ghelijc cypresse anders dā der
se wat scarpere en doerenachtigher;ijn.
Ende deese houden dpe sommighe voer
dpe geneuer boomen dpe **J**uniperigher
naemt;ijn En die andere hebben blade-
ren ghelijc den **T**hemariscus. Ende dē
roech hyper af is ghelijc vanden cypres-
se En dese worden sauelboom genaemt
Salinius. **S**euclboom is sonder luy-
ghe goet ghebelicht vanden ghenen die
Thenalimonem hebben dat is dpen ghe-
nen die groten lust hebbē om ter camerē
te gane en seere dringhen en daer toe n;
ghedoen en can Ende dese sullen sauinā
siedē met a;ijn en wijn. En den rooc hier
af sullen si van achter e in laten gaen so

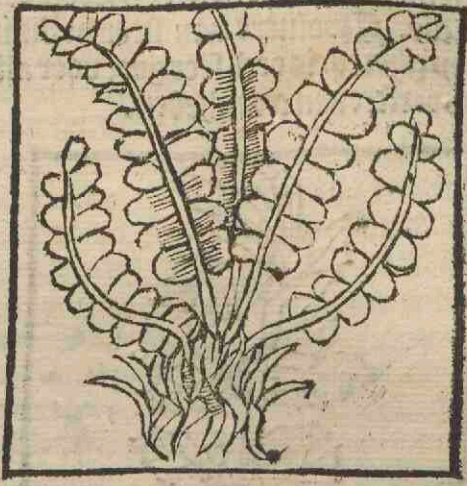
Folio

sullen si geholpen wordē sonder twifele.
 Est si sullendaer op sitten. **S**auina is
 goet voer die catarre en snoter inghē die
 van coude gheromē zjn **S**auina tepol
 uere ghestotē/ en dit poluere is seer goet
 in die vnguentē of saluē gedaē die tot de
 crauwagie of rudichz dienē deseer swee
 rende oft etterachtichzjn **W**ijn gedrōc
 ken daer sauia in gelodē is/maect eē goe
 de mage/en beneemt die smerren der dar
 men **D**it is oec goet dē genē die dicwile
 die coude sepche hebbē. **S**auia gestotē
 en gelijc een plaestere op die lendenē ghe
 leit beneemt die lende slucht **S**era. seet/
 dat die duecht vandē sauerboom is van
 malcanderē deilen en dat vleesch wt eete
 wren vuplen wondē oft wt oude schaden
 wie die zjn mogē **E**n dattet poluere hier
 af reinigende is die vuple wondē alst m
 honich gemengt daer op geleit wort.

Sauina in watere gelodē is goet voer
 die lopende seericheit **H**erispula genaēt
Die leeraers spreekē dat sauina meer
 aen die vrouwē werct om haer crancheit
 oft menstruū te preuoceren dā eenich an
 der cruit. **E**n dat si also starkelick in dpe
 vrouwē doerdringēde is dz oec bloet doet
 af gaen/en also dat si dar kint doot in des
 moeders lichaem/wat dat drijs si wt **E**n
 hier om sullen die vrouwē haer voer dyc
 wachtē/en sonderlinge die bevrucht zjn
Diascorides spreckt dat sauelboom die
 sweringē op eet/ende dat die pine hier af
 beheemt **P**latearius. **E**ē plaestere vā
 sauelboom ghemaect maect die lopende
 huyt droge en glat/en beneemt den stanc
 des lijfs oft der huyt die vā diesweete coe
 mer **S**auelboom gepoluert en met sol
 uere/met siluerglit oft litargirū en met
 scarpe weechbreede en met swinc smout
 vermenger is een sondlinge salue tegen
 die rudicheit oft crauwagie **S**auelboō

Cxxxvi

met azjn en met rode koolen te samē ge
 stoten/en op een wonde gheleit die haer
 wjt wt breidet/ende haer ront omme af
 eet/beneēt vā haer die quaetheit. **E**n als
 dit in ceruse of lootwit gemēgt wort soe
 ist goet o dese wondē daer mede te helen,

Steenbreke
 Capittel. **E**E **E**rlinij

Saxifraga grece et latine

Isidorus spreckt dz dit cruit saxifra
 ga genaēt wort om dz dē steē ind bla
 se breect en santachtich maect/also dz hij
 re betere gelost mach wordē **P**lace. seet
 dat dit cruit heet en droge is indē derde g.
En dat eenē sechte steel heeft met wittē
 bloemē **D**ie wortele van steenbreke in
 wijn gelodē diēt seer wel dē genē de drop
 pendehaer orine maken. **E**n dies crypts
 wortele en saet dient sondlinge bouē alle
 cruidē rottē steen in die lendenē en ind bla
 sen **D**it cruit in wijn gelodē en gedrōc
 ken beneēt passionē diabetica/ dat is als
 sond wille die orine wvloopt. **T**eghē dit
 gebret is oec goet eenē rooc vā desen wor
 telē gemaect/en dien rooc vā onō ontfant
 gē **D**iedt dese wortele in wijn en laetle
 dā dorre aen d sonne soe duertle drie iare

Wijn daer in gesoden wort steenbreke
saet/petercelie saet/vijf vinghere saet/of
pentafilon saet/ en witte steenbreke saet
dat milium solis genaet wordt is voer de
steen in die lendenen en in de blase En oech
voer die pijnlicheit der darmen die colica
genaemt wort. En bisonder voer die cou
de seiche. Poluere van steenbreke in
een ey gheten/ is oech seer goet voer alle
dese voerscreuen crancheden.

Coccochis cruit of knabē cruit of
standelcruit Ca. Ccc. lvi.

Sarpeion vel testiculus vulpis velle
porinala. Orchis vel Afrodilia vel pria
pismon grece Chasialkel Arabice.

Datearius bescryft ons dat satiri
on heet/ en droge is inden derden
graet. Constaninus spreekt dat heet
en vuchich is inden derden graet Ende
die duecht of cracht hier af is nae hē trec
ken oft attraheren En dit cruit is sonder
linghe goet tot die suchten in dpe wincru
ren en gheweruen ghelijc arterica/ ende
desgelijche zyn. Plinius scrijft in sinen
xxvi. boeck dat dit cruit dicke/ en wepche
bladeren heeft bij na ghelijck die donder
bare die barba touis genaemt is En die
wortele heeft houelen aen haer hangen

de. Wijn ghedroncken daer dese worte
le in ghesoden is maect in die menschen
grote lust tot oncuysheit. Salienus en
Opaleorides segghen/ dat satyrion goet
is tot die ghichrichheit. En dat alder beste
dat men hier toe hebben mach is dat sap
hier af ghedronckē Platearius neemt
vander wortele satirionis twee dragma
en vander wortele van haseelwortele an
der half dragm En mengt dese te samen
met lauc pepere alsoe vele als dat derde
deel vā eend dragma weecht. En nur die
des auonts als ghi slapē wilt gaē/ so sulc
ghi in dien nacht wel rusten. Diastor.
Die mannē dpe de grote knopē vā deser
wortele eten ghecrigen eenen soone. En
die van die kleine knoppen deser wortele
eten ghecrigen een dochtere.

Sebesten Ca. Ccc. lvi.

Sebesten la. Machalomagiata grece
Faulis sebesten Arabice.

Isaac spreekt dat sebesten in die sat
iden vā Arabia walscht gelijc ee lau
cie oft glauie En dat hē oech beneden op
ter eerde leyt. Die buytenste schellen vā
sebesten zyn groen. En die bladeren zyn
ronc. En si brenghen ghele hoernen ofte
saet dat den coriander ghelijck is. En die

Folio

vuchten hier aff gheijcken den oliuetre
En si wordē in de medicinē gebelicht En
si sijn in hitte en in coude getēpereert.

Dele vruchtē sijn van haerder naturē
laxerende. En sonderlinge in die menscē
die niet die febres beuaghē sijn. Dele
vuchten in water geloden ende dat ghe
dronckē beneemt die hoestē en rupmt de
hoest En dese vruchtē des auonts geten
benemē die snotinghē int hooft. De
ser vruchten saet ghepolueriseert is goet
met warmē wijn inghenomē den genen
die steenachtich ende graueelachtich sijn.
Ende dese vruchten sijn allen menschen
bequaem te nemene.

Wilghe Capittel. Cclvij.

Salix vel salamontum latine.

Scrapio li. ag. beschrijft ons dat die
bladerē en die bloemē vandē wil
gen seer droge makende sijn. En dat d'ye
scorsen vandē wilghē meer drohende sijn
dan dese bladerē oft bloemē En hier om
me wordē dese scorsen ghebelicht tot loo
pende en vuchtige sweringē aent hēf aē
welcke plaetsen dat si sijn/mer die blade
ren en bloemē wordē gebruyct tot die vn
guenten of sakuen die droge makēde sijn
Meester Paulus spreekt dat die wilgē

Cxxvij

cout en droghe sijn inden eerste graer.

Die scorsen van willigen gebrant en
gepolueriseert/en met azijn gemenghet
helpen tot alle wondē alsse met eenē doec
ke daerouere gestrekē en geleit worden.

Dele bladerē ghestoten en peper hoer
nen daer onder gemēghet helpē seer tot
die darm gesuche als hier af ingenomen
wort met gebrandē wine of met watere
dat hier af gedistileert is.

Dat poluere
van wighē met azijn gedronckē stopdē
bloedendē nose/en oec die wondē alst also
daer ouere gestrekē wort Die seere gro
te hitte heeft d'ye sal in sijn camer eront
hem stroyen wilgen bladerē/wat dese v
coelen bequaemlicke den heeten tijt des so
mers

Salienus ca. Ptee. i. salix bescri
uet ons dat van wilgē bloemē een plaes
tere gemaect wort alsse met olie van ro
sen vsmengt sijn/welcke plaestere tot alle
sakē goet is die hirtich ende vuchtich sijn
want si droecht en vcoelt seere wel.

En
die aschenē van wilgē sijn goet tot vuch
tige scadē. En dese belichde meester Wil
helmus in sijn chirurgie tot veele sackē

Wilgē sap met weechbrede watere v
mēgt is goet tegē den bloet ganch

Ditknoploop.

C i

Capittel. Ccc. lviij.

Scordeon vel scordiū gre. Thaum ar.
Diascorides seic datter ruzedhāde
 knoplooc is dr eē tam en dr ande
 wilt vā dē tamē staet int cap. d. Allū be
 gint En vā dē wilde is dirca. en dpe greci
 noemē alleū. i. Scordeon en die arabici al
 leū. i. thau Mer si scrine die ondsceit datē
 tā en wilt scordeon is. **M**eeſter moyleſ
 spreect d; scordeon wilt knoplooc/ en d; die
 heet en droge is indē dde graet En d; dpe
 bloemen hier al seer goet in dpe medeci
 nē gebesicht zyn. **D**eſe blomē m; wate
 re gefodē en dā gedronckē ruynt de borst
 en die hersene vā slumichedē **S**al. scri
 uet d; die genaēt is Alleū agrete. i. scorde
 on en d; ſcarpere te nuttē is dan alleū do
 meſticū **D**ie chſterē vā wilt loock smoz
 gēs nuchterē getē doordie wor: mē inden
 buic en si z; goet die die droppel piſſe heb
 bē. En tot alle ſakē daer alleū domeſticū
 goet toe z; si beter werckēde in hare ope
 ratie **I**cē dit wilt looc en paritaria in o
 lie gefodē vdrift die pine d darmē die vā
 tande en wint gecomē z; yn alle vā bupte
 daer oppe gheleit worden.

Luis cruit of bismunte
 Capittel. Ccc. lix.

Stafisagria vel pedicularia vel gra
 num capitis vel passula muntula vel ro
 sa regis latine Pediculida grece.

Sera. beschijft ons dat dit cruit bla
 derē heeft gelijc wijngaert bladerē
 rē en d; eenē swartē steel heeft/ en d; saet
 heeft gelijc kicherē En dit saet is driecant
 tich en vā buic swart en vā binnē wit en
 het heeft eenē scarpē roec/ alst indē mont
 gehoudē wort **A**uertops seip dat stafi
 sagria heet en droge is indē dde graet en
 dit hout auicenna oec. **S**ali. spreect d;
 saet vele slumichedē wtē hoofde trect alle
 indē mont gehoudē wort En d; goet ghe
 nut is vā dē genē die gelwolkē zyn. En d;
 bilondlic diēt tot die water suchē **D**ial.
 seic. xv. vā dese hoernē inghenomen met
 mulla of m; mellicraet vele flegmata de
 mensche vā bouē wt doe brackē daer gro
 te crāchedē dit wilē af comē. **M**ellicraet
 is honich m; wijn v̄ mengt **D**it saet te
 poluere gestorē en opt hooft ghestroit off
 d; hooft daer mede ghewaschen door die
 luifen daer oppe **D**ie Electuaria de vā
 stafisagria ghemaect worden diene seer
 wel tot dpe vallēde suchē En si benemen
 motphea en brengen menstruu En dese
 electuarien wordē aldus gemaect. **M**eeſt
 vā stafisagria hoernē eē half pont en sie
 der die wel in watere en daer na stoor off
 wijft dit saet te samen dat ghelijc eenen
 b; is en mengedaer onde een pont sup
 hers En tēpert dese electuariē mettē wa
 tere daer dit saet in gefodē is **D**eſe elec
 tuarien zyn sonūlinge goet dē ghenē ope
 rot die melaestheit geneicht zyn wāt hier
 dore wordē vele vuchtedē v̄teert **I**cē
 stafisagria met azijne gesoden en dē mōc
 daer mede ghewaschen verdrift dē tan
 sweer of die p;ne der tande. En beneē
 die slumicheit des monts die vander her
 senen loopende zyn.

Waterkerse oft bruyen kerse
Capittel. C C C lxx.

Senacionū vel senacion vel apii aque
vel nasturcium aquaticū vel cardamus
agrestis lare kankela vel soniciū vel
hiriguntis grece

S Erapio libro senacion spreeket dat
bruyne kerse bij dpe water poeten
wascht. Endedat si eenen slechte steel he-
uet/ende dat si bladeren heeft ghelijc dpe
Eppe/mer wat clepdere. Ende dat si ee-
nen goede roeck heeft alle geknout wort

Bruyn kerse is heet inden eersten g.
ende droghe inden tweeden graet

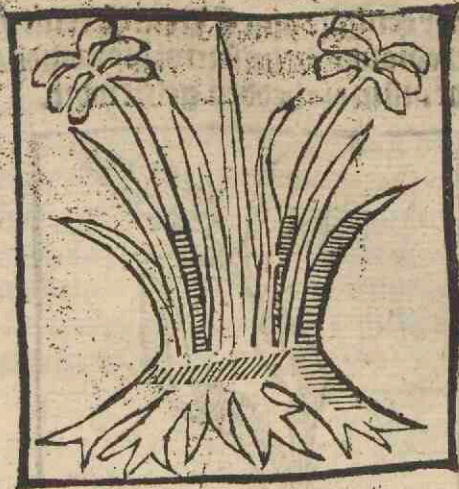
Dpas corides spreeket dattet laet van
bruyen kerse gerē dē steen beneēt dpe vā
hitte coemt. En dat seer wel doet orie ma-
kē

Ite bruyen kerse brēgt dē vrouwe ha-
re tijt of menstrū. **I**te bruyen kerse m;
wijn gesodē en desen ghedronckē beneēt
die lendē sacht

Desen wijn is goet ghe-
dronckē voer die coude sepche **M**ee ster-
psaac seet dat dit laet dē loop des buyckis
slopt alst met coudt watere of m; queap-
pelen sap gedronckē wort

En dit alsoe
gesodē sacht alle die leden der menschen

Bruyn kerse is oec seer goet in salaet
gheten teghen die hitte der leuere.

Wanthuys
Capittel. C C C lxxi

Spatula ferida latine.

M Eester paulus scrijft inde ca. spa-
cula ferida dat die cruit dē sweer-
dele cruit bi na gelijc is dat preos genaēt
is **D**ie cruit sijnct seer. en wascht geer-
ne bi die ruyne/en daer donchere is. En
dit cruit en sal mē niet besighē vā buyten
aent lijf **D**at sap vā desen crupde trect
wterhuyt dpe quade rudich; **M**orphea
genaēt En dit sap sal aldus bereit wordē
Reēt die saps en laret doere worden aen t
sonne/en daer na stoot die poluere en mē-
get daer onderē dat poluere van dat sap
stafisagrie/en des gelijckē dat sap vandē
crude stāmule en hermodactilt/ende oec
atramēt elcs enē vele. En mēgt dese met
azijn en swinen smout also dat dese eē sal
ue wordē. En smeert met dese salue dpe
morphea/en legt dā daer ouere een koel-
bladt ofte weechbreede bladt/soe sal dese
quade rudicheit sonder twifele genesen.
Maer ghy moet die huyt hier mede die
malē des daechs besmerē **I**te mēgt dat
poluere van desen saps met wijn en legt
dit daer na op een ghebrokē oft ghecōtu-
deert lidt/het sal die beenē daer wt treckē

sonder eenighe pine ¶ Item dit cruit ver
taecht die wandt luisen wt die wandē en
beddē als in die bedden geleit wort.

Rogge kore ¶ Ca. Ccc. lxxij.
Siligo vel germanū latine. Tifa vel
Dprus grece Siligeheb arabice.

¶ Scapoli. aggre. capi. Siligo be-
scrijft ons dat rogge die mensche
meer spijst dan gerste En dat rogge eenē
goedē roech heeft ¶ En d; brood dat vā rog-
ge ghebachē wort spijst die mensche min
dā dat terwē brood. En hier omme heeft
dē rogge een middelbarige natuerē tus-
sē die terwe en die gerste in die spijngē
en oech in die cracht ō medicinē ¶ Plini?
spreect d; rogge kore warm vā natuerē
is Maer n; so warm als die terwe Maer
warmere dā die gerste ¶ Dat brood van
rogge koren is den gesondē mensche bete-
re dā dē crackē mensche wāt het starct die
gesonde mensche. En het scaede en cract
den onghesonde mensche Maer terwen
brood is alleen bē cranchē bequaē ¶ Rog-
gen brood is dē genē n; goet die conde ma-
gē hebbē wāt dne cranch; haerō magen
en mach die brood n; haestelich noch niet
wel vteren ¶ Item elc mensche sal hē wach-
tē voer alle dingē en voer aldhāve brood.

dat n; wel gebachē is wāt hier afgē
crijcht menich mēsche cranch; die dē mē-
sche lichteliche scaden mochte.

Spelte ¶ Ca. Ccc. lxxij.
Spelta latine. Henge veldragos vel
zegea vel ellica arabice.

¶ Fragio libro aggregatoris capi-
tulo fult. i. Spelta beschrijft ons d;
die spelte korenē heeft die dē gherstē kore-
nē ghelike sijn En dat min spijst dā die ger-
ste. En dat si wel ruickende is. ¶ Item spel-
ten brood spijst min dan terwen brood of
gersten brood. ¶ Dioscorides seic dat spel-
te seer luttelē spijst en dat si vele kleien oft
semelen in haer heeft En dat si ouerdou-
welic is En dat si den bnic weicht ¶ Pau-
lus scrijft dat spelte der mage seer scade-
lijc is wāt si seer onuerdouwelic is ¶ Pla-
ac spreect dat spelta van haerder natuer
vuchrich en coudt is ¶ Salienus in sine
boeck de Edeleis inden capittel zegea. i.
Spelta spreect dat die saet ald̄ min d; spijst
onder alle greinen oft vruchtē. En hi seic
oock dat die spelte wortelen heeft die vast
inder eerden staen. Ende dat si vele siele
heeft. Ende dat die voghelen onder alle
korenē die spelte alder lieft eten ¶ Item
spelten broet is seer goet en ghelont alth

Folio

met gherste vermenghet is. **S**pelte met andere koren en vmenget en daer wt eenen bry gemaect. **D**esen bry is seer goet en gesont geten/war hi maectramer gac. **S**erapio spreekt dat spelte der mensche nauwere weickede is/ en dat si de maghe vol maect en dat si op worpt/ en dat die re bene hier af is omdat si lanclaem vdoor wet wort. **S**pelte is goet der vuchtiger longene en den drogen en harden hoesten/ en si weicht die borst. **I**te va spelte wort gemaect een cofectie die tohoch genaect is/ ende dese doet wel orine maken/ ende si reinicht die nieren en die blase der menschen alle in genomen wort.

Spinagie Ca. Ecclesiij.

Spinachia latine. **A**sperache grece. **S**erapio libro ag. ca. **A**sperach. i. **S**pinagia spreekt dat dit cruit roudt en vuchtich is int epnde vandē eerste graet. **D**it cruit gesoden en gheten saect den buick en beneet dpe pinē der borst en der longene. **D**at sap van desen cruide gedroncken purgeert en laxeert wt die quade vuchricheit/ en maect eenē saecten adē. **H**ier is te wetente dat mosch oft portatie van spinagie gemaect dagelijcx gheeten niet goet en is/ want het maect ende

Cxxxix

bringt in die mensche vele melancolien dwelck oech beschijft meester **A**uerroper/ daer hij spreekt dat alle moelen melancolie brengen sonder allenē dat die van latruwe en bernargie gemaect worden. **D**ie grode pine in sinen rugghe heeft/ sal pottagie van spinagie eten. **E**n dpe in zjn lijf verhardet is de sal moesch hier af eeten/ en dat soy hier af drinckē so wos der hi geholpen sonder twifele.

Wormcruyt Ca. Eccleij

Semen lumbicorum latine **H**ambel arabice **A**lbasan grece

Serapio li. ag. ca. **H**abel. i. semē lumbicorum beschijft ons dat dit saet bi na also deine is als sanr. En dat geel is ghelijc sofferaen. **M**uicē. indē ca. **H**abel spreekt dat dit saet heet is indē derde graet/ en dz gelijc sant is. En dat butē rootachtich is en va binnen wirachtich. **I**te dit saet in gedronckē met gepten melc doot die wormē int lijf. **D**it saet wascht in die landē corasceni. En daer valt dit saet mettē regen wten hemele. En dit vū gaderē die luydē daer alt gheregt heeft. En op dat wit eertrike wordes vele gevondē. **D**it saet coemt seldē in die dupstse landē. En daer vore neēt mē wormcruit dat in India en.

C ij

in cerilia wascht en hier af coet grote me-
 nichthe re Venegie. ¶ Dit cruyt scoormen
 met seel en met saet en her drijft die wor-
 me wele lichte doer die bitter heyt diet in he-
 heeft also dat die worme leuedich va dpe
 mensche gaen/ en dit is sonderlinge goet
 ingenome vande ionghen kinderē En dit
 vintmen alrij bi die creemers.

Bloemen van arabien alsoe ghe-
 naemt Ca. Ccc. lxxvi.

Striacados latine Sahadis grece.
 Erapio capit. Striacados arabicum
 sp. reect dat dese bloemen in ee ep-
 lant wasschende; ijd; in grietis Saha-
 dis genaet is en dat si d' suichoreie sacure
 ga genaet gelike ijd. ¶ Dioscorides cap.
 Striacados scrijft d; die bloemē in een eplāt
 vā arabie wassen dat Striacados genaet is
 ¶ Nicenna scrijft dat dese bloemen heet
 indē eerste graet; ijd; en droghe indē twee-
 de graet En d; si in die medecinē ghebest
 get wordē ¶ Dese bloemē dienē seer wel
 tot dē hooftē als een sacht hier mede ghe-
 uult opt hooft geleit wort. En desen sacht
 oft sacculus sal aldus ghemact worden
 seet deser bloemen en bladerē van lau-
 wer bomē elchs et loot rosemarijnnaet
 geleine/ betonie bladeren elchs een hanc

volrode rosen een half hantvol gariofel
 nagelē een dragina muscatē bloemē een
 half dragina En mengt dese ondmalcant
 vere alle wat gellose ijd. En daer na in
 een sachte ghedaet di een spannelanc en
 ee spāne breet is En voer grote heere ne-
 met rode lide en voer gemein volck linen
 doer. Dese sacht also opt hooft gheleit v-
 laest alle pinen in hooft En als pemaet
 groote hitte in ijd; hooft heeft so sal hi de-
 sen sachte voer besprengē met rosen wate-
 re en daer opt hooft legghē. ¶ Den wijn
 gedronck daer dese bloemē inghesodent
 ijd; beneet alle pijnē d' ledē en d' iuncturē
 of d' geveruē En hier af staē vele scoo-
 duechdē in Pandecta int. lxxvi. capittrele.
 ¶ Wijn daer dit cruyt inghesodent is v-
 mer die mage en die darmē. En hi is seer
 goet tegē die coude sepeke en teghē die v-
 stoptheit d' leueren en der milten

Wijn bloemen of mottē cruyt
 Capittel. Ccc. lxxvii.

Striacados cirrinū la. et gre. Scchadit.
 Erapio ca. Striacados cirrinū bescri-
 uet ons dat dit een cruyt is d; dpe
 allene aen die bladeren ghelijct. En dat
 sacht heeft ghelijc die aueroene dar bittere
 is bi na also bittere als die allene En het

Folio

heet en droge indē derde graet. **I**te dyc
 cruit gherc is der maghe scadelijc. **D**ie
 meesterē leggē eendrachtelijc d; dit cruit
 oech die wormē int lhf doot alt vā buprē
 oft vā binnē gebelicht wort; en dat meer
 werct dā worm cruit. **I**te welcke vee of
 beeste dit cruit seer vele eet wort haestelic
 ver. **D**it cruit mer allene in water gese-
 dē en d; water gedrochē doot oec die wor-
 mē indē buprē en d; seer seer stachelijc
 wt. **P**late. dit cruit ghelijc d allene aen
 zjn sacsoen/en bi na aen zjn cracht. En
 het is goet gebelicht vā buitē en van bin-
 nen om die wormē daer mede te doden.
Johānes me. scrjft dat sicados tweed
 bande is dat eene citrinū en d; ande ara-
 bicū. En hier afsalmē lesen Pandectam
 int lxxvi. ca. dat ascukodos beghint.

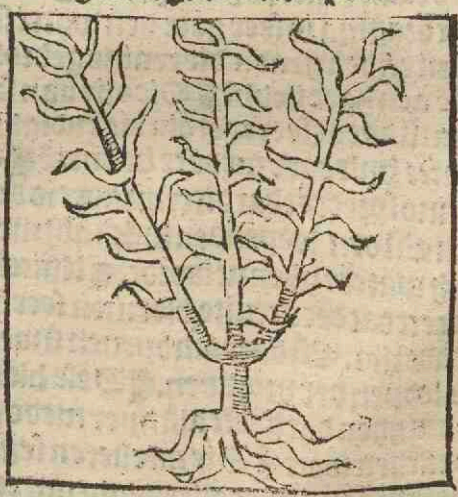
Velt comijn

Capittel. Ccc. lxxvij

Diseleos Arabice Diseli vel Alcegelio
 do grece Siler montanum latine.
S Erapio li. ag. ca. diseleos bescrijft
 ons dat dit cruyt bladerē heeft ge-
 lijc dē venchele/mer die bladeren hier af
 zjn wat lāgere en grouere/en d; eenē lā-
 gē steel heeft/en d; bouē tronē heeft daer
 vreeet saet in is d; eenen scarpē rocc heeft

Exl

Dit cruit is heet en droge int einde vā
 den eerste graet. **S**aulus spreect dat dit
 cruit cracht heeft vā malsanderē te deile-
 ne die groete vuchtichedē. En sondlinge
 die vuchtichedē die clamē gelopē zjn ghe-
 lijc dat geronnē bloet d; met stachelijc hē
 wt. **V**elt comijn met wijn gedronckē is
 seer goet ad Diaberitā passionē/dats als
 die orine onwillēs wloopt. En het is oec
 goet also genut Almaticis/dats den ghe-
 nen die alrijc op die borst kichen. **I**tem
 velt comijn met wijn gedronckē daer lāc
 pepere onderē gemengt is/is goet dē ge-
 nen die die vallende suchte hebben.
Pascalides spreect d; h; des winters
 geen coude en geuoelt/dye dā ouer wech
 gaen wille. Die velt comijn met lanc pe-
 per en wijn in neemt. **W**elcke mēschen
 oft onuerstandich dier velt comijn eet En
 dan met zjn paer te doene heeft/ ontfan-
 get dan haestelijc en wort bevrucht. **I**te
 velt comijn gepoluerseert en m t gebra-
 de vigen v̄mengt is goet teghen die ver-
 stoptheit der leuere/d miltē/der nperē/en
 der blasen. En wijn daer dit saet inne ge-
 lodē is/is goet tegē die coude pisse.

**Vemels hoy
Capittel. Ccc. lxxvij**

Squinantum latine Squinuma gr.
Iden boeck *Bandecta* int. xvij. ca.
 pittele dat Squinantū beghint be-
 scrifft ons die meestere dae dit cruyt heet
 en droeghe is inden eerstengraet En dat
 gheuonden wort in die landen van affri-
 ken en in poelien En dat. ix. iaer lanc du-
 ret in zyn cracht **S**erapio sprecht d; die
 cruyt seer subtylle stelen heeft ghelyc die
spica nardi En dat gheerne in eplanden
 en vuchtige velden wascht. En dat daer
 inne wascht ghelyc gras of hopy in onse
 landen. **D**it cruyt heeft bouen eenē dic-
 ken bosch en eenen goeden roeck En zyn
 wortele staet seer diepe inder eerden En
 deser bloemen bladeren en wortele wor-
 den in die medicinen ghebesicht.

Spascorides sprecht dat dese bloemen
 seere goet ghennt zyn voer den steen En
 dat si wel doen orine maken en dat si die
 swellinghen benemen. En dat si wel tot
 die lendenen dienen. En den ghenen die
 bloet spouwē **S**quinantū wort in me-
 nigerhande confectien gebesicht tot dese
 voerscreuen crancheden. **D**ie wortele
 dees cruyts met pepere gemengt elcs eē
 half dragma is seer goet den water such-
 tigen en den genen die renige gebroken
 ledē aen haer hebbē **D**ie olie van squi-
 nantū dyent seer wel om die rudighe en
 scorfte huyt daer mede te besmerē **S**a-
 lienus sprecht dat dit cruyt goet is om ma-
 gen En den loopenden buick alst mer ho-
 nich watere ghenut wordt. **M**uicenna
 sprecht dat dees cruyts bloemen seer stop-
 pende zyn. En daer omdopenen si wel tot
 die loopen der vrouwen. **D**ese bloemē
 repnighen dat hooft alst hyper mede ghe-
 wasschen wort **D**ie meestere seggen
 dat squinantū niet alleene ghenut en sal
 worden mer met andere substanciē daer
 bi ghelyc in eenige confectien oft met an-

dere wortelen of specerien die wel diene
 tot die cranchept daermen die toe besige
 wille en het wordr kemels hopy genaemt
 want in die landen daert wascht eten de
 Camelen dit ghelyc die peerden dat hopy
 eten in onse landen. **S**quinantū heft
 cracht te purgeren en te reinigē die cou-
 de vuchticheit de flegma genaemt is als
 m; polipodiū en coloquintida omēgt is.

Scamonea Ca. Ccc. lxx.

Scamonea latine *Diagridio* grece
Serapio indē capittale scamonea
 bescrijft ons dat dit eenē boom is
 dpe vele stuwicken oft racken heeft die wt
 eenē wortele gaen. En op die tache huet
 af is een elibberachtige materie die daer
 anne hangt ghelyc lym. En desen boom
 heeft ghetante bladeren die der onderha-
 ue ghelijchen maer die bladeren van sca-
 monea zyn weichere. **D**ie bladerē hier
 af hebben drie canten of horcken en wirt
 te ronde bloemen die hol zyn gelijc een pi-
 pe En si hebben eenen starcken roet. **D**e-
 sen boom heeft een wittewortele dpe en
 nen dupin diche is En dese heeft eenē seer
 re starcken roeck. En dese wortele is vol
 melcs. **D**it melch wort aldus vergadert
Men besijdt die scorfte op die wortele

Folio

Crli.

En men wont die met scharpe wapenien
 En ront omme die wortele maechtmen
 eenē put/en daer laetmen dit melck in le
 pelen lopē/en daer na nemē si dz; vā daer
 en bewarēt in eenich vat. Somighe gra
 uen rontom d'wortele/en dā stropē si dpe
 bladerē hier af in die grauinge opdattet
 melck daer inne druppen soude. En dese
 wuchricheit laetē si dā droge wordē. En dit
 wort scamonea ghenaeft. En die beste sca
 monea is claer en laeft en clibberachtich
 ghelijc die materie diemen van die ossen
 hupen scaeft. Dese gelijc oet eē spögte
 en die haeltmē in India en in Asia in eē
 eplant dat Musie genaet is dat in India
 belegē is. En hier inne wascht grote me
 dichte hier af. **Ire** scamonea wort dic
 wileu gheuallicht mettē melck vā sprinc
 cruic wortele. En hier af steruē die men
 schen die des nutte. **Somige** nemē dat
 melck van sprincruic en daer mengen
 si onderē gerhē meel/en dat makē si dā d
 scamonea ghelijc. En dit en is niet goet.
 en en sal tot geend medicinen ghebekicht
 wordē. **Die** meesterē beschriue ons dz; de
 scamonea niet goet en is die wten lande
 Senpl; en Palestina coemt/wat die sca
 monea die hier wt coemt is met ghersten
 meel en mettē melck titimalli vū menger.
Salienus en **Paulus** seggē dat scha
 monea heet en droge is bi dē derdē graet
De gelijc sal hier bemerkē en wetē dat
 scamonea te voren bereit sal wesen eer
 men die besigen mach in die medicinen.
 want scamonea in haer seluen niet goet
 en is/mer si is sorgelijc te nemene/want
 si brenge d' magen grote scade. En des ge
 licken der leuere/en si beneet den mēschē
 den luste en appetijt te etene. En si brēgt
 anxt en noot in des mensche lhf. En hier
 om moet scamonea te vorē rectificieert
 wordē gelijc hier na bescreuē staet. **Ire**

die leeraers spreke dat die scamonea xxx.
 of xl. iaer haer quaeth; behout of lāgere
Mer als si gerectificieert wort so vliet si
 haer quaetheit/also dat si dā niet soveele
 scadē en mach. En hier om sal mēse te vo
 ren rectificerē als mēse in die medicinē be
 ligen wille/en niet en sal mēse in haer sel
 uen gebruyckē. want si soude dē gansen
 lue grote schade toe brenghē gelijc cout
 sweet/swimelingē en alderhāde loopen
 des lhf's tot dat dpe mēsche vā onmachte
 steruē soude. **En** hier om sal mēse te vo
 ren aldus rectificerē. **Reemt** eenē queap
 pelē en snijdt die vā buiten af. En maect
 ofr snijdt daer inne eenē put/en doet scha
 monea daer inne/en dan legt dat af ghe
 snedē deescl weder opten appele. En datt
 maect een deech om desen appele en legt
 hem in eenē barouē die niet te heet en is
 En laet den appele also daer inne liggē
 eenē haluē dach/so sal die scamonea haer
 seluen bereidē inden queappelle/en haer
 quaetheit sal haer af genomē wordē/al
 so dat si daer na niet meer scadē en mach.
Somige meesterē seggē dat die scamonea
 hier te vorē gelegit plach te wordē
 in die landē daer si wt wert gebrach; en
 dattet nu ter tijt achter blijft. Ende doer
 grote getrouh; diemē tot dpe liedē hadde
 wert dat achter gelatē. **Ire** het is die be
 ste scamonea die dese nauolgēde proprie
 teit heeft. **Te** eerstē die claer vā verwen
 is. **Tē** h; die geprobeert macht wordē m;
 speecele/en dā gelijc melc wort is soe ifse
 goet. En als dit niet en gesciet so isse vall
 sche. En tē derdē dz; si lichtelic breekt/en dz;
 se haer lichtelic laet polueriseerē **Tē** vier
 dē die licht aen tgewichte is. En tē vifdē
 die eenē goedē roech heeft. En die scamo
 nea die dese eygēscappē ofte proprieiteitē
 niet en heeft en is n; goet. En dese mach
 behoudē wordē xx. iaer ouerteert in haer

tracht en duecht Paulus beschrijft ons
 d; scamonea werdijft Colera En dese na
 haer treckende is. En dat haer operacie
 harct en scarp is. **I**te die scamonea is de
 herte seer cōtrarie wāt si beneēt alle dpe
 trachtē en den mensche die heet en droge
 vā natuerē zjn brengt si gemeenlikē die
 febres. **D**ie meesterē ghebiedē dat die
 mensche die scamonea ghebruyckē hoer
 hoedē sullē voer seer grote hitte en coude
Ite scamonea ghenut met curē of que
 appelē sap/ ende weechbreede sap laereert
 laetrelie En laereert daer mede die quade
 vuchtricheit **I**te scamonea en sal num
 mermeer alleē ghebesicht wordē **M**aer
 alijet met mastix daer bi wāt dā sal si den
 mensche deste min stadē **I**tem scamonea
 met azijn en met olie vā rosen vmen
 get beneēt dē hooftsweer of die phne des
 hoofs als d; hoof hier mede besmeert is
Ite scamonea m; azijn v mēgt cureert
 en droecht haestelijt wondlikē die quade
 rudicheit oft crauwagie alse hier mede
 besmeert wordē sonder twifele.

Een ghebrant olifants been
 Capittel. Ccc. lxxi
 Spodium lati. et grece Abapfir Arab.

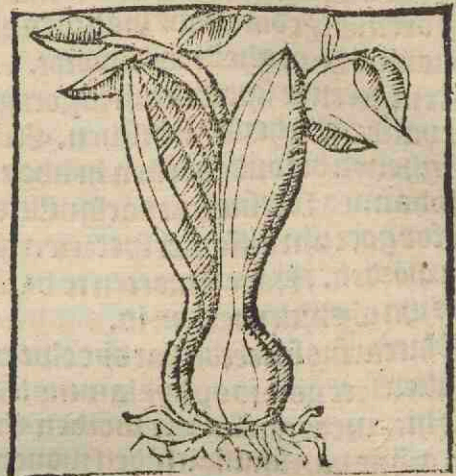
Die meesterē seggē dat spodiū een
 beē is vā eenē olifante d; gebrāt
 is. **I**te die olifantē hebbē beenderē dpe
 seer dicke zjn en dese en wordē n; gebrāt
Maer haer beenderē dpe merch in haer
 hebbē wordē alleene ghebrant. En dese
 wordē spodiū genaemt alle gebrant; zjn
Mer dese gebrāde beenderē wordē dic wi
 lē geuallicht als m; hondē beederē of met
 marmorsteē die gebrāt wordē en het is d;
 vette poluer vā dese beenē d; licht is en d;
 met swart poluere v mēgt is. **D**it pol
 uere m; weechbreede sap v mēgt is goet
 dē genē die m; pinē haer urine makē En
 het is goet voer alle oueruloedige loope
 die vā bloede comē gelijc menstruū of wē
 nolen of wt die wondē welcke de zjn mo
 gē alst m; weechbreede sap genomē wort
Plat. en Cassi? seggē d; spodiū goer is
 voer alle gebrokkē ledē int lijf En sonder
 ge voer dē broet des gemachts wie die zjn
 mach En heilt sondlinge desen broet alst
 gelijc eē plaestere vā buitē daer op gelijc
 wort. En des gelijc alst m; weechbreede
 sap gedrokkē wort. **D**it olifantē beē ge
 poluert en met weechbreede sap v mēgt
 is goet tegē dē bloetgāt vā onde en vā bo
 vē alst in die noesgātē gedaen wort.

Polio
Serapium een gomme
Capittel. Ecclxiij.

Serapinum grece et latine
Serapio scrift os dat serapinum ee
gomme van sommige boomen is/die
aen haer wesen oft faetsoen der gomme
galbanu genaemt gelijc is En her is den
besten serapinu die claer is en die va
buten roote en van binnen wit is. En die ee
nen starche roock heeft bi na gelijc ala fe
rida **P**linius indē capit. serapinum be
scrift ons dat dese gomme heet en droge
is inden derde graet. Ende dat si de steen
breec die langē tijt in die blase gelegē he
uet/ en dat si wel orine doet maken alle
in wijnruiten sap geresolveert is/ en al
so genut wort **I**tem serapinum dient wel
totte loopende ogen die donckere zyn En
sonderlinge tot die velle en schelle ooge.
En hier toe salmen dit aldus besigen **I**tem
met serapinu een dragma oft een vierde
deel van eenē loot en resolveert dit in ij.
loot vandē sape celidonie. en mengt hier
ondere supckere twee loot/ en vrouwen
melch drie dragmen/ en legt dese ouer die
ooge gelijc ee collirium soe helpet sondt wi
fele. **P**ascalides spreect dat serapinu
goet is den ouden hoeste. En dat die vorst
rupmt. En dat die grotte vuchtricheit wt
ter blase beneemt. en dat sondtlinge goet
is epilectico en spasmatico als m; wine
gedröckē wort. Dese gōme m; olie vā ro
sen vermengt geneest die lame ledē alle
hier mede wel ghesmeert wordē **I**tem
serapinu is goet tot die ghebrekē der mil
ten/ en voer die ghichtricheit/ als daer een
salve af gemaect wort met lisaet olie/ en
als die pijnlike plaetsen hier mede dan
besmeert worden. **D**it is oec seer goet
tot die beten der feniniger dierē alle hier
mede besmeert worden. **I**tem serapi

Crlij.
num gheroken is seer goet tegen dpe op
dootinge der moedere de Sufforatioma
ris ghenaemt word

Squillen oft eerdt ayuinen
Capittel. Ecclxiij.

Squina vel cepe muris latine Falla
grece. Haurifel vel haulathach Arabice
Die meesteren seggen dat dit cruit
bladerē heeft gelijc die blauwe le
lien. En dat aen der wort te eenen grote
ayun gelijc is. En dat hier wt a; zyn ghe
maect wort/ die Acetū squillicu ghenaec
is. **S**erapio bescrift ons dat dit cruit
starchelijc heet maect. En dat men te vo
ren braden oft siedē moer eerment in die
medicinē besigen sal. want het werct see
re starchelijc in die menschen die dit onbe
reit oft sonder pet daer bi nutten En het
wort hier omme oet genaemt Cepe mu
ris/ want het doot die murken **P**asco
rides/ squille zyn tot vele saken goet/ alle
te voren bereit/ zyn ghelijc voerseit is En
hi seet dat men een deeth hier ouer edelb
ben oft l; mē sal en dat mē se dā bradē sal
in een batou oft in hete aschenē. En hij
seet dat se daer inne wel gebradē moet en
wordē/ want si anders met sorgē te nuttē
D ij

113
souden zyn. **M**uicenna beschryuet ons dat squille heet en droge zyn inden tweeden graet Ende dese apupnen hebben in haer olie die swart is en dese olie met honich vermengt doet hayr wasschen alle op die kale huyt ghescreken word.

Item acetum squilliticum is goet ghenut vanden kichende menschen. En vanden ghenen die oude hoesten hebben.

Johannes Mesue seyt dat squille den hoofde goet zyn alle met specerien ghenut worden. Maer si moeten te vorē becept zyn ghelijck voersept is.

Placarius spreekt dat dpe olpe van squillen seer goet is op dpe lamme leden alle hier mede ghesmeert worden Ende den azijne van squillen inden mont ghehouden heilt dat quaet vleesch daer in.

Serapio spreekt dat die squillen alle bereit zyn in veele confectien ghebelicht worden En sonderlinghe in die welriekende specerij **I**te die een geheel squille hangt bouen die dore vanden huse dien huse en mach geen fenin ich dier stadige

Item squille zyn goet ghenut tegen de apoplexie Ende sonderlinghe goet voer dpe vallende suchte.

Item dese apupnen in wijn gheloden ende desen wijn ghedroncken beneemet alle crancheden des lijfs van binnen En si dienen sonderlinge voer die quade hitte leuere.

Item squilla bereept ghelijck voersept is met allene en mastix in azijn en in water gheloden en met supkere soet ghemacht is goet voer die verstoptheit der leuere ende der milten Ende dit is oock seer goet voer dpe watersucht ende voer die gheelsucht En het doet wel orine maken Ende het brengt den vrouwen haer vruchticheit Maer het doet die vrouwen misuallen die bevrucht zyn.

Sandelhout Ca. Ccc. lxxiiij.

Sandalū grece et latine Sandel **I**ra.

Die meesteren seggen eendrachtelic dat sandelhout wten lande vā Spria gebrachte wort. En dat drierde hāde is dat eene wit dat andere root en dat derde citrijn vā verwen En dat dz citrijn sandelhout dat beste is en daer na dat root en dan dat witte **S**erapio beschryft ons dat dat citrijn sandelhout en dz root sandelhout cout zyn inden derden graet en droghe inden tweeden graet. En dat dat wit sandelhout cout en droghe is in dē rwenen graet. Dat citrijn sandelhout beneemt die loopen die in dpe leden doet trecken. En het stact die mage. **P**saac sandelhout gestotē en gepolueriseert m; coolwater beneet dpe hitte des herte als also van buiten opt herte gestreke wort. **A**oot sandelhout met nachtsaden sap vermengt helpt wel op dat siederrijn der voeten altdaer op ghesmeert word. **S**andelhout ghenut beneet dat sieden des bloets bij dat herre dat van thoren of gramscappe coemt **D**at citrijn sandelhout is alder beste ghebelicht tot alle saeken Ende het ruyt alder best. **S**andelhout met supkere ghenut beneemt den

doel En slopt alle loopē des bloets die see
re ouer vloedende sijn. Cijte sandelhout
gepulueriseert en in wātere gesodē en su
kere daer onde v̄mengt wort een syrope
Dese syrope genut beneēt alle quade hitte
maect natuerlic en getēpert bloet. Cijui.
scrjft in sinē boerde vit ib? cordia d; san
delhout d; herte v̄stact. En d; goēt bloet
maect. Cij sandelhout gepulueriseert en
m; endiuie wātere v̄mengt is goet voer
die hitte d leuere en stact die leuere alst
v̄butē daer ouer gesmeert wort. Cijoot
sandelhout gepulueriseert en m; cāpffer
en rooswater v̄mengt is sondlinge goet
tege die pine des hoofts als dē slaep den
hoofts hier mede gesmeert wort.

Sene boom of sene bladerē
Capittel. Ccc. lxxv.

Sene Arabic Grece et latine.

Adēboer cir. in. beschrijft ons de mee
sterd; seneboō oft senecruit walscht
in babiloniē in arabien in isbardiē en in
sōmige duitse landē. En d; heet en droge
is indē. ij. graef. Cijte sene en sal alleene
m; genut wordē ouer eē dragma. Maer
m; enige and medecinē daer bi gelijcm;
wijn of m; gēgeber. En dā machmēs eē
loot hier af nemē. Cijmeesterē segghē

dat sene goet is om daer mede the bene
men die melancolpe. Ende ope vallende
sucht en oec de quartainse febres. Cij
eē loot vā sene m; hoenden sap of brughe
nut layeert saetelic. En sene m; kaelwei
gesodē daer spira onō gemēgt is maect ca
mergāt als die smorges of saūs gedōc
hē wort allmen slapē gaet. Cij sene drijft
wt en purgeert die v̄brāde colera. Sene
reinicht die her sene. Sene v̄stact d; hert
en leuere en beneēt die steectē der milten.
Cij sene reinicht alle die ledē des lijfs en
sondlinge die longene. Cij plate. die voer
melaecth; besocht is of die aē; sijn lijf die
righerudich; of seerich; heeft die sal drie
of vier malē in d weke in nemē sene me
rē sape vā griseō of suin? terre. Cij meli.
scrjft d; de sene bladerē m; hare stege
besicht sullē wordē. Sene maect v̄uecht
en beneēt d; troerich bloet vādē herte. Se
ne stact d; gesicht en gehoor en beneēt de
oude febres. Cij wj daer sene in gesodē is
m; wat gēgebers v̄mēgt is goet tegē die
v̄slopt; d leuere en miltē. En voer die on
machtich; thertē. Cij syrope gemaect van
sene/herstōgē en bernagie in water ghe
sodē en m; supchere soet gemaect is goet
voer alle dese voernōde tranchedē.

Spica nardi
Capittel. Ccc. lxxvi

Spica nardi grece et latine Simbel
vel Sobol vel solob Arabice.

Serapio libro aggregatoris capitulo simbel. i. spica beschrijft ons dat die spica tweederhande is/die een spica nardi en die ander spica celtica Die spica nardi walscht in India op eenē berch die hārā oft hanea ghenaemt is En dese is die beste ope versch en vet en root van verwen is En die wel ruickende is binā ghelūc den apresse **P**linius scrjft dat Spica nardi heet is inden eersten graet. droge inden. ij. graet **D**iascorides scrjvet dat spica nardi gebruyet wel doet orine maken. En dat si den loop des buicks slopt als hier af gedroncken wort **S**pica nardi gheloden en daer wt ghemaect een plaestere. Deese plaestere brengt de vrouwen hare tijt alle voer haer scameelheit gheleit wort En aldus beneemt si alle die suchten der moedere en si repnicht ope moedere. **P**latearius spica nardi met coudt watere gedroncken beenemt de onmachticheit en die bewingede des herten **S**pica nardi in loeghe gheleit doet hape walschen. En is seer goet voer dat wt vallen dees haps/als dat hooft hypermede ghewalschen wordt. **S**pica nardi dient wel tot die medecinen der oegen **S**alienus scrjft. dat spica nardi goet is der maghe en der leuere **I**tem daer is een olie die genaect wort **O**leum nardinum ofte **O**leum de spica die seere wel ruycht. En dese is tot vele saken goet en sonderlinghe om ope lamme leden daer medere smerē Deese olie is goet **P**odagricis en arteticis dat is den genen die gichticheit in die voeten hebben en in alle die leden ende iuncturen.

Roemsche spike
Capittel. Ccc. lxxvij.

Spica celtica latine. Celtica vel spica romana grece Simbel Arabice.
Plini? scrjft int ca. spica celtica dat dese spike walschede is in Ilirico en in Siria en in Italia En dese kleine velselē opter eerdē heeft die dicke zjn En dese luidē dese vngaderē m; die wortelē En dese spica nardi gelijckē en daer is noch een and spica die spica montuosa ghenaect is Ende dese walscht in cecilien en si gheleijt der sweerdele wel aen ope bladeren maer si en heeft gheen saet en die bladeren hier af zjn scharpende doerenachtich En die wortele is swart ende si ghelijck der goutwortele ende haer nature is der nature van spica celtica gelijck in vele crachten **S**alienus scrjft inden capitel nardus celtica beschrijft dat dese spica aen haer saetsoen en wesen en aen haer cracht der spica nardi ghelijc is maer die nature van spica nardi is meer vhir tēde En in alle duechde is dese spica mindere dā spica nardi sond in die cracht om orine te makē want spica celtica doet beter orine maken dan spica nardi.

Storax Capittel. Cclxx viij.

Storax la. Sugia gre. Malahack. M.
 Era. li. ag. ca. storax scrjft d; storax
 Driedhade is. Die eene wort genaet
 storax liquida Die ander storax sicca. En
 die derde storax calamita Hi spreect oeck
 dat storax eenē grote boō is die bladeren
 heeft gelijc die witte leliē/ en grote vruch
 tē gelijc de prupmē/ en dat dese vruchten
 twee scorsen oft scelle hebbē En dat men
 die buitenste schelle hier afeet/ en dat de
 se bitter is. en die and scelle is binnē aen
 die keerne/ en hier wt wort olie gedruet of
 gheperst Die scelle deser vruchtē wort
 genaet storax sicca. en die gōme die vā de
 ten boome loopt wort genaet storax cala
 mita Itē storax liquida is die verricheit
 die vā mirra coēt. Itē somige meesterē
 leggē dat storax liquida die heffe oft ghilt
 is vā storax sicca. Salie. scrjft dat dpe
 duecht hier af is hirtighē weick makē en
 rijp makē. Secleet Salie. dat storax vā
 dē stuckē is die dodēde; sijn gelijc Julquia
 mus Auerrois scrjft indē ca. storax dat
 storax heet is indē tweedē graet/ en droge
 indē eerstē g. Salie. dese drie storax hoe
 mē die belicht; sijn althit goet tegē dē loop
 des hoofs En als hier af gedronckē wort

so brengē si die febres doer haer vruchte
 heit. En dē roec vā storax calamita gelijc
 wel dē roec vā wiroecke Sera. desen ro
 ke indē nose gelatē beneet alle dpe lopen
 des hoofs En dit vā buitē aēt lijf gesmee
 ret beneet de quade rudicheit en crauwa
 gie Storax calamita m; landamus en
 storax liquida v̄mengt/ is seer goet ghero
 ken teghē die lopēde hersenē. En als dese
 op kolē gestroit wordē/ en als dē roec daer
 af ontfanghē wort dat is hier toe vele be
 tere Wijn daer storax met gengeber in
 ne vermēgt wort is goet gegorgelt voer
 den huge die vuula genaemt is oft voer
 dat roortaphen inden hele/ en alst groot
 dicke ende gheswollen is soe wordet hier
 af wederom clepne

Solfere Capittel. Ccc. lxxix

Sulphur latineet grece
 De meesterē leggē dat solfere heet
 en droge is indē tweedē graet En
 dat een verricheit der aerde is de doer hie
 te des viers en d' sonnē getoect en v̄wan
 delc wordc in solfere dat sulfur viuū ghe
 naemt wordc/ dat is leuēdesolfer. En dpe
 coēt wter eerde en het wordc met consten
 bereit. En dic coēt wt die landē Melosda
 en Lipara. En sijn duecht is subtyl ma

hē en attraherē of na hē treckē. **¶** Opaf:
 leuēde solfer gepoluert drijft wt d; v̄gift
 en̄ fen̄j als̄ metē dopere vā eenē epe in-
 genomē wort. En̄ dits sondlinge goet te-
 gē die pestilētie en̄ het heeft menigē men-
 scegholpē En̄ allinē dit in neet so salinē
 daer nae per̄ innemē d; camergāt maect
 gelijc eē vnce diafeniconis of eē half vnce
 Electuarij de succo rosarū; en̄ elc sal hem
 daer na wachtē voer swinē vleesch voer
 melc en̄ wijn also lange tot die nature hē
 bemerkhede is d; d; v̄gift hē v̄trockē he-
 uet. **¶** Plare. solfere gestortē en̄ daer onde
 gemēgt vaine vā ionge kiden geneest die
 melaetsche hūit alle hier mede gesalf wos-
 det en̄ drijft wt d; ettere d; lāgē tijt op die
 vork gelegē heeft. En̄ het beneet d; kichē
 allt m; eenē weechē epe ingenomē wort.
¶ Oli. Eē vrouwede dē rooc hier af vā on-
 d̄ otfact d; drijft af d; dode hit en̄ reinicht
 haer moed **¶** Ani. seir in zj. ij. boec. int ca-
 Sulphur d; solfer gepoedē en̄ m; azj ge-
 mēgt snuert die onrein hūit van alle be-
 smet; alle hier mede bestreht wort **¶** Eē
 saluedie gemaect wort vā solfer met wic-
 re niet wortel m; lijnsaet olie met walsch
 is goet voer de paralisis of gichte in de vo-
 tē en̄ and ledē hier mede bestreht.

Sal armoniacum Capittel. Ccc. lxxx

¶ Sal armoniacū lati. Voilsodar grece.
¶ Cester Serapio libro aggregato
 rior capitulo sal armoniacum
 seyt dattet ghetogen wert wt harde stee-
 nen die claer en̄ sour zjn/en̄ hier om ist se-
 rebitende en̄ corolijf. Oock vjntmen sal
 Armoniacū dat ghetogen wort wt swar-
 te ghesouten steenen/en̄ dic saet hem lich-
 telijc breken in poeder. En̄ dit Sal is d;
 beste d; claer en̄ wit is en̄ dit is heet ende
 droghe inden vierden graet **¶** Sal armo-
 niacum beneemt die vuchricheit en̄ rep-
 niger die En̄ het is sonderlinge goet vū
 ledat is der swellinge des blats dat voer
 die keleschuyft als des poeders met enē
 houten lepele daer aen ghelaten wort.
 Oeck is dit poeder goet squinancie d'aris
 een ghelweert inder kelen. **¶** Plateari.
 Sal armoniacum beneemt dat wt dat
 dicwilen ouerden oegappel ghetogen is
 allt met schek wortel sap ghebelicht wort
 Ende als dit also in die oeghen ghedaen
 wort/soe benemet die schellen der oghen
 En̄ het is gheheeten sal Armoniacū om
 datter vele in Armenien gevonden wort
¶ Ende sal armoniacum wort oeck doot
 ronste wt ghemeyn sour ghemaect.
¶ Sal armoniacum in rooswatere ont-
 laten oft gheresolueert en̄ allt mit camp-
 fter vermengt is en̄ dan inder sonnenge-
 droecht. Ende als dat poeder hier af met
 oipe van vlier ghemenghelt wort bene-
 met die ongheseltet des aensichts ghe-
 lchrope melaetsche plecken zjn als daer
 mede dat aensicht bestreken wort.

¶ Draken bloet oft sanguis draco
 Capittel. Ccc. lxxxi
¶ Sanguis draconis lacine.

Folio

Serapioli. ag. ca. sanguis draconis/
 beschrijft ons dat draehē bloet sap is
 wt somige bomē En dese bomē hebbē lā-
 ge tacken en clepne bladerē gelijc dē cori-
 and/ en een rode vwe en eenē sterckē rooc
 En in die scarpheit der tacken zjn ronde
 troonē gelijc die vechel heeft En eerst heb-
 ben dese witte bloemē en daer na wordē
 dese bloemen goutuerwich ¶ Constanti-
 nus seic dattet sap vā desen bomē geheer-
 ten wordē draehē bloet/ o dat root is ghelijc
 bloet vā menschē. ¶ Sanguis draconis
 is cout en droghe indē derde graet/ en het
 is tbeste; binnen seer claer is ¶ Die wt
 sinen nose seer bloedēde/ is sal dat poluer
 hier af in sinen nose doen en dā sal hi zjn
 nose wriuen tot dat aendē nose blijft hart
 gende dit stopē die adere en beneemt dat
 bloedē sonder enighe scade. ¶ Dit poluer
 met rooswater en met witte van eperen
 gemengt beneemt dat bloeden ter nosen
 al den slarp vandē hoofde hier mede be-
 treckē wort. ¶ Die veel bloets pist of van
 achter af gaet sal dit poluer/ en gōme vā
 Arabien mengē/ en dit sal hi also in drinc-
 ken. ¶ Sanguis draconis ghenut bene-
 met dat root ende den doorganch als dat
 bloet metten camerganch wt loope

Crub.

¶ Eenē sap oft pessariū van dit sap ge-
 maect daer dat sap van telkens cruit on-
 der ghemengt is/ beneemt der vrouwen
 cranckheit oft fluxum menstruaem als
 si dit eenē gehelen nacht in haer vrouwe-
 licheit leggen ghelijc eenen sap.

Sarcocolla een gomme
Capittel. Ccc. lxxij

¶ Sarcocolla grece Anzaros Arabice
 ¶ It seic Serapio libro aggregato
 ¶ Dit is cap. sarcocolla beschrijft ons dz
 dit een gomme is van sommighe doer-
 achtighe bomen die int lant van Persia
 wasschen. En dese gomme ghelijcht den
 wierroock en si is rootachtich en bitter en
 si is die beste die haer lichtelijc laet brekē
 en si is heet en droge inden vierdē graet.
 ¶ Item sarcocolla is goet ghebelicht in
 die plaesteren der wonden want si bren-
 ghet die tot materie ende si deijft die mate-
 rie oft dat etter wt/ ende si verteert oock
 die. ¶ Dioscorides sarcocolla eet dz vuyt
 vleesch wt die wonden.
 ¶ Placitar. sarcocolla met stijffel of amel-
 donck en met wit sap chere ghemengt dij-
 uet die vuchticheit ende dat ettere wt den
 ogen bouen alle medecinen. ¶ Item sar-
 cocolla met honich ghemenget repliche

die wondē als si also daer op wert gelept
 Dins oet goet voer die vellen op die oghe
 gewassē wāt her bijt die oppe. En het
 reinicht en supuert die ogen van alle die
 onsupuerheit/ en ongesteltheit en vā die
 quade vuyticheden die wt die oghe lope
Diasco. sarcocolla en sal alleen int lijf
 niet genomē wordē wāt dē genen die sar
 cocollā sondē enige and medecinē alleen
 in neemt dpe vallē;ijn haren wt/en dese
 getrigen daer af grote tranchedē En die
 reden hier af is wāt het door dringt kna
 gende alle die binnenste leden En allinē
 sarcocollā in nutten wilt/soe sal men se re
 voren bereyden met olpe de kerua/ofte
 met olie vā rosen **P**aulus scrjft inden
 capittel: sarcocolla. Neemt sarcocollā en
 wit vā epēren en maect hier af een plaē
 ster Dese beneemt dat oueruloedige bloe
 den der nosen/als si op den slaep vanden
 hoofde geleit wort. **D**ese gōme ghepol
 ueriseert en met rootwater gemengt en
 bereit/en dit in die vleckige ogen gedaen
 beneemt die vleckē daer wt en maect die
 oggen claer **D**en roock van sarcocolla
 van beneden opwaerts ghelaten is seer
 goet tegen die pinē des eersdarms The
 nasmon gheheeten.

Water eechdissen Capittel. Ccc. lxxxiij.

Strincus latine:

Avicenna scrjft in sinen tweeden
 boeck inden capitelre Strincus.
 Dat Strinci sommighe dierkens;ijn die
 men in dpe water beken vint/in Egiptē
 ende in Lombardien. Ende dese;ijn ghe
 stelt ghelijck die huis flecken/anders dat
 se geen vloghelen en hebben Ende si;ijn
 die beste dpe inden Nepe gheuangen
 worden/ende als si worpen ofte ionghen
 hebben/ende die grote;ijn beter dan dpe
 clepne. **I**nden boeck circa in sians be
 scrjft ons dpe Meestere dat deese dper
 kensheet ende droghe;ijn inden derden
 graet/ende dat si sommighe viskens;ijn
 ende dat si den Eechdissen ofte Taceris
 ghelijck;ijn endedie ouer die;zee geuan
 ghen worden;ijn die beste Dese viskens
 worden ghesouten en daer nae laet men
 se drogghen oft doore worden.
Avicenna spreekt int voerndemdc ca
 pittel/ dat si goet;ijn den vercouden ledē
 als si metter vetticheyt hier af besmeert
 worden. **D**at water daer Strinci in
 ghesouten worden vermeerderd ende v
 trachticht dpe menschen/tot dat oncup
 sche werck ofte adcoptum tusschen man
 ende vjēf. Ende vele meer dat vleesch vā
 haren steerten als dat ghegheten wort.
Dese viskens ghegeten met Spamat
 gariton oft met Diapenidion/vermeer
 dert die vleeschelijcke begheerten.
Dese dierkens hebben in haer steertē
 een clepne vergifre oft fenjn. Ende dese
 dierkens worden alrijt in dpe aporeken
 gheuonden/want si worden tot vele me
 decinen ghenut en ghebesicht.

Folio

Erbi.

Satureye oft Sukereye
Capittel. CCCLXXIII

Satureya latine Thymbra vel epy-
bra grece. Sahanc arabice

S Erapioli. ag. ca. Sahanc. i. satureya
Spreekt dat dit cruit geerne in steen-
achtige plaetsen wascht. Dit cruyt was-
schet oec in die houē/mer dit en is in zynē
werkinge n; soe crachtich als d; and. Dit
cruit is heet en droge indē iij. g. Quicē.

Dit cruit is leer goet totter vcoūd borste
En dē ghenē die dicwilē in omacht val-
lē/oft die sincopin hebbē is goet vā desen
cruide gedronckē. En het is goet genut te

gē die quade leuere/en tegē die ghebrekē
der miltē en der magē Vā desen cruide
gedronckē reinichrdē vrouwē haer moe-
der. Sec maect dicdē mannē rasch en be-
quaem tot die vrouwē Die bevruchte
vrouwē sullē hē wachtē voer dit cruit/est
voer dē roech hier af. Satureya in wijn
gesodē is goet geleit op die pūlike ledē de
gichtich; zyn En somige meesters leggē
dat satureya is goet aendē hals gedragē
en is goet tegendie pijnē der tanden

Spzeberen Ca. CCCLXXV

Sorbes

O Alienus scrift in zyn ij. boec de alt
mētis d; sorbes; zyn somige vruch-
tē die cout en droge zyn indē iij. g. Dese
vruchtē wordē indē herbst genut alsoe ald
rūpt; zyn Nā salse ophangē m; harē tac-
hē/dā wordē selgelijc droghe. En somighe
sindhē dese vā malcaderē lut middel o dat
si lichtelic moru wordē/so duere si eē iaer
en haer duecht is vcoelē/stoppē en vstact
hē/en si zyn goet voer die pijnē indē buyc
Mispelē en Sorbe; zyn bina van eend
natuerē/mer sorbe; zyn beter om eetē dā
die mispelē Die dē bloet gāck heeft sal
nutte dese vruchtē/mer den mannē beco-
men si beter dan den vrouwen.

zoegen wortele Ca. Ccc. lxxxvi.

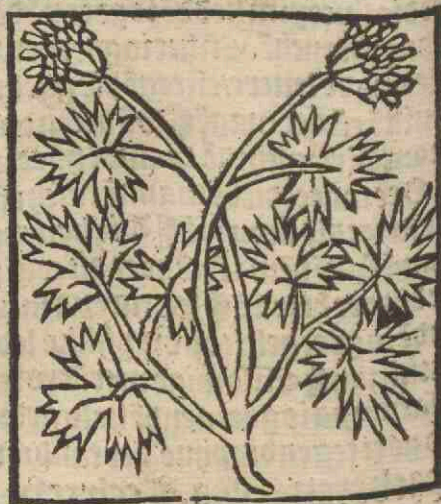
Scrophularia siue castrangula latin.
Dulus spieect inden capittelle scro
phularia dat die crupt een ronde
wortele heeft en dat hem wijdt wt breyt
inder eerden En het wascht op eenē ha
de gront en ondie doerne. En mē vindt
dit gemeenlic inde somere. **I**nde dese wor
tele ijn soet en daer om wroet die soegē
de eertrijcke op om dese te soekene. **D**e
se wortele gedorret en gepolueriseert en
also met honich v mēgt en ee electuariū
daer afgemaect. **D**it electuariū ghenut
des auonts en des morgens en twee oft
drie vren daer op ghevalt/ wijft wte dpe
droesen die eenen mensche aenden hals
wasschen. **O**ft neemt dees polueers en
terwen meel en mengt die te samen ghe
lijck een cloot. En dan eet die en drinket
daer op eenen goeden dronck outds wijns
Ende daer nae sult ghy sweetende wor
den. Ende dit sweet sal die droesen wt dri
uer sonder twifele.

Bloetcruit Ca. Ccc. lxxxvij.
Sanguinaria latine.

Die meelheren seggen dat die cruit
grote duucht in hem heeft En dat
een onderscheit vanden cruide heeft dat

centumnodia gheuaemt is. **M**aer dpe
meelheren noemen dat oec sanguinaria.
Dit crupt heeft eenen langen stiel bi na
eenen arm lanc en aenden steel heuet ro
de knopen. **E**n dees crupts wortele is
best in die medecinen ghebesicht En si is
van haerder natueren warm en droge.
Dese wortele in dpe hant ghehouden
doct alsoe vele als eenen gheprobeerden
bloetsteen. En al dese wortele rustchen
twee onser vrouwen dagen ghegrauen
wort so duertse een iaer. **D**ie bloet spu
wet sal dese wortele eten En die vele wt
de noese bloet/ sal dese wortel in ijn hant
houden/ soe sal dat bloet ghestilt worden.
In de plaetsen daer die cruit wascht is
men sekere voer die slangen alsoe wijdt
als een man seghen mach. **D**it crupt
met weechbreede waterē ghesoden is son
derlinge goet tegē de bloetganck d nosen.
en des monts en des buics of d darmen.
Bloet cruit is cout en vuchtrich inde. h.
graet. En dit cruit is dat bloet crupt niet
dat pera passotis of centumnodia gena
met is En dat ondsceit machmen bi dpe
figuren onderkennen.

Zeelamcruit
Capittel. Ccc. lxxxvij.

Polio

Silamus lati. Sylaminū grece

Diascorides indē capitte. silaminū
spreect/dat dit cruit vele verriche-
den in hem heeft/ en dat van silamus ee-
olie gemaect wort die oleū silaminū ghe-
naemt wort En desen dient vā butē aen
des mensche lijf tot vele saken Querro-
ps spreect dat silamus heet is indē eerste
graet/en vuchtrich inden h. graet Voer
die wratten aent lijf waer die zijn of wat
saken die ghecomen zijn soesalft dese olie
daer ouere soe vgaen si Die verhaerde
huit of die quade rudicheit die vā d. me-
lancolie comē bestriker hier mede so wor-
dense ghenesen en geholpen Dese olie
wort alrijt in die aporekē geuondē En
als dese olie met olie van rosen vermē-
get wort/ende als den slaep vā dē hoof-
de hier mede bestreken wort/sotrect si ve-
le hiccē daer wt de vā d. sonne gecomē is

Spargen ofte speragen.
Capittel. Ccxxxix.

Sparagus latine et grece Nalpon ar.
Cester Sera. li. ag. ca. nalpon. i.
Msparagus spreect dat dit een ghe-
wasch is/en dat die vrucht en d. saet hier
af in die medicinē gebesicht wort. En dit
saet duert een iaer onuertert in zijn na-

Erhij

ture Dese vrucht met vleesch gesoden
en geete is seer goet voer die verstoppe of
verharde milte. En die opent des ghelijc
oec die verstoppe leuere Voer die gheel
suchtsiedt die wortel hier af in wijn ende
drinct desen wijn Dar sap oft bry daer
sparger in gesoden zijn beneemt alle pijn-
nen der tanden als den mont hier mede
gewasschen wort. Item sparragen zijn
warm en vuchtrich van haerder nature
Wijn daer in gesode wort spargē wor-
tele oft dat saet hier af/ is goet teghen die
verstoptheit der leuere en der milte ende
der nieren. En hi is goet tegen die koude
sepche. En voer die gheelsucht/ende voer
dat lanc euele dat Stratica ghenaeemt is
En hi doet wel urine maken

Sodonella
Capittel. Ccc. xc

Sodonella latine Nzarvel arabi grece
Chachille arabice

Serapio spreect dat dit cruit bi nae-
der kerse ghelijc is/ende dit cruit
machmen eten in die porragie geist and
cruiden/ende het wascht gerne in vuchti-
ghe plaetsen/en her is heet en droge van
complexien Dit cruit heeft bloemē ge-
lijc die hasel wortel/en een seer lage wortel
E. i.

tele die cracht heeft te laxere en te purge
 re flegma en colera nigra ¶ Dit cruit en
 die wortele zijn seer machtich En si werc
 kē m; grote ghewelde En hier om en sul
 len si n; alle ghebelicht wordē/maer met
 and cruidē sullē si v̄mēgt wordē. ¶ Doer
 die p̄nlichede en sleecte indē twic salmen
 nemē sumach en gherstē meel en dese sal
 mē siedē in regē water. En dā sal mē dese
 m; eend clisterie int l̄st ontfangen

Sumach eenen boom
 Capittel Ccc. xci.

¶ Sumach la. Kiskicin gr. Sarso Ara.
 De meesterē leggē eēdrachtelic d;
 Sumach coude is indē. h. graet en
 droge indē. ih. graet En d; hi gheerne bi
 die steeroeten wascht. En d; beste vā de
 sen boō; h; die scellē vā dē sade hier af ge
 l̄st galie. spreect ¶ Die scellē vā den sade
 hier af sal mē polueriseren en dit poluere
 sal mē in nemē mettē sape vā languina
 ria of vā cētunodia. En d; stiller d; blopē
 d; nolen en vā alle wōdē ¶ Die bloet spu
 wet vā grooter vuchtrich; op die borst die
 sal pillē beligē die gemaect wordē vā su
 mach vā gōme vā arabiē en vā rooswa
 ter En deser sal hi in nemē eē dragma.

Gemein sout Ca. Ccc. xcij.
 ¶ Sal commune latine. Malch Arabi.
 ¶ Crapioli. ag. ca. malch spreect d;
 S ter meniger lei sout is want som
 mich sout coēt weer eerdē/ en zōmich wt
 sout watere En die zee is soutere in zom
 mige eindē oft plaetsen dā in ande plaet
 sen. En sondlinge in die plaetsen daerle
 stille staet En allmē hier in worpt eenen
 leuendē visch/so sterft hiom datter wate
 re in sommige plaetsen te sout is. ¶ Dye
 duecht des souts is d; dye menscē behoet
 voer v̄uilinge des l̄sts En d; v̄teert en
 wtteert d; vuil vleesch. ¶ Dial. Sout pur
 gheert en lost wt die sware eertachtighe
 vuchtrich; en beneēt d; vuil vleesch wt dē
 wōdē. ¶ Sout m; boōolie v̄mēgt beneēt
 die ioeckinge d; h̄it alse hier mede gesme
 ret wort en desgelijc die melaetst; en het
 is goet voer die v̄worghede sweringe indē
 kele Squinācia genaēt ald; seēt sout eē
 loot; az; h; honich ende boōolie elcs eē loot
 En besmeert die kele hier mede En neēt
 hier af oer eē lutrel indē mont en swelcht
 d; in dit helpt seer ¶ Doer dē huige oft cō
 tra defectū Vuule mēgt sout en boōolie o
 d; een en smeert de kele hier mede en l̄st
 het dit oer aen dat laphē d; kele so helpt.

Steen sout oft sal gemma
Capittel. CCXCij.

Sal gemma latine

Die meesterē leggē dardic sout gē-
ma genaēt is / o d; gellijceenē colie
lijhēsteē is En dit sout coēt wt eend adere
deerdē. En het is heet en droghe indē oōē
g. En het werct vā zjnd natuere ghelijc
sal armoniacū. En hier o sal mē lesen dat
ccclxxx. ca. dies boecx daer vele duechden
vā sal armoniacū staē / en dese duechdē he
uet sal gēma oeci hē Mer tot die taphē
suppositoria genaēt die tot grote en scar-
pe febtes dienen / is sal gemma beter dā
sal armoniacuni.

Witte seepe
Capittel. CCXCij
Capolacine et grece

Die meesteren segghen dat die zee-
petor vele saken goet is Ende son-
derlinghe om die vuple wondē daer me-
de te reinigen / Ende die zeepē is heet en-
de droge van natueren Als die rudige
ofte crauwighe huyp met zeepē besmert
wort soe wordt si ghehept ende ghedroe-
ghet. Ende allmen daer mede wascht so
maecht die zeepē die huyp wit ende suue-
re Suppositoria ofte somighe taphens
die van zeepē ghemaecht worden daer
toeghemengt wordt poluere vāder wor-
tele van Esula. dat is van wolfs wortele
Dese suppositoria wercken wonderlijc-
ken wel van onderen opwaerts.

Die aen zjn lijf een lidt heeft dat van
hitte onsteken is ofte onghelont ghewo-
den is / die sal daer op sweeren zeepē. En-
de dese sal daer wt trecken die hitte. En-
de si sal dat lidt weder doen comen tot na-
tuerlijche hitte. Mer men en sal dpe zee-
pe niet te langhe daer oppelaten liggen
op dat se nyet te veele hitten daer wt en
trecke Als spreect dat zeepē die wou-
den reinicht ende suuer maechet. Ende
dat se dat errebaer wt treckt. Ende zee-
pe weicht die harde sweringen alse daer
op ghelept wort

Sprincwortele ofte
schytcruyt
Capittel. CCXCij

Ticimallus latine et grece.
E H

S Erapio spreect datter menigerthā
 de crupden zyn die melck in haer
 hebbē gelijc die sprincwortele En oec die
 selue duecht ghelijck die sprinckwortele
S Erapio spreect dat Titimallus eenē
 steel heeft die eenē arm lanc is of meer/
 die van vwen rootachtich is En desen
 steel heeft bladerē gelijc oljē bladerē mer
 dese bladeren zyn wat langere en dicker
 En die wortele hier af is grof en scarp en
 aen die gaffelē deescrupts hangē knopē
 of knoppē gelijc aen die wijnrute En in
 dese knopē is saet. En die duecht dees
 saets is dat stadelijckē wt deijst vā bouē
 en vā benedē En dit is vā menigē mēsc
 sorgelic ingenomē En des gelijc dat melck
 hier af Maer mē mach haer strāgicheit
 wel teperē alle bereit wordē ghelijc hier
 na gescreuē staet. Salie. bescreijft ons
 dat die duechtē vā alle cruidē die melck ge
 uē/ is hirtigē en droge makē indē vierdē
 graet. Mer titimallus is hier in starcke
 redā die ande melckachtige cruidē En si
 drinē alle stadelijckē wt dat oueruloedich
 flegma en oec tolerā En si doen brakē of
 ouergeuē. Indē boeck circa instans be
 scrijft ons die meestere dat titimall? pur
 beert flegma en Colerā. En dz melck hier

af vugadere sal worden int middete vādē
 mepe en int begijele vā dē somere en mē
 sal die bladerē hier af pluckē en dā sal mē
 dat melck hier af in een glas vugaderē En
 als dit melck die hūt d' menschē raect of be
 roert gelijc aē die handē oft ands waer so
 sal mē ter siont dat af wasschē met nacht
 schade watere of met and vcoelēde wate
 rē wāt ands soude dit melck die hūt op bi
 ten en vhitte. Dit melck duert. ij. maer
 dē en het en sal nēmer meer alleene in de
 medecinē gebelicht wordē mer alijc mit
 per daer bi ald? Reemt melck vā d' sprinc
 wortele/ en doet daer onde gōme vā ara
 biē of dragantū En doet dese te gaō in eē
 eper schale/ en set dit aent vier in de kōlē
 en laetle daer na wat vallē En hier nae
 mach mē dit doen in die medecinē eē loot
 in eenē male. Platea. spreect dat Ely
 la en laureola d' sprincwortele ind' cracht
 d' medecinē gelijc zyn. Salie. scrijft dat
 die wortele titimalli goet is dē tandē alle
 in a; zyn gesodē is en alst dā indē mont ge
 houdē wort Dit heilt oec die bladerē in dē
 mont Dat sap of dz melck hier af is seer
 stark en heilt die gatē d' tandē En het eed
 dz vuil vleesch wtē wondē. Dit sap ghe
 strekē daer vele hairs wascht alst m; olie
 vmengt is vteert dat hapt en maect dpe
 plaetle cael en bloor Dit sap met olie v
 mengt/beneēt Acrocodines/ dz zyn die v
 heuē taphēs aēt lijf die gelijc grote wrat
 tē; zyn En dese comen vā d; oueruloedich
 flegma Dit sap beneēt oech Formicas
 dz zyn cleine scarpe bladerē En dese wor
 dē genaemt droesbladerē of vleckē in die
 hūt En dese vswere somtidē En somtidē
 vswinē si/ als dit sap daer ouere gestrekē
 wort Dit sap geneest die crauwagie Dit
 sap beneēt Ulcera carbūculosa z Cācrola
 dz; ij swarte bladerē of ulceratiē dpe den
 carbūckelsteē gelijc; ij. Dit sap diēt oec

Folio

dē phistele/ en het heilt die wte gronde/ alst
 met eend spupte daer in gelate wort En
 alle dese voernoede stucke heile die cruide
 die melc genē. En ondesle is dz cruit titt
 malli ald starck aen zjn cracht en duecht
 En die bladerē en die vruchte vand spric
 wortele en zjn n; so crachtich als dz melc
 hier af/ en sondlinge o daer mede te pur
 gere ne. **I**re als die bladerē of die vruch
 te hier af geworpē werdē in eenē viure
 daer vele vissche inne zjn/ en welckē vis
 sche vā dit cruit of vā deser wortele eet/ de
 wort also vol daer af also dz hi hē o keert
 gelijc of hi door ware/ mer te laeste becoet
 hi wed En i de qualich; machmē dese vis
 sche vā gē mettē handē. **E**ne drac wort
 gemaect vā spricwortele crupt m; cleyn
 wolfs melcs wortele die *Esula minor* ge
 naet is/ en met carētenten of cleine rosine
 v̄mēgt/ en met waterē gelodē daer eē lut
 tel a; zjns in v̄mēgt is/ en dā m; supkere
 soet gemaect. Dese drac is goet voer de
 dagelijcse febres/ en die p̄hlich; der dar
 mē *Colica* genaet. En dit isoec also goet
 tegen die ghichtricheit aent l̄f

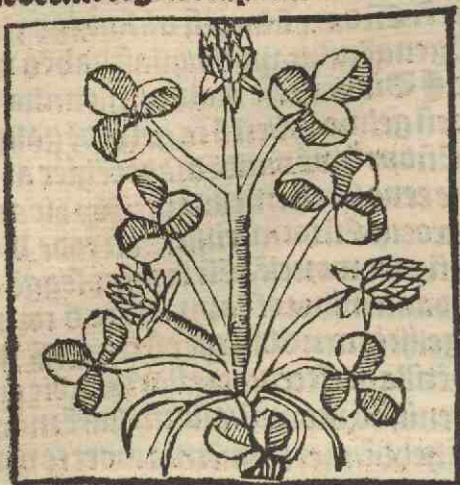

Tormentille Ca. **E**c. r. c. v. i.
 Tormentilla vel Cathaphilon grece.
 Siskorta vel cōsolidā rubea la.
 Adēboec Pandec. int c. en ij. ca. be

Exlic

scrift ons die meesterē dz tormētilla cout
 en droge is indē ij. g. En dz si aen die bla
 derē dē vijf blade of p̄taphilon ghelijc is
 mer tormētilla heeft seue bladerē bi mal
 caderē. En daer o wort si vā somige mee
 sterē genaet *Eptaphilo/ quasi habēs vij.*
folia **D**ie wortele vand tormētilla is
 root en geknoot/ en si is gelijc dē galiga
 ne. En dpe v̄we vandē bladerē hier af is
 op die eene side hemelblau/ en op die and
 side groen. En tormētilla heeft rode bloe
 hēs en rode wortelē. En somige leggē dz
Bardana minor of *lappa minor* o tormē
 tille gelijc is aen o duecht en cracht **I**re
 tormētilla heeft cracht te starcken die onc
 fangenisse o vrouwē/ alle m; harē māne
 te doē hebbē/ mer tormētilla moet te vorē
 in wjn gelodē zjn. En hier af moet dpe
 vrouwē gedronckē hebbē **D**ie wortele
 vā tormētille en weechbreede sap/ sal mē
 des auōts en smorghēs nuttē m; weech
 breede sap tegē de coude seike als pemāc
 dicwilē hier af gequelt is **D**ese wortele
 in regē water gelodē en dē domp oft dpe
 roockige hier af vā ondere opwaerts ge
 latē en daer na dies poluers met honich
 v̄mēgt gelijc eē plaestere/ en optē buic ge
 leit/ helpt die vrouwē dz site betere vruch
 te otfangē moghē **D**ie dz root heeft sal
 dese polueriserē/ en hier af sal hi drinkē
 met wjn **D**ese wortele gepolueriseere
 is goet genut voer aldhande senjn oft v̄
 ghift/ als hier af m; wjn gedoēckē wort
Die febrestercianas heeft/ sal van de
 sen crude en vā dese wortelē drinkē/ soe
 sal hi bate gecrigē **D**at sap vā tormētil
 la met olie van camille vermengt/ is see
 re goet aent l̄f ghestreken daer eenighe
 suchten oft ghichtricheidē zjn/ die den men
 schen grote pinē aen doen. **T**ormētille
 water m; gepolueriseerde thocie v̄mēgt
 is seer goet tegen die lopende ogen. **M**er

die thorie moet te vorē in rooswaterē ge-
leit en̄ geweict zyn. ¶ **T**ormētila gepol-
uert en̄ m̄ sucker water is eē sondlinge
medecine tegen die pestilencie.

Clauer cruit oft clauerbladeren.
Capittel. Ccc. xcviij.

Trifolium latine **Toros** grece **Cuff ar.**
Serapio spreekt datter tweederhāde
clauerē zyn Die sommigerā en̄ de
andere wilt Die wilde clauerē hebbē ee-
nē steel die twee armē lanc is En̄ vele ve-
selē daer aene. En̄ die clauerē hebbē saet
dat den fenegriec sādē gelijc is Mer dpe
wilde clauerē en̄ hebbē geen saet Die tām-
me clauerē zyn ons wel bekent Ende si
wasschē geerne in droge dielen of veldē
¶ **D**iascorides spreekt datter noch eē an-
der gewalch is dat oec clauerē of clau-
er cruit genaemt is En̄ hi seet dat dit op
die waterē walscht En̄ dat eenē steel heeft
gelijc die boonē En̄ dat vā zyn d natuerē
heeft dat hē op dpe wateren v̄thoent als
die sonne op gaet En̄ dat weder hem on-
der dat waterē dupckelt alle onder gaet.
¶ En̄ in babilonia backmen broot van
den sādē hier af En̄ dit broot verstarct en̄
temperreert dē menschen alle haer bloet
En̄ trifolium is heet inden eerstē graet.

¶ **D**at waterē daer clauerē in ghesodē
zyn is goet gedroncken den genen die eē
vercoude maghe heeft. En̄ dit waterē is
sonderlinge goet teghen die ghichticheit
der darmē. En̄ het is goet als pemant eē
tharant of een and fenhnich dier gebetē
heeft En̄ alst hier op gestrekē wort so be-
neemt alle pinen daer af. ¶ **D**at saet vā
wilde clauerē is betere en̄ starkerē in
zyn cracht dan dat cruit daer af ¶ **C**laue-
ren saet ghesloten/ en̄ dees poluers op eē
ghewont oft seerich ghemacht ghesroit
heylt dat seer wel. ¶ **P**latearius dit saet
in wijn gesoden/ en̄ den roech hier af vā
ondere opwaerts ghelaten/ opent die v̄-
stopte matrice oft moedere der vrouwen
en̄ reinicht die moedere seer bequamelic
¶ **D**iascorides spreekt d̄z saet en̄ die bla-
deren van tamme clauerē in water ge-
soden en̄ des ghedroncken helpt den gee-
nendie een sweringhe in haer borst heb-
ben. En̄ dit waterē is oec goet tegen den
bloet ganch. Ende voer sinte valentijns
sucht en̄ voer die water sucht. ¶ **D**ie die
tertiana ofte die febres ouer den derden
dach heeft Die sal wijn drincken daer cla-
uer saet en̄ dat cruit inne gesoden zyn soe
sal hi genesen sonder twifele.

Folio
Scarpe claueren.
Capittel. Ccc. xcviij

Trifolium acutum latine.

Die meesteren seggen dat dese claueren aen die bladeren scarp zijn ende niet soe ront ghelijc die voerseide clauerē. En die natuere van dese clauerē is warm ende droghe makende indē eerste graet **D**ipascorides spreect dat dese claueren tot vele sake goet zijn ende sonderligedat saet hier af. **A**tem die gheenē lust om te eteneen heef/sal dit saet in wijn sieden/ ende desen wijn sal hij drincken drie anonden achter malcanderen/ daerna sal hi nemen ghepolueriseerde ghengeber een dragma met azijn/ oec drie auonden achter malcanderē ende oec des moedghens al warm. Ende hier af sal hi sweetende worden. Ende dat quaet dat in zijn maghe is/sal doer dat sweet daer wt gaē **D**ie die ghichticheit heeft of dē cramp die neme deser claueren een hantvol en een cruit dat herba paralisis ghenamt is een half hant vol ende siede dese in wijn ende smere die gebrekelike ledē hier mede/so sal hi daer af ghenesen. Naer dpt bestriken of te besmeren sal gheschieden int afnemen vander manen.

Cl
Reinuaeren oft reinuaen
Capittel. Ccc. cxix

Tanacetum grece et latine.

Die meesterē bescriuen ons dat die cruit clepne bladeren heeft gelijc dē veekele en oec cleine saet/en dat gheerne wascht op hoge bergen die na der sonne staen En dat bloemē heeft die soet zijn gelijc honich **D**it cruit is vā zijn natuere heet en droge indē eerste graet. En heet is seer goet genut voer dē steen. En des gelijckē dat saet hier af. En het is oec wondlijckē goet den ghenē die met pinen haer orine maken **D**ie eenige febres heuet hoedanighe dat die zijn/die sal dies saps met weechbreede watere inne nemē ontrent twee dragma/soe sullen die febres ter stont achter bliuē. **W**elche vrouwe haer kinderē lijfachtich en frisch oft frap begoudē wille/die sal haer kinderen houden ouer dē roeck dies cruits/wat dpt beneemt haer alle roeuallēde suchte Ende geen quaet ghespan der dunelē en mach haerdā scadigē **D**ies cruits wortele met boomolie gesodē beneēt die gichtichz wē ledē alle hier mede besmeert worden. **P**lateari/dese wortele met honich in genomē is seer goet dē lāmen leden. **P**linius/die die febres heeft/die sal dese wortele eten. En dit cruit sal hi siede met olie vā rose/en hier mede sal hi hē besmeren **C**assius se. reinuaē is goet dē vrouwē die met kinde gaen/alle dat saet hier af nuttē met supchere **D**it cruit gedroget en te poluere gestotē/reinicht dē vrouwē haer moedere/alle des in nemen met wijn otrēt eē half loot **D**it cruit is oec seere goet genut tegē die wormē **R**einuaē in wijn gesodē is seer goet tegē dē steē der lendenē en d blasen/en dit cruit so genut brengt dē vrouwē hare tjt oft menstrua

En het is oec also goet vder de dagelijcke en quarteynse febres. Item repnuaē is een geslachte van biuoer. En hier om wort si oech Arthemisia vel ragetes ghe naemt. En si is sonderlinge goet tot alle gebreken der blasen. En si drijft de steen wte/en diet weede geboorte der vrouwe seere bequamelijcken.

Gheseghelde eerde
Capittel. Cccc.

Terra sigillata la. Tēpina Fragid? g.
Serapio spreeckt dz terra sigillata ghegrauen wort bij dat meer; dz ter geen bomē noch gheen steenē en zjn
Item doet dese gegraveerde in wate re en roert dat watere wel tot dattet die ke wort En dan laet dat watere also een wile staen tot dat te gronde gesonckē is. En gier dit watere dan bouē af. En daer na neēt die clibberachtige materie daer wt En wort die kiselinghe oft die steen kens daer wte en laet die droge worden En daer na machte cleine crocischē daer wte en segelt die bouē. En legger die aen die locht en niet aender sonne also lange tot dat se dorre en hart worden. Plate rius scrjft dat terra sigillata in conde en indroechheit getempert is **Opascoi**

des. terra sigillata mee wijn inghenomē beneemt dat vergift oft fenijn wten mē schen. **I**te terra sigillata is goet ghebe licht voer die pestilencie. **D**ie vā terra sigillata drinct en daer na in eenighē an dere dranc dodelijc fenijn in neēt in open mensche doet terra sigillata dat fenijn vā bouē wtgaen/alsoe dat hē niet en scaedt. **D**it is oec goet genut van dē mensche die vā eenigen feninige diere geberē is. **S**erapio/leit dz ond alle medecine ge ne sogoet en is om daer mede dē loop des bloets te stillene ghelijck terra sigillata. **T**erra sigillata op die vbrande hūt ge leit maect dz daer geen blasen of bladerē op en lopen en heylt die daer af **T**erra sigillata inne genomē vā eenē die vā her ge geualē hadde/oft die gheronnē bloet in hē hadde of die eenige gebroken leden hadde geneet hē te hant **E**en salue vā terra sigillata gemaect en m; den witte vā eenē eyē optē slaep vā den hoofde ghe smeert en oech voer aen dz voothoofst still dē loop des bloets wte nose **E**en plaeste redie vā terra sigillata ghemaect wort met olie vā rosen m; a. ijn en m; wit vā eierē en opte mage geleit sondlinge goet teghē den loop des camergancs.

Caplia grece et latine

S Erapiospreect dat caplia eenē stā
oft struic is die bladerē heeft gelijc
den venckele Ende bouen aen die loppē
der tachen heeft hicroonē ghelijc die dille
Ende hij heeft witte bloemen ende breet
saet gelijc dat saet van leuisticum/ en dpe
wortele hier af is wit ende dicke En dese
heeft een groue scorle/ en eenen scharpē
toeck **V**an desen crupden worden vpe
droppelen aldus vergadert Men graeft
om desen strupck een diephol/ ende men
Injor die scorlen ront omme af/ ende dan
decht mē dat hol oft dien puttoe met plāc
ken oft brederen/ om des wille dat men de
droppen des morgēs reyne vindē mach.
Ende indē dach daer nae is die vruchtichz
hier af een weynich geronnē. Ende dese
hefmen dan af/ ende men laetse droege
worden. en dies saps duecht is seer groot
O pascori. spreect Alimen dat sap dies
crups vander wortelē vergadereu wil
le/so en salmen dat aensicht niet teghen
den wint keeren/want dit sap doet v; aē
lichte opswellen/ende oeck die handen.
D eser scorlen en wortele sap met mul
ta des morgēns nuchteren inne ghenom
men/purgeert van bouen ende van on
dere wtwaerts **V**an deser wortele en
salmen nyet nutten bouen drie ofte vier
haller ghewichten Ende dies saps en sal
men niet nutten bouen twee haller ghe
wichten En wie hier bouen hier af meer
in neemt/die gecrucht daer na die doot.
M laacin linen viatico inden capitle
de Moephea bescrijft een seere goede sal
ue voer die gebreken der melaertheit al
dus. Reempt capli/ellebori albi et nigri/
molaert saet/nigelle ende piretri elchs
een dragma/euforbij/scamonee/salis ac

montaci/sandgrace elcsriij. gerstē hoer
nen swaer/costu/coloquintide/rute alum
nis/stafislagrie et nitri elchs een half scru
pel Ende polueriseert dese ende tempert
se met asine. Dit beneemt alle maledien
vanden liue als dpe hup hier mede ghe
wasschen wort **D**it cruic is seer verho
tende/ende het heeft luttel vruchtichepde
in hem. **D**it cruic met schluffel ofte flo
tel bloemen in wijn ghesoden ende op de
ghichticheit der beenen geleit die Separi
ta genaemt is/silt die pine daer af.
Caplien sap op die huij ghestreckē daer
dat hapt wt valt/doet wederom dat haie
wasschen.

Chamarindi Capit. Ccccij.
Chamarindi Arabice et latine.
Orifenicpa grece

S Erapio capitulo tamaridus seer
dat die walscht in dat lant dat Ce
saria ghenaeemt is Ende die bladerē hier
af ghelijcken den wilgen bladerē. Ende
het walscht oec wel in India En die vruch
ten hier af zijn root Ende si hebben veele
merchs in haer gelijc die castelissulē. En
dat merch hier af heeft een verwe gelijc
dat loffer aen Ende het is soet ghelijc ho
nich **D**ese vruchtē worden in die medie
F i.

enen ghebelicht als dpe hoerne daer wt
 comen. En si;ijn versch betere dan oudt
Paul? spreect indē ca. tamarindus dat
 dese vruchte cout en droge;ijn indē twee
 dē graet **T**amarindi driue wt of purge
 rē colerā En si benemē dat braken vā bo
 lien wtwaerts En si benemē oec die idec
 kinghe en crauwinge vand huc. **W**a
 ter gedronckē daer tamarindi in gesode
 ;ijn beneēt wondliken dē dorst **M**uicen.
 spreect in sinē boec de vitib? cordis d; cha
 marindi d; herre vstarchē en crachtigen
 en d; si goet bloet makē **O**ec die mase
 lē **V**ariolē genaēt die die hinderē dicwilē
 getrigē **P**reēt tamarindē iuiube dattilen
 of datē elca euē vele en siēdt dese merrē so
 pe d; vā linsen gesodē is en geest vā ditte
 drinckē dē genē die hier af siet is.

Sommigen honich dau

Capittel. CCC. iij.

Tereniabin grece et latine

Sera. li. agg. ca. tereniabin. i. mel
 rozis leit d; dit is eenē dau vandē
 hemele En dat hi dē honich grate oft ghe
 tozendē honich gelijc is En dat hi geerne
 valt op die bomē in tanc **C**oralleni regē
 sonnē opgac **D**ese boomē hebben gro-

ue bladeren en grone doernē en rode blo
 men/maer dese bloemen en brengē gee
 ne vruchte voert **E**n die duecht van de
 len honich dau is dat hi dē hupck wepct.
En dat hi d'borst vuchticheit geuende is.
En si is sonderlinge goet genut vandē ge
 nē die quade onnatuerlyke hitte in haer
 hebbē **E**n her is den besē tereniabin dpe
 wit en nieu is **P**linius/tereniabin mē
 vechellact genut beneēt dpe swellingen
 vā binnē in lē **E**n hi beneēt oec die swel
 lingen die vā hittige febres comen/en hi
 blust den dorst. **T**ereniabin met caren
 ten ofte clepne roūnē ghenut beneēt den
 dorst **E**n hi is sonderlinge goet tegen die
 hitte d'coersen oft d'febres of als hi m; **E**n
 diuie water in ghenomē wort.

Turbit

Ca. Cccc. iij.

Turbit Ara. Caricomion gre. & latine
Sera. lib. ag. ca. turbit scrift dat dit
 seē wortele is die bh; d; meer wascht
En dat si bladeren heeft ghelijck kersten
 en oec eenen langen strupc **S**ommige
 meesteren leggen dat dit crupc bloemen
 heeft die haer drie malen des daechs ver
 wandelen **D**es morgkens;ijnse wit/des
 middaechs;ijnse purpure van verwen.

Folio

ende tegē auont root Endies cruits wor-
 tele wort in die medicinen gebelicht
Paulus scrift dat turbit heet en droge
 is indē iij.g. **M**esue/d; dese wortele vā
 eē cruit comt dat melc in hē heeft gelijc
 timallus oft esula En hoe die turbit ver-
 schere is/hoe dat si meer werct. En als si
 oudr wort so wort si getēpert in haer na-
 ture **I**tē turbit en sal in gheene medici-
 nē gebelicht wordē dā alle ghebetert ofte
 gerechtnerdicht is En die scoelen van de-
 ser wortele sal mē bouē of schauē tot aen
 dat witte/en daer na salinē dese wortele
 cōficere mit clare olie vā amādelē En all
 mēse nuttē wil/so sal mēse met gengeber
 v̄mēgē. en dā beneēt si wtē liue die gro-
 uē vuchticheit. en si drijft die wt doer den
 tamer gac **P**la. turbit purgeert die ma-
 ge/en rupmt die borst. **I**tē die dese wor-
 tele indē maēt eēs nut en wort in melaer-
 sche/en all mē dese wortele in nēet soe sal-
 mē wachtē voer visch ende voer swijnen
 vleesch **T**urbit met supchere en genge-
 beer v̄mēgt is goet tegē die pinē en gich-
 tichedē d darmē/d voete/en d handē **D**oda
 gra et **C**iragra ghenāet **T**urbit gepol-
 ueriseert en met honich v̄mēgt/ v̄teert
 dat v̄upl vleesch in die wonden

Clj.
Terebentijn.
 Capittel. C C C v

Terebentina vel arbor grani viridis
 latine. Terebintum vel alborin grece.
Die meesteren seggen dat den tere-
 bentijn heet en droge is vā narue
 ken En dat hi wt sommige boomē comt die
 op hoge bergen walschē En dese boomē
 hebben groue vruchtē/ ende den beste te-
 rebentijn is wit/ ende hi is gestelt aender
 verwe ofte claer van verwen ghelijc een
 glas. **D**esen terebentijn is goet genut
 vandē genen die coude hoesten hebbē En
 hi dient sonderlinge wel **S**tilicis/ dats dē
 genen die afnemen ende wt drogē. **M**er
 den terebentijn de genut sal wordē moet
 te voren berept worden mit honich ende
 supchere ghelijc een electuariū Ende hi
 sal buyten op die borst gelept worden ghe-
 lijc een plaestere. **T**erebentijn met ho-
 nich vermēget ende op die quade swar-
 te bladeren geleit beneemt die pine daer
 af/ ende weict die. **I**tem in alle unguen-
 ten ofte saluen diemen maect om dat lijf
 daer mede te verwarmene oft te verhit-
 ten machmen terebentijn daer onder mē-
 ghen/ want die saluen gheerigen hier aff
 een ghetempertheit ende een duecht/ die
 sonderlinge den liue goet is. **T**ereben-
 tijn op gloopende kōst gelept/ ende dē roec
 daer af van ondere opwaerts ontfangē
 biden eer soarme/ beneemt die pinen als
 men begheert ter camerē te gane ende
 daer toe niet gedoen en can/ welc gebrec
Ten alimon genaemt wort **D**esen roec
 is oec goet een vrouwe dien haer moeder
 re voer wt gaer Ende hi is oec dē vrouwe
 goet van bouen gerokē den ghenen dpe
 haer moedere opclime. **D**ie eene cranchz
 wort **S**teripitatio matricis ghenāet/ en
 die andere **S**uffocatio matricis.

Wijnsteen
Capittel. Cccc. vi.

Thartarus grece et latine.

Diatarijus inden boeck Circa in
flans indē capittelle tartarus scri
uet dat wijnsteen heet ende droeghe is in
den vierden graet. Ende dat hi alder best
is ope van starcken wijn coemt. **W**ijn
steēdiēt wel toroude ghebrekē. En hi eet
dat vuil vleesch daer wt. **I**cē dese is een
goede salue ad Apoplexiā et ad Impeti
ginē siue Serpiginē. **M**ēt azijn een half
quarte/ en doet daer onderē dē bestē wijn
steene esilaet hem ouer nacht daer inne
staen weicken Ende daer nae set hē aent
vier ende mengt daer onderē olie vā no
ten Ende laet dit daer also staen een cley
ne wile. **M**et deser salue wordt ope rudi
ghe ende maledide huvt ghenesen alse
hier mede besmeert wort.

Opegheerne magher ware. **O**pe sal
nemen wijnsteen en mastix elcs euen ve
le en dese sal hi nutten met dyapenidion
oft met een ander electuarium. **D**it nut
ten die Saralinen voer die vertheit ende
onmoghenheit des lijfs.

Thamariscus Ca. Cccc. vij.

Thamariscus latine. **Casa**
Arabice Mirrica vel bruca grece.

Serapio thamarisc? agrestis spee
ket/ dat dese boomē tweedyande
zijn. Die eene wilt/ ende die andere tam
Die wilde worden ghenaemt Casa ende
die tāmē **Uchel** Grece **Madabar** et **Arabi**
Uchel Ende van beyde deser staet in
Pandecta een bisondere capittelle. **V**an
dē rammen thamariscus dat. lxx. cap
telle dat **Uchel** beghint Ende vanden wil
den thamariscus dat. lxx. capittelle d; ca
sa beghint **D**en wilden thamarisc? wal
schet in die watere seer recht en seere ho
ghe. Ende desen is warm ende droeghe
van zinder natueren. **W**ijn daer ope
schorssen van **Thamariscus** inne gheso
den zijn is wonderlijcken goet tegen die
verstoptheit der leueren ende der milcē.
En hi doet wel orine maken. Ende hi is
goet tegen die coude sepcke **D**ie tammē
thamarisci walschen int lant van babil
lonien en in senis En beyde dese thama
risci en hebben gheen onderscheidan in
hare vruchten. **D**ie vruchten vanden
tammen thamariscus is rondt ghelijck
eenē galappele En die vruchten vanden
wilden thamariscus zijn lancachtich.

Folio

Muicenna beschryft ons dat d'ye crachte van thamariscus is opdoen en verdrine die harteit der milten en der leueren.

Plinius spreekt dat thamariscus heet en droge is inde tweede graet. Die scoel sen va beide dese boomē en oec die wor te zyn seere goette gen die ghebreken der miltē. En haer vruchtē hebbē hi na oeck dese duecht in haer. **D**ya scorides dē wij daer dese bladerē in gesodē zyn beneēt de swellinge der miltē. **V**an dese boomen maectmē sommige varē daer mē wt drinct gelijc croesen en coppen/en hier wt ist see te gesont gedroncken teghē die gebreken en lichte die vand melācolie comē. **V**ā deser worcele ghedroncken beneemt alle ongesteltheit of ongesontheit des lijfs vā binnē en van buyten. **S**alinius inde vij. boec simpliciū far. capi. thamariscus spreekt datten wijn gedronckē daer dese scorsten in gesoden zyn wonderlijck d'ye harteit der milten beneemt. **E**nde de sen wijn beneemt oeck die pinen der tan den en des tauruleesij als den mont hier mede ghewasschen wort

Heer distelen oft zee distelen
Capittel. Eccc. vij.
Tribuli marini latine

Elij

Die meesterē segghen dat dese diste len gebelicht wordē in die saluede Agrippa genaēt is cū veel ander vngue ten Dese distelen zyn vā haerd nature warm en droge inde ij. g. **D**at sap van dese distelē is goet dē water suchtigē alle harē buick hier mede bestriken. **D**it sap beneēt oec alle and' swellinghē die vā coude gecomē zyn alle hier mede bestreken wordē. **E**n dese distelen en zyn niet goet binnē in lijf gnomē. **M**er men mach se wel beligen van buiten aent lijf

Thucia oft rhoecie
Capittel. Eccc. ix

Tucia la. et gre. Rucia arabice **S**era. li. ag. ca. thucia spreekt dat thucia enē steen is die wter eerdē comt/en het comt oec somtidē wt die ouer nen **T**hucia heeft menigerhande verwe in haer/diesomighe verwe hier af is wit die somige groen en die somige citrij **E**n die witte thucia is die beste. **E**nde die die duecht hier af is vrcouden. **I**te somige seggē dat thucia wt althande metalē coemt/gelijc wt gout wt siluere ende wt loot. **E**n die wt lode coēt is die beste nader eerste. **E**n thucia sal gebelicht worden in die medicinē die tor die ogen dienen

Netē sommige seggē dat thucia nuz con-
 den gemaect wort wt sommighe cruden
 gelijc vā wjchbomē bladerē en vā moer
 boomē bladeren ¶ Dese thucia in eenen
 ouen gedroecht en ghepolueriseert en he-
 uet so vele crachtē in haer nuz gelijc de vā
 haer seluē wascht int eertrijc of aē de me-
 talē ¶ Vā thucia staet in Pan. dat. cccc.
 lxxxvi. ca. en daer staet hoe thucia genia-
 ker wort en vā waer si coemt.

Netele Ca. Cccc. x.

*Urtica latine Pgnidalis vel acala-
 filix grece.*

A Dicenna scrjft in sinen. ij. boeck
 inden ca. vrtica/dz netel saet heet
 is indē eerstē graet en droge indē twedē
 graet En dit saet en is so droge nuz als dic
 crui hier af ¶ Galie. bescrijft ons int ca.
 vrtica dat dees cruits bladeren en saet in
 die medecinen ghebelicht worden En dz
 si van haerē natuerē doerdringende zijn
 die vuchthēit der menschen En sondlin-
 ge met swetene. ¶ Netelē getē brengē dē
 menschen lust en begeerte en bequaem-
 heit tot oncuistheit. ¶ Netelsaet is goet
 geten vā den genen die dē steen in die len-
 denē hebbē. ¶ Dial. Netelē gestotē heilē
 dpe quade rudichz als de huyt hier mede

gewaltichē wort ¶ Netelē gesotē en ghe-
 stotē weiche dē buick alle daer op gheleit
 wordē. ¶ Netelsaet gepolueriseert en dā
 nuz wjñ gedronckē vdrjft dē steē wtē len-
 denē ¶ Netelsaet gestotē en met honich v
 mengt en also met wjñ genut beneemt
 die oude hoestē en ruimt die borst. ¶ Se-
 rapio. netelsaet met honich genut bren-
 get dē mensche gheneichtheit en bequaē
 heit tot oncuistheit ¶ Netelbladerē ghesto-
 tē heilē die betē vā duillehonden alle ghe-
 lijceen plaestere daer op gheleit worden
 ¶ Netelbladerē ghestotē en sout daer on-
 dere gemengt en op oude scadē oft vvera-
 cien geleit ghelijc eē plaestere reinigē die
 vlceraciē en etē dat vuil vlesch daer wt
 En desgelike doet dat netelsaet als ghe-
 polueriseert in vuple wonden ghestropt
 wort ¶ Netelbladerē op der vrouwē sca-
 melheit gelept brengē haer moedere in
 haer rechte plaetse en makē die wed ghe-
 sont. ¶ Netelsaet met honich ghenut be-
 neet dat kichen En drjft die sweringheit
 van d borst. ¶ Netelbladerē ghesoden en
 met mirrhe v mengt brengē dē vrouwen
 hare crancheit oft menstrua alle op eenē
 vrouwē buit gheleit wordē. ¶ Galis spre-
 ket dat die olie van netelē dē buic weict al-
 se genut wordr. En dat se die groue vuch-
 tichedē daer wt drjft. ¶ Johānes mesue
 netelsaet getē met apupnē of mettē dop-
 ere vā eenē epe brēgt lustige begeerte dē
 mānē en oet dē vrouwē. ¶ Netelsaet ghe-
 polueriseert en in die vlceraciē ghestroit
 die den cancker genaet; sijn geneset die se-
 re haestelic ¶ Isaac; die netelen benemē
 die groue vuchthēit en si doet wel orine
 makē En benemen die pine d lendenen
 ¶ Anī. dē wjñ daer netelē in gesoden is
 is seer goet gedronckē vanden genen die
 swaerlijc ademen. En hi vdrjft die oude
 hoestē En hi is goet d vrouder longhene.

Polio

Platea. netelē met wijn gedronckē hel
pet dē mā die met zjnd hupf vrouwen n z
wel te doene en kā hebbē. Hier toe helpt
noch betere netelē met peper ghestorē
en m; honich v̄mēgt en ghenut. **N**etelē
met boōolie gesodē doē wel sweccē als de
huit hier mede bestrekē wort. **N**etelē met
opter eerdē v̄gadert; is tot alle dese voer-
scruē gebrekē goet. **P**li. netelē wortelen
met storchē wijn gesodē benemē die swel-
lingē en hartheit v̄ miltē; alle alsoe gelijc
een plaestere daer op geleit wordē. **D**yr
selfoe helpt tot die gichticheit v̄voeten po-
dagra genaēt; als die voete daer mede be-
strekē wordē. **N**etelē bladerē met sout ge-
stotē reinigē die wondē alle gelijc eē pla-
stere daer op geleit wordē; en dese plaeste-
re is goet tot alder swerē. **J**te olie v̄a ne-
telē in die oze gelatē beneēt die swellinge
der oze. En droecht die lopēde sweringhe
der oze. **D**ie meesterē seggē datter sommige
netelē zjñ; die in die grieckse sprache ghe-
naēt wordē Archāgelici; en d; zjñ apter-
netelē. En dese zjñ beter v̄a haerd nature
redā die and netelē. **D**ie seer besocht is
teggē dē slach of popelsie die sal apter nete-
lē liedē met wijn. En desen wijn sal hi dic-
kē so sal v̄sekerē en ver genesen wordē v̄a
die popelsie. **D**eser netelē saet met ho-
nich gesodē en gedronckē oft ouer dpe lē-
denē gesalft of geplastert beneēt die len-
dē sucht. Deser selfdē drāc beneēt dē vorst
of die roude vandē mēscē. En hi v̄drift de
hoestē als hier af gedronckē wort en me-
de gesalft wort. **D**it maect oec ghesont
die longene en beneemt die swellinge des
lijfs. **S**aliennus. **A**pter netelē bladerē
met sout gestotē heilen die quade swerin-
ghen; alle daer ouer geleit wordē. **E**ndē li-
re reinigen alsoe oec die vuple wondē. **A**pter
netelē bladerē in olie gesodē heilen die
wondē die v̄a eenē dullē hondē gebetē zjñ

Elijf

Dial. die eē vuchtige hersene heeft die
alle dage druipt en loopt sal drincken dat
saet v̄a apter netelē dat met goedē wijn
gesodē is. En zjñ voerhoofte en zjñ hoofte
sal hi oec hier mede bestrikē so wort hi ge-
holpē. **D**ieniet en hoorc; sal die wortele
v̄a apter netelē liedē in wijn of in watere
en dat sal hi drinckē so sal hi batē getrigē.
Melue; apter netelē met sout gestotē
en daer ondgemēgt doperē v̄a eierē ende
smout v̄a ionghe hoenderē v̄druiue d; soec
kē v̄rudiger huit alst die huit in eē swecc-
bat. ij. oft iij. malē achter malcāderē daer
mede bestrekē wordē. **A**pter netelē sap in
die noesgatē gelatē doet dē noese ter stont
bloedē. **P**li. die niet gesweetē en kan de
siede apter netelē met boōolie. En bestre-
ken hem daer mede soe sal hi sweccende
wordē. **A**pter netelē met boōolie ghe-
sodē v̄druiue die swellinge v̄ voete; als dpe
voete daer mede bestreken worden

Doodenetelē Ca. C. cec. xi

Die meesterē **V**itica mortuala.
seggē d; dese netelē eē and nature
hebbē dā die voers. wāt dese en zjñ; soe
heet en so droge v̄a haerd nature. **M**et
dese maect mē helu hape; alle in loege ge-
leit wordē; d; hoofte daer mede gewallichē

Den wijn daer die wortele vā dode ne-
telen inne ghesodē is beneēt dē steē dīlen-
denē. Maer voer dē steē der blasen is dī-
saet vā die eerste netelē beter ¶ Dode ne-
telē geborret en̄ ghepolueriseert openen
seer wel den peerden/ op harē rugghe in
die wonden gestropt En̄ dic poluer heeft
bi na alle die crachten vander osterlucie
¶ Tot die vuile wondē aent lijf neēt dees
poluers en̄ osterlucien elcs euen vele en̄
spaens groen dat derden deel daer af; en̄
mengt dese onō maltanderen metten sa-
pe van senikele en̄ met boomolie so wor-
den dese een goede salue Dese salue bene-
met alle oude ghebreken ofte vlceracien
en̄ heilt die sonder staden En̄ als ghi ver-
neemt dat die vlceracie haer seluen eedt
oft vertcert soz besighet die salue dpe vn-
guentum album ghenaemt is Ende die
sal haer dan correlijcken heplen ¶ Dode
netelen ghepolueriseert een dragma; en̄
hoel wortele drie dragma dese onder mal-
tanderen ghemengt met ghesouten wa-
tere/dode die visschen in die wateren die
daer af eten.

Ysercruit off yserhart
Capittel. Cccc. xij.

Verbena vel berbena vel sacra herba
la. Sereboranum vel peristerion grece
Alhea Arabice.

Diascorides indē capittle gerebo-
ranum. i. berbena beschrijft ons
datter tweederhande ghewasch van de-
sen crupde is; dat eene dat trom wascht.
En̄ dat andere dat recht op wascht ende
dat eerste crui; dat trom wascht Raemt
Pitagoras in lachn Centrum galli En̄
dat andere wort ghenaemt Gallinacia
oft gallanatica oft berbena En̄ bepde de-
se cruiden hebben wituerwighe bladerē
die ghekerft; ijn ghelijc coriander bladerē
ren Ende dese hebben lanch saet/ en̄ een
langhe wortele dpe dunne is. ¶ Salie-
nus spreekt capi. Verbena dat dit crui-
seere droghe van natueren is. Ende dat
seer goet ghebesicht is tot alle die vuchti-
ghe oft loopende wonden Ende tot oude
vlceracien oft andere ghebreken ¶ Dia-
scorides spreekt d; dese wortele goet is m;
wijn gedroncken teghen die gheelsuchte
En̄ dat se den kichenden mensche also se-
re helpende is ¶ Verbena gestorē en̄ ge-
lijc een plaestere op die wonden gheleit
heilt en̄ droecht die te hant ¶ Dat sap vā
verbena met wijn ghedroncken beneēt
dat vergift en̄ dat fenijn in die mensche
¶ Die blaberen en̄ dpe wortele van ver-
bena in wijn ghedaen oft ghesoden bene-
men tercianam als desen wijn ghedrō-
cken wort ¶ Een dragma van dese blade-
ren in wijn ghedaē en̄ viere daghen ghe-
staen en̄ desen wijn inden mont ghehou-
den heilt die sweringhen inden mont.
¶ Die tercianā heeft die neme deser bla-
deren drie en̄ deser wortelen drie; en̄ late
dese staen in wijn ouer nacht en̄ drinckē
dā hier af int beginsēle vā die febres ofte
als dpe corse eerst aen comen so sullen si
vgaen. En̄ die quartanā heeft sal albus

En alle dese doet sonderlinghe die sirope
 vā violettē ¶ Die meesterē seggē datter
 drie hande violettē zyn/ sommige wit zā
 mighe swart. En die derde bleic oft grau
 van verwen. En dat alle dese een cracht
 hebbē. ¶ Violettē zyn seer goet gestoren
 en op een verhit ofte onstekē lidt aent lijf
 gheleit ¶ Violettē die wilen gerokē of dat
 cruit opt hooft ghedragen verdriven die
 dronckheit ¶ Dat watere ghedroncken
 daer violetten in ne ghesoden zyn beneēt
 dat smerende tantules ¶ Violettē cruit
 ghesoden en den buyc onder den nauelē
 hier mede ghebader helpt seere tot de ge
 swollen moedere ¶ Violettē wortele met
 a zyn ghestoten en dat ghedronckē/ helpt
 seer tot die geswollē miltē. En sonderlin
 ghe als dyt alsoe warm daer op gheleyt
 wort En dit helpt oech alst op die suchte d
 voete gheleit wort dpe Podagra genaēt
 is. ¶ Platarius violettē cruit met haer
 der wortele ghestoten met watere/ en dā
 ghedroncken helpt seer die kinderen die
 seer hoesten en swaerlic ademen. ¶ Dpe
 olie vā vpolettē is oech goet tot vele sake
 En alse in de ore gelatē wort so isse goet
 voer alderhande pinen der ore. En si be
 neemt die pynē des hooft alse aēt hooft
 gestreken wort. ¶ Dese olie aen den buic
 gestreken als daer wormcruyt onder ge
 mengt is beneēt die grote wormē die in
 den buick zyn ¶ Van violetten wort een
 sirope gemaect aldus. Reemt violetten
 drie hantvolle en siede dese in watere en
 supuerse dan doer eenen doet En maect
 se loet met supchere. Dese sirope is goet
 voer die hitte d corsen of der febres En si
 brengt camer ganch. En si is seer goet te
 ghen die heech dleuerē. Het Platari?
 Caerdē cruit Ca. Cccc. xiiij.
 Virga pastoris vel rardo fullonū lac.
 Dipseus grece Pēleda veldipsacos &c.

A Vicenna scrift indē ca. virga pa
 storis dat dit cruit tweeder hande
 is/ dat eene mannelijc en dat ander vrou
 welijc ¶ Dioscorides spreect dat dipsens
 den man is. En dat dit cruit eenen lange
 steel heeft vol doernen. En dpe bladeren
 hier af der lattuweghelijcken. En dat si
 binnene en buiten scarp zyn. En dat si re
 samē getoghen zyn/ also dat si alcht regē
 watere en dē dau in haer hebbē. En hier
 omme noemt dascalcorides dit cruit dipse
 us int griecs En dat is alsoe vele in vuit
 sche als dupst. En aē die racken heeft dit
 cruit sommighe hoofden die scarp en lāc
 achrich zyn En sommighe meesteren seg
 ghen dat inden steel hier af kleine worm
 hens wasschen ¶ Serapios spreect dat de
 vrouwelike virga pastoris in lachyn ghe
 naemt wort Cētumnodia oft cauda vul
 pis En dat si eenen kleinen steel heeft die
 op walscht gelijc een pipe En hier af staet
 int ca. Sanguinaria. ¶ Virga pastoris
 is van natuerē coudt en droge indē derde
 graet ¶ Dit cruit gepolueriseert en met
 er weten sop genut stopt die loopen die te
 vele loppen. En sonderlinghe die loopen
 der vrouwen. ¶ Dit cruyt ghestotē en op
 dat hooft gheleit beneemt scene sūm datē

Wijngaert of wijnstock
Capittel. CCC. xvi

Vitis lact. Ampleus gre. Harin ara.
Die meesteren beschriuen ons in die
 capittelle die duechden en crachte
 vanden wijnstocke en oeck vande wijne.
Serapio libro aggregatos capitulo
 harin. i. vitis beschriift ons dat tweedhan
 de wijngaert is. den eenen wilt/en den
 anderen tam. En den tamen wijngaert
 is den ghemeynen wijngaert die groote
 druiven voort bringet. En desen is oeck
 tweedhande/wat den sommigen bren
 ghet witte wijndruiven/en den anderen
 swarte of rode wijndruiven. En den wil
 den wijngaert heeft eenen langen hout
 achtighen struic/en saet dat ghehich dpe
 druifhoernen is/en kleine drupkens die
 een rode tierwe maken alle ryp zijn.
Salienus sprecht dat die worrele van
 den wijngaerde met vitsen of wiche/en
 mit fenegrielaet ghesoden/die onreynne
 en seerighe of melaetische hupreynicht
 alle hier mede gewasschen wort. **D**e
 se worrele met wijne ghesoden weycket
 die hitteighe sweeringhen/en treckt vele
 etters daer wt daer op gheleit of ghestre
 ken. **D**ie loege die van die asschene ge
 maect wort dpe van wijnstocken gebeat
 is/maect die huilt en dat lijf seer reyne al
 se hier mede gewasschen worden. En be
 neemy die sweringen vanden liue en be
 hoet die menschen voer de quade rudichz
 of crauwagie. **P**linius dat sap dat wt
 wijngaerde druypt/beneet die rode vles
 ken aent lijf/en maecht int aensicht een
 schoon verwe/alk. ix. dagen achter mal
 canderen daer mede gewasschen wort.
Die wateren beneemy oeck die wratten
 als daer mede gewasschen worden. En
 sonderlinghe/ als daer onder gemengt

wordt dat water dat hem op die epchel
 bomen en op de epchelbladeren onthout
Die meesteren segghen dat den wijn
 vanden witten wijngaerde heet is inde
 tweeden graet. En als si seere oudt is/dt
 si dan heet is inden derden graet. **D**en
 most van den witten druyuen is heere in
 den eersten graet gelijc Salienus bescri
 uende is inden seften boeck simplicium
 farmaciarium. **S**erapio sprecht dat
 dat sap vanden wijngaert bladeren seer
 goet is tot dpe sweeringhen der darmen
 als hier af ghedroncken wort. En als de
 plaetse van buyten hier mede bescreuen
 wordt. En dit is oeck goet den genen dpe
 bloetspouwen. **D**at water dat wt
 wijnstocke druypt met wijn ghedroncke
 nenemt den steen der menschen. **D**ie
 wateren hept oeck die melaetichheit en reyn
 nicht die huilt seer suuer/als dat lijf hier
 mede gewasschen wort. **P**latarius
 die asschene van ghebrande wijngaert
 stocken met azijn vermengt/hepten dpe
 spenen en allucke wratten te hant/alle
 daer op gelept worden. **D**ese asschene
 ghemenghet met olie van roosen en met
 olie van wijndruypte en azijn vercoele die
 hitteighe sweeringhen ghehich. **H**erispule
 zijn/alle alsoe daer op gelept worden.
 En si zijn alsoe sonderlinge goet voer die
 hitteighe milte van buyten ghehich. **D**ie
 plaestere daer op gheleit. **D**ie sommigen
 meesteren seggen dat dat sap van die on
 rype druyuen tot seer vele saken goet is.
 En dit salmen maken aldus. **S**teem on
 rype druyuen en legghet die aender son
 nedrie oft viere daghen en laet die stec of
 verfloecher worden. En daer nae persst
 den wijn daer wt en bewaert desen wijn
 wel toe ghedect oft gheslopt. **E**nde. **E**n
 die duecht des wijns is dat hi van zijnder
 natuere slopt en verstarct. En hi consoert

Folio

Erlbñ

teert sonderlinge die mage. En hi is den ghenen goet die haer spijse niet mel vduwen en connē. En als desen wijn out geworden is/so is hi crachtigher dan als hi nieu is. Desen wijn maket dpe mensche lustich om te etene/en hi is sonderlinghe goet den geuen die den doerganch hebbē

¶ Serapio/wirtē wijn dpe out en subtrijl is/maect goet bloet. En hi doet den mensche orine makē. Mer allmē hē vele druct soe cranct hi dat hooft.

¶ En alle meeste ren seggē dat hi der mage scadelhijc is/all men hem oueruloedelijc drincc

¶ Claren witten wijn is goet soberlijc gedroncken van oude en ioughe menschen. Ende hij werct dan vele duechde/want hi sterct dā die nature der mensche en dat gehele lijf

Ende hi doet wel verduwen/en hij brenget der her sene/ende dē hooftē groot verstant

¶ Den roden wijn is vā zijnd nature stoppēde/en sonderlinge dē wijn die seer swart is. Ende desen wijn maect int lijf groue vuchricheden/ende hij scaedt d ma ghe meer dan die wirtē wijn/allmē hier af te vele drincc

¶ Voer dat root oft voer den loop inden buyck mach men drinckē roden wijn/wan hi ghemeenlijc daer af gheslopt wort

¶ Aabp moples spreekt datter nier beter en is om dpe natuere te crachtighen ende starct te makene/dan goeden natuurljcken wijn desubtrijl ende claer ende oudt is. Ende dpe in bequame tijde ghewasschen is.

¶ Dit capittēle Crassula bescriuē dē die meesteren/dat dit crupt tweed lep is/dat eene groet en dat andere clept

Ende dat groet heeft tape en vette bladeren die ront omme rou zyn

¶ Dat lap vā desen crupde is tot alle hittrighe sake goet

Ende sonderlinge tot die crancheit d kinderē die sidicwilen ghecrighen als haer dat vel of die huft af gaet onder dpe armen ende binnē tusschen die beenen

En hier tegen salmen dese bladerē stootē/en daer onderē salmen mengen olie van rosen ende reyn berghen smeer of berghen spec/en dit salmen doer eenē doer douwē oft drucken ende met goedē witten wine sieden.

Ende daer onderē salmē mengē mastix ende olibanum elcs een dragma.

Ende dit helpt seere als men die kinderē daer mede helmeert

¶ Die clepne vermicularis wort vanden meesteren ghenāet Satyrion.

Ende van Satyrion zyn dpe duechde voer bescreuen de S.

¶ Vermicularis is coudt inden derden graet/ende een luttel droge makende.

¶ Vermicularis is goet tegen Heris pulam/ende tegē die hittrighe bladeren daer op gheleit.

¶ Dit cruit met weechdoreet vermengēt beneemt die pine en dpe ghichricheit der

¶ Huer peper of Duyuen crop.
 Capittel. Cccc. xvij.
 Vermicularis vel herba crassula latine

voertē Podagra genaemt alst daer op gē
leit wort En het is goet voer die vbrande
ledē alst daer op geleit wort.

Eert noten of eert appelen

Capittel. CCC. xxviij

Vulfago vel panisporcinus vel malū
terre lati. Lenthopodion vel ciclamē gre.
Suthomariē vel arranita Arabice.

Dinius inden capittelle Ciclamē
.i. vulfago bescheyft ons dat dpe
eert norē bladeren hebben ghelijc die ha-
selworstele En van die sommighe worstele
int dypsch hasel worstele ghenaeemt De
se bladerē zyn ghekerft ghelijc die onder
hauz die edera terrestris ghenaeft is. En
dese hebben menigherlep verwe En de
se worstele is ront en van bupren swart-
achtich En si is int middele te samen ghe-
druct ghelijc eenen coecke En die bloemē
hier af hebben eē purpure verwe. **P**li-
nius spreekt oech dat ciclamen oft vulfa-
go heet en droghe is inden derden graet.
En dese worstele wordt in die medecinen
ghebesicht ende si is tot vele saken goet.
En dese salmē inden herbst vergaderen
En dan salmen se in sciuen sniden Ende
aen eenen draet rpen en op hanghen op
dat se droghe worden gelijc mē die sweer

del worstele ddet **S**erapio spreekt dat
die duecht van dese worstele is rennigen
ende open doen die verstoptheit **P**al-
corides spreekt dat dese worstele seer goet
is den menschen alse met watere gheso-
den en ghedroncken wordt want si ver-
dijft dā sere die swellinge des buics en
si dijft wten menschen die quade flumic-
heit oft flegma daer die water sucht af co-
met. **I**tem alse aldus gedronckē wort
soe brenghen si oech den vrouwen mach-
telijc hare stonde oft menstrua **D**ialco-
welcke vrouwe ouer dese worstele gaet al-
se bevrucht is die baert of brenegt voert
eē doot kind **D**ese worstele aē die hup-
re der vrouwen gheleit of gebonden alle
hare vrucht gebaren sullē doet die vrou-
we ter stont daer af verlost worden **D**e-
se worstele met wijn gedroncken dijft dā
fenijn wtē liue. **D**at sap vā desen crū-
de in die noelgaten gelaten repnicht dat
hoofst **D**ese worstele reinicht die moede-
re der vrouwen oech bouen alle andē wor-
telen alse aldus ghebesicht wort **R**eēt de
se worstele en snijdt se clepne gelijc tafelli-
uen en doet dese in een doersken. En als
dese vā eend vrouwe in haer scamelheyt
gehouden worden so treckē se vele quade
vuchticedden en onreinighen nae haer.
En si reinighen die moeder seer wel En
si brenghen den vrouwen hare vuchtich-
heit of mēstruum **D**en wijn daer cicla-
men in ghesoden is is seer goet ghedron-
cken teghen die verstoptheit der milten.
Ciclamen ghepolueriseert ende in die
wonden der phistelen met weicken ghe-
daen vdrjft dat quaet vleesch daer wtē.
Dat poluere van ciclamen in die noel-
gaten ghedaen bijdt daer wtē dat quaet
vleesch dat daer dicwilen inne walscht.
En dit ghebreck wort int latijn Polipus
ghenaempt

Folio

Doelwortele

Capittel C C C Crix

¶ Qua versa latine et grece

Die meesteren seggē dat dit cruyt knoppen heeft die ouergheslept oft ghewelst sijn. Ende dat dit cruyt ende die wortele daer af tout en vuchrich sijn inden weeden graet. Ende dese worden besoe in die medicinen gebelicht. Ende si sijn goet ghenut voer grote hitte vā buyten en vā binnē des lijfs. Mer si makē ende vermeerderen die melācolie. Ende hier om sullen haer diel ware en melācoliose menschen wachtē voer dit cruyt en voer dese wortele. ¶ *Opascorides* spreect die groote hitte heuet sal van deser wortele drincken met gersten watere oft met endiuie watere want si vercoelt seer wel. ¶ Welche vrouwe dit cruyt ofte dese wortelenut die valt gheerne in een crantheit die *Nrania* genaemt is. Ende dese is een idelheit oft raserie des hoofts en een ontlinkinghe der hersenen. En hier omme sullen haer wachten die van haerder nauere roudt ende droghe sijn. En sonderlinghe die vrouwe die een roudt en vuchrige hersene hebbē wārdit cruyt vmeerder die couthet en die vuchtheit

Elvijn

Brantlattighe ofte peerts clauwe Capittel C C C Crix

¶ Ungula caballina latine.

¶ Phatanus grece et arabice

Die meesteren seggē dat dit cruyt breede bladeren heeft ghelijck ne nufar oft zeebloemē. En die bladerē vā dese cruyde sijn vā binnē groen ende vā buyten wit. *Plinius* scrift hier af veele duechden. ¶ Dit cruyt is goet voer die loopede scaden oft vlcetatiē als dese bladeren hier op geleit wordē. Dit is goet den kinderen die loopende ogen of loopende hoofde hebbē. ¶ Die hē niet viere ofte anders mede verbrant heeft sal dese bladeren op den brant leggen / so sullen se veele hitten daer wt treckē. ¶ Dat sap vā desen cruyde heeft alle duechden in hem gelijc dat cruyt. ¶ Die sap metten sape van *fumus terre* oft van *grisetom* vermenger beneemt die vleckē die welcke dpe sonne verbrant heeft / alsoe hier mede gesmeert worden. Ende het maect oec dperudighe huyt suuere ende schoone

Berckenboom

Capittel C C C Crix

¶ Wiber latine et grece

S ij

Datea. spreect dat de berckē struic
 hē heet en droghe; yn indē derden
 graet. Berckē loef in watere gesodē dro
 get eē loopēde scade of vlcera tie alse hier
 mede ghewassē wort. Berckē scorssen
 gebrāt drogē en heylē eē loopēde beē als
 dē rooch hier af daer aē gelatē wort. Ber
 kē scorssente poluer gheslotē en in vuple
 wondē ghesroit benemē dz vuple vleesch
 daer wt. Die de quade locht vdrinē wil
 le als die pestilēcie regneert die sal de scor
 sen in huis brādē. En dē rooch hier af sal hi
 doer alle; yn huis latē vlieghē. En dā sal
 desen rooch alle die quade locht vterē

Mosch Capittel. Cccc. xxij.

Olnea vel muscus arborum latine.
 Suion Suuen vel licena grece.

O Alienus scrift datter meugertei
 mosch is; wanc sommich mosch
 wascht aen welruikende boomē ghelike
 aē granaet boomē. En sommich wascht
 aen epckelboomen oft aen ander boomē.
 Ende sommich aen die steenen. Ende on
 der alle dese is dat beste dat aen wel ruik
 kende bomē waschcen dat wit van ver
 wen is. Muicēna. mosch is van; yn der
 natuere welruikende. En het is warm
 inden eersten graet en het verstarck die
 maghen. Den wijn ghedroncken daer
 mosch inne gheloden is doet wel slapen.
 Diascorides/ mosch sloopt alderhande
 loopen des bloets. Mosch met honich
 vermenghet en dat inden mont ghehou
 den/beneemt die scarpheyt der tonghen
 ende oeck der kelen.
 Mosch in watere gesodē beneēt alle de
 pinē en gebreke v moederē als dpe vrou
 wen vā ondere opwaerts hier in baden.
 Mosch sloopt den vrouwen den wirtē
 loop/alse daer op sitten en haer van onde
 re daer mede baden.
 Van mosch staen vele duechden in Pā
 detta int. lxi. capittēle dpe ons bescriuē
 Muicenna. Galienus Diascorides ende
 Serapio. Mosch en biuoet oft artemi
 sia in watere gheloden/ is goet den vrou
 wen alse hier af nutten teghen die pinē
 en ghebreken der moederē. En voer dpe
 moederē is sonderlinghe goet den rooch
 hier af van onder opwaerts ontfangen.
 Wijn daer mosch inne gheloden is/ is
 seere goet om dpe ghichrighe leden daer
 mede starck te makene.

Folio

Vitrioel Capittel CCCXXIIII

Vitriolum laue Calcitis vel Culcorar vel calcadis grece. Zeg vel cachica Ara.

S Erapio ca. zeg. i. vitrioli spreekte dat vitrioel versch vleesch maect in vuple wondē. En dat tweederhande is. Dat eene coemt wt babiloniē/ en dat ander wt cipers. En dat wt babilonien coemt/ is dat beste/ en dit heeft binnē som mighe vlekken in hē. Mer dat wt cipers coemt heeft een goutuerwe in hē. En dit laet hem lichtelijc breken En het is puer fenijn. En dit heeft binnen vlekken in hē ghelijc sterren Serapio scrijft dat hi int aertrijc gelien heeft drie lange aderen op malcanderē ligghē. En die onderste hier af wort geheerē zeg nigrū. Ende die alkimisten namen dit marchasita. Ende dpe andere adere daer na wort ghenaēt Culcorar Ende die derde zeg vitride. En dit is dat vitrioel oft calcantū Paulus sprekhet inden ca. Vitriolum dat vitrioel heet en droghe is inden vierden graet Dialcorides/ vitriolum gepolueriseert inden bloedende nose gelaten/ stopt dien te hāt Opt poluere met watere gedroncken maect ouergheuinge ofte brakinghe Sendragma dies poluers met honich

Clie

watere inghenomen doordie wormē int lijf. En d'ijf die stacheliken wt. Vitri oel met poluere vā gestootē glase en m; honich gemēgt/ en gelijc cloetkens gema ket. Dese cloetkens geleit daer vele rattē zjn dodendie ratten die daer af eertē Bech machinē nemē Muripigmentū oft Arsenicū en stropē dit op gebradē spec/ en hier af steruē die rattē seer haestelijc

Weerwinde oft wrange Capittel CCCXXV

Volubilis latine Cuscus grece.

De wende oft wrange is/ wāt som mighe winde wort ghenaemt funis arborum. Ende den steel hier af heeft in hē melck ende die bloemen hier af zjn ghe meenlic wit. Erde dese zjn ghestelt ghe lijc cleyne cloetkens. Ende daer is noch een adere wlnde die haer opter eerde wt breit. Ende dese heeft seere cleyne witte bloemkens. Ende daer is noch eē ander winde die volubilis media oft volubilis lanuginosa genaēt wort. En hier af spre ket dit cap. En dese heeft witte bladeren die op die eene side rou zjn gelijc catoen of boomwolte. En daer op walschē hare

bloemen die ghehijc kleine rouwoerde ge
 heit zijn. **I**te dees cruits sap mettē sape
 vā Cruca of vā wit mostaert cruit vmen
 get vdrift die licteikenē die hier mede ge
 smeert wordē. **E**n maect die eē hūit d' and
 gelijc. Die aen zjn lijf gescader wordt vā
 v elegaēs die sal dese bloemē stotē. **E**n dz
 sa phier af sal hij ouer dpe plaecte striken
 daer dat vel of die hūit af gaet so geneest
 hi. **I**te met dese cruidē en sal hē niemāt
 mekerē binnē int lijf te si dz hi dese weet
 te v mengē met andē cruidē of specerien.
 wāt alle cruidē die melt in haer hebbē sijn
 feninich en seer sorgelikē te nemen

Bronie of sticworstele
 Capittel. Cccc. xxv.

Miricella vel vris alba latine
 Amphileos grece Vesera Arabice.

S Erapio cap. vesera spreekt dat dit
 eenē struc is die bladerē heeft ghe
 lijc dē wijngaert en oec deupf hēs die indē
 eerste root sijn en die daer na swart wor
 dē alse rijp sijn. **E**n die worstele hier af is
 seer groot en dicke in teertheit. **E**n hier af
 saget gescreuē int. lxxviij. ca. dees boec
 dat brionia begint. **M**aer die duethdē en
 sijn daer n: alle vtel. **E**n sondlinge van
 der wortel hier af. **E**nde mē sal weten

dat dese worstele ontelijke vele duethden
 in haer heeft die in Pandecta bescreuen
 staen int. C. lxxij. ca. dz vesera beghint
 Daer staet ghestreuē dz dese worstele dē li
 ue goede vwe geeft allē vā buyrtē met de
 sen sape bestreke wordt. **I**te alle quaet
 daer mē scade en cranth; af ghecrūcht vā
 dē mensche vliecht die dese worstele bij hē
 draecht. **I**te eē plaestere die vā dese wor
 stele gemaect wort rrect nā haer beēderē
 nagelē splinterē en doerne. **D**ese worste
 le diēt wel dē quade bladerē en vlceraciē
 die dz vleesch vterē die **V**adanice genaet
 sijn. **E**n dese dient sondlinghe wel om die
 quade rudich; aēt lijf te heylene die v mē
 get is n: wormkēs gelijc in de tonge kin
 derē gesiet die somtīdē in haer geheel lijf
 ouertogē wordē n: cleine wormkēs dpe
 in die sweetgatē ligghe/ en hore hoofden
 daer wt stekē. **E**n hier vore neēt dese wor
 stele en siēdte in loeghe die vā ephē houte
 gebrant is. **E**n wascht die kinderē ouer
 haer geheel lijf daer mede. **E**n daer neēt
 eē barbiers sceerthē en sijn alle die worm
 kēs hore hoefde af. **E**n wascht dese plaet
 ster wed n: deser loege so genesende kin
 derē. **E**n hier af staē vele meer duethden
 int voer noemde capittle.

Die meesteren segghen dattē vofch
 een bedriegelijc dier is/ wāt als hi
 vandē hondē geiaecht wort/ so neemt hi
 sinē steert tusschen zijn beenen op dat hi hē
 niet en lette. En als hi bemerct dat hi die
 hondē niet onclopen en mach so seycht hi
 in sinen sterct. En dan keert hē den vofch
 om en slaet sinen sterct also den hondē in
 haer oghen alsoe dat si niet en sien. Ende
 den sanc van zijn d'ozine en connē die hō-
 den niet wel verdragen. Ende daer om
 bliuen si achterē ende en loopē niet meer
 nae hē. Die verheit oft d'asimout dat de
 vofchen in haer hebbē/ is goet voer den
 cramp der ledē alse hier mede bestreken
 wordē. Dat bloet van eenen vofche ge-
 doret en ghepolueriseert dient seer wel
 voer den steen der blasen en der lendeuē.
 En die vofche zijn seer goet gherē oft ghe-
 distileert tegen die lāheit en gichtricheit vō
 leden. Plinius scrift in sinē viij. boeck
 dat hi niet blincen wort oft gheene pijnē
 in zijn ogen gecricht die die tonge vā ee-
 nen vofche bi hem draecht.

Vlopus latine et grece

Die meesterē segghen dat dit crupe
 heet ende droge is inden tweeden
 graet. D'pal. spreect dat vlope een cruit
 is dat bladeren heuet bi na ghelijc pule-
 gium oft dpe poleie. ende eenen langheit
 steel met bloemen daer oppe' ghelijck ser-
 pillum ofte onser vrouwen bedde stroe.
 Inden boeck circa in. beschriue ons die
 meesterē dat dit cruit in die medicinē ghe-
 besicht sal worden ende niet dpe worrele
 hier af. Ende inden somere als die vlope
 bloemen heeft/ sal mēse af snidē en la-
 ten dorren in die scape en niet inder son-
 ne. En als mēse dan besighē wille tot eenē
 ghe medicine sal mē die bladeren vandē
 stelen afstropen en die stelen sal mē wech-
 worpē en dese bladeren bliuē een geheel
 iaer onuertert in haer cracht. Diastro-
 rides/ vlope met honich en vige geloden
 en also genut vdrift die hoestē/ en helpt se-
 redē longē suchtigē. Vlope gelodē en ge-
 dronckē vdrift de spilwormē en and' woz-
 mē in t'lyf. En tot dese sake mach mēse mē
 honich v' mengē. Platearius/ vlope sap
 met oximel ghedroncken weicht den har-
 den en verstopen buick. Vlope sap met
 saet van kerse genut laxert saetelijc.
 Plinius/ die een schoon aensicht hebbē
 wille die sal van vlope drinckē alse groē
 oft dorre is/ soe sal hi een scoone verwe en
 een claer aensicht gecrighen. Vlope in
 claer smout geloden en met droge vigen
 ghelijc een plaestere op die harde en ghe-
 swollē milte gheleit vdrift daer af te hāt
 die swellinge. En vlope mē wē gedrochē
 rup mit die borst. Vlope in watere gheso-
 den gheneest te hant dat swerende tanc-
 nleesch als hier mede gewalsten wort.

Paulus plope met wijn gesoden en dā daer ondegemengt v̄ckelsaet en dā ghe droncken beneemt die pinē oft die steectē wt der maghen en der darmē. Welcke vrouwe haer moedere onreyn is ope sal haer van ond opwaerts hadē met plope so salse sonder scade ghereinicht worden. Plateari? plope en v̄ckelsaet in wij gesodē; h̄n een sondlinghe goede medeci ne voer die pine der maghe.

Water pepere
Capittel. Cccc. lxxix.

Propiper sine piper montanum sine piper aqueum latine et grece.

De meesteren seggen dat dit cruit den crupde gelijc is dat mētrastrū ghenaeamt is. Naer dit heeft weicher en brede bladeren. Dese bladeren en wortelen hebben eenen roet inden mont bi na ghelijc dat pepere. En den struick hier af is gheknoopt en daer is saet inne dat gelijc onrhye wijn besien is. En dit crupc is betere ghenut dan ope wortele. Dit cruit metter wortele in water ghesoden en alsoe op die oeghen ghelept beneemt die quade vuchticheit der oghen daer die leepheit af coemt die lipromia genaemt

is. Gallenus scrift inden cap. Propiper dat dit cruit heet is van ynder nature ghelijc dat pepere maer niet alsoe re heet. Dit cruit en dat saet; h̄n betere groen en versch in die medecinen ghebe licht dan dorre. Dit cruit is seer goet en profitelijc den oeghen die seer bedraghē h̄n met ettere alst van buten daer op geleit wort maer het moet te voeren in een mortier ghestoren; h̄n en alsoe vuchrich daer op gheleit worden.

Doer die vlechē aent lijf neemt dees cruics sap en strijct dat op die vlekken des morgens en des auonts so sullē si indrie daghen v̄ gaen en verteert worden. Oft neemt dat sijn vanden taden en strijct dat daer op. Doer den v̄ht of den worm aen dē vin' gheresneemt dit cruit metten vellehē d; vā gesodē harde eiere gaet dat tusschē de scale en d; ep is elcs enē vele. En legt dat daer op gelijc eē plaestere so sal dē worm steruē daer af sonder twifele.

Cruis of croesch distelen
Capittel. Cccc. lxxx.

Pringus vel centum capita latine.
Sponnangrece.
Astarucion vel Decacul Arabice.

Folio

Diascorides beschryft ons indē cap.
 pringus/dat dit cruit doerachtich
 ofc stekede is/en dat medie bladerē hier af
 met soure eet alse ionc zijn en eersl begin-
 nē te walfcē. Dese bladerē zijn broet en
 scarp en si hebbē eenē goedē roec/en een
 roortachtige vwe Dit cruit heeft vele ve-
 selē en daer op is eenē rondē knop die do-
 reachtich en scarp is. En die wortele hier
 af is vā butē swart en van binnē wit En
 dese distelē walfcē gheerne op steenacht
 gebērgē. Die meesterē legghē dat dese
 distelē heet en vuchtich zijn indē tweeden
 graet. Dese wortele cleine gestotē en op
 here sweringē gheleit beneēt en trect dpe
 hitte daer wt. En die bloemē hier af ghe-
 dronckē beneēt Squināciā/dats eē sweri-
 ge ind hele. Dat sap gedrochē doet wel ori-
 ne makē. Eē plaestere hier af gemact
 en op hictighe sweringen geleit weict die
 en beneēt die hitte daer af. Die wortele
 van cruil distelen in honich geweict of ge-
 confijt ende daer af genut brēgt dē
 nen groote vruchde. Ende vermeerct
 haer saet. En maecte bequaem toe cruil-
 heit. En si maect oec goet bloet. En in des
 gelijcher crachten zijn oec die peen of mo-
 ten die pascinacagenaemt zijn.

Chri.

Sinte iohannes cruit
Capittel CCCXX

Pperhyrium vel scoba regia latine.
 Ppericon vel bryum vel atricū grece.
 Pnsaricon Arabice

S Erapio libro aggre. indē capitel
 le pnsaricon .i. ppericon beschryft
 dat die cruyt aen sine bladerender wijn-
 ruite ghelijc is. Ende dat eenen principa-
 len steelt heeft dpe meer dan een spanne
 lanck is. ende dat desen steel wit en seere
 subtyl is. Ende dat lancachtich saet heeft
 gelijc gerste kotenē en dat binnē swart
 ende ron is. Paulus seet/dat dit cruyt
 heet ende droege is inden verden graet.
 Dylscorides spreect dat van desen cruyt
 de metten sade goet ghedroncken is den
 vrouwen om haer bloemē weder te doen
 comen. Ende om wel orine te maken.
 Tot quade vuple wonden is dit cruyt
 seer goet ghestoren/ende ghelijc een pla-
 stere daer ouere gheleit. Dit cruit met-
 ten sape ghedoret ende ghepoluert ende
 met wijn ghedroncken dient seer wel vo-
 dagricis/dat is den sledertynachtighē in
 die voeten. Dit saet ghenut vanden ge-
 nen die die quarteyne hebben en oec met
 wijn ghedroncken verdrift die quartey-
 ne. Dit cruyt reinicht die leuere en oect
 die nieren. Ende beneemt dat lanck eue-
 le Sciatica ghenaeint als met wijn ghe-
 droncken wort. Dit cruit gestoten ende
 op een verbrant lijdt ghelept trect veele
 hiten daer wt. Ende minder die suertē
 ende seericheden daer af.

Sterren cruyt
Capittel CCCXXII.
Pnguirialis liustellaria
 latine Merion vel asser gre-
 ce Subonium Arabice.

H i

Dlinius scrift inden ca. Asterion. i. Pnguirialis. dat dit cruit rusten die steenroetsen wascht En op harde eert rijkē En die sterre dees cruits schinen also licht dat mē meint dz een bedriegenis of gespā des duivels is Paulus spreker indē ca. aster dz dit cruyt lancachtige bladerē heeft en dz aen de soppen sommige sterre of sternē heeft Salie. bescrijft ons indē ca. Aster dz dit cruit vā sommige meesterē ghenāet wort Subontū dat is paddē cruit of ratten cruit wāt het dē paddē en dē wildē rattē ed grote medecine is En dz die paddē en rattē en and' feninige dieren in die steenen en steenroetsen wonen om dees cruyp's wille/want die rattē ende dpe padden worden somtijden van die groote spinnen oft coppespinnen gheheken also dat si onmachtich wordē ghelijck of se doot waren. Ende als dese dpe spinnen dicwilen steken soe swellē si so seer daer af alsoe dat si daer somtijden af steruen. Maer als alsucke ratten bij dit cruyt connen ghecomen oft dit gheknouwen connen/so worden se weder ghesont Ende als eenighe ratte alsoe ghequest ofronmachtich is dat se bij dit cruyt npeet gecomen en can/so haelt haer van desen

cruyt een andere ratte ende gheeft dat te smaken der crancher ratte Ende andere feninige dieren houdē haer bij dit cruit Ende si worden daer af ghesont. Dit cruyt heeft noch veele andere duchtēden in hem dpe ommeder roxheit wille achter ghelaten worden.

Mater feloene oft fraischen cruit
Ca. C C c. xxxij.
Pacea vel herba clauelata latine E ouqueta grece Marefolon Arabice.
Die meesteren seggen dat dit cruit eenen steel heeft ghelijc dat lausdel cruit met vele scarpe bladeren. Ende dat bloemen heeft dpe menigherhande verwe in haer hebben. Ende sonderlinghe diederhande ghelijc/ghel/blau en wit. Platearius. Mater feloene is tot vele saken goet ende sonderlingedat wātere dat hier af ghedistilleert wordt. Ende dit cruyt wordt in die medecinen ghebest ghet ende die wortele seer selden.
Dit cruyt is heet ende vuchrich inden derden graet Ende het is van zijnder nature doerdringhende ende van malcanberē scheidende of deilende.

Den wijn ghedronckē daer dit cruit in ghesoden is drijft ope quade vuchrichedē wten liue. Ende beneemt ope quade rudicheit ende alderhande vlceracien Ende sonderlinghe die rode vierige en lopende seericheit die Herispulaghenaeemt is En desen wijn drijft dese machtelijck wten liue. Als die kinderen Herispulam ofte andere rudicheden ghetrichen/so sal mē dies cruits een luttel sniden oft steruē in eenen bry oft in een portagie. Ofre men sal haer gheuen re drinckē dat water dat hier af ghedistilleert is/soe ghenesen si ter teyn. Reemt camillen bloemen/ sinau oft alchimilla/ende materfelocne elcs eē goede hantvol/ende siedr dese in wijn/ en drinck dese wijn acht morghen achter malkanderen nuchteren/ Ende gaet indē achsten dach twee malen in een badt. Desen dranc beneemt alle slimicheden ende doet die bequamelijck wech gaen die langē tijt rusten ope huyt ende rusten dat vleysch vergadert zjn. Endeden rudigē menschen dient sonderlinghe seere wel van dit cruit te etene/ende oec van desen watere te drinckene/dat hier aff ghedistilleert word.

Zeduar
Capittel. CCXXXij.

Zeduaria latine. zerumber grece
Wester Paulus spreect d; zeduar
heer is inden derden graet ende is
droghe indent weede gract. Ende hij seet
dat dit een wortel is eens cruits dat ouer
die see wascht Ende zeduar duert thie
saer onuertteert in zjn nature. Ende het
heeft groore duecht in hem om ope men-
schen heet te maken die vā haerder na-
ture tout zjn Serapio libro aggrega.
capitulo zerumber. i. zenaria scrift ons
dat dit een ronde wortele is/die den ghet
geber ghelijck is. Ende datse wten lande
van Senis come. Dese wortele beneet
den stanch ofte roech vanden loethe van
apynnen ende vanden wine Ende die ee-
nen stinckenden adem heeft sal dicwilen
zeduar eten. Zeduar is goet genut
voer verghiftott fenijn. Ende sonderlin-
ghe als die pestilencie regneert. En dat
salmen van deser wortele een half vierē-
deel loots oft een half dragma indē liue
houden als men in die locht gaet/ ofte al-
men hij andere luyden coemt.

Auicenna scrift in sinen boeck de viri-
bus cordis/dat zeduar d; herte verstarct
ende dattet goet bloet maect. ende dattet
quaer bloet vanden menschen benemet
Plini; zeduar is seer goet ghenut voer
een quade mage. want het doet wel ver-
druwen/ende het brengh lust ofte appetite
te etene. Ende als men hier af drincket of
in een motu ep eter so verwermet alle de
leden. Ende zeduar ende galigaen elcs
euen vele ghepolueriseert ende gheeten
benemen den stanch vanden loethe
Ende zeduar in wijn ghesoden is son-
derlinghe goet voer die hoesten/ope van
tonde ghetomen zjn. Ende desen wijn is

seer goet tot de pine der mage en der dar
men ope van coude gheromen is. **E**n
sulre ghemaect van zeduar en galigaen
met azijne brenget lust om te etene.

Ghingheber oft imber
Capittel. **C C C. xxxiiij.**

Zinziber grece erlatine
Theugibel Arabice.

Die meestersen scrijue ons dat gin
heber heet is inden derde graet
ende vuchtich inden eerste graet. **S**era
pio libro aggregatoris capitulo zinziber
spreecht dat den ghengheber in Arabia
wasch. Ende dat die lypden daer die bla
deren hier af besighen ghelijck die lypde
in die duitse landen die wijnrupte bla
deren oft saue bladeren ghebruycken.
Ende des ghelijcke doen si oech dese wor
telen. Ende het is den besten ghingheber
die inwendich seer wit is ende niet gaet
achtich en is. Ende ope hem laet poluer i
seren als men hem breect en is niet goet.
Ghingheber heeft eenen goeden roec
Ende hij behoert scharp op der tonghen
te sine ghelijck den pepere.
Galienus inden sesten boeck simplici
um saamaciaram inden capittelle zinzi
ber spreecht dat ghingheber die wt Indi

en roemt niet alle goet en is. **G**hinghe
ber verhit die menschen. En hi heeft een
vuchticheit in hem. Ende hier omme due
ret hi langhe als hij vel bewaert wort al
soe dat hij niet meer vuchtich en staet of
en ligghet want hij des te eer gecorrum
peert soude worden.

Ende hi duert twee iaer onuertert in
zijnder natuerre ende cracht.

Platarius spreect dat ghingheber
goet is tot een quade maghe ende sonder
linghe tot een vercoude maghe.

Ghingheber is goet in die spile gedaen
voer die ghene die dicwilen onmachtich
oft beswimelt worden.

Ghingheber een half loot met azijne
ghenut als men slapen wilt gaen beneet
die quade vuchticheyden doer dat groote
sweeten oftsweetinghe.

Niem gingeber is van alle mensche goet
genut die van binnē coudt of die vercouf
zijn. **W**ijn daer ghingeber in ghesoden
is en comijn is seer goet voer die pine der
mage en der darmē die van windē comen.
En hi doet wel verdouwen.

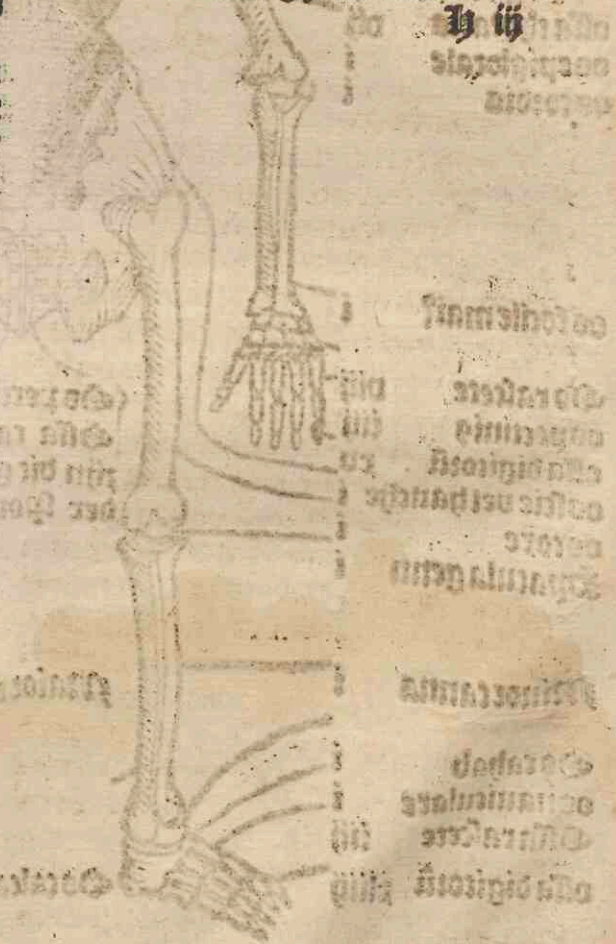
Zuickere **Ca. Cccc. xxxv.**
Zuccarum vel zaccarum grece et lati.

Folio

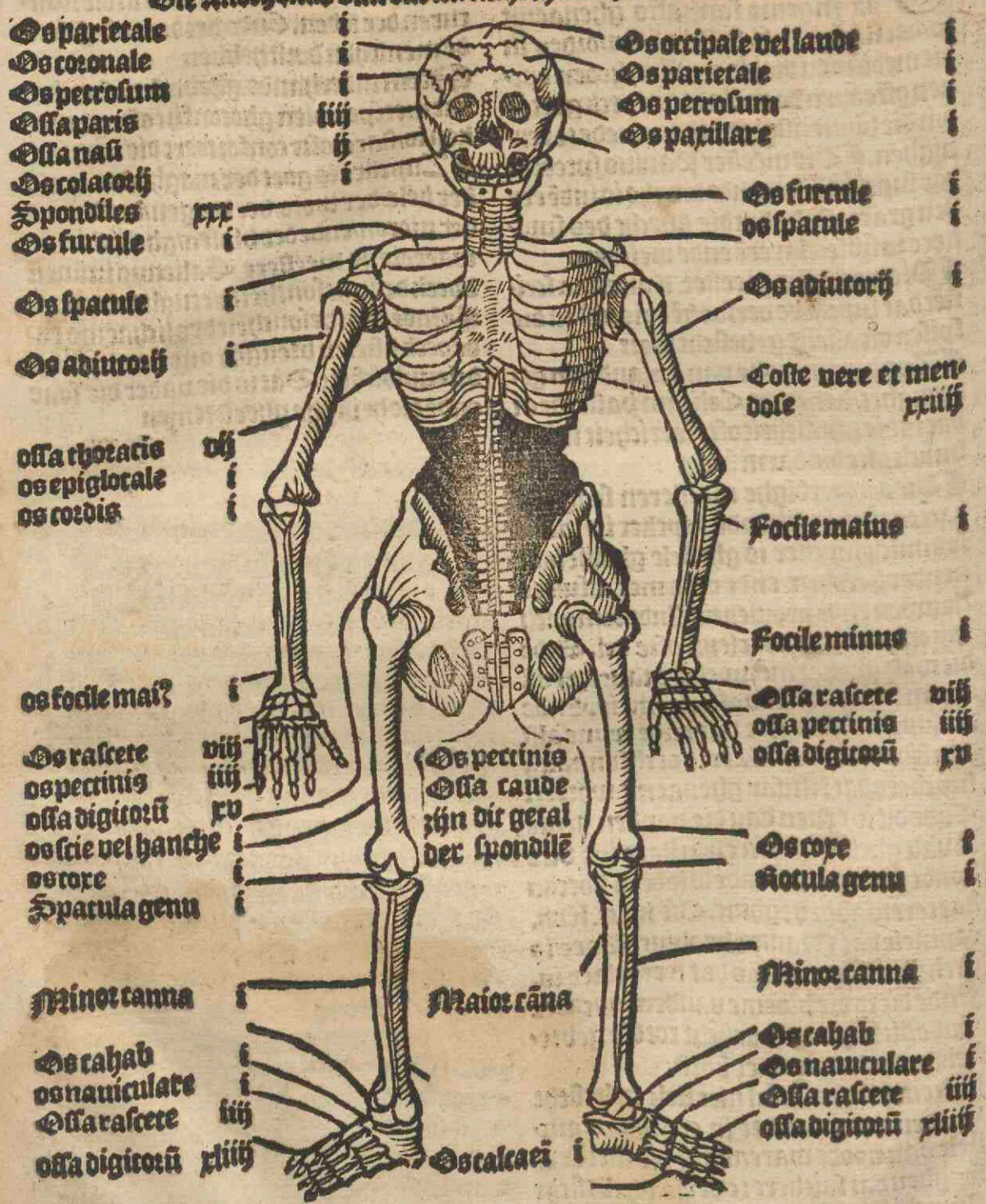
Elrij.

O Alienus scrift in linen boeck die de Ingenio sanitatis ghenaeamt is/ dat supker e ghebelsicht sal worden in die medicinen die die verstoptheden open ofte open doen Ende dat oech goet so om die binnenste leden daer mede te repnighen. **D**ie meester Paulus spreect dat supkere heet ende droghe is indē eersten graet. Ende dat die duecht des supkers is spisen laxerē ende weicken. **D**ie werdighe meester Auicenna scriuet dat supkere verlaeste de is alst in die spisen oit allene gebelicht wort **Z**upkere met olie van amandelen gemenghet/ benemet Colicam passionem dat is die phticheit ofte seericheit inden buck ofte die darm suchte **D**ie eerwerdighe meesteren segghen datter menigerhande supker is/ want sommich supker is ghestelt ghelijc sicut aender hertheit/ ende oech mer allulche clompen ende grouicheit Ende sommich supker is wit ende cleyn ofte eel. Ende dit wort ghenaeamt; upkere tabezet vā eenen lande dat also ghenaeamt is. Ende dit supker wort seer wit ende repne alst gheloden wort. **D**aer is oech sommich supkere dat Musar ghenaeamt worden. Ende dit is eenen dau die vanden hemele valt ghelijck ghescreuen staet int vierhonderste capittete ende drie dees boecks dat teren iabin beghint. **O**ft int cc. lxxij. capittete dat Manna beghint. **D**aer is oech; upkere candis dat seere claer is. Ende dit is die bloeme vanden supkers Ende dit is goet ghebelsicht tot die gebreken der helen endeder borst. **I**tem supken sal niet vele gebelicht worden/ ten ware dat in eenighe trancheit van noode ware/ want die meesteren segghen dat suikere te veele ghebelsicht Almicheden maect op die borst ende in al

ledie leden. Ende weedōmen in die tuncuren der leden. Ende het doet die gesonde menschen dorst hebben **I**tem alderhande ghebaken supker dat met specerien gheconfijt ofte ghebaken is/ starct ofte confor teert die mensche **Z**upker is goet der maghe/ der borst/ der kele/ der wois/ der longen/ der darmē der niere/ endeder blasen/ ghelijc die eerwaerdighe meester Salienus in sinen boeck der ghesontheit berughende is. **E**nde tot ghesontheit des lichaems ende oech d' sielen brenghe ons ope heplige d'ieuuldicheit/ **D**at is die vader die sone ende die heilighe gheest Amen

Die Anatomic van dat menschelick lichaem

Os parietale
 Os coronale
 Os petrosum
 Ossa paria
 Ossa nasi
 Os colatorij
 Spondiles
 Os furcule

Os spatule
 Os adiutorij

Ossa thoracis
 os epiglottale
 os cordis

os foci maius
 Os rascete
 os pectinis
 ossa digitorum
 os scie vel hanche
 os coxe
 Spatulagenu

Minor canna
 Os rahab
 os naviculare
 Ossa rascete
 ossa digitorum

Os occipitale vel laude
 Os parietale
 Os petrosum
 Os parillare

Os furcule
 os spatule

Os adiutorij

Coste vere et mendose

Focile maius

Focile minus

Ossa rascete
 ossa pectinis
 ossa digitorum

Os coxe
 Scutula genu

Minor canna

Os rahab
 Os naviculare
 Ossa rascete
 ossa digitorum

Os pectinis
 Ossa caudæ
 In dit geral
 der spondilē

Maior canna

Oscalcaei

It is dat der de deel dies boeckes. Ende her is een sonderlinge goet tractaet/ en daer mē in vjnt hoc/waer toe/ en in welke manie

te alle medicinen hare operacien ende wachten werckende zjn

Dese nauolghende medicinen purgeren ende reinigen dat bloet. Ende men sal weten dat alle medicinē die bloet purgeren/ oeck die hittighe humorē purgeren die Colera ghenaeamt is. Ende die medicinen die ope slumachtighe vuchrichtheit oft flegma purgeren/ purgeren oec die eertachtighe vuchrichtheit die Melancolia ghenaeamt is. Ende oec weder omē die medicinen die flegma purgeren/ purgeren oec die melancolie. Ende die Cole/ ram purgeren/ purgeren oec dat bloet

Adianthos	Cerū caprinū	En dese
Mutum bonū	Epatica	medici
Sorago	Emblici	nē wor
Berberis	Malua agreſſ	dē Ema
Cassia fistula	Bruna	goga in
Capilli vener	Poliricum	Griekhs
Cicera	Succus arilli	genaēt.
Cibalaria	Tamarindi	
Cerasa	Dirole.	

Dese nauolghende medicinen purgerē flegma of de slumige vuchrichtz

Argaricus	Ciclamen	Mirabolani
Anacardi	Elacteriū	Polipodium
Affodilli	Ebulus	Sābucus
Aristologia	vtraqz/epitimū/ſtaſilaſagria.	
Mloe	Elula	ſerpentaria
Brionia	hermodactili fūs pauonis	
Coconidion	Jarus	Tirimall?
Coloquintida	Hebuli	Turbith.
	Taureola	Thimus

Ende dese medicinen worden ghenaeamt Plegmagoga.

Dese nauolghende medicinen purgeren Colera of die hittighe humor. Ende dese wordē Colera goga genaemt Mloe succorinum Eleborus albus Cassia Miraboli citrini semē viticelle. Catapucia. Pur vomica Scamonea Centaurea minor Reubarbarum Succus titimalli

Dese nauolghende medicinen purgerē Melancolia of die ouerulodige eertachtighe humor. Ende dese worden Malagoga ghenaeamt Camepitheos Epithimum. Centaurea maior Fumus terre

Culcuta Lapis armet? Mirabolai indē Camedrios Lapis magnetis/ sene Eleborus niger Lapis lincis/ squinantū

Itē somighe vā dese medicinē purgerē met eend soerticheit of te saetrichz ghelijck Cassia fistula En die somige purgerē dis soluerēde en die humorē ope haer ghelijc zjn na treckēde ghelijc scamonea. En ope somighe vā dese medicinē purgerē doer hare speciale nature en proprietē die si in haer hebbē ghelijc reubarbarz. En ope somighe purgeren met eend alberachticheit oft slimicheit ghelijc mercurialis. En die somige met eē soucheit of knagin ge ghelijc dat saet vā milde dat Atriplex genaēt is. En ope somighe purgerē met eend wdrukkinghe ghelijc mirabolani. Ende die sommighe met eender startheit ghelijc euforbium

Dese nauolghende medicinen purgeren die waterachtichz en die conuamertlike humorē alse in die electuarten oft in siropen oft in dranchē of in poluerē gedaen worden. Mer elc medicijn meestere moette voren die quaetheit hier aff

benemē oft vanderē eer hi dē crachē mē
schen hier af geest wāt li zjn vā haerder
natuere seer mordificatijf of bitende En
li worden Poragogagghenaemt.

Uporinia radicis ebuli	Salbanum
Uporinia radicis celli	Oppoponacū
Armoniacum	Succus cucumeris agre.
Ma fetida	Sal armoniacū
Calc	Sal gemma
Caroleonis	Serapinū
Euforbium	Scordeon

Dese naeuolghende medecinen
doen wel urine oft watere maken Ende
brehē den steen in die lendenen en in dpe
blase En dese wordē Diuretica ghenact
en zjn Diuretica calida die openende en
doerdringhende zjn.

Upiū	Carui	Leuisic	Spica vtraque
Alexadria	Citade vste.	Lap	linc
Ameos	Catarides vste	Ta.	agac
Amomū	Celidonia.	Mer.	Trifolium.
Anruū	Dauc?	Ocul?	ferule.
Amigda.	amare	Eruca	Petrosilinū
Apes vste	Eupatoriū	Peucedanū	
Bulcus	Frcus edere	Pethaphilū	
Baccelauri	Folia edere	porrus	
Cretanus	Peniculus	Speragus	
Cyperus	Sūmi edere	Decacul	
Capparus	Grana solis	Dinomiū	
Senarium	Ipericon.	Siler	monta.

Dese nauolgende zjn diuretica
frigida.

Adiarchos	Capill?	vene.	Scariola
Borago	Ceterac	Solatrum	
Coriandrum	Crassula	Seia melo.	
Cicorea	Eparica	Sip	vina
Cicrulli	Herba aceto.	Scolopēdria	
Cucumeres	pulmōaria.	ūmicularis	
Cucurbite	Holiericum		

Dese nauolghende zjn diuretica
licca. En li stoppen den bupck in quader

maniere. alse van haerder cracht niet
ghealtereert en verwandert en worden.
Auripigmētum. Ta. agates Sulphur.
Apes vste Ta. qui respicir Vespē vste
Cicade vste (in spongia)

Cantarides vste.	Radix lupini
Lapis lincis	Saxifraga
Lapis agapis	Sanguis hirci

Dese naeuolgende zjn diuretica
frigida Ende li breken den steen ende dat
grauueel.

Arnoglossa	Mellilotū	Seia bōbac
Bauca	Memita	Se. porculace
Cortādēū	Radix lilij	Se. lactuce
Juiube	Sebelēse.	papaneris albi
Ireos	Seia cirulli	Satirion
Ilopus	Se. melois.	Splē pulloz
Liquiricia	Se: cucurbite	Ungula ca.
Maluesucc?	Se. basiliconis	

vel semen eius

Alle dese voele voerseide supueren die
borst En vweckē die mēscē tot oncuishēit.
Dese zjn diuretica die van butē
ghebecht worden.

Plāmula	ptonia	Sulphurea
Juniperus	pimpinella	lauina
Repita	piretrum	Tamaridi
pulepiū	Guta	Verua

Dese nauolgende doen lichtelic
ouergeue of wbrakē dpe oueruloedichz
en li wordē vomica genaemt.

Acetū cū oleo Poroleū cū aq. succ? zābut
et aqua marina semen atriplicis
candela de cepo. succus corticis. se. rape
Fumus terre ebuli se. radica

Dese nauolghende zjn vomica
grauia

Mara baccara	Taureola	Squilla
Catapucia	Tac anabulle.	se. pēradactili
castaneola	Tac fulsine.	succus cucumer
trocus	ortulanus	

Folio

Aur vomica. caplia centaurea vtraq;
Maio rana viride eris Eleborus albus
Sa fanus.

Ende dese doen vomeren ofte
ouargenen van buicē geplaeſtert.

Fel porcinū. Fel taurinū Fel pecozinum
Ende alle galle gedronken ofte van bup
ten geplaeſtert doen braken oft ouerghe
uen **Ende** doden die wormen **En** soluerē
oft wepchen den bupch

Dese medicinen prouocereen
menſtrua **Ende** luere die vrouwen nae
baer baringhe.

Amomum. carula fetida. **Salbanum.**
Ames ciclamen **Juni** perus
Ambra camomilla **Tau** danum
Moes lignū. cpperus **Or**iganum.
Armo iacū camedeios oppoponacū
Ala fetida camephiteos olibanū
Mofidili coltus ois ſuoſitas ex
Bri onia Diptanus (aromatibus.
calamita Fenugrecū. pionia
calam ard. **Sith** radicebuli
calamentū **Sen** tiana florax rubea
Spica vtraq; succus rubee. liler mōra

Dese prouoceren emorroydas
oft openē die vergulde aderē vā achtere.

Antim onium **Dipt** amus **Pire** rum
Me senicum **Folia** caprifolij. **Per** ſiciana
em plauſtra. **Folia** perſici. rubea maior.
Sug loſſa **Far** ina lupinor. **radix** mirri
ciperus **Sen** tiana te agreſtis
centaurea **Mille** folium. **ſp** argula.
cortex et **radix** **Men** ta **ſqui** lla.
maligr anati **Mer** curialis **Thu** cia
cortex **radicis** **Ri** gella **Vi** triolum
celli **Os** cepte

En alle die medicinē die die mēſtrua pro
uoceren/ prouoceren oech **Emorroydas.**

En alle galle en alle dat bitter en ſont is
dood die wormē en puoceert emorroydas

Elrj

Dese nauolghende medicinen
contorteren ende verſtarckē dat herte en
alle die leben **Ende** dese zjn die medicinē
die dat herte verſtarcken. **Ambra.** carpo
ballamus / os de corde cerui.

Anti folium folium roſmarinus.
Agrimonia **Fuſticelli** ſacuregia.
Agnus caſtus. **Sario** ſilata/ ſaluia.
Baſilicon **Sallia** **ſpica**
Been al. et ru. **Sallia** muſcata/ rilo
Glac re bizantie **Sario** ſili (ales
Getonia **Sal** anga
Ballamita **Muſcus**
Carnamomum **Ma** cis
Cubebe **Maio** rana
Calamus aromaticus **Muſcata** maior.
cinamomum **Aur** muſcata
crocus orientalis

Dese zjn coude verſtarckende
medicinen

Atriplex **cucurbite** **roſe.**
Salaffi **Jacinci** **ſmaragd.**
coralli **Lacrua** **ſandali ois**
camphora **Meloni.**
Circulli **Margarite**
Cucumeri **Penuſar**
Cucumeri **Doma** agreſta

Dese nauolghende cruydē ver
ſtarcken en ſi bedwingen den buic **En** ſi
zjn goet regē aldhande lopen des bloets
waer af die comen mogen.

Corrigi ola **Goſa** canina **vb** era
centrū galli. **Sim** phitū **cuſcago**
Opium. **Sigillum** brē **Ma.** umblic? ve.
Plantago. **ſigillum** ſalamois. **vm** icularis
Papauer **Ericados** **policaria**

Dese nauolghende boomen cō
forteren en beneimen die oncuſtheit.

baginella **Folia** cocconi **Vē** riſcus
Cune ſaliciſ **Folia** roſe **olea** ſter.

Frondes sorbi	folia cipressi	Aubus
folia nespuli	fungus qui nascitur	
folia prunorum	apud pedem vga pastoris	
indorum	rose canine	
folia pirosum	flores et folia	
agrestium	fraxini	

Dese nauolghende vruchten zyn
confortterende oft verharckende.

Amigdala	Galla	Sorba
Arilli virides	Tupini	Sumach
Salustie	lenticule	se. papauer
Bedagar	Mora celsi	Se. plaragis
Corna	miliun	Triticu rotu
Cipressi	mirrilli	vua siluatica
Crassula	Nespule	
cotona	Pruna immatura	
Cicere	pira	
castanee	prunella	
Fasiole	poma	
Fabe	pisa	
Granu rili	psillium	
	pside	

Dese nauolghende medicinen
consolideren alste tot plaesteren ofte tot
saluenghebesicht worden. En si ghege-
nereren goet vleesch in dpe wondē/ende
in die viceracien

Acacia	Dragantū	Sanguis alini
Alumen	Filtrū vltū	Thus mascul.
Argilla	Siple puluis	(minutum)
Antimoniū	Tacaline vel	Terra sigilla.
Acramentū capre	in quola.	Vernix
Solus arme.	pides intincti	extinguntur.
Carabe	Mastix	
Coralli	mumia	
Cinis tamarisci	Pili leporis vlti	
cinis cornu cerui	Binee vste	
coagulū leporis	puluis tani	
coag. cuniculi	sanguis columbini	
Coag hedi	sanguis draconis	
Item alle conde medecine ghescreken oft		

gelsalft ghedroncken/oft gheten repercu-
tieren die herte in dpe menschen. Ende si
benemē dat sweert. En in contrarie alle
heete medecinen prouocerē dat sweert of
doen sweeten.

Dese nauolghende medicinen
doen die menschen vā buuten sweeten.

Altea	Folia populi	Paleu orde
Atriplex	Folia papini	pepanus
Branca vrsina	Pris	radix lili
Cinoglossa	Lactuca	Spinagia
casilago	Linum	Dolubilis
Coriandru	Malua	Diolaria
ramomilla.	memita	Ungula
cataplasmata.	Madradora.	ballina
Paucola	paritaria	
folia vlini	portulaca	
fenugrecu	papauer	

Dese nauolghende bettichede
oft oliē doen oet sweeten wtwaerto

	Salline	Murugia testu
	Carri	dis aque
	Canicule	torurnicis
	Citonee	Adeps aserin
	vulcuris	Diguedo mag
	Corui	noru piscium
Murugia	Tupi	Diguedo mer
	cornicule	cul Annialis
	milui	Diguedo porci
	Subonis	na verus
	noctue	oleu de nucib
	pice	oleu de oliuis
	leonis	quis frigidu.
	vlti	

Alle heete dingen prouoceren dat sweete
alste van buyten gelsalft of geplasteret
worden Ende oeth alste van binnē ghe-
ren oft ghedroncken worden.

Dese nauolghende bloemen.
prouoceren dat sweert van binnē.

Flores Amigdala
 Flores cerafor
 Flores violarum
 Flores rose albe
 Flores volubilis
 Flores brace vesine
 Flores arnoglosse
 Flores papuaeris
 Flores lilij
 Flores malue

Flores Altee
 Flores memice
 Flores pomi dulcis
 Flores fenugreci
 Flores puros
 Flores spatule
 Flores lini
 Flores camomille
 Flores fabe
 Flores pionie

Deese nauolghende zijn seere
 voedende. Ende si genereren vleesch en-
 de goet bloet.

Witten honich die versich is goet bier.
 Witsupchere
 verschebotere
 gedeese mit broot
 melt vā vette dierē
 ghepten melck
 topen melck
 br. Felen melck
 morwe eperen
 goedē wj die claer
 welcruphende
 smakelijc is

alle clepne vil hēs
 Somige vil hēs.
 die sici genaēt : ij
 aldhāde merchvā
 stercke dierē d; m;
 goedē melck ghe-
 coect is. En d; met
 goet caneel poede
 rerecondeert is
 Merchvā alder
 hande cullen der
 dierende met epe-
 ren gherondeert
 en gesoden zijn

Deese vruchten voeden seere

Amigdala
 Cerasa nigra.
 Frage vel fragule
 Ficus mature.
 Farina spelte.
 Frumentum coctum
 Grana risi
 Iuiube
 Pinec.
 Doma dulcia
 Bira lardaria
 Dingue et frumentaria
 Robellia cicorum

✠
 ✠
 ✠

Acens
 Que mature
 Que passe et similla

Deese cruyden voeden seere

Urti plex
 Sleta
 Blitus
 Caulium tenuitates
 pringi radices.
 Feniculus
 Noctus galline
 Palme agrestis
 Depanus
 Aapa recens

Sorago.
 ✠
 ✠
 ✠

Spinachia
 Speragus

Wat vleesch van dese nauolge-
 de ghediertten is seere voedende

Perdicum
 Falanor
 Gallinar
 Carnes
 Huiū puular
 Agni masculi
 Hedi lactēis
 Capriole

Distes squamosi
 Rostra et pedes
 procellorum
 Succus frumētū
 Testudo campi
 Tortura pulli

Deese nauolghende medicitten
 helpen ende restieren seere in scarpe
 ende in hitrige crancheden

Acetosa
 Amidiū
 Cucumeres
 Cucurbite
 Cicorea
 Farina ordei
 Tac amigdalorum
 Tactuca
 Noctus galline

Melo palestin?
 Penidie
 portulaca
 prifana
 pruna domestica

Deese nauolghende medicinen
 zijn goet teghen alderhande sijn of tes-
 ghen vergifte.

Caro Tpi
 Senticiana
 ruta

Dru
 soude

Balsamus Sūmi edere rafanus
Aristo. vtraqz. Gallia vna. radix v se.
Ala ferida scissa gall? speragi
Allium emplastrat? ca. scordeon
Corallus sup locū vene. semen citri
Citraria herba palilis. se. sinapis
Caro serpentis ppericon sanguis lepo
vel tpe Lupinus fauina
Ciclamen nuces peste terebentina.
Cardamomū. oē sal resticul? ceruinus.
Castoreum Plantago ipiara
Dypcianus pionia caplus barbar?
Scuta pestolūbin?. vitetoxicū
Dese viere cruide zjn Malua
remolliciuā of alle hart Bismalua
heden oft sweeringhe Mercurialis
mozu en saetmakende Grāca vrsina
En die sommige doen hier toe ciclamen
En andere doctoren legghen datter. vij.
remollicerende cruiden zjn.
En dar dese drie Ciclamen
daer toegebaen Paritaria
sullen worden Violaria
Peniculi. Petroselinū
Dese wortelen ope Radix Brusci
nē alle verstopchedē Speragi
Apſi
Cucurbite
Cocumeris
Melonis
Citrulli
Endiuie
Portulace
Scariole
Lactuce
En die sommighe doē hier toe papau al.
Dese zjn die viere clet Carui
ne sader die alle verstop Anisi
hedehopenen Fenicul
Coriandei
Dese zjn die viere Capillus veneris
Adiantos

gehaerde cruiden Poliricum
reert Flores ceterae
Dese bloemen zjn Boraginis
in hitte gherempe Buglosse
reert Flores Violarum
reert Flores Camomille
reert Flores Mellilori
Dese zjn die gommendaer in
delen boeck bisondere capitelen af staent
Ala ferida int. xii. ca.
Sedellium int. lxxvij. ca.
Camphora int. cxxij. ca.
Dragantum int. cl. ca.
Euforbium int. lxx. ca.
Summi arabicum int. cci. ca.
Salbanum int. ccij. ca.
Taudanum int. cccxxix. ca.
Mastix int. cclxxvij. ca.
Oppoponacum int. cccxij. ca.
Olibanum int. cccxi. ca.
Serapinum int. cccxxvij. ca.
Storax int. cccxxvij. ca.
Sanguis draconis int. cccxxx. ca.
Terebentina int. cccc. ca.
Die vruchten dees boecks
Amigdalana int. xxxv. ca.
Ciconia int. c. capit.
Castanea int. cxxxv. ca.
Cappari int. cxxxvi. ca.
Dactil int. cli. ca.
Cerusa int. cxx. ca.
Fabe int. clxxx. ca.
Juiube int. cccx. ca.
Lupini int. cccxxij. ca.
Mora celsi int. cclix. ca.
Mora granata int. ccvi. ca.
Meloni int. cclxxvi. ca.
Mora bacci int. cclxxij. ca.
Mala maciana int. cclxxvi. ca.
Mirabolani int. cclxxij. ca.
Rux auelana int. cclxxx. ca.

Rur auelana int cclxxx. ca.
Respulū int cclxxxij. ca.
Srobi int cclxxxvij. ca.
Sordeum int cclxxxix. ca.
Soline int cccc. ca.
Deune int cccxx. ca.
Dira int cccxxiij. ca.
Doma int cccxxv. ca.
Die capi. der saden des boecks
Semen anisi int xv. ca.
Semen aneti int cxiiij. ca.
Semen apij int vi. ca.
Semen endiuie int cxxvij. ca.
Semen feniculi int cxxx. ca.
Semen iusquiami int cxxvij. ca.
Semen lini int cccxxv. ca.
Semen leuistici int cccxv. ca.
Semen peonie int cccxvij. ca.
Semen petroselini int ccciiij. ca.
Semen plantaginis int cccvij. ca.
Semen portulace int ccc. ca.
Semen rute int cccxxxvi. ca.
Semen sinapis int cccliij. ca.
Semen urice int cccc. ca.
Die capi. der wortelē des boecks
Radix aristologie longe et ro. et en cri ca
radix alcee int xij. ca.
Costus een wortele int cvij. ca.
Diptamus een wortele int cclvi. ca.
radix elebori albi et nigri int cxxv. ca. et int
piretri eē wortele. int cccxxx. ca. (cclvi. ca.
radix polipodij int cccvij. ca.
reubarbaru een wortele int cccvij. ca.
reupontici int cccxliij. ca.
radix saturionis int ccclv. ca.
Turbite een wortele int ccccliiij. ca.
zednaria een wortele int cccxxxiiij. ca.
zinziber int cccxxxviiij. ca.
Die ca. der gesteentē des boecks
Corallus int cxxx. ca.
Margarica int cclij. ca.

Alumen int cclv. ca.
Solus armenus int cclxvi. ca.
Lapis emachites int cclxxij. ca.
Vitargitum. int cclxxix. ca.
Lapis magnes. int cccc. ca.
Sulfur int cccxx. ca.
Thuria int cccxxiij. ca.
Terra sigillata int cccc. ca.
Vitriolum int cccxxv. ca.
Die cap. der gedierte des boecks
En van dat ghenedat van haer coeme.
Sos een rupne int lxxxi. ca.
Capra een ghepte int cxxij. ca.
Cancer een creest int cxxliij. ca.
Columba een dupue int cxxiiij. ca.
Castor een beuere int cxxviiij. ca.
Cervus een hyer int ccccij. ca.
Edus een boexhen int cclxxiiij. ca.
Elephas eenen elifant int cclxxij. ca.
Lepus een hase int cccvij. ca.
Dulpis een volch int cccxxxvi. ca.
Sylum ofe muscus int cclxxij. ca.
Caleus keele int cclv. ca.
Mel honich. int cclxxxiiij. ca.
Sapo zeepē int cccxiiij. ca.
En alle dese moghen bisonderlijch en on-
der malcanderen vermenghet in die me-
dicinen ghebelich worden.

Dits dat. iij. deel des boocks en dit leert ons kennē alle verwen der ozinen Daer diuersche crancheden en ghebreken doze gheweten worden.

IN den voerghenoemde capitelen vintmen bescreuē hoemen raet geuen mach tegen alderhande crancheit en gebrech der menschen En op datmen bekennen mach dpe natnere van die selue crancheden/so is van uode te wetene dpe natuere en dat wesen oft ghesale der ozinen/daer die bekentheit vā alle crancheden wt coemt ghelijc Auicenna betuygēde is in teerste deel zijns vperden boecks daer hij scrift dat niet moghelijc en is datmen die patienten curerē mach als men die natuere en die complexie der crancheden niet en weet of en bekent En hier omme scriuen ons die experie meesters der medicine ghelijc Auicenna Egidius Plaac Platearius. en noch andere meesteren vele goede leringen vander kennissen d ozinen daer mē mede bekennē en weten mach die crancheit en complexie vā elckē mensche. **M**eesler Constantinus spreker dat een mensche te samen gheuoecht en gemaect is vā viere elementen Vande eertrijck heeft die mensche droech; en couch; vandē watere heeft hij vuchtich; en coucheit. Vander locht heeft hij vuchticheit en heetheit. En vandē viere heeft hi heeth; en droechteit En hier wt sal mē merken en weten dat vand heetheit aldhande substantie root wort/vā der coucheit wit/vander rootheit dunne/ en vander vuchticheit dicke. En doer dese woerden mach elck mensche bemercken wt zijnder orine of watere van wat natuerē ende complexien hi is. En welke en hoe

danighe crancheit in hem sondicht ofre hem quelt. **W**ant als die orineroot en dicke is/soe is dpe mensche hitrich en vol bloets. Ende van zijnder complexie is hi sanguineus ghenaeemt. **E**n als die orineroot ende dunne is/soe is die mensche hitrich ende dorre Ende van zijnder complexie is hi colericus Ende in hem sondighet die galle Ende dese menschen is lichtelijck toornich oft gram Ende hi ghecrighet ghemeenlijck die gheellsucht die Pericia genaemt is. **E**nde als die orine wit ende dicke is/dat betepkent dat dpe mensche coudt ende vuchtich van natueren is En van zijnder natuere is hi Phlegmaticus ghenaeemt. Ende in hem sondighet vele waterachtichs bloets. Ende dese is dicwilen gheerne alleene. **E**n als die orine wit ende dunne is/ dat betepkent dat die mensche coudt ende droeghe van natueren is. Ende dese is Melancolicus van zijnder natueren. En hij is alcht trovich. En hi heeft in hē swaer eerrachtich blot. En hij is ghemeenlijck alcht blepachtich van verwen.

In dem dpe orine wordet ghedept in viere deelen Dat eerste deel is den cirkele ofteden oppersten rinck der ozinen. Ende desen betepkent ons die crancheden des hoofts Dat tweede deel der orine is dat deel nae desen cirkele. Ende dit betepkent ons die crancheden der boest ende der longhenen Ende dat derde deel der orine is d; middel der orine Ende dit betepkent ons die crancheden der mage der leueren ende der multen En dat vierde deel is dat onderste oft den bodem der ozinen En dit betepkent ons die crancheden der nieren der darmen en der blasen en der matrice oft moedere En gelijc ghi dese viere deelen der ozinen m; eenigherhande materien vjnt vermenger; ijnde

Daer nae moecht ghij die crancheden der menschen bekennē ende wtspreken/ ghe lych si in die leden zyn na dpe wrwisinge van dese viere deplen der ozinen

Item dpe ozine salmen aenschouwen oft besien des morghens alle versch ghe maect is/en also noch warm is. Ende die ozine sal in eenē ozinael wel ghestopt zyn apdat si niet en scheyde of gelyc een mozele en worde. Ende als dit geschiet moet men die ozine met warmē watere weder in haer eerste wesen oft ghestalt brenghē gelych si vanden menschen eerst getomē is. Ende dan salmen se war laten neder slaen. Ende daer na salmen die ozine besien oft bescouwen nae dpe wrwisinghe van die vier deelen der ozine.

Die ozine wort ghedelt in negen en twintich oft twintich verwe dpe eerste verwe is wit ende claer subtyl en doerluchtich ofte doersichtich ghelych ee watere. Ende een witte ozine die dicke is ghelych een melck Ende een witte ozine die ghelyc een versch melck is. Ende een blecke ozine die ghelych ghingeber ofte cen hemels huir is/en dese vwe wort Caropos ghenaeamt. Ende dese viere ozinē berekenen onuerdouwelicheyt der maghe Die ozine die bleic is gelyc vleesch dat half ghesoden is. Ende dpe ozine die bleyck is ghelych vleesch dat gheheellyc ghesoden is/ berekenen een beghinsele vander verdouwinghe ofte verteringhe der maghe die noch niet gheheellyc volbracht en is. Die ozine die gheel is ghe lye eenen onripen appele/ berekent dret beghinsele vander v̄douwinghe der ma ghe volbracht is.

Die ozine die gheheellyc gheel is gelyc eenen ripen appele/ berekent volcomen ende perfecte verdouwinghe der mage. Ende des ghelyche betepkent oec die ro

de ozine die ghelyc onpuer gout gesselc is Ende die ozine die gelyc claer gout is be tephent oech volcomen of volmaecte verdouwinghe. Die ozine dien ghelyc een waterachtich bloet is ofte die ghelyc soffe raen is/ of die ghelyc een vlamme van groenen houtē is/ ofte van droghen houtē is. Dese viere ozinen betephenen ouer credinghe oft excēs vander volcomē verdouwingheder maghe in eenen ghelonden mensche. Ende in eenen cranchē mē sche betephenen dese ozinen die febres of die coorsen ende hitticheit der leueren

Die ozine die ghelyc rooden swarten wijn is oft die ghelyc rode eerde is die rot swartheit ghenepht is/ bediet een v̄brāde vuchticheit oft een verbrande en seere hittighe lucht. Die ozine die ghestelt is ghelyc loot/ ofte die aspen werwich is/ betepkent een doodelijche lucht oft vuchticheit Die ozine die groen is oft ghelyc ee hoole/ betepkent oech een doodelijche verbrande vuchticheit

Die ozine die swart is gelyc eenē moerpaen ofte moer/ betepkent oech een doodelijche vuchticheit der menschen.

Die ozine die geheellic swart is gelyc een hoole/ betepkent een geheellic doodelijche lucht oft vuchticheit

Die hoghe gheleerde meester Ruicna beschryft ons int tweede deel zyns eersten boecks/ dat die swarte ozine somtiden vā coude coemt als die natuurlike hitte d̄ menschen gheheellyc vertereert is. Ofte dat sy coemt van een verbrande hitte die de natuurlike hitte vertereert En als die swarte ozine seer luttelē ofte in clepne quantiteit gemaect wort met eenen sinckende roec/ die betepkent groote hitte der longene. En dese is oec doodelic Die swarte ozine betepket een versloptheit der milten/ daer die geelsucht wt coemt ofte nae

volget En de reden hier af wā die swarte
te eertachtige vuchticheit en mach rot de
milte niet comē En daer omme creckte
tot die nieren en totter blasen En dese ori
ne en is niet dodelic. ¶ Dye swarte orine
bediet oec een vbrānde vuchticheit in dē
tijt des crjghes der natueren (tempore
crisis) als die natuere der mensche de ma
terie d' crancheit wt wospēde is. En dese
orine en is oech niet dodelich/ alle op een
male vele gemaect wort: Naer alle lut
tele of in een clepne menichte ghemaect
wort dat en is n; goet. ¶ Item die swarte
orine die van eenē onreypne vrouwe coēt
betekent dat haer vuchticheit menstru
um genaemt loopende is. En dese orine
en is oec die niet dodelic ¶ Die swarte ori
ne betekent dicke malen en alder dicke
die quartainsce febres. En dese en is oec
niet dodelic En sonderlinghe als hier af
op een male vele ghemaect wort ¶ Die
swarte orine betekent oec dicke malen
die crācheit der nieren en der blasen En
dese en is dan oech n; dodelic ¶ Item als
die orine lootuerwich is en daer na swar
wort dese betekent die meininge die vo
re gescreuen is van die dodelijche swarte
orine ¶ Itē die swarte orine met lootuer
we vermengt En bi na gelijc vore swart
geacht wort betekent een verliesinghe
oft verlacinge vander natuerliker hitte
en oech der crachten des menschen ¶ Itē
die orine die gheheelijc lootuerwich is bo
uen en beneden/ is vele quadere dan die
orine die alleene bleic of geel is. En oech
dan die orine dye beneden alleene swart
oft lootuerwich is ¶ Item die swarte oft
lootuerwige orine die te voren groen ge
weest is/ is dodelich in die mensche geijck
meester Psaac beschrijft ¶ Item als den
cirkele der orine bleec is/ dat betekent
crancheit der hersenen En die toe coemē

de vallende suchte epilencia ghenaempt.
¶ Item die orine die ghelijck loot gheuer
wet is betekent alder dicke malē die wa
ter suchte Dropsis genaemt. ¶ Item een
rurbele lootuerwige orine betekent die
coude sepkhe Disuria ghenaemt ¶ Een
swarte dicke orine dye te voren wit ghe
weest is En als dese mensche pine of wee
dom gevoelt in zjn sincke side dat betek
kent een verstoptheit der milten Die rot
de orine daer na lootuerwich wort En
als om den cirkele hoernen hanghen be
dient die longen suchte Peripleumonia ge
naemt En oec een aposteme opter borste
Pleuris genaemt. ¶ Itē witte oft loot
uerwige orine daer kleine witte schellen
inne varen oft swemmen bediet dē loop
der vrouwen of fluxum menstruaem.
¶ Lootuerwighe orine die van eenē men
sche coēt die die afnemende of wedrogen
de suchte heeft Pritis genaemt/ is oec dode
lic Lootuerwige orine die van eenē men
sche coemt die dul oft rasende int hooft is
die Freneticus ghenaemt is/ is dodelich ¶
Dye orine van eenen kinde dye groen
is betekent den cramp die van coudent
coemt/ ghelijck Auicenna scrijft int twee
de deel zjns eerste boecks. Die orine dye
groen is van een starcke febres oft coorse
is dodelich wāse bediet een dodelike hit
te die vrandende is binnen int mensche
lijf. ¶ Die orine die groen is als die men
sche pine of weedommē heuet in zjn ma
ghe En als opt die gront vander orine
een substancie leit gelijc heffedie Sedimē
genaemt is Dese bediet dat die mensche
in hē heeft senjn en vgiftenisse. ¶ Groē
orine na groten en swaren arbeit dment
schen bediet teghen woerdigen cramp of
crampinge ¶ Item witte orine die daer
is en daer toe oech dunne/ bediet die ver
stopth; der milten int menschen lichaē.

Item witte orine niet eenē lootverwi-
ghen cirkele/bediet pinen ofre weedom-
men int hooft ofre die vallende sucht.

Item witte orine niet ettere vermen-
ghet op die gront/betepkent quetsinghe
ende verwontheyt der nieren. Ende als
die orine int begisele des wtgancs scarp
ofre bitende is/dat betepkent dat die bla-
se vercout is

Item witte orine oft bleicke orine daer
wic sant inne legghet bediet den steen der
blasen Ende als dit sant root is/dat betei-
kent den steen in die nieren. Endesonder-
linge als die orinedicke ende verachtich
is. Ende als die mensche met dye febres
beladen is. so bediet dat afnemen ofre ver-
swinen inden derden graet. Mer als die
orine alleene bouen vet is/ dat betepkent
die hitte der nieren/welcke hitte die ver-
richeit der nieren verterende is.

Item witte ofre bleyche orine die seer stincken-
de is. ende die luttele gemaect wort/ is do-
delijc **W**itte ofre bleyche orine die dicke
is en daer vele schupmsinne hanget aē
den cirkele/beteikent een vuchrich hooft
ende vele windē indē buyck. Ende alker
vele blaefkens ofre bobelkens aen dē cir-
kele hanghen/dat betepkent een slimige
hoest **I**tem witte droeue ofre turbulente
orine ghelijc esels orine/ende die also lan-
ghen tijt blijft/bediet groote pijnē in dat
hooft ofre hoofsweer.

Die orine die luttele ghemaectit wort
ende die ghestelt is ghelijck melch. betep-
kent die gichricheit **I**tem bleyche orine
met een droeue substancie endedaer op-
ten gront een substancie legghet/die pposita-
lis geuaemt is/dien; scarp ouer haer en
gaet/beteikent die selne mensche met vele
vuchrichedē besmaert te sine. En sonder-
linge in die leden die onder den nauēle
sijn ghelijc in die nieren ende die blase.

Item in welke orine die substancie die
opten gront legghet wit is ende die scarp
lijc ouer haer gaet. beteikent gesontheyt
der menschent. **W**itte orine dñe subtyl
ende dunne is ghelijc watere/ beteikent
ghemeenlijc ghelijc Egidius in sine boec
vander orine spreect/die crancheit die die
watersucht ghenaeemt is oft pijnlicheit d
miltē/ofre der nieren/of die gichricheit
in die leden/ofre die vallende sucht/ofre een
vercoude leuere/ofre een vercoude moede-
re/ofre die dagelijcse febres/ of die quarta-
ne **D**ie bleyche orine de dunne en claer
is/beteikent dat selue ghelijc die witte ori-
ne die hier vore ghestelt is. **W**itte orine
ghelijc melch die luttele gemaect wort/ be-
died die gichricheit ofre dē slach der Popel-
sie die apoplexia genaemt is. Dese orine
beteikent oeck somtijden die gichricheyt
der darmē. Ende sonderlinge almen pi-
ne verneemt bi den nauēle. **I**tem die ori-
ne die luttele gemaect wort op een male
beteikent camerganc/ofre die afnemen-
de ende verwinēde sucht Prilis genaēt
ofre een verstoptheit der leuere ende der
miltē/ofre een onuerduwelijche vuchric-
heit/ghelijc Egidius spreect Ende weder
om als die orine vele ghemaect wort die
beteikent contrarie den voernoembert
crancheden ghelijche verstoptheit des ca-
mergancs. Ende openinghe ende verlos-
singhe der miltē ende derder lrueren.

Bleyche orine die daer toe gheel ende
dicke is. En als dese binnen een oer ned-
sint optē gront/ghelijc een verricheit be-
died vstoptheit der miltē ofre der nieren.

Ghele orine daer sommige materie inne
vaert ofre drijft gelijc hapt bedied ghebrec
ende pijnlicheit der nieren. **D**ie orine
die root en subtyl is daer inne haer kleine
bobelkēs ofre bellekēs aen dē opperster
rinck hanghen/beteikent een apolke

me op die boest Pleuresis genaemt of die longen sucht peripleumonia gheuaemt. En in dese crancheden zijn sommige ongevallen of roe vallē gelijc die febres. En kichen op die boest en hoesten en coert ademen. En hier aen machmē wel bekennē die voer noemde crancheden. Item orine die root en dūne is voer die febres en oec na die febres/bediet die hitte d leuere en oec der nierē. En sonderlinghe als die mensche hitte verneemt vanbuiten aen die leuere ende aen die nieren. Goode orine die dicke is/ betepkent eene apostome der leueren ofc der longhenen. Ende oeck die febres. Goode orine die dicke is/bediet dicke malen die watersucht die van coude ende verstopthepc der leueren coemt. Item orine die root ende gheel achtich is/ en als aen den circkele rooden scupm hanghet bediet een onghedaente ende mupsuerwe.

Vander subltancie en vā dpe verwen der orinen is genoech gheseyt. En nu sal mē scriuē die bediedenisse der orinē daer sommige materien inne vermengt zijn ghelijck inden circkele.

Den circkele der orine dpe dicke is inder subltancie/ en waterachtich inder vūwe/bediet pine int achterste deel vanden hoofde. Den circkele der orine die dicke is inder subltancie ende purpur van verwen bediet pine en weedom int vorste deel vanden hoofde. Den circkele dpe gheel of root ende dunne is bediet pine int rechte deel ofc indpe rechte side van des menschen hoofde. Dē circkele dpe loornetwich is en dicke is inder subltancie/ betepkent de slach d popelhe dpe Apoplexia genaemt is of dpe vallende sucht of sinte valentijns sucht die epilencia genaect is. Eenen subltile circkele dpe groene is/ bediet onsinlich; en raserie int ho

uet dpe frenesis genaemt is ghelijc Aucenna spreect int eerste deel zins boeckis. Eenen swartē circkele de te vōtē bleyt gheweest is/ is doodelijc. Item dpe orine met vele scupms en met grote en clepne blaeskens/ betepkent hitte/ ende wijndē en roochen die wtter mage in die herfenē op climmē daer dpe snotteringen en snulsen af comen. En als in de orine sommige wolcken varen dat bediet ghebrekē der leuere. Orine dpe op hare gront et tere heeft liggēde en die oec kinr bediet pijnlicheit der nieren en der blasen. En als in die orine bloet leget/ dat coemt vā der leuere oft vā der nieren ofc vander blase of vā d moederē.

Vanden ettere Danies gheuaemt/ dat opten gront leghet. En vanden rode/ en wittē sande die oec opten gront vā d orine liggen/ is hier voer genoech geseit.

Materien dpe gelijc semelē of scelle gestelt zijn. En de also in die orine sonder die febres vscinen/ vchoonē of bedieden een gebrekelijche en seerige of ridige blase of ghebrek der blasen. En dese orine also zindē met die febres bediet de vterende en af nemēde sucht Ptilis gheuaet. Item als in dpe orine materie is gelijch hape/ dat betepkent pinē d nierē en als die mensche niet coert achtich en is of dpe febres niet en heeft. Maer mē die febres als die orine met hape en olie vmengt is dat betepkent oeck dpe af nemēde suchte Ptilis genaet. Item vrouwe orine daer optē gront swart sant leget betepkent verstopth; vā d vrouwe loop of der bloemē die menstruum gheuaemt zijn. Item als dit selue sant inder vrouwen orinen vermeng is met swartheit en dicheit en als dit opten gront niet en leghet betepkent den loop der menstrūē der vrouwe ganghelijck oft teghenwoerdich te sine

Item als sulc fant in des mans orine opten gront leghet/dat bediet pijnen en gebrekelicheit der milten Item clepne schellen opten gront der orinen. En als aen die orine bobbelen of clockkens hā ghen/bediet die gichticheit ofte sliederich der voeten dat podagra genaemt is.

Item als in der vrouwe orine eē wolke swemt die met schellen vermengert is die open af varen bediet dat die vrouwe bevrucht is oft kint draghet. Item als opten groit der orine legeteē witte wolke die bouen scarp is/en die opten gront dicke is in haerder substantie/bediet een volcomen oft volmaecte gesontheit d mē schen Item als opte gront der orine leghet een witte of swarte orine die bouen of optwaerts nyet scarp en is beteekent crancheit der leden onder den nauelē gelijck der bladen der nieren ꝛc.

Alle dese ghescreuē iudicien oerdeelen en oerdeelen der orinen; sijn die meeninghen ende opiniē der weerdiger ende experte medicijn meesteren gelijck Nuićna Egidius ende Isaac betuyghen

Hier eyndt dat vierdē deeldes boecks.

Hier beghint dat vijfste deel dees boecks. En dic is een tractaet vandē Cautelen en wijsheden der orinē of waterē ghe maect vā meester Arnoldus de Villa nova/op dat eē medicijn meesterē/ in die Iudicien der Orinē niet beschaemt en worde. Want die orinē dic wijlen bedriegelijc sijn. Ende sonderlinghe als die crancheit den binnen in dpezenueen ende oeck in die aderen sijn.

En peggelijc Medicijn meere behoort sondlinge te wērenedie Cautelen der orinen Opdat hñ voerlien mach sijn

van die temptacien der mensche En vanden bedrieghers der orinē en bespotters

Hier om so is die eerste kennisse ghelegghen in die wetentheit van te onderkenenene eens smēschen orine/of eenichs ghedvers orine Of enighe andere vuchrich;

Die eerste maniere hier af is geleggē int hñ houden vandē orinale/of in verdehouden vandē orinale. Want eens mensche orine schijnt te dickere te sijn int gesichte Hoe dat si nadere ghehoude worde Endedan machmē daer in bemerckē alle dat int orine is. Dwelc men niet geliē en kan in die verheit En hoemen eēs mē schen orine meer hñ houdt/hoe dat si dan te meer schijnt daer te sijn En in die verheiten lietmen maer dat opperste vandē circule inder mensche orinē. En in die orinen van andere gedierte ist geheel cōtrarie/en des gelijc ist oec in alle andere vuchricheden/gelijc in wijn oft loege/want dese schijnē althit subtyldere te sijn/hoe dz si nadere ghehouden worden

Wat tweede tepcken hier af wort ghenomen vandē gestaltenissen der circulen want in alle andere vuchrichede bupten der orine en is ofte schijnt gheenē circule/gelijc root/cirrh/gelu ꝛc. Die welcke dic wijlen in orinē der mensche verschijnen/ende meest althit. En eenē rooden circule betekent gesonde orine/ende altoe voert in andere orinen

Wat derdē tepcken van die orinen ofte vuchricheden te onderkenenē wort genomen vander neder sittinge opten bodem Want andere vuchrichede en hebbē geenē onder sittinghe indē bodē gelijc die orinen der menschen

Dat vierde teyken wort genomen vā der ruickinghe/want men wel die orine der menschen rupcken mach/wt alle andere diuersche vuchtigheden.

Die tweede Cautele of voersichticheit der medecijn meesters is/ō te onderscheiden der menschen orine/vander beesten orine Want de orinen der beesten zyn in dichede ghestalt ghelijc gesmolten botere En der mensche orinē en zyn also niet.

Die derde Cautele wort genomen vā den draegere of brengere der orine. Wāt die meestere moet hem alder stachelijcst aensien/ en houden sine oegen geueelicht op hem op zyn aensicht. Wāt ist saecke dz hi den meestere bedriegen wilt soe sal hij dan lachen of die verwe zyns aensichts sal verandert worden Den welckē hi dā straffen mach.

Die vierde Cautele wort vā dē draeghere der orine vrouwe of man genomē Want die meestere behoert den bringere der orine te bemercken of hi onuerft of cranckelijc in zyn aenschyn ghestelt is En als hi dat niet en siet en versekert is. dat die menschen orine is So sal hi spreken/warachtich dese orine is digelijc En desgelijc sal hij oec spreken tottē bringhere die in zyn aenschyn onghestelt is Wāt hi dan ter stont zyn cranckheit den meestere te kennen geuen sal En dit gesciet gemeentlic in arme luidē/ en in middelbaer dan goede Want dese en comē tottē meestere niet/dan althij stachelijc daer toe beswaer of beduonghen worden.

Die vijfde Cautele is vā te onderkenē eens mans orijne voer eend vrouwe orine of eeder vrouwe orine wt eens mans orine En als eenich oude wijf ope vanden meestere begheert te werene/so sal hi haer vragē wies orine dat die is. En dat out wijf sal dan spreke Meestere

en weert ghi dat niet Soe moet dese meestere haer lelijcken aensien en spreken gelijc of hi toornich ware/wat leeter v aene of ick dat were of niet. Want is si nyet te seere bedriegelijc so sal si seggen dat haer maech oft vrient oft vriendinne is Of si sal yet anders seggen daer die meestere dat onderschet wel sal mogen bemerckē En ist sake dat si spreekt/die mensche en gaet mi niet aene vā deser orine/soe sal die meestere dan vraghen wat hi in zyn digheloutheit plach te doene En wter antwoorde/mach hi dan dat onderschiet vā eēs mās orijne of vrouwe orine ondkenē

Die sefte Cautele is dat ope meestere vraghen sal als hi die orine besiet of die patient oudt is. En als men hem antwoort iac/so sal hi seggen dat hi ppne ghebrecklijc ind mage en dat hi vele spuwer. En dat des morgens meer dan op eenighen anderen tijt Want die oude mensche hebben natuerlijc een coude maghe.

Die seueue Cautele is/om te werene of die cranckheit lange gheduert heeft oft niet. En als men totten meestere spreekt na dat hi des geuraegēt heeft dat die cranckheit langhen tijt geduert heeft soe sal die meestere seggen dat die patient toornich onpatientiche en onlijc saem is en dat he niemant rechtelijc ghedienen en can/en desgelijcke En als men spreekt dat die siet te niet langhe gheduert en heeft so sal hi seggen dat die patient geheelijc in die beginsele der cranckheden/als die materien in die leden vergadert zyn.

Die achte Cautele is generael wandt als die meestere nyet en weert te seggene of te iudicerene vanden watere so sal hij seggen dat die patient Opilacie in der leuere heeft En dan moghen si spreken bij auentuerē Neen meestere hi heeft pijn ende ghebreck int hooft of in sine hoepen

ofte beenen oft andere leden. Ende dan sal die meestere daer op antwoorden/ dat ter vander leuere oft vander maghe comende is. Ende dpe meestere sal dicwijle spreken/ dat woodt Opilacie. Want dpe boeren oft leeken niet en verstaen/ wat dat bediedede is. En het is seere goet/ als des meesters sprake vanden boere npet gheheelic verstaen en wordt

Dpe neghende cautele is vander ontfanghenisse ofte conceptie. Ende als dpe meestere gheuracht wordt. Waer om dz die of die vrouwe gheen kint en ontfanghet. Ende als hi des niet en weet bi anetueren/ soe sal hi antwoorden/ dat die sake is. Want der vrouwen moedere dat manelijc saet niet behoude en kan Dat welc die matrix wel doen soude/ waert si npet onghestelt oft onghetemper

Die thierende cautele is. Als die meestere gheuraecht wordt of die mensche der orijne out oft ionck is. En dit mach hi verstaen door sine vragē En als hi weer dz eene oude vrouwe is/ so sal hi seggen dat si alle die ghebrekē heeft/ dpe welchede oude vrouwen hebbēde zyn. Ende dat sy vele oueruloedighe vuchtrichede in haer matrice heeft Ende als die meester weet dat die vrouwe ionck is/ so sal hi segghen dat si pijnē heeft in haer maghe doer dpe coude vuchtrichede de haer wt matrice totter maghe comen. Ende dat si somtijden pijnē heeft voere in haer hooft/ en dz ter vander maghe compt. Ende somtijde pijnē achter in haer hooft/ ende dattet vanden nieren oft vander matrice compt. Ende somtijden pijnē in dpe sincker side haers hoofts/ ende dattet van haeder milte compt En somtijden inder rechter side haers hoofts/ ende dattet van haerder leuere compt Ende dat meer is/ dattet somtijden haer ghesicht belet. Ende dat si pij-

ne heeft ende swaerheyt gevoelt in haer beenē/ en alder meest als si arhepdēde is.

Die elfste cautele/ om die orijne van eenen ouden mensche oft iongen te bekennen/ soe sal een meester hem becōmerē met spuwen ende sine nose te snuttene Ende ilk sake dat enich oudt wijf die meestere molesteert vraghende vander orijne so sal hi haer vragē of die orijne pemāts is die haer aengaer in vrientscappe of in maestcāpe. Ende wt haer sprake/ soe sal een meestere moghen bekennen/ oft dat eens mans oft vrouwe orijne is/ wāt als si leit/ dat haer niet aen enghaet/ soe doet als in die vijfde Cautele staet.

Die twalefde cautele wordt ghenomē van te onderkennene witten of gheelēt wijn voer orijne. En als die meester hier af twifelt/ soe sal hi dat dechsel vande originale doen/ ende so sal hi der wat af wt storten/ also datten wijn sinen vinghere raeken mach. Ende daer na sal hi den originale ouer gheuen/ ende sal een apparencie maken ghelijc ofte hij sinen nose wilde snutten/ ende sal sinen natten vinghere bij sinen nose ofte mont houden En dan mach hi den roeck ende smaech vanden wijne bekennen. Ende dan mach hi den brenghere straffen ende beschamē met grooter eeren

Die dertienste cautele is. Als men den meestere bedrieghen wilt met eenighe vuchtricheden van cruyden ofte andere voer orijne. Soe mach hij dat bekennen metter eerster cautele. Ende oech soe sal die meestere merckelijc moghen sien dat ter sitten hier aff beneden inden orijnael gheene rondicheyt maecken en sal noch suuerheit/ ende dat vremdelijc van verwe byden cirkele vanden orijnael geclontert sal bliuen

Dpe viertienste cautele is. Als eenich

oudt wijf den meester vraeget wat cranc hede dat die patient heeft soe sal die meestere seggen **G**hi en sult mi niet verstaen waert saelke dat ick v dat sprake. Ende het waer betere dat ghi mi vraedet waer men hem doen sal/om te helpen. En dan sal si mercken dat die meester recht heeft ende si sal swighen Ende seyt si hij a uentueren meestere hi is seere heet. Dan sal hi segghen dat hi die febres heeft ende te mijnsten van binnen En dit sal die meestere tot alleboeren segghen. Ende dat si gheen onderschept en kennen iustichens die febres en andere crancheden

Die vyftriende Cautele is/ in saecke dz dpe meestere totten patiente gheroepen word. Soe sal hi eerst den pols vanden patient tasten/ eer hi sine orine besiet En de hi sal den patient doen spreken om dat hi sine starchept ende cracht van binnen bewercken mach. Ende als hi dat weet soe mach hi te sekerlijck vander orine iudiceren Ende alsoe alcht procederen ende dat alcht onderhouden

Die sektiende Cautele is/ in saecke dat die patient soe cranchelijck gestelt is dat dpe meestere besocht dat hi des daeghes daer nae oft seere correljck steruen sal so en sal hi tot hem niet ghaet. Maer hi sal der sinen dienaere senden op dat hij hem des patients orine brenghen **O**ft hi sal segghen dat si tot hem die orine des anderen daeghes sullen brengen vroech wat hij dan andere nootlaeckelijcke saecken oeck dan te doene heeft. Ende als hij dpe orine gesien heeft so sal hij ordineren per goets voer den patient Ende wt die moorden vanden brenghere der orine mach hij dan verstaen hoe zijn patient ghedisponeert is wel of qualijck.

Die seuentiende Cautele is dat ee meestere alsoe dicwilen als si bij sine patienten

ten compt alcht wat nieuwsdoen oft ordineren sal **O**p dat die visitaenders niet en segghen dat die meestere niet gedoen en handan wten boecken

Dpe achtienste Cautele is **I**n sake dat die meestere sinen patient meynt the besoecken ende vjndt hem dan onuerliens doot te sine Ende als hem da ghevraecht wort **W**aer om dat hi compt soe sal hi segghen dat hi niet ghecomen en is om den cracken te besoecken **M**aer om te wetten in wat vrede dat hij ghestoruen is want hij zijn doot te voren bekende

Die negtrentste Cautele is alsoe des meesters patient noch meer meesteren heeft die hem oet visiteren soe sal hi alcht alder eerst comen want die eerste visiteerders moghen des patients orine alsoe beroere dat een meestere geen seker oerdeel daer wt en soude konen ghenemen

Die twintichste Cautele is dat een meestere weten sal dat alle orine dicke is als hi noch dpe iuncturen noch die schaepen van sine vingheren niet ghesien en kan wanneer hi sine vingheren voer den orinael houdende is Ende dat die orine dunne is als hi die iuncturen van sine vingheren perfectelijck kan ghesien Ende dat si middelbaer is als hi dpe schape van sine vingheren doer den orinael siet/maer de iuncturen van sine vingheren niet

Die eene endetwintichste Cautele is. **W**aert sake dat die meestere twee orine van eenen patient ghepresenteert werden **A**ls hij weten wille welke des patients eerste orine is so sal hi vragen wat tijt beoef wat vrede dat de patient eerst orine ghemaect heeft of des auons vroetghe of des morgghens nae sine digestie want die orine dpe best verterts is dpe is dpe roorteorine Ende heeft hi vroech sine orine ghemaect soe is sine tweede orine

roedere dan dpe eerste dijnne. Dese ende
meer andere bedrieghelijcheden mogen
den medecijn meestere gheschieden. Mer
hi behoort dese cautelen bi sonderlijck te
weten. op dat hi hē voor bedroech wach-
ten mach. Ende dpe meestere ghecrjcht
hier dore groote eere/als hi hē hier af ver-
houden mach/want die meesteren dicwi-
len veel gheuraech worden &c.

¶ **Sij mi Arnoldus die villa noua.**
Ioff God Van Al

Hier nae volcht dat seste boeck/
ende dat laeste deel des boecks
Ende dpt is een bequaem re-
gister om te vinden die cura-
cien ende remedien van allen cranchede
des gheheelen lijfs van buten ende van
binnen ofte wtwendich ofte inwendich.
Ende oech om andere vreemde constē en
leeringhender medicinen inne te vinde-
ne. Ende men sal weren dat in dpt regi-
ster berepht worden die Paragraphi.
dpe hier voer aldus ghemaccht ¶ in dpt
boeck staen. Ende in elck capittelen van
desen boecke sijn Paragraphi/ende in
een capittel meer dan in andere nae dat
die capittelen vele ende vreemde duechde
der cruden in haer houden. Ende die me-
decijn meesteredie ons assulckē duechde
der cruyden beschriuen/sijn oech in die ca-
pittelen nae dat paragraphus bescreurn.
Ende allmen in die register leest Pa. ofte
para/dat is alsoe vele als paragraphus
dat aldus ¶ ghestelt is in die capittelen
Ende dese paragraphos salmen stellen
ofte tekenen binnen dat spactum der ca-
pittelen. Endesoe en darfm en dat ghe-
heel capittel niet overlesen om eenighe
tracht ofte duecht der cruyden ofte cura-
cie te vindene Ende ofte dat ghetal der pa-

ragraphen niet althit gherechtich en wa-
re/soe salmen dat soeken daer bij ofte dat
capittelen gheheelijck overlesen/ende dan
salmen die curacien ende medicinen vint-
den dpe men begheerende is/want aene-
ghetal machmen lichtelijc erreren of oec
dwalen. Naer aen dat gherael ofte ordi-
nancie der capittelen en machmen npe-
dolen. Ende die leeraers dees boecksal-
men aldus lesen. Nui. dat is al soe vele te
segghen als Nuicenna. Sa. of Sali. dat
is alsoe vele te segghen als Galienus.
Pla. ofte platea. alsoe vele als Platearius
Dpa. ofte dpa. alsoe vele als Dpascorides
Pli. alsoe vele te segghen plinius. Pati.
alsoe vele als paulus. Psa. alsoe vele als
psaac &c. Ende leest alle malen dat getal
der paragraphen daer bij als dat eerste
paragaphus dat tweede &c. ofte
I. ij. iij. iij. v. vi. vij. viij et cetera.

¶ Ende hier nae volghet dat re-
gister om die curacien van al-
derhande crancheden lichtelijc
te vindene

R ij

Een registre om dyc
curacien van alderhā
de cranchede lichtelijc
te bindene. En inden
eersten

Woer den hoof sweer ofc
die pine des hoofts die van
hitte ghecomen is

Capitulo. xiiij. Dyal. para
grapho ix

Ca xxxvi Dyalcorides par.
xviij

Ca xliij Dyal. pa viij

Ca lv. int epnde

Ca lxxij Plaac. pa iij en x

Ca cclvi Dyal. pa viij

Ca cxliij Dyal. bi dat einde

Ca ciiij Dyal. para v

Ca cccxix. pa iij v en vi

Ca cclxxviij. para v

Ca ccc. int epnde

Ca cccviiij. paragra iij

Ca cccxxviiij. para vi

Ca cccxliij paragra viij

Ca cclvi. paragra iij

Ca cclxx. bi dat epnde

ca cclxxiiij Jo. me. pa viij

ca cclxxiiij. para. iij Plaac

int epnde

Woer die pijn des hoofts

die van coude coemt

Ca ij Plate. para ix

ca iij Pythagoras pa. xxi

ca xxxv Sali. para xiiij

ca li. Johannes me. pa viij

ca lxxv Dyal. para xxi

ca lxxiiij Nui. pa vi en xxi

Ca cxxi. bi dat epnde

Ca cxxviij. para ix

Ca ccl. bi dat epnde

Ca celi. paragra xv

Ca cclv. paragra v

Ca cclxix Sali. pa iij

Ca cciij Pla. para xix

Ca cccxxiiij Sali. pa vi

Ca cccxxvi. para xxviij

Omdat hooff te purgerē

Ca xxv. int epnde

Ca xxviij. para viij

Ca lrv. paragra x

ca cclv. bi dat epnde

Ca cixv. paragra viij

ca cccxix Pli. bi dat epnde

ca cclxxviij. pa vi en viij

Ca iijxxviij. paragra x

Woer dpe swellinghe des
hooffs

Ca xxv Nui. para ij

ca xvi Dyal. para xi

Ca lvi Pla. para iij

ca lrv Dyal. para iij

Ca cxxviij. paragra iij

Ca cxlix. paragra vi

Ca cclvi. int epnde

Woer dpe ralerie vore int
hooff die frenelis genaemt
worde

ca xlix pau. paragra xiiij

ca cxix. bi dat epnde

Ca cccviiij. para v

Ca ccccxiiij. para viij

Woer een sweringhe ach
tere int hooff Terargia ghe
naemt

ca liij Sera. para x

ca cxix. bi dat epnde

Ca cccxx. in dat epnde

ca cclviij Dyal. pa ix.

Ca cclij. paragra x

Woer dpe dulle suchte dpe
Mania ghenaeemt is

Ca lxx Dyal. para iij

Ca cixv. paragra x

Wardie menschen onlin
nich maecte

Ca lxx. paragra v

Ca xc Pau. para iij

Ca ccccxix. int epnde

Wardie pine int hooff ofc
den hoof sweer maecte

Ca iij. bi dat dat epnde

ca xxxiiij Dyal. pa xi

Ca ciiij. para xij

Ca cxxij para vi

Ca cli Sali. moyses pa ij

Ca clv. pa iij

Ca cxlxx. int epnde

Ca cclxx. int epnde

ca cclxxxi Dyal. int beghin.

Ca ccciiij. pa iij

Ca cccclvi. int epnde

Woer d; gheslaghe hooff.

Ca liij Pla. pa xv

Woer die seericheit ofc ru
dicheit opt hooff

Ca xl Pau. pa iij en viij

Ca cclviij Nui. pa xi

Woer dpe bladeren ofc ul
ceracie opt hooff d kinderē

Ca xxi. para xi

Woer die lupsen en necen
opt hooff der kinderen

Ca iij Nui. pa. ij

Ca v Sa. pa. x

Ca xl Sera. pa iij

Ca lv. int epnde

Ca lxxij Dyal bi dat epnde

Ca clv. pa vi

Ca cccxxiiij Pli. pa iij en v.

Ca cclix Dyal. pa v

Woer die melue opt hooff
ofc in thapz. Ca lxxvi. pa. x

Wat die sculpen' ofte scelle
 vanden hoofde doet.
 Ca viij paragra. iij.
 Ca. lxxiij by dat epnde
Woer dat wtualen des
 hays Mopicia genaemt.
 Ca iij int epnde
 Ca iij para. iij
 Ca vi. int epnde
Om dat hays redoen see
 te wasschen
 Ca ij Nuicē. para. iij en v
 Ca viij. int epnde
 Ca lxxij by dat epnde
 Ca lxxvij Jo. me. pa. viij
 Ca ciiij Salie. para. vj
 Ca cxxvij int epnde
 Cclxx para. iij.
 Ca cclxxx Opal. para. iij
 Da cccxxvij pa. ix.
 Ca ccllvij para. vi.
 Ca cclxxij para. vi
 Ca cclxxvi para. vi
 Ca cccci int epnde
Omdat hays geeltema
 hene.
 Ca cccclv by dat epnde
 Ca cccxi int beghinsele
Om root hays opt hoof
 temakene
 Ca xlvij Sa. by dat epnde.
Omswart hays te make
 ne
 Ca dxvij int epnde.
 Ca clxx Jo. me. para. v
 Ca cciij. by dat epnde.
 Ca cccclvij para xij xvij.
Omeengoede ghedachre
 nisse ende eē gdede memo
 rie te hebbene
 Ca xxxiij Pau. pa. iij vij.

Ca xxxvij Pla. paragra xiiij
 ende xvij
 Ca xlvij Nui. pa. vij
 Ca liij Pla. para. ix.
 Ca cxij Johan. me. para. ij
 ende int epnde.
 Ca. clxx bi dat epnde
 Ca cccxi Muerrops pa. vi.
 Ca cccxx int epnde.
 Ca cccxxij pa. vi
 Ca cccclij para. xi.
Wat der herfenegoetia
 Ca xiiij. Oli. para. xvi
 Ca xxij Pla. para. vij.
 Ca xxxvij Opal. pa. vj xij.
 Ca xlvij pa. vij int epnde
 Ca lxx pa. ij en xvij.
 Ca cxxij Sera. pa. vij
 Ca cxxvij Opal. pa. vj
 Ca cclv pa. x
 Ca. cclxx para. iij
 Ca cclxxij Sera. pa. vij xj
 Ca cclxxij pa. vi.
 Ca cccxx pa. vi.
 Ca cclij bi dat epnde.
 Ca cccclvij bi dat epnde
 Ca cccxx Opal. pa. xxiiij
Warden oghen goet is.
 Ca v bi dat epnde
 Ca vij Sera. para. vi.
 Ca liij int epnde
 Ca liij para. xvij
 Ca l vij int epnde.
 Ca lxx pa. xiiij
 Ca lxxvij Sera. pa. iij
 Ca xvi pa. ij en int epnde.
 Ca cliij para. vi.
 Ca. clxx en leest dit capit. wt.
 Ca. clxxv. pa. ix en x.
 Ca. ccvij Opal. pa. ij en iij

Ca cccci para. vi
Op darmen nēmermeer
 blind en worde
 Ca cccxxvi by dat epnde
Woer die hitte der oghen.
 Ca ij Opal. para. xxi
 Ca xiiij Oli. para. xiiij.
 Ca xxvi para. x.
 Ca lxxij para. vi
Woer die donckerheit der
 oghen
 Ca xiiij Sa. pa. iij.
 Ca xxvij Opalco. pa. v
 Ca lxx pa. ij.
 Ca lxxv Sa. pa. vi
 Ca ciiij Pla. para. x
 Ca xvij pa. vi.
 Ca dxvij int epnde.
 Ca cxxvij int epnde
 Ca c Sera. pa. vj
 ca cclij. para. xiiij
 ca ccvi Oli. by dat epnde.
Woer die leepheyt der ogē
 Hipporomia genaemt.
 Ca cccxxvij para. ij.
Woer die vleckē ende die
 vellen in die oghen
 Ca xij Nui. para. vij
 Ca xij para. xli
 Ca xlv Sera. pa. ix
 ca lxxv Salienus en Dial
 corides pa. v ende x.
 Ca cv para. vij
 ca cclij by dat epnde.
 Ca clj para. v.
 Ca cccix int epnde
 Ca cclij bi dat epnde
 ca cclv pa. iij
 Ca cclij para. xiiij.
 ca cclij para. xj
 Ca cclxxij para. iij.

ii ij

Ca cclxxx. Pla pa. viij
Ca cclxxxij pa. viij

¶ Doer dpe rootheyt in dpe
oeghen

Ca xliij Alma. in cepnde
Ca xcvi. pa ij
Ca cxliij. pa v

¶ Doer dat ioecken d ogeri
Ca clxxv. pa vi

¶ Als dpe oeghen alcht dra-
ghende: ihñ

Ca xx. pa viij
Ca xxvi. pa vi
Ca xxxvi. para. xxviij
Ca xli. paragra. ix
Ca xliij Opal pa. ij en viij
Ca xliij paragra. x
Ca xxx. Sera pa. v
Ca cccxxv. pa. xij
Ca cccxvi. int epnde

¶ Doer die tranckheyt/ als
voer die ogen schinen mug-
ghen te vlieghe dpe Sco-
tomia ghenaeint is

Ca cxxx. Sera pa. vi
Ca cclxix. Aalis pa. iij

¶ Doer dat etter in die ogē
Ca xlix. Dial pa. viij

Ca clij. paragra vi
Ca cxxvij. paragra viij

Ca cclxxxij Pla pa. v
Ca cccxxvij. para vñ

¶ Wat die oghen claer ende
schoone maethe

Ca iij. paragra xix
Ca xij. para xiiij
Ca xxi. Opal paragra v
Ca xxxv. Sera. para xxv
Ca lix. Dau. para iij

Ca cxliij. para vñ

Ca cccxij. para v

Ca. cccxxvi. pa xv en xx

Ca cclxxxij. bi dat epnde

Ca cccclij. para iij

¶ Warden oeghen schade
lijck is

Ca iij. Mui. pa vi en dz epn.

Ca xliij Mui para iij

Ca cccxxvij. int epnde

Ca cccci. pa viij en xvij

¶ Doer dpe swellinghe der
oren

Ca xij. Sera para vi

Ca cclxv. Pla pa vñ

Ca cccci. paragra xij

¶ Als die oghen volswerin-
ghen: ihñ

Ca cccci. paragra xij

¶ Wat goet is den oren

Ca iij. Jo Mesue pa xiiij

Ca xij. Sera para xvi

Ca xliij Mui. paragra ij

Ca liij. Pla. paragra xvij

Ca lxij. paragra pho vi

Ca xc. Paulus para iij

Ca xci. paragra pho xij

Ca cclvi. paragra pho x

Ca cccxxvi. Opal pa viij

Ca cclxix. paragra vñ

Ca cclvi. paragra xij

Ca ccv. paragra v

Ca ccv. Salie para xij

Ca ccvij. para xi

Ca ccl. int beghinsele

Ca cccxij. paragra xx

¶ Doer die doofheit der oze

Ca. xv. paragra iij

Ca lvij. int epnde

Ca cccvij. Pla para. xvi

Ca cccx. Opal pa xxxv

¶ Doer dat ettere in die oze

Ca xx. Mui paragra. vñ

Ca lxvij. para. viij

Ca xij. Plinius int epnde

Ca cclxv. paragra iij

Ca cccxxij. para. xij

Ca cccij. paragra pho ix

Ca cccxxv. ij. para x

Ca cccclix. para vñ

¶ Doer dpe wormen in dpe
oeren

Ca iij. Johā me pa ix

Ca xxvij. Opal pa. vij

Ca lx. para ix

Ca xvij. paragra viij

Ca cclxxv. paragra xij

Ca cccvij. paragra v

Ca cclxxvij. para vñ

Ca cccxxxi. bi dat beghinsele

Ca cccxxv. para xxv

Ca cccclij. Mui pa viij

¶ Doer dpe bupten achtet
die oeren

Ca. i. Pla para xliij

Ca clxxx. paragra vñ

Ca cccxxvij. para v

Ca cccix. bi dat epnde

¶ Doer dat supsen in dpe
oren

Ca xxvij. paragra iij

Ca xxxv. Serapio pa xliij

Ca lxv. Opal pa xliij

Ca lxxxix. Johannes mesue

paragra pho vij

Ca. clxij. bi dat epnde

Ca lxv. paragra. ix

Ca ccl. para. xvi

Ca. cccci. pa. xi

Doer een sweringhe aen der nose

- Ca cccix. intbeginsele
- Doer dat vleesch indē nose dat Polipus genaēt is**
- Cl. Dpal. pa. xi
- Ca xci. Nui. pa. v
- Ca clxxi. int epnde
- Ca ccccxviiij. in epnde

Doer den canchere inden nose

- Ca x. Dpal. pa. xv
- Waer den nose verstop**
- Ca lxxv. pa. xix.

Wat den mont goet is

- Ca xviiij. Pli. pa. v
- Ca lxxxiij. Pla. vij
- Ca xcix. P. ij
- Ca ccv. Dpal. pa. viij.
- Ca cccxc. para. viij
- Ca ccccxij. Pa. vij

Doer de vuplheit en tinc hinghedes monts

- Ca x. Dpal. bi dat epnde
- Ca lvi. bi dat epnde.
- Ca lxx. Dau. para. iij
- Ca lxxij. indat einde.
- Ca ccc. vi. in dat epnde
- Ca ccc. viij. Para. ix.
- Ca cccxxxviii. bi dat epnde
- Ca cccliij. Pli. para. vi

Doer dpe witte bladeren inden mont dpe Accole ghe naemzjn

- Ca xviiij. Pli. para. iij
- Ca lxxvij. Hera. en Salien?
- Para. v. ende ix
- Ca cv. bi dat epnde

Als pemant een hoge lip

pe heeft ghelijck oft daer aē wratten waren

- Ca cl. Pa. vi
- Wat der tonghe goet is**
- Ca xxxvi. Pa. xx
- Ca c. Nuicen. bi dat epnt
- Ca cci. pa. xvij
- Ca ccli. pa. xviiij
- Ca ccv. bi dat epnde
- Ca ccccxvij. pa. vi.

Wat den tanden goet is

- Ca iij. bi dat einde
- Ca xx. pli. bi dat einde
- Ca xviiij. Dpasko. pa. iij. x.
- Ca lxi. Dpal. para. x
- Ca lxxiiij. Nui. pa. vij en ix.
- Ca lxxx. Dpal. pa. vij
- Ca xci. pa. xij
- Ca xc. pa. vi
- Ca clxxx. int epnde
- Ca ccij. pli. para. x
- Ca cxxvij. Pa. vij
- Ca cccxxxix. Pa. ix
- Ca ccli. pa. xxij
- Ca ccliiij. Pla. para. iij.
- Ca cclix. pli. pa. ix
- Ca. cclxxvij. pa. xij.
- Ca ccc. pa. xvi
- Ca. ccci. Hera. pa. v
- Ca cccviiij. Pa. vi.
- Ca cccxxx. Sali. para. iij
- Ca cccv. para. vij en ix.
- Ca cclxij. para. vij
- Ca. ccclix. int epnde
- Ca cclxxxix. pa. iij
- Ca cccxv. Pa. viij en ix
- Ca ccccv. int epnde
- Ca ccccxvij. para. xv

Wilmendie quadetan

den wt doen vallen sonder pñne

- Ca xliij. int epnde
- Doer dat vuplt acvleesch**
- Ca x. Dpasko. int epnde
- Ca xij. Hera. int epnde
- Ca xxv. Hera. pa. viij
- Ca xxxvi. Dpal. pa. xx
- Ca cccv. pa. v
- Ca cclvij. int epnde
- Ca cclxxiiij. pla. pa. x.
- Ca ccccxvij. pla. pa. xij

Wat den iongen kinderen lichreljke dpe tandē doet wasschen.

- Ca cccxviij. int epnde

Om die taden witte ma

- hen inden mont
- Ca xxiij. Dpal. para. xij.
- Ca cclxxvij. int epnde
- Ca cccv. int beginsele

Om eenē welrupkendē mont te makende

- Ca iij. Johā. me. para. xv
- Ca vi. Sa. pa. xij
- Ca. xxxvij. Nuicenna bp dat epnde
- Ca ciiij. pli. para. xiiij
- Ca ciiij. Nuicē. para. vi
- Ca cxij. Dpal. para. v
- Ca cxvi. Hera. pa. iij
- Ca clxxvij. para. vi
- Ca cxxvij. Pa. x en xi.
- Ca ccli. Pa. xvij
- Ca cclxxvij. int epnde
- Ca cclxxiiij. int epnde
- Ca ccccxvij. para. iij

¶ Om d'r aensicht scoon/ en
suuere te makene.

Ca. xv. Nui. pa. i.

Ca. xvi. int einde

Ca. xxix. einde

Ca. xxxv. Sali. en Serapi.
paragraphe. xij.

Ca. lxvi. bi dat epnde.

Ca. lxxi. by dat epnde

Ca. lxxviij. Sera. pa. iij.

Ca. cvij. Pla. pa. viij.

Ca. cxij. Opal. pa. viij

Ca. cxiiij. Opal. pa. vi.

Ca. ccxiij. pa. xiij.

Ca. ccxli. pa. vi. en. vij.

Ca. ccxxiiij. pla. int einde.

Ca. ccxxvi. int epnde.

Ca. ccxxviiij. int epnde

Ca. ccxxxix. pa. viij

Ca. ccxcvi. int epnde.

Ca. ccclxxx. int epnde.

Ca. cxvi. Pli. pa. vij.

Ca. cccc. xxvij. pli. pa. ix.

¶ Doer die buple aede hals

Ca. xij. Nui. pa. vi

Ca. xlix. Opal. pa. xij.

Ca. c. paragrafo. iij.

Ca. cxv. Pla. pa. viij.

Ca. clxi. paragra. ix.

Ca. clxx. bi dat epnde.

Ca. cxc. vij dat epnde.

Ca. ccvi. bi dat epnde.

Ca. ccxiiij. Opal. pa. vi.

Ca. ccxxxviiij. pa. vi

Ca. ccclij. bi dat epnde

Ca. ccclxxx. pa. v.

Ca. ccxcxij. Opal. pa. iij

Ca. cccxiiij. Opal. pa. v

¶ Doer den hupghe ofedpe
druppinge destaphens in
der kele

Ca. xxij. bi dat epnde

Ca. xlv. Sera. pa. x.

Ca. xlix. Opal. pa. xij

Ca. xlvij. pa. viij

Ca. clxi. paragra. x.

Ca. ccxiij. pa. vi.

Ca. ccclij. int epnde

Ca. ccclxxviij. int epnde.

Ca. ccclxxx. para. iij.

Ca. ccccxij. Opal. pa. iij.

¶ Als pemant dpe spraeche
ontgaen is

Ca. xxij. paragra. xi

Ca. cxiiij. pla/ pa. ix

Ca. ccclxxviij. Sa. pa. ix.

¶ Als pemant dpe kele ran
ofscharp wordt

Ca. xlij. paragra. ix

Ca. c. bi dat epnde

Ca. ccclxxxv. int epnde

Ca. cccxxxviiij. int epnde

¶ Wat totter sieme goet is.

Ca. iij. paragra. vij

Ca. xv. Pau. para. iij

Ca. ccxiiij. Opal. pa. xij

¶ Doer die snoteringen en

tatarren inchoof

Ca. lxx. bi dat epnde

Ca. lxi. Opal. pa. v

Ca. lxxx. Opal. pa. vi

Ca. cxij. Opal. pa. vij

Ca. cxiiij. Opal. pa. x

Ca. cxvij. Pau. pa. vi

Ca. cxvi. paragra. vij

Ca. ccxxvi. pa. vi

Ca. ccxxxix. pa. viij

Ca. ccclxxvij. pa. vij

Ca. ccclxx. Opal. pa. ij

Ca. ccclix. pa. ij

Ca. ccclxxij. pa. x

Ca. cc. bi dat epnde

Ca. ccclviij. Pli. pa. iij.

Ca. ccclij. Sa. para. iij

Ca. ccclvi. bi dat epnde
¶ Doer dat hiche/ en swaer
lic ademen

Ca. iij. para. xvij

Ca. iij. para. xx

Ca. x. Sera. pa. iij

Ca. xi. Opal. pa. viij en. x

Ca. pa. xvij. Opal. pa. x

Ca. xxxvi. Opal. pa. xxi

Ca. xli. Sera. pa. xvi

Ca. lxiiij. pa. iij

Ca. xlvij. Opal. pa. vi

Ca. liij. paragra. xvij

Ca. lxxxij. int epnde.

Ca. lxxxiiij. Pla. pa. v

Ca. lxxxiiij. Nui. pa. xi

Ca. lxxxix. Jo. me. pavi

Ca. cxxiij. bi dat epnde

Ca. clviij. paragra. vij

Ca. clxxij. int epnde

Ca. ccij. Opal. pa. iij

Ca. ccv. int epnde

Ca. ccxxiiij. pa. ix

Ca. ccl. int epnde

Ca. cclxxij. paragra. v

Ca. ccclxxvi. Sa. pa. vij

Ca. ccclxxxv. Opal. pa. ij

Ca. ccc. paragra. v

Ca. cccxiij. Pau int epnde.

Ca. cccxij. paragra. v

Ca. ccclij. Pli. pa. xv

Ca. cccxiij. Nui. pa. vij

Ca/cccclxxxix/para/v

Ca/ccccpa/xiiij en xx

¶ Tor dpe sweringe d' bors

die pleuresis genaet is

Ca/x/Opal/ pa/xiiij

Ca/xiiij/Pla/pa/xi

Ca/xxi/Opal/ pa/vij

Ca/xlij/int epnde

Ca/xliij/Pau/ pa/v

Ca/lxxxij/Nui/ pa/v

Ca cxxi Nui. para. vij.
 Ca cxxiiij pa. xvi. ende int
 epnde
 Ca cxxlvj bi darepnde
 Ca cxxviiij Opasco. pa. iij
 Ca cccxxviiij int beginsele
 Als een mensche dāpich
 wort op zjn boest
 Ca cxxij pa. ij ende vi.
 Cor die sweringhe der lo-
 gene die Peripleumonia
 ghenaeint is
 Ca iij Pla. pa. xviiij
 Ca xxxv Sali. ende Platea
 rius para. xviiij
 Cxxv pa. xxiiij
 Ca cxxij int epnde
 Ca cccxxvi pa. x
 Cor die wrodogende suchte
 die ptisis genaemt is
 Ca iij Pla. by dat epnde
 Ca cccxxij pa. xiiij
 Ca cclv pa. xvij.
 Ca cclvi Opasco. pa. vij.
 Ca cccviii pa. xiiij.
 Ca cccv Pa. ij.
 Wat der longene goet is.
 Ca ij. bi dat epnde.
 Ca xvi Sa. pa. v
 Ca liij Sa. pa. ij en vij
 Ca lxxv pa. xxx
 Ca cxxi Opasco. pa. iij.
 Ca cclxv Opal. pa. iij. vij
 Ca cclxxx pa. iij
 Ca cccxxiiij int epnde
 Ca cccxxij Plaac pa. v
 Ca cclij pa. vij
 Ca cccxxiiij int beginsele.
 Ca cccxxv pa. vij
 Ca ccccx pa. xxxi
 Ca cccxxv pa. v
 Doer den hoest.

Ca iij Nuienna pa. vij.
 Ca xij Nuiē. pa. vij
 Ca xx Nui. pa. ix
 Ca xliij Opal. para. v
 Ca xliij Pau. para. iij
 Ca xlvij Opal. pa. vij
 Ca lxxij Opasco. pa. iij
 Ca lxxvij Sera. para. iij
 Ca ti Nuiē. pa. vij.
 Ca cxxij Opasco. pa. vi
 Ca cclvi para. v
 Ca cclvij Pla. para. ij
 Ca cl para. iij.
 Ca cliij Opasco. para. iij
 Ca cxxi Opasco. pa. iij
 Ca cccv pa. iij
 Ca cccij para. iij
 Ca cccx Pla. pa. iij.
 Ca cclvi Opasco. pa. vij xv.
 Ca. lxx Opasco. pa. ij.
 Ca cclxxvij pa. vij
 Ca cclxxx bi dat beghinsele.
 ende paragrapho vij
 Ca cccxxiiij bi dat epnde
 Ca cclxxxvij pa. vi
 Ca cccxxij Opasco. pa. v.
 Ca cccij Mater pa. xi. xvij.
 Ca cccv pa. x
 Ca cccxvij pli. pa. v en by
 dat epnde
 Ca cccxij pa. iij
 Ca cccx Opasco. pa. vij. en
 xx ende xxx
 Ca ccccxij Pla. pa. xij
 Ca ccccxvij pa. v
 Ca ccccxvij by dat epnde
 Doer die leueluchte
 Ca xxxv Sera. pa. ij
 Ca xxxvi Opal. pa. xvi
 Ca. clvi. pa. iij
 Ca clvij Opasco. pa. ij
 Ca ccc pa. xxiiij

Als in eenighen mensche
 zjn leuere seer hitich is.
 Ca xvi Sera. pa. vij
 Ca cxxi Nui. pa. iij.
 Ca cccxij pa. iij
 Ca cccxij para. x.
 Ca cccx int epnde.
 Ca cccxxij bi dat epnde
 Ca cccxxiiij bi dat epnde
 Ca cccxxij int epnde
 Doer die verstoptheit der
 leuere ende der milten.
 Ca j. para. xv.
 Ca. xv int epnde.
 Ca xxi pa. xij
 Ca lvi int epnde
 Ca lxxij Circa instans pa
 ragra. vij ende ix
 Ca xvi Sera. pa. vi
 Ca xliij int epnde.
 Ca ij pli. int epnde
 Ca clvi para. iij
 Ca lxxv pa. iij
 Ca lxxvi int epnde
 Ca cccxv pa. ix
 Ca cccxxij pa. vi
 Ca cclxxvij int epnde
 Ca cccxxv bi dat epnde
 Ca cclxxxix paragra. ij ende
 int epnde
 Ca cccv pa. iij. vi. en xi.
 Ca. cccxvij bi dat epnde.
 Wat den hoofde goet is
 Ca xxxvij Opasco. pa. vij.
 Ca xxxix int epnde
 Ca liij int epnde
 Ca. cxx Nuiē. pa. x
 Ca clxvij pa. ij.
 Ca. cclxij int epnde
 Doer ope bevinghe des
 herten

Ca xxxviij. pa. v. xij
Ca lvi. pa. iij. en int epnde
ca cvi. Pla. pa. vi.
ca cxvij. bi dat epnde
Ca cxvij. para. v
ca cxxx. bi dat epnde
ca clxix. Jo. mesue pa ix
ca cclxij. Albertus pa. iij
Ca cclxxi. int epnde
ca cccxij. Blate. pa. iij
ca cccxxv. bi dat epnde
Ca cclxxvi. Pla. pa. v
Woer onmachtichept oft
flauheit dpe Sincopis ghe
naemt is
Ca cxij. Dpal. para. xxv
ende xxvij
Ca xxxvij. pa. vij
Ca cxvij. Pla. bi dat epnde
Ca cxvij. paragra. iij
Ca cxvij. pa. ix. en int epn.
Ca cl. paragra. vi
ca clxix. int epnde
Ca cccxij. para. iij. en vi
Ca cccxxij. para. xij
ca cclxxv. bi dat epnde
ca cclxxvi. Pla. pa. v
Ca cclxxvij. para. iij
Ca cccxxij. Pla. pa. ix
Woer die bannichept des
herten of hertghespan
Ca liij. Pla. pa. vij
Mls eenich mensche nae ee
ne cranchept aen zjn lijf of
aen zjn leden beuende is
Ca cclxvij. pa. ij
Wat der milte goet is
Ca ij. pa. v. xvij. xij
ca v. Dpal. pa. vij
Ca xxi. Pla. pa. x. en xij
Ca xxxij. int epnde
Ca lx. pa. vi. en int epnde

Ca lxxij. circa instas pa. x.
Ca cij. Oli. pa. vij
Ca cv. int epnde
Ca xxi. Nui. pa. ix
ca clxxvij. Sa. pa. vi
Ca cxv. pa. vij
Ca cccij. Dpal. pa. vij
Ca ccc. Dpal. pa. v
Ca cxv. int epnde
Ca cclxxvij. Sa. pa. vij
Ca cc. paragra. xx
Ca cccvij. pa. vij
Ca cccclvi. para. vij
ca cclli. Dpal. pa. iij. en iij
en vij. en ix
Ca ccccvij. para. vij
Ca ccccx. Oli. pa. xij
ca ccccxij. pa. vij. en xvij
Ca ccccxvij. para. x
Woer dpe steecten inder
siden
Ca ci. int epnde
ca cccxxvi. bi dat epnde
Ca cccix. paragra. v
Woer die vercoude mage
Ca i. Oli. para. xxi
Ca ij. Pla. para. x
Ca xxxvij. Dpal. pa. xxvi
Ca liij. Dpal. para. vi
Ca lxxv. para. v. en xvi
Ca lxxvi. paragra. vi
Ca lxxv. paragra. xix
ca cxvij. paragra. iij
Ca cxij. Sali. pa. ix
Ca cxvi. int epnde
Ca cxvij. para. iij
Ca clxxvij. paragra. vi
ca cxvij. Dpal. pa. v
Ca cccxvij. pa. xi
ca cccxxix. int epnde
Ca cl. Plaac. pa. vij
Ca cclli. Nui. para. vij

ca cclv. circa instas pa. xvij
Ca cclxxi. circa instans vij
ende ix
Ca ccllij. paragra. vi
ca ccllvij. bi dat epnde
Ca cclxvi. int epnde
Ca ccccxvij. pa. iij
Ca ccccxvij. Oli. pa. vi. vij.
Ca ccccxvij. Pla. pa. vij
Woer dat opworpen van
der maghen
Ca lxxij. Sera. pa. iij
Woer een onrepne mage
Ca ij. Jo. me. pa. xvi. x
Ca x. Pla. pa. xij
Ca cxvij. para. iij
ca ccccxvij. int epnde
Woer een onghelonde en
quade maghe
Ca cccij. paragra. iij
Ca cccxxvij. para. xxiij
Woer een gelwollen ma
ghe
Ca v. Dpal. pa. x
Ca xxv. para. v
Ca cclx. Oli. pa. vi
Ca cccij. pa. iij
Ca cccij. Sali. pa. vi
Ca cclxix. pa. vi.
Ca cccxij. Pla. pa. ix
Woer die zbe der maghen
Ca xv. bi dat epnde
Ca cxij. pa. iij.
Woer die water sucht dpe
van coude ghecomen is die
Pdropisis ghe naemt is
Ca ij. Nuien. pa. v
Ca iij. Dpal. pa. xix
Ca vi. Sa. pa. xvi
Ca xix. pa. v. en xi
Ca x. bi dat epnde
Ca cij. Dpal. pa. ij

Ca xxxviii int epnde
 Ca xxxviii Dpal. pa. v.
 Ca cxxx Johannes Melue.
 paragra. vi.
 Ca cxxxv pa. xiiij.
 Ca cxxxvi para. viij.
 ca cxxxviii para. xv.
 Ca cclv para. xij.
 ca cccij Pli. pa. xviiij
 Ca cccliij pa. ix
 Ca ccccviij pa. vi
 Ca ccccviij para. iij

Doer die watersucht dpe
 van quade vuchrichede ge-
 comen is.
 Ca xxxvi int epnde
 Carli Badec. int epnde.
 Carlv Dpal. pa. vj
 ca liij para. xij
 Ca liij Dpal. pa. x
 ca xc int epnde
 Ca cxij Dpal. pa. viij.
 ca cxviii pa. xv
 Ca cxix para. ij
 ca clviij int epnde
 Ca clxi para. vi
 Ca cxcij pa. vij ende viij
 Ca cccliij int epnde
 Ca cccliij bi dat epnde
 ca cxcvi int epnde
 Ca ccccxxvi pa. xv en xxvi
 ca cccxlvj Sera. pa. iij
 Ca ccclix Salie. pa. vi
 ca cccvii Dpal. pa. v.

Doer die gheelsucht dpe
 Ictericia genaemt is
 Ca iij Nui. pa. v.
 ca xvij Dpal. pa. ij en xij
 Ca xx Pla. pa. xi
 Ca xxi Pla. pa. xij

Ca xxxvi Johannes Me.
 para. xxix.
 Ca lvi Pla. para. viij
 Ca lxxiiij Circa instans. pa
 ragrapho xij
 Ca lxxx Sa. pa. vij
 Ca xcij Sera. para. iij
 Ca ch Platea. para. v. ende
 int epnde
 Ca cxviiij Sera. pa. iij
 ca cxxxviii Sera. pa. viij
 Ca cclvi para. vi
 Ca clviij int epnde
 Ca cxcv int epnde.
 ca cxcv bi dat epnde
 Ca cxcviiij pa. xi
 Ca cccvi para. x
 Ca ccccxxvi pa. xv
 ca cccxij pa. viij
 Ca cccclxxxix pa. int epnde
 Ca ccccxxiiij pa. iij

Doerden weedom en pji
 ne inden bupck.
 Ca iij para. xx
 ca v Dpalco. pa. iij
 Ca viij int epnde
 Ca xiiij Nui. para. vi.
 Ca xv Sa. pa. viij
 ca xx Pli. para. xiiij.
 Ca xxiiij Dpal. pa. vj.
 Ca lxij bi dat epnde
 Ca lxx para. xij
 Ca lxxxvi pfaac pa. vi.
 Ca cxxx Dpal. pa. vij.
 Ca clxi Dpal. pa. iij.
 Ca cccxix pa. vij
 Ca ccccxxviiij Sali. pa. iij. v
 Ca cclx pa. ij.
 Ca cccviiij para. xi.
 Ca cccviiij para. vi

Doer ope wormen inden

bupck
 Caiij Jo. Me. pa. vj.
 Ca iij Pla. pa. xv.
 Ca xiiij Dpal. pa. xij.
 Ca xv Dpal. pa. xi
 Ca xxxv int epnde.
 Ca xxxvi int epnde.
 Carliij Pau. pa. ix en x.
 Ca lxxxvi pfaac pa. vij
 Ca ch Pli. bi dat epnde.
 Ca cxv Sa. pa. iij.
 Ca lvij int epnde
 Ca cxxxviii pa. iij ende bi dat
 epnde
 Ca cxxxvi pa. iij.
 Ca cch bi dat epnde
 Ca cxxxviii pa. v.
 Ca ccl pa. ix
 Ca cclix Dpal. pa. iij.
 Ca cccxviiij Dpal. pa. iij
 Ca ccc bi dat epnde.
 Ca cccix int epnde.
 Ca ccccviij int beginsels
 Ca ccccxxvi pa. xij
 Ca ccccxiij int epnde.
 Ca ccl para. viij
 Ca cccviiij para. v
 Ca cccxv Dat geheel ca.
 Ca ccccxxviiij paragra. iij. vj.
 ende vj
 Ca ccccix bi dat epnde
 Ca cccc int epnde
 ca. ccccxiij int epnde
 ca ccccxxiiij pa. viij.
 ca ccccxxviiij pa. vi

Doer die breyde wormen
 int iijf
 Ca xvij Dpal. pa. vj

Doer die phtlicheyt inde
 bupcke ofte darm ghesuchte
 I ij

die Colica passio ghenaemt
wordt

Ca h Dpal. pa. xxiij
ca xxvij. bi dat epnde
Ca xxxij Dli. para v
ca li Jo. me. para vi
Ca lix. int epnde
ca. c. int epnde
Ca cxxi. int epnde
ca cxlvij. int epnde
Ca clivij. int epnde
ca clxxvi. int beghinsele
Ca cxviiij. bi dat epnde
ca ccv Dpal. para ix
Ca cccxvi. bi dat epnde
ca cclvi. int epnde
Ca ccccij. int epnde
ca ccc pa. xi en int epnde
Ca cccv. bi dat epnde
ca xxxvij. para ix
Ca cccix. int epnde
ca cccxi paragra. v
Ca ccccij. bi dat beghinsele
ca cccxv. bi dat epnde
Ca ccccviij. int beghinsele en
paragraphe vi
Ca ccccix paragra. vi
ca ccclvij para. iij
Ca ccccxi. int epnde
ca ccccxv. int epnde
Ca ccccxxv. para. iij
¶ Als die baermodere see-
te pynlijk is
Ca ccccxxij. bi dat epnde
¶ Wat wel doet verterē oft
spijse verdouwen
Ca vi Isaac pa. vij
ca xv paragra. xvi
Ca liij. bi dat epnde
ca xciij Sera. para ij
Ca cvij paragra. iij
ca cxxvij para. iij

Ca cclxxvij para vi
¶ Doer dat braken van bo-
uen wie dat Vomitus ghe-
naemt is
Ca vi paragra. x
ca xiiij Auic. en Dlini? par.
v. ende xv
Ca cxxvi. bi dat epnde
ca xlix Pandec. pa. xvij
Ca lxxij int epnde
ca. c. lvi pa v en xi
Ca cxxvij. bi dat epnde
ca cc. int epnde
Ca cci paragra. vij
ca cccxxvij paragra. vij
Ca cccxxij Almansor pa. v.
ca cccij paragra. iij
Ca ccccxxij. bi dat epnde
ca cccclij paragra. iij
Ca ccccij paragra. iij
¶ Almen van bouen wille
doen wt braken
Ca xvij Sera. pa ij
ca xlix paragra. xvij
Ca ccli Bla. pa vi
Ca cccclvi Sera. pa v
Ca cccclx Dpal. pa iij
ca ccccxxij. pa. vij
¶ Doer den bloetganck in-
den bupek dpe Dissenteria
ghenaemt is
ca. xij Dpal. paragrapho
v ende xv
ca xxi Bla. pa xi
Ca xxvij Pan. pa iij
Ca xxvij Serapio paragra-
pho. xvij
Ca liij Dpalcorides par. iij
ende vi
Ca lxxvi Sera. int epnde
ca cxv. int epnde
ca cxiij Sera. pa vij

Ca cxxvij Dli. para. iij
ca cclxxvij para. v
ca cclxxvij. bi dat epnde
ca cxxij Dpal. pa ij
ca cxiij. paragra. iij
ca cccxi paragra. vi
ca cccli Sera. para. iij
ca ccccij. int epnde
ca cccvij. para. xvij
ca ccccxxij paragra. vi
ca ccccviij paragra. ix
Ca ccccviij. int epnde
Ca ccccxi. int epnde
ca ccccxxi bi dat epnde
ca ccccvi. paragra. v
ca cccc. int epnde
Ca ccccxxij. int epnde
¶ Doer den wtganck van
der ionghe kinderen
ca lxxvij Sera. pa ij
¶ Wat den camer ganck
brenghet
Ca. i. paragra xxij
ca xvi Bla. para x
ca xvij Almā. pa xij
ca xxxv Sera. pa. vi
ca liij Dpal. pa xij
ca lxxij paragra. ij en v
Ca lxxij Bla. pa vi
Ca lxxiiij. para v
ca xciij para. iij
ca cii Bla para iij
ca cxxij Dpal. par
ca cxxv Jo. me. pa iij en v
ca xlix. bi dat epnde
ca ccccix. int epnde
ca cclx Sa. pa vij en vij
ca cclxxvi. bi dat epnde
Ca cccv Sera. pa vij
ca cccvij. para vi
Ca cccv. para. vij
ca ccccxxvij para. xij

Ca cccxxv pa. iij ende v
 Ca cccc. int epnde
Wls remant lu si heeft ter
 camerē te gaen en daer toe
 niet ghedoē en can dat The-
 nalimon genaemt is.
 Ca lxx Dpal. pa. ix
 ca lxxij Dera. pa. v
 Ca cxxxix Dpal. pa. vi
 Ca cci Dera. para. iij.
 Ca cclxx int epnde.
 Ca cclxxxv para. v
 Ca ccllij Sa. pa. iij.
 Ca cclxxxij in epnde.
 Ca cccv para. vi.
Woer die windē d darmē.
 Ca xvi Sa. para. xv
 Ca ciiij Dh. para. xij
 Ca cxij Dpal. ende Muiçc.
 pargra. iij en xij
 Ca cv Galie. pa. ij
 Ca ccvij int epnde.
 Ca cccxv bi dat epnde.
Woer die pine in die lende
 nen.
 Ca iij Dictagoras pa. xx.
 Ca xxv Dpal. pa. iij
 Ca xxxvij bi dat epnde
 Ca lxxxvi pfaac pa. v
 Ca clij Dera. pa. v
 ca cxxxij para. iij.
 Ca cxxxvij pa. iij.
 Ca cxxij bi dat epnde
 Ca cccxij Dpal. para. x.
 Ca cclij bi dat epnde
 Ca cclxxvi pa. vi ende vij
 Ca cxxxvij pa. vij.
 Ca cccij pa. xv en int epnt.
 Ca cccij pa. xij
 Ca cccv para. v
 Ca cclij para. vij
 Ca cclxx para. v.

Ca cclxxx para. iij
 Ca cccc pfaac pa. xix xxix
 Ca cccv int epnde.
Woer den steen der lende
 nen ende der blafen.
 Ca. i. Dpal. pa. xij xviij
 Ca ij Pla. para. xij
 Ca v Sa. para. xvi
 Ca vi Mui. para. v en vij.
 Ca xij Mui. para. xij
 Ca xxij Dpal. pa. ij vij.
 Ca lxxvij Dera. para. x
 Ca lxxxij Muiçc. pa. xij en
 de int epnde
 Ca lxxxvi int epnde
 Ca cxij Dpalco. pa. vi
 ca cvij Dera. pa. iij.
 Ca xl Pla. para. iij
 Ca cxij para. iij.
 Ca cxxxij int epnde.
 Ca cxxxvij para. iij
 Ca cxc para. ij
 Ca cxxxij int beginsele.
 Ca cvij pa. ij en iij
 Ca cxxxvij. Sa. pa. xvi.
 Ca cclxvij para. iij
 ca cclxij Pla. pa. iij
 Ca cccij para. v
 ca cccxxxvij pa. xij en xij
 Ca cccxxxij pa. iij.
 ca cccxvij Mui. pa. xij xij
 Ca cclij para ij en vij.
 Ca cclxxxij Dh. pa. ij.
 Ca cccxix int epnde
 ca cccc pa. iij en vij
 Ca cccxi pa. ij
 Ca cccxij int epnde.
 Ca cccxxxvi int epnde
Woer der steen der nieren
 Ca xxxv circa in. pa. xxvij.

Ca ij by dat epnde
 Ca cvij Jo. me. pa. iij
 ca cxxx int epnde.
 ca cclxxvi pa. vi en vij.
Wpe met phne zijn orine
 ofc watere maket.
 ca. i. Dpal. pa. xij
 ca ij para. xij
 Ca iij Mui. para. vij.
 Ca v Sa. pa. xvij
 Ca vi pa. ven ix
 Ca xij Mui. pa. xij
 Ca xv Mui. pa. vij.
 ca xx Mui int beginsele
 Ca xxij. Dpal. pa. ix.
 ca xxij Dpal. pa. ij
 Ca xxxv Sa. pa. xvij.
 ca li. Jo. me. pa. vij
 Ca liij bi dat epnde.
 Ca lxxxvij pa. xi
 Ca lxxij para. ix
 Ca lxxxvi pfa. pa. iij.
 Ca cvij Sa. int beginsele.
 ca. i. Dera. pa. x.
 Ca cxij Dpalco. pa. vij
 ca cxij Muiçen. pa. xi
 Ca cxxxij pa. iij.
 ca lxxv Dpal. pa. iij.
 Ca cci para. x
 ca cxx Mui. para. iij
 Ca cclij. para. iij.
 Ca cclxxxij bi dat epnde.
 Ca ccc pa. xxi
 Ca cccij pa. xvij.
 Ca cccij para. v
 Ca cccxxxvij pa. iij
 Ca cccxv Dpalco. pa. iij
 Ca cclxx para. iij
 ca cclxxxij para. iij
 ca cclxxvi pa. ij
 Ca. cccxv Dau. vi. ende ine
 3 ij

epnde

Ca ccccxxx pa. iij
Als pemant bloet seycht.
Ca xiiij. int epnde
Wat bloet sephen maecht.
Ca cclxxxvij Dau. bi dz epn
Doer die coude seycht die
Distuata ghenarmt is
Ca ij para. xij
ca xij. int epnde
Ca xxi Nui. pa iij
ca cxxxvij. bi dat epnde
Ca cxx. bi dat epnde
ca cclxxv pa. vi
Ca cclxxxv pa. iij
ca ccliiij pa. vij
Ca cccix pa. vi
ca cccviiij. int epnde
Ca cccxcvi para. iij
Doer die droppel pisse die
Stranguria ghenaeemt is
Ca xiiij Dau. pa ix
ca xxi Dpal. pa vi
Ca lvi Bla. pa vij
ca lxxv Dpal. pa xvij
Ca cxi Nui. bi dat epnde
ca cxiij para. xi
Ca cxi Bli. pa vi
ca cclxix para. vij
Ca cxcv para. vij
ca cccvi. int epnde
Ca cclxxvij Bla. pa vij
ca cclij paragra. v
Ca cccv bi dat epnde
ca xc para. iij
Ca cccxvij. int epnde
ca cccxxiiij para. v
Ca cccxxxix para. iij
Ca cccxlviij. int epnde
ca cclviij para. vi
Ca cccxv para. vij
Als pemant onwiliens

zjn orine ontgaet die Dpa
betica passie ghenaeemt is
Ca xxi Nui. pa vij
ca lvi Bla. pa vij
Ca cxi. int epnde
ca ccliiij pa iij en v
Ca cclxxvij. pa. iij
Doer die swellingheder
blasen en des ghemachs
Ca iij Bla. pa xvij
ca xv para. xi
Ca xli para. vi
ca cccxiiij paragra. xiiij
Ca ccclix pa. iij en int epn.
ca cclxv. int epnde
Ca cccix paragra. ix.
Als die vrouwen haer
sucht niet en hebbē die flux
us mēstrualis genaemt is.
Ca i. pa. v en xij
ca ij Dpal. pa. xi en xvij
Ca cxi pa. vij
ca iij Dau. pa x
Ca xv Sali. pa ix
ca xvi Bla. pa xi
Ca xix paragra. xij
ca xx. Nui. pa ij
Ca xxxvi Sera. int epnde
ca xliij. Dau. pa vij
Ca lix pa. vi
ca lxxv Dpal. pa xvi
Ca cxxiiij pa. xiiij
ca cxxxvij Bla. pa iij
Ca cccxxvi Sera. pa iij
ca ccli para. xxi
Ca cclxxv para. vi
ca ccc. paragra. v
Ca ccciiij Bla. pa ix
ca cccxviij Dpal. pa vi
Ca cclxxvij Sa. pa vi
ca cccx. paragra. xv
Ca cccxi Dau. pa xi

ca cccxviij Dpal. pa vi xij
Als een vrouwe te vele
oft te langhe loopende is
Ca i Dpal. pa xij
ca ij Bla. pa xi
Ca xiiij Dpal. pa xi
ca xxi Nui. pa v
Ca xxiij Sera. en Saliens?
para. hen vij
ca lo Sera. pa iij
Ca lxxvij para. ix
ca xv. bi dat epnde
Ca clvi. bi dat epnde
ca cccvi. int epnde
Ca ccliiij Bla. pa ix
ca cclxxxiij. bi dat epnde
Ca cccxvij para. ix
ca cccvi bi dat epnde
Ca cccviiij pa. vij
ca cclxxvi para. iij
Ca cclxxxi. int epnde
ca cccxiiij pa. vi en x
Doer den witten loop oft
bloet der vrouwen
Ca cxxiiij. bi dat epnde
ca cclxiiij Dau. pa iij
Ca cccxxij para. vij

Wat den vrouwen goet
oft scadelicis die met kinde
gaen oft hinderen sunghen
Ca vi Sa. pa. x ende xvij
en xix ende xx
ca l. Ppocrates pa. iij
Ca c. Saggi mop. pa. vij
Coco. pa ix
Ca cviiij pa. iij en int epnde
Ca ccc para. vij
ca cccxxix para. v
Ca ccliiij paragra. xi
ca cccxxxiij. int epnde
Ca cccxix paragra. vij

**Doer dpe cranchept der
moedere dpe matrix ghenā
meris**

- Ca xiiij int epnde
- ca. xvij Dpal. pa. vi
- Ca xxi bi dat epnde
- Ca xxv pa. v
- Ca xxvi Pau. pa. iij
- Ca xlix pa. iij.
- Calu pa. iij
- Calxv pa. vij.
- Calxvi pa. ix.
- Calxv pa xxix
- Ca cvij bi dat epnde.
- Ca cxi Dpal. pa. v
- Ca cxxvij bi dat epnde.
- Ca cxxxvi pa. vij
- Ca cxxxix pa. x
- Ca cclv int epnde
- ca cclxxv pa. v.
- Ca cccxxvi pa. xi en xij
- Ca cccxij pa. vi
- Ca cccix pa. ix
- Ca cccc. pa. xij
- Ca ccccvij pa. xi
- Ca ccccxij pa. vij en x
- Ca ccccxvij bi dat epnde

**Doer dpe opflotinge der
moedere die Suffocatio
matrixis genaemt is**

**Wat die vrouwen vrucht
baer maect.**

- Ca i. Pla. pa. xxij.
- Ca xxij int epnde
- Ca xxv Dpal. pa. v
- Ca lxi pa. iij. en int epnde.
- Ca clxxvi int epnde
- Ca cclxx bi dat epnde
- Ca ccc int epnde.
- Ca cccxvij bi dat epnde
- Ca cccclxvij bi dat epnde
- Ca ccccxvi pa. iij en iij

**Wat de vrouwē ōvrucht
baer maect**

- Calvij pa. iij
- Ca cccxix Pla. pa. vij.
- Wat den vrouwen goet
is alle kinder gebaren**
- Ca J. Dpal. para. vi
- Ca x Sera. ix en xij
- Calxv pa. vij
- Ca xiiij para. v
- Ca cvij bi dat epnde.
- Ca cclij pa. iij
- Ca cclv circa in. pa. xx
- Ca cclv int beginsele
- Ca cccxvij pa. v

**Wat goet is om dpe twee
de geboerte wt te driuene.**

- Ca iij Mui. pa. ix
- ca lxvij pa. vij
- Ca cv pa. vi
- Ca cxij Dpal. pa. iij.
- ca cclvi para ix
- ca ccc pa. vij.
- ca cccix pa. xij

**Om die doode gheboorte
wt te driuene**

- Ca J. Dpal. pa. vi en xx.
- Ca xi Plu. pa. ij

- Calu Sera. pa. vi
- ca lxxiiij Mui. pa. xij
- Ca lxxix Sa. pa. x
- Ca cv pa. vij
- Ca cclv pa. xij
- Ca. lxxv pa. xv
- Ca clxxij pa. iij
- Ca cccxv pa. v.
- Ca cccxxij pa. vij.
- ca cclvij pa. xiiij.
- ca cclxxvij. Sa. pa. vi
- Ca cccxvij pa. iij
- Ca cclv int epnde
- Ca cccxi pa. iij
- Ca cclxxij int epnde.
- Ca cclxxix Pla. pa. vi.
- Ca cccxij Pla. pa. xi.

**Op dat een vrouwe vro
lic haer kind gebare ende be
quamelijc totter gheboorte
comme**

- Ca c. Rabby moples p. vij.
- ca cccxvij pa. vij.

**Waer af die vrouwē som
tiden doen kinderen gebare**

- ca cccxvij Dpal. pa. vij.
- Wat den vrouwē die kin
deren suighen melc gheeft.**
- ca. xiiij Mui. paragra. iij.
- ca xv Mui. pa. iij
- ca lvi Dpalco. para. xij.
- ca clv para. iij.
- ca clxxv Dpalco. pa. ij
- ca cccxxvij pa. xi

**Wat den vrouwen haer
melc doet vergaen oft veri
droghen**

- ca. lxxvij para. vij.
- Ca. cclxxvij Plu. pa. xij.

Wat den vrouwen nae hare baringhe dpe vleckien int aensicht beneemt

Ca cccli. int epnde

Als dpe borsten der vrouwen swerende zyn

Ca vi Sali. pa xiiij

Ca viij Dpal. pa ij

Ca xxj Pla. para x

Ca xxiij Dpal. pa x

ca lxvi. int epnde

ca ciiij Sali. para iij.

Ca cxcv paragra. v

ca cccvij Pla. para xi

ca cccij. bi dat epnde

Wat die borsten der ionc vrouwen npet en laet waschen

Ca lxxvij pa. vij

Waer af een mensche luttich en vrolijck woert

Ca xx paragra. i

ca xxiij Dpal. pa xi xvij xxiij

Ca liij Sali. pa iij

Ca c. paragra. ix

ca cxxi Muicenna pa. xij

ca cxxiiij. int epnde

Wargoet bloet in die mē schem maecte

ca xxiij pa. xxi en xxiij

ca xxxvij para. xiiij

ca xxxix. int epnde

ca clvi Pla. pa ij en vij

ca c. paragra. x

Ca cvi Pla. para v

ca xxiij. int epnde

Ca cxxi Muicenna pa. vi

Ca cclxxij. int epnde

Ca cccxi. int epnde

ca cccvij para. ix en xv

Ca cccxxiiij Muic. pa v

Als temant bloet spuwet

dpe Emoptoicus' gheheten wordt

Ca xvij Dpal. pa iij

ca xxxiiij Dpal. pa xx

ca xxxv Dera. pa vi

ca xxxvi Dpal. pa xvij

Ca. xliij. Dpal. en Derapio

para. iij en ix

ca liij Dpal. para viij

ca lxvij Dli. para x

ca lxxiiij Dpal. pa iij

ca cxxv Pla. para iij

Ca cxi Muicen. pa iij

ca cxxx Dera. para iij

Ca cxxxiiij para. iij

ca cxxxvij para. ij.

Ca cci paragra. ix

ca ccli Dpal. para xiiij

Ca cclv. int epnde

ca cccxi paragra. viij

Ca cccii paragra. xiiij

Ca cccij Dpal. para iij

ca ccciiij Ppocrates. para. xij

ende xxi

ca cccvij para. xij

Ca cccxxvij para. xi

Ca cclxxix para. iij

Ca cclxxxi paragra. iij

Ca cccxi. bi dat epnde

Wat bloet stilt ofc stelpet

Ca ix paragra. ij

ca xvij Dau para. ij

Ca lxxvij. int epnde

ca cxxxvij paragra iij

Ca cccij paragra. xij

Ca cccvij paragra. xij

Ca cclxxi paragra. v

Ca cclxxvij bi dat epnde

ca cccc Dera. pa ix

Ca cccxxij paragra. v

Ca cccxxiiij para. vi

Woer dat bloeden wren

no'egaten

Ca xxvi Sali. int epnde

ca xxvij. int epnde

ca xliij pa xi en int epnde.

ca lxvij Pla. pa vi en vij

Ca ciiij. int epnde

Ca cxxxiiij para. ij en iij

Ca'cciiij Pla. paragra. x en

int epnde

ca cccxi. int epnde

ca cclxxix Sali. pa. v

Ca ccc paragra. xv

ca ccciiij Cal. felix pa xxi

Ca cccxxvi para. xvij

ca cccivij para. v

Ca cclxxxi para. iij en v

ca cclxxxij Dau. pa ix

Ca cccxi paragra. iij

ca cccc bi dat epnde

Wiltmen pemaent wren

nose doen bloeden

Ca ccccx Pla. bi dat epnde.

Woer die spenen ofc vlijch

bladerē vā achter die Emot

ronde ghenaeemt zyn

Ca i Pla. pa. xxij

ca xiiij Dli. para. xxi

Ca xiiij Muicen. en Platea.

paragrapho. vij

ca xxiij Dpal. pa v

Ca xxvij. paragra. i

ca xxxvi para. xxv

Ca li. int epnde

ca ciiij Sali. pa. vi

Ca cx. int epnde

ca clix. int epnde

Ca clix. para. v

ca cxxxix pa v

Ca cxxxiiij. bi dat epnde

ca cccvi pa. vi

Ca cccxxi. int epnde

Ca cccxi int epnde

Ca ccel pa. v en int epnde
 Ca cccxiij. int epnde
 ca cccxvi para. xiiij
Wls den eerl darm van
 achtere wt gaet
 ca. i. Pla. int epnde
 ca xvi. int epnde
 ca xvi Pau. pa h
 ca xxvij Dpal. en Serapio
 Para. vi en ix
 Ca cxxvij. int epnde
 ca cxxxiij. int epnde
 Ca cccxlvij. bi dat epnde
Woer alderhande ulcera
 tien en sweringhen oft bla
 deren die hitlich sijn
 Ca. iij Nui. pa. iij
 ca xij Nui. pa. iij
 Ca xvi Pla. pa vi
 ca xx Nui. para iij en v
 Ca xxv Dpal. pa vij
 ca xxx Salie. pa. iij
 Ca xxxij Sera. pa v en x
 ca. lxxi Pli. pa iij
 Ca lxxxiij Nui. pa. iij
 ca xij paragra. iij
 Ca xxxvij. int epnde
 Ca cxxvij. para v
 Ca cxxi para vij en xij
 Ca cxxij. paragea. ij
 ca cxxvi. paragra. v
 ca cxxij para iij en v en vi
 Ca cccxi para. v
 ca cccxiij para vij
 ca cccxvi Sali. pa vij
 ca cclij Nui. pa vi
 Ca cclij pa h en v en vij
 ca cclxxxvij Dpal. pa iij
 ca cccxiij paragra. iij
 ca cccxi para. vi
 ca cccxv pa. iij
 ca ccccx. Salie. pa. xxxij

Ca cccxvi. pa. v
 ca cccxiij pa. iij en vij
Woer sweringhen die va
 coude vuchtheden alsoe
 gheswollen sijn
 Ca h Nui. pa vi
 ca xij Dpal. pa vi
 Ca xxiij Dpal. pa vi
 ca lx Pla. pa iij
 Ca h Pli. para ix
 ca cclxxxvij Plaac pa. iij
Wls pemaets voer vol
 quade bladeren is
 Ca iij Nui. pa. i
 Ca cxxvij para. vij ende
 int epnde
 Ca cxxvi. int epnde
 ca cii paragra. vij
 Ca cxxvij pa. ij en iij
 ca cxxxij para. ij
 Ca cxxxv. int epnde
 ca cxxvi. pa. ix
 Ca cclij. para. iij
Woer den wolf aent lijf
 Ca v Dpal. para. v
 ca cxi Nui. pa v
 Ca cxxvi. para vi
 ca cxxxij paragra. iij
 Ca cccv para. vij
Woer den canchere
 Ca v Sa. pa ix
 ca vij para. ij
 Ca xxiij Dpal. pa xvi
 ca xli Nui. para xvij
 Ca lxx paragra. vij
 ca lxx Dpal. pa vi
 Ca lxxvi Plaac pa. vij
 ca cccxxv Pau. pa iij
 Ca cccx Jo. me. pa xvij
Woer die phistelen

Ca x Sera. pa vij
 ca xi paragra. vi
 Ca xxiij Salie. en Serapio
 para. iij ende xi
 ca xiiij paragra vi
 Ca lxx. Dpal. pa. vij en vij
 ca li Jo. me. int epnde
 Ca lxxvij Jo. me. pa. ix
 ca cxxvij pa vij
 Ca. lxxv pa iij en int epnde
 ca cxxi para. iij
 Ca cxxxv. int epnde
 ca. cxx Dpal. para vij
 Ca cclij pa. ix
 ca cclij. bi dat epnde
 Ca cclij para. iij
 ca cclij Pla. pa x
 Ca cccvij pa. x
 ca cccxv pa xv
 Ca cccxvij. bi dat epnde
Woer alle schade en vce
 ratiē vā buyten aent lijf
 Ca xi Pla. pa vi
 ca xxi paragra. ix
 Ca lxxij pa. vij
 ca cxxxi. bi dat epnde
 Ca xvij pa. iij
 ca cclij. int epnde
 Ca cclij. int epnde
 ca cccxiij. bi dat epnde
 Ca ccel. pa. iij
 ca cccx pa. xi
 Ca cccxi. bi dat epnde
 ca cccxiij. Sali. pa ij
Wom eenen pijl ofte doer
 lichrelie wt te treckene
 Ca x Dpal. int epnde
 ca xi Dpal. pa ix
 Ca xvij Dpal. pa. vij
 ca xxvij Sera. pa xi
 Ca lv Sera. pa. iij

Ca cxxxv pa. v
ca cxxxvi. bi dat epnde
Ca cccxxxv para. v
¶ Doer een ulceracie
dpe carbūculis ghenaeint
is
Ca ciiij Mui. pa. iij
ca cxxxv para. iij
¶ Als dpe ionghe kinderen
bellecht zyn
Ca cccxxxij. pa. v
¶ Doer den roden loop dpe
Herispula ghenaeint is
Ca xvij Sali. pa. vij
ca lxxvij Dpal. para. iij
Ca lxx. int epnde
Ca lxxvij Dera. pa. v
Ca xci bi dat epnde
Ca xcij paragra. v
Ca cix paragra. ij
Ca clxxvij para. ij
ca cxxxv Pau. pa. iij
ca clxxvij Pau. pa. vi
Ca ccc. paragra. x
ca cccvi Mui. pa. iij
Ca cccx. int epnde
ca cccxvi Mui. pa. v
Ca cclij. para. x
ca cccxvi paragra. xv
ca cccxvij. bi dat epnde
ca cccxxxij para. iij
¶ Doer die pestilencie
Ca v Dpal. para. i ende in
dat epnde
ca xij Oli. pa. xij
Ca xvi Dpal. ende Pla. pa.
iij ende vij
ca lxxvij. int epnde
Ca lxxvij Mui. pa. iij en
vij en int epnde
ca lxxix. bi dat epnde
Ca xci bi dat epnde

Ca cxxvi Mui. pa. v
ca cxxi. int epnde
ca cclxxi pa. vij en vij
Ca cccv para. iij
ca cccxxvi pa. vij
ca cccliij. int epnde
Ca ccl. int epnde
ca cclxxij pa. iij
ca cccxvi. int epnde
ca iij Dpal. paragra. vi
Ca cccxxij pa. iij
¶ Wille peinant seker zyn.
voer die droesen ende swee-
ringhen
ca xij Dpal. pa. xv
ca cccxvij paragra. vi
ca cccxvij paragra. ij
ca cclxxvi. int epnde
¶ Doer die onteyne wondē
Ca vi Sali. pa. xvij
ca ix paragra. iij
ca x paragra. vij
ca xi paragra. iij
ca xx Oli. pa. xvi
Ca xxxvi Sali. en Jo. me.
pa. xxij xvi en xvij
ca xxxij Dera. paragra. iij
ende iij
ca xliij Sali. pa. xij
Calix. paragra. vij
ca cxxx. int epnde
ca clxx paragra. ij
ca xij. int beghinsele
Ca cciij Jo. me. pa. x
ca cclij para. vij
ca cclvii. para. ix
ca cccij Wilhel. pa. vij
Ca cccxvij paragra. xij en
int epnde
ca cclij Dera. pa. ix
Ca cclxxvij para. vi
ca cccxiiij. int epnde

Ca cccx. para. xv
ca cccxxx. para. iij
¶ Doer die vuchtighe won-
den
Ca xiiij Dpal. pa. v
Ca cclij. int epnde
ca cccxxi. int beghinsele
¶ Doer dpe versche wondē
ca xij Pla. pa. iij en vij
ca xvij Dpal. pa. iij
Ca xxxij Oli. pa. ij
ca xxxvij Dera. pa. iij
ca xxxij Mui. pa. iij en x
Ca lxxvij para. xi
Ca lxxv Dera. pa. xiiij
ca clvij para. ij
Ca clxx. int epnde
ca clxxvij Dpal. pa. iij
Ca clxxvij Mui. pa. iij
ca cclij para. ix
Ca cclxx para. vi
Ca cccij. Isaac paragra. vij
en int epnde
Ca cccvi Pla. pa. ix
Ca cclvij para. iij
¶ Op dz geen vupl vleeesch
in die wondē en wassche
Ca clvi. int epnde
Ca ccc. pa. vij
Ca cclxxij pa. iij
¶ Om vupl vleeesch wt che-
etene of te vertere
Ca ix pa. iij
Ca x Dera. pa. vij
Ca x Pla. pa. iij
Ca xi Mui. pa. iij
Ca cccij. bi dat epnde
ca cccxxij pa. vij
Ca cclxxij pa. iij
Ca cccxij pa. ij en iij
Ca ccciiij. int epnde
Ca cccvi. bi dat beghinsele

Woer die ioekinghe
 Ca xxxix Sera. pa. ij
 ca xlv int epnde
 Ca xcvii bi dat epnde
 Ca cccxxviii pa. iij
 Ca ccc int beginsle.
 Ca cclviij para. xv
 Ca cccclix para. v
 Ca ccccxij para. iij
 Ca ccccxij pa. iij.
 ca cccc Johannes Nelsue.
 para. xxxvi.
Om een wonde te samē
 of toe te treckē sond naven
 Ca cccclxxviii para. iij
 Ca cclliij para. vi
 Ca cccxi para. vij
Om in die wondē vleesch
 te doen wasschen.
 Ca clxxviii para. ij.
 Ca cccxi by dat epnde
Woer die melaetheit of te
 lazarie
 Ca iij Nui. para. v
 Ca xi Pla. para. vij
 Ca xx Nuicon. para. iij
 Ca xxxviii Sera. ij. vij
 Ca lxxv Opascoi. para. xx
 ende int epnde
 Ca lxxv Sa. para. ix
 Ca cvii int epnde
 Ca cxxvi para. iij.
 Ca cxxvi pa. vij
 Ca clxv para. ij.
 Ca clxix by dat epnde
 Ca clxxvi. paragra. v ende
 vi ende vij
 Ca cccxxvij para. iij.
 Ca cccxxviii int epnde
 Ca cclviij para. iij.
 Ca cclxxvij parographo xi.

ende xvij.
 Ca cccxxv int epnde.
 Ca cccxi Sera. para. x
 Ca cclij para. xi
 Ca cclv para. vi.
 Ca ccl Plu. para. vij
 Ca cclix by dat epnde
 Ca cclxxv Pla. para. vij.
 Ca cclxxix Pla. pa. iij vij
 Ca cccxi para. vi
 Ca cccxiij Pla. para. xi
 Ca cccvi pa. iij
 Ca cccxvi Salie. para. iij.
 vi xij
Woer die quade rudicheit
 die morphea genaemt is
 Ca iij Nui. para. iij.
 Ca ix. para. iij.
 Ca xij Nui. ende Serapio
 para. iij. xij
 Ca xij Sera para. vij
 Ca xliij Pau. pa. v en vi.
 Ca iij Pla. pa. xij
 Ca cclxi pa. ij
Wat die menschen me
 laetsch maect
 Ca xxxiij pa. ij.
Woer die rudicheit of te see
 richteit die die cranwagie ge
 naemt wort
 Ca vij int epnde.
 Ca x Sera. pa. vi
 Ca xij by dat epnde.
 Ca cxxvij para. ij
 Ca cclxi Se. pa. ij en iij
 Ca cclv pa. ij.
 Ca cclxiij int epnde
 Ca cclxxxix Opal. pa. vi.
 Ca cccxiij Sa. pa. ix
 Ca cccclvi int beginslele en
 int epnde
 Ca cccxlvij Opasco. pa. xvi.

Ca ccl. by dat epnde.
 Ca cclliij par. v ende by dat
 epnde
 Ca cclxxix para. vij
 Ca cclxx int epnde
 Ca cclxxviii by dat epnde
 Ca cccviii bi dat epnde.
 Ca cccxciiij int beginslele.
 Ca cccxv pa. xij
 Ca cccx Opal. pa. v
 Ca ccccxij int epnde.
Woer die wratten
 Ca v Opal. pa. vi.
 Ca xxxiij. int epnde.
 Ca lxxv Opal. pa. xi.
 Ca iij Pla. para. xi.
 Ca. cxxvi pa. xij
 Ca ccl. pa. iij.
 Ca cccxciiij by dat epnde
 Ca cccxvi pa. vij
Woer die houeien ende ex
 teroghen oft wratten dpe
 Acrocordines en scrophule
 geuaemt zyn
 Ca. cvij para. vij
 Ca xliij para. vi
 ca cxxij int epnde
 Ca cclij. pa. x
 ca cxxij int epnde
 ca cxxvij para. xi.
Woer alderhāde hitticheit
 Ca xij. Nui. para. ij.
 Ca. xij Opal. pa. vij.
 ca. xxix Sa. pa. vij en vij
 ca. xlix Opal. pa. iij.
 Ca. liij Pla. pa. v
 ca. lvij para. ij.
 Ca. lxxvij para. v
 Ca. xxix pa. i. en v.
 ca. cvij. para. iij
 ca. clvi. para. v.
 Ca. clvij. int epnde.

Doer die craschheit/dye
Somorea genaemt is dat
als semant zyn natueren
willens ontgaet

Ca liij Sera. pa. ix

Wat cene wachte saldye
met vrouwen vele te doene
wil hebben

Ca liij Pla. pa. x

Doer alderhande ghebre
ken der scameelheit der ma
nen en der vrouwert

Ca i. Opal. para xv

Ca xiiij Nui. para viij.

Ca xx Pla. para xiiij

Ca xxxvi Sali. pa. xiiij

Ca xxxvij. para xix

Ca lxxxij. para vi

Ca lxxxvij Johannen. Me
sue int epnde

Ca xci. bi dat epnde

Ca xcviij. int epnde

Ca ciiij Oli. para vi

Ca lxxvij. paragra iij

Ca lxxv. para xvij

Ca ccli. paragra v

Ca ccc. paragra. viij

Ca ccclij. para xxiij

Ca cccxvij. para v

Als pemant zyn gemach
te gheswollen ware

Ca lix. bi dat epnde

Ca xxvij bi dat epnde

Ca cclix Nui. para viij

Ca ccli. paragra x

Ca cccxxij. int epnde

Doer dpe muetsch oft dpe
dupueische lpefde die amoz
hereos ghenaeemt is

Ca cxxij. Dat capittel dore.

Ca cxxij. int beghin sele

Doer alderhande swellin

ghen

Ca iij. paragra. i

Ca xvij Opal. para vij

Ca xxiij Opal. para xix

Ca xxix Sera. para x

Ca xxxi. paragra ij

Ca lxxx Opal. para iij

Ca lxxxi Oli. para iij

Ca clev. bi dat epnde

Ca clxxvij. int epnde

Ca clxxvij. paragra v

Ca clxxxv. paragra iij

Ca cccxvij Opal. pa. vi

Ca cccxxij Opal. pa. xi

Ca cccxxij. int epnde

Ca ccc. paragra. xxiij

Ca cclij. paragra ij

Ca cccvij. paragra. v

Ca cccix. paragra xij

Ca cccxij. para iij

Ca cccxij. paragra vi

Ca cccxxxv. para iij

Doer die ghichticheit en
fledertyn der voeten dat po
dagra ghenaeemt is

Ca xi Oli. paragra iij

Ca xvi Opal. para ij

Ca xvi Opalco. pa. i

Ca xxiij Opal. para xiiij

Ca xxiij Opal. pa. ij

Ca xci. paragra xiiij

Ca cxiij Sera. pa. iij

Ca cxxi. int epnde

Ca cxxij. para xv

Ca clxi Oli. para v

Ca clxv. paragra xxi

Ca clxxvi. paragra ix

Ca clxxx Sera. pa. x

Ca cxxvi Jo. me. pa. v

Ca cxxij Pla. para viij

Ca clxxxix Opal. pa. v

Ca cccix. paragra xiiij

Ca ccc. paragra xvij

Ca cccv. paragra. ix

Ca cccxij. paragra v

Ca cccxxx. int epnde

Ca ccccl. int epnde

Ca cccclix bi dat epnde

Ca cccclxxvi. para v

Ca cccclij. bi dat epnde

Ca cccxij Oli. para. xxiij

Ca cccxiiij. pa. ix en xvij

Ca cccxvij. int epnde

Ca cccxxx. para v

Doer die ghichticheit der
leden Paralisis ghenaeemt

Ca ij. Nui. pa. vij en viij

Ca xxiij. paragra x

Ca xli Opal. pa. vij

Ca xxxiiij Dau. pa. viij

Ca cvij. paragra vi

Ca xxxvij. int epnde

Ca ccli. int epnde

Ca cccij Pla. paragra vij

Ca cccij Dat geheele capitel

tele dore

Ca cccvij. paragra vi

Ca cclxxvij int epnde

Ca cccvij. int epnde

Ca cccix. paragra vij

Ca cccclvij Dau. pa. xvij

ende xxi

Ca cccclix. bi dat epnde

Ca cclv paragra. v

Ca cccclxxvi. bi dat epnde

Ca cccclxxvi. int epnde

Ca cccclxxix. int epnde

Ca cccxv. int epnde

Ca cccxix. paragra. v

Ca. cccxxij. bi dat epnde

Woer alderhande hiccich;
 Ca cclix bi dat epnde
 Ca cclxxix para. iij
 Ca cccii pa. vi en xix
 Ca cccxxvi Nui. pa iij
 Ca. cccxxvii pa. xxvii xxvi.
 Ca cccxli Pla. pa vi
 Ca ccclvij pa. vi en viij
 Ca cccxxiiij pa. iij en ix
 Ca cccxxiiij pa. xij
 Ca cccxxix pa. ij
Woer dat heplich vier
 Ca xiiij Sera. pa v
 Ca xvij Dpal. pa ij
 Ca xxviij Salie. pa ix
 Ca xxxiiij Sera. pa iij
 Ca lxxij Dpal. pa iij
 Ca lxxvii. bi dat epnde
 Ca lxxij pa. ix
 Ca ciiij. int epnde
 Ca clx pa. iij
 Ca clxiiij. int epnde
 Ca cclxix Sera. pa xi
 Ca cccxxij. bi dat epnde
 Ca cccxxviiij. int epnde
 Ca cclxi pa. iij
 Ca cclxiiij Dan. pa iij
 Ca cccix. int epnde
 Ca cccii. bi dat epnde
 Ca cccij pa. xi
 Ca cccv Dpal. pa vi en viij
 Ca cccviiij para. xij
 Ca cccxxix Pla. bi d; beginsel
 Ca cccxxiiij para. v
Woer die vbrande leden
 Ca xlvij Nui. pa ix
 Ca xlvij Sera. pa vi
 Ca cx Pla. bi dat epnde
 Ca cccxxix. bi dat epnde
 Ca cccxxvi. int epnde
 Ca cclix Salie. pa. viij
 Ca cccvii. bi dat epnde

ca cccc. pa ix
 Ca cccxxvii. int epnde
 Ca cccxxix. pa. iij
 Ca cccxxix. int epnde.
Wat den liue natuerlike
 hitte toe brenge
 ca. viij pa i
 Ca xxv para. xiiij
Wat den dorst verdrijft
 Ca xv Nui. pa v
 Ca xxij Dpal. pa xx
 Ca lv Sera. pa viij
 Ca xxi. int epnde
 Ca xiiij pa. iij
 Ca xv. int epnde
 Ca c pa iij en xij
 Ca cxxv Jo. me. pa vi
 Ca cl pa. iij
 Ca cccxxiiij pa. ix
 Ca cccxxiiij. int beghinsele
 Ca cccxxvi. int epnde
 Ca cccxli pa. ij en bid; einde
 Ca cclxxiiij pa. viij
 Ca cccij pa v
 Ca cccxiiij. int epnde
Wat lust maect om teten
 Ca iij para. vi
 Ca xiiij Sera. pa iij
 Ca xxiiij pa. xvii en xiiij
 Ca lv Sera. pa x
 Ca c. para. viij
 Ca cxi. bi dat epnde
 Ca cccxxiiij Sera. pa iij
 Ca cccxxviiij pa. iij
 Ca cccvii para. xvi
 Ca cccxxxiij. int epnde
Wis semant zyn verwe v
 liest oft onghedaen wort
 Ca vi Sali. para xij
 Ca liij Pli. int epnde
 Ca lxxviiij Jo. me. pa. viij
 Ca cxij para. iij

Ca cxxi Nui. pa v
 Ca cclxxvii pa. vi
 Ca cccii para. xij
 Ca cclxxiiij. p. viij en int epnde
 Ca cclxxix para. iij
 Ca cccxxix pa. viij
Wat die mēschē geneiche
 maect tot oncupshepe
 Ca vi para. xi
 Ca xv Sali. pa x
 Ca xxv para. viij
 Ca lviiij pa. iij
 Ca lvij pa. ij en iij
 Ca lxxi pa. iij.
 Ca lxxviiij int epnde
 Ca xvij Nui. by dat epnde
 Ca xxi pa. x en xij
 Ca cxxiiij by dat epnde
 Ca cclv Sa. pa. ij
 Ca cc Sera. int epnde
 Ca cccv Dpal. pa. iij
 Ca cclxiiij Nui. pa. i. ij en iij.
 Ca cclij int epnde.
 Ca cclxxiiij int beghinsele
 Ca cccx pa. iij
 Ca cccxxij Dpal. pa. v
 Ca cccxxviiij Sa. pa. vi
 Ca cccxxiiij int epnde.
 Ca cclx pa. xij
 Ca cclv pa. iij en vi
 Ca cclxxiiij Nui. pa. vi. viij.
 Ca cccxx Sa. pa. iij en ix
 en xvii en xxi.
Wat die oncuist; beneet.
 Ca xiiij bi dat epnde.
 Ca liij Sera. pa. vi en viij
 Ca lxx Pla. pa. viij.
 Ca lxxiiij Sera. pa. vi.
 Ca ciiij Pli. pa. viij
 Ca cxiij Sera. pa. viij
 Ca cccxxiiij pa. viij en xvii.
 Ca cccii Pli. pa. xvii

Wor dpe pñnllicke gichtlic
heit int gheheel lijf

Ca xi Dpal. pa. viij

Ca xix pa. iij

Ca clxxij pa. v.

Ca cccxvi bi dat epnde

Woer die swellinghe der
voeten

Ca liij Pla. pa. viij.

Ca cccxvi bi dat epnde

Woer dat lanceuel of gicht
ticheit der hupen de scpati
ca genaemt is

Ca cccxi bi dat epnde

Woer die lammitheit der
leden.

Ca v Dpal. pa. viij

Ca xlvij Sera. pa. vi

Ca lxxiiij para. v

Ca lxxiiij Muicē. en pla. pa.

iiijende xvij en xxiiij

Ca cvi int epnde

Ca cvij int epnde.

Ca cxi vi int epnde

Ca cliij para. x

Ca clxxiiij bi dat epnde

Ca cxxviiij Mu. pa. v

Ca cxxviiij pa. xiiij

Ca cclxix Galis pa. iij

Ca cclxxij Galie. pa. xi

Ca ccc. pa. ix.

Ca cccxx int epnde.

Ca cclxxij para. v.

Ca cclxxiiij Pla. pa. ix

Ca cccxix. Pla. pa. vi

Woer die ghebroecken off
gheknustte oft geconcludeer
de leden

Ca. iij. Johā. me. pa. xiiij.

Ca v. Sa. pa. xiiij.

Ca xij Sera. in epnde

Ca xx Muicē para. vi.

Ca liij Dpal. pa. iij.

Ca lxxix Jo. Me. pa. ix.

Ca xcv pa. iij.

Ca cxxviiij para. vi

Ca clv int epnde.

Ca cxxix pa. iij.

Ca cv pa. vi

Ca cccix pa. iij.

Ca cxxv pa. vi

Ca cccix pa. xi

Ca cclij pli. pa. iij

Ca cccxiiij para. xiiij

Ca cccxi bi dat epnde

Ca cclix para. vi.

Ca cccc pa. xi

Woer dat gheronnen ofte
ghestolpe bloet

Ca xxiiij para. vij

Ca xxxij Dpal. int epnde

Ca lxxvi int epnde

Ca cxxiiij Dpal. pa. viij

Ca cxxlviiij int epnde

Ca cclv pli. pa. iij.

Mo pemant binnen in ij
lijf ghebrokē is oft eenighe
leden ghebroken heeft

Ca xij para. ix.

ca. xiiij pa. v

Ca lxx Dpal. pa. vi

Ca cxi pa. vi

Ca cliij int epnde.

ca cxxv pa. iij.

Ca cccxiiij pa. ix

Ca cclxxi pa. vi

Woer den broeck ofte scho
ringhe der ionge kinder en
dwelc dicke ghestiedt.

Ca cliij int beginsele

Woer die roude ofte die fe

bres die die corten ghenade
zjn.

Ca ij int epnde

Ca iij. pa. viij en xiiij

Ca xvi Pla. pa. viij

Ca xvij Almansorin einde

Ca xiiij Dpal. pa. xiiij.

Ca xcv Dpal. pa. viij

Ca liij Dpal. pa. ix.

Ca lv bi dat epnde.

Ca lxxiiij pa. iij.

Ca clxxvi pa. iij

Ca cvij Pla. pa. v.

Ca lxxix pa. iij en vij

Ca cclxxix pa. ij en int einde

Ca. cccix int epnde.

Ca cccij Dpal. pa. xviiij

Ca cccij Sapa. xvi

Ca ccciiij int epnde

Ca cccvi pa. xi

Ca cccviiij Dpal. pa. iij

Ca cccxxvi pa. xiiij.

Ca cccxiiij pa. iij.

Ca cclxxv pa. xi

Ca cccxix pa. viij.

Woer die dagelicke febres
die coridiane genaemt wor
den

Ca. xli int epnde

Ca li. Jo. me. pa. v

Ca ccli pa. v ende vij.

Ca. cxli int epnde

Ca cccxv int epnde.

ca cccxix int epnde

Woer de febres opten der
den dach dpe terciāne ghe
naemt worden

ca. clxvij pa. iij.

ca cclxxiiij bi dat epnde

Ca cclij int epnde

Ca cccxvi pa. vij

Ca cccxv pa. vi.

Woer die febres optē vier
den dach de Quarrane ghe
naemt worden

Ca vij Dpal. pa. v.

Ca xix in epnde

Ca lxxv Dpal. pa. xxiij

Ca cix para. iij.

Ca clxv para. xxiij

Ca clxix para. v.

Ca clxxiiij para. iij.

Ca cccxv bi dat epnde

Ca cccxl in epnde

Ca cclxxiiij para. ij

Ca cclxxviiij pa. xviiij

Ca cccij Sa. para. xiiij

Ca cccvi pa. vij en viij

Ca cccviiij pa. x.

Ca cccviiij in epnde

Ca cccix para. vi

Ca cccxxix Se. para. v

Ca cccxxx i in epnde

Ca cclxxv pa. iij.

Ca cccxxij pa. ix

Ca cccxxiiij bi dat epnde

Ca cccxxx bi dat epnde

Als pēmant aen zjn lijf
opgeblasen is vā die febres

Ca xciiij para. ij

Woer den slich der popel
die apoplexia genaēt is

Ca xxiij Pla. para. xi.

Ca xij Dpal. pa. xij

Ca cxxiiij pa. xiiij

Ca cxxx pa. iij

Ca cxxxiiij in epnde

Ca cclij Pla. pa. xiiij.

Ca cclxxiiij para. xiiij

Ca cccx pa. xviiij

Ca cccxxij in epnde

Wat ope vallende sucht
verderijfdepe Epilencia ghe
naemt is

Ca x. Sera. pa. v

Ca xxiij bi dat epnde

Ca xxviiij bi dat epnde.

Ca xxxij Oli. pa. iij

Ca xxxviiij in epnde

Ca xlvi pa. xij

Ca liij Dpal. pa. v.

Ca lvij Nul. pa. iij.

Ca lxxv Sera. pa. xviiij.

Ca cccliij Nul. pa. v

Ca cccviiij in epnde.

Ca cccxxij Sera. pa. ix.

Ca cclxxiiij bi dat epnde

Ca cccv pa. vi.

Ca cccxviiij Pla. pa. viij xij.

ende xiiij.

Ca cccxviiij pa. xiiij en xiiij.

Ca cccvi Nul. para. v

Ca ccclix pa. vi.

Ca cccxviiij pa. v

Ca cccxxij bi dat epnde

Wat ope vallende sucht
toe brenghet.

Ca vi Sa. pa. xix

Wat die melacolie vderijft

Ca xvi Pla. pa. ix

Ca xxxviiij Halp pa. ix

Ca xlvi in epnde

Ca lxxv Sera. pa. xiiij xviiij

Ca ccl Sera. pa. iij en vi.

Ca cclxiiij Sera. pa. vij

Ca cccxxiiij pa. ij en in epn.

Ca lvi Pla. pa. v

Ca cclxij pa. vi

Wat die sware droomen
verderijft

Ca xxxviiij Nul. pa. x

Ca cxxx Dpal. pa. viij.

Ca cclxxij Pla. pa. iij

Wat slaep toe brenge.

Ca xiiij Nul. en Oli. para. i.

ende xviiij.

Ca xxxv Pla. pa. xvi

Ca lxxxvi Vlaac pa. iij

Ca cxxij bi dat epnde

Ca cccviiij Sera. pa. xi ende in
epnde

Ca cclvij Nul. pa. x en xij

ende bi dat epnde

Ca cccxxij pa. iij en vi

Ca. cccxiiij pa. vi

Ca cccxxij Jo. me. pa. xi

Ca cccxxij pa. liij

Woer sēhjn ofte verghist

Ca. ij Pla. pa. xiiij

Ca vi. pa. x.

Ca xv Sa. pa. xiiij

Ca xx Oli. pa. xv

Ca xxxiiij Dpal. pa. viij

Ca liij Dpal. pa. iij

Ca lxxv Sera. pa. xviiij

Ca cxxix para. v.

Ca cxxv pa. ix.

Ca cxxix Sera. pa. ix.

Ca cclxxxi Sa. pa. vi.

Ca ccc pa. xxiij

Ca cccvi Pla. pa. xix.

Ca cccxxviiij pa. v.

Ca cccxl para. v

Ca. cclxxix pa. iij

Ca cccxvi pa. vi.

Ca ccc pa. v ende vij

Ca cccxxij pa. v

Ca cccxviiij pa. ix

Op dat gheen touerke oft
verghist en seade

Ca i. Dpal. pa. viij

Ca liij para. iij

Ca xiiij pa. vi

Ca lxxix pa. iij

Ca. cxxx Dpal. pa. ix

Ca. cclxi pa. vi

Ca cccv in epnde

Ca cclx pa. iij.

Ca cccc. pa. ij
¶ Doer die beten der fenini
gher dieren.
Ca ij Dpal. pa. xx
Ca iij Pla. pa. xvi.
Ca. v Dpal. para. ij
Ca x Dpal. para. x
Ca. xi. int epnde.
Ca xij pa. xij.
Ca xxi Dpal. pa. vijh
Ca xxij Dpal. pa. vijh.
Ca lxxij int epnde
Ca lxxij Ppo. pa. ij en vijh.
Ca lxxvij int epnde
Ca clv bi dat epnde.
Ca clxxvij pa. ij
Ca ccc pa. xijh
Ca ccl pa. xix.
Ca cclv para. v.
Ca cclxxvij Pl. pa. xv
Ca cccclxxvij int epnde.
ca cclij para. vi en xvij
ca cccxxvi pa. vijh.
Ca cccxlvij pa. xij.
ca cccclij Pl. pa. v.
Ca cccxxij bi dat epnde.
ca ccccvij para. iijh
Ca cccc para. vijh.
¶ Doer die beten van dulle
honden
Ca iij Pla. pa. ijh
Ca v Dpal. pa. xijh
Ca xxv pa. xv
Ca xij Hera. bi dat epnde.
Ca lxxvi pa. xi.
Ca clxxij pa. iijh.
Ca clxxv pa. vijh
Ca ccl para. vijh
Ca ccl. pa. xx.
Ca cccvij bi dat epnde
Ca cccc Se. pa. x en xxijh
¶ Als een spinne ofte een

wespe ofte naere pemant
gedeken heeft
Ca xij Hera pa. xv
Ca xxxi int epnde
Ca cvij pa. ij
Ca ccc pa. xijh
Ca cccxij pa. ij en x.
¶ Als pemant een spinne ge
ten heeft
Ca xxxi pa. v
¶ Als pemant eē bpe stechte.
Ca xij Mui. pa. x
ca cccclvij int epnde
¶ Op dat die bpen indē coef
oft stor bliuen
Ca xxi Dpal. pa. ix
ca clxxv bi dat epnde
¶ Op dat gheen feninich
dier in dñn huis en bliue
Ca. i. Dpal. pa. xvijh
ca ij Pla. Mui. en Dpal. pa.
xv en xvij en xix.
ca iij Pla. pa. xijh
Ca lxxvij int beginsele.
Ca lxxix int epnde
Ca clvi pa. xi.
ca clvij bi dat epnde
ca clxxix pa. vi.
ca cccij Hera. para. x
ca cclxxvij pa. xvij
ca cclxxij pa. xij
¶ Op dat die duuelen di ge
ne scade doen en mogen.
ca. i. Dpal. pa. ix.
ca lxx pla. pa. vijh.
Ca lxxix pa. ijh.
ca clxxix int epnde
Ca cclxi para. vi.
ca cccxvij para. vj en vijh.
¶ Hadde pemant binne in
zijn lijf een slanghe of eē an
der feninich dier.

Ca lxxvij pla. pa. vijh
¶ Doer den cramp die spa
mus ghenaeemt is.
ca xxi. pla. pa. xi
ca lxxij Sa. bi dat epnde
ca lxxv Hera pa. xxxi
Ca cvi para. x.
ca cxxij Hera. pa. xijh.
ca clxx Mui. para. xijh
ca cccij para. vijh.
Ca cccxxij pa. vi
ca ccccvij int epnde
ca cccvi pa. ij
¶ Op dat men niet moede
en woorde van gaen
Ca. i. Dpal. ende plinius.
para. xvi en xx
ca v Sa. pa. xijh.
ca cvij pa. v.
¶ Doer die bronckenheit.
Ca ij Mui. pa. xxi.
ca xij pl. bi dat epnde
ca xxxvix. in. bi dat epnde.
ca c. pla. pa. vijh
Ca cclij pa. xijh.
ca cccli int epnde
ca cccxij pa. xijh.
¶ Op datter wateren niet en
scadighe dat in die hitte ghe
broncken wort
Ca iij int epnde
¶ Waer af men dicwilen
lachende is.
Ca vj. para. i.
¶ Waer af een mensche has
tellic gheis wort.
Ca cxxix bi dat epnde
¶ Wille pemant alre iome
achtich gescapen zñ
Ca lxxv bi dat epnde.
¶ Om een scoon claer huyt
aent lijf te makene

Ca xvij Sa. pa. r.

Ca xxxij pa. iij

Ca xxxvi pa. iij.

Ca cxlij para. i.

Ca cxxx pa. v en bi dz epnt.

Ca cccxl pa. ij ende ix

Om een schoon claer aen
schijn te makene

Ca cxxxij pa. v.

Ca clint epnde

Doer die hapt wormen
in lijf.

Ca v. Sa. pa. xi

Ca lxxx pa. r

Doer den worm aen den
vinghere die panariciu ghe
naemt is.

Ca cxxx pa. vi

Ca ccc pa. xix.

Ca cccxvi pa. iij.

Ca ccccxvij int epnde

Doer veruuplinghe des
bloets oft vuplheit int lijf.

Ca ij. Jo. Me. pa. xi

Als die galle ouerloopt.

Ca xij Dli. pa. xvij

Doer de hich die Singul-
cus genaemt is

Ca iij Hab. moy. pa. iij.

Ca lxxij Sera. pa. iij en vi

Om eenen naghel opren
vinghere oft theen te doen
waschen

Ca xvij Dpal. pa. ix

Om een naghel af te ete-
ne vanden vinger oft theen

Ca xvij int epnde.
Om een cale huyt te heb-
bene aent lijf oft om hapt af

te etene

Ca xxvi Sa. pa. xi

Ca xvij Dpal. pa. ix

Ca cccxv pa. r

Om den peerdē haer wō-
den te heplene opten rugge
oft ander lins

Ca xi Dli. para. v

Ca cccxi pa. iij

Om een goet confoertatijf
van keesen ofte kriecken te
makene.

Ca cxx int epnde

Wat den cranckē menscē
grote cracht toe brenge

Ca xij Dau. pa. xvi

Wat den crancken men-
schen goet is

Ca cxi xui. int beginsle.

Om een goet capoen wa-
tere te makene

Ca cxi int epnde.

Waer pemant aen zjn
lijf vercoude

Ca iij. Dia. pa. xi

Ca vij. para. i.

Ca xvij xui. pa. ix

Ca cccxliij bi dat beginsle.

Ca cccxxxij xui. pa. v

Om een lictephen der an-
dere huyt gelijc te makene.

Ca lxxij bi dat epnde

Ca lxxv Dpal. pa. xxij.

Ca du para. v.

Ca cxxi Dpal. pa. ix

Ca cccvij int epnde

Ca cccxliij pa. ij

Wat die gramscap en die
troericheit beneeme

Ca liij para. r

Ca cccxi bi dat epnde

Ca cccxxx pa. r.

Wat die menschen seere
maecht sweerende

Ca xix para. r

Ca xxij pa. xvij

Ca lv Sera. pa. v

Ca lxxvij pa. ix.

Ca lxxvij bi dat epnde

Ca cxxx Sa. pa. vij

Ca cccxvij pa. xij

Ca cccxv pa. iij.

Ca cccxij para. vij

Ca cccxv pa. iij

Ca cccxliij int epnde.

Ca cccc paragra. xxij/ ende

by dat epnde

Ca cccxv Dau. pa. v.

Ca cccxxxij para. v

Waer pemant seere sijn-
kende vanden sweete

Ca lxxv bi dat epnde.

Ca cclij Bla. pa. xij

Om eenen vuplen slanc
in die slouen te makene.

Ca xli. para. xv.

Wat die muplen doodst

Ca. xi Sera. pa. v

Ca cxv pa. xvij

Ca cccxv bi dat epnde

Wilt ghi dat pemant
lupden haten.

Ca cxcvij int epnde

Wat die vlieghen doodst

Ca cxv pa. xix

Om de wijn goet te make

Ca lxxv Dpal. pa. xv.

Op dat een haen eenē ge-
heelen nacht doer crape.

Ca cxxx pa. iij

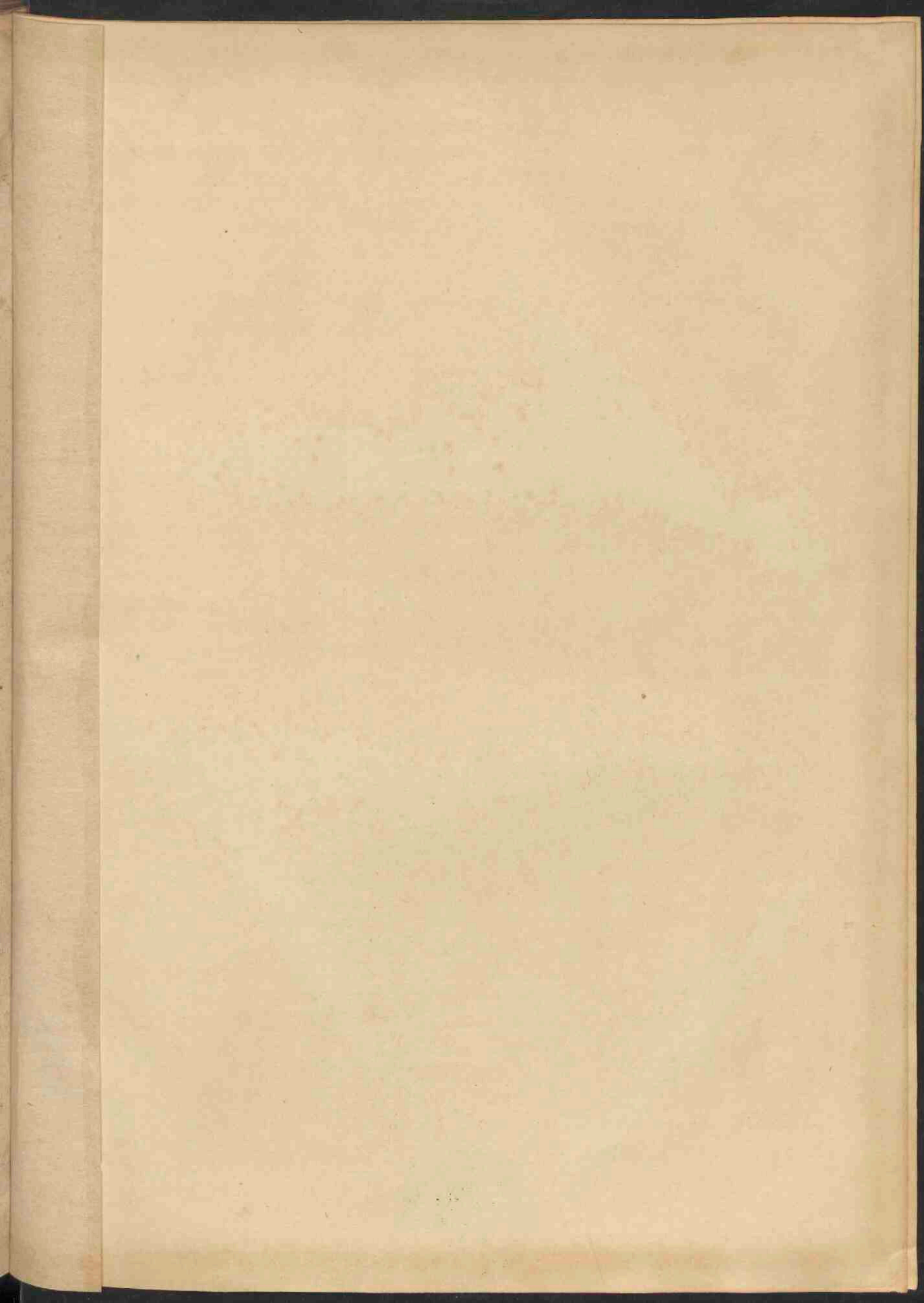
Om dpe dupuen metten
handen te vanghene
Ca. clxxv pa. xvij
Om veel dupuen te vga-
deren
Ca. cccxij int epnde
Wiltmen dat die dupuen
weder thups vliegghen
Ca. rxxvij pa. vi
Dat die honden op eenen
mensce niet baffen en sullē.
Ca. xcix int epnde
Om eenē ezēl te doē scitē.
Ca. cccxiiij Pla. bi dat epnde
Om te weten of een ionc-
frouwe mager is of niet.
Ca. ccciiij int epnde
Ca. cccxij int epnde.
Als inē wel sprekē wille bi
scone beuallēde woerdē
Ca. cccij pa. v
Wiltmen eenen steen doē
branden int watere
Ca. cccij Albercus pa. iij
Om een geheel iaer vier
te houdene in aschen
Ca. ccciiij pa. ij
Om eē glopēde psere in
die hant te draghene dat n;
en brande
Ca. ccclij Dial. bi dat epnde
Op dat een door lichaem
intēerde onuertēert bliue
Ca. lxxv pa. xxv.
Op dat die mottē en wor-
men die cleederē n; en scadē
Ca. cvij Hera. pa. iij
Om goede zeepe te makē
Ca. cccxvi pa. vij
Om quiciluer te dooden.
Carl int epnde.
Hadde pemant quicilue

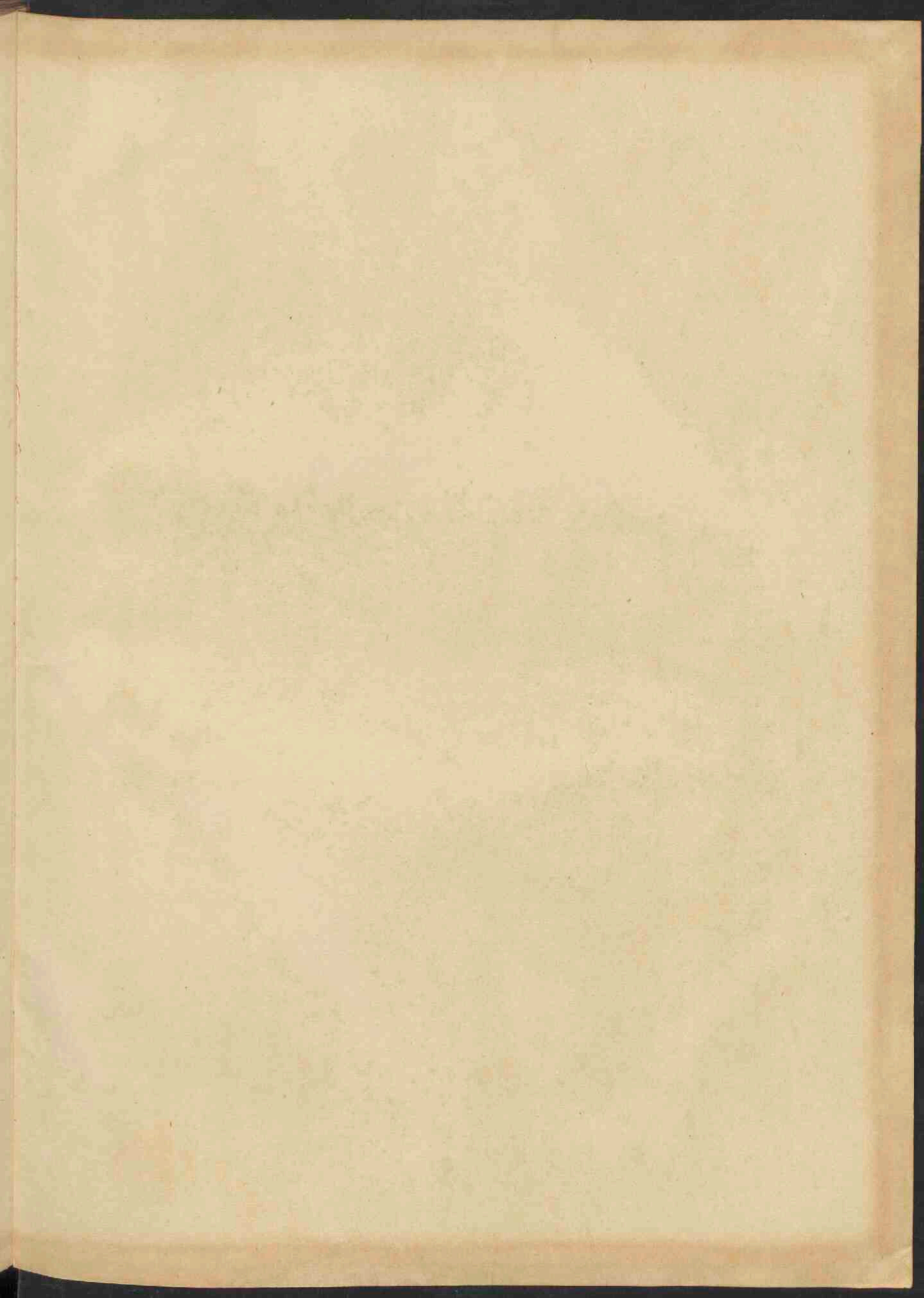
re ghedroncken
Carl Spal. pa. vi
Shingeden nauete inee-
nige kide te vde wriwaerts.
Ca. cclij para. i.
Hadde pemāt eē swerit-
ghe ind wortele des nagels
der hantē oft der voeten
Ca. clxxij pa. ij
Doer die sweringe d̄ dar-
men oft pijnlich; der darmē
Ca. ccciiij int epnde
Ca. cclvi pa. xvi
Ca. cccxvi pa. xi
Als die hūt af gegaen is
vā gane oft vele arbepdens
Ca. cclij pa. ij
Als pemant niet wel ghe-
swelghen en kan
Ca. cccxxxix Spal. pa. iij
Ware pemant op eē ade-
re gheslagghen
Ca. cccx pa. x
Doer dē brant d̄ netelen.
Ca. cccx int epnde
Doer dpe sweringe aē dē
verstoarm
Ca. xci pa. xi.
Doer die swarte vlekken
aent lijf.
Ca. cccxvij Anl. pa. xij
Doer die cranch; de Incu-
bus genaemt is En dese is
als pemāt also in sinē Naep
gedruet wort d; hi noch spie-
ken noch geroepē en kan.
Ca. cccxvij pa. xi
Doer de hitte des somers
Ca. cccipa. xij.
Doer die gestwollen kele
Ca. cccv pa. xi en xiiij
Op dat die mupfen of an

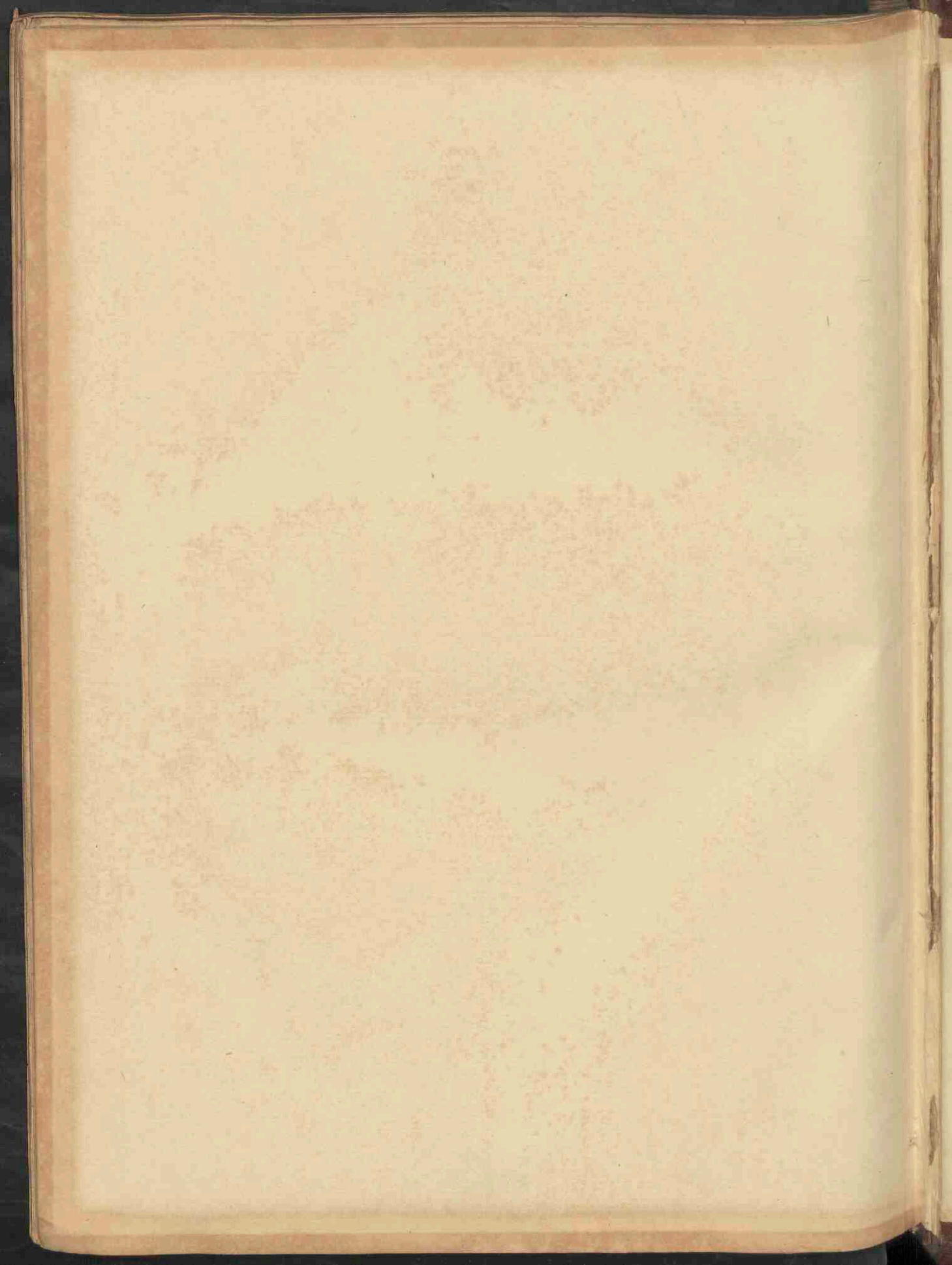
deredieren dat papier n̄ret
en eten daerop gescreuē is.
Ca. iij Jo. me. pa. xij
Om een goede wende sal-
ne te maken
Ca. cccxv. maer leest dat ge-
heel capittel wt
Waer pemant sinē hals
gestwollen
Ca. cccxvij bi dat epnde
Doer die vlekken aent lijf
Ca. cccxiiij pa. vij.
Ca. cccxv vij bi dat epnde
Als pemant in sinē Naep
spreecht
Ca. cccxxxv int epnde.
Wat den stanc vanden so-
ke wtren monde verdrijft.
Ca. cccxxxvi Pla. pa. xvij
Ca. ccccxiiij. pa. iij. en vij
Doer die masele en clep-
ne poecheus die Variole en
morbilli genaemt sijn.
Ca. cccxxxvi. int epnde
Ca. cccclij bi dat epnde
Ca. ccclix int epnde
Ca. cccclij. int epnde
Wat die visschē int wate-
re doodet
Ca. cccxi int epnde.
Wat dpe visschen int net
ofte gaern brengēt.
Ca. cccxxxvij int epnde
Wiltmen visch vanghen
metten handen
Ca. cccxv bi dat epnde
Wat eenen sinchenden
adem maecht
Ca. cccxxxix. bi dat beginsel
Dat een hups vol slangē
sal schinen te sine
Ca. cccxlvij. pa. xix.

Ant 890

R998

